

TIPOLOGIA LEGENDEI POPULARE ROMÂNESȚI

2

TONY BRILL

Legenda mitologică
Legenda religioasă
Legenda istorică

SAECULUM I.O.

TONY BRILL

TIPOLOGIA LEGENDEI POPULARE ROMÂNEȘTI

2

**LEGENDA MITOLOGICĂ
LEGENDA RELIGIOASĂ
LEGENDA ISTORICĂ**

Coperta de I. OPRIȘAN

Coperta I, IV: Motive populare din Maramureș.

Editura SAECULUM I. O.
ISBN 973-642-078-7
ISBN 973-642-102-3

© Toate drepturile sunt rezervate Editurii SAECULUM I.O.

ACADEMIA ROMÂNĂ
INSTITUTUL DE ETNOGRAFIE ȘI FOLCLOR
„CONSTANTIN BRĂILOIU“

TONY BRILL

TIPOLOGIA LEGENDEI POPULARE ROMÂNEȘTI

2

LEGENDA MITOLOGICĂ
LEGENDA RELIGIOASĂ
LEGENDA ISTORICĂ

Ediție îngrijită și studiu introductiv de
I. OPRÎȘAN

Editura SAECULUM I.O.

București - 2006

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
BRILL, TONY

Tipologia legendei populare românești / Tony Brill;
pref.: Sabina Ispas; ed. îngrijită și stud. introd.: I. Oprișan. –
București: Saeculum I.O., 2006

2 vol.

ISBN 973-642-078-7

**Vol. 2: Legenda mitologică, legenda religioasă,
legenda istorică.** – 2006. Bibliogr. –Index. –
ISBN (10) 973-642-102-3; ISBN (13) 978-973-642-102-0

398.2(498)

821.135.1.09-91-34

Privire critică asupra „tipologiei legendei populare românești“ realizată de Tony Brill

Tipologia legendei populare românești, realizată de Tony Brill, reprezintă, fără îndoială, una dintre lucrările prestigioase ale folcloristicii noastre. Ea a fost gândită, după cum autoarea ținea să sublinieze în *Introducere*, nu numai ca un simplu catalog, ci ca un instrument fundamental de lucru, care să-l scutească pe cercetător de parcurgerea a numeroase surse și să-l orienteze pe cel interesat în hățișul atât de divers al legendelor populare românești.

Alcătuită cu profesionalism în decursul a mai multor ani de lucru efectiv în biblioteci și arhive – timp în care cercetătoarea și-a lărgit continuu viziunea asupra sferelor, a specificului, funcționalității și a valorii artistice intrinseci a speciei – lucrarea propune deschideri cu totul noi, nu numai asupra legendei, ci chiar a prozei populare în totalitatea ei.

Indubitabil, după parcurgerea *Tipologiei legendei populare românești*, cercetătorul, chiar avizat, se orientează mai ușor în sferele atât de labile ale prozei populare, întrevăzând, în perspectiva circumscrierii tipologice a acestei specii, hotarele și diferențele specifice ale tuturor categoriilor narative în proză care vin în contact sau se interferează cu ea.

Lucrarea îi oferă, de asemenea, prin rezumatele cuprinse, un număr impresionant de teme și motive, pe care le poate utiliza, la nevoie, fără a merge la sursele primare greu accesibile (în periodice și mai ales în arhive, în cazul materialelor nepublicate).

Dar, ca în orice construcție de pionierat, anevoie de înălțat din cauza materialelor atât de numeroase, de diverse și de contaminate (nu o dată chiar structural) cu speciile înrudite: basmul, povestea nuvelistică, snoava etc., observatorul neimplicat în munca de edificare găsește, destule motive de nemulțumire față de finalizarea dată de autoare.

E și cazul observațiilor pe care ne permitem să le formulăm.

Cea mai importantă deficiență pe care trebuie s-o semnalăm o constituie imprecizia termenilor și inconsecvența catalogării textelor în cadrul categoriilor subsumate (legenda etiologică, mitologică, religioasă și istorică).

De fapt, e vorba de o extindere, pe de o parte, a sferelor legendei către basm, tradiție istorică, memorat, snoavă, istorioară morală, etc. iar, pe de alta, de o supralicitare a etiologicului în defavoarea narativului pur.

În ce privește primul aspect, avem în vedere includerea în cadrul legendei a unui vast material, care are, e adevărat, anume tangențe cu legenda, dar care se constituie într-o categorie distinctă a prozei populare.

Ne referim la tradiția istorică populară – asupra căreia am stăruit îndelung în studiul *Considerații asupra tradiției istorice populare* (1977–1978)¹, dar și la amintirea sau memoria istorică (memoratele).

Din punct de vedere al credibilității – factorul esențial avut în vedere în delimitarea categoriilor prozei populare, pe lângă structura artistică și funcționalitate – tradiția istorică populară, inclusiv amintirea istorică, are cu totul alt statut. Ea este considerată, chiar și astăzi, drept relatarea unui adevăr indubitabil, pe care istoricii l-au confirmat nu o dată. Pe câtă vreme toate celelalte legende sunt privite cu anume neîncredere, când nu sunt trecute pur și simplu în categoria poveștilor, într-atât legendarul care aureolează figurile și întâmplările s-a distanțat de realitate.

Evident, tradiția istorică populară urcă și ea către sferele legendarului și ale fabulosului. Dar dezvoltările fantastice afectează zone extrem de restrânse. Fapt ce se străvede limpede în *Tipologia* realizată de Tony Brill.

Cel de al doilea aspect, supralicitarea etiologicului, afectează fundamental structura lucrării.

Neținând seama de faptul că, prin definiție, legenda încearcă o explicație a universului sau a unor părți restrânse din el, că ea este – indiferent de forma pe care o îmbracă – un „deceu“, cum o numea B.P. Hasdeu, autoarea a despărțit în două marea masă a legendelor, după cum se rotunjeau în explicații vizibile sau implicite, acestea de pe urmă fiind considerate, nedeclarat, narațiuni pure, fără nici o motivație didactică.

În felul acesta, s-a creat un paralelism nedorit între capitolele legendei etiologice (augmentată excesiv) și celelalte categorii egale cu ea, ale legendei (legenda mitologică, legenda religioasă și legenda istorică).

Capitolul *Cosmosul* din cadrul tipologiei legendei etiologice dublează sau se constituie într-un pandant al legendei mitologice; capitolul *Creatorul (și ajutoarele sale)* se constituie într-o paralelă cu legenda religioasă, iar capitolele *Popoarele, Fiziografia, toponimia și organizarea solului țării și Onomastica*, ce cuprind în marea lor majoritate tradiții istorice și memorate, subțiază profund materia „legendei“ istorice.

Dar chiar ca structurare de ansamblu a lucrării, dacă se va observa cu atenție, se va vedea – incredibil – că cele trei legende (mitologică, religioasă și istorică) nu au un regim de tratare identic cu al legendei etiologice.

În timp ce aceasta de pe urmă cuprinde 8 capitole mari, nenumerate (*Creatorul (și ajutoarele sale), Cosmosul, Vegetația, Vietuitoarele, Omul și organizarea vieții lui, Popoarele, Fiziografia, toponimia și organizarea solului țării și Onomastica*), împărțite, la rândul lor în subcapitole (notate cu litere majuscule) și subsubcapitole (notate cu cifre romane și mai departe cu cifre arabe), celelalte trei legende (mitologică, religioasă și istorică) par de un grad inferior, întrucât nu mai cuprind marile capitole, iar împărțirea lor se face direct în subcapitole (notate cu litere majuscule) și în subcapitole diferențiate prin cifre romane și arabe.

Și pentru că ne-am referit la structura lucrării, se cuvine să semnalăm cel puțin o anomalie de clasificare, ce pare a fi înrăurită de factorii politici.

Astfel, în capitolul D. *Figurile istorice ale poporului român*, „legendele“ (de fapt tradițiile istorice) sunt ordonate în subcapitole, începând cu I *Căpeteniile de răscoală* și II *Haiducii* (aparitii cronologic târzii) și abia pe urmă se continuă cu III *Voievozii* și IV *Domnitorii*, despărțiți și ei arbitrar, pentru că de la Negru Vodă și de la Dragoș până la Cuza Vodă cele două noțiuni au fost de o sinonimie aproape perfectă.

Și apoi *Regii daci*, ce alcătuiesc materia capitolului C, nu sunt și ei „figuri istorice ale poporului român“?

1. *Memoriile Secției de Științe Filologice, Literatură și Arte*, seria IV, tom I, 1977–1978, p. 135–141.

Nu mai stăruim asupra numeroaselor încadrări cel puțin discutabile la toate nivelele, ce crează paralelisme nedorite și au ca rezultat repetarea supărătoare a acelorași legende în tipuri și capitole diferite.

A se vedea, de pildă, legendele despre creație (a cerului, a pământului, a omului etc.) foarte puțin diferențiate, repartizate în tipuri și categorii cu totul diferite.

Supărătoare, în altă ordine de idei, sunt și golurile de documentare descoperite întâmplător.

Ce credit se poate pune pe despuierea „totală” a manuscriselor din marile fonduri, când, în mod concret, din *Răspunsurile la chestionarele lui B.P. Hasdeu*, citate, e drept, în *Bibliografie* doar cu *Răspunsurile la chestionarul juridic*, nu se indică și nu se reproduce nici una din cele câteva sute de legende privitoare la sfârșitul lumii (ce a făcut obiectul întrebării nr. 206 din *Chestionarul lingvistic*)?

Există apoi o viziune cel puțin ciudată în carte asupra legendei.

În dorința de a cuprinde cât mai multe texte vechi, autoarea introduce fără discernământ în *Tipologie* numeroase legende (în special cu caracter istoric) descoperite în lucrările germane și maghiare din secolele XIX-XX.

Faptul nu ar fi deranjat dacă tot acest material – despre care nu se știe cât de autentic este, în lipsa oricărei posibilități de comparare, dacă nu cu originalele românești, cel puțin cu variante culese ulterior din aceleași zone – ar fi fost amplasate într-o addenda.

Dar autoare le dă credit total și le introduce (în traducere) în compartimentele *Tipologiei*, chiar dacă uneori e vorba pur și simplu de legende săsești, secuiești sau maghiare cu o altă perspectivă asupra lumii și vieții.

Încât, în sectoarele în care figurează textele respective nu mai avem de a face cu o „tipologie a legendei populare românești”, ci de o tipologie a legendei populare în România, după practica anilor '50-60, de a se trata la un loc aspectele fenomenelor naționale împreună cu cele ale minorităților conlocuitoare.

În ce ne privește, considerăm că în domeniul spiritual – și nu se poate spune că legenda nu se încadrează în aceste sfere – ideile nu pot fi desprinse de suportul lingvistic și mai ales de cristalizarea lor artistică!

În sfârșit, spre a ne opri doar la cele mai importante observații pe care am fi tentați să le înșirăm, semnalăm prezența în *Tipologie* a unui număr însemnat de legende culte – marcate sau nu cu asterisc – care nu aveau ce căuta într-o lucrare dedicată înregistrării materialului popular genuin.

Dacă, de pildă, preluarea unor texte din *Descrierea Moldovei*, de Dimitrie Cantemir sau din *O samă de cuvinte*, de Ion Neculce pare justificată (deși cele două titluri nu figurează în *Bibliografia* autoarei), nu același lucru se poate spune despre extragerea unor fragmente din *Letopisețul țării Moldovei de la Dabija v.v. până la domnia lui Ioan Mavrocordat v.v. (1662-1743)* (titlul, de asemenea, neinclus în *Bibliografie*, dar utilizat în carte) și prezentarea lor drept legende populare.

Prelucrările culte și creațiile în manieră populară a unor motive și teme cu caracter legendar sunt atât de multe în literatura română, încât ar putea face obiectul unei cercetări de sine stătătoare poate la fel de ample cât *Tipologia* de față!

Nu putem încheia fără a releva o ultimă deficiență – de data aceasta tehnică – a cărții. Și anume lipsa golurilor suficient de mari între tipuri și mai ales între capitole.

Căci, deși monumentală prin amploarea materialului inclus, *Tipologia* în discuție nu cuprinde nici pe departe bogăția imensă a legendelor care trebuiesc introduse în continuare, după 1940.

Se va întâmpla și aici ca în cazul tipologiei basmului, inițiată de Antti Aarne

și continuată de Stith Thompson, în cadrul căreia autorii diverselor tipologii naționale au trebuit să recurgă la nenumărate subterfugii pentru a indexa în cadrul structurii date motivele și temele noi de basme.

Dincolo însă de asemenea scăderi, ce țin până la un punct de munca de pionierat în domeniu și de întreruperea finalizării cărții prin stingerea din viață a autoarei, *Tipologia legendei populare românești*, de Tony Brill, se constituie într-un instrument de lucru atât de important pentru cei interesați de cultura noastră populară, de spiritualitatea română în genere, încât ni se pare de prisos să căutăm nod în papură și să nu-i recunoaștem valoarea și noutatea, nu numai în planul etnologiei naționale.

Putem visa, desigur, la mai bine. Trebuie să ne mulțumim însă cu ce ni se oferă în mod neașteptat.

Căci nimeni nu mai spera să avem la îndemână o *Tipologie a legendei populare românești*, deși se știa că Tony Brill lucrase cândva la o asemenea operă...

I. OPRIȘAN

LEGENDA MITOLOGICĂ
13055-13895

LEGENDA MITOLOGICĂ

13055–13895

A. Destinul (Soarta–Omina) 13055–13069

I. Ursitoarele 13055–13061

- a. *Origine* 13055
- b. *Darurile ursitoarelor* 13057
- c. *Prezicerea soartei (Nenorociri)* 13059–13061

II. Prezicătoarele 13065

- a. *Prezicerea soartei (Nenorociri)* 13065

III. Spiritele prezicătoare 13069

- a. *Prezicerea soartei (Nenorociri)* 13069

B. Moartea. Morții 13079–13144

I. Spiritele morților 13079–13144

1. Moroi 13079–13081

- a. *Origine* 13079
- b. *Atribute* 13081
- c. *Îndepărtarea moroilor* 13083

2. Strigoii 13087–13127

Moartea nenaturală 13087–13090

- a. *Înecații* 13087
- b. *Spânzurații* 13089–13090

Moartea naturală 13094–13127

- a. *Origine* 13094–13096
- b. *Atribute (Nenorociri)* 13098–13102
- c. *Formele în care apar (Aspectele)* 13104–13108
- d. *Alte fapte ale strigoilor* 13110–13115
- e. *Apărarea de strigoi* 13117–13127

II. Fantele 13131–13144

- a. *Formele sub care apar* 13131–13144

1. Oameni ciudați 13131

2. Plâns omenesc 13133–13134

3. Animale și păsări ciudate 13136–13138

4. Animale și oameni ciudați 13140

5. Zgomote 13142

6. Zgomote de oameni, animale și arme 13144

C. Spiritele naturale 13154–13286

I. Spiritele apelor 13154–13167

1. Diferite spirite ale apelor (Înfățișare–Atribute) 13154–13162

- a. *Sorbul apelor* 13154
- b. *Duhul de noapte al apelor* 13156
- c. *Istolina, împărăteasa apelor* 13158
- d. *Știma zilei* 13160

e. *Știma apei* 13162

2. **Spiritele unora dintre ape nu lasă să li se măsoare adâncimea** 13166–13167

II. **Spiritele minelor** 13177–13184

1. **Vălva minei** 13177–13180

2. **Călugărul Muntelui** 13184

III. **Spiritele munților** 13189–13191

1. **Marzara** 13189

2. **Omul Sălbatic** 13191

IV. **Spiritele nopții** 13196

1. **Omul Noptii** 13196

V. **Spiritele pădurilor** 13211–13239

1. **Fata Pădurii** 13211–13220

a. *Înfățișare* 13211

b. *Nenorocirile pe care le provoacă* 13213–13215

c. *Metoda de apărare* 13217–13218

d. *Atribute* 13220

2. **Mama Pădurii** 13225–13239

a. *Înfățișare* 13225–13228

b. *Nenorocirile pe care le provoacă* 13230–13234

c. *Metode de apărare* 13236–13239

VI. **Spiritele Văzduhului** 13244–13257

1. **Ielele** 13244–13257

a. *Origine* 13244–13246

b. *Daruri și interdicții* 13248

c. *Înfățișare* 13250–13252

d. *Nenorocirile pe care le provoacă* 13254–13257

VII. **Spiritele zilelor săptămânii** 13267–13274

1. **Marța (Marț-Sara)** 13267–13269

a. *Înfățișare* 13267

b. *Atribute – Mijloace de apărare* 13269

2. **Joimărița** 13273–13274

a. *Atribute* 13273–13274

VIII. **Zânele** 13284–13286

a. *Atribute* 13284

b. *Întâmplări* 13286

D. Metamorfozații 13296–13338

I. **Pricolicii (Vârcolacii)** 13296–13308

a. *Origine* 13296–13297

b. *Înfățișare* 13302–13308

II. **Strigoii – Strigoaicele (vii)** 13319–13338

a. *Origine* 13319

b. *Originea puterii strigoaicelor pe pământ* 13321

c. *Înfățișare* 13323–13324

d. *Atribute* 13326–13328

e. *Relele pe care le fac* 13330–13334

f. *Alte întâmplări* 13336–13338

E. Dracul și Avestița 13348–13446

I. **Dracul** 13348–13441

1. **Înfățișare** 13348–13379

- a. *Om* 13348–13352
- b. *Animal* 13354–13361
- c. *Nvăzut* 13363–13364
- d. *Animal apoi om* 13366–13367
- e. *Voce* 13369–13371
- f. *Voce apoi om* 13373
- g. *Obiect* 13375
- h. *În chipul altor spirite* 13377
- i. *Meteor* 13379

2. **Anumite reședințe ale dracului** 13383–13385

3. **Puterea dracului** 13389–13429

- a. *Învoielile cu dracul pentru obținerea diferitelor avantaje* 13389–13392
- b. *Dracul poartă și rătăcește oameni* 13394–13395
- c. *Morții în puterea dracilor* 13399–13401
- d. *Dracul schimbă copiii lui cu ai oamenilor (Wechselbalg)* 13405–13407
- e. *„Ajutorul” dracului* 13409–13412
- f. *Dracul îndeamnă oamenii la rele* 13416–13417
- g. *Alte fapte ale dracului* 13421–13429

4. **De cine se teme dracul** 13433–13437

5. **Dracul în biserică** 13441

II. **Avestița – Ajutorul dracului** 13445–13446

- a. *Atribute* 13445–13446

F. Ființe cu daruri magice 13456–13509

I. **Vrăjitoarele – Vrăjitorii – Vrăjitorie** 13450–13480

- 1. **Originea vrăjitoarelor pe pământ** 13456
- 2. **Vrăjitoarele din trecut** 13460
- 3. **Puterea vrăjitoriei** 13464–13469
- 4. **Moartea vrăjitorilor** 13473–13480
 - a. *Pedepsirea vrăjitoriei după moarte* 13473–13476
 - b. *Puterea vrăjitoarelor se exercită și după moartea lor* 13480

II. **Solomonarii** 13490–13509

- 1. **Originea solomonarilor** 13490–13491
- 2. **Atributele solomonarilor** 13495–13496
- 3. **Puterea solomonarilor** 13500–13509

G. Viețuitoarele și plantele mitice (fantastice) 13519–13554

I. **Viețuitoarele mitice** 13519–13544

- 1. **Iornorogul** 13519
- 2. **Balaurii** 13529–13534
 - a. *Origine* 13529–13530
 - b. *Atribute* 13535–13534
- 3. **Șerpii care torc aur** 13544

II. **Plantele mitice** 13554

- 1. **Iarba Fiarelor** 13554

H. Popoarele mitice (fantastice) 13564–13687

I. **Popoarele mitice (în genere)** 13564–13566

- 1. **Nume și înfățișare** 13564–13566

II. **Căpcăunii** 13576–13591 (Tătaru – Reii)

1. **Înfățișare** 13576
2. **Origine** 13578
3. **Obiceiuri** 13580–13581
4. **Fuga din robia căpcăunilor** 13583–13589
5. **Alte întâmplări** 13591

III. **Netoții** 13601

IV. **Piticii** 13611–13617

1. **Înfățișare** 13611–13612
2. **Unde locuiesc** 13614–13615
3. **Atribute** 13617

V. **Uriașii (Jidovii)** 13627–13687

1. **Înfățișare – Caracteristici – Atribute** 13627
2. **Originea, numele, forma și poziția unor stânci, munți, dealuri, cetăți, ape etc.** 13629–13651
 - Stânca „Piatra Fetei“ – Stânca Blasova – Stânca „Piatra/Pietrele Fetei“ 13629–13631
 - Detunata 13632–13635
 - Muntele Retezatul 13636–13638
 - Cetatea Șiriei 13638
 - Cetățile Deva, Hunedoara și Huroi 13638
 - Muntele de la Cacica 13639
 - Muntele Ceahlău – Omul – Caraimanul – Vârful cu Dor; Tisa și Nistrul 13640
 - Dealul Bileagu – Pârâul „Valea Bileagului“ 13641
 - Dealul Băbii 13642
 - Steiul de piatră de la Podul Grosului 13643
 - Spinarea de deal din fața satului Sârbi 13644
 - Movila „Mormântul Urieșului“ 13645
 - Piscurile de la Golești 13646
 - Mobilele 13647
 - Bălți și lacuri 13648
 - Cetatea 13649
 - Satul Dragomirna 13650
 - Locul „La Cocos“ 13651
3. **Alte urme de pe vremea uriașilor** 13653–13655
 - Urmele de pe un bolovan 13653
 - Fortăreața 13654
 - Cele două mobile 13655
4. **Biserici clădite de către uriași** 13657
 - Biserica din Demsuș 13657
5. **Jucăria uriașul** 13659–13672
6. **Dispariția uriașilor** 13674–13679
7. **Oameni uriași** 13681–13682
 - Novac
8. **Alte întâmplări cu uriașii** 13685–13687

I. **Comorile** 13697–13895

I. **Originea comorilor (în genere)** 13697–13721

1. **Banii oamenilor, încredințați diavolului spre păstrare și îngropați în pământ** 13697
2. **Banii îngropați de oameni** 13701–13704
3. **Banii ascunși datorită unui accident** 13708

4. **Banii îngropați de către uriași sau odată cu uriașii morți** 13712–13713
 5. **Avuțiile ascunse de teama năvălitorilor** 13717
 6. **Avuțiile jefuite de cotropitori și ascunse de aceștia din diferite motive** 13721
- II. **Originea anumitor comori** 13731–13793
1. **Comorile lui Cain din peștera munților „Adam și Eva“** 13731
 2. **Comorile uriașilor** 13735–13738
 - a. *Din cetatea Ghiurbercului* 13735
 - b. *Din movilele de la Ștefănești* 13736
 - c. *De lângă Troița din Țigănești* 13737
 - d. *De la „Măgura lui Ștefan“* 13738
 3. **Comorile ascunse de oameni de teama năvălitorilor** 13742–13744
 - a. *De la Cetățuia* 13742
 - b. *De la cetatea lui Negru Vodă* 13743
 - c. *Din Siret* 13744
 4. **Comorile jefuite și ascunse de cotropitori** 13748
 - a. *Comorile arvaților din Muscel* 13748
 5. **Comorile jefuite și pierdute de cotropitori** 13752
 - a. *Din Tăbăriștea* 13752
 6. **Comori ascunse de cei înfrânți în războaie** 13756–13764
 - a. *Comorile lui Decebal* 13756–13757
 - *Din apa Streiului* 13756
 - *De la Severin* 13757
 - b. *Comorile lui Darius* 13759–13762
 - *De lângă Săscior* 13759
 - *Din peștera Bailuca* 13760
 - *Din Cheia Turzii* 13761
 - *Din peștera de la Almaș* 13762
 - c. *Comorile tătarilor* 13764
 7. **Comori ascunse de voievozi pentru a fi puse la adăpost** 13768–13771
 - a. *Ale lui Sas Vodă* 13768
 - b. *Ale lui Negru Vodă* 13769
 - c. *Ale lui Belea* 13770
 - d. *Ale lui Mihai* 13771
 8. **Comori ascunse de hoți** 13775–13779
 - a. *Din Piscu* 13775
 - b. *Din peștera cu indicator, de la Pătrăuț[i]* 13776
 - c. *A lui Bucur, din Răchitosu* 13777
 - d. *De la „Izvorul Alb“* 13778
 - e. *De la Horecea* 13779
 9. **Comori ascunse de haiduci** 13783
 - a. *De lângă Siret* 13783
 10. **Comori ascunse de frica hoților** 13787–13788
 - a. *De la Iezerul Avrigului* 13787
 - b. *De la poalele munților Apuseni* 13788
 11. **Comorile din Țețin** 13792–13793
 - a. *Ale Sfântului Constantin și Elena* 13792
 - b. *Ale regelui Pauluka* 13793

- III. **Alte locuri, unde se află comori** 13803–13808
- IV. **Păzitorii comorilor** 13818–13847
 - 1. **Știma Banilor** 13818
 - 2. **Țmbra vrăjitoare** 13822–13823
 - 3. **Bătrânul** 13827–13829
 - 4. **Pisica** 13833
 - 5. **Norocul** 13837
 - 6. **Dracii** 13841–13843
 - 7. **Zânele** 13847
- V. **Semnele care indică locul comorilor** 13857–13870
 - 1. **Focul (sau flăcări)** 13857–13862
 - 2. **Sunetele din groapă** 13866
 - 3. **Visul** 13870
- VI. **Condiții pentru ridicarea comorilor (și păstrarea lor)** 13881–13889
 - 1. **Condiții puse de spiritele păzitoare ale comorilor** 13881–13889
 - 2. **Alte condiții** 13886–13889
- VII. **Nenorociri în urma ridicării unor comori** 13893–13895
 - 1. **Înnebunirea** 13893
 - 2. **Îmbolnăvirea** 13895

LEGENDA MITOLOGICĂ

13055–13895

A. Destinul (Soarta–Omina) 13055–13069

I. Ursitoarele 13055–13061

a. Origine 13055

13055. Ursitoarele, veșnic tinere, ursesc soarta omului de la naștere

Este atestat în Moldova.

1. *Ursitoarele*. Pamfile, **Mitologie**, I, 2.

- a. Ajungând în rai, Alexandru cel Mare a găsit pe regele Ioan șezând pe tron, cu picioarele în apa unui izvor care clocotea și care avea darul întineririi.
- b. Alexandru i-a cerut din acea apă și a păstrat-o. Cele două slujnice ale lui i-au furat-o. De atunci sunt veșnic tinere. Cunoscând viitorul, ursesc viața fiecărui om de la nașterea lui. Cf. Tip. **13244A, B, C**.

b. Darurile ursitoarelor 13057

13057. Cine capătă piticii ursitoarelor îi merg bine treburile

Este atestat în Transilvania.

1. *Uncheașul sfătos*. GAZ. TRANS., 1908, (I), nr. 102, 3.

- a. O fată orfană avea multe treburi. Cum i se părea că nu le va putea descurca, nu mai lucra nimic și nevoia intrase în casa ei.
- b. Când tocmai gândea că nu a avut ursitoare bună, a apărut o bătrână care i-a spus că este ursitoarea ei. A scos de sub manta 10 pitici și fiecare știa să facă altă treabă.
- c. Când i-a văzut cum lucrează, fata i-a cerut ursitoarei: ca să nu fie bănuțită de vrăjitorie, ursitoarea i-a băgat piticii în deget și a sfătuit-o să-i îndemne mereu la lucru.
- d. Fetei i-au mers treburile bine, s-a măritat, a avut 8 copii și a fost fericită. De atunci se spune despre femeile harnice că au căpătat în dar „piticii ursitoarei“.

c. Prezicerea soartei (Nenorociri) 13059–13061

13059. Băiatul ursit să aibă viața unui tăciune, mare de pe vatră, trăiește atâta timp cât tăciunele stins este păstrat

Este atestat în Transilvania.

1. (Fără titlu). FAM., 1902, nr. 33, 391.

- a. Ursitoarele au ursit un copil, la naștere, să aibă viața unui tăciune mare care se afla pe vatră. Moașa, care a auzit acest lucru, a stins tăciunele și l-a păstrat.
- b. Când copilul a ajuns flăcău și s-a însurat, moașa a încredințat nevastei lui taina și tăciunele.
- c. După mulți ani, când perechea s-a certat, de ciudă, femeia a aruncat tăciunele în foc și viața bărbatului ei s-a stins.

13060. Feciorul ursit să moară la 20 de ani, își scoate un ochi cu o foarfecă și moare

Este atestat în Epir.

1. *Feciorul mort la 20 de ani*. Papahagi, P., **Basme aromâne**, 127 (Epir?).
 - a. O femeie care dorea mult un copil, a căpătat un fiu, după ce a luat multe leacuri și a făcut descântece. În a treia noapte au sosit trei ursitoare cu furca și fusul. Cea mai mare și cea mijlocie i-au ursit copilului o viață lungă și frumoasă. Cea mai mică a tăiat cu foarfeca firul vieții copilului, hotărând ca la 20 de ani să moară, din cauza unei broaște.
 - b. Copilul a mers la 3 ani la școală și la 9 ani știa 72 de limbi. A fost luat la palat cu mama lui și a ajuns mâna dreaptă a împăratului. Aștepta să împlinească 21 de ani, pentru a se însura cu fata împăratului.
 - c. Cu o zi înainte, plimbându-se feciorul prin sat, a găsit un cioban tunzând oile. A luat să tundă și el una și o broască, ascunsă în fân, a sărit pe neașteptate. Speriat, feciorul și-a scos ochiul cu foarfeca și a murit pe loc.

13061. Copilul sortit să moară din cauza unui șarpe

Este atestat în Epir și Moldova. S-au identificat 2 variante.

1. *Fiul de împărat*. Papahagi, P., **Basme aromâne**, 126 (Epir?).
 - a. Un împărat care-și dorea copii a căpătat unul. Ursitoarele s-au întrunit a treia zi și cea mică a hotărât ca copilul să trăiască până la adânci bătrâneți, fiind unic la părinți; mijlocia a sortit să moară copilul la 9 ani și să nu-l jelească lumea. Cea mare a hotărât să moară la 21 de ani și i-a tăiat firul vieții.
 - b. Noului născut i-a fost, deci, ursit să moară (feciorul de împărat).
 - c. Împăratul, care era ascuns a auzit totul și a hotărât să înfrângă soarta.
 - d. Ca să-și ascundă copilul, el a clădit un palat (de sticlă, pe care l-a păzit tot timpul).
 - e. Tânărul a ajuns cu o zi înainte de-a împlini 21 de ani și împăratul era bucuros.
 - f. A mâncat niște struguri din cauza cărora a murit (o năpârcă ascunsă între struguri l-a mușcat de buză).
 - g. Soarta nu poate fi înfrântă.
2. *Fata de împărat și șarpele*. (C. N. Mateescu). CASA RUR., 1898, 77 (Movilița – Pașcani / [jud.]Vrancea).
 - b (fetei de împărat, intrând un șarpe în ea), d (de marmură, pe mare) f (înăuntrul unei boabe fiind un pui de șarpe l-a înghițit și a murit) g₁ („Ce ți-e scris, în frunte ți-e pus“).

Vezi și Tip. 934A, 934A*

II. Prezicătoarele 13065*a. Prezicerea soartei (Nenorociri) 13065***13065. Moartea împăratului din cauza unei certe, profetizată de o țigancă**

Este atestat în Muntenia.

1. *Poveste adevărată*, CAL. GOSPOD., 1929, 18.
 - a. Un împărat era foarte abătut pentru că o țigancă i-a prezis că va muri din pricina unei certe. De aceea a dat ordin să nu se mai spună nici o vorbă de ocară, ca să nu se ajungă la ceartă.
 - b. Când a îmbătrânit, s-a îmbolnăvit și medicul lui a chemat și pe alții să-l consulte. Fiecare însă era de altă părere și cum se certau, s-a

auzit horcăitul împăratului care a murit. Astfel s-a îndeplinit prezicerea.

III. Spiritele prezicătoare 13069

a. *Prezicerea soartei (Nenorociri) 13069*

13069. Moartea profetizată de un spirit rău

Este atestat în Moldova.

1. *Böser Geist* (Spiritul supărat). Staufe-Simiginowicz, *Volkssagen*, 63.

- a. Într-o seară, niște fete și un flăcău au mers la o șezătoare. Flăcăul a luat în brațe o pisică ce mieuna lângă un gard. Pisica s-a urcat în ceafa lui și numai cu bătaia a reușit să scape de ea.
- b. Când pisica a atins pământul s-a transformat într-un om alb care i-a spus că va muri. A dispărut apoi în chipul unui fulger.
- c. După puțin timp de la această întâmplare feciorul a murit.

B. Moartea. Morții 13079–13144

I. Spiritele morților 13079–13144

1. Moroi 13079–13083

a. *Origine 13079*

13079. Copii care mor nebotezați devin moroi

Este atestat în Muntenia.

1. (Fără titlu). Dumitrașcu, *Strigoii*, 16 (Boureni – Băileți / [jud.] Dolj).

- a. O fată a născut un copil cu chitie pe cap. Murind nebotezat, s-a făcut moroi. Înainte de a se naște, a plâns în burta mamei lui și orice i-a promis, nu l-a putut face să tacă. Numai când i s-a promis vite, s-a potolit.
- b. Un paznic a văzut duhul copilului fugărind vitele și a înțeles de ce pier.
- c. Au săpat mormântul și găsind copilul viu, l-au tăiat, l-au fiert în vin și l-au îngropat din nou. De atunci vitele nu au mai murit.

b. *Atribute 13081*

13081. Moroiul – vârtecuș, face rău mamei lui

Este atestat în Moldova.

1. *Moroiul – vârtecuș*. Niculiță-Voronca, *Datine și credințe*, 495 (Siret – Rădăuți / [jud.] Suceava).

- a. O femeie a pierdut un copil și l-a îngropat în gunoi. După 7 ani, a văzut ridicându-se în acel loc un vârtecuș cu pălărie țărănească. A atins-o cu o aripă și femeia a fost bolnavă mult timp.
- b. Odată, fiind la lucru cu bărbatul ei, l-a auzit strigând să se ferească de vârtecuș și astfel a scăpat.
- c. Altă dată stând în tindă, vârtecușul a venit spre ea și femeia nu a mai știut nimic din ce i s-a întâmplat. A pierdut din nou un copil și a fost bolnavă trei luni. Un an a fost năucă, nu s-a mai ocupat de nimic și cu greu a scăpat de această pacoste.

c. *Îndepărtarea moroilor 13083*

13083. Moroi fug de primii născuți ai cățelei

Este atestat în Moldova.

1. (Fără titlu). Niculiță-Voronca, **Datine și credințe**, 493.
 - a. Un băiat a auzit într-o seară un țipăt și a văzut o fetiță fugind și sărind pârliazul în grădină, în timp ce câinii lătrau în urma ei.
 - b. Era moroiul care fugea de primii născuți ai unei cățele.

2. Strigoii 13087-13127

Moartea nenaturală 13087-13090

a. Înecații 13087

13087. Strigoii înecaților atrag și pe alții să se înece

Este atestat în Moldova.

1. (Fără titlu). Niculiță-Voronca. **Datine și credințe**, 884 (Siret – Rădăuți / [jud.] Suceava).
 - a. Un om a văzut oameni plimbându-se pe luciul unei ape, la miezul nopții. S-au luat apoi de mână și au dispărut. Cel care a văzut a fost mult timp bolnav de spaimă.
 - b. Se zice că înecații ies la lună nouă, în ceasul în care s-au înecat și atrag și pe alții să se înece.

b. Spânzurații 13089-13090

13089. Strigoii spânzuraților ies în chip de animale în calea oamenilor

Este atestat în Moldova.

1. (Fără titlu). Pamfile, **Sărbătorile de vară**, 32 (Țepu – Tecuci / [jud.] Galați).
 - a. Sufletele morților iau înfățișarea de strigoi și ies în calea oamenilor.
 - b. La răspântia numită „La Palade“, unde s-a spânzurat odată un om din familia Palade, duhul lui, transformat în animal, se arată trecătorilor.

13090. Strigoii spânzuratului din „Valea Țiganului“

Este atestat în Moldova.

1. (Fără titlu). Pamfile, **Sărbătorile de vară**, 32 (Țepu – Tecuci / [jud.] Galați).
 - a. Sufletele morților se prefac în strigoi și ies în calea oamenilor.
 - b. Pe „Valea Țiganului“, unde s-a găsit spânzurat un țigan, nu este bine să treci din cauza vedenilor.

Moartea naturală 13094-13127

a. Origine 13094-13096

13094. Se fac strigoi, după ce mor, cei ce au dormit în fiecare an afară, în noaptea Sfântului Andrei

Este atestat în Moldova. S-au identificat 2 variante identice.

1. *Povești despre strigoi*. ȘEZ., 1892-1893, nr. 9-10, 246 (Dolhasca – Fălticeni / [jud.] Suceava).
2. *Noaptea strigoilor*. Pamfile, **Sărbătorile de toamnă**, 132. Republicată: *Strigoii*. **Mitologie**, II, 153.
 - a. Un om avea obiceiul, ca în fiecare an înspre Sfântul Andrei, să doarmă afară. După moarte, s-a făcut strigoi. El venea la nevasta lui, stătea până la miezul nopții, apoi dispărea.
 - b. O babă a învățat-o pe femeie să se îmbrace în prezența lui și să-i spuie că se duce la nunta fratelui lui cu sora ei. Când strigoii îi va spune că nu este posibilă o asemenea căsătorie, ea să-i răspundă că nici cei morți să vină la cei vii nu este posibil și strigoii va crăpa. Numai așa a scăpat femeia de strigoii bărbatului ei.

13095. Vrăjitoarele se fac strigoi după moarte

Este atestat în Muntenia.

1. (Fără titlu). Dumitrașcu, **Strigoi**, 7 (Văgiulești – Strehaia / [jud.] Mehedinți).
 - a. Unui om i-au murit pe rând cei șapte copii, imediat ce s-au născut. Numai primul copil i-a rămas. De aceea, a luat un armăsar alb, cu care s-a dus noaptea la cimitir și a sărit cu el peste mormintele neamurilor nevastei. Numai peste mormântul soacrei lui, o vestită vrăjitoare, calul nu a vrut să sară.
 - b. Când au dezgropat-o, au găsit-o roșie, păroasă, cu unghii mari și șezând turcește. I-au dat foc cu mărăcini, surcele și bucăți putrede din cruci. Apoi au îngropat-o la loc.

13096. Baba vrăjitoare se face strigoi după moarte, provocând moartea familiei

Este atestat în Muntenia.

1. *Ce nu credem*. Dumitrașcu, **Strigoi**, 8 (Boureni – Băilești / [jud.] Dolj).
 - a. Într-o epidemie de tifos, au murit mulți oameni din aceeași familie și a rămas numai un băiat militar. Acesta, știind că soacra lui a fost vrăjitoare și a murit nebună, a cerut voie s-o dezgroape și s-o „dreagă“, dar nu a căpătat autorizație.
 - b. De aceea, a făcut un par lung și ascuțit, pe care l-a bătut noaptea în mormântul vrăjitoarei. După un timp a murit și băiatul și oamenii Cf. Tip. 13480 spuneau că dacă ar fi trecut parul prin inima și buricul moartei, nu i s-ar mai fi întâmplat nimic băiatului.
 - c. Baba vrăjitoare era strigoi, rodea inima rudelor și s-a răzbunat pe băiat.

b. *Attribute (Nenorociri)* 13098–13102

13098. Strigoii se culca în fiecare noapte lângă nevasta lui

Este atestat în Transilvania.

1. (Fără titlu). CULEG., 1933, 36 (Geoagiu de Jos – Orăștie / [jud.] Alba).
 - a. O femeie și-a pierdut bărbatul după un an de căsnicie. Ea l-a iubit foarte mult, și de aceea plângea tot timpul. După trei zile de la îngropare, bărbatul a început să vie în fiecare noapte. Se culca lângă ea și vecinii nu știau de ce arde lampa toată noaptea.
 - b. O babă i-a spus că după șase săptămâni strigoii o va omorî și a învățat-o cum să scape de el.
 - c. La șase săptămâni femeia a pus pe masă mâncarea și băutura preferată a bărbatului. A atârnat hainele în cui și a plecat. Strigoii au venit, a mâncat și negăsind-o, a plecat furios, spunând că i-ar fi mâncat capul, dacă o afla acasă.

13099. Strigoii își mănâncă nevasta

Este atestat în Muntenia.

1. *Legenda (despre strigoi)*. (N.C. Mateescu), ȘEZ., 1913, nr. 10, 157 (Brastavățu – Corabia / [jud.] Olt).
 - a. Ion Țugui, un om din Băbici, murind, s-a făcut strigoi și și-a mâncat nevasta și doi nepoți.
 - b. Familia l-a dezgropat, i-a înfipt o sulă în inimă și abia atunci a murit.

13100. Strigoii își chinuiește nevasta

Este atestat în Muntenia

1. *Legendă (despre strigoi)*. (N. C. Mateescu), ȘEZ., 1913, nr. 10, 156.
 - a. Un om murind, s-a făcut strigoi. El venea de două ori pe săptămână la nevasta lui și o chinuia. Copiii pe care-i făcea femeia cu el, erau numai zgârci.

- b. Ea a rugat niște prieteni să-l împungă pe mort cu sula și când au făcut acest lucru, strigoiul a oftat.

13101. Strigoiul omoară bărbații fostei lui iubite

Este atestat în Muntenia.

1. (Fără titlu). Dumitrașcu, *Strigoii*, 9 (Vălenii de Munte – Teleajen / [jud.] Prahova).

- a. Unei fete, murindu-i iubitul, s-a măritat cu altul. După puțin timp și-a găsit bărbatul mort lângă ea. La fel s-a întâmplat și când s-a măritat a doua oară.
- b. Iubitul mort se făcuse strigoi, venea noaptea la ea, o săruta, o mușca de obraz și-i spunea să nu povestească nimănui ce i se întâmplă.
- c. Când s-a măritat a treia oară, a avut și copii. Femeia dormea totdeauna cu mâna dreaptă pe bărbatul ei, ca să-l apere. Strigoiul venea la ea numai când dormea pe partea dreaptă. Astfel și-a salvat bărbatul. S-a spovedit și lucrurile s-au liniștit.

13102. Strigoaica slăbește feciorul

Este atestat în Transilvania.

1. *Zmeii*. VLĂȘT., 1932–1933, 139.

- a. Un fecior orfan, slugă la un om care-l îndrăgise pentru vrednicia lui, slăbea mereu și nu mai avea chef de nimic. Oamenii și-au dat seama că nu-l lasă în pace zmeoaica.
- b. O bătrână l-a descântat, l-a uns pe trup cu usturoi și zmeoaica nu a mai putut de ciudă, pentru că în aceea noapte trebuia să ia băiatul. Curând băiatul s-a înzdrăvenit.

c. *Formele în care apar strigoii* (Aspectele) 13104–13108

13104. Om apoi cal

Este atestat în Transilvania.

1. *Zmeii*. VLĂȘT., 1932–1933, 139.

- a. La o fată venea în fiecare seară un zmeu în chip de fecior și fata slăbea. Odată, ea a chemat pe un fecior care nu venea pe la ea în mod obișnuit.
- b. Venind seara flăcăul, a găsit fata adormită și flăcăul-zmeu culcat după masă, i-a răspuns la binețe printr-o palmă.
- c. L-a luat în brațe să-l scoată afară, să se bată cu el și s-a trezit în brațe cu un cal, care i-a dat o lovitură de l-a lăsat nemișcat.
- d. Dimineața, când gazdele l-au adus în simțiri, fata era moartă. Flăcăul a rătăcit pe câmp și a murit și el.

13105. Strigoii au picioare de cal

Este atestat în Muntenia.

1. *De-ale strigoilor*. (C. N. Mateescu), I. CREANGĂ, 1913, nr. 8, 237.

- a. Într-o casă pustie, unde s-a adunat tineret la șezătoare, au venit și trei flăcăi necunoscuți. O fată, scăpând fusul, a observat că flăcăii au picioare de cal. Cf. Tip. 12891.
- b. Ea a spus celorlalte fete și au plecat pe rând. Numai una singură, ce-a adormit pe vatră, a fost găsită bucățele. Capul ei, cu buzele tăiate, a fost atârnat la fereastră.

13106. Strigoii au copite de cal

Este atestată în Moldova.

1. *Strigoiul. Cânepa*. Niculiță-Voronca, *Datine și credințe*, 1080 (Scheia – Suceava / [jud.] Suceava).

- a. Unei fete i-a murit iubitul în armată. El venea însă în fiecare seară în tinda casei ei, unde se drăgosteau.

- b. Mama fetei i-a spus că este strigoi și a învățat-o să scape fusul, ca să poată vedea dacă are copite la picioare. Cf. Tip. 10574, 12891.
- c. A încercat fata de două ori și nu a reușit, pentru că strigoiul ridica repede fusul. Abia a treia oară, a văzut copitele de cal și de atunci nu a mai ieșit în tindă.

13107. Strigoii apar în chip de flăcăi

Este atestat în Moldova.

1. *Strigoiul*. A. I. F., i. 10849 (jud. Putna [jud.] Vrancea?).

- a. La o șezătoare veneau mereu trei flăcăi. Unul din ei, murind, s-a făcut strigoi și continua să vină. O ținea tot timpul pe fata lui de mijloc și ea slăbea.
- b. O vrăjitoare a învățat pe părinții fetei să agate un fir de ață de sumanul strigoiului. Să se ducă după fir la groapa lui și să-i înfigă un par în inimă. Astfel a scăpat fata de la moarte.

13108. Strigoii se pot afla nevăzuți pe orice vietate

Este atestat în Transilvania.

1. (Fără titlu). (I. Mușlea – Cercetări), AN. ARH. FOLC., 1932, 216 (Racșa – Oaș / [jud.] Satu Mare).

- a. Strigoi sau boroscoi, pe pot afla pe orice vietate sau lucru.
- b. Un om a [dat]¹ vitelul la vacă, a legănat copilul și a pus mâna pe femeia lui. Ea s-a îmbolnăvit.

d. *Alte fapte ale strigoilor* 13110–13115

13110. Strigoiul își vizitează nevasta

Este atestat în Moldova.

1. *Strigoii*. Pamfile, *Mitologie*, I, 153.

- a. Un om murise de 12 ani. Niște călători, poposind la acea casă și neștiind ce se întâmplase, au întreat-o pe femeie despre bărbatul ei.
- b. Femeia le-a răspuns că a murit de mult, dar vine la ea în fiecare joi și sâmbătă.

13111. Femeia strigoi, vine la casa altei femei

Este atestat în Transilvania.

1. (*Moroiu*). (I. Petrovici – *Folclor din Valea Almăjului*). AN. ARH. FOLC., 1935, 140 (Bozovici – Bozovici / [jud.] Caraș-Severin).

- a. O femeie, murind, a venit două seri la rând la casa altei femei și a șuiert-o. A pus apoi niște lucruri după ușă.
- b. Femeia nu a mai putut deschide ușa a doua zi de dimineață.

13112. Strigoiul vine să-și hrănească calul cu fânul altora

Este atestat în Muntenia.

1. (Fără titlu). Dumitrașcu, *Strigoii*, 21 (Urzicuța – Băilești / [jud.] Dolj).

- a. Un om a murit și s-a făcut moroi. El venea în fiecare noapte să-și hrănească calul cu fân luat de la alții.
- b. Oamenii au aflat acest lucru și i-au făcut de petrecanie.

13113. Strigoiul din biserică trage noaptea clopotele

Este atestat în Moldova. S-au identificat 2 variante.

1. *Strigoii*. Pamfile, *Mitologie*, I, 204.

- a. Într-un sat mureau oamenii în mod neobișnuit, fără să se știe cauza.
- b. Un moșneag auzea mereu sunând clopotele (la miezul nopții).
- c. Vecinul lui pătea la fel.
- d. Și-au dat seama că este vorba de un strigoi (care iese noaptea și face acest lucru).

1. În text: „a pus“ (n. ed.).

- e. Mortul era îngropat în biserică. Ei și-au dat seama că nu vor scăpa de pacoste, până nu-i vor afla mormântul.
- f. Au ales mormântul cel mai prăbușit care avea o bortă (la cap).
- g. Prin bortă, au bătut un par în inima mortului și au turnat usturoi (să-i ajungă în gură).
- h. Satul a scăpat de nenorocire (și oamenii nu au mai auzit clopotele sunând).

2. *Povești despre strigoi*. ȘEZ., 1892–1893, nr. 9–10, 246 (Dolhasca – Fălticeni / [jud.] Suceava).

- a (pe capete) b, d, f, g, h (și oamenii nu au mai murit fără motiv).

13114. Mama strigoi revine acasă să pregătească mâncare pentru copiii ei

Este atestat în Transilvania.

1. *Despre o mamă*. (L. Costin), CAL. GOSPOD., 1928, 18.

- a. O femeie care avea trei copii a murit. În fiecare dimineață copiii găseau mâncarea pregătită și nu știau de către cine.
- b. Tatăl copiilor s-a așezat la pândă și și-a văzut nevasta venind în zbor pe coș și apucându-se să pregătească d-ale gurii.
- c. Spre ziuă, când femeia a vrut să plece, i-au ținut cu toții calea. În ciuda rugămintilor ei, nu au lăsat-o să zboare înapoi prin coș. Au căutat apoi cocoșii, iar ea nu a mai avut putere să zboare și a rămas pe pământ.

13115. Strigoii vine la nevestă după mâncare

Este atestat în Moldova.

1. *Strigoii*. Pamfile, **Mitologie**, I, 152.

- a. Un om, ce murise, s-a făcut moroi. El venea noaptea la nevestă și se așeza pe pat să-i dea de mâncare. La cântatul cocoșilor, pleca repede.
- b. Sfătuită să-i tragă cizmele din picioare, după ce-i dă de mâncare, femeia i-a scos una și a ascuns-o. Când a vrut să i-o tragă și pe a doua, au cântat cocoșii, iar strigoii a plecat repede.

e. *Apărarea de strigoi* 13117–13127

13117. Scapi de strigoi răsturnând obiectele din casă cu gura în jos

Este atestat în Moldova.

1. *Strigoii*. Pamfile, **Mitologie**, I, 170.

- I a. Unei femei tinere, care era singură în casă, i-a venit vremea să nască. Ea a spus că Dumnezeu ar trebui să-i trimeată un suflet s-o ajute. A apărut o femeie care a ajutat-o și i-a scăldat copilul.
- b. Lehuza a zărit picioarele subțiri și păroase ale celei care a ajutat-o și a priceput cu cine are de a face. De aceea, când a fost întrebată dacă vrea să mănânce carne vie sau moartă, a spus că preferă carne moartă.
- II a. Cum a plecat strigoaica, s-a sfătuit cu vecinele ei, care au răsturnat toate obiectele din casă și au încuiat ușile.
- b. Strigoaica a revenit și nici un obiect nu i-a răspuns, când ea a cerut să-i deschidă. A coborât pe coș un sicriaș cu un copil mort. Când a vrut să coboare și ea, au cântat cocoșii și ea a pierit.
- c. Bărbatul a găsit femeia mută de spaimă. După ce a făcut focul, a îngropat sicriașul la cimitir. A chemat apoi preotul să pecetluiască mormântul femeii strigoi. A făcut apoi rugăciuni pentru lehuza și ea și-a recăpătat graiul.

13118. Fata ce uită un obiect din casă neîntors este mâncată de strigoi

Este atestat în Moldova.

1. *Strigoii*. Pamfile, **Mitologie**, I, 149.

- a. Un popă, care a plecat la târg, a spus fetei lui să cheme o prietenă să doarmă cu ea și să întoarcă toate lucrurile din casă cu gura în jos. Fata a uitat o lingură neîntoarsă.
- b. Strigoii au strigat pe rând obiectele să-i deschidă ușa și lingura i-a deschis-o. Strigoii au mâncat fata și i-a spânzurat mâțele în cuie.

13119. De strigoi te aperi ungând ușile cu usturoi

Este atestat în Transilvania.

1. *Seara lui Sf[ântul] Andrei*. (N. A. Bogdan), CONTR., 1895, nr. 58, 1.
 - a. Un om, plecând la drum în noaptea de Sf[ântul] Andrei, a poposit într-o cocioabă. A fost luat de niște monștri cu cap de om, cu păr roșu pe trup, cu picioare de cal, cu cozi mari și cu care a zburat prin aer. A fost lăsat la o moară părăsită, unde era un mort.
 - b. Mortul a omorât monștrii. Baba, care a venit acolo, a scăpat și omul s-a trezit la el acasă cu mortul care voia să-i sugă sângele.
 - c. S-a deșteptat din somn și nevasta i-a spus că a visat pentru că ea a uns bine ușile cu usturoi.

13120 Scapi de strigoi, făcând pe moarta și apoi [fiind] dusă la biserică și înapoi, pe sub pragul casei pe lângă drum

Este atestat în Moldova.

1. *Arnăutul*. A. I. F., i., 10874 (Putna – Putna / [jud.] Vrancea?).
 - a. O fată a rămas singură, noaptea. Când s-a așezat la masă, a întrebat cu cine va mânca. A venit un strigoi, care i-a spus că va mânca cu el.
 - b. Când fata se ducea apoi la șezătoare, strigoii se așezau lângă ea.
 - c. Ca s-o salveze de „arnăut“ o vrăjitoare a sfătuit părinții ca fata să se prefacă moartă și ei s-o ducă pe sub prag, pe lângă drum, la biserică și înapoi.
 - d. Când strigoii au întrebat pragul și drumul, dacă fata a trecut pe ele, au răspuns nu. Astfel a scăpat fata de strigoi.

13121. De urmările strigoii te aperi arzându-i inima

Este atestat în Muntenia.

1. (Fără titlu). Dumitrașcu, *Strigoii*, 21 (Boureni – Băilești / [jud.] Dolj).
 - a. Un strigoi mănca din neamul lui. L-au dezgropat, i-au ars inima, iar de atunci nu a mai murit nimeni dintre rude.

13122. Cei năpăstuiți de strigoi, trebuie să afumați cu inima lui

Este atestat în Moldova.

1. *Strigoii*. Pamfile, *Mitologie*, I, 205.
 - a. Un om a murit lăsând șapte copii. Aceștia au început să moară pe rând. O vecină le-a spus că tatăl lor s-a făcut strigoi.
 - b. Ca să scape de năpastă, trebuie să-l dezgroape și să se afume toate neamurile cu inima mortului. Și așa au scăpat cu toții de moarte.

13123. Nenorocirile provocate de strigoi, încetează când oasele mortului se stropesc cu vin

Este atestat în Muntenia.

1. (Fără titlu). Dumitrașcu, *Strigoii*, 6 (Amzulești Afumați – Băilești / [jud.] Dolj).
 - a. Un om a murit și, după un timp, au început să moară din neamurile lui. De aceea au dezgropat mortul și l-au dus la un hotar de l-au mâncat lupii.
 - b. Oasele le-au stropit cu vin, au făcut slujbă și le-au îngropat la loc. De atunci au încetat [să mai moară persoane]¹ din acel neam.

1. În text: „au încetat morții“ (n. ed.).

13124. Leac împotriva strigoiiului – Bolnavii înghit cenușa rămasă după arderea inimii și ficatul mortului

Este atestat în Muntenia.

1. (Fără titlu). Dumitrașcu, **Strigoii**, 6 (Cujmir – Calafat / [jud.] Mehedinți).
 - a. Murind un flăcău schilod, au început să se îmbolnăvească neamurile lui și unii chiar au murit.
 - b. Când l-au dezgropat, au găsit mortul așezat într-o rână. L-au spintecat și i-au luat măsura. Au ars apoi ficatul și inima lui, iar cenușa au dat-o neamurilor bolnave s-o bea cu apă și astfel s-au însănătoșit.

13125. O bucată de inimă și ficat arse, leac împotriva strigoilor

Este atestat în Muntenia.

1. (Fără titlu), Dumitrașcu, **Strigoii**, 7 (Cujmir – Calafat / [jud.] Mehedinți).
 - a. Murind mulți oameni dintr-o familie, au dezgropat un bătrân, presupus a fi cauza. Mortul a fost găsit roșu, așezat turcește și nu l-au putut scoate decât cu lovituri de bardă.
 - b. Nu l-au putut tăia decât cu o coasă. Bolnavilor li s-a dat să înghită o bucată de inimă și ficat arse. Cadavrul a fost apoi îngropat.
 - c. Victimele s-au însănătoșit și a încetat să moară oameni din acea familie.

13126. Inimă despăcată în patru și arsă, leac împotriva nenorocirilor provocate de strigoi

Este atestat în Muntenia.

1. (Fără titlu). Dumitrașcu, **Strigoii**, 6 (Amărăști – Oltețu / [jud.] Vâlcea).
 - a. Murind o bătrână, după un timp au început, să moară și copiii fiului ei cel mare, apoi ai celui mic. Băieții au dezgropat cadavrul și l-au tăiat în două. Morțile însă nu au încetat.
 - b. Au dezgropat-o din nou pe bătrână și au găsit-o întreagă. Au spintecat-o și i-au scos inima din care a curs sânge. Au despăcat inima în patru, au ars-o, iar cenușa au dat-o copiilor s-o bea cu apă. Pe bătrână au îngropat-o la loc. Și astfel morțile au încetat.

13127. De strigoi te aperi cu rugăciuni

Este atestat în Moldova.

1. *Strigoii*. Pamfile, **Mitologie**, I, 168.
 - a. Un bețiv, trecând prin cimitir și văzând foc, a vrut să-și aprindă luleaua. A găsit trei strigoi care l-au luat cu ei.
 - b. L-au dus la o casă, unde le-a ieșit înainte un cățel, ce nu i-a lăsat să intre, pentru că gazda spusese *Tatăl nostru* înainte de culcare.
 - c. La o altă casă i-a întâmpinat un dulău, pentru că și acolo gazda spusese *Tatăl nostru* și *Crezul*.
 - d. La o a treia casă i-a întâmpinat jumătate de om, pentru că gazda spusese rugăciunile numai pe jumătate.
 - e. Au intrat în casă, unde nu se spusese nici o rugăciune. Strigoii au supt sângele gazdelor și au luat și într-o cană.
 - f. Omul a aflat de la strigoi, că, dând morților cu cana de sânge pe la nas, ar învia. La cântatul cocoșilor, când strigoii au dispărut, omul a înviat gazdele.

II. Fantomele 13131–13144

a. *Formele sub care apar* 13131–13144

1. Oameni ciudați 13131

13131. Omul negru plimbă, noaptea, un drumeț peste hotare

Este atestat în Moldova.

1. *Nächtlichen Spaziergang* (Plimbări nocturne). Staufe-Simiginowicz, *Volkssagen*, 79.

- a. Pe un drum, un om ce venea noaptea cu băiatul lui a întâlnit un om negru, care le-a făcut semn cu mâna. Băiatul fiind obosit, s-a dus la casa lor, care era în apropiere.
- b. Tatăl l-a urmat pe omul negru, care l-a dus în viteză peste mlaștini, pâraie, păduri și șesuri. Dimineața, a sosit acasă lipsit de vlagă. Omul negru i-a spus că pe viitor va prelungi plimbarea.

2. **Plâns omenesc** 13133–13134

13133. Plânsul bătrânei Maria, care a vrut să trăiască cât biserica clădită de ea
Este atestat în Transilvania.

1. *Die alte Maria* (Bătrâna Maria). Müller, *Siebenbürgische-Sagen*, 207 (Zarand?).

- a. O văduvă bogată a clădit o biserică. S-a rugat Fecioarei s-o facă să trăiască cât biserica și ruga i-a fost ascultată.
- b. Oamenii mureau în jurul ei, ajunsese să nu mai înțeleagă limba care se vorbea, pierduse puterile și mintea, dar trăia mai departe.
- c. Bătrâna a cerut să fie pusă într-un sicriu, în biserică. De Crăciun, se deștepta să întrebe preotul dacă mai dănuie biserica.
- d. Războiul a prefăcut biserica în ruine. În nopțile furtunoase, se mai auzea plânsul de jale al bătrânei Maria.

13134. Plânsul oamenilor omorâți de dracul, din răzbunare

Este atestat în Moldova.

1. *Zerstörtes Glück* (Noroc distrus). Staufe-Simiginowicz, *Volkssagen*, 74.

- a. Pe un dâmb, în apropierea unui sat, se pot vedea niște ruine, unde, pe vremuri, a fost gospodăria înstărită a unui străin, care a muncit mulți ani într-o slujbă.
- b. Odată, făcând unele transformări în grajd, dracul s-a înfuriat că i-a deranjat locuința. Cum omul l-a trimis în iad, dracul i-a jurat răzbunare. Și într-adevăr, dracul i-a distrus întâi grădina, apoi i-a furat și i-a omorât toate animalele.
- c. Odată omul l-a urmărit, pe când se urca în horn. Dracul i-a spus că-i va face un rău mai mare și i-a omorât nevasta și copiii. Transformat într-o pisică, dracul a fugit și a spus omului că acum poate începe altă viață.
- d. Omul a plecat în lume și nu s-a mai întors. Casa s-a dărâmat cu timpul. Noaptea se aude plânsul nenorociților ce au pierit acolo și uneori se zăresc și figurile lor.

3. **Animale (și păsări) ciudate** 13136–13138

13136. Calul alb fără cap, fantoma boierului rău

Este atestat în Moldova.

1. *Der böse Gutsherr* (Moșierul cel rău). Staufe-Simiginowicz, *Volkssagen*, 107.

- a. Pe vremuri, trăia un boier care se îmbogățise pe spinarea celor ce-i munceau și pe care nu-i plătea. Blestemat de cei ce au îndurat multe din partea lui, casa i-a intrat în pământ și boierul s-a transformat într-un cal alb fără cap, ce a tot umblat noaptea prin sat.
- b. Rudele au reușit cu greu să-l elibereze de blestem, prin post și rugăciuni. În locul casei lui a ieșit un izvor ce udă regiunea. În unele locuri s-a transformat în mlaștină.

13137. Pisica neagră

Este atestat în Moldova.

1. *Der Schäfer* (Păstorul). Staufe-Simiginowick, **Volkssagen**, 71.

- a. Un păstor a stat odată noaptea, la foc și a cântat din fluier. A venit o pisică neagră care i-a spus că este vrăjită. Că nu va putea fi eliberată decât dacă ciobanul va sta trei zile pe vârful muntelui, fără să cânte din fluier și fără să se gândească la Dumnezeu. Drept recompensă, pe păstor îl vor aștepta niște comori ascunse în deal.
- b. Păstorul a îndeplinit ruga pisicii și a treia zi a murit. Dealul a dispărut și oamenii au pus în acel loc o cruce drept amintire.

13138. Chipul de gâscă

Este atestat în Muntenia.

1. (*Fantoma cu chip de gâscă*). (N. Densușianu – **Răspunsuri**.) B.A.R., ms. 4556, f. 167. (Scheiul – Găiești / [jud.] Dâmbovița).

- a. Înserând departe de sat, niște băieți s-au adăpostit într-o casă pustie, unde au făcut foc și au mâncat.
- b. Ușa s-a deschis și o fantomă cu chip de gâscă a intrat, izbindu-i cu aripile. Băieții s-au închinat și au aruncat cu cărbuni aprinși în nălucă, până a plecat. De frică, nu s-au mai putut odihni.

4. Animale și oameni ciudați 13140**13140. Broasca țestoasă, șarpele uriaș cu trei limbi și fata ciudată**

Este atestat în Muntenia.

1. *Castelul fermecat de la Ida*. IZVORAȘUL, 1935, nr. 9, 325.

- a. Castelul din apropierea satului Ida era sub vraja unui duh rău și nimeni, dintre cei intrați acolo, nu mai ieșea. Încartiruindu-se un regiment în Ida, aghiotantul a propus colonelului și ofițerului, să meargă la castel.
- b. Trupa și ofițerii s-au instalat în partea de jos a castelului, iar aghiotantul și colonelul la etaj. La miezul nopții, fereastra a fost deschisă de un vâjâit de aer și a apărut o broască țestoasă. După dispariția ei, a sosit un șarpe uriaș cu trei limbi.
- c. La urmă, a venit și o fată, cu jumătate de trup frumos și jumătate urât, care a făcut semn aghiotantului și colonelului s-o urmeze. Au parcurs șase camere și, în a șaptea, s-au deschis podelele și au căzut într-o prăpastie adâncă, fără să [li se]¹ facă vreun rău.
- d. Spre ziuă, soldatul de pază din afara castelului i-a găsit pe toți adormiți, cu cai cu tot. După ce au fost treziți, aghiotantul a cercetat castelul și a găsit în hrube alt regiment adormit, pe care l-a trezit. După ce a cercetat tot castelul, vrăjile au dispărut.

5. Zgomote 13142**13142. Berbecul alb și fantoma birjarului**

Este atestat în Moldova.

1. *Der Widder* (Berbecul). Staufe-Simiginowicz, **Volkssagen**, 97.

- a. În apropierea unui sat se află ruinele gospodăriei unui moșier, urmărit de nenorocire. Într-o zi, când era la cosit, un berbec i-a mâncat tot fânul și numai biciuindu-l l-au putut goni.
- b. Omul a găsit morți, acasă, patru din caili lui și pe birjar, care avea o coastă de cal în gură. Berbecul alb s-a răzbunat.
- c. De atunci, în fiecare noapte, casa a fost bântuită de birjarul mort. Boierul și slugile lui s-au mutat la oraș și casa a ajuns o ruină.

1. În text: „să-și facă“ (n. ed.).

- d. În apropiere a fost o moară. În fiecare noapte se auzea zgomotul roților. Presărând cenușă, oamenii au găsit urmele unui berbec și ale birjarului. Aceștia, probabil, macină noaptea în speranța dezlegării blestemului.

6. Zgomote de oameni, animale și arme 13144

13144. Fantomele popoarelor năvălitoare

Este atestat în Moldova.

1. *Im Thal der Molova* (Pe valea Moldovei). Staufe-Simiginowicz, *Volkssagen*, 122.

- a. Valea Moldovei, înconjurată de păduri imense, răsună adesea de tropotul cailor, de strigătele bărbaților îmbrăcați în armuri vechi și de zăngănit de arme.
- b. Sunt zgomotele fantomelor popoarelor năvălitoare: geții, gepizii, hunii, mongolii și tătarii, care au pornit pe acest drum de oaste, pentru a ajunge în frumoasa Țară a Dunării și Tisei.
- c. Și în alte locuri se aud asemenea procesiuni, când se aniversează amintirea diferitelor războaie.

Vezi Tipurile 200** (românesc), 332A*, 337B*, 337*, 337A* (românești), 335, 365, 365A*, 990, 11009, 12018-12030.

C. Spiritele naturale 13154-13286

I. Spiritele apelor 13154-13167

1. Diferite spirite ale apelor (Înfățișare – Atribute) 13154-13162

a. Sorbul apelor 13154

13154. Sorbul apelor

Este atestat în Moldova.

1. *Sorbul apelor*. Niculiță-Voronca, *Datine și credințe*, 1003 (Scheia – Suceava / [jud.] Suceava).

- a. În apă fiind un sorb, a sorbit o femeie și o fetiță care spălau lână la iaz.
- b. Oamenii au dat drumul iazului și le-au găsit moarte. Pe sorb, care avea solzi, l-au împușcat, așa cum spune canonul.

b. Duhul de noapte al apelor 13156

13156. Duhul de noapte al apelor

Este atestat în Moldova.

1. (Fără titlu). Pamfile, *Sărbătorile de vară*, 32 (Țepu – Tecuci / [jud.] Galați).

- a. O femeie s-a dus dimineața, pe nemâncate, când apa a fost neîncepută și a scos o ciutură cu apă în care a găsit o broscuță verde.
- b. Broscuța nu s-a desprins de ciutură decât când femeia a spus: „pici drace, cruce de aur la mine“. A fost duhul de noapte al apei, zâna apei.

c. Istolina, împărăteasa apelor 13158

13158. Istolina, împărăteasa apelor

Este atestat în Moldova.

1. (Fără titlu). Niculiță-Voronca, *Datine și credințe*, 872 (Botoșani – [jud.] Botoșani).

- a. Apa și focul sunt împărați, dar apa este mai mare decât focul.
- b. Istolina, împărăteasa apelor s-a întâlnit cu vântul, văr cu focul. A aflat că vântul se duce să caute un foc să-l întetească. Istolina a spus că ea se duce să stingă focul.

d. *Știma zilei* 13160

13160. Știma zilei ce stă în apă

Este atestat în Moldova.

1. (Fără titlu). Niculiță-Voronca, **Datine și credințe**, 883 (Siret – Rădăuți / [jud.] Suceava).
 - a. Știma zilei, care stă în apă, a fost văzută ieșind la suprafață, de o femeie ce spăla rufe.
 - b. Deși Știma i-a făcut semn cu mâna, femeia nu s-a dus pentru că știa că ea trage oamenii să-i înece.

e. *Știma apei* 13162

13162A. Știma apei

Este atestat în Moldova.

1. *Știma apei*. Pamfile, **Mitologie**, I, 285.
 - a. Pe vremea cositului o femeie a plecat noaptea spre casă. A auzit pe valea Bistriței un glas care a spus de trei ori: „Iacă ceasul a sosit și voinicul n-a venit“.
 - b. Un voinic s-a îndreptat în goana calului spre apă. Calul n-a vrut să intre în apă, decât când stăpânul l-a silit.
 - c. A nechezat de trei ori de s-a cutremurat muntele; a pășit în mijlocul Bistriței și a ieșit apoi singur pe mal, plin de spume.
 - d. Știma ceruse cap de om și la ceasul sortit, a căpătat.

13162B. Ceasul a sosit, omul n-a venit

Este atestat în Moldova. S-a identificat 4 variante, care se grupează astfel:

1. *Știma apei*. Pamfile, **Mitologie**, I, 286.
 - a. Niște oameni, trecând pe lângă un iaz, au auzit un glas care a spus: „ceasul a sosit, omul n-a venit“.
 - b. Vorbele s-au repetat de trei ori.
 - c. Au văzut apoi un om care se-ndrepta spre apă (în fugă, după ce și-a lăsat sapa cu care prășea).
 - d. Oamenii l-au întrebat unde aleargă și el le-a răspuns că se duce să se scalde, pentru că îi este foarte cald.
 - e. Oamenii l-au reținut (cât au putut).
 - f. El i-a rugat să-l lase să-și ude măcar picioarele.
 - g. Cum a băgat picioarele în apă, a murit (lăsând capul pe spate).
2. (Fără titlu). Niculiță-Voronca, **Datine și credințe**, 884 (Moldova).
 - a, c (în fugă venea de la prășit și s-a dezbrăcat), e, g.
3. *Știma apei*. Pamfile, **Mitologie**, I, 285.
 - a₁ (Știma apei iese la suprafață spre miazăzi, și cheamă oamenii pe care-i vede să-i înece. Niște oameni au auzit-o odată în miez de noapte, bolborosind niște cuvinte pe malul apei), c (călărind în fugă), e (de mâini), f, g.
4. *Știma apelor*. Niculiță-Voronca, **Datine și credințe**, 120.
 - c (călărind în fugă), e (să nu intre în apă pentru că știau că se va îneca).

2. Spiritele unora, dintre ape, nu lasă să li se măsoare adâncimea

13166–13167

13166. Spiritele unora dintre ape nu lasă să li se măsoare adâncimea

Este atestat în Transilvania.

1. (Fără titlu). SEMĂN., 1901–1902, (I), 254 (Din munții Maramureșului).
 - a. Lacurile, al căror izvor sau loc de scurgere nu se vede, sunt fără fund. Cine a încercat să le măsoare adâncimea, a murit.
 - b. Un cioban, vrând să măsoare adâncimea unui lac din vârful munților, a plutit în mijlocul lacului, călare pe un brad. A dat drumul în apă unei sfori de care era legată o piatră.
 - c. Nu a dat de fund și vrând să se înapoieze la mal, a auzit o voce care i-a spus să tragă ața. Când a tras-o la capătul ei, în locul pietrei, era un cap de cal.
 - d. Ciobanul a rămas cu mâinile încleștate de brad, pentru că cei de pe mal au fugit de frică.
 - e. Spre ziuă, vântul a dus bradul spre mal, dar ciobanul murise. Oamenii abia au avut curajul să-l ia de acolo și să-l îngroape.

13167. Adâncimea lacului Iezerul

Este atestat în Muntenia.

1. *Lacul Iezerul*. Rădulescu-Codin, **Din trecutul nostru**, 39.

- a. Un cioban și-a tuns toate oile și a făcut din lâna lor o funie foarte lungă. La capăt a legat un burduf cu bolovani și a dat drumul funiei în apa Iezerului, dar nu a atins fundul.
- b. Pe patul de moarte, ciobanul a lăsat poruncă, cu blestem fiilor lui, ca-n primăvară să mărească funia cu lâna oilor și să afle fundul apei.
- c. Feciorii nu numai că nu i-au ascultat porunca, dar au vândut funia și blestemul i-a ajuns.
- d. Feciorul cel mare s-a înecat în lac, pentru că fata de care se îndrăgostise s-a măritat cu altul; cel mic a înnebunit, când un vârtej i-a aruncat oile în Iezer.
- e. De atunci, nimeni nu mai încearcă să afle adâncimea acestui lac, pentru că este foc și blestem.

II. Spiritele minelor 13177–13184

1. Vâlva minei 13177–13180

13177. Vâlva cea bună a minei

Este atestat în Transilvania.

1. *Grita Mihăilă*, Botiș, **Țara Moților**, 62.

- a. Grita Mihăilă, despre care se mai vorbește și azi, mergând odată spre „Baia la Despicata“, s-a-nfîlnit cu un moșneag, care i-a spus că în mină se află mult aur.
- b. A găsit după multă căutare și a luat o desagă plină. A scos aur timp de 7 ani și a zidit 7 biserici în 7 sate. Moșneagul care l-a anunțat a fost vâlva cea bună a minei.

13178. Vâlva cea bună ajută pe îndrăgostiți

Este atestat în Transilvania.

1. *La Trandafiri*, Botiș, **Țara Moților**, 43.

- a. La Roșia, frumoasa Ileana, fiica unei văduve sărace, iubea pe Niculiță, care voia să se însoare cu avere. El spunea că nu se va însura decât când vor crește trandafiri de aur în mina cea pustie de sub „Afiniș“.
- b. Într-o zi, mergând Niculiță la lucru, s-a întâlnit cu un moșneag, care i-a spus că în mina pustie se află mult aur.
- c. Niculiță a făcut să explodeze o stâncă și a apărut un perete întreg, numai cu trandafiri de aur.
- d. Moșneagul a fost vâlva cea bună a minei, care l-a iertat pe Niculiță că a fugit după avere. Iar flăcăul s-a însurat cu Ileana.
- e. Mina, unde s-a găsit aurul, se numește și azi „La Trandafiri“.

13179. Vâlva cea rea a minei

Este atestat în Transilvania.

1. *La baie „la împărăție“*, Botiș, **Țara Motilor**, 37.

- a. Înainte de ziua împăratului Francisc Iosef I, s-au făcut mari pregătiri și un om a fost trimis după cumpărături.
- b. Pe drum, i-a fugit înainte un cocoș negru; a auzit apoi o muzică urmată de uruitul unei căruțe și de ticăitul unui ceasornic. Omul, îngrozit, a fugit.
- c. Unii i-au spus că este fricos și au râs de el. A doua zi, trecând pe la mină „La împărăție“, vâlva i-a rupt un picior. Se spune că pe acolo umblă adesea vâlva.

13180. Ajutorul dat de vâlva minei, trebuie ținut secret

Este atestat în Transilvania

1. *Vâlva*. FAM., 1903, nr. 3, 28.

- a. Băieșii unei mine spărgeau rocile în mâini. Când ieșeau din mină, coborau corfele legate de funii. Un copil de 15 ani le încărca și la un semnal ei le trăgeau afară.
- b. Minerii erau mirați de repeziciunea cu care erau încărcate corfele. Cum băiatul nu a vrut să spună cine-l ajută, l-au îmbătat și au aflat că-l ajută un copil mic în haine albe.
- c. A doua zi, băiatul a fost găsit într-un coș, tăiat în bucăți. Duhul sau vâlva minei l-a pedepsit că nu a păstrat secretul.

2. Călugărul Muntelui 13184**13184. Călugărul Muntelui pedepsește pe cei ce vorbesc despre întâlnirile cu el**

Este atestat în Transilvania.

1. *Der Bergmönch* (Călugărul muntelui). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 218.

- a. În regiunea Abrud s-a vorbit despre „Călugărul Muntelui“, care era imens, cu o glugă trasă peste cap și care trecea vineri seara prin toate minele din Transilvania.
- b. Adesea făcea necazuri minierilor, golindu-le căldările, stingându-le lămpile, sau distrugându-le uneltele, sau omorând cu respirația lui pe cei care plâneau.
- c. În același timp, apăra muncitorii de duritatea supraveghetorilor, cărora le sucea gâtul sau le zdrobea capul.
- d. Pe muncitorii îngropați sau rătăciți în mine îi ajuta turnându-le ulei în lampa stinsă.
- e. Toți cei ajutați de el și-au găsit cândva o moarte tragică, în special când au vorbit despre cele întâmplate.
Vezi și Tip. 13611.

III. Spiritele munților 13189-13191**1. Marzara 13189****13189. Marzara**

Este atestat în Transilvania.

1. *Marzara*. Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 206.

- a. Marzara trecea prin munții Transilvaniei, pe vânt și pe ploaie, cu o lance în mână, însoțită de câinii ei, al căror lătrat umplea văzduhul.
- b. Uneori umbla cu un car tras de armăsari al căror nechezat se auzea. De aceea țărani aruncau grăunțe pentru armăsari și puneau pentru Marzara o cană cu lapte în fața ușii.

2. Omul Sălbatic 13191

13191. Omul Sălbatic

Este atestat în Transilvania.

1. *Der wilde Mann*. Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 200.

- a. În munții Hațegului, se arată iarna „Omul Sălbatic“, spaima ciobanilor și a vânătorilor.
- b. Femeile și copiii se temeau să se depărteze de casă. Când se întâmplă cuiva o nenorocire la drum, se spunea că a căzut victimă „Omului Sălbatic“.
- c. Cine se apropia de peștera lui, era aruncat în prăpastie.

IV. Spiritele nopții 13196

1. Omul Noptii 13196

13196. Omul Noptii mănâncă sânii Ilenelor

Este atestat în Transilvania.

1. *Fata Pădurii*. Papahagi, T., **Graiul și folclorul Maramureșului**, 156.

- a. Pe la un haiduc trecea uneori Fata-Pădurii. După ea a venit odată „Omul Noptii“ și l-a întrebat dacă nu a văzut pe Ileana Cosânzeana.
- b. A plecat apoi, a găsit-o pe Ileana, i-a tăiat sânii și înapoindu-se la haiduc, i-a fript și i-a mâncat. Așa făcea cu toate Ilenele pe care le întâlnea.

V. Spiritele pădurilor 13211-13239

1. Fata Pădurii 13211-13220

a. *Înfățișare* 13211

13211. Fata Pădurii are păr în palme

Este atestat în Transilvania.

1. (Fără titlu). (I. Mușlea – Cercetări.) AN. ARH. FOLC., 1932, 219 (Bicsad – Oaș / [jud.] Satu Mare).

- a. Un om s-a dus la deal la cosit și cum și-a lăsat iubita în sat, s-a gândit la ea. Noaptea a venit la el Fata Pădurii, sub înfățișarea drăguței lui.
- b. El a văzut că are păr în palmă. S-au dus împreună până în vârful dealului și nu i-a vorbit. Fata Pădurii a plecat.

b. *Nenorocirile pe care le provoacă* 13213-13215

13213. Fata Pădurii fură bărbați și-i duce acasă la ea

Este atestat în Transilvania.

1. (Fără titlu). (I. Mușlea – Cercetări.) AN. ARH. FOLC., 1932, 219 (Certeze – Oaș / [jud.] Satu-Mare).

- a. Un bărbat, ce era la fântână, a fost strigat de Fata Pădurii, iar el i-a răspuns. L-a dus în brațe până la casa ei de piatră, în care l-a vârat printr-o gaură. Apoi l-a pus să-i legene copiii.
- b. Omul a stat acolo trei ani. Apoi și-a pus opincile cu călcâile în față și a ajuns la casa lui.
- c. Fata Pădurii, neputând să mai vie după el, a plâns și s-a jelit.

13214. Fata Pădurii betegește oamenii

Este atestat în Transilvania.

1. (Fără titlu). (I. Mușlea – Cercetări.) AN. ARH. FOLC., 1932, 219 (Cămârzana – Oaș / [jud.] Satu Mare).

- a. Fata Pădurii s-a dus la o stână, unde a săgetat un cioban; el nu a mai putut sta pe picioare și a fost purtat pe brațe până acasă.
- b. În a doua seară, omul nu a putut băga oile în staul, pentru că se băteau și urlau. Omul s-a culcat fără foc.
- c. Un cioban de la o stână, care a venit să-i facă focul, i-a spus că pe acel loc este cărarea Fetei Pădurii.

13215. Fata Pădurii amuțește oamenii

Este atestat în Transilvania.

1. (Fără titlu). (I. Mușlea – Cercetări.) AN. ARH. FOLC., 1932, 217 (Cămărzana – Oaș / [jud.] Satu Mare).
 - a. Un om și-a aranjat fânul și a venit o femeie care l-a întrebat dacă se găsec fragi pe acolo. Omul s-a speriat.
 - b. Când a coborât la vale, a întâlnit un lup, în care era travestită tot Fata Pădurii și a gonit-o.
 - c. Omul s-a îmbolnăvit, nu a putut vorbi și boala lui a durat patru ani.

c. Metode de apărare 13217–13218

13217. Ciobanul care s-a ascuns sub manta

Este atestat în Transilvania

1. (Fără titlu). (I. Mușlea – Cercetări.) AN. ARH. FOLC., 1932, 218 (Moișeni – Oaș / [jud.] Satu Mare).
 - a. Fata Pădurii a venit noaptea lângă oi și a vrut să încalce pe cioban. El s-a ascuns sub manta, căci altfel îl lua.
 - b. Ea are obiceiul să fure și copii și oameni mari.

13218. Ciobanul care se îmbracă în haine noi și pune [pe] cele vechi pe o ciură

Este atestat în Transilvania.

1. (Fără titlu). (I. Mușlea – Cercetări.) AN. ARH. FOLC., 1932, 218 (Cămărzana – Oaș / [jud.] Satu Mare).
 - a. Un cioban avea o iubită care venea la el la deal, unde era cu oile. Un copil i-a spus într-o seară că aceea nu-i iubita lui. Ciobanul și-a dat seama că era Fata Pădurii.
 - b. Stăpânul l-a învățat să se îmbrace în haine noi, și pe cele vechi să le pună pe o ciură.
 - c. Ciobanul s-a culcat între oi și Fata Pădurii nu l-a găsit. A luat hainele cele vechi și a plecat jeluindu-se. Dacă-l găsea pe flăcău, l-ar fi luat cu ea.

d. Atribute 13220

13220. Fata Pădurii cunoaște buruienile de leac

Este atestat în Transilvania.

1. *A Fetei Pădurii*. Papahagi, T., **Graiul și folclorul Maramureșului**, 156.
 - a. Un om a prins-o pe Fata Pădurii la fântână. A legat-o cu un brâu de tei și a întrebat-o despre tot felul de boli și leacul lor și le-a aflat.
 - b. După ce a eliberat-o, omul a întrebat-o și despre leacul oilor bolnave. Fata Pădurii i-a spus că leacul lor este cuțitul. Cf. Tip. 13429. Vezi și Tip. 12332.

2. Mama Pădurii 13225–13239

a. *Înfățișare* 13225–13228

13225. Mama Pădurii apare ca femeie bătrână

Este atestat în Transilvania.

1. *Buschmutter* (Mama Pădurii). Müller, **Siebenbürgesche Sagen**, 206.

- a. Mama Pădurii apare adesea ca o femeie bătrână sau ca fecioară frumoasă, cu o glugă și nu i se văd decât ochii speriați.
- b. Vine la lumina lunii și se adresează blînd trecătorului căruia i s-a întîmplat o nenoricire. Dacă vrea cineva să se apropie de ea, fuge speriată.

13226. Mama Pădurii apare sub înfățișarea unei copile

Este atestat în Muntenia.

1. (*Miazănoapte ori Muma Pădurii.*) (N. Densușianu, **Răspunsuri.**) B.A.R., ms. 4556, f 166 (Scheiu – Găiești / [jud.] Dâmbovița).
 - a. Unui om, trecând cu o căruță nu prea încărcată pe la hotare, unde se crede că locuiesc duhurile, i-a ieșit în cale o copilă.
 - b. Ea s-a așezat în căruță, care s-a îngreunat în asemenea măsură, încât boii au scos limba, trăgând din greu.
 - c. Când au ajuns aproape de sat și s-au auzit cocoșii, fata a dispărut, iar căruța s-a ușurat.

13227. Mama Pădurii, femeie frumoasă, cu părul despletit și unghii la mâini și la picioare

Este atestat în Moldova.

1. *Mama Pădurii.* Pamfile, **Mitologie**, I, 222.
 - a. Un om a dormit cu oile în colibă. Într-o noapte friguroasă, șezând la foc, a auzit pe cineva care șuiera foarte frumos. A văzut venind pe Mama Pădurii, o femeie frumoasă, cu părul despletit și unghii la mâini și la picioare.
 - b. Ea s-a încălzit la foc, a trecut printre oi, care nu s-au speriat și când a pornit-o la vale, devenise un ciot învelit în scoartă. Oile pe lângă care a trecut, au tânjit.

13228. Vidma apare în chip de fată

Este atestat în Moldova.

1. *Vidmele.* Niculiță-Voronca, **Datine și credințe**, 1081.
 - a. Odată, a venit o vidmă din pădure, în chipul unei fete, și [le] chema [pe] celelalte din sat, la șezătoare. Le-a spus că sunt chemate de flăcăi și își vor găsi miri.
 - b. Dacă vreo fată se ducea, nu mai revenea, pentru că era mâncată de vidmă cu cei 12 zmei ai ei.

b. *Nenorocirile pe care le provoacă* 13230–13234

13230. Mama Pădurii rătăcește oamenii

Este atestat în Moldova.

3. *Mama Pădurii.* Pamfile, **Mitologie**, I, 222.
 - a. Pe când clătea rufele la pârâu, o fată s-a pomenit cu o femeie care a venit cântînd spre ea, a luat-o de mână și, după al treilea hotar de casa ei, fata nu a mai știut nimic.
 - b. S-a trezit după trei zile în mijlocul unei păduri necălcate de picior omenesc și nu putea vorbi.
 - c. Când, după, nouă zile a ajuns acasă, a făcut slujbe și i-a revenit glasul.

13231. Mama Pădurii aduce stricăciuni oamenilor

Este atestat în Transilvania.

1. (Fără titlu). (E. Petrovici – **Folclor din Valea Almăjului**). AN. ARH. FOLC., 1935, 139 (Rudăria – Bozovici / [jud.] Caraș-Severin).
 - a. Un om fiind la pădure cu porcii, a venit Mama Pădurii la ușa colibei lui și nu s-a urnit nici când a amenințat-o cu securea.

- b. Omul s-a opintit în uşe şi s-a prăvălit peste Mama Pădurii, spunându-i că nu se teme. Ea a plecat mârâind.
- c. Omul a avertizat pe tovarăşii lui că Mama Pădurii îi va pricinui un necaz. Într-adevăr, dimineaţa a găsit o scroafă în moară.

13232. Mama Pădurii slăbeşte oamenii

Este atestat în Transilvania.

1. (Fără titlu). (E. Petrovici, **Folclor din Valea Almăjului**). AN. ARH. FOLC., 1935, 139 (Şopotu Nou – Bozovici / [jud.] Caraş-Severin).
 - a. Mama Pădurii a venit noaptea la un om, sub înfăţişarea unei femei. Iar omul a slăbit de nu se mai putea ţine pe picioare.
 - b. Ea a întâlnit într-o seară lupii, a strigat după ajutor şi omul nu a răspuns. Lupii au mâncat-o şi astfel omul a scăpat de ea.

13233. Mama Pădurii pedepseşte un vânător care a scos crucea

Este atestat în Moldova.

1. *Mama Pădurii*. Pamfile, **Mitologie**, I, 214.
 - a. Rătăcind prin pădure, un puşcaş a adormit ghemuit sub un stejar. Trezit din somn de o voce care l-a strigat pe nume, nu a văzut întâi pe nimeni. A văzut apoi o babă slută, ce se legăna pe picioare şi care era Mama Pădurii.
 - b. Vrând să-şi ia puşca, nu a reuşit pentru că i se îngreunase mâna. Când a băgat mâna în sân, să-şi scoată crucea, Mama Pădurii a început să plîngă în hohote.
 - c. Ea a spus că dacă el n-ar fi scos crucea, ar fi dus-o cu ea într-o veselie, până la sfârşitul vieţii. Pentru că a scos-o, nu va avea zile bune. Se spune că acel om nu a avut zile bune în tot timpul vieţii lui.

13234. Mama-Pădurii mănâncă oameni

Este atestat în Moldova.

1. (Fără titlu). Pamfile, **Mitologie**, I, 222.
 - a. Un om care lucra la pădure, a făcut un foc pe care a pus o felie de mămăligă să se prăjească. Cum mămăliga a simţit că vine Mama Pădurii, a bocit şi a spus omului să se ascundă că-l va mânca.
 - b. După ce omul s-a ascuns într-o scorbura, a venit Mama Pădurii care a întrebat mămăliga de ce a ţipat. Mămăliga a răspuns că s-a bocit pentru că se frigea. Mama Pădurii a pus-o deoparte de pe foc şi a plecat. Astfel omul a reuşit să scape.

c. Metode de apărare 13236-13239

13236. Revărsatul zorilor te scapă de Mama Pădurii

Este atestat în Moldova.

1. *Mama Pădurii*. Pamfile, **Mitologie**, I, 216.
 - a. Unui om, ducându-se la târg pe un drum pustiu, i se arată o matahală la o răscruce. Omul a pornit înapoi spre casă.
 - b. Matahala s-a ținut după om imitându-l. Când a tuşit el, a tuşit şi ea; când el a răsucit o ţigară, a făcut şi ea la fel. Omul nu a scăpat decât când a intrat în sat şi s-au ivit zorile.

13237. De Mama Pădurii te aperi cu usturoi

Este atestat în Transilvania.

1. *Mama Pădurii*. (E. Petrovici – **Folclor din Valea Almăjului**). AN. ARH. FOLC., 1935, 39 (Şopotu Nou – Bozovici / [jud.] Caraş-Severin).
 - a. Un om a stat noaptea singur, la oi, în pădure şi a adormit. Când s-a trezit, a văzut o namilă lângă foc, pe care a întrebat-o dacă umblă toată noaptea. Şi ea a răspuns afirmativ.

- b. I-a spus că are noroc că ține la el usturoi. Omul a început să mănânce usturoi și ea a plecat.

13238. De Mama Pădurii scapi făcând foc în cărare și cruce

Este atestat în Moldova.

1. *Mama Pădurii*. Pamfile, **Mitologie**, I, 216.

- a. Niște oameni, care au fost cu vitele la păscut, s-au aciuat în jurul focului. Au văzut venind spre ei o matahală și au luat-o la fugă.
b. Namila s-a luat după un om și nu a scăpat de ea decât după ce a făcut un mic foc în cărare și s-a închinat.

13239. De Muma Pădurii scapi întetind focul

Este atestat în Moldova.

1. *Mama Pădurii*. Pamfile, **Mitologie**, I, 216.

- a. Un om care era la păscut cu vitele, ședea la foc și lângă el dormea un băiețaș. Au auzit un glas tânguindu-se de frig. Băiețașul a spus să cheme la foc pe cel ce plângea.
b. Omul, dându-și seama că este Mama Pădurii, a întetit focul, s-a închinat și a scăpat de ea.

VI. Spiritele Văzduhului 13244–13257

1. Ielele (Ale Sfinte; Bunele Domnului; Cele Sfinte; Cele Tari; Frumoasele; Marțea-Strâmbă; Milostivele; Rusaliile; Șoimanele; Vântoasele) 13244–13257

a. *Origine* 13244–13246

13244A. Ielele sunt fetele care au băut apă vie, au devenit nemuritoare și zboară prin văzduh

Este atestat în Muntenia și Moldova. S-au identificat 7 variante, care se grupează astfel:

1. *Cele sfinte*. (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4555, f. 403 (Pojoci – Cerna / [jud.] Vâlcea).
- a. Odată au trăit trei fete (numite „Cele Sfinte“, care erau în slujba lui Alexandru Macedon).
- b. Alexandru Macedon a luat apa vie, dar a dat să bea numai calului.
- c. Calul trăiește și azi. De bătrân ce este, crește pe el mușchi. Cf. Tip. **14589, 14590**.
- d. Fetele au băut din apa vie (și au pus în loc apă obișnuită).
- e. Au devenit nemuritoare. Cf. Tip. **13055**.
- f. Ele zboară pe sus.
- g. Joacă noaptea pentru că au lăutari și cimpoieri.
- h. Fac rău oamenilor (iau ochii, o mână sau un picior celui pe care-l găesc dormind afară).
- i. Pe unde joacă, înnegresc iarba în formă de cerc și când joacă supărate, răsar bureți. Locuința lor nu este cunoscută și nici nu sunt sărbătorite.
2. (Fără titlu). Pamfile, **Sărbătorile de vară**, 18.
a (numite Rusalii, pe vremea lui Alexandru Împărat), b (ca să nu moară niciodată), d, e (și deși sunt bătrâne azi, sunt tot fecioare), h (care se feresc să lucreze în acele zile, pentru că dacă-i întâlnesc, îi schilodesc).
3. (*Despre Ielele, Cele Sfinte, Șoimane*). (N. Densușianu – **Răspunsuri**), B.A.R., ms. 4556, f. 160 (Scheiu – Găiești / [jud.] Dâmbovița).
- a (numite Ielele, Cele Sfinte, Șoimane, care au fost slujnicele lui Alexandru Macedon), d, e (iar una din ele fiind fată de țigan, este foarte rea), f, h (pocindu-i, pentru că au puterea să ia vinele oamenilor culcați pe afară, sub pomi, când ele joacă).

4. *Despre Iele*. (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4557, f. 205 (Valea Merilor – Slatina [jud.] Olt).
 a₁ (Ielele au fost slujnicele lui Alexandru Macedon), d, j. Se mai numesc și Șoimane.
5. *Ielele*. (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4555, f. 131 (Roșia – Tg. Jiu / [jud.] Gorj).
 a (numite Iele, care au fost slujnicele Sfântului Nicolae), b₁ (Sfântul] îmbolnăvindu-se, a primit apă vie. Cum dorea să moară, nu a băut din ea. S-a însănătoșit, totuși, și a plecat de acasă), d (și au dat unui băiat ce știa să cânte la vioară), e, f, g₁ (cânta mai ales vara, primăvara și toamna, la vremea cinei).
6. *Ielele*, Pamfile, **Mitologie**, I, 261.
 a₂ (Catrina, Zalina și Marina, cele trei fete) ale împăratului Alexandru Macedon, erau fete de masă la alt împărat. Erau foarte lacome și gustau din tot ce găseau), d (și au zburat pe fereastră), f (căutând calul lui Alexandru Macedon), k. Ducipal nu va ieși decât la vremea de Apoi, când fetele îl vor găsi și-l vor duce tatălui lor.
7. *Despre ale Sfinte*. I. CREANGĂ, 1914, nr. 4, 113 (Fumureni – Vâlcea).
 a₂, d (și au zburat pe fereastră), f (căutând calul lui Alexandru Macedon), l. Când îl vor găsi, se vor duce la tatăl lor și vor intra cu toții în Rai.

13244B. Cele 9 slujnice beau din fântâna cu apă năzdrăvană și se transformă în Iele

Este atestat în Transilvania.

1. *Ielele*. CĂL. CLUJ. ROM., 1938, 83.

- a. În țara lui Alexandru Macedon, era o fântână cu apă năzdrăvană, din care a băut calul lui, Ducipal. S-a făcut năzdrăvan și, după moartea stăpânului său, a fugit în ostroavele mării, unde trăiește și azi. Cf. Tip. **14589–14590**.
- b. Alexandru Macedon a adus într-o zi acasă, o ploscă din acea apă. Le-a făcut atente, pe cele 9 slujnice ale lui, să nu guste din ea.
- c. Slujnicele au băut din apă și au zburat pe fereastră, transformându-se în Iele sau Șoimane.

13244C. Slujnicele care au băut din apa unui râu din țara lui Ivantea Împăratul

Este atestat în Muntenia.

1. (*Despre Iele*). (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4557, f. 465 (Tâlpenei Netoți – Videle / [jud.] Teleorman).

- a. Ivantea Împăratul a ieșit înaintea lui Alexandru Machedon, care-i adusese un plocon. I-a spus să plece, apoi l-a aruncat în apă.
- b. Sticla care o avea cu el s-a umplut cu apă și Ivantea i-a spus să bea din ea, când se va îmbolnăvi.
- c. Când a vrut să bea din apa aceea, a găsit sticla goală, pentru că a băut-o slujnicele lui.
- d. Au zburat imediat în văzduh și de aceea li se mai spune și Șoimane.

13245. Fetele împăratului Ivantie cel Rău s-au scaldat în apa vie

Este atestat în Transilvania.

1. (Fără titlu). German, **Meteorologie**, 108 (Lisa – Făgăraș / [jud.] Brașov).
 a. Cele șapte vântoase au fost fetele împăratului Ivantie cel Rău, de la Macaron, aproape de rai. Ele s-au scaldat [în]¹ apă vie din fântâna lui Ivantie.
 b. Au rămas tinere pentru totdeauna și umblă numai împreună. Când joacă, avem Vântoasele.

1. În text: „cu“ (n. ed.).

13246. Rusaliile, dușmancele creștinismului, sunt fetele lui Rusalim Împărat

Este atestat în Moldova.

1. (Fără titlu). Pamfile, **Sărbătorile de vară**, 18 (Țepu – Tecuci / [jud.] Galați).
 - a. Rusaliile sunt trei fete de împărat, dușmance ale creștinilor. Tatăl lor era Rusalim Împărat. Pricina dușmăniei era trecerea supușilor împăratului la creștinism.

b. *Daruri și interdicții* 13248

13248A. Urarea de bine aduce daruri din partea Ielelor

Este atestat în Moldova și Transilvania. S-au identificat 3 variante, care se grupează astfel:

1. (Fără titlu). VLĂȘT., 1932–1933, 92. Republicată: 1933–1934, 93.
 - a. Un om s-a dus la moară (în satul apropiat și l-a apucat noaptea pe drum).
 - b. A auzit cântec de femei,acompaniate de instrumente.
 - c. Omul le-a urat de bine (să le sporească cântecul și jocul).
 - d. Omul a primit în schimb urarea să aibă spor la făină.
 - e. Făina lui nu s-a mai terminat (șapte ani).
 - f. Nevasta l-a tot săcăit să-i spuie taina (și el i-a povestit întâmplarea cu Milostivele).
 - g. Făina a dispărut.
2. *Strigoii*. Pamfile, **Mitologie**, I, 154. Republicată: *Noaptea strigoilor. Sărbătorile*, 132.
 - a (cu un sac de mălai), b₁ (A văzut o horă de strigoi), c (să le crească jocul), d (din sac), e, f (și el i-a povestit întâmplarea cu strigoii).
3. *Povești despre strigoi*. ȘEZ., 1892–1893, nr. 9–10, 246 (Dolhasca – Fălticeni / [jud.] Suceava).
 - a (cu un sac cu făină, în noaptea Sfântului Andrei), b, c, d, f, g (în aceeași zi).

13248B. Dansul Ielelor și nevasta săcăitoare

Este atestat în Transilvania.

1. *Crucea Dealului și Pârâul Balaurului*. Muntiu, **Satul meu**, 73 (Cărpiniș – Câmpeni / [jud.] Alba).
 - I a. Un băiat, sărac, a cumpărat grâne, și s-a dus cu ele la moară. Pe drum a văzut o ceată de fete frumoase „Bunele Domnului“, cărora le-a urat spor la joc.
 - b. Ele i-au urat, în schimb, să-i sporească făina. I-au pus condiția să nu spuie acest lucru nevestei, pentru că va muri.
 - c. În drum spre casă, a dat de un pui de balaur, care l-a rugat să-l bage într-o scorbură, pe care s-o astupe. După trei ani, să vie să-l elibereze și să nu se sperie de el.
 - d. Când a ajuns acasă, după sfatul „Bunelor“, a golit făina într-un coș, și mălaiul în altul.
 - e. După un timp, însurându-se, nevasta l-a întrebat de ce nu se termină făina lor, dar el nu i-a spus.
 - II a. După trei ani, s-a dus și a dat drumul balaurului care devenise imens și a plecat cu mama lui să se scalde într-un iezel.
 - b. Omul a povestit nevestei ce făcuse și de atunci nu i-a mai dat pace, voind să știe secretul făinii.
 - c. Hotărât să-i spună, un cocoș nu l-a lăsat, sfătuindu-l s-o bată, și omul l-a ascultat. Cf. Tip. 670.
 - d. După un an de gălceavă nu a mai rezistat și a spus adevărul nevestei. Omul a murit și făina a secat.

- e. Pe locul unde au jucat „Bunele Domnului“, s-a ridicat o cruce de piatră, din care a rămas numai o bucată. Acelui loc i se spune „Crucea-Dealului“, iar pârâului „Pârâul Balaurului“.

c. *Înfățișare* 13250–13252

13250. Ielele zboară în cete, îmbrăcate în alb

Este atestat în Moldova.

1. (Fără titlu). Pamfile, **Sărbătorile de vară**, 21.

- a. Un flăcău, ducându-se într-o noapte să păzească livezile din dealul Sascăi, a văzut cete de zâne și Iele, îmbrăcate în alb și lucitoare. Ele zburau, se învoldurau ca norii și cântau.
b. Cine este „luat din Iele“ se îmbolnăvește sau amuțește.

13251. Ielele cântă uneori sălbatic, ca un viscol

Este atestat în Transilvania.

1. (*Ielele*). (A. Marienescu), FAM., 1873, nr. 9, 99.

- a. Îndepărtându-se cu turma de stână, un cioban s-a pregătit să rămână noaptea pe o coastă de deal. Seara a zărit pe iarbă bureți, care au puterea să atragă pe „Frumoase“.
b. Cerul s-a acoperit de nori, a început să tune și să fulgere și s-a auzit o muzică minunată, care a devenit apoi o muzică sălbatică, ca un viscol. Căinii au lătrat și ceata Ielelor a trecut ca un nor.
c. A răsunat apoi un urlet sălbatic, a urmat un cântec melodios, brazii au șuierat și râul umflat de apă a murmurat. Numai când a trecut totul, ciobanul a îndrăznit să se ridice de pe cojoc.

13252. Cântecul Ielelor din bradul trăsniț

Este atestat în Transilvania.

1. (*Ielele*). (A. Marienescu), FAM., 1873, nr. 9, 99.

- a. Un cioban, trecând odată cu turma prin pădure, a fluierat. A auzit o muzică minunată și cercetând locul a găsit o deschizătură într-o stâncă. La gura ei era un brad trăsniț din care venea muzica.

d. *Nenorocirile pe care le provoacă* 13254–13257

13254A. Ielele iau puterile oamenilor, dar le pot da înapoi

Este atestat în Transilvania.

1. (Fără titlu). CULEG., 1933, 35.

- a. Un om s-a dus la pădure după lemne, iar după muncă s-a culcat. Când s-a trezit din somn, nu a mai putut merge și a fost dus acasă de alții.
b. O babă i-a spus că „Marțea-Strâmbă“ l-a îmbolnăvit. Dacă s-ar fi culcat cu un fier la cap sau ar fi cântat din fluier, nu ar fi pățit nimic.
c. După sfatul babei, a fost dus în același loc peste un an și s-a prefăcut că doarme. A auzit o muzică venind pe sus și au apărut niște zâne.
d. Așezându-se lângă el, au fost mirate că-l găsesc în același loc, unde i-au luat puterile cu un an înainte.
e. I-au dat puterile înapoi și au plecat, iar omul s-a putut duce singur acasă.

13254B. Ielele iau vinele oamenilor

Este atestat în Muntenia.

1. (*Despre iele, șoimane*). (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4557, f. 639 (Pietroșani – Zimnicea / [jud.] Teleorman).

- a. Un om, ce s-a culcat noaptea lângă un copac pe câmp, a văzut trei femei coborând dintr-un car la care se stricase ceva. Au luat vinele omului și le-au pus la car, iar omul a rămas olog.

- b. Sfătuit de alții, s-a culcat în același loc, în anul următor, la aceeași dată. Ielele au venit și i-au dat vinele înapoi, pentru că nu mai aveau nevoie de ele. Cum vinele erau roase de car, omul a rămas puțin șchiop.

13255. Ielele zboară nevăzute și iau puterile oamenilor

Este atestat în Transilvania.

1. *Bunele Domnului*. Munțiu, **Satul meu**, 61 (Cărpiniș – Câmpeni / [jud.] Alba).

- a. Bunele Domnului, numite și „Cele Tari“ sau „Ielele“, sunt o ceată de zâne frumoase și zburdalnice, care zboară nevăzute, mai ales în amurg, jucând și cântând.
- b. Adesea coboară asupra unui om căruia îi iau puterile.
- c. Un bătrân, care păștea vitele în pădure, adormind, a fost găsit paralizat, departe de locul unde se culcase. Pălăria i-a fost găsită în mijlocul satului.
- d. Omul a bănuț că „Bunele“ i-au făcut acest lucru. A zăcut o viață întreagă și la urmă și-a pierdut memoria.

13256. Ielele joacă oamenii și le iau puterile

Este atestat în Transilvania.

1. (*Ielele*). (A. Marienescu), FAM., 1873, nr. 9, 99.

- a. Un om a povestit că la vârsta de 10 ani, stând la sălaj, au năvălit asupra lui niște femei tinere și frumoase. L-au ridicat în văzduh și l-au dus pe deal, unde l-au lăsat pe o salcă.
- b. L-au luat apoi la joc și, când a apărut fratele lui, l-au lăsat și s-au retras. Băiatul nu s-a mai putut urni și a fost dus acasă cu carul.
- c. După trei luni, o babă i-a spus băiatului că se poate face vrăjitor, dar el s-a temut.
- d. La Rusalii a avut crize de nebunie, vrând să șuiere zicale de-ale zânelor și după Rusalii s-a însănătoșit.

13257. Ielele înnebunesc un cioban al cărui cântec le place

Este atestat în Transilvania.

1. *Despre „Cele Tari“, care umblă pe munte*. (E. Precup – **Basme.**) A. I. F., ms. 121, I (Ilva Mare – Năsăud / [jud.] Bistrița-Năsăud). Publicată: SCÂNT., 1924, nr. 3-4, 35. Republicată: *Păstoritul*, 52.

- a. În munții Rodnei sunt niște zâne numite „Cele Tari“, care umblă înveșmântate în alb, de obicei în grupuri de câte trei și cântă. Dacă aud un cioban cântând, îl strigă să-l ia cu ele. Cine le răspunde, înnebunește.
- b. Un cioban a fermecat asemenea zâne cu cântecul lui, iar ele l-au fermecat pe el, de i-a căzut fluierul și a adormit.
- c. Înnebunind, se scula noaptea și vorbea cu zânele. De aceea ciobanii l-au trimis acasă, unde maică-sa s-a chinuit mult timp să-l vindece.
- d. A fost internat într-un ospiciu, unde sărea după „Cele Tari“, care-l strigau întruna și a murit.
- e. Zânele se odihneau la „Izvorul Zmeului“.

VII. Spiritele zilelor săptămânii 13267-13274

1. Marța (Marț-Sara) 13267-13269

a. *Înfățișare* 13267

13267. Marța este o femeie neagră

Este atestat în Transilvania.

1. (Fără titlu). (I. Mușlea – Cercetări). AN. ARH. FOLC., 1932, 220 (Moișeni – Oaș / [jud.] Satu Mare).
 - a. Marți seara un om a pus mâncarea la foc, apoi a pus-o pe fereastră să se răcească.
 - b. A venit Marța și omul, crezând că-i nevasta lui, a vrut să-i dea drumul în casă. Noroc că și-a adus aminte și a văzut-o că este neagră.

b. *Atribute – Mijloace de apărare* 13269

13269. Marța pedepsește pe cei ce lucrează de ziua ei

Este atestat în Transilvania.

1. (Fără titlu). (I. Mușlea – Cercetări). AN. ARH. FOLC., 1932, 220 (Racșa – Oaș / [jud.] Satu Mare).
 - a. La o femeie, ce a fiert cămăși de ziua ei, a venit Marța, și când bărbatul dormea, i-a spus c-o va pune să fiarbă în oală.
 - b. Femeia a deșteptat pe bărbatul ei, ca să facă dragoste cu ea și Marța a plecat; pentru că numai astfel o gonești. De aceea nu este bine să lucrezi marți seara.

2. *Joimărița* 13273–13274

a. *Atribute* 13273–13274

13273 Joimărița jupoaie unghiile fetelor leneșe

Este atestat în Moldova.

1. *Legenda Joimăriței*. REV. SOC. TIN. ROM., 1900 (V), 300 (Putna – Rădăuți / [jud.] Suceava).
 - a. Joimărița, femeie bătrână, vine-n seara de Joi–Mari și jupoaie unghiile fetelor leneșe, care n-au spălat cămășile sau n-au dereticat în casă.
 - b. A intrat odată într-o casă cu trei fete leneșe și le-a jupuit unghiile cu custura.
 - c. O femeie șireată a uns lucrurile cu unt de vacă neagră și, când Joimărița a strigat lucrurilor din casă să-i deschidă, ele nu au venit. Numai pământul, ce nu fusese uns, era gata să-i deschidă. Au cântat însă cocoșii și Joimărița a fugit.
 - d. A treia seară a vrut să-i ajute opaițul și s-a întâmplat la fel. Cf. Tip. 368A*.

13274A. Joimărița arde cânepă pe ochii femeilor leneșe

Este atestat în Muntenia.

1. (*Legenda Joimăriței*). (N. Densușianu – Răspunsuri). B.A.R., ms. 4557, f. 324 (Starchiojd – Teleajen / [jud.] Prahova).
 - a. Joimărița, femeie cu autoritate în sat, când află că în Joia–Mare se mai găsește cânepă netoarsă, merge și o arde pe ochii leneșelor. Cf. Tip. 368A*.
 - b. Primăvara se ia după tinerii care nu ies la plug și-i amenință că le bagă restul în dos.

13274B. Joimărița arde cânepă, pe unghiile femeilor leneșe

Este atestat în Transilvania.

1. (*Legenda Joimăriței*). (N. Densușianu – Răspunsuri). B.A.R., ms. 4557, f. 353 ([Tămșani, plasa Cricov]¹).
 - a. O femeie, mare cât o odaie, locuia într-o pădure sfântă. În ziua de Joia–Mare, dacă găsea cânepa netoarsă în podul casei, le-o ardea pe unghii.
 - b. Alteori o torcea cu puterea ei de sfântă, dar când pune tortul la copt, apărea și nevasta.

1. În text, greșit, „Tăușeni – Oltenița / [jud.] Cluj“ (n. ed.).

- c. Când auzeau că vine, femeile se urcau pe cuptor și strigau că ard copiii Iudii. Crezând că este vorba de copiii ei, ea fugea.
- d. Dacă i se dă un colac cu colivă, în ziua de Joia-Mare, Joimărița nu mai vine.

VIII. Zânele 13284-13286

a. *Attribute* 13284

13284. Zânele sunt ca oamenii, dar au puteri să facă orice

Este atestat în Moldova.

1. (*Zânele lui Dumnezeu*). (E. Niculiță-Voronca – **Fără titlu**). A. I. F., ms. 105, 85.

- a. În munții mari, stau zânele lui Dumnezeu. Pe vremea când pământul era curat și oamenii buni, ele umblau pe pământ. Ielele sunt slugile lor.
- b. Zânele sunt nevestele zmeilor. Arată ca oamenii, numai că au puterea de a face orice.
- c. Marele Ion a vrut să fure o zână din grădina lor, împreună cu un copac care într-o singură zi înflorea, făcea roade și se trecea și nu a reușit.

b. *Întâmplări* 13286

13286. Crăiasa zânelor răpită de duhuri rele

Este atestat în Moldova.

1. (*Crăiasa Zânelor*). (E. Niculiță-Voronca – **Fără titlu**). A. I. F., ms. 105, 85.

- a. Zânele locuiau în împărăția fericirii. Au fost însă răpite de duhurile rele care le-au luat împărăția.
- b. Când s-a trezit Crăiasa zânelor în brațele unui duh rău a poruncit, în secret, zânelor să ucidă duhurile în orice casă s-ar afla. Când un duh intra în casele lor, era ucis.
- c. Unde au locuit oameni răi la suflet, rămân duhuri rele, numite Vâlfe sau Iele. Oamenii pun tărâțe în sicriu ca să nu vină sufletul lor.
- d. Zânele trebuiau să puie flori la granița împărăției și, văzute de duhuri, erau furate. Trădând faptul că au și o împărăteasă, duhurile au furat-o și le-a luat și împărăția.

D. Metamorfozații 13296-13338

I. Pricolicii (Vârcolacii) 13296-13308

a. *Origine* 13296-13297

13296. Copiii, născuți în zile mari de sărbătoare, se fac pricolici

Este atestat în Moldova.

1. (*Vârcolacii*). (E. Niculiță-Voronca – **Fără titlu**.) A. I. F., ms. 105, 18.

- a. Doi frați erau vârcolaci, unul fiind născut înspre Sf[ântul] Nicolae și altul înspre Paști. Tatăl lor i-a urmărit în pădure și a văzut cum se fac lupi.
- b. Au gătit o pereche de oameni, cu cailor, când s-au înapoiat de la o nuntă. Alt om, care se închina mereu, a fost cruțat.
- c. Lupii s-au făcut din nou oameni și au pornit spre casă. Tatăl, care a văzut totul, a ajuns înaintea lor acasă și s-a pregătit de plecare împreună cu nevasta.

- d. Când copiii l-au întrebat de ce pleacă, el le-a răspuns că le este frică să nu-iucidă și pe ei. Copiii s-au plâns că nu este vina lor că au fost făcuți la zile mari și mai bine pleacă ei de acasă.

13297A. Al șaptelea băiat la părinți se face pricolici. Urmele de brâu din gura lui

Este atestat în Muntenia, Transilvania și Moldova. S-au identificat 6 variante, care se grupează astfel:

1. (*Bărbatul strigoi*). (E. Niculiță-Voronca - **Fără titlu**.) A. I. F., ms. 105, 17.
 - a. Un bărbat cu nevasta lui s-au dus la muncă (de Sfântul] Foca, să strângă un stog).
 - c. Bărbatul a plecat (să vadă ce fac copiii acasă).
 - c. I-a spus femeii să nu se teamă dacă va veni cineva.
 - d. Omul s-a făcut câine (dându-se de trei ori peste cap).
 - e. Era strigoi (fiind al șaptelea băiat la părinți).
 - f. Câinele a atacat femeia.
 - g. Femeia s-a apărat (cu furca și a rupt-o).
 - h. Femeia s-a apărat apoi cu brâul ei.
 - i. Câinele a fugit (simțind că se va face din nou om).
 - j. A revenit ca om.
 - k. Femeia i-a povestit ce-a pățit.
 - l. Femeia a văzut în dinții lui zdrențe (de la brâul ei).
 - m. Omul acela avea coamă pe spate, de la părul capului până jos.
2. *Superstițiile*. VLĂST., 1932-1933, 89.
 - a (la adunat de fân), b (după apă), d (mare și negru), f, g (cu furca pe care i-a înfipt-o în spate), i, j, k, l (resturi din brâul ei), n. Femeia și-a dat seama că bărbatul ei a fost câinele și că era pricolici, o. Pricoliciul se transformă adesea în câine și atacă oamenii.
3. (**Fără titlu**). Dumitrașcu, **Strigoii**, 21.
 - a₁ (O femeie ce se măritase cu un băiat frumos, cu care a trăit mult timp, venea cu el de la muncă), b₁ (Bărbatul a rămas în urmă), d, f, g (cu biciul, până l-a rupt), h, i, j, l (de la brâul ei), n₁ (Femeia și-a dat seama că bărbatul ei este strigoi), p. L-au prins sâmbătă în mormânt și au scăpat de el.
4. *Pricolici*. (E. Petrovici - **Folclor din Valea Almăjului**), AN. ARH. FOLC., 1935, 140 (Bozovici - Caransebeș / [jud.] Caraș-Severin).
 - d, f (ducându-se după ea la masă), g (cu furca și lâna a rămas în dinții câinelui), k (când s-a înapoiat acasă), l₁ (Femeia a văzut în dinții lui lâna), q. L-a căutat, i-a descoperit coada, a ars-o cu fierul și a devenit om ca toți oamenii.
5. *Strigoii*. Pamfile, **Mitologie**, I, 153.
 - a₂ (O pereche de oameni a plecat la neamuri), b (să ia apă), c₁ (I-a spus nevastei că o va încolți un ogar și să se apere cu coada biciului), d, e, f, g (cu coada biciului), i, j, l (de la brâul ei, odată când s-au bătut), r. Femeia a rămas la socrii ei.
6. *Legendă*. (*Despre strigoi*). (C. N. Mateescu), ȘEZ., 1913, nr. 10, 155 (Brastavățu - Corabia / [jud.] Olt).
 - a₂, b, c₁, d, f, g (cu coada biciului), i, j, l (din brâul ei), l₁, r.

13297B. Urmele tulpanului între dinții bărbatului pricolici

Este atestat în Moldova.

1. (*Tricoliciul*). (E. Niculiță-Voronca - **Fără titlu**.) A. I. F., ms. 105, 17.
 - a. Tricoliciul a venit la o femeie din satul Ilișești. Ea l-a lovit cu vâtraiul și el a apucat-o de tulpanul roșu de la gât.

- b. Când a venit bărbatul ei, l-a întrebat de ce e plin de sânge. El i-a spus că s-a bătut cu niște oameni.
- c. Pe când dormea omul, femeia a văzut între dinții lui o bucătică de tulpan și ea a fugit.
- d. Bărbatul a găsit-o, oriunde se ascundea, chiar în fântână. Au continuat să trăiască împreună.
- e. Pe om l-a chemat Norocilă și stătea puțin pe acasă.

b. *Înfățișare* 13302–13308

13302. Pricoliciul este omul care se transformă în lup

Este atestat în Moldova.

1. *Lupul din om*. (E. Niculiță–Voronca – **Fără titlu**). A. I. F., nr. 105, 17.

- a. Un băiat, plecând mereu de acasă fără să spuie unde se duce, a fost urmărit de tatăl lui, care l-a văzut cum se dă de trei ori peste cap și se face lup.
- b. Când omul a fost atacat de o haită de lupi, fiul-lup l-a apărat, dar nu s-a mai înapoiat acasă și a rămas lup.

13303. Pricoliciul este omul care se face strigoi, apoi ogar

Este atestat în Muntenia. S-au identificat 3 variante, care se grupează astfel:

1. *Legendă (Despre strigoi)*. (C. N. Mateescu), ȘEZ., 1913, nr. 10, 157.

- a. Un om s-a făcut strigoi (după ce a murit).
- b. A mâncat 9 persoane dintre rubedeniile lui.
- c. S-a făcut apoi ogar.
- d. A umblat cu lupii.
- e. Într-o noapte, a urlat la o cruce de piatră împreună cu 12 lupi din haita lui. Dumnezeu le-a dăruit un armăsar pe care l-au mâncat.
- f. S-a dus la o stână (împreună cu haita și au atacat oile).
- g. Câinii l-au mușcat însângărându-l și s-a făcut om. A spus apoi ciobanilor povestea lui.

2. *Legendă (Despre strigoi)*. (C. N. Mateescu), ȘEZ., 1913, nr. 10, 157.

a, d (13 ani), f, g.

3. *Strigoi*. Pamfile, **Mitologie**, I, 148.

a₁ (Un om, strigoi viu, a murit și nu a fost străpuns, cum este obiceiul),

b₁ (El a mâncat 9 ani rubedeniile), c (pricolici), d (12 ani), e (până la ziuă), g.

13304. Pricoliciul este un om care, la anumite, epoci se preface în animal sălbatic și face rău oamenilor

Este atestat în Muntenia. S-au identificat 2 variante.

1. *Pricolicii*. Popescu–Ciocănel, **Brașoave**, 264.

- a. Pricolicii sunt oameni care-n anumite epoci se prefac în fiare sălbatice și fac rău oamenilor.
- b. Un flăcău, pricolici din naștere, s-a însurat cu o fată din alt sat. După nuntă, conform obiceiului, s-a dus cu nevasta la socri (după 6 săptămâni).
- c. Pe drum a spus nevastei că de va fi atacată de o fiară, să se apere cu securea, până va însângera animalul sălbatic.
- d. În pădure, flăcăul a plecat să bea apă.
- e. După ce s-a dezbrăcat, s-a dat de trei ori peste cap și s-a făcut un monstru (vițel cu cap de om).
- f. S-a repezit asupra femeii (s-o mănânce).
- g. Femeia s-a apărat cu securea și l-a sângerat după ureche.
- h. Pricoliciul a fugit.
- i. Bărbatul s-a reîntors.

j. Fata a povestit totul părinților.

k. Ei au oprit-o acasă.

2. *Strigoii*. Pamfile, **Mitologie**, I, 147.

b (după o săptămână, să-și cinstească cu mâncare și băutură), c, e (mânzu roșu, cu cap de om), f, g, h (în pădure și dându-se de trei ori peste cap, s-a făcut om), i (să-și urmeze drumul. Întrebat de nevastă, el a mărturisit că nu știe nimic, dar a făcut bine că a dat cu securea, pentru că dacă nu l-ar fi sângerat, ar fi mâncat-o), j (arătându-le pe ascuns rana însângerată de la urechea bărbatului), k (dându-și seama că ginerele lor este pricolici).

13305. Pricoliciul se face și câine

Este atestat în Moldova.

1. *Stâlpul Tricolicenilor*. (S. Fl. Marian), REV. POL., 1888, nr. 12, 11. Republicată: **Tradiții poporane**, 341.

a. O pereche din satul Igești a lucrat la un stog de fân. Bărbatul a plecat, spunând că are treabă. A făcut atentă femeia că, de va veni un lup sau un câine, să se apere.

b. A venit un lup și femeia i-a scos ochii cu furca. După puțin timp a apărut bărbatul cu ochii sângerând și i-a explicat că fiind tricolici, se face lup sau câine și provoacă neajunsuri oamenilor.

c. Omul a rămas orb și nu s-a mai prefăcut în animal. I-a rămas numele de Tricolici, lui și urmașilor lui.

d. Și azi se mai găesc în satul Igești familii cu acest nume, iar moșia unde s-a petrecut întâmplarea se numește Tricoliceni.

13306. Pricoliciul se face din nou om, când este însângerat

Este atestat în Moldova.

1. *Strigoii*. Pamfile, **Mitologie**, I, 148.

a. Un om s-a făcut strigoi și a umblat cu lupii 13 ani. Odată, când s-a rezezit la oile unor ungureni, câinii l-au mușcat până la sânge. Și din această cauză s-a făcut din nou om.

b. Ciobanii au găsit un om gol, pe care l-au dus la târta lor. El le-a povestit ce a pățit.

13307. Pricoliciul se face și din strigoi

Este atestat în Moldova.

1. *Strigoii*. Pamfile, **Mitologie**, I, 172.

I a. Fata unui preot, rămânând singură acasă, a chemat o prietenă din vecini, să stea cu ea. În acest timp, s-a ascuns sub pat un om.

b. În timp ce mâncau, fata vecinului l-a văzut și nu a vrut să stingă lumina, când s-au culcat. Dar gazda nu a ascultat-o și a adormit.

c. Cealaltă, fiind trează, l-a văzut pe om ieșind de sub pat. Le-a ocolit cu o mână moartă și a plecat. Dar ea s-a luat după el.

d. Când s-a înapoiat, s-au înarmat amândouă cu topoare și frigări. Omul a vrut să intre pe coș și l-au împuns cu frigările. Când a băgat mâna pe fereastră, fata popii i-a tăiat-o.

e. Popa, când a venit acasă și a aflat cele întâmplate, a făcut fetei vecinului daruri scumpe.

II a. După câțiva ani, a venit un lup la popă – strigoiul se făcuse pricolici. Un câine l-a însângerat și s-a făcut om.

b. El a cerut de nevastă pe fata popii care, cum l-a văzut, l-a recunoscut, având mâna tăiată și nu l-a luat. Cf. Tip. 955.

13308. Pricoliciul cu rana-n coastă

Este atestat în Transilvania.

1. (Fără titlu). (I. Mușlea – **Cercetări**). AN. ARH. FOLC., 1932, 216 (Racșa – Oaș / [jud.] Satu Mare).

- a. Un lup boroscoi (strigoi) mânca oile. Stăpânul oilor l-a împușcat și l-a îngropat.
- b. Și în Tur, un copil bătut la școală s-a făcut lup. La o stână a fost ospătat cu tocană.
- c. Când omul care i-a făcut mâncare s-a dus la târg să cumpere mălai, lupul l-a chemat și i-a dat drept răsplată secară.
- d. Cum boroscoii se fac uneori oameni, când a murit și l-au scăldat, trupul lui era acoperit de păr peste tot și avea o rană de pușcă în coaste.

II. Strigoii – Strigoaicele (vii) 13319–13338

a. *Originea* 13319

13319. Omul este făcut strigoi – viu, pentru a-și ispăși păcatele

Este atestat în Muntenia.

1. *Pricoliciul*. (I. C. Visarion), FLAC., 1914–1915, 143. Republicată: GAZ. TRANS., 1915, (II), nr. 173, 1.

- I a. Niște chirigii, care mergeau cu carele spre Giurgiu, poposind peste noapte într-o pădure, au văzut venind târziu un om singur, cu căruța.
- b. Auzind urletul lupilor, străinul le-a spus că Sfântul Petre le-a dat pentru noaptea aceea boul bălțat al lui Vlad și i-a povățuit să-l păzească. Cf. Tip. 14361.
- c. Când străinul s-a dus să se culce, oamenii s-au îndoit de seriozitatea lui. Un bătrân l-a descusut și a aflat că are picioare de cal, dar nu le va face nici un rău, pentru că și-a împlinit osânda.
- d. Oamenii s-au grupat să apere boul, dar au ațipit și l-au găsit cu mâțele afară.
- e. Străinul a pus pe oameni să dea fiecare bani și i-a trimis în satul apropiat să cumpere de la un anumit țaran, un bou pentru Vlad, iar pe la prânz au plecat mai departe.
- II a. Revenind oamenii spre casă, de la Giurgiu, au poposit din nou și străinul le-a povestit cum, în urma unui mare păcat, s-a pomenit că-i crește păr pe trup. A mâncat nasurile și obrații copiilor lui, care au murit, apoi a fugit de acasă.
- b. S-a pomenit apoi cu picioare de cal, s-a hrănit cu nări de copii blestemați. A trăit bine cu animalele sălbatice, de la care a și învățat graiul lor.
- c. După 9 ani, s-a dus acasă să fure copilul nevastei lui, măritată cu alt bărbat. S-a pomenit cu un topor în cap, iar pe ușă nu putea intra din cauza unei cruci.
- d. Din nou în pădure, a zăcut într-o groapă 9 luni. A văzut cum copiii lui se rugau lui Dumnezeu de iertare pentru el. Doi îngerași s-au dus să sărute crucea și i-a căzut părul de pe trup.
- e. A slujit apoi la un popă, care s-a rugat pentru el și, în schimb, i-a dus grânele la vânzare.
- f. Oamenii s-au rugat pentru el și picioarele de cal s-au transformat în picioare omenești.
- g. A auzit o cucuvea glăsuind că joacă o comoară, a dezgropat-o, împărțind banii cu oamenii și s-au despărțit.

b. *Originea puterii strigoaicelor pe pământ* 13321

13321. Strigoaicele fac ce vor pe pământ

Este atestat în Moldova.

1. *Strigoii*. Pamfile, *Mitologie*, I, 149.

- a. Pe vremea când Dumnezeu și Sfântul Petre umblau pe pământ, Dumnezeu s-a urcat pe o cruce înaltă și-a întrebat strigoaicele ce fac. Ele i-au răspuns că vor da brumă în Dumineca Mare.
- b. Dumnezeu nu le-a dat voie și strigoaicele au spus că nici ele nu-l vor lăsa să se urce la cer, de Ispas.
- c. Strigoaicele s-au ținut de cuvânt. Iisus le-a dat voie să facă ce vor pe pământ, iar socoteala de faptele lor vor da când vor veni în cer. Numai așa s-a putut urca Iisus la cer.

c. *Înfățișare* 13323–13324

13323. Strigoiacele au coadă la spate

Este atestat în Transilvania.

1. (Fără titlu). I. Mușlea, **Scheii din Cergău**, 48 (Cergău – Mediaș / [jud.] Alba).
 - a. Strigoaicele au coadă la spate.
 - b. După ce a murit, o strigoaică a fost dezbrăcată și i s-a băgat o frigare în spate.

13324. Strigoaica cu coada lungă, ce nu mânca usturoi

Este atestat în Moldova.

1. *Strigoii*. Pamfile, **Mitologie**, I, 194.
 - a. O femeie nu mânca niciodată usturoi și nici nu dormea pe așternut. O vecină, observând acest lucru, a intrat noaptea cu o lumânare la ea în casă.
 - b. A văzut-o dormind goală pe laviță și avea o coadă lungă. Simțind lumină, strigoaica a sărit și a întrebat-o ce caută.
 - c. Femeia i-a răspuns că usturoiul are cruce cum are și ea în frunte. Astfel a îndepărtat pe strigoaică, care ar fi ucis-o sugându-i sângele.

d. *Attribute* 13326–13328

13326. Strigoiacele, când merg noaptea, se prefac în cai

Este atestat în Moldova.

1. (Fără titlu). Niculiță-Voronca, **Datine și credințe**, 863.
 - a. Strigoii, când merge noaptea, se prefac în cal sau în altceva.
 - b. O femeie care era strigoaică, când era întrebată dimineața de bărbat, unde a fost, ea-i spunea că s-a dus să-și îndeplinească munca, ca să nu-l rupă pe el.

13327. Strigoiacele se adună noaptea și se bat

Este atestat în Moldova.

1. (Fără titlu). Niculiță-Voronca, **Datine și credințe**, 864.
 - a. Venind la iubita lui într-o seară, un flăcău și-a adus un prieten, iar el s-a ascuns în știubeiul de pe prispă.
 - b. După plecarea prietenului, fata, după ce s-a uns cu ceva, a plecat și ea călare pe știubei și au ajuns la Keiva, unde se bat strigoaicele. Băiatul a cules fructe de acolo, s-a vârat din nou în știubei și a venit cu fata acasă.
 - c. Când a aflat prietenul lui acest lucru, a făcut la fel. A întârziat însă la înapoiere și nu a mai găsit știubeiul.
 - d. Numai după șapte ani a ajuns acasă, unde și-a găsit prietenul însurat cu altă fată și având și copiii.

13328. Strigoaica fără nas

Este atestat în Moldova.

1. *Strigoii*. Pamfile, **Mitologie**, I, 156.
 - a. O femeie, strigoaică, nu avea nas și bărbatul ei nu vedea acest lucru, deși toată lumea îl făcea atent.

- b. Înainte de a muri, femeia l-a rugat să ia ulciorul [de] după horn și să-l ducă cu ea la groapă.
- c. În drum spre cimitir, s-a spart gâtul ulciorului și abia atunci și-a dat seama omul că moarta nu are nas. A întrebat pe toată lumea cine i l-a rupt și oamenii s-au mirat că el a observat acest lucru abia atunci.

e. *Relele pe care le fac* 13330–13334

13330. Strigoaicele prefac oamenii în animale și le folosesc

Este atestat în Moldova.

1. *Strigoaica cal*. Niculiță–Voronca, **Datine și credințe**, 862 (Siret – Rădăuți / [jud.] Suceava).
 - a. Calfa unui fierar, văzând că slăbește mereu, a vrut să-și părăsească meseria. O babă l-a sfătuit să nu doarmă noaptea și va vedea cum stăpâna lui îl face cal, punându-i un frâu în cap. Apoi umblă cu el toată noaptea.
 - b. După ce s-a convins, tot după sfatul babei a smuls căpăstrul din mâna stăpânei, i l-a pus în cap și ea s-a făcut iapă.
 - c. Umblând cu ea toată noaptea, a văzut cum se bat strigoaicele și fac diferite năzdrăvăni.
 - d. Baba, care-l sfătuisese, era și ea strigoaică și cum o ura pe nevasta fierarului i-a dezvăluit băiatului întregul secret.
 - e. Dimineața, băiatul a dus iapa în grădina pe care ea a stricat-o și fierarul a potcovit iapa.
 - f. După ce i-a scos frâul de s-a făcut din nou femeie, băiatul a povestit fierarului, arătându-i potcoavele ei. Și fierarul și-a ars nevasta.

13331. Strigoaicele pot degera grânele

Este atestat în Moldova.

1. (Fără titlu). Niculiță–Voronca, **Datine și credințe**, 861 (Siret – Rădăuți / [jud.] Suceava).
 - a. O strigoaică, plătită de niște oameni, a făcut să degere porumbul 5 ani în șir.
 - b. Un argat a văzut-o cum prepara lapte cu păsat și lui nu i-a dat niciodată. Când, într-o noapte, el a ridicat capacul de pe vasul cu păsat, i-a înghețat mâna și s-a făcut frig năprasnic în casă.
 - c. Speriat, argatul s-a dus să se culce în șură, lângă stăpân. A doua zi nu au putut intra în casă, zăpada fiind până în pod, iar femeia cu copiii erau degerați.

13332. Baba și moșul strigoi, îșiucid copiii

Este atestat în Muntenia și Moldova. S-au identificat 2 variante identice.

1. *Legendă (despre strigoi)*. (C. N. Mateescu), ȘEZ., 1913, nr. 10, 155 (Brastavățu – Corabia / [jud.] Olt).
2. Strigoii. Pamfile, **Mitologie**, I, 168.
 - a. O babă și un moș, ce erau strigoi, aveau șapte copii. Când baba a murit, s-a făcut muscă, s-a așezat pe obrazul unuia dintre băieți, care s-a îmbolnăvit și a murit.
 - b. Moșul, când a murit, s-a transformat în ogar, a venit acasă și a băut apă din vasele copiilor. Se uita la ei și astfel le suga sângele până au murit.

13333. Strigoaicele strică vacile cu lapte

Este atestat în Transilvania.

1. (Fără titlu). Mușlea, **Scheii din Cegău**, 48 (Cegău – Mediaș / [jud.] Alba).
 - a. Strigoii sunt femei care strică vacile cu lapte.

- b. Odată, un fecior s-a dus să bea apă cam pe la ora 10 seara, la un șipot. A văzut, în vale, o femeie ce bătea din palme.
- c. Ea s-a uitat la el pe sub păr și când a vrut să dea cu bâta în ea, a dispărut.

13334. Strigoaicele se luptă cu oamenii

Este atestat în Moldova.

1. *Blutige Steine* (Piatra însângerată). Staufe-Simiginowicz, **Volkssagen**, 39.
 - a. Un om, trecând pe lângă ruinele cetății din Suceava, a fost chemat de trei strigoaice, să meargă cu ele. Și l-au dus până la cea mai înaltă culme.
 - b. S-au luptat cu el și l-au învins. Omul a căzut într-o prăpastie ale cărei pietre mai sunt și azi însângerate.

f. Alte întâmplări 13336-13338

13336A. „Tai și nu tai“

Este atestat în Moldova.

1. (Fără titlu). Niculiță-Voronca, **Datine și credințe**, 863.
 - a. Spre Sf[ântul] Gheorghe, strigoaicele se bat la hotare cu dracii. O femeie strigoaică având copil mic, nu s-a putut duce.
 - b. L-a trimis pe bărbatul ei, înarmat cu un cuțit și l-a învățat să spună: „tai și nu tai“. Când omul a venit acasă, a murit.

13336B. „Dau, dar nu tai“

Este atestat în Moldova. S-au identificat 2 variante identice.

1. *Povești despre strigoi*. ȘEZ., 1892-1893, (I), nr. 9-10, 246 (Dolhasca - Fălticeni / [jud.] Suceava).
2. *Noaptea strigoilor*. Pamfile, **Sărbătorile de toamnă**, 132. Republicată: *Strigoii. Mitologie*, I, 151.
 - a. Un om avea o nevastă strigoaică. Cum o pâlise dorul de copil, tocmai de Sf[ântul] Andrei, și-a trimis bărbatul la crucile drumului, să lovească cu limba unei melițe în pământ de nouă ori și să zică: „dau dar nu tai“.
 - b. În loc să spună cum l-a învățat nevasta, bărbatul a spus: „dau și tai“. Când a venit acasă, și-a găsit nevasta tăiată.

13336C. Femeile se ung cu o unsoare, devin strigoaice și zboară pe hornul casei

Este atestat în Transilvania

1. *Strigoii*. (A. Bolcu), POP. ROM., 1905, nr. 24, 1.
 - a. Pe vremea când se făcea armata 12 ani, trei frați soldați au fost trimiși în gazdă la o văduvă cu o fată, care erau strigoaice și luau mana de la vaci.
 - b. Odată, fratele cel mic fiind treaz a observat cum văduva a luat o limbă de meliță, s-a uns cu o unsoare după cap și a ieșit pe horn. După ea a făcut la fel și fata ei.
 - c. Soldatul a procedat la fel și s-a trezit zburând pe muntele „Rotunda“, unde s-au adunat toți strigoii care au jucat, au chiuit și au strigat: „stai să te tai“.
 - d. Înfricoșat, soldatul a tăiat cu sabia în jur și a nimerit și mâna văduvei. Și când au cântat cocoșii, strigoii s-au risipit. A rămas el singur pe munte, între cei morți.
 - e. Ajuns cu greu acasă, abia după două săptămâni, a găsit-o pe văduvă în pat văitându-se de mână, dar nu a pățit nimic.

13337. Sufletul strigoaicei, pară roșie, nu-și mai găsește trupul

Este atestat în Moldova.

1. *Povești despre strigoi*. ȘEZ., 1892–1893, (I), nr. 9–10, 246 (Dolhasca – Fălticeni / [jud.] Suceava).

- a. Un om a văzut în noaptea Sf[ântului] Andrei, o pară roșie care ieșea din gura nevestei lui. Cum nu a reușit s-o deștepte, a mutat-o pe altă laviță și femeia a murit.
- b. Babele i-au spus că femeia a fost strigoaică. A murit, pentru că sufletul ei, para roșie, nu a mai găsit trupul în același loc și s-a dus.

13338. Omul strigoi viu, devine strigoi obișnuit după moarte

Este atestat în Moldova.

1. *Strigoi*. Pamfile, **Mitologie**, I, 169.

- a. Un om strigoi, s-a dus într-un sat la o cârciumă părăsită. Când i-a sosit ceasul morții, și-a aprins lumânarea, s-a întins pe laviță și a murit.
- b. Un alt om a poposit la cârciumă, și-a făcut rugăciunea și s-a culcat fără să se sperie de mort.
- c. La miezul nopții, strigoiul a dus pe om în sat la o casă, unde oamenii dormeau. Le-a dat cu ceva pe la nas, i-a tăiat cu sabia și le-a scurs sângele într-o cană. Când au cântat cocoșii, strigoiul s-a făcut nevăzut.
- d. Omul, cu cana în mână, a povestit totul jandarmilor care l-au prins pe strigoi la cârciumă.
- e. L-au legat, l-au îngropat și au ars deasupra spini de porumbici, ca să nu mai iasă strigoiul.

E. Dracul și Avestița 13348–13446

I. Dracul 13348–13379

1. Înfățișare 13348–13379

a. *Om* 13348–13352

13348. Dracul apare oamenilor în chipul unui băiat

Este atestat în Moldova.

1. (Fără titlu). Niculiță–Voronca, **Datine și credințe**, 489.

- a. Un om avea în grajd o bârnă stricată. Bârna aparținea dracului și orice viețuitoare a pusă în grajd, a murit.
- b. Într-o zi, a pus vaca și a pândit. A văzut un băiețel ce încerca s-o sugrume. L-a prins cu un curmei de gât și l-a bătut până au cântat cocoșii. De atunci dracul nu a mai venit în grajd.

13349. Dracul apare ca om mare ce se lungeste

Este atestat în Transilvania.

1. (Fără titlu). (I. Mușlea – **Cercetări**). AN. ARH. FOLC., 1932, 214 (Boinești – Oaș / [jud.] Satu Mare).

- a. Odată, a apărut un om mare, în haine albe, jucând pe uliță.
- b. S-a lungit omul până a întrecut strașina casei, a coborât apoi spre apă, unde s-a spălat. Acela era dracul.

13350. Dracul apare ca om

Este atestat în Moldova.

1. *De dracul nu e bine să vorbești*. Niculiță–Voronca, **Datine și credințe**, 486 (Vicovu – Rădăuți / [jud.] Suceava).

- a. Niște oameni veneau de la târg și bărbatul pomenea mereu de dracul. Femeia, luând-o înainte, a văzut un om căruia i-a dat binețe, crezând că e nașul lor.

- b. Omul nu a răspuns, pentru că era dracul. Nu e bine să-i pomenești numele.

13351. Dracul în chip de călugăr.

Este atestat în Moldova.

1. (Fără titlu). Niculiță-Voronca, **Datine și credințe**, 486 (Vicovu – Rădăuți / [jud.] Suceava).

- a. Mergând noaptea pe drum, un om a văzut un călugăr care l-a însoțit un timp, vorbindu-i, și el nu i-a răspuns.
 b. La o răscruce, omul a apucat-o la dreapta. Diavolul i-a spus că dacă știa unde merge l-ar fi omorât.
 c. Cum dracul nu putea merge spre dreapta, omul a scăpat, pentru că nu i-a răspuns; altfel l-ar fi omorât.

13352. Dracul tânăr chipeș

Este atestat în Transilvania.

1. *Teufelwirtschaft* (Gospodăria dracului). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 213.

- a. În Retișel se află o peșteră în care s-au găsit niște oase curioase. Se spune că au locuit acolo o sumedenie de draci, care au făcut multe rele în locurile învecinate.
 b. Căpetenia lor, luând chipul unui tânăr chipeș, s-a însurat cu o frumoasă din sat și a dus-o în iad. Când, după un timp, a reușit să vie pe acasă, femeile din sat au uns-o cu buruieni, iar la întoarcere în iad, dracii, fugeau de mirosul ei.
 c. Femeia s-a dus din nou în sat, aducând multe comori de-ale dracilor. Aceste comori au dispărut apoi, pentru că nu au avut grije să le ungă cu buruieni.
 d. Dracii făceau multe fărădelegi. Au înșelat fete din sat cu care erau văzuți; dansau pe munții din apropiere. În acele locuri nu a mai crescut iarbă.
 e. Se pare că se mai cunoaște drumul pe care urcau pe munți, în trăsurii, la miezul nopții, pentru a coborî spre Ungaria.
 f. Tot în acel loc se afla și unicul drac șchiop scăpat de furia lui Dumnezeu, care i-a pedepsit cândva pentru fărădelegile lor. Oasele din peșteră ar fi ale acestor draci. Cf. Tip. **13426**.
 Vezi și Tip. **10574**.

b. *Animal* 13354–13361

13354. Dracul-bivol

Este atestat în Transilvania.

1. *Der Teufel beim Galgenberg* (Dracul în Sebeș – Alba). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 210 (Sebeș – Alba).

- a. Un român din Sebeș – Alba, a povestit cum se jucau doi copii, iar dracul, cu înfățișarea unui bivol, a venit peste ei. I-a lovit de pământ și a luat graiul celui ce nu a putut să fugă.
 b. Copilul a scăpat și părinții, chemând preotul, a reușit să-i redea graiul.

13355. Dracul-țap

Este atestat în Transilvania.

1. *Von Teufel bei Bedets* (Dracul în Bedel?). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 214.

- a. Spre o peșteră din aceste locuri, este o stâncă înaltă de pe care se spune că un bandit a aruncat pe un altul. Acolo apare dracul, la miezul nopții, în înfățișarea unui țap. Dacă găsește oameni în peșteră, îi bate groaznic.

- b. La miezul nopții apare și banditul, vrând să se arunce în gol, dar o mână nu-l lăsa până nu batea ceasul 12, iar căderea lui face să răsune stâncile și să spumege apa.

13356. Dracul-câine negru

Este atestat în Moldova.

1. (Fără titlu). Niculiță-Voronca, **Datine și credințe**, 490.

- a. Un om trecând peste un pod, despre care se spunea că nu este curat, s-a trezut înconjurat de patru câini negri. Voind să strige, a rămas cu gura căscată.
- b. Gândind la nenorocirea care a dat peste el, gura i-a revenit și câinii au dispărut.

13357. Dracul cățeluș ce repetă vorbele omului

Este atestat în Moldova.

1. (Fără titlu). Niculiță-Voronca, **Datine și credințe**, 489.

- a. Un om, trecând un pod, a văzut un cățeluș pe care l-a mângâiat și și-a auzit cuvintele repetate de cățel.
- b. L-a aruncat imediat și drumul pe care mergea și care fusese drept s-a făcut numai râpe. Cu mare greutate a scăpat de acolo.

13358. Dracul-câine gri

Este atestat în Moldova.

1. *Der graue Hund* (Câinele gri). Staufe Simiginowicz, **Volkssagen**, 27.

- a. Spre sud-est de Suceava, se ridică un munte la poalele căruia sunt două drumuri ce duc în sate diferite. Pentru a scurta drumul, trebuia mers pe o cărare peste deal.
- b. Când trecea pe acolo un călător noaptea, era urmărit de un câine mare, gri, ce scotea niște hohote răgușite ca de bețiv și care era dracul.
- c. Numai după ce s-a pus în vârful dealului o cruce, locul acela nu a mai fost bântuit de dracul.

13359. Dracul câine negru în calea unui bețiv

Este atestat în Transilvania.

1. (Fără titlu). (I. Mușlea - **Cercetări**). AN. ARH. FOLC., 1932, 214 (Racșa - Oaș / [jud.] Satu Mare).

- a. Un bătrân s-a îmbătat și i-a ieșit în cale un câine negru, care l-a condus cu botul un timp îndelungat. De atunci omul nu a mai băut.
- b. Câinele era dracul care apare și în această formă.

13360. Dracul-pisică

Este atestat în Moldova.

1. (Fără titlu). Niculiță-Voronca, **Datine și credințe**, 487 (Ilișești - Gura Humorului / [jud.] Suceava).

- a. Un om s-a dus în grajd să se spânzure și a auzit o pisică.
- b. Și-a dat seama că este dracul, care-l îndeamnă la această faptă și a părăsit gândul cel rău.

13361. Dracul în înfățișarea diferitelor animale numai al oii nu

Este atestat în Moldova și Muntenia. S-au identificat 2 variante.

1. *Drac*. (T. Pamfile - **Culegeri**). B.A.R., ms. rom. 5091, f. 125.

- a. Dracul poate lua chipul oricărei vietăți numai al oii nu.
- b. Dumnezeu l-a trimis să numere firele de păr, ori penele tuturor viețuitoarelor și la cele care va reuși, să le poată lua înfățișarea.
- c. Când a ajuns la oaie, o boare de vânt i-a încurcat firele numărate, cu cele nenumărate.

2. *Dracu*. Rădulescu-Codin, **Nevasta leneșă**, 83.

- a (când vrea să sperie pe oameni), d. Nu se poate face o vietate mai

mare decât o găscă. e. De aceea se spune de cineva, când îi este frică de urmările unei fapte rele pe care a făcut-o: „E dracul gol pe el cât găscă“.

c. *Nevăzut* 13363–13364

13363. Dracul sub cal

Este atestat în Transilvania.

1. *Murgul nimănuî*. Russu, **Povești ardelenesti**, 18 (Archiud – Bistrița / [jud.] Bistrița–Năsăud). Republicată: CAL. MIC., 1931, 71.

- a. Într-o duminică ploioasă, a coborât pentru prima dată între oameni un ciobănaș, pe care ploaia nu-l atingea.
- b. În același timp, a venit în goană turbată un cal ce răsturna totul în cale. Calul a plecat capul în fața ciobănașului care l-a încălecat și a plecat cu el, să-i caute stăpânul.
- c. S-a înapoiat apoi ciobănașul la cârciumă, a băut pentru prima dată, a adormit și când s-a trezit singur cu frumoasa cârciumăriță s-a dat în dragoste cu ea.
- d. Sosind cârciumarul în toiul nopții, ciobănașul l-a omorât, iar cârciumărița a fugit. Ciobănașul a dispărut călare, iar cârciumărița a fost găsită spânzurată. Dracul a fost ascuns sub cal și l-a dus pe ciobănaș în păcat.

13364. Dracul nevăzut oprește boii

Este atestat în Moldova.

1. *Nächtliche Fahrt* (Călătorie nocturnă). Staufe–Simiginowicz, **Volkssagen**, 88.

- a. Un țăran se-ntorcea de la moară la miezul nopții. Boii lui s-au oprit și nimic nu i-a putut urni.
- b. Și-a dat seama că este fapta dracului și s-a rugat lui Dumnezeu, promițând că, dacă va scăpat, va ridica în acel loc o cruce. Imediat boii au pornit spre casă.

d. *Animal apoi om* 13366–13367

13366. Dracul capră-vătaf

Este atestat în Moldova.

1. (Fără titlu). (T. Pamfile – **Legări**). B.A.R., ms. 5092, f. 42.

- a. Trei femei, ducându-se într-un sat apropiat, unde le murise o rudă, au auzit în urma lor un behăit și una dintre ele a crezut că este capra ei.
- b. Cu toate sfaturile celorlalte femei, una s-a uitat înapoi și a văzut o capră cu ochii roșii, îngrozitori.
- c. Luând-o la fugă peste un lan boieresc, le-a ieșit înainte un vătaf, care le-a bătut rău. Capra se transformase în vătaf.

13367. Dracul – babă, țap, om

Este atestat în Moldova.

1. *Locuri pustii și băntuite*. (A. Crintea – **Folclor com. Dumitrești**). A. I. F., ms. 148, 3 (Dumitrești – Rm. Sărat / [jud.] Vrancea).

- a. La „Piscul cu nisip“ apare noaptea o babă. Așa a pățit-o un unгур ce venea de la fabrică și ea l-a fugărit până-n dealul Sălciei.
- b. La Cumpăna iese un țap. Așa a venit în calea unui om și a fetei lui. A băgat coarnele în roatele carului, voind să-l răstoarne.
- c. Când au ajuns aproape-n deal, țapul s-a făcut om. A făcut foc și când i s-a spus că va da foc pădurii, drumeții erau gata să cadă cu căruța în râpă. Cum și-au făcut cruce, vedenia a dispărut.
- d. De aceea trebuie să-ți faci cruce, când treci prin acel loc, ca să nu-ți

iasă dracul în cale, mai ales noaptea. După cântatul cocoșilor, dracul nu mai apare.

e. *Voce* 13369–13371

13369. Dracul-voce

Este atestat în Moldova.

1. (Fără titlu). (T. Pamfile – **Legări**). B.A.R., ms. 5092, f. 44.
 - a. Un țăran s-a înțeles cu un consătean să meargă a doua zi la o mașină de treierat.
 - b. Înainte de miezul nopții, s-a auzit strigat de trei ori. Crezând că este tovarășul lui, a ieșit afară și a rătăcit până după miezul nopții.

13370. Dracul-voce, poartă de braț un om

Este atestat în Moldova.

1. (Fără titlu). (T. Pamfile – **Legări**). B.A.R., ms. 5092, f. 44.
 - a. Un om s-a auzit strigat noaptea, și când a ieșit din casă, s-a simțit luat de braț și a pornit prin sat.
 - b. La miezul nopții, a văzut că este legat de un capăt de brâu, iar celălalt capăt ducea către o fântână. A scăpat, făcându-și cruce.

13371. Dracul-voce, sub masă

Este atestat în Moldova.

1. (Fără titlu). Niculiță–Voronca, **Datine și credințe**, 296 (Putna – Câmpulung[-Moldovenesc] / [jud.] Suceava).
 - a. Un călugăr cocea un ou la o lumânare, pe timp de post. Un altul i-a spus că nu a mai văzut niciodată astfel de lucruri.
 - b. S-a auzit o voce sub masă care a spus că nici el nu a văzut asemenea lucruri. Era vocea diavolului. Călugărul a aruncat oul.

f. *Voce apoi om* 13373

13373. Dracul-voce-babă

Este atestat în Moldova.

1. (Fără titlu). (T. Pamfile – **Legări**). B.A.R., ms. 5092, f. 45.
 - a. O femeie s-a auzit chemată și ieșind din casă, nu a văzut pe nimeni. A găsit pe vatră o babă, despre care știa sigur că murise de mult, și care se încălzea.
 - b. S-au luat la bătaie; femeia a căzut bolnavă și era să moară.

g. *Obiect* 13375

13375. Dracul-suman

Este atestat în Moldova.

1. (Fără titlu). Niculiță–Voronca, **Datine și credințe**, 487.
 - a. Un om, vrând să treacă un pârau înghețat, a văzut mișcându-se un suman înaintea lui, în care a dat cu bățul.
 - b. Sumanul a spus să mai dea o dată și el nu a ascultat. Nu a putut trece pâraul decât după miezul nopții.
 - c. Nu e bine să lovești asemenea lucruri de două ori.

h. *În chipul altor spirite* 13377

13377. Dracul ia înfățișarea Fetei-Pădurii

Este atestat în Transilvania.

1. (Fără titlu). (I. Mușlea – **Cercetări**). AN. ARH. FOLC., 1932, 217 (Cămârzana – Oaș / [jud.] Satu Mare).
 - a. Dracul, sub înfățișarea Fetei-Pădurii, căreia îi ia chipul, a sărit în spatele unui om ce mergea pe drum.

- b. Omul a încercat s-o taie și nu a putut. Văzând că se îndreaptă spre sat, a sărit din spatele lui și s-a dus.

i. *Meteor* 13379

13379 Dracul meteor

Este atestat în Transilvania.

1. *Ismar oder Hismo* (Ismen sau Ismo). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 202.
 - a. Românii cred că Ismen, un meteor, este dracul care ia această înfățișare și care se strecoară prin coșurile caselor să găsească femeie pe plac.
 - b. În unele sate, multe femei și fete se plâng de lipsă de putere și sunt palide după asemenea vizite.

2. Anumite reședințe ale dracului 13383–13385

13383. Țeținul, culcușul dracilor

Este atestat în Moldova.

1. (Fără titlu). Niculiță–Voronca, **Datine și credințe**, 480.
 - a. Țeținul este culcușul dracilor. De aceea nu se scoate de acolo piatră, să nu le fie sfârâmat culcușul. Altfel dracii ar distruge orașul.

13384. Dracii din Țețin

Este atestat în Moldova.

1. (Fără titlu). Niculiță–Voronca, **Datine și credințe**, 480.
 - a. Dracul stă în magazia uriașilor din Țețin, care au locuit acolo pe vremuri și au avut trei cetăți. La Țețin, în Stânca și în dealul Ocru.
 - b. Un om, condamnat la moarte, a fost slobozit acolo și a găsit pe dracul dormind pe cuptor, iar nevasta îi căuta în cap.

13385. Dealul dracilor

Este atestat în Moldova.

1. *Die drei Hügel* (Cele trei dealuri). Staufe–Simiginowicz, **Volkssagen**, 12.
 - a. Într-o pădure se găsesc trei dealuri care au aparținut dracilor. Cel care merge acolo la miezul nopții și le vinde sufletul, capătă mulți bani.
 - b. Un om s-a dus și a fost găsit mort în pădure.

3. Puterea dracului 13389–13429

- a. *Învoielile cu dracul pentru obținerea anumitor avantaje* 13389–13392

13389. Beneș își vinde sufletul dracului

Este atestat în Transilvania. S-au identificat 2 variante.

1. (Fără titlu). ARH. SOM., 1924–1927, nr. 1, 17.
 - a. Beneș era un pescar care trăia cu familia într-o căsuță sărăcăcioasă din apropierea unui râu de la capătul Rodnei.
 - b. Într-o zi, supărat că nu pescuise nimic, se-ntâlni cu dracul care avea înfățișarea unei pocitanii, cu copite de cal, șapcă roșie și care-i propusese mulți bani, dacă i se va închina împreună cu familia.
 - c. După ce se sfătui cu ai lui, Beneș cu fiul său s-au dus la locul întâlnirii și au cerut diavolului 7 saci cu bani de argint, 300 ani de viață tihnită și în schimb ei vor fi ai lui.
 - d. Cu banii căpătați, Beneș cumpără muntele care-i poartă și azi numele, și făcu un castel în vârf, și au trăit în bogăția 300 [de] ani. La termen, castelul se prăbuși și, împreună cu locuitorii lui, a fost înghițit de pământ.
 - e. Un cioban a intrat odată în adâncimile muntelui, printr-o gaură, și

i-a văzut pe Beneș și [pe] nevasta lui muncind la pietre. I-au povestit ciobanului ce au făcut și cum trebuie să muncească astfel până la sfârșitul veacurilor.

2. *Legenda Beneșului*. (I. Pop–Reteganul), REV. IL., 1898, nr. 1, 9.

c₁ (Un cioban sărac, Beneș și-a vândut sufletul diavolului, împreună cu al nevestei lui, pentru bogăție) d₁ (Cu banii căpătați a cumpărat un munte care-i poartă și azi numele).

13390. Pactul cu dracul pentru a cânta frumos din fluier

Este atestat în Moldova.

1. (Fără titlu). Niculiță–Voronca, **Datine și credințe**, 468 (Botoșani – [jud.] Botoșani).

- a. Un moșneag cânta foarte frumos din fluier, pentru că într-o noapte, la crucile drumului, dracul îi turnase în instrument sângele de sub unghiile a o sută din cei mai mari cântăreți din lume.
- b. În schimb, omul își vânduse sufletul dracului, care trebuia să i-l ia peste puțin timp.

13391. Omul ce dă fata diavolului, în schimbul unui butoi cu bani

Este atestat în Moldova.

1. *Dracii se nasc în toată lumea*. Niculiță–Voronca, **Datine și credințe**, 516 (Burla – Rădăuți / [jud.] Suceava).

- I a. Un om gășind un butoi cu bani într-un iaz, nu l-a putut scoate decât după ce a promis dracului pe fata lui.
 - b. Deși fata a dormit între părinții ei, a dispărut în acea noapte.
- II a. Au trecut ani și o moașă a fost chemată la o naștere. Un om a dus-o călare pe spatele lui, până sub pământ, la niște case, unde trăia în bogăție fata dispărută.
 - b. Nevasta dracului i-a mărturisit că trebuia să facă copii în fiecare lună și i-a arătat o ladă cu drăcușori. Au chemat-o pe acea femeie s-o moșească, deși au și ei moașe, pentru că erau multe nașteri în acel timp.
 - c. Răsplătită din plin, moașa a fost dusă pe pământ, cu promisiunea că nu va vorbi despre acest lucru 9 ani.
 - d. După 10 ani, femeia a povestit preotului, care a spus că ar fi trebuit să povestească totul în primele trei zile. Așa a rămas plină de păcate.

13392. Pactul cu dracul. Omul dictează condițiile

Este atestat în Moldova.

1. *Vânturile*. Pamfile, **Văzduhul**, 52.

- a. Un om care a pățit multe, a prins pe dracul într-un vârtej și nu a vrut să-i dea drumul decât dacă-i va promite că nu se va mai amesteca unul în treburile altora, iar încornorații să nu mai vie pe lume.
- b. Dracul nu a acceptat acest lucru și i-a propus pe rând, sau să scoată trei suflete de la munca pietrelor, sau să-i dea bani și omul nu a primit.
- c. Omul a spus că-l duce la biserică să-l călugărească și dracul a acceptat pactul impus de om.
- d. Se zice că de atunci nu s-au mai întâmplat răutăți și mișelii pe acele meleaguri.

b. *Dracul poartă și rătăcește oameni* 13394–13395

13394. Dracul ia o moașă să ajute nevestei lui să nască

Este atestat în Moldova. S-au identificat 2 variante.

1. (Fără titlu). Niculiță–Voronca, **Datine și credințe**, 492.

- a. O moașă a fost luată să ajute o femeie la naștere (de un om ce i-a ieșit în cale, pe când mergea noaptea).
- b. Moașa a ajutat femeia să nască. Cf. Tip. 12081.
- c. S-a trezit apoi în pădure și de spaimă, s-a îmbolnăvit și a murit. Pe acolo era îngropat un ucigaș și dracul a amestecat-o și a dus-o.

2. *Dracul și moașa*. Niculiță-Voronca, **Datine și credințe**, 274.

a (de dracul, cu de-a sila, pe când culegea bureți la pădure), b, d. Dracul s-a apucat să facă mâncare. A săpat pătrunjel, de cel la care lucrează oameni duminică, i-a dat pâine din care oamenii coc vinerea și luna și apă murdară de la spălatul cămășilor de vineri, e. Dracul i-a spus că lucrurile făcute în zilele interzise sunt ale lui. Moașa, venind acasă, a povestit totul oamenilor.

13395. Dracul rătăcește un pădurar, ca să-l prăpădească

Este atestat în Moldova.

1. (Fără titlu). Niculiță-Voronca, **Datine și credințe**, 490 (Ilișești - Gura Humorului / [jud.] Suceava).

- a. Un pădurar, ducându-se să împuște un vultur, i-a ieșit în cale un om care l-a dus până nu a mai știut să vie înapoi la casa lui, deși era aproape.
- b. Un alt om l-a dus acasă. Dracul l-a amestecat ca să-l prăpădească și să-i ia sufletul.

c. Morții în puterea dracilor 13399-13401

13399. Dracii jupoaie morții și se îmbracă în pielea lor

Este atestat în Transilvania.

1. *Trei feciori*. A. I. F., i. 11226 (Poiana Răchițele - [jud.] Hunedoara).

- a. Murind un bătrân, el și-a vizitat pe rând feciorii noaptea și i-a amenințat cu moartea dacă vor povesti ceva. Dimineața găseau o vită moartă.
- b. Fiul cel mic și-a hotărât frații să se așeze la pândă. Au văzut cum la 11 noaptea a venit o căruță cu trei draci, care jupuiău morții de piele și l-au jupuit și pe tatăl lor. Feciorul cel mic a ascuns pielea tatălui. Când i-au văzut dracii, s-au ascuns după altar. La cântatul cocoșilor dracii au dispărut.
- c. Dacă popa își ia ochii de pe carte, când îngroapă pe cineva, mortul e jupuit de dracul, care-i îmbracă pielea.

13400. Dracul transformă sinucigașii în animale

Este atestat în Moldova.

1. *Partea necuratului*. Pamfile, **Pov. pop. rom.**, 85 (Dorna - Vatra Dornei / [jud.] Suceava). Republicată: I. CREANGĂ, 1918, 86.

- a. Un cioban a venit într-o zi de sărbătoare la stăpâni, după opinci și sare. După ce a fost ospătat, i s-a dat să bea mursală și a fost pus să piseze sare. Între timp, o vecină a cerut mursală pentru băiatul ei bolnav și gazda i-a spus că nu are.
- b. La plecare, o căruță cu „nemți“ l-au luat și pe el pe drum. S-au oprit la o stâncă, în care au bătut, s-a deschis o ușă de fier și au intrat într-o casă cu mulți oameni. Ciobanul a fost lăsat afară să păzească iepele și l-au făcut atent să păstreze secretul.
- c. Una dintre iepe a spus ciobanului că este fata popii din sat, că s-a sinucis pentru că tatăl ei a dat-o după cineva pe care ea nu l-a vrut și acum își poartă osânda. Cealaltă iapă a povestit că s-a sinucis din pricina mamei ei.
- d. Prinzând de veste dracii că iepele au vorbit, le-a dat câte-o covată cu sânge și pe cioban l-au luat în beci.

- e. Au trimis să aducă mursa bătrânei, au băut-o și au făcut un butoi. Ciobanul a strecurat briceagul în butoiul pe care el a trebuit să-l ducă înapoi la stăpânii lui.
- f. Dracii au dispărut și ciobanul s-a trezit pe bolovanul de sare la care pisase. Când le-a povestit totul stăpânilor, l-au crezut numai pentru că i-au găsit briceagul în butoi. Bătrânul a bătut-o apoi pe nevastă-sa, ca să nu mai fie zgârcită.

13401. Sufletul popii vândut diavolului, se prefacă în șarpe

Este atestat în Transilvania.

1. *Pe când fierb șerpii mărgeaua.* (T. A. Bogdan), GAZ. TRANS., 1909, (II), nr. 148, 1.
 - a. Într-un sat venise un popă sărac, cu familia. Toată ziua citea și se ruga lui Dumnezeu, iar oamenii îi aduceau de toate, de prospera și el și biserica.
 - b. Unii oameni spuneau că puterea lui Dumnezeu și rugăciunile duc pe săteni la el, iar alții că preotul are un spiriduş.
 - c. Când a murit, l-au îngropat cu cinste în altar. Cum au rămas fără popă, oamenii s-au sfătuit ce să facă. Au văzut în jurul pietrei de pe mormântul preotului șerpi ce ședea încolăciți. În vârful lor era un șarpe mare, cu o cunună strălucitoare.
 - d. Șerpii șuierau și făceau spume, iar oamenii au spus că fierb mărgeaua pentru sufletul popii, care a lucrat pentru dracul.
 - e. Au scos piatra, l-au dezgropat și l-au întors pe popă cu fața în jos, ca pe strigoi. Șerpii erau păcatele popii, sufletele vândute dracului, iar șarpele cel mare, sufletul popii.
 - f. Șerpii fierb mărgeaua de bucurie că se pot face solomonari, care aduc vreme proastă și pustiesc recoltele.

d. *Dracul își schimbă copiii cu ai oamenilor* (Wechselbalg) 13405–13407

13405A. Dracul schimbă copilul lui cu al omului

Este atestat în Moldova. S-au identificat 3 variante, care se grupează astfel:

1. *Vidma și mama.* Niculiță-Voronca, **Datine și credințe**, 515.
2. (Fără titlu). Niculiță-Voronca, **Datine și credințe**, 516.
 - a. O moașă a asistat o femeie la naștere. Când s-a dus spre casă, a venit un om cu un suman alb și a luat-o la femeia lui, care se chinuia să nască.
 - b. A ajutat și pe nevasta dracului, care a născut o dihanie urâtă.
 - c. Copilul femeii a fost schimbat cu cel al drăcoaiței (de către drac).
 - d. Moașa femeii a înfipt un ac în copilul femeii (unul sub unghie, două în călcâi, pentru că l-a recunoscut).
 - e. Copilul femeii urla tot timpul.
 - f. Dracul a pus în poala moașei cărbuni aprinși, care s-au transformat în bani.
 - g. I-a spus să păstreze secretul și moașa a plecat la femeia lăuză.
 - h. Drăcoaița nu a putut suporta urletele copilului femeii și a trimis să schimbe din nou copiii.
 - i. Moașa a scos boldul copilului femeii și copilul s-a liniștit.
 - j. De atunci se spune că moașa nu trebuie să plece cu mâna goală de la o lăuză, ca să n-o întâlnească dracul și s-o ia la femeia lui.
3. (Fără titlu). (T. Pamfile – **Legări**). B.A.R., ms. 5092, f. 35.
 - c (de către moașa lăuzei drăcoaiței, pentru că lăuză femeie, deși fusese avertizată că nu este bine, și-a lăsat copilul, nou-născut, singur în casă), d (în moalele capului), e, h (pe moașă), i, k. Moașa a povestit a doua zi femeii lăuze, ce s-a întâmplat cu copilul ei. Cf. Tip. **13446**.

13405B. Duhul rău al casei schimbă copiii

Este atestat în Transilvania.

1. *Duhurile casei*. VLĂST., 1932–1933, 158 (Cojocna – Gherla / [jud.] Cluj).
 - a. Fiecare casă are un duh rău și unul bun. Copiii mici nu trebuie lăsați singuri în casă, ca să nu-i schimbe duhul cel rău.
 - b. O femeie a crescut în locul copilului ei o pocitanie, care-i cerea să sugă și la 7 ani.
 - c. Un vrăjitor a învățat femeia să puie mâncare puțină în oală, să-i dea pocitaniei o lingură scurtă și astfel va zbiera că nu poate mânca.
 - d. Dracul, neputând suporta să-i moară copilul de foame, îl va aduce înapoi pe cel al femeii, printr-o gaură, pe care trebuie s-o facă în tavan.
 - e. Lucrurile s-au întâmplat întocmai și dracul și-a luat copilul, aducându-l înapoi pe al femeii. Cf. Tip. 13446.

13406. Femeia bate într-un sac copilul schimbat, ca să-l capete pe al ei înapoi

Este atestat în Moldova.

1. *Schimbatul copiilor*. Niculiță–Voronca, **Datine și credințe**, 513 (Siret – Rădăuți / [jud.] Suceava).
 - a. Diavoli schimbă copiii ca să se înmulțească norodul lor. Astfel, o femeie avea un copil de 4 ani, care era schimbat și nu se urnea din leagăn. Când credea că nu-l vede nimeni, întindea mâna și lua tot ce era de mâncat.
 - b. Femeia a fost învățată să-l puie într-un sac și să-l bată cu nouă spini nu prea ghimpați din acel an, până va spune că-i va aduce copilul ei înapoi.
 - c. Copilul femeii a fost adus înapoi, dar a murit după trei zile.

13407. Copilul schimbat nu reușește să meargă niciodată

Este atestat în Moldova.

1. (Fără titlu). Niculiță–Voronca, **Datine și credințe**, 514 (Botoșani – [jud.] Botoșani).
 - a. O femeie, ce avea un copil schimbat, l-a văzut când era de 7 ani, cum se-ntindea noaptea de se lungea și ajungea la un raft cu dulcețuri, din care mânca.
 - b. A crescut normal până la mijloc, dar neavând vine, nu a reușit decât să se târască.
 - c. A învățat carte, a ajuns om priceput, a trăit din averea părinților și s-a însurat cu o armeană, dar nu a avut copii.

e. „Ajutorul“ dracului 13409–13412

13409. Dracul îndeamnă și ajută la furat

Este atestat în Transilvania.

1. *Cine îndeamnă pe oameni să fure*. Novacovici, **Din comoara Banatului**, 67.
 - a. Un om sărac, mergând adesea la oraș, era întovărășit de un altul ce ieșea din dosul unui lemn gros, iar la înapoiere rămânea în același loc.
 - b. L-a învățat apoi pe sărac să fure, lăsându-i în întregime prada. Săracul a ajuns un hoț vestit, căruia îi reușeau toate, când dracul era alături de el.
 - c. Când a vrut să renunțe la furat, dracul nu l-a lăsat. Sfătuit de un preot, hoțul a simulat că se spânzură de o ață în pădure. L-a auzit pe dracul spunând furios că ar fi vrut să-l spânzure în mijlocul târgului.

d. Preotul s-a rugat mult pentru hoțul care a înapoiat sau a plătit lucrurile furate. A ajuns sărac și prin muncă cinstită a făcut din nou avere.

13410. Hoțul întovărășit cu dracul la furat este trădat de acesta

Este atestat în Moldova.

1. (Fără titlu), (N. Mateescu), CASA RUR, 1895, 120 (Movilița – Panciu / [jud.] Vrancea).

- a. Un hoț ce se întovărășise cu dracul, ca să-l povățuiască cum să fure, a căpătat de la el un țol cu care se-nvelea când era căutat.
- b. Dracul avea o sulă cu care împungea pe hoț, când era momentul prielnic de furat și o tobă.
- c. Într-o zi, dracul a bătut toba să adune lumea, pe care a îndemnat-o să prindă pe hoț, arătând ascunzișul lui.

13411. Dracul ajută un om bogat în toate acțiunile lui rele, apoi îl părăsește în mare nevoie

Este atestat în Muntenia.

1. *Și-a spart Naiba opincile*. (C. Rădulescu-Codin), CAL. GOSPOD., 1928, 73. Republicată: ALB., Buc., 1939, 526.

- a. Un om bogat era susținut în toate acțiunile lui de dracul, care-l încuraja când făcea ceva rău, ba chiar îl scotea din orice încurcătură.
- b. Odată l-a urcat dracul pe om pe spinarea lui, până la etajul al patrulea al unei case, ca să fure bani.
- c. Când să se apuce omul de fereastră, dracul l-a părăsit, spunând că i s-au spart opincile și se duce să le dea la dres. Omul a căzut, s-a rănit, a făcut pușcărie și a sărăcit.
- d. De atunci a rămas vorba: „Și-a spart dracul opincile“, când se pune capăt unuia care face rele, ori se sparge cuibul unor răutăți.

13412. Dracul dă bani oamenilor pentru a le câștiga sufletele

Este atestat în Transilvania.

1. „*Ilie al vostru a pușcat pe Petru al nostru*“. Novacovici, **Din comoara Banatului**, 74.

- a. Unui om sărac cu șase copii, ce muncea din greu, i-a ieșit în cale Satana, sub înfățișare omenească și i-a dat de mai multe ori bani.
- b. Când, într-o bună zi, i-a cerut banii înapoi și-a dat seama cu cine a avut de-a face. S-a rugat lui Dumnezeu, și-a sfințit hainele și a plecat la iaz unde-l convocase dracul.
- c. A bătut cu o prăjină lungă în apă și l-a tot strigat pe dracul Pătru și nu a ieșit nimeni.
- d. L-a văzut din apă un cap de bătrână, care i-a spus să se ducă cu banii, pentru că „Pătru al nostru, l-a pușcat pe Ilie al vostru“. Omul a scăpat pentru că făcuse păcatul în neștiință.

f. *Dracul îndemnă oamenii la rele* 13416-13417

13416. Dracul îndeamnă un om să dea foc unei șure

Este atestat în Moldova.

1. (Fără titlu). (T. Pamfile – **Legări**). B.A.R., ms. 5092, f. 43.

- a. Un om s-a sculat într-o dimineață de vară, ca să dea foc unei șure boierești. A văzut ridicându-se din acel loc o flacără imensă și a crezut că i-a luat-o altcineva înainte.
- b. A doua zi a constatat că toate șurele erau intacte și s-a gândit că îngerul său păzitor l-a ferit de ispita diavolului.

13417. Dracul îndeamnă pe om la băutură

Este atestat în Moldova.

1. (Fără titlu). (T. Pamfile – **Legări**). B.A.R., ms. 5092, f. 43.

- a. Un om, ducându-se după gaz, a băut o ceașcă de rachiu cu negustorul și a plecat. Apoi s-a întâlnit cu un prieten la casa căruia a băut din nou și apoi cu al doilea.
- b. A luat-o prin pădure, fără să vrea, în loc să pornească spre răsărit. Pe drum a azvârlit sumanul, căciula și sticla de gaz.
- c. Numai după cântatul cocoșilor de la miezul nopții și-a dat seama. S-a înapoiat în sat, unde a luat de la un om o pălărie și s-a dus la moară.

g. Alte fapte ale dracului 13421-13429

13421. Dracul ia chipul unui om înecat și trage și pe alții în apă

Este atestat în Moldova.

1. (Fără titlu). Niculiță-Voronca, **Datine și credințe**, 885.

- a. Un om a fost prins de un vârtej și ceilalți oameni de pe mal, ținându-se de mână, l-au prins și l-au scos cu mare greutate.
- b. Dracul ia înfățișarea unui înecat și trage și pe alții în apă. Cf. Tip. 10175A.

13422. Faraonul cel mare trage oamenii în apă să-i înece

Este atestat în Moldova.

1. (Fără titlu). Niculiță-Voronca, **Datine și credințe**, 885.

- a. Odată, o femeie, ce se scălda, s-a simțit trasă într-o groapă.
- b. Era faraonul cel mare, care este legat de Dumnezeu în lanțuri. Cf. Tip. 803.

13423. Dracul înnebunește oamenii [cu] „zicala dracului“

Este atestat în Transilvania.

1. (Fără titlu). CULEG., 1933, 37.

- a. Un băiat a rugat pe un bătrân de la oi, care cânta foarte frumos din fluier, să-l învețe și pe el. Bătrânul l-a învățat ce trebuie să facă și i-a recomandat să păstreze secretul.
- b. Așa cum a fost învățat, a muls lapte de la o capră neagră, l-a turnat în fluier, l-a astupat și într-o marți seara, în pielea goală, a băut laptele din fluier.
- c. A uitat sfatul bătrânului, să nu bea tot laptele, pentru că dracul băgase între alte „zicale“ și „zicala dracului“.
- d. Băiatul a ajuns neîntrecut în cântec, dar într-o zi a cântat și „zicala dracului“, care i-a venit în minte. Dracul l-a dus și l-a lăsat la marginea unei prăpăstii, unde flăcăul a adormit.
- e. Oamenii l-au găsit păzit de dracul, sub înfățișarea unui câine mare, negru și imediat ce s-a închinat, câinele a dispărut.
- f. Băiatul, ce a fost dus acasă, s-a deșteptat abia după câteva zile. De atunci a rămas puțin nebun și cânta tot așa de frumos.

13424. Dracul orbește oamenii

Este atestat în Moldova.

1. (Fără titlu). Niculiță-Voronca, **Datine și credințe**, 488.

- a. Un tâmplar bătrân, care făcuse multe biserici, a dat fiului său să pună o cruce. Văzând două găuri, băiatul a întrebat în care să pună crucea.
- b. Tatăl i-a răspuns că nu mai este copilul lui și băiatul s-a prăvălit jos și s-a făcut colb. Dracul îl orbise.

13425. Dracii au banii din vânzările înșelătoare

Este atestat în Moldova.

1. (Fără titlu). Niculiță-Voronca, **Datine și credințe**, 481 (Broscăuți - Dorohoi / [jud.] Botoșani).

- a. Un evreu a dus o balercă cu vin unui boier care-o cumpărase.

Odihnindu-se pe drum, a pus balerca jos. Ea a sărit, apoi s-a pocnit de pământ și s-a spart.

- b. Plângându-se rabinului, a fost trimis în două rânduri să dea câte o scrisoare în același loc.
- c. A venit un drac, care a explicat cum omul pusese balerca pe el și de aceea a spart-o. Când rabinul i-a cerut s-o plătească, dracul a promis să aducă banii după iarmaroc, pentru că el nu are alți bani decât cei rezultați din înșelăciunile vânzărilor.

13426. Dracii înghit norii în timp de secetă

Este atestat în Transilvania. S-au identificat 2 variante.

1. *Wolkenhascher* (Înghițitorii de nori). Müller, *Siebenbürgische Sagen*, 209 (Retițel - [jud.] Cluj).
 - a. Odată nu a plouat 7 ani (și apele au secat).
 - b. Dracii din această regiune, aproape că au murit de sete. Ieșind din iad, prindeau norii pe care-i înghițeau.
 - c. Dumnezeu i-a trăsniț.
 - d. Nu a mai rămas decât unul cu piciorul frânt.
 - e. Acesta s-a dus la Cluj și a aruncat piper într-o supă, pe când carnea mai fierbea și tăiteii erau gata.

2. *Donnerkeil*. Müller, *Siebenbürgische Sagen*, 209.

a, b₁ (Zmeii înghițeau norii, apoi petreceau într-un loc numit „Piatra tâlharului“, nu departe de peștera Beiuș. Dumnezeu a trimis mai mulți nori și, neputându-i înghiți pe toți, și-au dat seama că sunt pierduți. Au luat-o la fugă spre iad), c, d, f. Acesta a locuit în peștera Cuptor de pe povârnișul Vlădeasa, iar oasele din peștera Beiuș sunt rămășițele Zmeului. Cf. Tip. 13352.

13427. Diavolul caută să încurce faptele bune ale îngerilor

Este atestat în Muntenia.

1. *Diavolul și îngerul*. (Th. Speranția), PRIM., 1929, nr. 16, 2.
 - a. Un înger privea de pe turla unei biserici, pe o noaptea furtunoasă, pentru a vedea călătorii în primejdie.
 - b. Diavolul a spus îngerului că vrea să se apuce de fapte bune și să salveze doi călători: unul mort de foame, și celălalt de frig.
 - c. Îngerul i-a dat o legăturică verde pentru cel înfometat și una roșie pentru cel înghețat.
 - d. Când s-a înapoiat, diavolul a spus îngerului că a împărțit darurile tocmai pe dos și acum probabil oamenii îndură.
 - e. Îngerul i-a răspuns că i-a dat indicațiile pe dos, cunoscându-i firea.
 - f. Când diavolul a vrut să se arunce asupra îngerului, acesta a făcut din crucea bisericii o sabie cu care l-a lovit pe drac. Dracul s-a făcut păcură, turla bisericii s-a înnegrit și crucea nu a mai fost găsită.

13428. Dracul face pe oameni să scape îmbucăturile pe care le duce la gură

Este atestat în Moldova.

1. *Diavolul și îmbucătura*. I. CREANGĂ, 1912, nr. 4, 110 (Comănești - Moinești / [jud.] Bacău).
 - a. Un diavol s-a aciuit la casa unui gospodar și, când ședea la masă, îl făcea să scape primele îmbucături pe care le ducea la gură.
 - b. Odată [la] un sfat al diavolilor, [toți] vorbeau de acest drac ce arăta mai bine ca ei și au aflat ce făcea. Și de-atunci toți diavolii au prins acest obicei. De aceea, ca să nu-l superi pe Dumnezeu trebuie să ridici de pe jos bucătura scăpată.

13429. Dracul știe leacurile diferitelor boli

Este atestat în Muntenia.

1. *Povestea gălbezii*. (C. N. Mateescu), I. CREANGĂ, 1913, nr. 1, 9 (Folești – Horezu / [jud.] Vâlcea).
 - a. Dracul a intrat odată într-o turmă de oi și le-a îmbolnăvit cu tot felul de boli. Ciobanul l-a prins și l-a bătut până i-a spus toate leacurile bolilor, apoi i-a dat drumul.
 - b. Pe când dracul fugea, ciobanul și-a adus aminte că a uitat să-l întrebe leacul gălbezei și a strigat după el. Dracul i-a răspuns că leacul gălbezei este cuțitul și de atunci a rămas această zicală. Cf. Tip. 13220.

4. De cine se teme dracul 13433–13437

13433. Dracul se teme de ostași

Este atestat în Muntenia.

1. *Dracul și ostașul*. Popescu, N. I., **Basme**, 33. Republicată: *Colecțiune cu basme*, 33.
 - a. Unor bătrâni le-a rămas doi copii din cei 14 pe care i-a avut. Unul, slăbuț și bolnăvicios era pe lângă părinți și celălalt voinic și sănătos, ajunsese mai mare peste ostași.
 - b. Dracul, vrând să strice armonia din casa bătrânilor, le-a cerut găzduire, luând înfățișarea unui cerșetor. Le-a omorât noaptea găinile, iar cocoșul care a scăpat, striga că e dracul în coteț.
 - c. Bătrânii au găsit găinile moarte și ceanul cu mămăligă la ușa cotețului. Moșul a crezut că baba a uitat să stingă focul și găinile au ars. De aceea s-au luat la ceartă și nimeni nu a putut să-i împace.
 - d. Când ostașul a venit acasă, a înțeles că dracul care băgase zăvanie între părinți fugise numai de frica lui.

13434. Dracul nu are voie să se atingă de ostași

Este atestat în Muntenia.

1. *Pădurea diavolilor*. Popescu, N. I., **Colecțiune cu basme**, 3.
 - a. În mijlocul unei păduri întunecoase, unde nu prea circulau oamenii de frica diavolilor ce le făceau mult rău, era o bisericuță la care slujea un preot bătrân.
 - b. Un ostaș, ce primise poruncă din partea împăratului să invite un împărat vecin la un ospăț, pentru a tăiat drumul, a plecat cu un camarad prin acea pădure.
 - c. Au dat de o puzderie de draci, care au încercat să-și bată joc de ei. Soldații au luat un drac de coadă, rotindu-l și izbindu-l cu capul de un buștean.
 - d. Dracii s-au repezit asupra lor și soldații au slobozit armele, omorând pe unul din cei mai îndrăzneți, iar ceilalți draci au fugit.
 - e. Bătrânul preot le-a ieșit în cale înfierându-i pentru omorul dracului și spunându-le că dracii nu au voie să se atingă de soldați. Și ei au plecat mai departe să-și facă datoria.

13435. Dracul se teme de cruce

Este atestat în Transilvania.

1. *Pentru ce fuge dracul de cruce*. (Sextil Pușcariu), F. POP., 1892–1893, 196. Republicată: **Snoave**, 8.
 - a. Românul și dracul au făcut rămășag cine joacă mai bine cărți. Dracul a pierdut de șapte ori și a împrumutat de fiecare dată de la român, care și-a însemnat șapte cruce pe o bâta.
 - b. Românul s-a dus la iad să încaseze banii, iar dracul nu a vrut să-i plătească. Românul l-a croit de șapte ori cu bâta, care s-a rupt și i-a rămas în mână un ciot cu o cruce.

- c. De atunci nu mai vine dracul pe pământ decât noaptea. Când vrei să scapi de dracul, îți faci semnul cruce și el o ia la fugă.

13436. Dracul se teme de babe și copii

Este atestat în Moldova.

1. *Frica dracului: babele și copiii*. Furtună, **Firicele**, 49. Republicată: ZORI. LUM., 1928, nr. 3, 14.
 - a. Primului drac ce a ieșit pe lume, i-a crescut o coadă pentru că o babă l-a necăjit rău. Astfel se descurca mai greu între oameni.
 - b. Dumnezeu, supărat că-l înjura și pe el, s-a înălțat la al 9-lea cer și l-a lăsat pe drac pe mâna babei de care a scăpat greu.
 - c. A nimerit la o nuntă, unde a învăjbit oamenii, bătându-și coada. Cum s-a afumat cu tămâie, dracul s-a ascuns într-o oală atârnată cu gura-n jos pe un par. Copiii au spart oala și dracul a fugit.
 - d. A întâlnit un car cu femei ce mergeau la o nuntă. Auzindu-le vorbind de babele de acolo și de copii, a luat-o la fugă și nu se mai duce în casele unde-s babe și copii.

13437. Dracul se teme de puterea aței părăsite

Este atestat în Moldova.

1. *Buricul diavolului și cei trei mocani*. Furtună, **Cuvinte scumpe**, 17.
 - a. Trei mocani, frați, mergând cu oile la pășune, au auzit noaptea strigăte cărora le-a răspuns și s-au trezit cu o năprasnică arătare. Le-a spus că e buricul diavolului și i-a chemat la praznic.
 - b. Fratele cel mare, intrând primul în palatele diavolului, a fost ars în cuptor. La fel a pățit și mijlociul.
 - c. Cel mic, năzdrăvan, a luat cu el o ață de găsit, părăsită, cu care l-a legat pe dracul. De atunci este tartorul cel mare fără buric și știe de puterea aței părăsite.

5. Dracul în biserică 13441

13441. Dracul prins în biserică devine negru

Este atestat în Muntenia.

1. *De ce-i dracu negru*. Popescu, N. I., **Basme**, 23. Republicată: **Basme, Zefirul și soarele**, 87.
 - a. În mijlocul unei păduri, se afla o mănăstire de credincioși, unde se aciuse și dracul, sub înfățișarea unui tânăr călugăr. El a reușit să le câștige încrederea și astfel a îndemnat pe ceilalți la păcat.
 - b. Starețul a auzit într-o noapte o voce, care i-a spus că între ei este dracul. L-a povățuit să asiste toată lumea la slujbă a doua zi și când va ieși cu sfințele Daruri, să se roage lui Dumnezeu să înnegrească pe diavol.
 - c. Lucrurile s-au întâmplat întocmai și diavolul s-a înnegrit, și-a pierdut hainele și i s-au văzut cornițele pe când fugea.
 - d. Când s-a dus dracul cel negru la sfatul diavolilor, cum l-au văzut, s-au înnegrit și ei. De atunci nu se mai duc dracii prin biserici. Vezi și Tip. 12145.

II. Avestița – Ajutorul dracului 13445–13446

a. Atribute 13445–13446

13445. Avestița – ajutorul Satanei

Este atestat în Muntenia.

1. *Legenda Avestiței*. (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4555, f. 232 (Balta – Baia de Aramă / [jud.] Mehedinți).

- a. Avestița, aripa Satanei, s-a dus la o femeie care trebuia să nască, pentru a-i omorî copilul, așa cum făcuse și cu alte femei.
- b. Întâlnindu-se cu Sf[ântul] Arhanghel Mihail, acesta a legat-o cu un lanț și a bătut-o până și-a mărturisit toate crimele. I-a cerut Arhanghelului un zapis, prin care [Avestița] a promis că nu se va mai apropia de casele creștinilor.
- c. Femeile care au zapisul Satanei, sunt apărute de diavol, care nu se apropie decât la 20 de mile de casele lor.

13446. Avestița schimbă copiii

Este atestat în Muntenia.

1. (*Despre Avestița*). (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4557, f. 225 (Ceptura – Mizil / [jud.] Prahova).
 - a. Avestița omoară noii-născuți ori îi schimbă, punând în loc copii de diavol.
 - b. Odată un asemenea copil schimbat nu mergea nici la 6 ani și sta tot timpul în albie. Dacă femeia lăsa mâncare în casă, nu o mai găsea.
 - c. A fost învățată de altă femeie, să pună alături de oala cu mâncare o lingură mai mare decât oala și să se ascundă.
 - d. Copilul, neputând mânca, băga lingura în oală și spunea că deși există de atâtea mii de ani, nu a mai văzut lingură mai mare decât oala.
 - e. Sfătuită de alte femei, ea a lipit la fiecare colț al albiei câte-o lumânare, a pus tămâie și i-a dat drumul pe o gârlă. Copilul s-a sculat în picioare în albie și s-a dus pe apă. Cf. Tip. **13405A, B**.

F. Ființe cu daruri magice

13456–13509

I. Vrăjitoarele – Vrăjitorii – Vrăjitorie 13456–13480

1. Originea vrăjitoarelor pe pământ 13456

13456A. De când sunt pe lume vrăjitoarele

Este atestat în Transilvania.

1. *Dumnezeu și vrăjitoarea*. Costin, L., **Legende**, 18 (Bogâltin – Orșova / [jud.] Caraș-Severin).
 - a. Dumnezeu a poposit într-o pădure și și-a fiert o oală cu fasole. A văzut venind spre el o babă gârbovă, cu multe flori în brațe, călare pe un cal alb. Ea i-a spus că se duce la Dumnezeu.
 - b. Când a aflat că stă de vorbă cu Dumnezeu, baba a râs și a spus că ea este mai puternică decât el. Ca să-i dovedească acest lucru, a oprit oala din fiert.
 - c. Dumnezeu a oprit calul babei și s-a mirat că ea are aceeași putere ca și el. Apoi i-a dat voie să-i ceară ce vrea.
 - d. Baba i-a cerut permisiunea să lecuiască oameni și să descânte cu buruieni. Se spune că de atunci sânt vrăjitoarele pe lume.

13456B. Cu vrăjitoarea nici Dumnezeu nu se poate lua la întrecere

Este atestat în Muntenia și Moldova. S-au identificat 2 variante.

1. *Puterea vrăjitoriei*. Dumitrașcu, **Cine a albit pe dracu?**, 15.
 - a. O babă a făcut mâncare (cu oala pusă pe pământ, care fierbea ca pe jăratie).
 - b. Dumnezeu a trecut pe acolo, călare.
 - c. A ordonat să stea oala din fiert și oala a încetat să fiarbă. Vrăjitoarea, la rândul ei, a ordonat calului să stea și calul a încremenit.

- d. Dumnezeu a atins calul cu biciul, dar calul nu s-a urmit.
 - e. Dumnezeu a poruncit oalei să fiarbă din nou (și oala a început să fiarbă).
 - f. Baba a ordonat calului să meargă (și calul a pornit).
 - g. Cu vrăjitoarea nici Dumnezeu nu se poate lua la întrecere.
2. *Dumnezeu și vrăjitoare*. (T. Pamfile – Pov. pop. rom.). B.A.R., ms. 5093, 17.
- a, b, (împreună cu Sfântul] Petru), c, e, f, g, h. Numai astfel au putut cei doi drumetri să-și continue drumul.

2. Vrăjitoarele din trecut 13460

13460. Vrăjitoarea Gana

Este atestat în Transilvania.

1. *Die Gana*. Müller, *Siebenbürgische Sagen*, 207.

- a. În primele nopți ale lunii mai, spiritele rele se unesc sub conducerea vrăjitoarei Gana care stăpânea acest ținut înainte de apariția creștinismului în Transilvania.
- b. Gana era frumoasă, ademenea oamenii să bea din cornul ei de aur și-i omora.
- c. Moldovan, înapoiindu-se de la logodnică, a băut din cornul Ganei. A ajuns bolnav la castel și a doua zi a murit.

3. Puterea vrăjitoriei 13464–13469

13464. Vrăjitoarele amuțesc broaștele

Este atestat în Moldova.

1. (Fără titlu). Niculiță-Voronca, *Datine și credințe*, 985 (Botoșani – [jud.] Botoșani).

- a. La Răchiți, în Botoșani, era un iaz al lipovenilor, unde orăcăiau broaștele tot timpul. O babă „le-a legat“ gura și broaștele au amuțit.
- b. După moartea babei, broaștele au rămas tot mute, spre marea disperare a lipovenilor.

13465. Vrăjitoarele pot aduce oamenii din depărtare, călare pe bătă

Este atestat în Moldova.

1. *Spiridușul*. Pamfile, *Mitologie*, I, 87 (Suceava – [jud.] Suceava).

- I a. Un cioban era în dragoste cu fata unei babe care știa multe vrăjitorii. Ea nu a vrut ca fata ei să fie părăsită de iubit.
- b. În tovărășie cu alții, ciobanul s-a dus să ierneze la câmp, unde fânul era mai ieftin.
- II a. La casa babei a poposit într-o seară un străin. După ce s-a ospătat, omul s-a culcat pe laviță. Cum femeile șușoteau mereu, i-a fost frică să nu-i facă farmece și nu a adormit.
- b. A văzut pe babă descântând un ulcior cu două toarte, lângă foc. Îl învârtea cu un bețișor de alun și cu cât apropia ulciorul de foc, cu atât striga mai tare numele ciobanului, iubitul fetei. Când îndepărta însă ulciorul de foc, baba striga mai rar.
- c. Într-un târziu, ușa s-a deschis și a apărut ciobanul ce fugise de fata babei. Baba vrăjitoare a trimis spiridușul ei și l-a adus călare pe bătă ciobănească.

13466. Vrăjitoarele pot însănătoși oamenii

Este atestat în Moldova.

1. (Fără titlu). Niculiță-Voronca, *Datine și credințe*, 469 (Siret – Suceava).

- a. O babă a însănătoșit un om care a zăcut mulți ani. Prin postul Sântă

Măriei, lăsându-l singur acasă, i-a spus să nu ridice niște oale ce erau cu gura-n jos.

- b. Omul, curios, le-a ridicat și un vânt mare a trecut vâjâind pe lângă el și a ieșit apoi pe ușă.
- c. Baba a venit acasă speriată și a bătut ceva în tindă cu vergile. Când a ieșit și omul în tindă, a văzut dohot turnat pe jos.

13467. Vrăjitoarele pot întoarce grindina

Este atestat în Transilvania.

1. *Șolomătu*. (E. Petrovici – **Folclor de la moții din Scărișoara**, AN. ARH. FOLC., 1939, 164 (Scărișoara – Câmpeni / [jud.] Alba).
 - a. Când vine grindina, se spune că este șolomătu.
 - b. O bătrână, văzând că se apropie grindina, a luat o bătă cu care omorâse șapte șerpi. A rotit bătă în patru părți și a strigat apoi Șolomoțului să nu sloboade grindina pe țarină.

13468. Vrăjitorul poate pedepsi indirect pe cel ce deoache oile

Este atestat în Moldova.

1. (Fără titlu). Morariu, T., **Material etnografic**, 21 (Runc – Gura Humorului / [jud.] Suceava).
 - a. Oile pot fi deocheate de cei ce au ochii răi și atunci se îmbolnăvesc. Un cioban, trecând cu oile spre munte, ele au început să zbiere.
 - b. Omul a bătut sumanul său și în vale, un om din Runc se tăvălea și se văita strigând să nu-l mai bată.
 - c. Tot astfel s-a întâmplat cu un om care simțea dureri de câte ori îi năștea nevasta. La fel a pățit și când era dus în Italia.

13469. Vrăjitorul poate mulge lapte din orice

Este atestat în Moldova.

1. (Fără titlu). Morariu, T., **Material etnografic**, 20 (Runc – Gura Humorului / [jud.] Suceava).
 - a. Fermecătorul poate mulge scăunașul, sumanul sau alte obiecte.
 - b. Odată, sluga unui popă din Runc a muls lapte din vârful carâmbului de lângă roata carului.

4. Moartea vrăjitorilor 13473–13480

a. *Pedepsirea vrăjitoriei după moarte* 13473–13476

13473. Vrăjitoarele sunt stăpânite de dracul, după moarte

Este atestat în Muntenia.

1. (Fără titlu). Rădulescu-Codin, **Sărbătorile**, 61. Republicată *Vrăjitoarea și diavolul*. ALB. Buc., 1927, nr. 7, 255.
 - a. Unui om i-a murit nevasta – vestită vrăjitoare care „lua laptele de la vacă” – și a înmormântat-o. Aducându-și însă aminte de niște bani puși în buzunarul fusteii cu care o îmbrăcase pe moartă, a propus popii să scoată banii de acolo și să-i împartă.
 - b. Au dezgropat-o noaptea și au găsit un balaur încolăcit pe pieptul ei. Capul balaurului avea degete ce ajungeau până la gura moartei.
 - c. Deși popa era înspăimântat, omul a luat bățul cu care o măsurase pe moartă și a reușit să tragă cu el banii.
 - d. Au îngropat-o la loc și au împărțit banii. Popa aflând că moarta fusese vrăjitoare, a spus că balaurul era diavolul ce o stăpânește pe vrăjitoare pentru acest mare păcat.

13474. Carnea vrăjitoarelor pe moarte este sfârtecată de draci

Este atestat în Moldova.

1. (Fără titlu). Niculiță-Voronca, **Datine și credințe**, 471 (Botoșani – [jud.] Botoșani).

- a. O vrăjitoare era pe moarte și fata ei i-a cerut să-i dea pe dracul care a slujit-o. Baba nu a vrut și i-a spus fetei să-și puie hamuri și să se ascundă sub pat.
- b. Acolo a văzut cum o chinuiau dracii pe maică-sa, sfărtecându-i carnea. Fata nu a mai putut suporta și a aruncat o oală cu apă fiartă pe ei, ca să-i opărească.

13475. Vrăjitoarele chinuite de draci pe lumea cealaltă.

Este atestat în Moldova.

1. (Fără titlu). Morariu, T., **Material etnografic**, 21 (Runc – Gura Humorului / [jud.] Suceava).

- a. O femeie, spovedindu-se unui călugăr, i-a spus că „a luat mana vitelor“. Călugărul a sfătuit-o să facă din acel lapte unt, să ungă cu el un lemn din pădure și peste trei zile să se ducă să vadă ce se întâmplă.
- b. Când femeia s-a dus, o mulțime de gănganii erau adunate pe lemn. Călugărul a sfătuit-o să se lase de farmece, pentru că pe lumea cealaltă va fi chinuită de atâția dracii, câte insecte erau strânse pe lemnul uns cu unt.

13476. Vrăjitoarea este chinuită de dihăni pe lumea cealaltă

Este atestat în Moldova.

1. *Strigoi*. Pamfile, **Mitologie**, I, 191.

- a. O babă lua lapte de la vaca ei cât de la zece. O femeie a rugat-o „să-i îndrepte“ și ei vaca.
- b. Baba a aruncat în apă unt de al ei și s-au strâns în jur o mulțime de șerpi, viermi și dihăni care-l trăgeau. A pus-o și pe femeie să facă la fel și în jurul untului ei s-au strâns numai peștișori de apă dulce.
- c. Fermecătoarea i-a spus că așa vor trage de ea dihăniile pe lumea cealaltă și dacă femeia vrea să pățească la fel, îi va descânta vaca să dea mai mult lapte.

b. *Puterea vrăjitoarelor se exercită și după moartea lor* 13480

13480. Ca să nu facă rău după moarte, vrăjitoarelor li se bate un par în inimă

Este atestat în Transilvania.

1. *Sicherung gegen Hexen* (Asigurare împotriva vrăjitoarelor). Müller, **Siebenburgische Sagen**, 218.

- a. În Jibou, un sat din fostul comitat Solnocul de Mijloc, a fost omorâtă o femeie bănuită a fi vrăjitoare. Oamenii însă au fost înfricoșați că au înmormântat-o normal.
- b. Au dezgropat-o și i-au bătut un par în inimă, după care au îngropat-o la loc. Numai așa au fost siguri că au scăpat de relele pe care le-ar fi provocat vrăjitoarea. Cf. Tip. **13096**.
Vezi și Tipurile **13075**, **13096**, **12022**.

II. Solomonarii 13490–13509

1. Originea solomonarilor 13490–13491

13490A. Solomonarii sunt moștenitorii regelui Solomon

Este atestat în Transilvania.

1. *Die Erben von Salomons Weisheit* (Moștenitorii înțelepciunii lui Solomon). Müller, **Siebenburgische Sagen**, 220 (Sighișoara – Sighișoara / [jud.] Mureș).

- a. Regele Solomon a fost un mare vrăjitor, care știa să închidă și să deschidă cerul, să înghețe apele și să facă să cadă roua și grindina. Cei ce au moștenit darurile lui, se numesc solomonari.

- b. Știința solomonarilor este învățată în special de sași. De aceea când a vrut odată un român să lovească cu furca pe unul din ei care citea o carte mergând, cerul s-a acoperit de nori negri.

13490B. Solomon, un haiduc, avea solomonii

Este atestat în Muntenia.

1. (*Despre solomonii*). (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4555, f. 85 (Gângiova – Segarcea / [jud.] Dolj).

- a. Solomoniile sunt lucruri amăgitoare, care farmecă sau zăpăcesc pe om. Solomon a fost haiduc și avea solomonii.

13491. Solomonarii sunt cei ce urmează școala solomonarilor

Este atestat în Moldova.

1. *Despre școala solomonească*. (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4556, f. 31 (Drăgoești – Tg. Jiu / [jud.] Gorj).

- a. Dintr-o ceată de oameni, ce învață la școala solomonească, unul pierde pe drum la înapoiere.
- b. Cei ce au învățat această școală, ar putea face multe rele, dar le este frică. Pozele lor au rămas la școală și dacă vreunul ar face un rău, poza lui pierde trăsăturile vesele. Profesorii o împușcă și cel de pe poză moare.
- c. Nu se știe unde este școala solomonească și câți s-ar putea duce acolo.

2. Atributele solomonarilor 13495–13496

13495. Cartea Solomonarilor conține toate învățăturile lumii

Este atestat în Transilvania.

1. (Fără titlu). German, **Meteorologie**, 144 (Bistra – Câmpeni / [jud.] Alba).

- a. Solomonarii sunt foarte învățați. După ce au terminat toate cărțile din lumea asta, s-au dus într-o țară îndepărtată de la răsărit. Într-o carte, ce se află pe o masă de piatră dintr-o peșteră, au scris toate învățăturile din lume.
- b. Dumnezeu i-a luat pe solomonari în nori. Ei conduc norii cum vor, cu o cârje într-o mână și cu cartea în cealaltă.
- c. Adesea, solomonarii cutreieră satele, să vadă dărnicia oamenilor față de săraci.

13496. Cartea solomonarului face farmece

Este atestat în Moldova.

1. (Fără titlu). Niculiță–Voronca, **Datine și credințe**, 808.

- a. Un solomonar, urcându-se în carul unui om a adormit. Omul i-a găsit cartea, a citit din ea și s-a pomenit cu carul în cer.
- b. Trezindu-se din somn, solomonarul s-a speriat. A citit și el din carte, iar carul a coborât pe pământ.

3. Puterea solomonarilor 13500–13509

13500. Solomonarul poate da piatră

Este atestat în Moldova. S-au identificat 2 variante identice.

1. (Fără titlu). Niculiță–Voronca, **Datine și credințe**, 144.

2. *Piatra*. Pamfile, **Văzduhul**, 144.

- a. Un solomonar s-a înțeles cu niște evrei să dea piatră pe ogorul unor oameni. Lipsiți de recoltă, aceștia vor trebui să cumpere grâne de la ei.
- b. Oamenii l-au aflat și l-au amenințat pe solomonar. De frică, a dat piatra în fântână.

13501. Un solomonar dă piatră pe ogorul tatălui său

Este atestat în Moldova.

1. (Fără titlu). Niculiță-Voronca, **Datine și credințe**, 808 (Botoșani – [jud.] Botoșani).

- a. Un preot și-a trimis băiatul la învățătură, în Paris, și el a învățat numai cum să dea piatră.
- b. Tatăl lui l-a gonit, și băiatul a dat piatră de i-a stricat 40 de fălcii de semănătură. Preotul și-a împușcat fiul. Cf. Tip. **10474**.

13502. Solomonarul poate călări un balaur, cu care merge unde vrea să dea piatră

Este atestat în Moldova. S-au identificat 2 variante.

1. (Fără titlu). Niculiță-Voronca, **Datine și credințe**, 809.

- I a. Un om a căzut într-o groapă (surpându-se pământul sub picioare, pe când umbla în pădure).
- b. În groapă erau balauri (o balauroiacă cu doi pui).
- c. Ei l-au rugat să nu spuie nimănui unde a fost.
- II a. Când a ieșit de acolo, omul a întâlnit un solomonar, care a simțit unde a fost. Nu l-a lăsat în pace până nu l-a dus la groapa unde căzuse.
- b. Solomonarul a citit dintr-o carte, până au ieșit balaurii (întâi a ieșit primul pui, în chip de mânz, apoi al doilea. Solomonarul nu a fost mulțumit decât când a ieșit balauroaica).
- c. Solomonarul a pus frâul în capul balauroaicei, a dat-o în paza omului, iar el s-a culcat.
- d. Omul i-a dat drumul. Un alt solomonar a făcut de a ieșit balauroaica, a încălecat-o și a zburat de a dat piatră unde a vrut.

2. (Fără titlu). Niculiță-Voronca, **Datine și credințe**, 808.

- I a, b (și omul a stat acolo toată iarna), c (în primăvară, când balaurii l-au scos din groapă); II a, b, c₁ (Au încălecat fiecare pe câte un balaur și au plecat să dea piatră unde voiau).

13503. Solomonarul cu balaurul din nori cade pe pământ, când este descântat de solomonarul de pe pământ

Este atestat în Moldova.

1. *Solomonarul și balaurul*. I. CREANGĂ, 1921, nr. 6, 84.

- I a. Un om sărac și cu mulți copii a fost trimis de un bogat să lucreze la pădure. Dând de o mlaștină, s-a scufundat și a ajuns în fundul pământului.
- b. A întâlnit acolo un balaur cu solzii de aur care, aflând că nu caută nimic, i-a dat pietre scumpe.
- c. Balaurul l-a scos pe lume, cu condiția să păstreze secretul; altfel îl va costa viața.
- II a. Săracul s-a dus la târg să vândă din pietre, ca să aibă cu ce trăi. Un solomonar, care știa de unde pot fi acele pietre scumpe, l-a amenințat cu moartea. Omul a trebuit să-l ducă la mocirlă.
- b. Acolo solomonarul a descântat de a ieșit balaurul. Cu coada l-a omorât pe sărac, iar solomonarul călare pe balaur a zburat în nori. Cf. Tip. **326C***.
- c. De atunci stă acolo, călare pe balaurii care poartă norii cei groși, grindina și zloata. Când solomonarii de pe pământ sunt mai tari ca cei din nori, prin descântec fac pe solomonarul cu balaurul din nori să cadă pe pământ și atunci distrug o parte din lume.

13504. Solomonarul aduce balaurul, citind din cartea de solomonării

Este atestat în Moldova.

1. *Șolomonarii*. Pamfile, **Mitologie**, I, 316.

- a. Un om s-a întâlnit cu un călăreț pe o iapă albă și i-a cerut să-l ducă la iezerul Bistrei. Când au ajuns acolo, i-a dat calul cu tot ce era pe el în afară de frâu.
- b. De pe vârful muntelui, omul l-a văzut pe călăreț, citind dintr-o carte. Apa iezerului a început să bolborosească și a ieșit un balaur. Solomonarul l-a lovit cu frâul peste cap și balaurul a intrat în apă.
- c. După ce a mai citit din carte, a ieșit din apă un alt balaur, mai mare, căruia i-a pus frâul. Călăre pe balaur, solomonarul a zburat cu el și pe unde trecea se înnora și bătea piatra.
- d. Solomonarul s-a dus apoi, călare pe balaur, la Ierusalim, unde a dat ploi, pentru că acolo oamenii nu pot trăi o zi fără ploaie din cauza căldurii.
- e. Când unul din acești balauri cad din cer, nu mai încetează ploile.

13505. Când nu sunt miluiți, solomonarii dau ploaie (cu grindină)

Este atestat în Moldova.

1. *Solomonarii*. Pamfile, **Mitologie**, I, 315.

- a. Niște cerșetori au trecut prin diferite sate, unde unii dintre oameni i-au miluit și alții nu. Numai în satul Băuțari, nimeni nu le-a dat nimic de pomană și cerșetorii erau furioși.
- b. Popa din sat, cunoscându-i, i-a ospătat. Solomonarii au arătat preotului, care știa să citească în cărțile lor, că-i așteaptă pe săteni prăpădul pe ogoare.
- c. La trei zile după plecarea solomonarilor, a venit o ploaie cu grindină cât nuca și numai holdele celor care au miluit pe solomonari au scăpat.

13506. Solomonarul și balaurul din lacul Zănoaga

Este atestat în Transilvania.

1. *Legenda lacului Zănoaga*. UNG., 1898, 221.

- a. În lacul fără fund – Zănoaga – aflat pe o coastă a Retezatului, este un balaur. Când iese din apă, aduce ploi și vânturi.
- b. Pe țărm este un bătrân solomonar cu o carte neagră. La cuvântul lui, balaurul iese din apă, în chipul unui fuior. Bătrânul îl încalecă și se îndreaptă spre nori, făcându-se din ce în ce mai mare, până acopere tot cerul și dă piatră și ploi rele.
- c. După aceea revin amândoi la locul lor. Apa fierbe din nou, apoi se liniștește până la data următoare, când bătrânul iese din nou cu cartea.

13507. Solomonarii întorc piatra, legându-se cu un anumit lemn

Este atestat în Moldova.

1. *Piatra*. Pamfile, **Mitologie**, I, 155.

- a. Un om știa să întoarcă piatra, legându-se cruciș peste trup cu lemn de clocotici și ținând în mână o vargă din același lemn.
- b. Piatra, care venea în chip de bou până la hotar, îl ruga să-i dea drumul ca să nu crape. Dar el nu o lăsa.
- c. Piatra trebuia să se ducă peste păduri și ape, unde era trimisă. Dacă nu ar fi avut varga de clocotici, piatra nu l-ar fi întrebat și ar fi căzut. Așa însă, nu se putea apropia.

13508. Solomonarul poate întoarce piatra, omorând balaurul

Este atestat în Moldova.

1. *Piatra*. Pamfile, **Văzduhul**, 154.

- a. Moșiile unui boier erau bătute de piatră în fiecare an și roadele erau nimicite. Un solomonar i-a propus să-i ferească holdele de piatră, în schimbul unei sume de bani.
- b. Când a venit zloata, solomonarul a luat în spinare o lopată și un topor, a murmurat ceva și a îngrămădit piatra în curte.

- c. Sub mormanul de piatră a găsit un balaur, care mai mișca din coadă și i-a tăiat capul cu toporul. De atunci nu a mai bătut piatră pe moșiile boierului, iar solomonarul și-a luat banii și a plecat.

13509. Solomățu, care aduce grindină, trăsnește pe cei ce-l supără

Este atestat în Transilvania.

1. (Fără titlu). (E. Petrovici – **Folclor de la moții din Scărișoara**). AN. ARH. FOLC., 1939, 164 (Scărișoara – Câmpeni / [jud.] Alba).
 - a. Șolomățu a venit odată la niște copii, la munte, cerându-le pâine și numai fetele i-au dat.
 - b. Băieții l-au urmărit până la un râu, unde a ieșit un cal. Cum l-a încălecat, a început să se înnozeze și să tune.
 - c. Copilul care l-a urmărit cu pietre pe Solomăț a fost trăsmit, iar fetele nu au pățit nimic.

G. Viețuitoarele și plantele mitice (fantastice)

13519–13554

I. Viețuitoarele mitice 13519–13544

1. Iornorogul 13519

13519. Iornorogul a dispărut în timpul Potopului

Este atestat în Moldova și Transilvania. S-au identificat 3 variante, care se grupează astfel:

1. *Iornorogu*. (D. Dan). ȘEZ., 1901, 102 (Straja – Rădăuți / [jud.] Suceava). Republicată: **Scrieri**, 41.
 - a. Oamenii făcându-se răi și Dumnezeu hotărând să dea Potopul, a poruncit lui Noe să facă o corabie.
 - b. După porunca lui Dumnezeu, și-a luat în corabie familia și câte o pereche din toate vietățile pământului.
 - c. Un singur animal n-a vrut să vie pe corabie (iornorogul, care a spus că va înota foarte bine).
 - d. Animalul s-a înecat (pentru că oamenii au încercat să se prindă de cornul lui și s-au suit pe el).
 - e. L-au băgat la fundul apelor.
2. *Boul ce vorbea*. Niculiță-Voronca, **Datine și credințe**, 19.
 - b₁ (Noe nu și-a luat în corabie nevasta, care-l înșelase, ci o pereche de oameni împreună cu toate vietățile pământului, de sămânță), c (boul ce vorbea, care a spus că va înota 40 de zile), d (pentru că păsările cerului s-au așezat pe coarnele lui).
3. *Legendă despre Turcă*. Marian, **Ornitologia**, II, 404 (Transilvania?).
 - b₂ (Când a fost Potopul, Noe a luat câte o pereche din toate păsările), c (Turca, care a spus că ea poate înota 40 de zile), d, f. De atunci a dispărut și se știe numai numele ei.

2. Balaurii 13529–13534

a. Origine 13529–13530

13529. Balaurii se fac din șerpui de pe pământ

Este atestat în Moldova.

1. *Balaurii*. Niculiță-Voronca, **Datine și credințe**, 29.
 - a. Balaurii se fac din șerpui de pe pământ. Ei se urcă la Dumnezeu, care nu-i lasă să scape înapoi și-i arată câteodată oamenilor, ca să-i sperie.

- b. La sfârșitul lumii, vor veni balaurii, iar oamenii vor muri de chin și sete.
- c. Balaurii sunt jucăriile lui Dumnezeu, iar Sf[ântul] Gheorghe îi orânduiește. Balaurii ajută câteodată soarele cu focul lor să crească grânele.

13530. Balaurii de pe cer, înviază câteodată și cad pe pământ

Este atestat în Moldova.

1. (Fără titlu), Otescu, **Credințele țaranului**, 11 (Mănăstirea Bistrița – P[iatra] Neamț / [jud.] Neamț).

- a. În timp de ploaie și furtuni mari, Balaurul (Dragonul) înviază și se joacă prin nori. El cade pe pământ când norii sunt subțiri.
- b. Odată, a scăpat pe „Dealul Balaurului“ un balaur de o mărime colosală și a stat acolo până a putrezit.

b. *Attribute* 13533–13534

13533. Balaurii ard iarba în calea lor

Este atestat în Moldova.

1. (Fără titlu). (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4549, f. 22 (Dărmănești – Moinești / [jud.] Bacău).

- a. În Ursoaia a fost un balaur, care se ducea vara în Oușoru. Pe unde trecea, se cunoștea iarba arsă ca de foc.

13534. Balaurii sunt mai marii șerpilor

Este atestat în Moldova.

1. (Fără titlu). Niculiță–Voronca, **Datine și credințe**, 839.

- a. Un om, ce mergea după ciuperci, a căzut în groapa șerpilor, unde era și mai marele lor, balaurul. Toată iarna s-a hrănit lingând o piatră împreună cu șerpii.
- b. Primăvara, când s-a deschis pământul, bălăuroaica i-a spus să nu omoare nici un șarpe, pentru că ei nu au voie să muște pe nimeni. Altfel nu-i primește pământul.
Vezi și Tip. **11617–11633**.

3. Șerpii care torc aur 13544

13544. Șerpii care torc aur

Este atestat în Transilvania.

1. *Die Schlangen spinnen Gold*. (P. Schullerus – **Rumänische Märchen**). ARCHIV. DES. VEREINS., 5333, 1906, III H., 488 (Alțina – Sibiu).

- a. Șerpii se strângeau pe vremuri sub un alun, făceau cocoloașe și câte un fir de aur, numit floarea șerpilor, era tras până în vârful alunului.
- b. Un om găsind asemenea flori și-a pus câteva la pălărie. Stăpânul lui s-a dus și el la alun. A văzut cocoloașa în jurul căreia torceau fire de aur șapte șerpi. S-a urcat în vârful pomului și a tras în ei cu pușca. Un șarpe a murit, iar ceilalți au dat jos omul din alun și l-au mâncat.
- c. Sătenii au luat aurul și de atunci nu se mai găsesc șerpi care torc fire de aur.

Vezi și Tip. **285D, 285E*** (românesc)

II. Plantele mitice 13554

1. Iarba Fiarelor 13554

13554. Iarba Fiarelor

Este atestat în Transilvania.

1. (Fără titlu). (I. Mușlea – Cercetări). AN. ARH. FOLC., 1932 (Călinești – Satu Mare).
 - a. Unui om i s-a rupt coasa în iarbă. Un altul a rupt iarba din acel loc și a aruncat-o în apă. Iarba Fiarelor a mers în susul apei.
 - b. Omul a cules acel fir și nimeni nu l-a mai putut împușca. Vezi și Tip. 13743.

H. Popoarele mitice (fantastice)

13564–13687

I. Popoarele mitice (în genere) 13564–13566

1. Nume și înfățișare 13564–13566

13564 Jidovii, Uriașii, Căpcăunii, Jumătăți de oameni, Piticii

Este atestat în Muntenia.

1. *Felurile de oameni*. (T. Bălășel), ȘEZ., 1894–1895, (III), nr. 2–3, 30 (Zlătarei – Drăgășani . [jud.] Vâlcea).
 - a. Primii oameni au fost jidovi, și după ei au urmat uriașii, ceva mai mici și cu un ochi în frunte.
 - b. Căpcăunii au fost oameni mari, cu două capete. Ei îngrășau oamenii obișnuiți cu sâmburi de nucă, pâine și mălai, îi frigeau, apoi îi mâncau.
 - c. Au mai trăit și „jumătățile de oameni“, care aveau numai câte o mână, un picior, o ureche, jumătate de gură și jumătate de nas și care erau proști și slabi.
 - d. Au mai existat și oameni cu șapte mâini și șapte picioare, în care se încurcau.
 - e. Piticii, care au trăit, de asemenea, pe vremuri, au fost bătrâni și puternici. Mai se găsește și acum câte unul, pe care-l cumpără câte un boier.

13565. Căpcăunii, Novacii, nemții cu coadă

Este atestat în Muntenia.

1. (Fără titlu). (D. Ștefănescu – Culegeri). A. I. F., ms. 86, I (Urziceni – Urziceni / [jud.] Ilfov).
 - I a. Căpcăunii au fost oameni voinici, cu capul mare, cu un ochi în față și altul în ceafă. Mâncau copii mici, iar celor mari le sugeau sângele.
 - b. Oamenii locuiau pe atunci în bordeie, gropi și păduri. Când auzeau de venirea căpcăunilor, se ascundeau în adâncimile pământului.
 - II a. Împrejurul localității Urziceni, se află mai multe movile cu numiri diferite, în care s-au găsit oseminte, cărbuni și lemne pietrificate.
 - b. Traian, când a venit în aceste locuri, a găsit un palat. El a adus locuitori și a înființat satul Jurdava, care apoi a fost pustiit de spurcați.
 - c. Mircea Bătrânu a adus oameni necăjiți de pe lângă Dunăre și ei au înființat localitatea Rovine.
 - d. Un căpitan al lui Mihai Viteazul, când prindea câte un spurcat, îl bătea cu urzici pe pielea goală. De aceea a fost poreclit Urzică. Drept răsplată pentru vitejia lui, a primit în dar acest loc și a înființat localitatea Urziceni.
 - III a. Despre novaci, se spune că ar fi fost niște oameni mari, care puteau pune fiecare picior pe câte un munte.
 - b. Aceste locuri au mai fost stăpânite și de nemții cu coadă.

13566. Uriașii și hârțobii

Este atestat în Moldova.

1. (Fără titlu). (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4551, f. 141 (Mălini – [jud.] Suceava).
 - a. Uriașii erau atât de mari, încât când puneau de mămăligă în Țara Românească, până fierbea apa, treceau în Țara Ungurească de unde se înapoiau cu sita.
 - b. Existau și niște oameni care purtau părul împletit în coadă, ca femeile. Îl „boiau“ când alb, când roșu. Aceștia erau numiți hârțobi.

II. Căpcăunii 13576–13591

1. Înfățișare 13576

13576. Căpcăunii aveau un obraz de om și unul de câine

Este atestat în Transilvania.

1. *Căpcăunii*. Zanne, *Proverbele românilor*, VI, 503 (Arad – [jud.] Arad).
 - a. Căpcăunii aveau un obraz de om și unul de câine. Știau să vorbească și găseau ascunzătorile oamenilor după miros.
 - b. Când oamenii luptau împotriva lor, se aranjau unul în spatele celuilalt.

2. Origine 13578

13578. Căpcăunii, trimiși de Dumnezeu pentru pedepsirea celor răi

Se combină cu Tip. 13584A. Este atestat în Muntenia.

1. (Fără titlu). Rădulescu-Codin, **Comorile poporului**, 68.
 - a. Căpcăunii erau oameni cu capul ca de câine și se hrăneau cu carne de om. Dumnezeu i-a trimis pentru pedepsirea celor răi.
 - b. Alexandru Macedon, când a avut bătălia cu Por-Împărat, a prins pe căpcăuni și i-a închis în niște dealuri împreunate. Deasupra a pus o furcă și un clopot, ca să sune în vânt. Când auzeau clopotul, căpcăunii credeau că-i păzește Alexandru Macedon.
 - c. Ei nu vor ieși decât la vremea de Apoi și vor începe slujba pentru care i-a făcut Dumnezeu. Cf. Tip. 13674 + Tip. 13584A.
 - a₆ (Căpcăunii aveau un ochi în frunte și unul în ceafă, iar graiul lor era urât), b, c (cu nuci), d₃ (Odată au prins mai mulți flăcăi pe care i-au mâncat), e₃ (Când a venit rândul unuia mai isteț, acesta a înșelat-o pe baba care trebuia să-l frigă), f₁ (A aruncat-o în cuptor), l₂ (Căpcăunii au mâncat-o pe babă friptă și nu și-au dat seama decât când i-au descoperit ochiul din frunte și cel din ceafă), k₁ (Flăcăul a fugit și s-a ascuns în stof. Căpcăunii l-au căutat zadarnic și flăcăul a ajuns cu greu la el în sat).

3. Obiceiuri 13580–13581

13580. Căpcăunii schingiuiau femeile și le mâncau copiii

Este atestat în Transilvania. S-au identificat 2 variante.

1. *Căpcăun*. Zanne, *Proverbele românilor*, VI, 503 (Bihor?).
 - a. Căpcăunii schingiuiau femeile, străpungându-le sânii cu frigări înroșite și le mâncau copiii.
 - b. Oamenii își țineau femeile ascunse.
 - c. Ca să-i sperie, oamenii puneau în creștele cocoșilor lumânări aprinse și se îmbrăcau în veșminte lungi, peștrițe sau roșii. De atunci se trage Turca.
2. *Căpcâne*. FAM., 1900, nr. 8, 91.
 - a, c.

13581. Căpcăunii îngrășau robii și-i mâncau

Este atestat în Muntenia și Moldova. S-au identificat 3 variante, care se grupează astfel:

1. *Cătcăunii*. Rădulescu-Codin, **Din trecutul nostru**, 35.
 - a. Cătcăunii erau din partea Țării Ungurești.
 - b. Ei se hrăneau cu copii (cu oameni, în genere, și cu tot ce le ieșea în cale).
 - c. Când nu reușeau să pustiască totul, duceau oamenii în robie, furau vite și alte lucruri.
 - d. Puneau oamenii la îngrășat (cu pâine și nuci).
 - e. Apoi îi mâncau.
2. (*Căpcăunii*). (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4546, f. 5 (Bela – Târgoviște / [jud.] Dâmbovița).
 - b, d (cu pâine și nuci), e (după ce-i cocea de vii).
3. (*Căpcăunii*). (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4550, f. 298 (Trifești – Roman / [jud.] Iași).
 - a₁ (Cândva au fost niște oameni cu capul ca de câine, numiți căpcăuni),
 - b₁ (Ei mâncau carne de om), f. De frica lor, oamenii se ascundeau în păduri.

4. Fuga din robia căpcăunilor 13583–13589

13583. Fuga din robia căpcăunilor. Țara Iziniților

Este atestat în Muntenia. S-au identificat 2 variante.

1. *De pe vremea tătarilor*. Rădulescu-Codin, **Legende**, 43 (Negrești – Găești / [jud.] Argeș).
 - I a. Niște oameni au ajuns la căpcăuni (4 frați prinși la coasă de tătari și vânduți robi).
 - b. Căpcăunii i-au pus la îngrășat.
 - c. A rămas un singur rob (după ce trei dintre frați au fost mâncați de căpcăuni).
 - d. Acesta l-a omorât pe căpcăun cu o bătă.
 - e. Apoi a fugit, luând cu el mult bănet.
 - II a. A ajuns omul într-o țară ciudată (a iziniților, oameni piperniciți, care se hrăneau cu rădăcini).
 - b. S-a însurat cu o femeie de-a lor (care voia să facă copii puternici).
 - c. După un timp omul a fugit.
 - d. Urmărit de nevastă, un câine și alți iziniți, a ajuns la Marea Neagră, unde femeia și-a rupt copilul în două aruncând după el o jumătate. Cf. Tip. **485A***, **10898**. Câinele a sărit după el, dar nu l-a prins și omul a trecut apa pe papură.
 - e. Acasă a ajuns tocmai la nunta nevestei lui (care a fost fericită după ce l-a recunoscut).
2. *Cătcăunii*. Rădulescu-Codin, **Din trecutul nostru**, 36.
 - I a (doi români, care s-au rătăcit, au nimerit la ei și au fost angajați la lucru), b (cu pâine și nuci), c (după ce ceilalți au fost mâncați), d (pe care a reușit s-o vadă în camera întunecoasă, unde fusese dus să fie mâncat), e; II a (a piticilor), b (o văduvă cu care a avut un copil), c (avântându-se cu un snop de papură în apă), e (și i-a stricat petrecerea, iar omul i-a povestit ce a văzut pe unde a fost).

13584A. Fata isteată aruncă, în cuptorul în care trebuia să fie prăjită, pe mama căpcăunilor

Este atestat în Muntenia, Transilvania, Moldova. S-au identificat 12¹ variante, care se grupează astfel.

1. (Fără titlu). (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4546, f. 158 (Grindu – Urziceni / [jud.] Ialomița).

1. Autoarea prezintă doar 11 variante (*n. ed.*).

- I a. Căpcăunii aveau o gură obișnuită și alta la ceafă.
 b. Se hrăneau cu oameni fripți (dintre robii lor).
 c. Îi îngrășau înainte de a-i mânca (cu pâine caldă și nuci).
 d. Odată au prins o fată (care fiind slabă, au ținut-o mult timp la îngrășat).
 e. Când trebuia să fie friptă, fata s-a prefăcut că nu știe să se așeze pe lopata cu care trebuia vârată în cuptor.
 f. Femeia căpcăunilor i-a arătat și a fost azvârlită în cuptor (o babă). Cf. Tip. 327C.
 g. Astfel a scăpat de căpcăuni.
2. *Căpcăunii, adică tătarii*. REV. IST. ARH. FIL., 1894, (II), 429.
 I d (de români, pe care au pus-o la îngrășat), e, f (mama căpcăunilor), h. Fata s-a înapoiat în satul ei.
3. (Fără titlu). Niculiță-Voronca, **Datine și credințe**, 706 (Siret – Rădăuți / [jud.] Suceava).
 I a₁ (Tătarii, oameni răi, când nu li se plăteau birurile, li se da câte un om), b, c, d (care a presărat un drum de tărățe, dar vulpea a mâncat urma. Cf. Tip. 450, e, f (o babă) i. Când au venit tătarii, au mâncat carnea tare și slabă a babei.
4. (Fără titlu). Pamfile, **Sărbătorile de vară**, 123 (subsol).
 I a₂ (Pe vremuri intrau tătarii în țară și luau robi), d (din apropiere de Tg. Neamț), b (tineri), c (cu nuci și pâine), e, f, j. Fata a dat drumul tuturor robilor și au fugit cu toții.
5. (Fără titlu). Candrea, **Din popor**, 30.
 I a₂, b (fete grase), d, e, f, g.
6. *Românca și tătarii*. Lazăr, **Legende istorice**, 36. Republicată: TREI CRIȘ. POP., 1925, nr. 1, 6.
 I a₃ (Tătarii, care locuiau dincolo de Nistru, jefuiau popoarele vecine, luând robi pe cei tineri. Odată, pe timpul lui Bogdan Vodă, au năvălit în Moldova, pustiind totul în cale. Când s-a apropiat Bogdan cu oastea, au fugit pe Nistru, luând cu ei mulți robi), d (din „Stânca Doamnei“, pe care au pus-o la îngrășat), e, f (mama tătarilor), k. A fugit pe drumul pe care a fost adusă, iar niște pescari au trecut-o Nistrul și a ajuns în satul ei.
7. *Românca și tătarii*. (C. Rădulescu-Codin), NEAM. ROM. LIT., 1908–1909, 618 (Ștefănești – Drăgășani / [jud.] Vâlcea). Republicată: GAZ. TRANS., 1909, (II), nr. 196, 4; **Legende**, 35.
 I a₂, d (din „Stânca Doamnei“, pe care au pus-o la îngrășat), e, f (mama lor), k, l. Tătarii au mâncat-o pe mama lor și nu și-au dat seama decât după ce i-au găsit inelul din deget.
8. *O fată de român și tătarii*. IZVORAȘUL, 1932, nr. 2, 33.
 I a₂, d (Măriuța Todoră, din Zalnoc), e, f.
9. (Fără titlu) POȘTA ROM., 1889, 90 (Iclod – Gherla / [jud.] Cluj).
 I a₄ (Pe vremuri năvăleau reii, oameni sălbatici, care pustiau totul în cale și luau cu ei robi pe care-i mâncau. De aceea oamenii se ascundeau și reii îi strigau pe nume. Crezând că au plecat dușmanii și sunt de ai lor, oamenii ieșeau din ascunzișuri și erau prinși de rei), d₁ (Odată au prins trei fete, pe care le-au pus la îngrășat cu coajă de nucă), e₁ (Când trebuia să fie friptă cea mai grasă, s-a prefăcut că nu știe să se urce pe lopată), f (nevasta lor), j.
10. *Răii*. (I. Pop-Reteganul – Diverse). B.A.R., ms. 4544. f. 12. Republicată: *Reii*. GAZ. TRANS., 1889, nr. 12, 2.
 I a₄, d₁, e₁, f (nevasta lor), j, m. De atunci a rămas zicala: „Ciuci, fată, pe lopată / Ciuci, babă, de-mi arată“.
11. *Căpcăunii*. Rădulescu-Condin, **Legende**, 22 (Argeș?).

I a₅ (Căpcăunii erau oameni răi și urâți, negri la față, cu capul de câine, cu un ochi în frunte și unul în ceafă și cu vorba răcnită ca a fiarelor. Ei mâncau mult, mestecând carnea o dată cu oasele și se hrăneau cu carne de român. Năvăleau pe la casele oamenilor, care fugeau îngroziți), b (când îi descoperea în ascunzători), d₂ (odată au prins trei fete, când au plecat la vânatoare și le-au dat mamei lor să le gătească imediat. Baba a fript două fete), e₂ (Când trebuia să fie friptă a treia fată, ea s-a prefăcut că nu știe să se așeze pe lopată), f, g (fugind în pădure, unde și-a găsit părintii), l₁ (Căpcăunii au mâncat cele două fete fripte și când au gustat din a treia friptură și-au dat seama că este mama lor); II a. Căpcăunii s-au retras spre soare răsare, în pustietăți, între doi munți, unde au făcut o cetate când au năvălit turcii și tătarii, b. Tătarii prindeau oamenii pe care-i duceau în cetatea căpcăunilor, îi îngrășau cu nuci și pâine, apoi îi mâncau fripți. Pentru restul de variante vezi Tip. 13578.

13584B. Căpcăunii au o mamă ce trăiește veșnic

Este atestat în Moldova.

1. (Fără titlu). Pamfile, **Sărbătorile de vară**, 122 (subsol).

- Căpcăunii nu aveau surori, ci numai o mamă. Îi năștea, când îmbătrâneau îi îngropa și ea trăia veșnic.
- Cum mâncau numai carne friptă de om, mama lor își făcuse vase mari de fier pe patru roate, ce stăteau la gura cuptorului. În aceste vase suia oamenii și baba le făcea vânt în cuptor, să-i prăjească.
- Odată, căpcăunii au prins un flăcău, care s-a prefăcut că nu știe cum să se suie în covata de fier, rugând-o pe babă să-i arate. Baba i-a arătat și s-a trezit în cuptor. Cf. Tip. 327C. Fiul ei a scos-o prăjită de acolo.

13585. Fugara, urmărită de căpcăuni, este salvată de omul din cer

Este atestat în Moldova.

1. *Turcii și fata*. A. I. F., i. 10679 (jud. Putna? / Vrancea).

- Turcii cutreierau țara noastră și făceau ce voiau. Odată au prins o fată pe care au îngrășat-o cu nuci, ca s-o mănânce friptă.
- Fata s-a prefăcut că nu știe să se urce pe lopată și când baba i-a arătat, a aruncat-o în cuptor și a fugit. Cf. Tip. 327C.
- Ajungând la o apă, a făcut trei cruci și trei mătâanii și un om din cer a ajutat-o să treacă apa. S-a ascuns apoi într-o biserică pustie, unde a stat trei zile.
- Turcii, venind acasă, au mâncat din babă și nu și-au dat seama decât când au văzut sânul ei. De aceea au plecat în urmărirea fetei. Au trecut pe la biserică, unde nu au intrat.
- Fata s-a ascuns apoi într-o groapă acoperită cu nisip și turcii nu au găsit-o. Omul din cer a trecut-o peste altă apă și fata s-a ascuns într-o pivniță.
- Când a scăpat, s-a urcat într-un copac din pădure și a văzut că nu mai este mult până în țară. Și luând-o la fugă, a ajuns acasă.

13586. Fugarele păcălesc pe căpcăun, făcându-l să se înece

Este atestat în Transilvania.

1. *Fetele orfane*. (G. Alexici), POP., 1898, 796 (Bata – Lipova / [jud.] Arad). Republicată: **Texte**, 252.

- Două fete orfane au fost prinse în pădure de un căpcăun, care le-a dus la el acasă. Le-a pus la îngrășat cu nuci, ca să le mănânce apoi fripte.
- Fetele s-au prefăcut că nu știu să se așeze pe lopată și baba, care trebuia să le frigă, le-a arătat. Fetele au împins-o în cuptor. Cf. Tip. 327C. Au fugit apoi, luând cu ele haine și bani.

- c. Căpcăunul le-a ajuns tocmai când treceau înot o apă. Fetele i-au spus să-și lege niște pietre, ca să înoate mai bine. Căpcăunul s-a înecat și fetele au scăpat.

13587A. Robii fugari ai căpcăunilor găsesc drumul spre casă cu ajutorul constelațiilor

Este atestat în Muntenia și Moldova. S-au identificat 4 variante, care se grupează astfel:

1. *După vremea Căpcăunilor*. (Gh. Fira), ȘEZ., 1913, nr. 11, 167 (Ștefănești – Drăgășani / [jud.] Vâlcea).
 - a. Pe vremuri, căpcăunii luau robi pe care-i mâncau fripți.
 - b. Odată au răpit o fată.
 - c. Au hrănit-o ca să se îngrășe.
 - d. Fata s-a prefăcut că nu știe să se urce pe lopată și mama căpcăunului i-a arătat. Fata a aruncat-o în cuptor. Cf. Tip. 327C.
 - e. Fata a fugit.
 - f. Căpcăunii au găsit-o pe mama lor friptă.
 - g. Căpcăunii au urmărit fata.
 - h. Fata s-a ascuns într-o grămadă de nisip și a respirat pe o țevă de trestie. Cf. Tip. 15815.
 - i. S-a ascuns în carul cu fân al unor oameni (și căpcăunii au înțepat fânul cu sulita, au rănit fata, care a șters de sânge vârful sulitei). Cf. Tip. 15101.
 - j. Căpcăunii nu au găsit-o.
 - k. Fata a ajuns acasă (povestind tuturor ce-a pățit. De atunci, oamenii când auzeau de căpcăuni se ascundeau în păduri).
2. *Cătcăunii*. (T. Bălășel). ȘEZ., 1910, nr. 12, 187 (Ștefănești – Drăgășani / [jud.] Vâlcea).
 - b, c (și s-o mănânce friptă), d, e, f, g, i, j, l. A stat apoi ascunsă la acei oameni și a plecat spre țară, mergând numai noaptea. m. S-a călăuzit după o dungă de stele, pentru că se rătăcise. n. De atunci s-a numit acea dungă de stele „Drumul Robilor“.
3. (*Cap-câni*). (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4552, f. 398 (Tăutești – [jud.] Iași).
 - a₁ (Căpcăunii veneau de la răsărit, prindeau oameni și-i frigeau în cuptoare, pe un căruț de fier cu grătar), b, c (cu miez de nucă), d, e, k (unde a povestit ce-a pățit), m, n (sau „Calea Laptelui“).
4. *Drumul Robilor*. (A. Culea), ALB., Buc., 1928, nr. 3, 182.
 - a₂ (Tătarii năvăleau în țara noastră, luând robi), b (cu fratele ei), c (cu gândul s-o mănânce, când vor reveni de la jafuri), d, e (cu fratele ei și mergeau numai noaptea ca să nu fie prinși), m (pe care Dumnezeu a pus-o pe cer și care arunca lumina pe pământ), n.

13587B. „Drumul Robilor“ în ajutorul celor ce veneau din robie

Este atestat în Muntenia. S-au identificat 2 variante.

1. *Drumul Robilor*. (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4555, f. 254 (Gârla Mare – Calafat / [jud.] Mehedinți).
 - a. Pe aceste locuri au trăit în vremea veche un popor de jidovi. Aceștia îi prindeau pe români și-i duceau legați spre Marea Roșie, la un popor de cătcăuni.
 - b. Cătcăunii îi hrăneau cu pâine albă și nuci. Când se îngrășau, îi azvârleau în cuptor și-i făcea friptură.
 - c. Unii reușeau să scape din robie.
 - d. Robii se înapoiau spre casă.
 - e. Se orientau după „Drumul Robilor“.

2. (Fără titlu). (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4557, f. 224 (Ceptura – Mizil / [jud.] Prahova).
c (din robia căpcăunilor), d, e (pe care Dumnezeu l-a făcut pe cer), f. Mergeau numai noaptea, ziua temându-se de căpcăuni.

13588. „Drumul Robilor“

Este atestat în Muntenia.

1. *Drumul Robilor*. (A. Culea). ALM. Buc., 1922, nr. 42–43, 647; Republicată: CAL. LUMEA ȘI ȚARA, 1927, 6.
a. Tătarii luau robi, pe care-i duceau în țara lor și-i puneau la munci grele. Odată, i-au lăsat în grija mamei lor pe o fată și un băiat. Baba i-a trimis după lemne, să încingă cuptorul, iar ei au fugit.
b. Un tătar i-a urmărit, dar copiii umblau numai noaptea, orientându-se după stele.
c. Dumnezeu a poruncit stelelor să lumineze puternic și s-a făcut pe cer o fâșie alburie, care s-a așternut și pe pământ ca o cărare de lumină. De atunci se numește acea dungă albicioasă de pe cer „Calea Robilor“. Cf. Tip. 10148.

13589. „Drumul Robilor“ în ajutorul robilor care se înapoiau spre casă

Este atestat în Muntenia și Moldova. S-au identificat 9 variante, care se grupează astfel:

1. *Drumul Robilor*. Pamfile, **Cerul**, 191.
a. „Drumul Robilor“ a fost făcut de Dumnezeu.
b. Robii scăpați nu știau drumul de înapoiere spre țară și se orientau după aceste stele. Cf. Tip. 10148.
c. Este vorba de robii luați de tătari.
d. Căpcăunii au luat și ei robi.
e. Și Traian a luat robi (și i-a dus spre miazăzi).
f. Turcii au luat robi pe care i-a dus în țara lor.
2. (Fără titlu). Otescu, **Credințele țaranului**, 48 (Braniștea – Titu / [jud.] Dâmbovița).
a, e (de pe vremea războaielor cu Dacia), b, g. De aceea i se mai spune și „Drumul lui Traian“.
3. (Fără titlu). Otescu, **Credințele țaranului**, 48 (Ciocănești – Călărași / [jud.] Ialomița).
a, h. E vorba de robii luați și duși într-o împărăție îndepărtată spre apus și miazăzi, b.
4. (Fără titlu). Niculiță-Voronca, **Datine și credințe**, 707.
b (care s-a numit „Calea Robilor“), c.
5. (*Drumul Robilor*). (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4555, f. 123 (Andreești – Gilort / [jud.] Gorj).
b (pe care și le-au însemnat la venire), i. De atunci se numește „Drumul Robilor“.
6. (Fără titlu). Otescu, **Credințele țaranului**, 48 (Goșmani – Buhuși / [jud.] Neamț).
b, i.
7. (Fără titlu). Otescu, **Credințele țaranului**, 49 (Răstoaca – Focșani / [jud. Vrancea]).
b, i, j. Acest drum va dispărea, când nu vor mai fi robie pe pământ.
8. *Drumul Robilor*. (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4556, f. 9 (Bradul de Jos – Pitești / [jud.] Argeș).
b, f, i.
9. (*Drumul Robilor*). (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4555, f. 84 (Gângiova – Degarcea / [jud.] Dolj).
b, d.

5. Alte întâmplări 13591

13591. Fata măritată cu un reu vrea să-și mănânce mama

Este atestat în Transilvania.

1. (Fără titlu). POȘTA ROM., 1889, 90 (Iclod – Gherla / [jud.] Cluj).
 - a. Reii, năvălind la noi în țară, prădau și luau robi. Odată au furat o fată frumoasă pe care unul dintre ei au luat-o de nevastă. Cu timpul, ea a deprins obiceiurile lor.
 - b. Maică-sa, aflând că trăiește, a căutat-o și a găsit-o. Fata s-a bucurat și a reținut-o mult timp la ea.
 - c. Într-o zi i-a arătat cadavrele înșirate în cămară și bătrâna, aflând că mănâncă carne de om, s-a îmbolnăvit.
 - d. Fata i-a propus s-o omoare, ca s-o poată mânca, pentru că dacă moare, nu mai poate fi mâncată. Și bătrâna a murit de spaimă și durere.

III. Netoții 13601

13601 Netoții, oameni cu păr pe tot corpul

Este atestat în Muntenia.

1. *Netoții*. Rădulescu-Codin, **Legende**, 26 (Priboieni – Găești / [jud.] Argeș).
 - a. Netoții erau mari, urâți, netunși, cu păr pe tot corpul și cu plete până-n pământ. Nu grăiau ca oamenii și locuiau în bordeie în pământ.
 - b. Răpeau dobitoace sau păsări, le omorau, le lăsau mult timp pe câmp și numai după aceea le mâncau.

IV. Piticii 13611–13617

1. Înfățișare 13611–13612

13611. Piticii au bărbi albe

Este atestat în Transilvania.

1. *Kleine Leute* (Oameni mici). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 201.
 - a. Piticii au bărbi albe, poartă haine de culoare închisă și asemenea minierilor, cărora nu le fac nici un rău, umblă cu lanterne și târnăcoape. Se bat între ei, se aruncă unii pe alții prin crăpăturile munților, lovindu-se cu lanternele și târnăcoapele.
 - b. Când aude nevasta unui minier la miezul nopții trei bătăi de-ale [pitic]ilor¹ în ușă, știe că-i va muri bărbatul.

13612. Cel mai mare pitic este cât o doniță

Este atestat în Muntenia.

1. *Piticii*. Rădulescu-Codin, **Legende**, 33. (Priboieni – [jud.] Argeș).
 - a. Pe vremuri, trăiau niște oameni atât de mici, încât cel mai mare era cât o doniță. Purtau barbă, mustăți, vorbeau, dar nu aveau putere.
 - b. Un român a adormit pe câmp. Niște pitici, crezând că este un deal și neputându-l trece, au început să sape. Omul s-a trezit ca pișcat de pureci, s-a uitat la pitici și s-a închinat de mirare.
 - c. Piticii și-au adus vâtaful într-o caleașcă, pe care omul a luat-o într-o mână. Ei l-au rugat pe om să le ajute într-o luptă cu un alt neam de pitici.
 - d. L-au dus la o apă, unde erau corăbiile dușmane și omul le-a sfărâmat la mal cu mâna. Apoi a plecat luând un pitic în buzunar.
 - e. L-a vândut stăpânului unui han, care-l ținea într-o gaură făcută în perete și oamenii se cruceau.

1. În text: „minierilor“ (*n. ed.*).

2. Unde locuiesc 13614–13615

13614. Piticii trăiesc sub pământ

Este atestat în Moldova.

1. (Fără titlu). (E. Niculiță–Voronca – **Fără titlu**), A. I. F., ms. 105, III, 119.
 - a. Pe vremuri, piticii trăiau pe pământ. Pe vremea puștilor, de frică, de a nu fi împușcați de oameni, s-au ascuns sub pământ, prin munți. Niște gropi duc până la ei. Sunt păziți de câini făcuți din draci, care ar rupe orice pământean.
 - b. Dacă ajunge la ei un sărac, îi dau bani. Dacă vine un bogat, nu mai iese de acolo. Ei mănâncă, beau și au de toate ca și morții.

13615. Piticii trăiesc sub pământ, de când Dumnezeu a întors pământul

Este atestat în Moldova.

1. (*Piticii*). (E. Niculiță–Voronca – **Fără titlu**). A. I. F., ms. 105, III, 120.
 - a. De mult, trăiau pe lume piticii și 12 din ei îmblăteau într-un cuptor. Dumnezeu, când a prăpădit lumea, a întors pământul cu partea de deasupra, dedesubt.
 - b. Când se va sfârși lumea, pământul se va întoarce din nou și piticii vor veni pe lume. Acuma ei stau sub noi.
 - c. În ziua de Paștele Rochmaninilor, dacă pui urechea la pământ, îi auzi strigând: „hăis, cea“. Cojile de ouă pe care le aruncăm noi pe apă de Paște, se duc la ei. Cf. Tip. **10047, 10048A, B**.
 - d. Pe drum, oul se întregește și 12 mănâncă dintr-un ou, când e Paștele lor.
 - e. Împăratul Constantin a fost împăratul lor. Când se va sfârși lumea, va veni din nou.

3. Atribute 13617

13617 Piticii trăiesc sute de ani

Este atestat în Transilvania.

1. *Kaiser Josef und der Greis von 150 Jahren* (Împăratul Iosif și piticul de 150 [de] ani). Obert, **Rumänische Märchen**, 80.
 - a. Împăratul Iosef, fiind la vânatoare pe un munte, a văzut „un băiat“ de 60 de ani care plângea pentru că-l bătuse taică-său. La a doua fereastră era unul de 70 de ani și la a treia fereastră unul de 80 de ani. Ei plângeau din aceleași motive. Cf. Tip. **14208**.
 - b. Împăratul a trimis după tatăl lor, care avea 150 de ani. El s-a luptat și a învins toți vânătorii.
 - c. Împăratul i-a dăruit mulți bani, iar pe frumoasa fată a piticului, ce avea 17 ani, a măritat-o cu un vânător.

V. Uriașii (Jidovii) 13627–13687

1. Înfățișare – Caracteristici – Atribute 13627

13627. Uriașii cei mari și puternici, păseau de pe un munte pe celălalt

Este atestat în Muntenia. S-au identificat 2 variante.

1. *Uriașii*. Rădulescu–Codin, **Din trecutul nostru**, 38.
 - a. Uriașii erau foarte înalți (de 12 palme).
 - b. Mâncau oameni și erau atât de puternici că luau în poala lor oameni obișnuiți.
 - c. Pe fața Pietrei au fost niște uriași.
2. (Fără titlu). (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4547, f. 5 (Argetoeni – Caracal / [jud.] Olt).

a (se numeau și jidovi și pășeau din deal în deal, sau din munte în munte), d. Nu aveau locuințe, dormeau unde găseau, iar somnul lor era uneori de șapte zile.

2. Originea, numele, forma și poziția unor stânci, munți, dealuri, cetăți, ape etc. 13629–13651

13629. Stânca „Piatra Fetei“. Dragostea uriașului, refuzată. Aruncarea „pietrelor“

Este atestat în Muntenia. S-au identificat 2 variante.

1. *Piatra Fetei*. SEMĂN., 1903, 89.

- a. Între Brăila și Măcin, se înălța o stâncă numită „Piatra Fetei“, înconjurată pe trei părți de bălți pline de vegetație.
- b. Pe când pământul era locuit de uriași, două cete s-au așezat la Brăila și Iglîța.
- c. Cel mai mândru flăcău de uriaș din Brăila s-a îndrăgostit de o fată din Iglîța, care l-a refuzat (de bărbat).
- d. Un bolovan uriaș, rupt din dealul Urligei, a fost aruncat spre Iglîța (de către uriașii din Brăila, care erau furioși).
- e. Bolovanul a căzut în baltă (cutremurând împrejurimile).
- f. După ce s-a risipit norul de praf, s-a văzut Stânca Blasova, înfiptă mai multe zeci de metri în pământ, în dreptul Iacovdealului, munte la sudul Măcinului și al Iglîței.
- g. Fata a luat de asemenea un bolovan, din vârful muntelui Priopcei, l-a aruncat spre Brăila și stânca s-a înfipt în mijlocul bălții, între Brăila și Măcin. Această stâncă s-a numit „Piatra Fetei“.

2. *O legendă*. FLORI, 1911, nr. 1, 8.

b, c, d (de către flăcăul îndrăgostit), e (din fața Iglîței), g.

13630. Întrecerea în aruncatul „pietrelor“ între cei doi flăcăi de uriaș, îndrăgostiți de aceeași fată

Este atestat în Transilvania și Muntenia. S-au identificat 2 variante identice.

1. *Piatra Fetei*. SEMĂN., 1903, 90.

2. (Fără titlu). FLORI, 1911, nr. 1, 9.

- a. Doi flăcăi de uriaș, iubind aceeași fată, pentru a pune capăt certurilor, au hotărât ca cel ce va arunca mai departe cu „piatra“ de pe vârful Iacovdealului, acela s-o ia de nevastă.
- b. „Piatra Fetei“ este stânca aruncată de cel victorios, iar „Blasova“ de cel înfrânt.

13631. Întrecerea, între copiii uriașului, în aruncarea „pietrelor“

Este atestat în Moldova.

1. *Pietrele Fetei*. (A. Critea – Folclor com. Dumitrești). A. I. F., ms. 148, 2 (Dumitrești – Rm. Sărat / [jud.] Vrancea).

- a. În satul Neculelor se află două stânci numite „Pietrele Fetei“. Pe acolo trăia pe vremuri un uriaș, care avea un băiat și o fată. Ei s-au luat la întrecere în aruncatul „pietrelor“.
- b. De necaz că a fost întrecut de sora lui, băiatul a aruncat buzduganul în stânca azvârlită de fată, desplicând-o în două. Această stâncă s-a numit „Pietrele Fetei“.

13632. Uriașul a vrut să facă o cetate, care să străpungă cerul – Detunata

Este atestat în Transilvania.

1. *Detunata*. (I. Pop–Reteganul), TRAIAN, 1882, nr. 23, 533. Republicată: REV. IL., 1889, nr. 2, 36; *Legenda Detunatei*: SEMĂN., 1905, 251.

- a. Un uriaș, voind să facă o cetate mare și puternică din lemn, a ajuns

cu construcția până la cer. Nu a putut străbate pielița cerului, care era foarte tare. De aceea și-a trimis nevasta să-i aducă un sfredel.

- b. Femeia a ajuns greu jos, fiind însărcinată. La urcuș au părăsit-o puterile. Auzind cum înjură bărbatul ei, pentru că urca încet, a plâns și l-a blestemat să se prăbușească și să se facă stană de piatră.
- c. Un trăsnet a nimerit cetatea, care s-a prăbușit și s-a făcut piatră. Uriașul și femeia lui zac sub ruine, iar cetatea s-a numit Detunata. Cf. Tip. 13670 II.

13633. Cetatea făcută de fata de uriaș – Detunata

Este atestat în Transilvania.

1. *Detunata*. (I. Pop-Reteganul), TRAIAN, 1882, nr. 23, 533. Republicată: REV. IL., 1898, nr. 2, 36; *Legenda Detunatei*. SEMĂN., 1905, 252.

- a. Detunata este făcută de o fată de uriaș. După ce a terminat-o, a vrut să se urce în vârful ei, nu pe treptele dinăuntru, cum făcuse până atunci, ci pe dinafară.
- b. Călare pe o pajură, pe care a pus un bou fript și o vadră cu vin, a pornit în zbor, hrănind-o tot timpul. Cf. Tip. 301A, BV. Terminând însă merindele înainte de a ajunge la țintă, pajura a început să cadă, nemaiavănd putere să zboare.
- c. Fata, văzând ce-o așteaptă, a blestemat să se facă cetate de piatră, pentru că mult s-a necăjit până a construit-o și acum îi mănâncă viața.

13634. Lupta între tată și fiu. Pedeapsa lui Dumnezeu. Detunata

Este atestat în Moldova.

1. *Stânca Detunata*. (E. Niculiță-Voronca – Fără titlu). A. I. F., ms. 105, II, 96.
 - a. În munții Abrudului, trăia într-o cetate o fată de uriaș, pe care un flăcău o dorea de nevastă. Tatăl lui se împotriva însă.
 - b. Odată, găsindu-l la fată, s-au luat la luptă. Dumnezeu, văzând acest lucru, a detunat cetatea, îngropându-i pe toți sub ruine.

13635A. Patricidul. Detunata

Este atestat în Transilvania. S-au identificat 2 variante.

1. *Detunata*. (I. Pop-Reteganul). TRAIAN., 1882, nr. 23, 532. Republicată: REV. IL., 1898, nr. 2, 35.
 - a. Dalcar, fecior de uriaș, s-a îndrăgostit de o zână, Ocna, pe care a descoperit-o după cântecul ei din harpă.
 - b. Tatăl lui ura zânele (cu care se războia, fiind vecini. Puține zâne au scăpat de el).
 - c. Tatăl a omorât zâna, când a aflat de dragostea fiului său pentru ea.
 - d. Flăcăul și-a omorât tatăl.
 - e. Tinerii îndrăgostiți au fost înghițiți de pământ (care s-a deschis din cauza urletelor lui Dalcar, când a descoperit că-și ucisese tatăl).
 - f. Uriașul și oastea lui au fost transformați în piatra care formează Detunata (fiind înghițiți de un vulcan al cărui foc i-a ars).
 - g. În acele locuri a umblat mult timp un duh, cântând dintr-o ceteră neagră. De aceea Detunata se mai numește „Piatra“, „Lăuta“ sau „Cetera Neagră“.
2. *Detunata*. Densusianu, O., *Tradiții*, 47.
 - a₁ (Un flăcău de uriaș s-a îndrăgostit de o zână pe care a descoperit-o după cântecul ei fermecător, pe locurile unde se află acum Buciumanii și Detunata), c, b, d, e, f₁ (Trăsnetele și limbile de foc, care au ieșit din pământ, l-au prefăcut pe crudul tată și oastea lui, în stâlpi de piatră), h. Acel loc s-a numit de atunci Detunata.

13635B. Tatăl uriașului omoară zâna, iubita fiului său, Detunata

Este atestată în Muntenia.

1. *Detunata*. Lazăr, **Legende istorice**, 16.

- a. În munții Apuseni se află o stâncă compusă din stâlpi uriași de piatră, căreia i se spune Detunata. Acolo era Țara Zânelor.
- b. O oaste de uriași, așezându-și tabăra unde este azi Lupșa, s-a războit cu zânele care s-au retras în fundul codrilor.
- c. Fiul căpeteniei uriașului, urmărind o flacăra albastră, a descoperit o zână cu glas îngeresc, care l-a dus la părinții ei.
- d. Îndrăgostiții s-au căsătorit în scurt timp, iar flăcăul și-a împărțit timpul între iubita lui și tabără.
- e. Căpetenia uriașilor, descoperind acest lucru, a omorât zâna, iar feciorul disperat și-a ucis tatăl.
- f. Dumnezeu a trimis trăsnete asupra uriașilor și cei doi morți s-au cufundat în pământ. Ceilalți s-au transformat în stâlpi uriași de piatră, formând Stânca Detunata.

13636. Forma muntelui Retezatul. Sora invidioasă

Este atestat în Muntenia și Transilvania. S-au identificat 2 variante.

1. *Retezatul*. Lazăr, **Legende istorice**, 18.

- a. Un băiat și o fată au moștenit fiecare câte jumătate din țară (de la tatăl lor, căpetenia uriașilor din Țara Hațegului).
- b. Băiatul a primit muntele Retezatul.
- c. Fata a primit muntele Roșca (la apus de Retezat).
- d. Băiatul s-a urcat pe Retezat să-și vadă partea de moștenire.
- e. Fata a fost invidioasă de partea moștenită de fratele ei (pentru că i se părea mai frumoasă).
- f. Fata a aruncat cu un fier de plug în fratele ei.
- g. A nimerit în vârful muntelui din care a tăiat o bucată. Cf. Tip. 12363.
- h. Numele muntelui vine de la forma lui.

2. *Der Retezat*. Schott, **Walachische Märchen**, 282. Republicată: Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 201.

- a (de la tatăl lor, un stăpânitor puternic), b, c (la nord de Almaș), e (pentru că i se părea mai puțin pietros), f, g, h (care de atunci are această formă).

13637. Retezatul – Palatul fetelor de uriaș

Este atestat în Muntenia.

1. *Legenda Muntelui Retezat*. Mirea, **Legende**, 173.

- a. La izvorul Jiului se află un șir de munți cu vârfurile teșite, parcă ar fi netezite de mâna omului. În apropierea lor este vestita cetate a Sarmisegetuzei, reședința lui Decebal.
- b. Pe acolo trăiau pe vremuri uriașii. Unul din ei a avut două fete, care după moartea tatălui lor s-au apucat să-și facă câte un palat.
- c. Clădirea celei mici sporea, iar a celei mari se năruia noaptea. Când palatul celei mici a fost gata, furia și invidia sorei cele mari ajunsese la maximum.
- d. Ea a aruncat un fier mare de plug în palatul surorii ei. Fierul a trecut însă peste palat, a izbit vârful muntelui vecin, pe care l-a retezat. De atunci poartă acel pisc numele de Retezatul.

13638A. Sora necredincioasă. Retezatul

Este atestat în Muntenia și Transilvania. S-au identificat 2 variante.

1. *Retezatul*. Lazăr, **Legende istorice**, 19.

- a. În țara Hațegului trăiau uriașii. Căpetenia lor a împărțit ținutul celor doi copii ai lui, un băiat și o fată.

- b. Copiii au vrut să-și facă câte o cetate (fata pe numele Orlea și băiatul pe numele Retezatul).
 - c. Unul a spus că de-l va ajuta Dumnezeu, va termina curând (băiatul).
 - d. Celălalt, [fata], a spus că de-l va ajuta sau nu Dumnezeu, va termina cetatea (în trei zile).
 - e. Celui necredincios, [fetei], i se surpa noaptea tot ce lucra ziua, așa că numai cetatea celui credincios a fost terminată. Cf. Tip. 830C.
 - f. De furie, necredinciosul, [fata], a aruncat un fier de plug asupra cetății terminate (și a retezat muntele cu cetate cu tot).
2. (Fără titlu). Pop–Reteganul, I., **Din țara Hațegului**, 11.
- a (două fete; cea mică pe Retezatul și cea mare pe muntele Orlea), c (cea mică până sâmbătă), d (cea mare, în aceeași zi), e, f (și a retezat-o de la rădăcină), g. Pentru că i s-a retezat vârful, se spune de atunci acestui munte, Retezatul. h. Cetatea Orlea, începută de fata cea mare, a rămas neterminată până azi.

13638B. Sora necredincioasă. Cele două Detunate

Este atestat în Transilvania.

1. *Detunata*. (I. Pop–Reteganul), REV. IL., 1898, nr. 2, 36 (Buciumeasa? Bucium–Șasa, denumirea oficială: Șasa – Dej / [jud.] Cluj). Republicată: *Legenda Detunatei*. SEMĂN., 1905, 251.
 - a. Două surori, fete de uriaș, au hotărât să facă câte o cetate: una „Detunata Stâncoasă“, cu piscul de către nord, numit și „Piatra“ sau „Stânca“, care este pleșuv în vârf, iar cealaltă „Detunata Flocoasă“, aflat în partea estică, care este acoperită de păduri de tufani și s-a numit și „Flocoasa“.
 - b. Fiind aproape gata, s-au întrebat dacă vor termina până la sfârșitul săptămânii. Una a susținut că se va termina, dacă va vrea Dumnezeu; cealaltă a spus că și fără voia lui Dumnezeu, tot va termina și chiar mai devreme.
 - c. Sâmbătă, „Detunata Stâncoasă“, cetatea celei credincioase a fost gata, iar „Detunata Flocoasă“, a celei necredincioase, a stat pe loc, pentru că ce lucra ziua se dărâma noaptea. Cf. Tip. 830C.
 - d. De furie, necredincioasa a aruncat un bolovan cât un deal în cetatea surorii sale. A surpat mult din ea, a prefăcut-o în piatră și i-a rămas numele „Detunata“.

13638C. Sora necredincioasă – Cetatea Șiriei

Este atestat în Muntenia.

1. *Cetatea Șiriei*. ROM. Buc., 1899, nr. 271, 1.
 - a. Două fete de împărat au moștenit de la părinți o împărăție foarte bogată. Cum nu aveau decât curți vechi, au hotărât să facă fiecare câte o cetate pe vârful a două dealuri, una la răsărit și alta la apus, santinele la marginea împărăției.
 - b. Una a lucrat pe dealul Șiriei și alta departe, în Ardeal. Cum li s-a făcut dor uneia de cealaltă, după trei săptămâni, cea din dealul Șiriei a plecat la sora ei, cu gândul să împrumute o sită.
 - c. Cea din dealul Șiriei a spus că de-o va ajuta Dumnezeu, va termina cetatea până la sfârșitul săptămânii. Cealaltă a răspuns că și fără ajutorul lui Dumnezeu va termina cetatea în aceeași zi.
 - d. Imediat s-a iscat o furtună, care a dărâmat cetatea necredincioasei și oricât a lucrat mai departe, se dărâma. Cf. Tip. 830C. Așa că a rămas numai cetatea din dealul Șiriei.

13638D. Sora necredincioasă. Cetățile Deva, Hunedoara și Huroi

Este atestat în Transilvania. S-au identificat 3 variante, care se grupează astfel:

1. *Legenda Hunedoarei*. A. I. F., i. 11136 (Cerbăl – [jud.] Hunedoara).
 - a. Pe vremuri au existat uriașii care au făcut cetățile de la Deva, Hunedoara și Huroi.
 - b. Trei uriașe surori locuiau în vecinătate și împrumutau tot ce le trebuia una de la cealaltă.
 - c. Cele trei surori s-au apucat să clădească câte o cetate.
 - d. S-au întrebat între ele dacă vor termina cetățile până sâmbătă seara.
 - e. Cea de la Deva a spus că o va termina, cu ajutorul lui Dumnezeu.
 - f. Cea de la Hunedoara a spus la fel.
 - g. Cea de la Huroi a spus că va termina cetatea și fără ajutorul lui Dumnezeu. Cf. Tip. **830C**.
 - h. Sâmbătă seara, când au terminat cetățile, cea de la Huroi s-a dărâmat (s-a huruit) și i-a rămas acest nume până-n ziua de azi.
2. *Castelul de la Hunedoara*. Densusianu, O., **Tradiții**, 55.

c₁ (Trei zâne surori au vrut să-și facă câte un castel), f₁ (Una a spus că de-î va ajuta Dumnezeu, în trei săptămâni va clădi un castel de fier. Și a făcut castelul Hunedoara), e₁ (Alta a spus că de-o va ajuta Dumnezeu, va face în trei zile un castel de argint și a făcut castelul Deva), g₁ (A treia a spus că fără ajutorul lui Dumnezeu, își va clădi un palat de aur în dealul Huroi), h₁ (Când a fost gata castelul, o furtună l-a risipit).
3. *Trei zâne*. (I. Pop–Reteganul – **Diverse**). B.A.R., ms. 4544, 75.

b₁ (Trei zâne surori au locuit în ținutul Hunedoarei: una pe dealurile de la Deva, alta pe Sânta–Maria și a treia, în partea dreaptă a Mureșului), c₂ (Surorile s-au apucat să clădească ceva care să le păstreze amintirea veșnică), i. Cea de pe Sânta Maria, a construit o mină, e₂ (Cea de pe dealurile Deveii a spus că de-o va ajuta Dumnezeu, își va contrui o cetate), g₂ (A treia a spus că nu are nevoie de ajutorul lui Dumnezeu și va ridica o cetate minunată. Și a făcut o cetate de aur), h₂ (Un uragan puternic a dărâmat-o, ucigând și pe zâna cea trufașă), j. Astfel se explică existența cetății Deva, a „Băii Călanului“ și a minelor presupuse că au făcut parte din cetatea de aur a zânei necredincioase.

13639. Uriașii împietriți. Muntele de la Cacica

Este atestat în Moldova.

1. *Der Steinberg bei Kaczeyka* (Muntele de piatră de la Cacica). Stauffe–Simiginowicz, **Volkssagen**, 13.
 - a. Pe drumul ce urcă de la Cacica la Gura Humorului, cam la mijlocul drumului, se află o cruce unde se ridică muntele Koncoja (?) sau Steinberg (?), iar ocele de sare din Cacica se întind până acolo.
 - b. Aici au trăit pe vremuri niște uriași, care au fost împietriți de Dumnezeu și transformați în munți, pentru păcatele lor. Numele muntelui vine de la conducătorul uriașilor.
 - c. Și azi se poate auzi, după miezul nopții, strigăte de luptă. Mulți călători au văzut în aceste locuri spirite îngrozitoare și spirite vesele.
 - d. Muntele descrește mereu, dar nu se știe cauza.

13640. Uriașii împietriți. Ceahlăul, Omul, Caraimanul, Vârful cu Dor; Tisa și Nistrul

Se combină cu Tip. **13662**. Este atestat în Muntenia.

1. *Legenda Daciei*. (D. Nițescu – **Din traistă**). A. I. F., ms. 116, II, 210 (Cochirleni – Medgidia / [jud.] Constanța).
 - I a. Pe vremuri, au trăit pe la noi uriașii care au purtat războaie cu vecinii de seama lor. Lupta se ducea piept la piept. Când se războiau de la distanță, aruncau bolovani.
 - b. Ceahlăul, Omul, Caraimanul și Vârful cu Dor, au fost căpeteniile

uriișilor. Dumnezeu i-a împietrit pentru ca oamenii, urmașii lor, să-și amintească de mărimea și puterea uriașilor + Tip. 13662.

c. (fata uriașului Ceahlăul), c (cu plugul și boii), d (tatălui ei), e (și să-i ducă înapoi cu grijă, ca să nu le facă nici un rău), f (după voia lui Dumnezeu). Revine tip inițial.

II a. Ceahlăul a chemat vecinii la o consfătuire. Le-a povestit despre apariția unor ființe mici și blânde, zămislite probabil de Dumnezeu, numite daci, adică de aici, care vor fi urmașii uriașilor, iar țara se va numi Dacia.

b. Ca să fie pământul mai apărat, au plănuit să-l înconjoare cu șanțuri adânci, la răsărit și apus, unde nu exista apărare naturală împotriva năvălirilor barbare. Aceste șanțuri trebuiau umplute cu apă.

c. Ca să facă pământul mai roditor, au hotărât să sloboade izvoare din munți și, devenite râuri, să se verse în Dunăre, care va fi, de asemenea, un obstacol puternic în calea năvălitorilor.

d. Toți au acceptat și, înapoiți în țările lor, au dat poruncile respective.

III a. Unul din aceste șanțuri, umplut cu apă, s-a numit Tisa, după numele fiicei unui uriaș. Altul s-a numit Nistru, după numele unui viteaz ce a luptat prin acele locuri.

b. Au dat apoi drumul nenumăratelor izvoare ce au hrănit câmpiile mănoase și s-au vărsat în Tisa și Dunăre.

c. Așa s-a născut poporul dac și cele două ape, la întemeierea țării dacilor.

Vezi și Tip. 12549.

13641. Dealul Bileagu făcut de o uriașă, ca să nu-și ude poalele rochiei. Pârâul „Valea Bileagului“

Este atestat în Transilvania.

1. *Bileagu și Bichihigiu*. REV. IL., 1900, nr. 3-4, 34.

I a. În dreapta satului Betlean, se află un deal mare, pleșuv înspre miazăzi și pe lături acoperit de păduri frumoase. Pe acele locuri au trăit două fete de uriaș, orfane, care erau de 99 de stânjeni înălțime.

b. Una din ele s-a dus la Turda să aducă o căldare pentru mămăligă. Udându-și poalele rochiei, a făcut un deal înalt ca să poată păși de pe un deal pe cellalt. Acest deal s-a numit Bileagu.

c. Lângă Bileagu, se află dealul Bichihigiu sau „Dealul Păcii“. Următorul deal e numit „Dealul Broaștelor“, de la lacul plin de broaște de sub poalele lui.

II a. Mergând odată uriașele la mormântul mamei lor, au plâns. Din lacrimile lor s-a născut pârâul „Valea Bileagului“, numit astfel, pentru că curge sub poalele acestui deal.

b. Când au plecat mai departe, uriașele au aruncat cu picioarele căldarea și pământul. Acele locuri poartă numele după forma căldării „Sugrumatul“ și după cum au aruncat pământul cu picioarele, „Sfaini Betleanului“.

13642. Casa uriașilor – Dealul Băbii

Este atestat în Transilvania.

1. (Fără titlu). SAT. ȘC., 1931-1932, 171 (Lujerdiu – Someș / [jud.] Cluj).

a. Uriașii și-au făcut o casă din pietrele adunate de ei, pe un dâmb înalt numit Băbii, care mai există și azi se numește dealul Băbii.

b. De acolo pășeau pe Bethedi la Dej și în dealul Curtuișului, apoi în dealul Mare.

13643. Steiul de pe vârful unui deal

Este atestat în Muntenia.

1. *Jidovii și steiul de piatră de la Podul Grosului, Rădulescu-Codin, Legende, 30* (Vlădaia – Vânju Mare / [jud.] Mehedinți).
 - a. Jidovii, care aveau o putere neobișnuită, au rupt un colț de munte pietros, să facă un munte în alt loc.
 - b. [Unei fete]¹ de jidov, care ducea un stei de piatră din acest munte, i s-au rupt băierile fustei și i-a căzut piatra pe un vârf de deal. A lăsat-o acolo, pentru că nu și-a mai putut drege baierile.
 - c. Steiul a fost foarte mare. Din el au tăiat italienii pentru drumul de fier. Ar fi tăiat mai mult, dacă nu-i opreau stăpânii aceluia loc.

13644. Spinarea de deal, mormântul uriașului

Se combină cu Tip. 13662. Este atestat în Moldova.

1. *Urieșii*. Furtună, **Firicele**, 65 (Mănăstirea – [jud.] Botoșani).

- I a. În fața satului Sârbi, din ținutul Dorohoi, se află un mormânt imens, o spinare de deal, unde este îngropată o fată de uriaș, în vârstă de 7 ani.
- b. Pământul a fost locuit pe vremuri de uriași. Când nu a mai fost hrană, Dumnezeu a hotărât ca ei să piară + Tip. 13662. b (o fată de uriaș, care mergea să împrumute o sită, dintr-un sat vecin), c3 (I-a adus acasă în palmă, cu boi și plug), d (maică-sii), e (și să-i lase în pace), i (după uriași), k. Fata a început să plângă și o lacrimă de-a ei, căzând în palmă, a înecat oamenii și vitele. Revine tip inițial.
- II a. Uriașii nu s-au astâmpărat. S-au jucat cu Luna și Soarele și au făcut și alte drăcovenii.
- b. Dumnezeu a dat Potopul și uriașii nu s-au înecat; capetele lor au plutit la suprafață.
- c. Dumnezeu a dat al doilea Potop și păsările cerului le-au mâncat capetele.
- d. Uriașii au dispărut; au lăsat mormintele lor în unele locuri.

13645. Mormântul celor trei copii de uriași

Este atestat în Moldova.

1. *Mormântul urieșului*. Filipescu, *Dicționar geogr. Dorohoi*, 240 (Dorohoi / jud. Botoșani).
 - a. „Mormântul urieșului“ este o ridicătură mare de pământ în satul Hilișeu-Curt. Are o formă lunguiață și a servit ca punct de apărare în timpul unor lupte.
 - b. Sub movilă sunt îngropați trei copii de uriași.

13646. Piscurile din dreptul gării Golești, făcute de uriași

Este atestat în Muntenia.

1. *Jidovii și Cetățuia*. Rădulescu-Codin, **Din trecutul nostru**, 40.
 - a. Piscurile din dreptul gării Golești au fost făcute de trei fete de uriași.
 - b. Fiecare din ele a adus câte o poală de nisip de la mare și au făcut câte una din acele ridicături.

13647. Movile făcute de uriași

Se combină cu Tip. 13662. Este atestat în Muntenia.

1. (Fără titlu). (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4555, f. 410 (Popești – Slatina / [jud.] Vâlcea).
 - a. Uriașii au făcut movile cărând o singură dată nisip cu poala + Tip. 13662 b (o fată de uriaș), c (trei oameni cu plugul și opt boi), d (părinților ei, întrebându-i ce goange sunt acelea), e (de către tatăl ei), f (deci să nu-i omoare).

13648. Uriașii au făcut bălți și lacuri

Este atestat în Muntenia.

1. În text: „O fată“ (n. ed.).

1. (Fără titlu). (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4548, f. 162 (Priseaca – Slatina / [jud.] Olt).
 - a. Un uriaș a pus un picior pe un munte și altul pe alt munte și apucându-se cu mâinile de torțile cerului, l-a scuturat tare.
 - b. Munții s-au cutremurat, apele au ieșit din matca lor și s-au făcut multe lacuri și bălți.

13649. Cetatea făcută de uriași

Se combină cu Tip. **13662**. Este atestat în Transilvania.

1. (Fără titlu). Densușianu, O., **Graiul din Țara Hațegului**, 146 (Răchitova – [jud.] Hunedoara).
 - a. Cetatea a fost făcută de niște fete de uriaș. Ele erau atât de mari, încât, până a fiert căldarea de mămăligă, au parcurs drumul de la cetate până la Retezat + Tip. **13662** b (niște fete de uriași), d (tatălui lor, cu plugul și boii), e (de către tatăl lor și să ducă înapoi „viermuleții“), i.

13650. Numele satului Dragomirna este de pe vremea uriașilor

Este atestat în Moldova.

1. *Dragomirna*. I. CREANGĂ, 1913, nr. 4, 107.
 - a. Doi uriași certându-se pentru o fată de împărat, unul l-a ucis pe celălalt.
 - b. Mama celui ucis l-a plâns zicând: „dragul mamei, dragul mamei“. Și așa a ieșit Dragomirna, numele satului unde s-a întâmplat această poveste. Cf. Tip. **13675 II**.

13651. Numele locului „La Cocoș“ este de pe vremea uriașilor

Este atestat în Transilvania.

1. „*La Cocoș*“. (T. A. Bogdan), GAZ. TRANS., 1905, nr. 56, 3.
 - a. Împăratul uriașilor a locuit în împrejurimile Bistriței de azi, unde a avut curți frumoase și un foisor de sticlă.
 - b. Odată, obosit după o vânătoare, a adormit și a fost trezit de un cântec. A descoperit o fată care lucra la o fântâniță și care i-a spus că l-a visat cum îl iubea, i-a cerut să se întâlnească cu ea a doua zi, în același loc.
 - c. A doua zi împăratul era la fântâniță și când a vrut să bea, apa a scăzut complet. Fata a sosit cântând a jale și a spus că i-a băut viața. I-a cerut apoi împăratului s-o ducă la el acasă, s-o ia de nevastă, pentru că altfel se prăpădește.
 - d. Când împăratul a vrut s-o ia în brațe, ea l-a blestemat să se transforme în cocoș și din curțile lui să se aleagă praful și cenușa. Blestemul s-a împlinit și fata s-a aruncat în fântâna, care s-a închis peste ea. De atunci se numește acel loc „La Cocoș“.

3. Alte urme de pe vremea uriașilor 13653–13655**13653. Urmele uriașului pe un bolovan**

Este atestat în Transilvania.

1. (Fără titlu). SAT. ȘC., 1931–1932, 170 (Lujerdin – [jud.] Cluj).
 - a. După Potop, când a pierit lumea, au rămas uriașii, care trăiau printre pietre.
 - b. Și azi se văd urmele lor, mai ales urma unui uriaș, care și-a rezemat capul de o piatră: bolovanul de la Pietri.

13654. Fortăreața uriașilor

Este atestat în Transilvania.

1. *Riesen oder Iudenbauten* (Clădiri ale uriașilor). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 200.

- a. Pe una din stâncile de marmură care formează malul pârâului Crivadia, un afluent al Streiului, se află o fortăreață rotundă. Are o suprafață de 180 picioare, poarta și zidurile de 30 picioare înălțime și 7 picioare grosime și are câteva ferestre.

13655. Cele două movile. Mormintele uriașilor

Este atestat în Moldova.

1. *Die beide Hügel* (Cele două [movile]). Staufe–Simiginowicz, **Volkssagen**, 80.

- a. Pe valea Prutului trăiau odată doi uriași prieteni, care se ajutau mult, iar Prutul parcă nu ar fi existat între ei.
b. Căzând odată sapa unuia din ei în apă, celălalt i-a oprit cursul cu piciorul și a scos-o. Oamenii au făcut două movile în amintirea lor, spunând că acestea ar fi mormintele uriașilor.

4. Biserica clădită de către uriași 13657

13657. Biserica din Densuș a fost făcută de uriași

Se combină cu Tip. 13662. Este atestat în Transilvania. S-au identificat 2 variante.

1. (Fără titlu). Densusianu, O., **Graiul din Țara Hațului**, 95 (Densuș – [jud.] Hunedoara).

- a. Peste biserica din Densuș a trecut un potop de foc și unul de apă și biserica a rezistat.
b. Biserica a fost făcută de niște uriași.
c. Uriașii au pus căldarea de făcut mămligă și au trimis o fată de-a lor în țară după sită + Tip. 13662 b (o fată de uriaș), c4 (I-a luat în șorț cu plugul și doi boi), d (tatălui ei), e, i.

2. (Fără titlu), Densusianu, O., **Graiul din Țara Hațegului**, 94 (Densuș – [jud.] Hunedoara).

b (în vremuri foarte îndepărtate), d. În biserică a fost îngropat un tist împărătesc. Oasele lui au fost căutate și luate de niște cătane.

5. Jucăria uriașului 13659–13672

13659. Uriașii aveau capul cât hârdăul. Jucăria uriașilor

Este atestat în Muntenia. S-au identificat 2 variante.

1. *Uriașii – jidovii*. Rădulescu–Codin, **Legende**, 26 (Priboieni – Argeș).

I a. După căpcăuni au venit uriașii numiți și jidovi.

- b. Uriașii erau foarte mari.
c. Aspectul lor era monstruos (chiar cei mai piperniciți aveau capul cât hârdăul, ochii cât dovleacul, mâinile cât putineiele și dinții cât fiarele plugului).
d. Uriașii erau atât de puternici, încât ședeau cu fiecare picior pe câte un munte. Apucându-se cu mâinile de torțile cerului, îl scuturau de se cutremura pământul.

II a. O fată de uriaș a găsit niște oameni (care arau).

- b. I-a luat în poală (cu plugurile și cei 12 boi).
c. I-a dus acasă și i-a arătat maică-sii.
d. Mama i-a spus să-i ducă înapoi pentru că aceia sunt oamenii care vor moșteni pământul după uriași. Cf. Tip. 701*.
e. Cum a terminat vorba, s-a pornit o ploaie cu tunete și fulgere, care i-a curățat pe uriași de pe fața pământului.
f. Dărâmurile de lângă Câmpulung, numite Jidova, sunt făcute de uriași. Ei reușeau să construiască cetăți, ziduri și întărituri pe care oamenii nu erau capabili să le facă.

III a. Dumnezeu, crezând că oamenii vor fi bine tratați, a dat tartorului uriașilor un zăpis prin care stăpâna oamenii după moarte.

b. Uriașii i-au muncit însă pe oameni în iad. Dumnezeu a trimis pe Iisus să răscumpere sufletele morților. De atunci, în afară de cei ce se dedau răului, sufletele morților sunt ale lui Dumnezeu. Cf. Tip. **11946A II**.

2 (Fără titlu). Rădulescu-Codin, **Literatură**, 69.

I b₁ (Oamenii de demult erau foarte mari), c (cu capul cât hârdăul de 5 vedre, cu ochii ca talerele, cu mâinile ca putineiele, picioarele ca ulucele, dinții ca fiarele plugului și se numeau jidovi); II a, b (trei oameni cu plugul și șase boi), c (spunându-i că a găsit niște muște care zgâriau pământul).

13660. Uriașii și uricii. Jucăria uriașilor

Este atestat în Moldova. S-au identificat 4 variante, care se grupează astfel:

1. *Urieșii și uricii*. (T. Pamfile), CAL. MIN., 1907, 208.

I a. Pe vremuri trăiau uriașii.

b. Ei erau foarte mari.

c. Dacă aveau nevoie de un ceaun, păseau în Ardeal, îl împrumutau, îl puneau pe vârful a trei munți, îl umpleau cu apa a 9 mări și făceau focul cu copacii a 7 codrii.

d. Dacă nu aveau făcăleț, păseau peste Prut, la vecinul lor.

II a. La sfârșitul veleatului au ieșit oamenii.

b. Un pui de uriaș a luat un om cu plugul și boii, să-l arate mamei lui.

c. Aceasta i-a spus că omul este urmașul lor (și păcătuiești dacă îl atingi).

d. La răsărit de Negrileşti, în Moldova, se întinde „Dealul Uriașilor“, urmele unui șir de case ale uriașilor.

III a. După oameni vor veni uricii cei pitici.

b. Pentru a da de-a rostogolul un om, trebuie să se unească mai mulți urici.

c. Ca să se suie pe un pai de pelin, le trebuiesc scări înalte.

2. *Urieșii și uricii*. (T. Pamfile), V. Lit., 1906, nr. 24, 8 (Țepu - [jud.] Galați).

I a, c, d; II a, b, c (și să-l ducă la loc), d; III a, b.

3. (Fără titlu). Pamfile, **Sfârșitul lumii**, 11 (subsol) (Țepu - [jud.] Galați).

I a, b (și încălecau peste trei munți), d (și smulgeau copacii a șapte codri și le dădeau foc); II b, c (și să-l puie la loc), a₁ (După uriași au venit oamenii); III a.

4. (Fără titlu). (N. Densușianu - **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4549, f. 150 (Jorăști - [jud.] Galați).

II b₁ (O fată de uriaș a luat un om cu plugul și boii, să-l arate mamei ei), c; I a (în altă țară); III a₁ (Pe aici au locuit și piticii, oameni mici), d.

O babă de român a omorât 9 pitici cu o lovitură de cobiliță.

13661. Uriașii și căpcâni. Jucăria uriașilor

Este atestat în Transilvania.

1. *Legenda întemeierii unui sat*. SAT., 1937, nr. 82, 12 (Gurasada - Ilea / [jud.] Hunedoara).

I a. În satul Gurasada au locuit pe vremuri urieșii.

b. Un copil de uriaș, văzând niște oameni arând, a luat pe unul din ei, cu plug și boi și l-a arătat tatălui său. Acesta i-a spus să nu le facă nimic, pentru că oamenii sunt urmașii uriașilor.

c. Când au pierit uriașii, a rămas biserica lor și oamenii și-au dus mai departe viața liniștită.

II a. Apoi au venit căpcâni, cu cap de câine. Oamenii au fugit prin păduri, unde căpcâni îi strigau. Cine ieșea, era mâncat de ei.

- b. După ce au dispărut căpcâanii, oamenii nu au mai coborât de la deal, din pădure. Au făcut acolo case și mai târziu le-au făcut și mai jos. Așa s-a întemeiat satul și de aceea biserica este afară din sat.

13662. Pe vremea stăpânirii uriașilor. Jucăria uriașilor

Se combină cu Tip. 13678A. Este atestat în Muntenia, Moldova și Transilvania. S-au identificat 23 variante¹, care se grupează astfel:

1. (Fără titlu). (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4546, f. 121 (Bora – [jud.] Ialomița).
 - a. Pe vremuri trăiau uriașii (sau novacii).
 - b. Un uriaș a găsit niște oameni (o fată de uriaș).
 - c. I-a luat în poală (doi oameni cu plugul cu șase boi).
 - d. I-a arătat a lor ei (tatălui).
 - e. I s-a spus că aceia sunt oamenii.
 - f. Ei vor fi urmașii uriașilor (după ce uriașii vor pieri). Cf. Tip. 701*.
2. (Fără titlu). VLĂȘT., 1932–1933, 93.
 - a (care făceau trei pași de la Cojocna până la Cluj), b (o fată de uriaș), c (un om cu plug și boi), d (tatălui ei), e, f (și vor moșteni pământul), g. Fata i-a pus cu grijă pe pământ.
3. (Fără titlu). (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4555, f. 257 (Gârla Mare – [jud.] Mehedinți).
 - a (în țara noastră și erau foarte puternici), b (o fată de uriaș), c₁ (I-a luat în palmă pe cei trei oameni cu plugul și opt boi), d (mamei ei, spunându-i că sunt niște insecte), h. Mama i-a eliberat pe oameni, e, i. Oamenii vor moșteni pământul (după ce uriașii vor muri).
4. (Fără titlu). (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4552, f. 63 (Hudești – [jud.] Botoșani).
 - a (oameni foarte lungi și mari, care au venit după oamenii cei mici), b (o fată de uriaș), c, d (mamei ei), e, f.
5. *Urieșii*. I. CREANGĂ, 1908, nr. 2, 43 (Obârșeni – [jud.] Galați).
 - a (prin păduri și munți), b (o fată de uriaș), c, d (mamei ei, crezând că sunt jucării), e (care vor locui pământul și să-i ducă la loc).
6. (Fără titlu). (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4546, f. 2 (Odobești – [jud.] Dâmbovița).
7. (Fără titlu). (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4546, f. 2 (Bolintin – [jud.] Ilfov).
 - a (sau jidovi, înainte de români și erau foarte mari și puternici), b (o fată de uriaș), c (cu plugul și cu zece boi), d (mamei ei), e (și a certat-o, spunându-i să-i ducă înapoi), f (după ce vor pieri uriașii).
8. (Fără titlu). IZVORAȘUL, 1923, nr. 9–10, 7 (Nemoiu – [jud.] Vâlcea).
 - a (sau jidovi, care stăpâneau pământul), b (o fată de uriași), c (cu uneltele lor), d (mamei ei, crezând că sunt găze și a întrebat curioasă ce sunt), e, i.
9. (Fără titlu), (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4546, f. 82 (Mioveni – [jud.] Argeș).
 - a (sau jidovi, care erau foarte mari și locuiau în cetatea de lângă Câmpulung, putând sta cu fiecare picior pe câte un munte), b, c (cu plug cu tot), d (părinților), e, f.
10. (Fără titlu). (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4547, f. 131 (Izvoarele – [jud.] Olt).
 - a (sau jidovi, pe care strămoșii noștri i-au găsit pe acele meleaguri), b, c (cu plug și boi), d (părinților), e, f.
11. *Riesenspielzeug*. Schott, **Walachische Märchen**, 283.
 - a, b (arând), c₂ (I-a dus nevestei, să se joace cu ei).

1. Sunt prezentate propriu-zis doar 15 variante.

12. *Cei dintâi oameni*. Popescu-Ciocănel, **Brașoave**, 148.
a (înaintea soiului nostru de oameni), b, c₂, d₁ (Nevasta i-a arătat mamei ei), e, f, j. Din perechea de oameni găsită de uriaș, se trag oamenii de azi.
13. *Jidovii*. (T. Bălășel), ȘEZ., 1910, 191 (Câmpu Mare - [jud.] Mehedinți).
a (care erau răi și neascultând pe Dumnezeu, i-a omorât), b (o fată de uriaș), c (cu plug și boi), d (mamei ei), e (să-i ducă înapoi), i + Tip. **13678A** b (și ei au pierit cu toții), c (punând fiecare picior pe câte un munte), d (muște și doi viermi, care i-au ros carnea de la talpă), e (scărpinându-se), g.
14. (Fără titlu), (N. Densușianu - **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4557, f. 7 (Albești - [jud.] Argeș).
c (cu plug și doi boi), d (mamei ei), e (și să-i ducă înapoi), i + Tip. **13678A** b, c (prinzându-se cu mâinile de toartele cerului și sprijinindu-se cu picioarele pe câte un munte), d (muște, care l-au înțepat în ochi), e (încercând să se apere cu mâinile).
15. *Legendă*. Zanne, **Proverbele românilor**, VI, 181 (Ștefănești - [jud.] Vâlcea).
a (care pășeau dintr-un munte într-altul), b (o fată de uriaș), c (cu plug și boi), d (mamei ei, zicându-i că a găsit niște muște ce zgâriau pământul), e (să-i ducă înapoi), i + Tip. **13678A** b (ca să-i înece, pentru că se împotriveau lui Dumnezeu) c (care s-a sprijinit cu fiecare picior pe câte un munte, iar cu mâinile se ținea de toartele cerului), d (muște, care i-a umplut tot corpul și doi viermi, care să-i roadă carnea din tălpi), l (când s-a scărpinat unde-l mâncau viermii), g, j. Tot de-atunci viermii mănâncă trupul omului viu, când este păcătos.
Pentru restul de variante, vezi Tip. **11273** (1) **12859** (4), **13640**, **13644**, **13647**, **13649**, **13657**, **13675**.

13663. Puternica fată de uriaș

Este atestat în Transilvania și Moldova. S-au identificat 3 variante, care se grupează astfel:

1. *Uriașii*. TREI CRIȘ. POP., 1925, nr. 5, 8.
 - I a. O fată de uriaș, ieșind odată din cetate, a pășit de pe un deal pe altul.
 - b. A văzut niște oameni arând (și s-a întrebat cum îndrăznesc să scurme pământul).
 - c. A luat oamenii (cu cei șase boi și plugul și i-a dus în cetate).
 - d. Tatăl ei i-a spus că aceia sunt oamenii, care vor moșteni pământul, pentru că uriașii vor muri.
 - II a. Nevasta uriașului, când punea oala la fiert, își trimitea bărbatul după ceapă la Perecei.
 - b. După sare îl trimitea la Dej.
2. (Fără titlu). (N. Densușianu - **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4552, f. 40 (Grămești - [jud.] Suceava).
I a₁ (O fată de uriaș pășea peste 7 dealuri), b, c, d.
3. (Fără titlu). (N. Densușianu - **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4551, f. 465 (Gârceni - [jud.] Vaslui).
a₂ (O fată de uriași ajungea în țara ungurească făcând numai câțiva pași), b, c, d.

13664. Sita adusă de peste munte. Jucăria uriașilor

Este atestat în Moldova. S-au identificat 2 variante.

1. (Fără titlu). (N. Densușianu - **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4549, f. 170 (Fârtănești - [jud.] Galați).
a. Când o femeie de uriaș punea de mămăligă și nu avea sită, până fierbea apa, pleca la vecina ei de peste munte s-o împrumute.

- b. O fată de uriaș, făcându-și nevoia, șuvoiul a luat la vale două vietăți cu plugul și șase boi.
 - c. Fata i-a cules în palmă și i-a arătat tatălui ei care i-a spus că aceia sunt oamenii.
2. (Fără titlu). (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4552, f. 224 (Cucorăni – [jud.] Botoșani).
 - a, c₁ (Un băiat de uriaș a cules în palmă niște vietăți și i-a arătat tatălui său care i-a spus că aceia sunt oamenii), d. Când se ducea la pădure, uriașul smulgea copacul din pământ, îl ducea în spate și acasă îl trântea de pământ de-l făcea bucăți.

13665. Oamenii, urmașii uriașilor. Jucăria uriașilor

Este atestat în Moldova, Muntenia și Transilvania. S-au identificat 20 de variante care se grupează astfel:

1. (Fără titlu). (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4547, f. 246 (Urdarii de Sus – [jud.] Gorj).
2. (Fără titlu). (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4549, f. 141 (Gonești – [jud.] Buzău).
3. (Fără titlu). (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4550, f. 91 (Vâlcele – [jud.] Buzău).
4. (Fără titlu). (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4550, f. 304 (Văleni – [jud.] Neamț).
5. (Fără titlu). (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4550, f. 258 (Tupilați – [jud.] Neamț).
6. (Fără titlu). (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4551, f. 106 (Heci, Lespezi – [jud.] Iași).
7. *Jidovii*. (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4542, f. 405 (Plenița – [jud.] Dolj).
8. (Fără titlu). (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4552, f. 405 (Tăutești – [jud.] Iași).
9. (Fără titlu). (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4552, f. 422 (Brăsești – [jud.] Bacău).
10. (Fără titlu). (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4552, f. 105 (Grodîște – [jud.] Vaslui).
11. (Fără titlu). (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4552, f. 14 (Brăești – [jud.] Botoșani).
12. *Uriașii și jidovii*. Ciușanu, **Superstițiile**, 47.
 - a. O fată de uriaș a văzut niște oameni arând la câmp cu plugul tras de boi.
 - b. I-a luat în poală cu plugul și boi și i-a arătat a lor ei (maică-sii).
 - c. Aceasta i-a spus să-i ducă înapoi, pentru că ei sunt oamenii care vor rămâne pe pământ, după ce vor muri uriașii.
13. (Fără titlu). (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4557, f. 229 (Ceptura – [jud.] Prahova).
14. *Uriașii*. CĂL. F. N. SEC., 1928, 87.
15. (Fără titlu). SAT. ȘC., 1931–1932, 171 (Lujerdiu – [jud.] Cluj).
 - a, b (Tatălui ei), c.
16. (Fără titlu). (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4549, f. 129 (Stoicani, Foltești – [jud.] Galați).
17. (Fără titlu). (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4549, f. 112 (Corbu – [jud.] Brăila).
18. (Fără titlu). (E. Petrovici – **Folclor de la moții din Scărișoara**). AN. ARH. FOLC., 1939, 168 (Scărișoara – [jud.] Alba).
 - a₁ (Un băiat de uriaș a văzut niște oameni arând la câmp cu plugul cu boi), b (părinților lui), c.

19. (Fără titlu). SAT. ȘC., 1931–1932, 171 (Lujerdiu – [jud.] Cluj).

a₂ (Două femei au văzut niște oameni arând la câmp cu plugul tras de boi), b (părinților lor, spunându-le că acei viermi, au scurmat pământul), c, d. Uriașii au pierit de pe acele locuri, e. Ei pășeau din deal în deal, din Făget în Ploptiș.

20. (Fără titlu). (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4549, f. 101 (Bursucanii – [jud.] Galați).

a₁, b (părinților), c, f. Când uriașii au văzut moara de vânt, deși avea șase brațe, nu s-au temut și au sfârâmat-o, g. S-a găsit un cap de uriaș, mare cât un ciubăr, în care se vedea locul ochilor, al nasului și al urechilor.

13666. Fata uriașului din Boinești și plugarul

Este atestat în Transilvania.

1. (Fără titlu). (I. Mușlea – **Cercetări**). AN. ARH. FOLC., 1932, 181 (Boinești – [jud.] Satu Mare).

a. Fata unui uriaș din Boinești, a văzut într-o zi un om arând. L-a luat, cu plug cu tot, în poală și l-a dus tatălui ei, spunându-i că acela spârgea pământul.

b. Tatăl ei a trimis-o să-l ducă înapoi, explicându-i că omul muncea pământul.

c. Uriașul a făcut o petrecere la care a chemat și pe viteazul Pinteza, de pe Piatra Bicsadului. El i-a promis că va veni în timpul jocului.

d. După ce a chefuit, Pinteza a tras în cetatea uriașului, făcând-o fărâme, iar uriașii au murit. Cf. Tip. 14705.

13667. Băiatul uriașei și plugarul

Este atestat în Moldova.

1. *Mormântul Urieșului*. Filipescu, **Dicționar geogr. Dorohoi**, 241.

I a. „Mormântul Urieșului“, o ridicătură de pământ înaltă de peste 4 m, se află lângă drumul ce duce de la Herța la Săveni.

b. Copilul unui uriaș a găsit pe câmp doi oameni, de statura oamenilor obișnuiți, arând. I-a luat în poală cu plugul și patru boi.

c. S-a dus să arate mamei lui acele găngăni ce scurtau pământul. Mama i-a spus să-i lase în pace pentru că acei oameni îi vor moșteni pe uriași.

II a. La vârsta de șapte ani, copilul a murit. Mama lui l-a îngropat în locul ce azi se numește „Mormântul Urieșului“.

b. Ca să-i acopere trupul, a cărat țărână cu poala, de la o depărtare de un km. În locul de unde a luat pământul, a rămas o groapă ce s-a umplut cu apă și se numește Dragulea.

13668. Uriașii și Rozavlea

Este atestat în Transilvania.

1. *Legenda Rozavlei*. ASTRA. MAR., 1928, nr. 3, 3.

a. Vechiul sat Rozavlea se afla pe valea satului de sub muntele Prislop, care are vârful cel mai înalt, Cingalăul. Acolo trăia pe vremuri o familie de uriași care aveau o fată, Roza-Rozalia.

b. Într-o zi, fata a găsit lucrând pământul pe primii oameni. A luat câțiva din ei și i-a dus tatălui ei. Acesta i-a spus că uriașii vor pieri și după ei vor veni oamenii, care trebuiesc ocrotiți și ajutați.

c. Rozalia i-a dus înapoi pe oameni, le-a dat multe sfaturi și le-a povestit cum pe vremuri neamul ei se hrănea cu animale uriașe, care astfel au fost stârpite.

d. Acești oameni au fost strămoșii familiilor Turda și Pojan.

c. Turda, strămoșul, a avut o fată, Roza, botezată astfel de uriașă, care i-a dat și jumătate din pământul familiei ei. Restul de pământ a fost cumpărat de Turzeni.

f. Comuna înființată s-a numit Rozavlea după numele uriașei.

13669. Uriașul îndoiește fierul plugului. Jucăria uriașilor

Este atestat în Muntenia.

1. (Fără titlu). (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4546, f. 26 (Voinești – [jud.] Dâmbovița).

- a. Fata celui din urmă uriaș a găsit un om care ara. L-a dus tatălui ei, care era orb și i-a spus că a găsit o ființă dintre cei ce vor moșteni pământul.
- b. Uriașul a cerut să-l pipăie. Fata, temându-se să nu-l strivească, i-a dat fierul plugului. Uriașul l-a îndoit în amândouă capetele și a spus: „tot e ceva, au oarecare tărie“. Cf. Tip. 1060.

13670. Uriașul consideră pe oameni foarte slabi. Jucăria uriașilor

Este atestat în Muntenia. S-au identificat 2 variante.

1. *Jidovina*. Lazăr, **Legende istorice**, 19.

- I a. În apropierea Arieșului, se află muntele Jidovina, pe coastele căruia atârnă stânci uriașe.
- b. Pe acele locuri au trăit pe vremuri uriașii.
- c. Unul dintre ei a fost aproape orb de bătrânețe (o căpetenie de-a lor).
- d. Zărind odată ceva în vale, fata lui a spus că sunt niște viermișori, ce scormonesc pământul.
- e. Bătrânul i-a cerut să-i vadă și fata a adus în poala ei oamenii (cu plugul și boii).
- f. Uriașul a vrut să le strângă mâna. Oamenii, de frică, i-au întins fierul plugului pe care uriașul l-a îndoit. A spus apoi fetei să ducă înapoi acele făpturi slabe care vor moșteni pământul.
- II a. Uriașii voind să se urce la cer, au construit pe culmea Jidovinei o cetate uriașe, punând una peste alta stânci din munții vecini.
- b. Când au ajuns cu construcția până la cer și au vrut să-l găurească, nu au avut sfredel. De aceea au trimis o femeie de a lor să-l aducă, și ea a obosit coborând.
- c. Când s-a uitat în [jos]¹ și a văzut cât are de [coborât]², a blestemat cetatea să se risipească. Au rămas numai stâncile cele mari, atârnate pe coastele Jidovinei. Cf. Tip. 13632.

2. *Jidovina*. Densușianu, O., **Tradiții**, 54.

I c₁ (Printre jidovi, uriași care locuiau odinioară în Jidovina, era unul atât de bătrân, că aproape nu mai vedea, iar fata sa îl ajuta în toate), c, d, e, f.

13671. Uriașul din Piatra Măgurii

Este atestat în Muntenia.

1. (Fără titlu). CAL. ISR., 1888–1889, 155 (Dragoslavele – [jud.] Argeș).

- I a. În peștera din „Piatra Galbenă“, situată în „Piatra Măgure“, au trăit pe vremuri oameni de o mărime neobișnuită, numiți jidovi.
- b. Un uriaș a luat odată în poală un țaran cu plugul cu 12 boi și i-a dus la poalele muntelui, unde l-a pus pe om să tragă brazde; apoi l-a dus înapoi.
- c. Jidovii au mai existat și în „Piatra Ghimbavului“, unde este o gaură în care curge lapte de piatră.
- II a. Fiul unui jidov din „Piatra Galbenă“, iubind o fată de jidov din „Piatra Ghimbavului“, se ducea pe ascuns la ea.
- b. Tatăl lui l-a zărit pe vârful muntelui Prislop. A aruncat cu un bolovan

1. În text: „sus“ (n. ed.).

2. În text: „urcat“ (n. ed.).

după el, care se vede și azi în vârful muntelui și are circa 2000 de ocale.

13672. Vrajba uriașilor cu oamenii

Este atestat în Transilvania și Muntenia. S-au identificat 2 variante identice.

1. 2. *Ștefan cel Mare și uriașii*. Bogdan, T. A., **Ștefan cel Mare**, 25 (Glăjăria – [jud.] Mureș; Câșla – Tulcea).

- a. Uriașii trăiau pe vremuri în mare vrajbă cu oamenii, pe care-i trânteau de întrau în pământ până la grumaz. De multe ori, furau fete de-ale românilor și le duceau drept păpuși pentru copilele sau femeile lor, să se minuneze de mintea oamenilor.
- b. Odată, în ziua de Blagoveștenii, o fată de uriaș a venit la biserica satului și, după slujbă, a luat în poala șorțului pe preot cu odăjdiile și pe toate fetele de acolo. Cf. Tip. **13662**.
- c. Sătenii au jurat răzbunare. După sfatul unui moșneag au postit și s-au rugat lui Dumnezeu să scape pe captivi.
- d. Dumnezeu le-a trimis un om mic și înțelept, care le-a dat săgeți, i-a învățat cum să le mânuiască, cum să călărească caii și au înconjurat palatul uriașilor.
- e. Uriașii s-au speriat și fetele lor s-au spânzurat. Fetele românilor au fost găsite și erau mai frumoase.
- f. Acest om mic și înțelept a fost Ștefan cel Mare și sfânt. Cf. Tip. **13738**.

6. Disparația uriașilor 13674–13679

13674. Dracul scapă lumea de uriași, înecându-i

Este atestat în Muntenia și Moldova. S-au identificat 3 variante, care se grupează astfel:

1. *Uriașii*. Niculiță-Voronca, **Datine și credințe**, 31.

I a. Uriașii au fost făcuți de Dumnezeu și au devenit foarte răi.

- b. Dumnezeu nu i-a putut birui (nici prin potop, nici prin alte pedepse).
- c. Tartorul a promis lui Dumnezeu că-i va potoli.
- d. A strâns nori și a dat ploii până apa [a ajuns] sub cer. Uriașii au căzut în apă cu grinzile cerului (și lumea a scăpat de ei).

II a. Constantin, un împărat al uriașilor, stă sub apă cu toată oastea lui.

- b. Uriașii vor fi mici când vor ieși din apă și lumea se va sfârși. Dacă nu va veni împăratul Constantin, Dumnezeu va da alte patimi și lumea tot se va sfârși.

2. *Uriașii, jidovii*. Ciușanu, **Superstițiile**, 49.

I b (pe jidovii, cu care se lupta), c (numai să-l lase să se lupte cu ei), d (și s-au înecat).

3. (Fără titlu). (T. Bălășel). ȘEZ., 1894–1895, (II), 29 (Bogdănești – [jud.] Vâlcea).

I d₁ (Dumnezeu a închis pe uriași în niște munți mari); II b₁ (La vremea de Apoi are să-i scoată și va prăpădi cu ei lumea). Cf. Tip. **13578**.

13675. Dumnezeu vrea să-i opărească pe uriași

Se combină cu Tip. **13662**. Este atestat în Moldova. S-au identificat 2 variante identice.

1. 2. (Fără titlu). (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4552, f. 237 (Nicșeni – [jud.] Botoșani; Costești – [jud.] Botoșani).

- I a. Dumnezeu a făcut pe uriași, care erau urâți și nu-și puteau acoperi trupul din cauza mărimii lor. Un copil de uriaș, urcat pe vârful unui munte, s-a apucat de toartele cerului, pe care l-a scuturat. Dumnezeu s-a supărat și a hotărât să piardă pe uriași.

- b. A pornit să izvorească apele din mlaștini, dar uriașii le acopereau cu piciorul. Apoi a poruncit să izvorească apă fierbinte, care le-a opărit picioarele și uriașii au fugit.
- II a. Cum apele a crescut, ca să nu piară toată suflarea, Dumnezeu a poruncit lui Noe să facă o corabie în care să ia câte o pereche din toate jivinele. Cf. Tip. 825.
- b. Păsările, care zburau deasupra apelor, s-au așezat pe corabie și erau s-o scufunde. Un uriaș le-a omorât.
- c. Diavolul, ca să înece corabia, i-a făcut o gaură și uriașul a astupat-o cu un deget. Cf. Tip. 825.
- d. Când au scăzut apele, dacă uriașii puneau picioarele pe pământul moale, se făcea o vale. Unde scuturau picioarele de noroi, se făcea un munte + Tip. 13662 b (un copil de uriaș), d (mamei lui), e (și să le dea drumul), f, l. Copilul de uriaș le-a arat un pământ întins și în mare adâncime, cu degetul lui, m. Când a văzut că se risipește sământa, a luat-o în palmă și a suflat-o peste tot câmpul și oamenii cu vitele lor s-au rostogolit de suflul uriașului.
Revine tip inițial.
- III a. Aproape de Dorohoi, la Ibănești, se află mormântul unui copil de uriaș.
- b. De unde a luat mama copilului pământ ca să facă o movilă pe mormântul lui, a rămas un iaz numit Dragolea, pentru că mama își bocea copilul spunând: „dragu lelii“. Cf. Tip. 13650.

13676. D[umne]zeu dă Potopul și insectele, înecându-i pe uriași

Este atestat în Muntenia. S-au identificat 3 variante, care se grupează astfel:

1. *Jidovii și ploile*. Rădulescu-Codin, **Din trecutul nostru**, 43.

- I a. Jidovii erau uriași și când dădea Dumnezeu o ploaie, strângeau pământul grâmezi mari și-l cultivau.
- b. Puneau apa mărilor și izvoarelor în site mari și când Dumnezeu voia să pedepsească lumea cea păcătoasă cu secetă, cerneau apa ca pe o ploaie.
- c. Cum n-a putut să le folosească obrăznicia, Dumnezeu a dat un potop să-i prăpădească.
- II a. În timpul Potopului, uriașii se agățau cu mâinile de torțile cerului și puneau fiecare picior pe câte un munte înalt.
- b. Dumnezeu a văzut că uriașii se împotrivesc și că s-ar putea să scape.
- c. A trimis un roi de insecte, care s-au așezat pe ei (lăcuste, muște și bărăzuni).
- d. Insectele i-a ciugulit la ochi.
- e. Uriașii au căzut în apă (pentru că nu se mai puteau ține de torțile cerului și s-au înecat).
- f. De atunci nu mai sunt jidovi pe pământ și Dumnezeu poate pedepsi cu secetă pe cei păcătoși.
2. 3. *Moartea uriașilor*. (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4556, f. 143 (Pădureți – [jud.] Argeș; Cirești – [jud.] Argeș).
- II a, c (muște și țânțari, care i-au speriat), e (pe care a azvârlit-o în lături, de s-a uscat pământul).

13677. Dumnezeu omoară pe uriași prin secetă și potop

Este atestat în Muntenia. S-au identificat 2 variante identice.

1. 2. (Fără titlu). (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4546, f. 2 (Odobești – [jud.] Dâmbovița; Bolintiu [din] Deal – [jud.] Ilfov).

- I a. Uriașii au fost slugile jidovilor. Dumnezeu, ca să-i piardă și pe unii și pe ceilalți, a dat o mare secetă, ca să le usuce tot ce semănau.

b. Uriașii au îndepărtat pământul uscat și lucrau pământul umed, care, de asemenea, se usca. Seceta a ținut șapte ani, dar au pierit numai jumătate din ei.

II a. Dumnezeu a dat Potopul. A scăpat numai un jidov, așezându-se cu fiecare picior pe câte un munte și ținându-se cu mâinile de tortile cerului.

b. Dumnezeu a trimis tântării de l-au pișcat și jodovul a căzut în apă, pierind.

13678A. Potopul, viermii și insectele fac să dispară uriașii

Este atestat în Muntenia. S-au identificat 8 variante¹, care se grupează astfel:

1. *Despre jidovi*. IZVORAȘUL, 1923, nr. 9-10, 7 (Nemou - [jud.] Vâlcea).

a. Pământul era locuit de jidovi (uriași care călcau din deal în deal).

b. Dumnezeu le-a trimis Potopul (pentru că umblau pe căi greșite).

c. Unul din ei a scăpat (fiind mai mare și urcându-se pe un munte).

d. Dumnezeu i-a trimis insectele (furnici, la picioare).

e. Uriașul a căzut în apă și s-a înecat (când s-a apucat să se scarpine).

f. Au răsunat văile și văzduhul de căzătura lui.

2. (Fără titlu). Marian, *Insectele*, 387 (Țara-Românească).

a (uriași ce păseau cu fiecare picior pe câte un munte, se apucau de tortile cerului și-l zguduiau), b (pentru că nu mai știau de frica lui), c (și a așteptat să sece apele, stând cu fiecare picior pe câte un munte și ținându-se de tortile cerului), d (muște, să-l ciupească la ochi și doi viermi mari, să-i roadă tălpile), e (gonindu-le cu mâinile și picioarele), g. De atunci au rămas oamenii cu talpa piciorului scobită. Tot de atunci, anumite muște și viermi mănâncă cadavrele oamenilor.

3. (Fără titlu). (N. Densușianu - **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4555, f. 331.

a (ce puneau fiecare picior pe câte un munte și în poala lor puteau duce câțiva oameni cu plug și boi), b (să-i înece), c (suindu-se pe un vârf de munte și prinzându-se cu mâinile de tortile cerului), d (un vierme, să-l gâdile la tălpi), e (când s-a aplecat să se scarpine, după ce a luptat trei zile cu apa), h. Așa au pierit jidovii de pe pământ.

4. *Moartea uriașilor (jidovilor)*. (N. Densușianu - **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4556, f. 130 (Păduroiu - [jud.] Olt).

b (și toți jidovii s-au înecat), c (plutind pe o piele de bivol și s-a prins de tortile cerului), d (musculițe, care l-au ciupit de față), e (când a vrut să se apere cu mâinile de ele).

5. (Fără titlu). (N. Densușianu) - **Răspunsuri**. B.A.R., ms. 4557, f. 205 (Valea Merilor - [jud.] Olt).

a₁ (Dacii erau oameni foarte mari și se mai numeau și jidovi), b (și foamete, ca să-i prăpădească), c (și s-a apucat cu mâinile de tortile cerului), d (niște muște de cai, care l-au înțepat în ochi), e (vrând să se apere de ele).

13678B. Tartorul uriașilor scapă de Potop, dar cade în apă, vrând să se apere de insecte

Este atestat în Muntenia. S-au identificat 2 variante.

1. *Uriașii în vremea Potopului*. (C. Rădulescu-Codin), SEMĂN., 1909, 642 (Priboieni - [jud.] Argeș). Republicată: **Legende**, 31.

I a. Dumnezeu, ca să scape lumea de uriașii care s-au făcut foarte răi, a spus lui Noe să facă corabia, desemnându-i ce să ia cu el. I-a poruncit să se urce în ea când va mânca pe masă de fier.

b. Au început ploile și cum crescuse apa, Noe a mâncat pe sapă. Și-a

1. Autoarea prezintă doar 5 variante (n. ed.).

dat seama că sapa e masa de fier indicată de Dumnezeu și s-a urcat în corabie. Cf. Tip. 825.

- II a. Apa a înecat totul.
 b. Tartorul uriașilor a scăpat, punând fiecare picior pe câte un munte și ținându-se de tortile cerului.
 c. Dumnezeu a trimis insectele (muște usturătoare).
 d. Tartorul a căzut în apă (vrând să le îndepărteze cu mâna).
 e. S-a făcut un talaz atât de mare, încât era să se răstoarne corabia. Uriașul a urlat, spunând că dacă vor pieri ei, Dumnezeu nu va mai putea face nimic bun.
 f. Dumnezeu a mai lăsat dintre uriași. Din ei se trag asupritorii ce amărăsc viața oamenilor.

2. *Uriașii, jidovii*. Ciaușanu, **Superstițiile**, 48.

II a (și a prăpădit pe jidovi, când Dumnezeu a dat Potopul), b, c (muște, care să-l piște la ochi), d (și s-a înecat când a vrut să le îndepărteze cu mâna).

13679. Uriașii sunt înecați la Potop. Salvarea Tartorului este anunțată de porumbiță

Este atestat în Muntenia.

1. *Jidovii și Potopul*. Rădulescu-Codin, **Din trecutul nostru**, 41.

- a. La Potop, Dumnezeu a înecat toți jidovii. Numai Tartorul lor s-a apucat de tortile cerului, gândind că va sta așa până se vor potoli ploile.
 b. După 40 de zile, Noe a trimis, pe corbul cel alb, să vadă dacă s-au scurs apele. Corbul s-a apucat să mănânce hoituri și Noe l-a blestemat să se facă negru. Cf. Tipurile **11406A, B, 825**.
 c. Dumnezeu a trimis porumbița care a venit înapoi, spunând că tartorul trăiește stând cu fiecare picior pe câte un munte, ținându-se de tortile cerului.
 d. Noe l-a rugat pe Dumnezeu să trimită un roi de muște în ochii Tartorului. Când a vrut să se apere de ele, a căzut în apă și s-a înecat.
 e. Talazurile au cutremurat lumea, și de atunci au dispărut jidovii.

7. Oameni uriași 13681-13682

13681. Uriașul Novac se sinucide, când află despre descoperirea puștii și a ghetei

Este atestat în Muntenia. S-au identificat 2 variante.

1. *Novac*. Rădulescu-Codin, **Din trecutul nostru**, 21. Republicată: PRIETEN. NOSTRU, 1914-1915, 85.

- a. Pe vremuri trăia pe la noi un uriaș cu numele de Novac.
 b. Era viteaz fără pereche și atât de mândăcios, încât nu-i ajungeau într-o săptămână două, trei cirezi de vaci. De la el a rămas zicala: „A mâncat cât un Novac“.
 c. Iubit de popor pentru că nu era fudul și se purta bine, Novac s-a sinucis, când s-a aflat despre descoperirea puștii și a ghetei, de frică că-l va putea omorî oricine.
 d. A luat plugul cu cei doi boi uriași și a tras o brazdă adâncă „Brazda lui Novac“.
 e. S-a îngropat la capătul brazdei, cu boii și plugul, ca să nu mai știe nimeni de el.

2. *Novac*. Rădulescu-Codin, **Din trecutul nostru**, 22.

a₁ (Novac ea un om rupt din jidovi și era cunoscut sub numele de Năvac, ori Star-Năvac, om mare și puternic).

13682. Moartea uriașului Novac

Este atestat în Muntenia. S-au identificat 2 variante.

1. (Fără titlu). (N. Plopșor), CONV. LIT., 1921, 293 (Ștefănelu – [jud.] Dolj).
 - a. Novac era un uriaș din cauza căruia Dumnezeu a dat Potopul ca să scape de el.
 - b. Novac și-a pus fiecare picior pe câte un munte (unul pe Carpați și altul pe un munte bulgăresc).
 - c. I s-a făcut sete și s-a aplecat să bea apă.
 - d. Dumnezeu a dat un vânt puternic, care l-a doborât în apă și astfel s-a înecat.
2. *Moartea lui Novac*. (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4556, f. 163 (Scheiu – [jud.] Dâmbovița).
 - b (pe timpul Potopului și cu mâinile s-a prins de torțile cerului), d₁ (Dumnezeu a trimis multe vietăți ca să-l facă să se prăbușească. Numai tânărul l-a făcut să se apere cu mâinile și, prăbușindu-se, s-a înecat).
Vezi și Tip. **11617–11633** (Novac, Craiovisin, etc.).

8. Alte întâmplări cu uriași 13685–13687

13685. Uriașul, mâncător de oameni este îmbătat și omorât

Este atestat în Moldova.

1. *Urieșul*. A. I. F., i. 10900 (Vrancea).
 - a. Un uriaș, care trecea cu un pas în altă țară, mânca oameni. Acasă la el au poposit într-o zi niște drumeți. Bucuros că i-a venit prada la domiciliu, uriașul i-a ospătat.
 - b. Oamenii l-au antrenat la băutură pe uriaș, care, după ce le-a povestit multe grozăvii, a adormit. Oamenii l-au omorât și au dărâmat casa peste el.
 - c. Alți uriași l-au dezgropat de sub dărâmături și l-au mâncat.

13686. Puștile, sfârșitul uriașilor

Este atestat în Muntenia.

1. *Jidovii și puștile*. Rădulescu-Codin, **Legende**, 22 (Almăjel – [jud.] Mehedinți).
 - a. O fată de jidov, văzând cum se apără oamenii cu puștile de fiare și de dușmani, a povestit acest lucru mamei ei.
 - b. Mama a început să plângă și i-a spus că uriașii vor pieri, dacă s-au născocit asemenea lucruri.

13687A. De ce nu s-au împrietenit uriașii cu românii

Este atestat în Muntenia. S-au identificat 2 variante.

1. *Uriașii și românii*. ALB., Buc., 1933, nr. 6, 6.
 - a. Într-o vreme, uriașii erau gata să se împrietenească cu românii.
 - b. Un om, rătăcindu-se în pustiu, a nimerit la casa unui uriaș. Acesta l-a ospătat și, cum bucatele erau fierbinți, românul a suflat în ele și a explicat uriașului că le răcește.
 - c. A doua zi s-au despărțit și românul l-a invitat să vie pe la el (după ce uriașul i-a arătat drumul).
 - d. Uriașul a primit cu gândul că astfel neamurile lor se vor împrieteni.
 - e. Într-o iarnă, a nimerit și uriașul la român și l-a găsit tăind lemne și suflând în palme. El a explicat uriașului că-și încălzește astfel mâinile.
 - f. Uriașul nu a putut înțelege cum o dată suflă ca să răcești bucatele și altă dată ca să-ți încălzești mâinile. I-a spus apoi că nu vrea să se împrietenească cu un om care are două suflete. Cf. Tip. **1342**.
 - g. Prietenia dintre uriaș și români s-a stricat.
2. *Uriașii și românii*. Rădulescu-Codin, **Legende**, 28 (Fusești – [jud.] Argeș).
 - b, c (rămânând prieteni), e, f, h. De atunci a rămas vorba: „om cu două suflete“, pentru cei fățarnici.

13687B. Omul care scoate din gură și aer cald și rece, nu poate fi prieten cu uriașul

Este atestat în Moldova.

1. *Omul și uriașul*. CAL. LIP., 1936, 59.

- a. Un uriaș s-a împrietenit cu un român și mâncau împreună.
- b. Fiind iarnă și frig, românul și-a suflat în degete și a explicat uriașului că astfel se încălzește. Când s-au adus la masă bucatele fierbinți, omul a suflat în ele ca să le răcească și a explicat uriașului acest lucru.
- c. Uriașul a renunțat la prietenia cu omul, pentru că scoate din gură și aer cald și rece sau amar și dulce.

Vezi și Tip. 12402, 12549.

Vezi și *Comorile uriașilor*, Tip. 12712-13713, 13735-13738.

I. Comorile 13697-13895

I. Originea comorilor (în genere) 13697-13721

1. Banii oamenilor încredințați diavolului spre păstrare și îngropați în pământ 13697

13697. Comorile sunt bani, încredințați diavolului de către oameni

Este atestat în Muntenia.

1. *Despre comorile cu bani*. IZVORAȘUL, 1925, nr. 2-3, 4 (Dienci - Drăgășani / [jud. Olt]).

- a. Pe vremea când erau puțini oameni, dacă se stingea focul și nu aveai amnar, trebuia să mergi o zi întreagă ca să găsești o casă. Oamenii având mult pământ și câștiguri mari, au întrebat ce să facă cu banii și Dumnezeu le-a spus să-i dea săracilor.
- b. Cum nu existau săraci, au întrebat și pe dracul, care i-a cerut să-i păstreze, cu condiția să-i dea jumătate din ei, până oamenii vor sfârși roadele și vor avea nevoie de bani.
- c. Dumnezeu, aflând propunerea dracului, i-a sfătuit pe oamenii să arunce banii în apă.
- d. Dracul și-a reînnoit propunerea, fără condiții și a căpătat banii. Tartorul a rânduit câte un drăcușor la fiecare comoară. În fiecare an, într-o anumită zi, arată oamenilor, printr-un foc, unde este comoara.

2. Banii îngropați de oameni 13701-13704

13701. Comorile bune sunt banii îngropați de cei ce nu aveau moștenitori. Comorile rele sunt banii blestemați de cei care i-au îngropat

Este atestat în Moldova.

1. *Comori bune și rele*. Pamfile, *Mitologie*, II, 10.

- a. Oamenii bogați, fără moștenitori, își îngropau banii și sădeau deasupra un copac. Uneori puneau banii la rădăcina unui copac sau într-o scorbură, ca să-i găsească un om norocos. Acești bani constituiau comorile bune.
- b. Sunt și comori rele, vrăjite: averi îngropate de oameni răi, cu gândul de a le scoate de acolo. Când cei ce au îngropat averile mureau, comorile rămâneau în pământ, jurate.

13702. Banii îngropați de oameni, destinați unui anumit personaj și dracului

Este atestat în Moldova.

1. *Norocul*. Pamfile, **Mitologie**, II, 34.

- a. Doi bătrâni bogați au îngropat o căldare cu bani. Baba i-a destinat dracului, iar moșul, copilului născut în acel ceas.
- b. După ani de zile, fata care s-a născut în acel ceas, a venit în sat. Odată, fiind cu oile la pășune, i-a ieșit un om în cale și i-a spus să vie să-și ia banii, pentru că s-a săturat de când îi păzește.
- c. Avertizat, tatăl fetei s-a ascuns după o tufă. A văzut pe cineva care a săpat în pământ, a scos o căldare cu bani, pe care i-a împărțit în două grămezi egale. Moneda care a rămas, a rupt-o în două, punând câte-o jumătate la fiecare grămadă. Dracul s-a purtat astfel cinstit cu fata.

13703. Banii îngropați, destinați dracului, dacă stăpânul lor nu mai ajunge să-i scoată din pământ

Este atestat în Muntenia.

1. *Diavolul și comoara*. IZVORAȘUL, 1940, nr. 1, 25.

- a. Un om bogat, fără moștenitori, a îngropat într-o zi un butoi cu bani. A spus că de nu va ajunge să-i dezgroape el, [butoiul] să fie al diavolului.
- b. Vorbele au fost auzite de un om sărac. Când, după mulți ani, bogătașul a murit, săracul a auzit într-o seară o voce care i-a spus să vină să-și ia banii, pentru că are nevoie de butoi.
- c. Omul a crezut că i s-a părut. După trei zile s-a pomenit cu dracul, care i-a vărsat banii în cameră și a plecat cu butoiul. Numai după cântatul cocoșilor și-a dat sama că este o realitate.

13704. Banii îngropați de oameni, destinați dracului

Este atestat în Muntenia.

1. *Banii din pământ*. (P. Danilescu), GHILUȘUL, 1913, nr. 11-12, 18.

- a. Un moș și o babă, care nu aveau decât un nepot, au ascuns mulți bani în pământ. Pe patul de moarte, moșul a vrut să lase averea nepotului lui, iar baba i-a spus că o lasă dracului.
- b. După moartea moșului, baba a descântat, până dracul a pus stăpânire pe bani. Dacă ar fi descoperit cineva banii, ar fi fost pocit de dracul. În pământ se găsesc însă și comori bune, care îmbogățesc.

3. Banii ascunși datorită unui accident 13708**13708. Comori datorate unui accident. Butoiul cu bani căzut în lac**

Este atestat în Muntenia.

1. *Lacul cu bani*. Rădulescu-Codin, **Literatură**, 53.

- a. Pe vremea zaverei, de frica răzmeriței și a ciumei, o domniță vestită a pornit spre București într-o căruță trasă de bivoli, în care avea și un butoi cu bani.
- b. În dreptul unui lac, bivoliile au intrat în apă să se răcorească și s-au înecat. Numai domnița a scăpat. Neputând scoate banii, a spus să fie ai dracului și ai lui au fost.
- c. Se spune că butoiul ar fi fost scos la mal de către săteni și dracii au gonit pe popii, care însoțeau convoiul de oameni, până la o punte de piatră. Când au sosit la Cruce, diavolii au pierit și butoiul cu bani a rămas în lac. Cf. Tip. **12305, 12310, 13752, 13764, 13833**.

4. Banii îngropați de către uriași sau o dată cu uriașii morți
13712-13713**13712. Când mureau, uriașii erau îngropați cu averea lor**

Este atestat în Muntenia.

1. *Uriașii, jidovii*. Ciaușanu, **Superstițiile**, 47.

- a. La zile mari, în revărsatul zorilor, se văd arzând focuri pe crestele munților; astfel se arată locurile unde se află comorile uriașilor.
 - b. Banii acestor comori nu pot fi scoși. Pe măsură ce se sapă în acele locuri cu bani, ceaunul se lasă mai în jos și cei ce sapă, rămân pociti sau împietriți.
 - c. Uriașii aveau averi nenumărate și dacă murea vreunul, îl îngropau cu toată averea. De la ei a rămas vorba în Vâlcea, despre un om bogat că „e jidov de bogat“.
- Vezi și Tip. 13736.

13713. Culele cu bani ale uriașilor

Este atestat în Moldova și Muntenia.

1. *Norocul*. Pamfile, **Mitologie**, II, 35.

- I a. Înainte de a pieri de pe pământ, jidovii au făcut săpături și au lăsat culele cu bani.
- b. Unii trăiesc și azi, nevăzuți de nimeni, lângă grămăjoare cu bani.
- c. Când vrea cineva să pună mâna pe bani, este speriat de jidovi.

2. *Jidovii și culele de bani*. Rădulescu-Codin, **Din trecutul nostru**, 44.

- I a, b (agonisite de vreun om), c (care vorbesc cu glasul foarte gros).
- II a. Un fecior de om bogat a moștenit de la taică-său 9 vase cu bani și povăta de-a munci pentru a avea zece vase. Feciorul însă s-a apucat de petreceri și când a vrut să ia din moștenire, un glas de jidov l-a înspăimântat.
- b. A chemat vecinii, a pus banii în niște lemne scobite și le-a dat drumul pe apă. Un om bogat care a găsit banii i-a îngropat.
- c. Bogatul a făcut un han pentru săraci. Și când a vrut și el să se atingă de bani, jidovul i-a spus că nu sunt banii lui. La han a venit odată să ceară pomană feciorul cu moștenirea. Cf. Tip. 754A.
- d. Banii păziți de jidovi, se pot lua numai cu „larba fiarelor“. Cf. Tip. 13743.

5. Avuțiile ascunse de teama năvălitorilor 13717

13717. Comorile sunt avuții ascunse în pământ de teama năvălitorilor

Este atestat în Moldova.

1. *Comori*. (A. Crintea – **Folclor com. Dumitrești**). A. I. F., ms. 148, 16 (Dumitrești – [jud.] Vrancea).

- I a. Comorile sunt ascunse în pământ de pe vremea când oamenii fugeau de teama năvălitorilor.
- b. La zile mari, Bobotează sau Sfântul Vasile, pe locul comorilor se arată o flacăre vie.

- II a. La Gârbova se află o comoară. O bandă de 25 de hoți, urmărită de poteră, și-a îngropat acolo toate bogățiile.

6. Avuțiile jefuite de cotropitori și ascunse de aceștia din diferite motive

13721

13721. Comorile arvaților

Este atestat în Muntenia.

1. *Arvații*. Rădulescu-Codin, **Din trecutul nostru**, 153.

- a. Cele mai multe comori sunt de pe vremea arvaților. Când jefuiau satele și se întâmpla să-i apuce vreo răzmeriță, își îngropau banii și fugeau.
- b. Uneori, după ce se potoleau lucrurile, se înapoiau și luau banii îngropați. Alteori se prăpădeau și banii rămăneau ascunși în pământ.

II. Originea anumitor comori 13731–13793

1. Comorile lui Cain din peșterea munților „Adam și Eva“ 13731

13731. Comorile lui Cain

Este atestat în Transilvania.

1. *Die Schätze des Kain* (Comorile lui Cain). Staufe–Simiginowicz, *Volkssagen*, 62.

- a. În munții „Adam și Eva“ este o peșteră în care sunt ascunse comorile lui Cain.
- b. Ele nu pot fi scoase decât de acela care și-ar ucide fratele, păstor ca și Abel.
- c. Crima trebuie înfăptuită în ziua Sfântului Ioan.

2. Comorile uriașilor 13735–13738

a. *Din cetatea Ghiurbercului* 13735

13735. Averile cu care s-au închis uriașii cu familiile lor în cetatea Ghiurbercului, când lumea s-a umplut de oameni piperniciți

Este atestat în Transilvania.

1. *Legenda cetății Ghiurbercului*. VLĂST., 1932–1933, 48 (Cojocna - [jud.] Cluj). Republicată: 1934, 5.

- a. În apropiere de Cojocna, pe vârful unui deal, se află o cetate clădită de uriași, unde și-au adunat ei comorile. Văzând că lumea s-a umplut de oameni piperniciți, uriașii s-au închis în cetate cu nevestele lor, zânele, păziți de niște balauri feroși.
- b. Ușa palatului din cetate este închisă de o poartă imensă, ferecată, ce se află sub pământ, nu la mare adâncime. Odată pe an se deschide și o zână iese după apă, în timp ce uriașii și balaurii dorm. Cf. Tip. **13847**.
- c. Un om a intrat în palat într-o asemenea noapte și a luat de acolo bogății. La plecare, ușa l-a prins și i-a zdrobit un picior, iar el a rămas șchiop (Cf. Tip. **13827**), lucru ce i-a atras porecla de Petrea Șchiopul. De atunci, poarta nu s-a mai deschis.

b. *Din movilele de la Ștefănești* 13736

13736. Averile cu care erau îngropați uriașii. Movilele de la Ștefănești.

Este atestat în Muntenia și Moldova. S-au identificat 2 variante.

1. *Mormintele uriașilor*. Rădulescu–Codin, *Legende*, 29 (Ștefănești - [jud.] Argeș). Republicată: NEAM. ROM. LIT., 1908–1909, 974.

- a. Pe vremuri au trăit uriașii.
- b. Ei au avut averi mari cu care au fost îngropați când au murit.
- c. Dumnezeu le-a dat o boală.
- d. Au mai rămas numai puțini dintre ei.
- e. Movilele de la miazănoapte de Ștefănești sunt mormintele acestor uriași.
- f. Adesea se văd focuri ieșind din acele morminte.
- g. Nimeni nu a putut scoate aceste comori.
- h. Odată au săpat niște oameni și a venit o namilă să-și apere comoara. Oamenii au fugit fără să se uite înapoi. Pe mulți dintre cei care au încercat să pună stăpânire pe comorile lor, uriașii i-au pocit sau i-au împietrit.

2. *Comorile*. Pamfile, *Mitologie*, II, 8.

a (prin părțile de nord ale țării), b, c (buba neagră, pentru că au necăjit

mulți oameni de pe acele locuri), d (și au îngropat averile, plecând nu se știe unde), f (la zile mari, la apariția zorilor), g.

c. *De lângă troița din Țigănești 13737*

13737. Banii îngropați de uriași pe la răspântii, înainte de a pieri de pe pământ

Este atestat în Muntenia. S-au identificat 2 variante identice.

1. *Jidovii și culele de bani*. Rădulescu-Codin, **Legende**, 32 (Zgripcești – [jud.] Argeș).
2. *Comorile*. Pamfile, **Mitologie**, II, 9 (Vâlcea).
 - a. Înainte de a se stinge de pe pământ, jidovii au îngropat banii lor pe la răspântii. Piatra cea mare, de lângă Troița din Țigănești, a fost pusă de jidovi, peste o culă cu bani.
 - b. Când s-au dus oamenii noaptea să încerce să dezgroape comoara, o arătare cu fes roșu, cu un săculeț cu bani în mână, a spus că banii sunt ai lui Ion. Nu le-a precizat cine era acel Ion și a și dispărut.

d. *De la „Măgura lui Ștefan“ 13738*

13738. Bogății furate de uriași, ascunse în pământ

Este atestat în Transilvania.

1. *Măgura lui Ștefan*. Bogdan, T. A., **Ștefan cel Mare**, 36 (Rebrișoara – [jud.] Bistrița-Năsăud).
 - I a. La nord de valea Someșului, se află un munte cu numele de „Măgura lui Ștefan“. Pe acele locuri au trăit niște uriași, care au furat bogății și le-au ascuns.
 - b. Urmașii lor, învrăjbindu-se din cauza acestor averi, s-au luptat până au pierit, iar bogățiile lor au rămas fără stăpâni.
 - II a. Un zmeu neînfricat a pus stăpânire pe averile uriașilor. Feți-Frumoși, Ilene Cosânzene și multe neamuri s-au luptat cu zmeul să-i ia averile, sau au încercat să-l înfrângă prin vicleșuguri.
 - b. Zmeul omora potrivnicii și-i da celor patru cai năzdrăvani ai lui, care se hrăneau cu sânge de om și cu jăratic.
 - c. Zmeul a aflat că există un singur om de neînfricat. Și-a ascuns averile într-un munte și s-a pregătit de luptă.
 - d. Voinicul l-a ochit în capul pieptului, unde era puterea zmeului și l-a omorât. De atunci acel loc s-a numit „Măgura lui Ștefan“. Cf. Tip. 13672.

3. Comorile ascunse de oameni de teama năvălitorilor 13742–13744

a. *De la Cetățuia 13742*

13742. Comorile ascunse în Cetățuia, de teama năvălitorilor

Este atestat în Moldova.

1. *Cetățuia*. LUMEA COPII., 1925, 688 (Cârja de Jos – [jud.] Vaslui).
 - I a. Pe vremuri, Cetățuia, ascunsă în desișul pădurilor, era locul unde se ascundea poporul, cu tot avutul, când Țara era cuprinsă de pârjol.
 - b. În jurul Cetățuiei s-au dus multe lupte cu turcii. Cu vremea, cetatea s-a dărâmat. Acolo sunt îngropate multe comori.
 - II a. Odată pe an, se deschid beciurile cu bogății. Un om sărac, stând cu vitele, a auzit clopotele sunând la miezul nopții. Pădurea s-a luminat și omul, crezând că s-a deschis cerul, și-a dorit minte, noroc și bani.
 - b. A descoperit în locul de unde venea lumina, un beci, cu uși de fier, care erau deschise și se vedeau multe bogății.
 - c. Un turc, cu iataganul, l-a dus să-i arate comoara. Omul a luat aur în suman cât a putut duce și a fugit.

d. Cum socotea că a luat prea puțin, i-a ascuns și s-a dus să mai ia. Intrând în beci, lumina s-a stins și a nimerit cu greu ieșirea.

e. A găsit banii pe care-i ascunsese, transformat în cărbuni, din cauza lăcomiei lui.

b. *De la cetatea lui Negru Vodă* 13743

13743. Comori ascunse de Negru Vodă, în peșterea de la Cetatea lui, de teama năvălitorilor

Este atestat în Muntenia.

1. *Peșterea de la Cetatea lui Negru Vodă*. Rădulescu-Codin, **Din trecutul nostru**, 84.

I a. Pe vremea luptelor cu tătarii, Negru Vodă, de teamă să nu puie mâna aceștia pe averea lui, a ascuns-o într-o încăpere de piatră, cu zăvor greu de fier.

b. Nimeni nu poate pătrunde la comoară decât dacă are „iarba fiarelor“, cu care poate deschide ușa. Cf. Tip. **13713**. Cine ar îndrăzni să spargă lacătul, ar fi mâncat de balaurul de aur, care păzește comoara.

II a. Pentru a găsi „iarba fiarelor“, trebuie furat și închis un pui de arici. Aricioaica va veni să-și elibereze puiul cu un fir din această iarbă. Omul trebuie să-și încrusteze firul sub pielea mâinii.

b. Atingând cu mâna orice încuietoare, aceasta se deschide. Unii dintre hoți folosesc această iarbă la furat.

c. *Din Siret* 13744

13744. Comoara aruncată în fântână de un domnitor din Siret, din cauza năvălirii barbarilor

Este atestat în Moldova. S-au identificat 2 variante.

1. *Coroana îngropată*. Marian, **Tradiții poporane**, 48. Republicată: ROM. Buc., 1894, 2018.

a. Pe vremea năvălirilor barbare, românii și-au îngropat ce au avut mai de preț și au apucat calea codrilor.

b. Un domnitor din Siret și-a aruncat coroana în fântână (și alte odoare).

c. Fântâna era în apropierea bisericii Sf[ânta] Treime.

d. A acoperit apoi fântâna cu lut.

e. Se poate să mai fie și azi comoara acolo.

f. Locul nu se cunoaște și nici nu a fost cercetat.

2. *Die verborgene Krone* (Coroana îngropată). Staufe-Simiginowicz, **Volkssagen**, 119.

c₁ (În apropierea bisericii Sf[ânta] Treime este o groapă, unde se văd urmele unei construcții masive. Acolo era pe vremuri și o fântână), b (semnul puterii), e (căci nu s-a auzit ca voievodul să fi venit după aceea s-o scoată).

4. Comorile jefuite și ascunse de cotropitori 13748

a. *Comorile arvaților din Muscel* 13748

13748. Comorile arvaților din Muscel

Este atestat în Muntenia.

1. *Cu arvații*. A. I. F., i. 18189 (Albești – [jud.] Argeș).

a. După ce s-au luptat cu alte popoare, arvații au venit la noi. Trecând de Albești, caii lor nu au putut urca un deal, fiind încărcăți cu banii jefuiți. De aceea arvații au îngropat banii. Astfel au rămas comori la Cărbunari, Cotul-Fagului, Piciorul-Boldului etc.

- b. Popa Macarie a luat banii de la Cotu-Fagului; Bucur Izbășioiu pe cei de la Cărbunari.
- c. Ghiță Poșoiu, cu doi văcari, plecând spre București cu vitele, aflând despre comoara de la Piciorul-Boldului, au săpat într-o noapte, dar groapa a fost acoperită de un potop.
- d. La înapoiere nu au mai găsit comoara. Au dat de o mahmudea tăiată și au auzit că trei oameni au luat comoara, cu care au cumpărat mult pământ și vite.

5. Comori jefuite și pierdute de cotropitori 13752

a. Din Tăbăriștea 13752

13752. Comoara din iazul de sub deal

Este atestat în Moldova.

1. (Fără titlu). Niculiță-Voronca, **Datine și credințe**, 714.
 - a. În Tăbăriștea, sub un deal, este un iaz adânc, în care se spune că s-a prăvălit un turc cu căruța plină cu banii, pe care-i jefuise de la locuitori. Cf. Tip. **12305, 12310, 13708, 13764, 13833**.
 - b. Nu s-a putut scoate comoara pentru că iazul este foarte adânc.

6. Comori ascunse de cei înfrânți în războaie 13756-13764

a. Comorile lui Decebal 13756-13757

13756. Comoara lui Decebal din apa Streiului

Este atestat în Transilvania. S-au identificat 2 variante.

1. *Die Schätze Decebalus* (Comorile lui Decebal). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 228.

I a. Traian a cucerit Dacia.

- b. L-a urmărit pe Decebal, care s-a retras în munți. El a știut că nu va putea stăpâni țara, decât dacă Decebal va fi învins definitiv.
- c. Decebal s-a sinucis (cu oștașii cei mai de seamă).
- d. Înainte de a muri, a abătut apa Streiului, ca să-și ascundă comorile (punând deținuți să muncească).
- e. În albia secată a clădit o boltă, unde a ascuns banii și alte lucruri de valoare. Pe unii, dintre cei ce au lucrat acolo, i-a omorât, iar pe alții i-a orbit.
- f. Traian a pus mâna pe multe din aceste avuții. A aflat secretul de la un prizonier, un credincios al lui Decebal.

II a. O parte din comoară a fost descoperită de niște pescari.

- b. Călugărul Martinuzzi a pus stăpânire pe comoară.
 - c. El a fost sfetnicul reginei Izabela.
 - d. Era socotit omul cel mai puternic al acelor vremuri.
 - e. O parte din comoară a trimis-o împăratului Ferdinand I.
2. *Comoara lui Decebal*. Lazăr, **Legende istorice**, 12.

I a (ca să scape de năvălirile dacilor), c, d; II a (care, trecând cu luntrile din Mureș în Strei și legându-le de un trunchi, au văzut ceva sclipind în apă. Au scos o grămadă de galbeni, și au dat de bolta stricată, de unde au mai luat galbeni și drugi de aur, pe care le-au împărțit între ei) b (din cauza unui pescar care s-a dus la Alba-Iulia să întrebe un aurar de prețul galbenilor), d₁ (El a fost pe atunci locțiitorul voievodului Ardealului), f. Ceilalți pescari, prinzând de veste au trecut în Țara Românească, cu carele lor cu aur.

13757. Comorile lui Decebal de la Severin

Este atestat în Muntenia.

1. (Fără titlu). (N. Densusianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4555, f. 410 (Popești – [jud.] Vâlcea).
 - a. La Severin, în marginea Dunării, se află o peșteră a cărei intrare este străjuită de o ușă de fier. În ea se găsește comoara lui Decebal.
 - b. Nimeni nu îndrăznește însă să se apropie de acea ușă.

b. *Comorile lui Darius* 13759–13762

13759. Comorile lui Darius din campania împotriva sciților

Este atestat în Transilvania.

1. *Comoara lui Darius*. Lazăr, **Legende istorice**, 5.

- I a. Pe vremuri îndepărtate au locuit în Transilvania agatârșii și în câmpia Dunării sciții, care s-au ocupat cu vânatul, pescuitul și creșterea vitelor.
 - b. Sciții prădau mereu țările vecine și Darius, pomind cu armata, i-a urmărit până unde este astăzi județul Sibiu. A trimis sciților solie să se supună și a primit din partea lor o pasăre, un șoarece, o broască și săgeți.
 - c. Un pers a explicat lui Darius semnificația celor primite: dacă nu se pot transforma în păsări ca să zboare, dacă nu pot deveni șoareci ca să se ascundă în pământ, dacă nu pot deveni broaște să se ascundă în ape, armata lui Darius va muri de săgeților sciților.
 - d. Darius a hotărât să plece. Ca să nu cadă în mâinile sciților averile pe care le avea cu el, le-a ascuns sub o cetate, pe un deal de lângă Săscior. A pus comorile într-o pivniță, deasupra căreia a făcut o punte cu săbiile așezate cu vârful în sus și astfel cei ce vor încerca să ajungă la comoară să cadă în ele.
- II a. După 2000 de ani, niște negustori sași au descoperit pivnița. Cu un lemn gros pus peste șanțul de lângă pivniță au intrat în comoară și din care au luat o mare parte în mai multe rânduri.
 - b. Când ultimul dintre acești sași a murit, secretul a fost transmis fiului acestuia. Intrarea în pivniță nu a mai fost găsită.
 - c. Un călugăr, care a cunoscut intrarea, lua din când în când câte o monedă pentru a ajuta pe săraci. El nu a trădat însă secretul. Cu timpul, bolțile s-au surpat peste comoară.

13760. Comoara lui Darius din peștera Bailuca

Este atestat în Transilvania.

1. *Die Schätze der Darius* (Comorile lui Darius). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 225.
 - a. De fiecare parte a prăpastiei din Turda, se găsește câte o peșteră. Una din ele poartă numele de Bailuca, după numele vestitului hoț Bai, care a avut acolo ascunzătoarea.
 - b. Darius, regele perșilor, în campania împotriva sciților, și-a ascuns comorile în acea peșteră.
 - c. Alții susțin că aceste comori au fost ascunse în muntele Țichindeal.

13761. Comorile lui Darius din Cheia Turzii

Este atestat în Transilvania.

1. *Legende despre comori*. (S. Moldovanu), GAZ. TRANS., 1907, (I), nr. 65, 6. Republicată: CRON., 1907, nr. 1680, 2.
 - a. În vestita Cheie a Turzii se află comorile nesfârșite ale lui Darius împărat, ce sunt păzite de spirite rele.
 - b. Un hornar din Turda a fost coborât de tovarășii lui cu o funie, ca să dea de comori. Cu toate strigătele lui disperate, nu a mai putut fi scos de acolo.

- c. A fost omorât de duhurile rele, care l-au tras, în jos pentru a-l pedepsi că a vrut să se atingă de comoară.

13762. Comorile lui Darie din peștera de la Almaș

Este atestat în Moldova, Transilvania și Muntenia. S-au identificat 3 variante, care se grupează astfel:

1. *Peșterea de la Almaș*. CAL. Iași, 1858, 48.

- I a. În peșterea de la Almaș sunt comori (ascunse de Darie, împăratul perșilor).
- b. Într-o zi au venit acolo trei călăreți (unguri).
- c. Au rugat un cioban să le păzească caii, iar acesta nu a primit (zicând că-și păzește oile de lupi).
- d. Călătorii au scos saci plini cu bani și au plecat.
- e. Ciobanul a povestit întâmplarea tatălui său, care l-a muștrat că a pierdut o răsplată așa de bună.
- f. În anul următor, când au venit din nou călăreții, ciobanul le-a păzit caii și a câpătat mulți bani (iar neamul lui a ajuns cel mai bogat din ținut).
- II a. O mare parte din comoară mai există. În toți anii, a doua zi de Rusalii, la miezul nopții, se deschide ușa de fier. Se închide apoi cu mare zgomot la ora două spre dimineață. Nimeni nu îndrăznește să intre în peșteră.

- b. Peșterea este locuită de o zână care trimite vânturile și bolile, fiind furioasă că ea tremură acolo. Femeile puneau la gura peșterii două cămăși făcute de ele, ca s-o îmbuneze pe zână.

2. *Legende despre comori*. (S. Moldovanu), GAZ. TRANS., 1907, (I), nr. 57, 1. Republicată: CRON., 1907, nr. 1680, 2.

I a (iar peșterea are multe încăperi închise de o ușă de fier și păzită de o zână; II a₁ (În toți anii, a doua zi de Rusalii, la miezul nopții, timp de două ore, ușa se deschide și se pot lua bani din comoară); I b (străini), c, d, f, g. Străinii au avut „iarba fiarelor“.

3. *Comorile*. Ciaușanu, **Superstițiile**, 53.

I a (păzite de o zână); II a₁; I b, c, d, e₁ (Ciobanul a regretat că nu i-a ajutat).

c. *Comorile tătarilor* 13764

13764. Comorile ascunse de tătarii înfrânți de Negru Vodă

Este atestat în Muntenia.

1. (*Legenda lacului Grădiște*). (N. Densușianu - **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4546, f. 268 (Drajna de Sus - [jud.] Prahova).

- a. Când au venit tătarii și au fost înfrânți de Negru-Vodă, au azvârlit banii lor, puși într-un butoi, în lac. Au blestemat să fie ai lui Ucigă-I-Toaca.
- b. Odată, mai mulți oameni au legat butia cu lanțuri trase de boi, ca s-o scoată din lac. Popii au citit rugăciuni, dar butia nu a putut fi mișcată.
- c. Când popii au fost îndepărtați și oamenii au îndemnat boii cu strigătele „hi cu dracul“, au reușit să tragă puțin butia. S-au repezit apoi cu topoarele s-o spargă și topoarele s-au [sfărâmat]¹. S-a auzi dracul spunând să nu mai dea în degetul lui.
- d. Oamenii au început să mâne boii cu strigătele: „hi cu Dumnezeu“, cum făcuseră la început. Lanțurile s-au sfărâmat și butia s-a rostogolit din nou în lac, unde stă și azi. Cf. Tip. **12305, 12310, 13708, 13764, 13833**.

1. În text: „spart“ (n. ed.).

7. Comori ascunse de voievozi pentru a fi puse la adăpost
13768–13771

a. *Ale lui Sas Vodă* 13768

13768. Comoara unui Vodă, care și-a ascuns banii

Este atestat în Moldova.

1. *Comorile lui Sas Vodă*. Marian, **Tradițiuni**, 85. Republicată: *Comorile lui Vodă*. GAZ. TRANS., 1894, nr. 157, 4; Rom. Buc., 1894, 2022.

- a. Alătura cu drumul ce trece prin Siretiu și duce la Suceava, se află o gărlă, la începutul căreia sunt două dealuri. În ele sunt două adâncituri, urmele gurilor unor pivnițe, în care se află butoaie cu bani ascunse de un Vodă ce domnise în Moldova. El lăsase și planul locului.
- b. O comisie a căutat pivnițele și după o muncă grea și îndelungată au fost găsite butoaiele cu bani.
- c. În timp ce săpătorii au plecat să cheme comisia, a izbucnit un izvor, care a inundat totul, acoperind și intrările.

b. *Ale lui Negru Vodă* 13769

13769. Comori ascunse de un voievod, ca să nu i se cunoască averea

Este atestat în Muntenia.

1. *Cula lui Negru Vodă*. Rădulescu-Codin, **Din trecutul nostru**, 83.

- a. Negru Vodă avea atât bănet, cât nu-l puteau duce 20 de care. Ca să nu-i cunoască nimeni averea, a pus meșteri iscusiți de au săpat o încăpere într-un perete, numită culă.
- b. A pus acolo banii și a tencuit la loc, să nu se cunoască ascunzătoarea lui.

c. *Ale lui Belea* 13770

13770. Comori ascunse de un voievod ca să nu plătească tribut, din averea lui, regelui Ungariei

Este atestat în Transilvania.

1. *Peșterea Belioara*. Lazăr, **Legende istorice**, 24.

- I a. Voievodul Belea, stăpânitorul munților Apuseni, era foarte bogat. Avea băi de aur, între care și cea de la Scărișoara.
- b. Regele Ungariei i-a cerut anual o baniță cu galbeni și el a refuzat să-i dea. Fiul regelui a sosit cu oastea, iar Belea l-a învins și l-a omorât.
- c. Când regele Ungariei a pornit împotriva lui Belea, acesta și-a ascuns toate bogățiile într-o peșteră a cărei intrare a astupat-o cu bolovani și care nu a fost descoperită.
- II a. Într-o zi de Rusalii, un om a găsit intrarea. L-a văzut pe Belea în peșteră, stană de piatră, la o masă de piatră, cu bogățiile în jur.
- b. Omul a luat un pumn de galbeni. Nu a putut pleca cu ei, pentru că o putere nevăzută l-a ținut pe loc. Numai după ce a aruncat banii, s-a putut urni. Peșterea s-a închis și nimeni nu a mai putut găsi intrarea.

d. *Ale lui Mihai*¹ 13771.

13771. Comoara îngropată de pe timpul voievodului Mihai

Este atestată în Transilvania.

1. În ms.: „De pe timpul lui Mihai“. Unificat cf. tabelului sinoptic (*n. ed.*).

1. *Die Schätze des Kalugers* (Comorile călugărului). Müller, *Siebenbürgische Sagen*, 331.
 - a. După recomandarea voievodului Matei, prințul Racoși a numit episcop al Transilvaniei pe un călugăr. Acesta a fost alungat mai târziu din cauza purtării lui față de femei.
 - b. Între hârtiile călugărului s-a găsit indicația locului unei comori. Actele au intrat în stăpânirea prințului. Această comoară fusese îngropată pe timpul voievodului Mihai.

8. Comori ascunse de hoți 13775–13779

a. *Din Piscu 13775*

13775. Comoara ascunsă de hoții din Meria

Este atestat în Transilvania. S-au identificat 2 variante.

1. *Legenda hoților din Meria*. A. I. F., i. 11388 (Meria – [jud.] Hunedoara).
 - a. Au fost odată șapte hoți (fiecare având câte un măgar și jefuiau satele din jur).
 - b. Locuiau într-o peșteră la Piscu (unde s-au ascuns, când a început să-i caute potera).
 - c. Ei se urcau în peșteră pe un copac ce se afla la gura ascunzătoarei (pe care erau săpate niște trepte).
 - d. Acolo și-au ascuns bogățiile.
 - e. Când au fost în pericol, au părăsit ascunzișul, după ce au tăiat copacul.
 - f. Nu au mai putut reveni acolo. Toți au murit în afară de unul singur.
 - g. La bătrânețe, ultimul supraviețuitor al hoților, povestea despre comoară și îndemna oamenii s-o caute. Mai povestea și despre un șarpe de ceară ce se afla pe unul din butoaiile cu bani (care se umfla la apropierea cuiva).
 - h. Nimeni nu a îndrăznit să caute comoara.
2. *Legenda satului Meria*. A. I. F., i. 11364 (Meria – [jud.] Hunedoara).
 - a (din 7 sate, care au întemeiat satul Meria), b, c (În care au bătut cuie mari, în chip de trepte), d, e (și au coborât într-o poiană, unde și-au făcut colibe din care s-a născut satul), f₁ (Mai târziu, oamenii s-au împrăștiat), g (de care nu trebuie să se sperie nimeni), h.

b. *Din peștera cu indicator, de la Pătrăuț[i] 13776*

13776. Comoara hoților din peșterea cu indicator

Este atestat în Moldova.

1. *Das Schild auf dem Baume* (Indicatorul de pe pom). Staufe–Simiginowicz, *Volkssagen*, 71.
 - a. În pădurea de la Pătrăuț[i], se găsește o peșteră în care au trăit pe vremuri hoții. În apropiere se află un pom ce poartă drept indicator o mână, cu arătătorul întins spre peșteră.
 - b. Mulți s-au mirat de acest lucru. Un pădurar a îndrăznit să intre în peșteră și a găsit un cazan cu monezi și bijuterii.

c. *A lui Bucur, de la Răchitosu 13777*

13777. Comoara vestitului hoț Bucur

Este atestat în Moldova.

1. *Comoara lui Bucur*. CAV., 1886–1888, nr. 14, 3.
 - a. În Transilvania a trăit un hoț vestit, Bucur, care a băgat spaima în nemeșii unguri, prădându-i timp de nouă ani.
 - b. A trecut apoi în Moldova cu nouă care de aur și argint, stabilindu-se în munții Vrancei, la Răchitosu. A muncit nouă ani cu nouă țigani și

a făcut o tainiță unde și-a ascuns averea. A omorât apoi pe cei nouă țigani.

- c. După moartea lui Bucur, lumea a început să caute comoara. Un prefect a pus 200 de oameni să sape.
- d. S-a găsit numai o piatră, pe care scria că trebuie făcuți nouă smocuri egali, din firele de păr numărat a nouă țigani, să se aprindă câte un smoc în nouă părți ale muntelui și numai astfel se va descoperi comoara.

d. *De la „Izvorul Alb“ 13778*

13778. Comoara hoților de lângă „Izvorul Alb“

Este atestat în Moldova. S-au identificat 2 variante identice.

1. *Die Räuberhöhle* (Peștera hoților). (Staufe-Simiginowicz, **Volkssagen**, 11.
2. *Legendă*. Niculiță-Voronca, **Studii în folclor**, I, 271.
 - a. În apropierea „Izvorului Alb“, lângă Câmpulung [Moldovenesc], se află o peșteră locuită pe vremuri de o bandă de hoți, care au adunat acolo comori.
 - b. După moartea hoților, comorile erau păzite de un vultur. Luptându-se din greu, un tânăr a omorât vulturul și a ascuns comoara în zece locuri.
 - c. După moartea flăcăului, nimeni nu a știut ascunzătorile comorii. De atunci însă, oamenii spun că pe lângă „Izvorul Alb“ se văd adesea ieșind flăcări din pământ.

e. *De la Horecea 13779*

13779. Comoara furată de hoți, de la mănăstirea din Horecea

Este atestat în Moldova.

1. *Die Höhle von Horeczaer Wäldehen* (Peștera din păduricea de la Horecea). Staufe-Simiginowicz, **Volkssagen**, 81.
 - a. În păduricea din Horecea, era pe vremuri o mănăstire. Călugării săpaseră în stâncă o peșteră pentru albine.
 - b. Niște hoți, auzind despre bogățiile mănăstirii, au omorât călugării, le-au furat avuțiile și peștera a devenit locuința lor stabilă.
 - c. Când au năvălit turcii și-au dat seama că pădurea este locuită. Au pătruns în peșteră și au omorât pe hoți. Numai căpitanul lor, care era leșinat în camera cu comori, a scăpat și stă și azi acolo.
 - d. Cine se apropie de această comoară, moare, datorită vrajei pe care o emană cel leșinat. Cine va reuși să omoare pe căpitan, înainte de a se trezi, va căpăta comorile.
Vezi și Tip. 13717.

9. Comori ascunse de haiduci 13783

a. *De lângă Siret 13783*

13783. Comoara ascunsă de un căpitan de haiduci

Este atestat în Moldova.

1. *Comorile*. Pamfile, **Mitologie**, II, 6.
 - a. Un căpitan de haiduci, care jefuise chiar o biserică, s-a îmbolnăvit. A avut viziunea stăpânului acelei biserici, care i-a prezis un sfârșit dureros, dacă nu se va lăsa de hoție.
 - b. Cum s-a însănătoșit, haiducul și-a convins tovarășii să-și schimbe felul de viață și și-au împărțit averile.
 - c. Căpitanul a pus să se zidească o pivniță în malul dealului din dreptul

orașului Siret, unde a pus cele 13 butoaie cu galbeni, iar pe cei ce au lucrat la pivniță i-a zidit înăuntru.

- d. Cu o desagă cu bani, a plecat spre oraș într-o trăsură. A omorât pe vizitiu, ultimul martor al tainei averii lui.
- e. Mortul a căzut între cai, trăsură s-a răsturnat și căpitanul haiducilor a murit spânzurat de proțap.
- f. Nimeni nu a ridicat comoara, cu toate că se deschide în noaptea Învierii.

10. Comori ascunse de frica hoților 13787–13788

a. De la Iezerul Avrigului 13787

13787. Comoara ascunsă într-un munte, de un bogătaș urmărit de bandiți

Este atestat în Transilvania.

1. *Gebirgspalte* (Despicătura muntelui). Müller, *Siebenbürgische Sagen*, 202.

- a. Un bogătaș, urmărit de bandiți, a despicat cu o lovitură de topor, muntele în două și a ascuns comorile sale în peștera astfel făcută de el la „Iezerul Avrigului“.

b. De la poalele munților Apuseni 13788

13788. Comoara ascunsă de băieși, de frica hoților

Este atestat în Transilvania.

1. *Mâța sau pisica cea verde*. (S. Moldovanu), *GAZ. TRANS.*, 1909 (II), nr. 170, 2 (Bârgău – [jud.] Maramureș).

- I a. În munții Bârgăului, la poalele munților Frumoșana, Tășuleasa și Fântânele, au trăit pe vremuri oameni înstăriți, rezultatul bogăției munților și al rodniceii pământului.
 - b. Niște băieși bogați, de frica hoților, au săpat o subterană cu uși zăvorâte, unde au ascuns averile lor. Paza au încredințat-o unui moșneag.
 - c. În timpul năvălirii tătarilor, moșneagul amenințat cu uciderea unicei lui copile, a fost obligat să le deschidă comoara.
 - d. O bătrână tătăroaică a ucis, totuși, fata și bătrânul a blestemat-o să trăiască cât stanele de piatră, rătăcind fără liniște. Blestemul s-a împlinit timp de veacuri și glasul înspăimântător al bătrânei era auzit uneori.
- II a. În timpul războaielor lui Napoleon, niște grăniceri din Năsăud, ajungând prin Italia, pe la hotarele cu Franța și prin alte țări, au poposit cu oastea împărătească și prin Bârgău și au auzit vorbindu-se de comoară.
 - b. Veniți acasă, după indicațiile babei, au căutat comoara. Le-a ieșit în cale o pisică verde, pe care topoarele nu au putut-o omorî. Ea semăna cu baba, care le-a împărțit taina și oamenii de frică au fugit.
 - c. Multe săpături s-au mai făcut în acele locuri, dar comorile nu s-au găsit și nici pisica verde nu a mai apărut. O vrăjitoare le-a spus că dacă legau coada pisicii cu o sfoară, strigoaica și-ar fi pierdut puterea.

11. Comorile din Țețin 13792–13793

a. Ale Sfinților Constantin și Elena 13792

13792. Comorile Sfinților Constantin și Elena, din Țețin

Este atestat în Moldova. S-au identificat 4 variante, care se grupează astfel:

1. *Comoara din Țețin*. Niculiță-Voronca, *Studii în folclor*, I, 246.

- a. Comoara din Țețin nu poate fi luată decât de către un băiat și o fată,

născuți în ziua de Sf[ântul] Constantin și Elena (cărora se crede că le aparțin aceste bogății).

- b. Nimeni nu le poate lua, până nu va învia Sf[ântul] Constantin.
2. *Legenda muntelui Țețin*. Niculiță-Voronca, **Studii în folclor**, I, 246.
3. *Legenda muntelui Țețin*, Niculiță-Voronca, **Studii în folclor**, I, 246.
- c. În Țețin se spune că ar fi stăpânitor împăratul Constantin, iar comorile din munte ar fi ale lui, b.
4. (Fără titlu). Pamfile, **Mitologie**, II, 12.
- a₁ (Comoara din muntele Țețin nu poate fi luată de nimeni), c, d. Când a pus-o, împăratul Constantin a pecetluit-o cu o lespede mare de piatră pe care și-a pus numele, b.

b. *Ale regelui Panluka 13793*

13793. Comorile regelui Pauluka din Țețin, care provoacă nenorociri cu privirea lui

Este atestat în Moldova. S-au identificat 5 variante, care se grupează astfel:

1. *König Pauluka* (Regele Pauluka). Staufe-Simiginowicz, **Volkssagen**, 46.
- a. Pe vremuri, a trăit un rege foarte bogat (Pauluka, care a avut castele multiple).
- b. Cel mai mult îi plăcea să locuiască în Țețin.
- c. Era mic de statură.
- d. Avea pleoape mari, care îi acopereau toată fața și ca să se uite în depărtare trebuia să și le fixeze pe ureche, sau să le dea peste cap, ca pe o șapcă.
- e. Se uita rar, pentru că-l durea, iar privirea lui provoca nenorociri (boli și foamete). Cf. Tip. **14169**.
- f. Ca să nu-i mai privească, oamenii îi trimiteau mulți bani (pentru că-i plăceau).
- g. A strâns averi imense, dar și țara a înflorit. Nimeni nu-și amintea mizerile trecute.
- h. Când a murit, averile lui au rămas (în jurul castelului din Țețin).
2. *Comorile din muntele Țețin*. Niculiță-Voronca, **Studii în folclor**, I, 245.
- a (Pauluka, care avea cetăți pe toate dealurile), b, d₁ (Avea gene atât de mari, încât trebuia să le dea peste cap, ca să privească), e (boli, foamete și arderea recoltei), f (ca să aibă ce număra), h (în muntele Țețin).
3. *Legenda muntelui Țețin*. Niculiță-Voronca, **Studii în folclor**, I, 245.
- a (în cetatea Țeținului), d₁, e (boli, foamete și secetă), f (ca să aibă ce număra), h (în muntele Țețin).
4. *Legendă*. Niculiță-Voronca, **Studii în folclor**, I, 245.
- a (Țâțână împărat, care era uriaș), d₂ (Era atât de bătrân, că-și ridica genele cu cârjele), e₁ (Avea ochii atât de pătrunzători, încât dacă se uita la dușmani, ridicându-și genele, toți mureau), i. Fata lui a fost Sf[ânta] Varvara, creștină, pe care el a chinuit-o.
5. *Țețin împărat*. Niculiță-Voronca, **Datine și credințe**, 709.
- a₁ (În Țețin, cetate clădită de uriași, a trăit pe vremuri un împărat al uriașilor, Țețin sau Țâțână. De la el își trage numele muntele), e₂ (El nu credea în Dumnezeu și avea niște ochi cu care, când privea oastea dușmană, toți mureau).
- Vezi și Tip. **14598, 14707, 14708, 14762, 15206, 15212, 15910, 15995**.

III. Alte locuri, unde se află comori 13803–13808

13803. Comoara de sub biserica Bălințești

Este atestat în Moldova.

1. *Bălințești*. (Biserica). Filipescu, **Dicționar geogr. Dorohoi**, 13 (Dorohoi – [jud.] Botoșani).
 - a. Sub biserica Bălințești, zidită de Ion Tăutu, logofătul lui Ștefan cel Mare, se află o tainiță mare, boltită, ce conține multe odoare.
 - b. Intrarea o cunoștea numai un bătrân, care a luat cu el taina în mormânt.
 - c. Biserica a fost deteriorată de păgâni, care au împuns icoanele cu sulite și au făcut multe alte stricăciuni.

13804. Comorile de la piatra de hotar din Zeletin

Este atestat în Muntenia.

1. *Povești despre comori*. A. I. F., u. 10566 (Bătrâni – [jud.] Prahova).
 - a. La piatra de hotar din Zeletin sunt niște găuri și o săpătură care inspiră frică.
 - b. Se poate merge 7–8 km sub pământ și se spune că acolo s-ar găsi păcură. Se auzea că, pe acele locuri, s-ar afla multe comori.

13805. Comorile din pasul Buzăului

Este atestat în Transilvania.

1. *Legende despre comori*. (S. Moldovan), GAZ. TRANS., 1907, (I), nr. 57, 1.
 - a. În pasul Buzăului, într-o gaură subterană, se află grămădite multe comori a căror ușa este permanent deschisă. Oricine poate pune mâna pe ce vrea, numai că ușa se închide.
 - b. Ușa nu se mai deschide decât dacă banii sunt puși înapoi.

13806. Comorile din piscul Orlea

Este atestat în Transilvania. S-au identificat 2 variante.

1. *Comoara din Orlea*. REV. CRIT. LIT., 1893, 460. Republicată: GAZ. TRANS., 1893, nr. 230, 2; Densusianu, O., **Tradiții**, 56.
 - a. În interiorul piscului Orlea se află un palat cu avuții (iar pe tronuri strălucitoare stau împărați cu coroane pe cap).
 - b. Porțile palatului se află în undele râului ce curge pe sub pisc.
 - c. Aceste porți se deschid numai o dată pe an, de Paște, când apa se dă în lături.
 - d. În acel moment se poate lua din bogățiile palatului, având grijă să ieși de acolo la timp.
 - e. Un om cam nebun a stat închis acolo un an, dar nu a putut lua nimic din acele bogății.
2. *Legământul*. Pamfile, **Mitologie**, II, 13 (Hunedoara?).
 - a, b, c (și stau cât timp ține slujba în dimineața aceea), d (și dacă apuci să se închidă porțile, trebuie să stai acolo până în anul următor).

13807. Comorile din „magazia turcească“ a satului Sudrigin

Este atestat în Transilvania.

1. *Locuri istorice*. Mărăscu, *Monografia com. Sudrigin*.
 - a. În partea de vest a satului Sudrigin, se află un zid gros din piatră de munte, numit de bătrâni „magazia turcească“. Sub ea se află butii cu vin fără număr, arme, aur, argint și alte lucruri. Ușa de intrare este la 7 m sub nivel, între doi stejari bătrâni.
 - b. Un bătrân, din familia Sudrigenilor, a săpat acolo și a dat de un schelet în picioare, al unui soldat turc, rezemat de zid, cu un ulcior cu apă lângă el și un vas cu poame.
 - c. Unui om i s-a arătat în vis „vâlfă“ cu fes roșu și i-a cerut să-i aducă inimă de vidră. În schimb îl va duce la hrubă, unde-i va da bogății.

13808. Comorile din „Pietrele Doamnei“

Este atestat în Muntenia.

1. (Fără titlu). (N. Gane), TIMP., 1881, nr. 32, 2.
 - a. Un flăcău, îndrăgostit de fata unui popă, a cerut-o de nevastă. Deși

- era logodită cu un arendaș, ea i-a promis că-l ia, dacă-i va da salbă de aur și ștergar de mătase.
- b. Flăcăul, care auzise de comorile ascunse la „Pietrele Doamnei“, s-a urcat pe Rarău și a săpat într-un loc anumit. S-a scufundat însă în pământ, unde a rămas o groapă fără fund.
 - c. Un cioban i-a găsit cojocul, iar fata a fost părăsită de arendaș, pentru fapta ei.

IV. Păzitorii comorilor 13818–13847

1. Știma Banilor 13818

13818. Știma Banilor dăruiește o comoară omului curajos

Este atestat în Moldova.

1. *Știma Banilor*. (S. Fl. Marian), FAM., 1905, 268. Republicată: CRON., 1905, nr. 1190, 3.
 - a. Un călător a [fost] găzduit peste noapte la un han. Stăpânul pleca noaptea de acolo, din cauza duhurilor necurate ce bântuiau casa.
 - b. La miezul nopții, a căzut prin horn, pe vatră, un trup fără cap, apoi capul și s-a întrupat o fată frumoasă. Ea a spus că este „Știma Banilor“, ce umblă noaptea ca să-și păzească comorile.
 - c. I-a dăruit comoara îngropată într-un colț al hanului, pentru că a fost curajos și a respectat învățătura părinților: să nu umble pe drum, noaptea. Apoi a dispărut.
 - d. Drumetul a aruncat din comoară câțiva bani, așa cum știa că este obiceiul, ca să aibă ce număra Știma când va trece pe acolo.
 - e. Stăpânul hanului a găsit a doua zi doi galbeni, plată de la călător pentru găzduire. De atunci Știma nu l-a mai necăjit pe hangiu.

2. Umbra vrăjitoare 13822–13823

13822. Umbra vrăjitoare, păzitoarea comorii, împrumută bani unui om

Este atestat în Moldova.

1. *Legământul*. Pamfile, *Mitologie*, II, 16.
 - a. Neputând pune mâna pe comoară, un om a rugat umbra vrăjitoare să-i împrumute ceva bani. Cum nu și-a plătit datoria, omul s-a îmbolnăvit.
 - b. A visat că trebuie să ducă banii împrumutați înapoi, dacă vrea să se facă bine. Omul a restituit datoria și s-a însănătoșit.

13823. Umbra păzitoare are o carte în care sunt scrise condițiile de ridicare ale comorii

Este atestat în Moldova.

1. *Legământul*. Pamfile, *Mitologie*, II, 14 (Moldova?).
 - a. Vrând să facă un beci pentru zarzavaturi un gospodar a dat de o ușă masivă cu un lacăt. Făcând o gaură în ușă, a dat de o cameră plină de coșuri de bani, păzite de o umbră, ce sta la masă cu o carte deschisă, străjuită de sfeșnice aprinse.
 - b. Umbra a arătat omului cartea în care erau scrise condițiile de ridicare ale banilor. Nici un cărturar nu a putut însă descifra cele scrise.
 - c. O moașă a spus omului că milostenia este una din condiții și deschiderea lacătului cu „iarba fiarelor“, adusă în potirul de la biserică. Nimeni însă nu a putut descoperi iarba vrăjită.

3. Bătrânul 13827–13829

13827. Bătrânul păzitor gonește o fată ce pătrunde în comoară

Este atestat în Moldova.

1. *Comoara de pe Țețin*. Niculiță–Voronca, **Studii în folclor**, I, 246.
 - a. O fată, văzând deschisă ușa pivniței de pe Țețin, a intrat, dar a ieși imediat. Ușa i-a prins călcâiul și i l-a rupt. Cf. Tip. 13735.
 - b. Bătrânul, care păzea comoara cu strășnicie, i-a strigat mâniaș să plece și să nu se înapoieze decât peste un an.

13828. Bătrânul iartă pe cei ce vin, fără voia lor, în comoară

Este atestat în Moldova. S-au identificat 2 variante.

1. *Comoara din muntele Țețin*. Niculiță–Voronca, **Studii în folclor**, I, 246.
 - a. În mijlocul pivniței, de pe muntele Țețin, stă un om cu barbă albă, lungă și scrie la o masă. În jurul lui stau comorile în butoaie și pe fiecare butoi, un cocoș. La o anumită dată, toți cocoșii cântă și moșul rupe hârtiile scrise.
 - b. Un condamnat a fost trimis să vadă ce se petrece în comoară.
 - c. L-a aflat acolo un bătrân.
 - d. Auzind bătrânul că a fost trimis acolo fără voia lui, l-a iertat. Cf. Tip. 13842.
 - e. I-a spus că peste 100 de ani, va crește un stejar mare și va fi tăiat peste 500 de ani. Din stejarul acela va fi făcut leagănul copilului, care-l va elibera pe bătrân și comorile lui, de acolo.
2. *Știma banilor*. Pamfile, **Mitologie**, II, 22 (Moldova ?).
 - b (din muntele Țețin, printr-o bortă ca de fântână) c (care fuma din ciubuc), d, f. Bătrânul i-a dat o căciulă plină cu galbeni și l-a îndemnat să spună celor care l-au trimis acolo că, dacă nu-l vor lăsa în pace, va îneca târgul, g. Alt om, care a venit în comoară de bună voie, a fost făcut bucăți.

13829. Bătrânul cu barba până-n genunchi, păzitorul comorii

Este atestat în Transilvania.

1. *Taina Cetății*. TREI CRIȘ. POP., 1925, nr. 5, 9.
 - a. Pe lângă cetatea Zănoachii, o scroafă, scormonind pământul, avea botul alb de făină. De aceea, porcarul a urmărit-o.
 - b. A văzut cum împingând o ușă, a intrat într-o pivniță, unde era un bătrân cu barba până la genunchi, în jurul căruia erau pluguri de aur și căruțe de argint pline cu aur.
 - c. Când porcarul a vrut să ia bani, bătrânul a sărit să-l omoare. Porcarul a fugit și ușile s-au închis cu mare zgomot.
 - d. Locul nu s-a mai cunoscut, fiind surpat de zguduitura dealului, care a umplut cetatea cu pământ. Dealul Holdău, cu viile sale, s-a prăbușit în lacul cetății, care s-a umplut cu pământ, devenind loc de arătură.
 - e. Pivnițele cetății au îngropat comorile cărora nimeni nu le poate da de urmă.

4. Pisica 13833

13833. Pisica care păzește comoara

Este atestat în Muntenia.

1. (*Legendă cu comori*). (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4546, f. 348 (Starchiojd – [jud.] Prahova).
 - a. În mijlocul satului, în vârful unei coline, era o comoară. Oamenii au săpat și dând de o butie plină cu bani, au legat-o cu lanțuri, ca s-o scoată.

- b. Boin ce trăgeau erau mânate cu strigătele: „hi cu dracul“. Când butia a fost scoasă, oamenii au spus: „hi cu Dumnezeu“. Din groapă a sărit o pisică, care s-a agățat de butie.
- c. Lanțurile s-au zdrobit, butia a căzut în groapă și nimeni nu a mai găsit-o. Cf. Tip. 13708, 13752, 13764.

5. Norocul 13837

13837. Norocul, spiritul comorii, dăruiește cenușerului lacătul miraculos

Este atestat în Moldova.

1. *Norocul*. Pamfile, **Mitologie**, II, 33.

- a. Un negustor evreu, la drum după marfă, trecând printr-o pădure, i s-a poticnit calul de o piatră, pe care era o inscripție. A aflat astfel că în Munții Carpați se găsește o culă cu bani de aur și a plecat s-o caute.
- b. Cula era încuiată cu un lacăt de aur la care nu putea umbla decât un cenușer, așa cum era indicat pe altă incipție.
- c. Umblând prin țară, a nimerit la o gazdă cu nouă feciori, dintre care unul ședea în cenușe. L-a luat cu el, pentru un an, promițând tatălui 100 de galbeni.
- d. După ce l-a îngrijit un an pe băiat, l-a dus la comoară și norocul ce o păzea le-a deschis. A luat pe cenușer căruia i-a dat un lacăt spunându-i că-i va folosi în multe ocazii. Negustorul, speriat, a fugit.

6. Dracii 13841-13843

13841. Dracul, păzitorul comorii, se supără când i se cere saci cu galbeni fără soț

Este atestat în Moldova.

1. *Știma Banilor*. Pamfile, **Mitologie**, II, 20.

- a. Trei frați săraci au făcut o funie din coajă de copac și doi dintre ei au coborât în groapa din muntele Țețin, să vadă comoara.
- b. Au găsit la o masă pe dracul, căruia i-au cerut unul, un sac cu cărbuni, iar celălalt, un sac cu galbeni. Fratele cel mare i-a scos apoi la suprafață.
- c. A coborât apoi și cel mare, care a cerut trei saci cu galbeni. Dracul, supărat că i-a cerut fără soț, l-a pus să lucreze un an la fier.
- d. La termen a ieșit slab, numai oase, fără piele pe trup, care a fost arsă de foc.

13842. Dracii, care păzesc comorile, nu pedepsesc pe cei ce vin fără voia lor

Este atestat în Moldova.

1. *Comorile din muntele Țețin*. Niculița-Voronca, **Datine și credințe**, 246.

- a. Un băiat a fost trimis cu forța în pivnițele Țeținului și a găsit o mulțime de draci, stând pe butoaie cu bani, din care i-au dat și lui. Cf. Tip. 13828.
- b. Un alt băiat s-a dus acolo de bună voie. După un timp i s-au găsit numai ciolanele. De atunci nimeni nu se mai duce la comoară.

13843. Dracii, păzitorii comorilor, transformă darurile făcute păcătoșilor în lucruri inutile

Este atestat în Moldova.

1. *Știma Banilor*. Pamfile, **Mitologie**, II, 20.

- a. Un om care-și omorâse nevasta, drept pedeapsă, a fost trimis în groapa din muntele Țețin.
- b. Dracii l-au întrebat dacă nu se teme de ei și omul a răspuns că în orice caz va fi pedepsit pentru crima făptuită.

- c. Dracul, care-l îndemnase trei ani la nelegiuire, i-a dăruit o pereche de pistoale de diamant ce luminau, semn că omul a trecut pe la comoară.
- d. Criminalul le-a pus în cui și dracii le-au transformat în copite de cal.

7. Zânele 13847

13847. Zânele, păzitoarele comorilor

Este atestat în Transilvania. S-au identificat 2 variante.

1. *Legende despre comori*. (S. Moldovanu), GAZ. TRANS., 1907, I, nr. 1 (Velcher?). Republicată: CRON., 1907, nr. 1680, 2.

I a. În mijlocul câmpiei, acolo unde se întâlnesc hotarele satelor Velcherului, Tașinului și Sărmașului, se ridică dealul Horgoș, în care se află comorile zânelor.

b. Zânele își aveau casele acolo și numărau tot timpul bogățiile, mutându-le dintr-o butie în alta.

c. Comoara se deschide la o dată precisă (o dată la 7 ani, de Sfântul] Gheorghe, cu două ore înainte de a se lumina de ziuă).

d. Dealul se despica și se deschidea o ușă mare de piatră.

e. Zânele se duceau după apă (la un izvor, care nu mai există acum). Cf. Tip. 13735.

f. Atunci se putea intra în comoară pentru a se lua din bogății.

g. Trebuia respectată o singură condiție (să nu rămâie omul închis acolo).

II a. Un om a intrat în comoară, pândind acel moment.

b. A luat bani în glugă, de două ori și când a vrut să ia și a treia oară, zânele au venit acasă. Dealul s-a închis și ciobanul a rămas acolo 7 ani.

c. Zânele i-au dat o piatră strălucitoare, care-i împlinea toate dorințele. L-au pus apoi să numere bani și la termen, a ieșit.

d. Lacom, deși era bogat acum, s-a apucat să sape dealul. A dat de butia cu bani, boii au tras lanțurile de care era legată, lanțurile s-au rupt și butia s-a prăbușit în adâncime. De atunci nu se mai știe nimic de comorile zânelor. Cf. Tip. 13708, 13752, 13764, 13833.

2. *Cetatea păgânilor*. (I. Pop-Reteganul - Diverse). B.A.R., ms. 4544, f. 90.

I a₁ (La Bandul-de-Câmpie se află o comoară uriașă), c (o dată la 9 ani), e (la fântână), f, g (să nu fie prins omul de zâne); II a (dar și-a prins călcâiul în ușă și a rămas șchiop). Cf. Tip. 13735.

Vezi și Tip. 12512.

V. Semnele care indică locul comorilor 13857-13870

1. Focul (sau flăcări) 13857-13862

13857. Flacăra albastră, care se arată într-un loc în noaptea Învierii

Este atestat în Moldova.

1. *Știma Banilor*. Pamfile, *Mitologie*, II, 21.

a. Sub niște dealuri se aflau comori, unde juca o flacăra albastră, în noaptea Învierii. Un om sărac, căruia îi mureau copiii de foame, a trecut pe acolo, gândind la comoară și la copiii lui. Dracul, care știa gândurile omului, i-a dăruit o căciulă cu galbeni cu care s-a înstărit.

b. Sătenii, aflându-i taina, au vrut și ei bani. Popa satului, împreună cu alți 20 de popi, cu icoane și cântări, au pornit în fruntea oamenilor spre locul comorilor. Dracul a făcut praf pe popi și icoanele lor.

- c. Ploile au scufundat comorile în adâncul pământului și nimeni nu s-a mai atins de acele locuri.

13858. Locul comorilor indicat de trei vâlvătai

Este atestat în Transilvania.

1. *După bani*. ZORI. ROM., 1928, 10.

- a. La gârla Torpilelor, „joacă“ banii. Un om s-a dus acolo, pe o noapte întunecoasă. A așteptat până a văzut trei vâlvătai și a început să descânte.
- b. Apoi a săpat, a dat de un cazan pe care nu l-a putut urni și la un efort, i s-a părut că alături de el este o arătare. A căzut și s-a dezmeticit abia la ziuă. Banii erau stăpâniți de dracul.

13859. Focul arată locul comorilor

Este atestat în Muntenia.

1. *Povești despre comori*. A. I. F., i. 10566 (Bătrâni – [jud.] Prahova).

- a. În noaptea de Sf[ântul] Gheorghe, o femeie cu patru fete s-au dus în vârful muntelui, într-o poiană, după comori, pentru că a văzut acolo foc.
- b. Au găsit niște oameni, care nu le-au lăsat să se apropie și au fugit. Peste câteva zile acei oameni au scos comoara, iar lor nu le-a dat nimic. În noaptea de Sf[ântul] Gheorghe „joacă“ comorile.

13860. Foc albastru, ca limbile balaurului, arată locul unde se află comori

Este atestat în Muntenia.

1. *Comoara*. (N. I. Dumitrașcu), I. CREANGĂ, 1917, nr. 1-12, 105.

- a. Un om a văzut „jucând“, pe un loc, un foc albastru, ca limbile de balaur. Și-a dat seama că acolo este o comoară. A adus nevasta și fata și au săpat acolo îndelung.
- b. Neștiind că nu e voie să vorbești în acest timp, femeile l-au tot întrebat dacă mai au mult de lucru până să dea de comoară. S-a auzit o zornăitură și banii s-au dus în fundul pământului.
- c. Niște arătări cu fesuri roșii, s-au ivit o clipă și au dispărut. O scroafă cu 11 purcei a mușcat calul lor, care a murit.
- d. De atunci s-au săturat de comori, care sunt blestemate să nu fie scoase decât de acela căruia îi sunt hărăzite.

13861. Flacăra verzuie arată comoara

Este atestat în Muntenia.

1. *Comorile*. Ciușanu, **Superstițiile**, 53.

- a. Niște oameni s-au dus în cumpăna nopții, pe câmp, să pândescă banii „care joacă“. Au văzut ieșind din pământ o flacăra verzuie. Au pus peste ea o pânză albă, ca să regăsească locul.
- b. În dimineața următoare, pe când săpau, au vorbit, iar la amiază, când au găsit căldarea, banii au fost transformați în cărbuni, drept pedeapsă că nu au tăcut în timpul lucrului.

13862. Comoara „joacă“, indicând locul unde se află

Este atestat în Muntenia.

1. *Povești despre comori*. A. I. F., i. 10566 (Bătrâni – [jud.] Prahova).

- a. O femeie, ce se ducea cu mâncare la oameni, a văzut „jucând“ o comoară.
- b. Odată, fiind cu multă lume la fân, o altă femeie, care păzea vitele, a spus oamenilor că pe acel loc a „jucat“ o comoară de multe ori. Ei nu au crezut.
- c. Când, după un timp, oamenii s-au dus la scos fân, au găsit o groapă pe acel loc. Femeia le-a spus că nu ea a scos comoara.

2. Sunetele din groapă 13866

13866. Sunetele într-o groapă indică locul unor comori

Este atestat în Transilvania.

1. (Fără titlu). SAT. ȘC., 1931-1932, 171 (Lujderiu – [jud.] Cluj).
 - a. Când s-a risipit Băbiu, a rămas acolo un om cu vitele și a auzit sunând într-o groapă.
 - b. A săpat și a găsit o căldare cu bani de aur și de argint, iar omul s-a îmbogățit.

3. Visul 13870

13870. Femeia îmbrăcată în alb, indică în vis locul unei comori

Este atestat în Moldova.

1. *Comori*. (A. Crintea – **Folclor din com. Dumitrești**). A. I. F., ms. 148, 17 (Dumitrești – [jud.] Vrancea).
 - a. Puține comori sunt ale lui Dumnezeu și cel ce-și îngroapă o comoară, o ursește să fie a diavolului, iar banii a unui om.
 - b. Un om a visat o femeie îmbrăcată în alb, care i-a spus să se ducă la „Gârmețele Mândre“ și să dea cu sapa de trei ori în pământ, pentru că va găsi bani. Omul a ascultat și a găsit o comoară.
 - c. O voce a spus că nu-i comoara lui și el a dus-o totuși acasă, unde a pus-o într-o ladă. Nu putea umbla la comoară pentru că vocea îl urmărea.
 - d. Într-una din zile și-a găsit pruncul mort la sânul maică-si și un bou mort în coșar.
 - e. Banii cer sacrificii de sânge și cine găsește o comoară îi moare cineva. Dacă o comoară este dăruită diavolului, nimeni nu poate s-o ridice. Vezi și Tip. **834B*** (românesc).

VI. Condiții pentru ridicarea comorilor (și păstrarea lor) 13881-13889

1. Condiții puse de spiritele păzitoare ale comorilor 13881-13889

13881. Știma Banilor cere cap de om

Este atestat în Moldova. S-au identificat 3 variante identice.

1. (Fără titlu). Marian, **Sărbătorile**, 255.
2. *Despre comori*. ȘEZ., 1898-1899, nr. 6, 109.
3. *Săparea comorilor*. Pamfile, **Mitologie**, II, 17.
 - a. Un om, săpând la o comoară, Știma Banilor i-a cerut cap de om. El i-a dăruit pe nepoata lui de 8 ani, pe care o înfiase.
 - b. Fetița s-a închircit, s-a făcut hădă de părea de 3 ani și după puțin timp a murit. Omul a avut de asemenea o moarte grea.

13882. Știma Banilor cere „cloșca cu pui“.

Este atestat în Moldova. S-au identificat 2 variante.

1. (Fără titlu). Marian, **Sărbătorile**, 256.
 - a. În Transilvania era o comoară (pe care multă lume a vrut s-o scoată). Știma le cerea „cloșca cu pui“. Oamenii neînțelegând ce voia, Știma nu-i lăsa să ia banii.
 - b. Un om a promis că va aduce „cloșca cu pui“, adică nevasta și copiii lui.
 - c. Știma i-a dat numai o mică parte din comoară (și i-a promis restul, imediat ce-i va aduce cele promise).

- d. Omul s-a înapoiat și a spus că a lăsat „cloșca cu pui“, într-un anumit loc și Ștîma n-a vrut să-i dea restul de bani.
 - e. Omul a cerut Ștîmei să-i facă o turtă de cenușă, prin care să se vadă ca printr-o oglindă și Ștîma nu a reușit (și de aceea omul a spus că nici el nu-i poate aduce „cloșca cu pui“).
 - f. Legând Ștîma cu un brăcinar, omul a chinuit-o până i-a promis că nu se va atinge de familia lui.
 - g. Omul a dat apoi drumul Ștîmei.
2. *Despre comori.* (C. Teodorescu-Kirileanu), ȘEZ., 1898-1899, (V), nr. 5-6, 109 (Păltiniș - [jud.] Suceava).
- a (pe care a găsit-o un român și Ștîma n-a vrut să i-o dea decât dacă-i aduce „cloșca cu pui“), b, c, e (și s-a repezit la om), f₁ (Omul a legat degetul cel mic al Ștîmei și l-a strâns, până i-a promis comoara și viața familiei lui), h. Omul a dus întreaga comoară acasă.

2. Alte condiții 13886-13889

13886. Comoara nu poate fi ridicată decât de un flăcău și o fată, în anumite condiții

Este atestat la românii din Istria.

1. *Feciorul care a dobândit avere* (L. Morariu), FĂT. FR., Suc., 1928, 54 (Istria).
 - a. Niște călugări au primit ordin să părăsească ținutul unde locuiau. Unul din ei, care avea un sac cu bani, a pus sluga să îngroape banii sub un cireș. A tăiat apoi capul slugii și l-a culcat peste bani, să-i păzească până va veni el să-i ia.
 - b. După ce a astupat groapa, a spus că banii nu pot fi luați decât de o fată și un băiat care vor dansa goi, pe acel loc, fără să se sărute.
 - c. Un flăcău, ce se afla în cireș, a auzit totul. Și-a convins iubita și îndeplinind condițiile, au putut dezgroapa banii. Mortul le-a mulțumit că l-au eliberat.
 - d. Tinerii s-au însurat și au fost fericiți. Au mai încercat și alți tineri să facă la fel, dar nu au găsit comori.

13887. Omul care voia să petreacă, cu banii comorii, nu reușește s-o scoată

Este atestat în Transilvania.

1. (Fără titlu). (E. Petrovici - *Folclor de la moții din Scărișoara*). AN. ARH. FOLC., 1939, 167 (Scărișoara - [jud.] Alba).
 - a. Un om a găsit o comoară și în momentul în care o scotea, a spus că va petrece bine cu drăguțele lui, cu acești bani. Comoara a alunecat la fund și nu a mai putut da de ea.
 - b. Se spune că dacă pui gând rău unei comori, nu ai parte de ea.

13888. Banii din comori, dacă nu sunt întrebuințați și la milostenii, sunt ceruți înapoi

Este atestat în Transilvania.

1. *Peștera din Pinteaa*. A. I. F., i. 14142 (Rața - [jud.] Satu Mare).
 - I a. O femeie a coborât odată în lăcașul lui Pinteaa. A dat de un moșneag ce fuma lângă trei lăzi cu bani de aur, argint și aramă. A luat cât a putut duce și moșul a făcut-o atentă să întrebuințeze bine banii.
 - b. Femeia s-a preocupat numai de înmulțirea banilor ei. A venit un berbec, care i-a cerut sau să-i dea banii înapoi sau trei copii născuți înainte de Paște. Preoții și oamenii învățați au sfătuit femeia să dea banii înapoi.
 - c. Moșul din peșteră i-a spus că nu a întrebuințat bine banii, pentru că nu a ajutat pe săraci și nu a plătit slujbe.

- II a. La ușa peșterii, era o fântână și înăuntru trei uși de fier. Un om, care a intrat, a dat de aceste uși și una, fiind dărâmată, nu a putut merge mai departe.
- b. Mai era și o piatră grea, pe care scria că cel ce o va întoarce pe cealaltă parte, îi va merge bine. Mulți au întors-o și au găsit scris că le mulțumește, pentru că i se urâse să stea tot pe aceeași parte.

13889. Cearta pentru comoară

Este atestat în Moldova.

1. *Die eiserne Stocke* (Bățul de fier). Staufe-Simiginowicz, *Volkssagen*, 78.
- a. Niște copii au găsit într-o zi, pe muntele Țețin, un băț de fier. Certându-se al cui să fie, bățul s-a spart și au căzut din el monede de aur.
- b. Copiii au luat monedele și când au ajuns acasă și au vrut să le arate părinților, mâinile și buzunarele erau goale.

VII. Nenorociri în urma ridicării unor comori 13893–13895

1. Înnebunirea 13893

13893. Femeia care înnebunește după ridicarea comorii

Este atestat în Muntenia.

1. *Povești despre comori*. A. I. F., i. 10566 (Bătrâni – [jud.] Prahova).
- a. Un om, care era la păscut cu oile, a văzut „jucând“ o comoară. S-a dus noaptea și a scos-o. În drum spre casă, omul a fost urmărit de [alți] trei oameni.
- b. Nevasta omului a înnebunit după trei zile și el a dat banii altuia. Nevasta s-a însănătoșit și cel care a preluat comoara a sărăcit. Banii fuseseră jurați de cel care i-a pus în pământ.

2. Îmbolnăvirea 13895

13895. Îmbolnăvirea după ridicarea unei comori

Este atestat în Transilvania și Muntenia. S-au identificat 2 variante.

1. *Comoara*. SCÂNT., 1928, nr. 2, 171 (Bârlea – [jud.] Cluj).
- a. În comuna Bârlea se află o biserică. Un om evlavios a găsit o comoară în gardul bisericii. O soră de-a lui, vrând să arate că nu crede în stăpânirea comorilor de către draci, a adus comoara acasă.
- b. Femeia s-a îmbolnăvit (de gută și dracii o purtau zilnic pe toate hotarele și numai după un timp se înapoia acasă, zdrobită).
2. *Comoara*. ALB. Buc., 1937, nr. 9, 6.
- a, b (și de câte ori voia cineva să-i dea un ajutor, diavolii o făceau dispărută dintre oameni), c. După un timp femeia a fost găsită moartă pe o vale.

Vezi și Tipurile 12305, 12310, 12397, 12427, 12429, 12432, 12434, 12621, 12886A, 12907, 15030, 15147B, 12512, 12585, 12887, 13015, 14598, 14620, 15501, 15714, 14762, 15206, 15212.

LEGENDA RELIGIOASĂ
13925-14144

LEGENDA RELIGIOASĂ

13925–14144

A. Figurile biblice 13925–14114

I. Dumnezeu 13925–13957

1. **Dumnezeu și oamenii** 13925–13944
2. **Dumnezeu și sfinții** 13948–13951
3. **Dumnezeu și diavolul** 13955–13957

II. Fecioara Maria 13967–13986

1. **Zămislirea și nașterea Fecioarei** 13967–13970
2. **Fecioara zămislește pe Iisus** 13974–13980
3. **Minunile Fecioarei Maria** 13984–13986

III. Iisus 13996–14082

1. **Nașterea lui Iisus** 13996–14002
2. **Minunile din noaptea nașterii lui Iisus** 14006–14008
3. **Prigoana lui Iisus** 14012–14017
4. **Răstignirea și învierea lui Iisus** 14021–14045
5. **Iisus este căutat de Maica Domnului** 14049–14056
6. **Minunile lui Iisus** 14060–14066
7. **Alte întâmplări cu Iisus** 14070–14074
8. **Minuni în legătură cu Iisus și Fecioara** 14078–14082

IV. Iov 14091

V. Iuda 14101–14104

VI. Lazăr 14114

B. Sfinții și obiceiurile legate de sărbătorirea lor 14134–14441

I. Originea Sfinților 14134–14135

II. Diferiți Sfinți 14139–14441

1. **Sfântul Alexie (Alexă)** 14139–14141
2. **Sfânta Ana** 14145–14146
3. **Sfântul Andrei** 14150–14159
4. **Sfântul Anton** 14163–14165
5. **Sfânta Barbara (Varvara)** 14169–14170
6. **Sfântul Crisosom** 14174
7. **Sfântul din Densuș** 14178
8. **Sfântul Dumitru** 14182–14187
9. **Sfânta Ecaterina** 14191
10. **Sfântul Eftenie cel Mare (Eftimie)** 14195
11. **Sfânta Filofteia** 14199
12. **Sfântul Gavril Blagoveșnicul** 14203
13. **Sfântul Gheorghe** 14207–14220
14. **Sfântul Gherman (Gheorman)** 14227–14227
15. **Sfântul Grigorie** 14231–14234
16. **Sfântul Haralambie (Haralampie)** 14238–14245
17. **Sfântul Ignat** 14249–14252

18. **Sfântul Ilie** 14256–14286
19. **Sfântul Ioan** 14290–14249
20. **Sfântul Ioan Botezătorul** 14303–14307
21. **Sfânta Maria Viteanca** 14311
22. **Sfânta Marina (și Caterina)** 14315
23. **Sfânta Melania** 14319
24. **Sfântul Mihail** 14323–14324
25. **Sfinții Mucenici – Cei 40 de Sfinți** 14328–14332
26. **Sfântul Nicolae** 14336–14337
27. **Sfânta Odochia** 14341
28. **Sfântul Pantelimon** 14345–14347
29. **Sfânta Paraschiva** 14351–14355
30. **Sfântul Petre** 14359–14376
31. **Sfântul Sisoe** 14380–14381
32. **Sfântul Spiridon** 14385–14391
33. **Sfântul Toador** 14395
34. **Sfântul Teoder** 14399–14415
35. **Sfântul Trif** 14419–14424
36. **Sfântul Teplea Alexi** 14429–14430
37. **Sfântul Vasile** 14434–14437
38. **Sfântul Vlasie** 14441

C. Alte prilejuri de sărbătoriri și diferite practici 14451–14530

- I. **Blagoveștenile** 14451–14452
- II. **Caloianul** 14456
- III. **Cășlegile (și Săptămâna brânzei)** 14460
- IV. **Crăciunul (și Ajunul)** 14464–14472
- V. **Dragobetele** 14476–14477
- VI. **Filipii** 14481
- VII. **Foca** 14485–14488
- VIII. **Joia Verde** 14492
- IX. **Miercurea Strâmbă** 14496
- X. **Miezul Păresii** 14500–14501
- XI. **Nedeia** 14505
- XII. **Paștele** 14509–14513
- XIII. **Sâmbăta lui Lazăr** 14517
- XIV. **Sărbătoarea Soarelui** 14521–14522
- XV. **Sărbătoarea Ursului** 14526
- XVI. **Vinerile Mari** 14530

D. Sărbătorirea zilelor săptămânii 14540–14551

- I. **Vinerea** 14540–14543
- II. **Dumineca** 14547–14551

LEGENDA RELIGIOASĂ

13925-14144

A. Figurile biblice 13925-14114

I. Dumnezeu 13925-13957

1. Dumnezeu și oamenii 13925-13944

13925. Dumnezeu dă oamenilor sămânța și vitele

Este atestat în Moldova.

1. *Cum a adus Dumnezeu sămânța și vitele*. Niculiță-Voronca, **Datine și credințe**, 174 (Stănești - [jud.] Botoșani).

a. Dumnezeu a dat oamenilor sămânța și vitele. Oamenii au refuzat vitele, de frică că o să-i mănânce.

b. Dumnezeu s-a făcut om, a lucrat pământul și a pregătit hrana. Când l-au văzut oamenii, au făcut la fel. Apoi au prăsit și vitele.

13926. Dumnezeu nu vinde luna și soarele

Este atestat în Moldova.

1. (Fără titlu). Niculiță-Voronca, **Datine și credințe**, 872 (Suceava - [jud.] Suceava).

a. Soarele este împăratul focului și Luna împărăteasa apei.

b. Evreii au vrut să le cumpere de la Dumnezeu și cine va spăla cămăși și le va usca la Soare să plătească. Dumnezeu însă nu a acceptat acest lucru.

13927. Dumnezeu trimite șerpi din cer, ca să mănânce pe păcătoși

Este atestat în Moldova.

1. *Îngerii*. Pamfile, **Mitologie**, I, 25.

a. Ploaia și frigul au împiedicat să crească plantele și era mare foamete. Dumnezeu a trimis asupra oamenilor șerpii din cer să-i mănânce, pentru că nu mai țineau legea, nu se mai rugau și se dușmăneau.

b. Toți îngerii s-au dus la Dumnezeu și l-au rugat să-i ierte pe oameni și nu l-au înduplecat.

c. S-a dus și Maica Domnului, care l-a rugat pe Dumnezeu ca șerpii să fie pe copaci în păduri, iar oamenii să fie lăsați să trăiască cel puțin încă 30 de ani. Dumnezeu i-a ascultat ruga.

d. Un preot din nordul Moldovei a primit o scrisoare de la Dumnezeu, în care-i scria că dacă oamenii nu se vor pocăi, el va prăpădi lumea cu totul.

13928. Dumnezeu dă oamenilor bisericile, învățătorii și... Potopul

Este atestat în Moldova.

1. *Bisericile. Învățătorii*. Niculiță-Voronca, **Datine și credințe**, 32.

a. Dumnezeu a învățat neamurile să-și facă biserici. Toți le aveau din cărnați și slănină. Țigani au mâncat-o pe a lor. Cf. Tip. 5969 (românesc). Românii au făcut o biserică din lemn, apoi una de piatră.

b. Dumnezeu le-a dat oamenilor învățători de care însă n-au ascultat; de aceea a venit Potopul. Corabia lui Noe a salvat ce trebuia.

- c. După Potop, oamenii aveau grânele ca pe vremea uriașilor. O femeie a greșit și cerealele s-au făcut ca azi.
- d. Altădată, un balaur a luat oamenilor apa și Dumnezeu a trimis pe Sf[ântul] Gheorghe, care a omorât balaurul.

13929. Dumnezeu dă seceta pentru ca oamenii să se roage pentru ploaie

Este atestat în Muntenia.

1. *De când a lăsat Dumnezeu secetă pe pământ.* MUGURAȘ., 1936, nr. 8, 10.
 - a. Dumnezeu a făcut lumea cu tot ce se află pe ea. A gonit apoi pe Adam și Eva din rai, dar i-a învățat cum să-și câștige hrana.
 - b. Cum lumea s-a înrăit, Dumnezeu a dat secetă și foamete. Apoi s-a îndurat și a dat din nou ploaie. Lumea se teme de ploaie, după Potop. Umblând Dumnezeu și Sf[ântul] Petre pe pământ, au auzit un om rugându-se să nu le dea ploaie duminica, când este zi de odihnă, iar oamenii vor să petreacă. Iar Dumnezeu i-a împlinit dorința.
 - c. Sf[ântul] Petre, trimis de Dumnezeu pe pământ, a auzit cum unii oameni se plâng că a plouat luni, când trebuiau să are, alții că a plouat marți, când trebuiau să strângă fânul și astfel au găsit cusur ploii în fiecare zi.
 - d. Aflând Dumnezeu acest lucru, a hotărât ca o dată să dea ploaie multă, ca să ajute frumusețile pământului, iar altă dată să nu dea de loc, ca să simtă pământul arzând, și oamenii să se roage pentru ploaie. De atunci este seceta.

13930A. Dumnezeu întreabă pe oameni când să le dea ploaie

Este atestat în Moldova.

1. *Ploile de toamnă.* Pamfile, **Văzduhul**, 115.
 - a. Dumnezeu a întrebat pe oameni care ar fi ziua cea mai nimerită să le dea ploaie. Unul a cerut ploaie luni, altul marți, altul miercuri și așa mai departe.
 - b. Când au fost de acord cu toții să plouă duminică, a auzit pe preot care l-a rugat ca nu cumva să facă un asemenea păcat și să dea ploaie tocmai în ziua când vin oamenii la biserică și capătă și el bani pentru nevoile lui.

13930B. Oamenii nu se pot înțelege în ce zi să plouă

Este atestat în Muntenia.

1. *Fiți uniți și veți avea orice veți cere.* (V. A. Urechia, FAM., 1888, nr. 16, 181 (Tătăruși – Iași). Republicată: HOȚUL, 1888, nr. 53, 2; *Fiți uniți*, GAZ. TRANS., 1901, nr. 267, 1; *Fiți uniți și veți avea orice veți cere. Legende române*, 129; VEST. SAT., 1918–1919, nr. 12, 2.
 - I a. În Gura Văii era mare secetă și pârgarul județului s-a dus la o babă să facă descânțece. Tot satul s-a rugat la biserică și nu se ivise încă nici un nor.
 - b. Arhimandritul de la Curtea de Argeș s-a înțeles, cu părintele Onofrei, să vie cu tot satul duminica, să hotărască de comun acord când vor ploaie.
- II a. Când s-a adunat satul, arhimandritul i-a întrebat dacă vor ploaie luni. Olarii au protestat, pentru că cuptoarele cu oale au fost aprinse și se stricau.
 - b. Marți nu au acceptat ploaia cei ce mai aveau de cosit; miercurea, fetele care voiau să se ducă la târg cu ouă și găini; joi, copiii care aveau zi liberă; vineri, zidarii care trebuiau să puie temelie unei biserici; sâmbătă, femeile care spălau rufe.
 - c. Paracliserul s-a opus să plouă duminică, pentru că oamenii nu puteau veni la biserică, și el ar fi pierdut câștigul.

- d. Arhimandritul a spus oamenilor să vie să se roage lui Dumnezeu, atunci când vor fi de acord în ce zi să plouă.

13931A. Dumnezeu dă ploaie când vrea el

Este atestat în Muntenia. S-au identificat 2 variante.

1. *Oamenii la Dumnezeu*. CAL. GOSPOD., 1937, 75.

- Cărămidarul s-a dus la Dumnezeu să-l roage să nu dea ploaie (până nu-și va isprăvi treaba).
- Grădinarul s-a dus să-l roage să dea ploaie (ca să crească legumele).
- Țăranul s-a dus să-l roage să nu dea ploaie, pentru că era la treierat.
- Dumnezeu i-a trimis pe toți acasă.
- Le-a spus să mai vie, când vor fi cu toții de acord.
- Dumnezeu a hotărât să dea ploaie, când va socoti el de cuviință (pentru că oamenii nu vor cu toții același lucru).

2. *Oamenii la Dumnezeu*. (ȘT. St. Tuțescu), ȘEZ., 1913, nr. 11, 182 (Balota - [jud.] Vâlcea).

- (ca să i se usuce cărămizile), b, c₁ (Țăranul s-a dus să-l roage să dea ploaie), d (pentru că nu putea să-i împace pe toți), f (pentru că nu poate împăca dorințele fiecăruia).

13931B. Dumnezeu să facă cum știe că este mai bine

Este atestat în Moldova și Muntenia. S-au identificat 3 variante, care se grupează astfel:

1. *Cum o vrea Dumnezeu*. Pamfile, **Firișoare de aur**, 55.

- Un moș și o fată aveau două fete măritate.
- Bărbatul fiecăreia avea altă meserie (grădinar și zidar).
- Moșul s-a dus într-o zi să le vadă.
- La înapoiere baba l-a întrebat ce fac fetele și moșul i-a povestit.
- Una i-a spus că ar fi bine să plouă (grădinăreasa, care a stat tot timpul cu ochii pe cer și se ruga de ploaie, ca să aibă cu ce uda grădina).
- Cealaltă a spus că ar fi bine să nu plouă (zidăreasa, care făcea cărămizi și stătea tot timpul cu ochii pe cer și se ruga să nu se strice vremea).
- Baba l-a întrebat ce a zis, iar moșul i-a răspuns că a spus fetelor să le dea Dumnezeu după dorință.
- Când baba l-a întrebat ce spune acum, moșul i-a răspuns că Dumnezeu va face ce știe el că este mai bine.

2. (Fără titlu). ȚĂRĂNISM., 1929, nr. 21, 12.

- a, b (grădinar și cărămidar), c, d, e (grădinăreasa, care era voioasă. Ea a stat toată ziua cu bărbatul ei cu ochii pe cer și s-au rugat lui Dumnezeu să le dea ploaie, cu toate că bărbatul ei are roată bună ca să scoată apă să ude grădina), f (cărămidăreasa, care se trudea pentru că pe la ei se construia palate. Și ea a stat cu ochii pe cer și s-a rugat să nu se spargă cerul și să plouă).

3. *Rahira și Profira*. A. I. F., i. 10830 (jud. Vrancea?).

- (pe Rahira și Profira), b (cărămidar și plugar), c, f (cărămidăreasa), e (nevasta plugarului).

13932. Slugile lui Dumnezeu

Este atestat în Muntenia.

1. *Slugile lui Dumnezeu*. FAM., 1901, 390.

- De la o vreme, Dumnezeu a lăsat toate grijile în seama lui Iisus. A oprit pe lângă el pe cele două slugi credincioase: pe Sf[ântul] Ilie, care era surd și pe bătrânul Eliseu, care era șchiop.
- Odată, fiind secetă aprigă într-o parte a pământului, oamenii s-au rugat lui Dumnezeu să le dea ploaie, pentru că a crăpat pământul și mureau vitele. Dumnezeu a trimis pe Sf[ântul] Ilie, care a adunat norii și a dat ploaie mai multe săptămâni.

- c. Oamenii s-au rugat lui Dumnezeu să înceteze cu ploile, că li se strică semănăturile și li se îneacă vitele. Dumnezeu a trimis pe Eliseu cu poruncă grabnică la Sf[ântul] Ilie să înceteze ploile. Eliseu l-a sculat pe Sf[ântul] Ilie, care a împlinit porunca lui Dumnezeu și toată firea s-a înveselit.
- d. Din cauza acestor slugi, ori nu plouă la timp, ori plouă cu săptămânile. Eliseu este șchiop și nu poate merge repede, iar Sf[ântul] Ilie este surd și nu aude când i se spune să înceteze ploile.

13933A. Dumnezeu nu permite să se lucreze duminica

Este atestat în Moldova.

1. (*Sf[ântul] Petre coborând duminica pe pământ.*) (T. Pamfile – **Culegeri**). B.A.R., ms. 5091, f. 127.
 - a. Dumnezeu a trimis pe Sf[ântul] Petre pe pământ să vadă cum respectă oamenii duminica. A umblat el jumătate din lume și nu a găsit pe nimeni lucrând.
 - b. A văzut în acest timp o fată necăjită, că nu o lăsa maică-sa să se ducă la strânsură și ea răsucea un trandafir.
 - c. Sf[ântul] Petre a povestit lui Dumnezeu tot ce a văzut, iar Dumnezeu i-a spus că fata lucra, pentru că avea un trandafir în mână. Cf. Tip. 11900.

13933B. Dumnezeu și omul ce răsucea un fir de iarbă

Este atestat în Muntenia. S-au identificat 2 variante identice.

1. (Fără titlu). Bălășel, **Sf[ânta] Duminică**, 19.
2. *De când umbla Dumnezeu cu Sf[ântul] Petru pe pământ.* ALB., Buc., 1939, 462.
 - a. Dumnezeu și Sf[ântul] Petru ședeau de vorbă într-o duminică. Dumnezeu l-a trimis pe Sf[ântul] să vadă ce este cu un om care lucra în aceea zi. Sf[ântul] a cercetat și nu a găsit pe nimeni lucrând, pentru că toți oamenii erau duși la biserică.
 - b. Pe când se întorcea la Dumnezeu, Sf[ântul] a văzut un om pe prispa casei răsucind pe deget un fir de iarbă.
 - c. A povestit lui Dumnezeu ce a văzut și Dumnezeu a considerat că nici acest lucru nu trebuia să facă omul, pentru că locul lui era la biserică. Blestemul lui Dumnezeu a uscat degetul aceluși om.

13934. Dumnezeu și tâlharii

Este atestat în Moldova.

1. (Fără titlu). Niculiță-Voronca, **Datine și credințe**, 525.
 - a. Prigonitorii au dat fierarilor să facă patru cuie, pentru răstignirea lui Iisus. Un om a furat un cui, gândindu-se că pe Iisus îl va dura mai puțin. Cf. Tip. 14044.
 - b. Dumnezeu i-a blagoslovit pe tâlharii să poată fura, dacă sunt săraci și au nevoie de hrană [?]. Tâlharii, spre diferență de hoți, dau și la alții și se roagă lui Dumnezeu [?].

13935. Dumnezeu și Harizan Pociș

Este atestat în Moldova.

1. *Harizan Pociș*. Niculiță-Voronca, **Datine și credințe**, 526 (Botoșani – [jud.] Botoșani).
 - a. Un om, căruia îi mergea bine în tâlhărie, s-a dus la Dumnezeu să-i ceară ca pe orice va pune mâna să fie al lui. Și l-a întâlnit pe Dumnezeu și Sf[ântul] Petre, în chipul a doi moșnegi, care i-au ascultat păsul.
 - b. A primit sfatul să pornească la tâlhării numai când, așezându-se la masă cu nevasta, îi va ieși foc din cușmă.

- c. Dumnezeu l-a mai învățat să dea de pomană din ce va fura, să se roage să-i meargă bine și lui și celui de la care a furat și să nu cheltuiască banii pe beții și netrebnicii.

13936. Dumnezeu prețuiește mai mult faptele decât rugăciunile

Este atestat în Moldova.

1. *Legenda unui călugăr pustnic din Mănăstirea Neamțului*. Dima, **Culegeri de legende**, 46.

- I a. La mănăstirea Neamțului era călugărul pustnic Dionisie, care se ruga zi și noapte lui Dumnezeu. El voia să știe dacă-i sunt primite rugăciunile lui.
- b. Odată, a cerut lui Dumnezeu să-i arate pe mai-marele dracilor, în toată slutenia lui. Dumnezeu i-a trimis două seri de-a rândul pe Arhanghelul Gavril să-l facă să renunțe, dar călugărul nu a vrut. Dumnezeu a făcut ca Belzebut să-și vâre numai mâna în chilia călugărului și l-a speriat. În urma rugăciunilor, Dumnezeu l-a scăpat.
- c. De atunci călugărul s-a mândrit atât de mult că este iubit de Dumnezeu, încât nu mai vorbea cu nici un călugăr din mănăstire.
- d. Dumnezeu a trimis din nou pe Arhanghel să-i spuie că este iubit pentru rugăciunile sale, dar face rău că se mândrește că-i sfânt. În unele orașe sunt mireni mai sfinți ca el. Să se ducă, de exemplu, să-l caute pe spătarul Gheorghe.
- II a. Călugărul s-a dus la Iași la spătar și l-a întrebat cum se roagă el lui Dumnezeu. Spătarul i-a vorbit de credința în Dumnezeu, de apărarea religiei și a patriei.
- b. L-a sfătuit apoi să se înapoieze la mănăstire și l-a învățat cum să se roage lui Dumnezeu, cum să lucreze toți împreună pentru respectarea legilor și să-și iubească patria. Numai așa vor înfrânge puterea lui Antihârșt.

13937. Omul bun, răsplătit de Dumnezeu

Este atestat în Muntenia.

1. *O inimă bună e răsplătită*. NEAM. ROM. POP., 1913, nr. 27-28, 429.

- I a. Un om sărac, văduv și cu doi copii, care păzea vacile din sat, muncea din greu și se ruga mereu lui Dumnezeu să-i dea o comoară. Dumnezeu i-a scos în cale o comoară, răsplătindu-l pentru cinstea, credința și răbdarea lui. L-a sfătuit însă să nu-și permită risipă și stricăciune.
- b. Omul și-a făcut planul să-și dureze o gospodărie frumoasă și seara a arătat copiilor săculețul cu bani.
- II a. Și-au făcut un rost frumos, cu casă, grădină și munceau cu voie bună și credință, iar averea le sporea. Feciorii s-au însurat cu fete bune și harnice și totul mergea din plin.
- b. Tatăl, deși fericit, slăbea mereu, nu dormea și nu mânca, pentru că nu-i priia viața asta în care nu făcea nimic. De aceea s-a sfătuit cu feciorii lui să-și reia vechea ocupație.
- c. Numai câteva zile petrecute în aer, îl făcu să-și revină și să fie din nou voios și voinic. Așa că și-a continuat ocupația pe care o avusese din copilărie. Feciorilor însă nu le-a fost rușine de acest lucru. Omul a murit la adânci bătrâneți, iar copiii i-au moștenit averea.

13938. Dreptatea lui Dumnezeu

Este atestat în Transilvania.

1. *Dreptatea lui Dumnezeu*. GAZ. TRANS., 1898, nr. 124, 7.

- a. Dumnezeu, când a făcut pe oameni, i-a făcut pe toți la fel de deștepți și de avuți. Fiecare muncea, fără să se înșele între ei.

- b. Nemulțumiți, oamenii au cerut lui Dumnezeu să-i facă pe toți bogați. Dumnezeu, îndeplinindu-le ruga, nu mai avea cine munci pământul.
- c. Atunci au rugat pe Dumnezeu să-i facă pe toți săraci și iar nu le-a plăcut.
- d. L-au rugat apoi să facă cum crede că este mai bine, iar Dumnezeu a lăsat să fie în lume săraci și bogați, înțelepți și proști. De atunci lumea așa a rămas.

13939. Dumnezeu vrea să despartă urâții de frumoși

Este atestat în Moldova.

1. *De când trăiesc la un loc cei proști cu cei urâți*. Vasiliu, **Povești**, 247. Republicată: CAL. ARH. BUC., 1932, 311; *De când locuiesc la un loc proștii cu cei frumoși*, CAL. SĂT., 1933, 30.
 - a. Dumnezeu și Sfântul] Petre au vrut să aleagă oamenii frumoși de cei urâți. Au dat de un om foarte urât, care, auzind ce treabă vor să facă, s-a bucurat spunând că și lui îi este silă de urâți.
 - b. Dumnezeu a hotărât să-i lase pe urâți amestecați cu cei frumoși, pentru că și urâții se cred frumoși.

13940. Dreptate dumnezeiască

Este atestat în Muntenia.

1. *Dreptate cerească*. NEAM. ROM., POP., 1928, nr. 6, 104.
 - a. Dumnezeu, umblând cu Sfântul] Petre pe pământ, a vrut să încerce pe un om înstărit, dar fără suflet. A dezlănțuit o furtună și i-a cerut adăpost, dar au fost goniti.
 - b. Când Sfântul] Petre a cerut lui Dumnezeu să-l pedepsească pe om, Dumnezeu i-a răspuns că el răsplătește pe om în cer.
 - c. Sfântul] Petre a susținut să-l pedepsească pe pământ, trimitându-i pe diavol. Dumnezeu l-a liniștit, spunând că ce-și face omul singur nici diavolul nu i-o poate face.

13941. Dumnezeu e îndurător

Este atestat în Muntenia.

1. *Azi la joc, mâine la joc*. NEAM. ROM. POP., 1939, nr. 7-8, 124.
 - a. Într-un sat era o femeie jucăușă la orice petrecere. Surprinzând-o Dumnezeu și Sfântul] Petre într-un asemenea moment, Sfântul] a cerut lui Dumnezeu s-o pedepsească, pentru că duce mulți oameni în ispită. De aceea ar trebui băgați în ea mulți draci.
 - b. Dumnezeu a hotărât să intre în femeie numai un singur drac, care a chinuit-o rău. Nu i-au ajutat nici un fel de rugăciune.
 - c. Numai când au dus femeia la biserica Fecioarei, unde s-au făcut rugăciuni trei zile și trei nopți, a venit un înger cu trup de copil și a scos un vierme din femeie. Viermele a pierit, dar a înnegrit mâna copilului până la cot.
 - d. Dumnezeu i-a arătat Sfântului ce a lucrat un singur drac, și femeii i-a spus să nu mai joace astfel.

13942. Dumnezeu nu aprobă faptele diavolului față de oameni

Este atestat în Moldova și Muntenia. S-au identificat 2 variante.

1. (*Despre Dumnezeu și Sfântul] Petre*). (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4557, f. 499 (Pârlita – Alexandria / [jud.] Teleorman)
 - a. Dumnezeu și Sfântul] Petre au mers pe pământ.
 - b. Au întâlnit doi frați (care arau un loc).
 - c. Dumnezeu i-a salutat („mai bun lucru la lucrul dracului“).
 - d. Au dat de o pereche ce se iubea (un bărbat cu femeia altuia).
 - e. Dumnezeu i-a salutat („mai bun lucru la lucrul lui Dumnezeu“).
 - f. Sfântul] Petre l-a întrebat de ce a procedat astfel.
 - g. Dumnezeu a răspuns că cei doi frați erau oameni răi; cel care mâna

boii îi mâna numai pe ai celuilalt pentru a-i proteja pe ai lui. Cel care ținea plugul trăgea brazda mare și adâncă numai pe pământul lui.

h. Perechea ce se iubea va da naștere unui copil, care va crede în Dumnezeu.

2. *Unde-i diavolul*. (T. Pamfile – **Fără titlu**). B.A.R., ms. 5094, f. 338 (Țepu – Tecuci / [jud.] Galați). Publicată: *Unde-i fapta diavolului*. I. CREANGĂ, 1916, 259; **Pov. pop. rom.**, 135.

a, d (după o tufă), e („noroc bun“), b (ce-și împărțeau ogorul moștenit, căutând fiecare să fure pe celălalt), c₁ (Dumnezeu a pus capul în pământ și a tăcut), f, h₁ (Între cei dintâi era dragoste), g₁ (Între cei doi frați era diavolul).

13943. Dumnezeu învață pe om să-și schimbe norocul

Este atestat în Moldova.

1. *Mai cu nedreptul*. I. CREANGĂ, 1916, nr. 5, 146 (Botoșani – [jud.] Botoșani).

I a. Unui om foarte drept îi mergea în permanență rău. Întâlnind, într-o zi, pe Sfântul] Gheorghe, l-a rugat să-l întrebe pe Dumnezeu, de ce-i merge prost, deși totdeauna este drept. Și ca să nu uite acest lucru, i-a luat scara de aur a calului.

b. Sfântul], ajungând la Dumnezeu și văzând lipsa scării, și-a adus aminte de om și l-a întrebat pe Dumnezeu.

c. I-a comunicat apoi omului că Dumnezeu l-a sfătuit să mai facă nedreptăți și-i va merge mai bine. Și hotărât să facă acest lucru, omul a început prin a tăgădui că a luat scara Sfântului, care nu a avut ce-i face.

d. A vândut scara de aur unui negustor, care i-a dat bani și pentru șaua de aur a Sfântului Gheorghe pe care omul i-a promis să i-o aducă.

e. Negustorul, când s-a convins că a fost tras pe sfoară, a chemat pe om la judecată.

II a. Omul l-a convins că nu se poate prezenta la judecată ca un zdrențuros. Negustorul i-a dat un costum de haine.

b. În fața judecății, omul a negat pâră negustorului și a adus drept argument faptul că negustorul ar fi în stare să spună că și hainele pe care le poartă omul sunt ale negustorului. Negustorul a spus că hainele sunt într-adevăr ale lui și omul cu strâmbătatea a câștigat procesul. Cf. Tip. 5564 (românesc).

13944. Dumnezeu apără pe omul credincios

Este atestat în Muntenia.

1. *Ostrovul de la Călimănești*. (T. Bălășel), ȘEZ., 1912, nr. 8, 117 (Bogdănești – Rm. Vâlcea / [jud.] Vâlcea). Republicată: **Ostrovul**, 3.

a. Unui om bun și credincios îi mergeau treburile bine. Odată, venind de la târg, cu carul plin de târguieli, s-a pornit ploaia. Înaintând cu greu, l-a apucat duminica pe drum, iar el a sărbătorit-o ca și cum ar fi fost acasă.

b. Ca să-l încerce, Dumnezeu a făcut să iasă Oltul din matcă și valurile furioase înaintau spre căruța unde dormea omul. El s-a sculat și s-a rugat lui Dumnezeu, iar valurile nu atingeau locul cu căruța, parcă ar fi fost un ostrov.

c. Acest ostrov a rămas și pe el a zidit Despina, doamna lui Neagoe Vodă, un schit.

2. Dumnezeu și sfinții 13948–13951

13948. Dumnezeu și Sfântul] Petre

Este atestat în Transilvania.

1. *Parabolă din popor.* (L. Costin). DOINA Jor., 1928–1929, 142 (Ruginosu – Caraș-Severin).
 - a. Mergând pe pământ, Dumnezeu i-a cerut Sfântului Petre să se uite-n dreapta lui și să-i spuie ce vede. Sfântul i-a spus că vede o căldare cu apă între două căldări cu unsoare, puse pe foc. Stropii de unsoare sar dintr-o căldare în alta, dar în cea cu apă nu pică nimic.
 - b. Dumnezeu a explicat Sfântului că căldarea cu apă de la mijloc este un om sărac între doi bogați. Cei bogați se duc unul la celălalt și-și dau de pomană, dar pe sărac îl ocolesc și nu-i dau nici măcar mămăligă mucegăită.

13949. Dumnezeu ceartă pe Sfântul Petre pentru înșelăciune

Este atestat în Transilvania.

1. *Târgul lui Sfântul Petre.* (Koevary), GAZ. TRANS., 1890, nr. 237, 1.
 - a. Sfântul Petre avea o vacă pe care nu putea s-o vândă, pentru că fiecare îi găsea câte un cusur.
 - b. Un străin l-a învățat cum să-și laude marfa și el a vândut vaca. Când a vrut să cumpere ceva, banii i-au dispărut.
 - c. Dumnezeu l-a certat pentru înșelăciune și cum Sfântul s-a pocăit, Dumnezeu i-a dat înapoi și vaca și banii, spunându-i că, străinul care l-a sfătuit ce să facă, era ispita.

13950. Dumnezeu arată Sfântului Petru de ce a făcut pe lume bogați și săraci

Este atestat în Muntenia.

1. *De ce nu sunt toți oamenii bogați.* ALB. Buc., 1922, nr. 44–45, 717. Republicată: *De ce nu-s toți oamenii bogați?* CAL. F. LUMEA, 1927, 66.
 - a. Sfântul Petru l-a întrebat pe Dumnezeu de ce nu sunt toți oamenii bogați. Fără să-i răspundă ceva, Dumnezeu l-a trimis pe pământ să angajeze lucrători ca să clădească un palat în rai.
 - b. După ce Sfântul a colindat cele patru colțuri ale lumii și nu a găsit pe cine să angajeze, s-a înapoiat. Dumnezeu dăduse în acel an rod bogat și toți oamenii, având belșug, nu mai știau unde să-l pună.
 - c. Abia atunci a înțeles Sfântul de ce a făcut Dumnezeu bogați și săraci: bogații să se ajute cu munca celor săraci, iar săracii să alerge să ajute pe cei bogați.

13951. Dumnezeu și Arhanghelul Gavril

Este atestat în Muntenia.

1. *Arhanghelul Gavrilă și Dumnezeu.* Popescu, N. D., **Basme**, 27.
 - a. La o răspântie de drumuri în mijlocul unei păduri, trăia un moșneag, care era totdeauna bucuros de oaspeți.
 - b. Dumnezeu, găzduind la acel moșneag, a aflat că este preot și neprimind lăcaș să slujească, s-a retras să facă bine drumeților. Bătrânul i-a mai spus că are și doi feciori mulțumiți, datorită lui Dumnezeu.
 - c. Când Dumnezeu a ajuns înapoi în cer, a adunat îngerii și sfinții și i-a întrebat dacă-l cunosc pe moșneagul din pădure. Cum a aflat că-l cunosc, le-a cerut socoteală de ce l-au lăsat să sufere.
 - d. Sfântul Gavrilă i-a răspuns lui Dumnezeu că moșneagul a fost lăsat să fie exemplu pe pământ, dar că locul lui este rezervat printre sfinți.

3. Dumnezeu și diavolul 13955–13957

13955. Dumnezeu își dispută [cu] dracul¹ un om

Este atestat în Transilvania.

1. În text: „dispută dracului“ (n. ed.).

1. *Răvășirea oamenilor*. Novacovici, **Din comoara Banatului**, 51.

- a. Când Dumnezeu și Satana își separau oamenii, s-a născut ceartă pentru unul din ei. Dumnezeu a hotărât că omul va fi al lui, dacă, așezându-se la masă, își va face cruce. Dar omul nu și-a făcut cruce și Satana a vrut să-l ia.
- b. Dumnezeu a mai cerut răgaz până mănâncă omul și poate se va închina atunci. Omul însă, după ce a mâncat, s-a aruncat pe pat și a slobozit un vânt.
- c. Dumnezeu a spus Satanei că-și poate lua omul, dar nici Satana n-a vrut să-l mai ia, pentru că nu-i trebuiesc oamenii care fac asemenea lucruri oricând.

13956. Dumnezeu dă dracilor prostia

Este atestat în Moldova.

1. *Poveste*. MUNCIT., 1887, nr. 7, 2.

- a. După ce Dumnezeu a dat îngerilor harurile cele mai alese, să le împartă oamenilor, a venit un drac șchiop, trimis de Scaraoschi, să-l înduplece să le dea lor prostia. Și au obținut-o.
- b. Bucuros, Tartorul a făgăduit să dăruiască prostia tuturor celor care-i vor închina sufletul.
- c. Scaraoschi a câștigat mereu mai multe suflete, pentru că diavolii se răspândeau printre oameni, împingându-i la păcate.
- d. Nedumerit, Dumnezeu a trimis pe Arhanghelul Mihail în iad și a aflat cauza acestor lucruri. De atunci, Dumnezeu se zbuțumă cu toată ceata îngerească, să ia prostia din mâna lui Scaraoschi. Altfel nu se vor liniști lucrurile pe pământ.

13957. Dumnezeu smulge sufletele omenești de la diavol

Este atestat în Moldova.

1. *Vânătorul*. *Pușca*. Niculiță-Voronca, **Datine și credințe**, 303.

- a. Diavolul luase toate sufletele și lui Dumnezeu îi părea rău. Sfântul Ilie a căutat să-l fulgere și nu a reușit. Numai un vânător a tras în diavol cu pușca încărcată cu pietre și l-a omorât.
- b. Vânătorul, murind, a dat la poarta iadului de același drac, ce muta neconținut două pietre. Însăpăimântat, dracul și-a chemat confracții și le-a spus cine este vânătorul. De frică, toți dracii au fugit, iar sufletele au ieșit din iad și s-au dus la Dumnezeu.
- c. Când Scaraoschi s-a dus să ceară sufletele înapoi, Dumnezeu nu i le-a mai dat. Pe vânător, Dumnezeu l-a înviat după trei zile.

II. Fecioara Maria 13967-13986**1. Zămislirea și nașterea Fecioarei 13967-13970****13967. Zămislirea prin mirosirea frunzei de păr**

Este atestat în Moldova. S-au identificat 2 variante.

1. *Nașterea Maicii Domnului*. Marian, **Legendele Maicii Domnului**, 12.

- a. Ioachim și Ana erau oameni evlavioși, care se rugau continuu lui Dumnezeu (să le dăruiască un copil).
- b. Jertfa lor nu era primită de Dumnezeu, pentru că nu aveau copii.
- c. Au hotărât să se despartă plecând în lume (în pustiu).
- d. Să se roage separat lui Dumnezeu.
- e. Ana s-a rugat și a plâns pe un butuc.
- f. O frunză de păr s-a așezat pe carte (și mirosind-o, a rămas grea).
- g. A dat de veste lui Ioachim, care nu a crezut-o. A mers el în acel loc unde, convingându-se de adevăr, i-a cerut iertare.
- h. Au hotărât să dăruiască copilul lor bisericii.

i. Ana a născut o fată pe care au botezat-o Maria.

j. La 3 ani au dăruit-o bisericii.

2. *Nașterea Maicii Domnului*. Marian, **Legendele Maicii Domnului**, 10.

a (și erau primii care-i aduceau jertfă), b (după cum le-a spus preotul),

c (și peste un an să se întâlnească în locul unde s-au despărțit, la un pod),

e₁ (Ana a dat de chilia unui pustnic, unde a stat un an și s-a rugat), f (și

ea, sărutând-o și punând-o în sân, a rămas grea), g₁ (După un an s-a

întâlnit la pod cu bărbatul ei), i.

13968. Îngerul Domnului vestește părinților nașterea Fecioarei

Este atestat în Moldova. S-au identificat 3 variante, care se grupează astfel:

1. *Nașterea Maicii Domnului*. Marian, **Legendele Maicii Domnului**, 7.

a. Ioachim și Ana erau necăjiți că nu aveau copii.

b. Jertfa lor nu era primită la biserică din această cauză, iar pălimarul o punea deoparte.

c. De aceea au hotărât să se despartă și s-o ia fiecare încotro o vedea cu ochii.

d. La un popas, s-au odihnit fiecare sub un copac. Au visat un înger care le-a spus să se ducă acasă, să se roage lui Dumnezeu și vor căpăta un copil, dacă-l vor jurui bisericii la șapte ani.

e. Ana a născut o fată, pe care a botezat-o Maria și a închinat-o bisericii.

f. A stat acolo până s-a făcut mare, apoi a revenit la casa părintească.

2. *Nașterea Maicii Domnului*. Marian, **Legendele Maicii Domnului**, 8.

a, b, c₁ (Au hotărât ca Ioachim să se roage pe munte și Ana în grădină.

Copilul ce-l vor căpăta să-l închine bisericii la trei ani), d₁ (Îngerul Gavril le-a spus că ruga lor a fost ascultată), e (iar un înger a venit în fiecare zi,

a uns-o cu mir pe la gură, aceasta fiind hrana ei, mâncarea cerească), f₁ (Acolo a stat 12 ani).

3. *Nașterea Maicii Domnului*. Marian, **Legendele Maicii Domnului**, 14.

a, b₁ (Ei nu erau primiți de-aceea în biserică), c₂ (S-au rugat, în grădina lor și pe câmp, să le dea Dumnezeu un copil, ca să poată intra în biserică),

d₂ (Un glas din cer le-a spus că vor căpăta un copil, care va fi spre lauda și cinstea întregului neam omenesc. Ioachim a făgăduit să jertfească pruncul bisericii), e (iar preotul a pus-o pe masa altarului și îngerii Domnului au

hrănit-o cu mană cerească timp de 12 ani).

13969. Cele trei flori

Se combină cu Tip. **14002A**. Este atestat în Moldova, Muntenia și Transilvania. S-au identificat 5 variante, care se grupează astfel:

1. *Legenda Maicii Domnului*. RĂV., 1907, 620 (Turdaș - [jud.] Hunedoara).

I a. Doi oameni nu aveau copii (Achim și Ana).

b. Preoții le-au spus că vor fi opriți să mai între în biserică.

c. Au hotărât amândoi să se roage lui Dumnezeu (timp de trei zile).

d. Au dat apoi în grădină de trei flori: una albă, una mohorâtă și alta galbenă. Au înțeles că mila lui Dumnezeu s-a îndreptat spre ei.

e. Au căpătat o fată, pe care au numit-o Maria.

f. Au închinat-o bisericii (după obicei, unde a slujit 12 ani).

II a. Dumnezeu, văzând smerenia ei, a trimis pe Arhanghelul Gavril cu un stâlpăruș cu 12 flori și între ele chip de om. I-a spus să cuprindă acea floare, pentru că menirea ei este să nască pe Iisus. Cf Tip. **13975**.

b. Preoții au vrut s-o mărite, fiind grea, pentru a nu fi judecată de dușmani. De aceea au hotărât ca cei ce slujeau bisericii să-și lase acolo toiagele cu numele lor. Pe toiagul lui Iosif, logoditul Mariei, au crescut trei crenguțe verzi. Cf. Tip. **13979**. Și preoții i-au explicat ce este cu Maria, pe care trebuie s-o ia.

c. Iosif a muștrat-o și a vrut s-o lase, dar îngerul Domnului a venit la

- el, în vis, și i-a spus s-o cinstească ca pe Maica lui Iisus. Și Iosif a luat-o de nevastă.
- III a. Pe atunci era împărat Cezar August din Roma. El a văzut soarele venind la amiază, având în mijloc o fată cu un cocon în brațe, cu o stemă împărătească, iar sub picioare avea luna. Împăratul a pus să se facă biserica Bojenița. Nu a avut bani s-o isprăvească și-a cerut lui Irod să puie biruri mari.
- b. Iosif a plecat cu Maria la Ierusalim, ca să vândă un bou, să plătească dările. Dar nu l-au putut vinde.
- c. Au mers la Vifleim, la casa unei rude, Salomia, cu gândul să se ducă a doua zi la târg. În aceea noapte Maria a născut în ieslea de piatră fără dureri, de s-au minunat Iosif și Salomia.
- d. Niște păstori au auzit acest lucru de la niște stoluri de îngeri și au venit să se închine Mariei și pruncului ei.
- e. Atunci a apărut steaua la răsărit, mergând spre miazăzi. Gașpar, Viltazar și Milchior, știind ce însemnează acest lucru, călăuzindu-se după stea, s-au dus să ducă lui Iisus aur, tămâie și smirnă.
- IV a. Irod a spus lui August că s-a născut un nou împărat. Împăratul a dat ordin să fie omorâți toți coconii din jurul Ierusalimului.
- b. Cele 3 personaje l-au găsit pe Iisus și i s-au închinat cu darurile. Îngerii i-au sfătuit să nu se ducă pe la Irod.
- c. Îngerul Domnului a anunțat pe Iosif de primejdie și, călare pe asini, au fugit în munții Egiptului.
- V a. În codru au dat de doi tâlhari, ale căror femei erau bolnave după naștere, iar una dintre ele era pe moarte. Fecioara a hrănit copiii acestor femei.
- b. După 676 de zile petrecute acolo, îngerul l-a anunțat în Nazaret, pentru că murise și împăratul August și Irod.
- c. Cei doi copii ai tâlharilor, Topma și Guta, pe care i-a hrănit Fecioara, au fost răstigniți o dată cu Iisus. Cf. Tip. 14015.
- VI a. Când Irod a omorât atâți copii, fata lui, Rachila, a spus că Dumnezeu va slobozi asupra lui Irod 6 bice.
- b. La primul bici a început să curgă din trupul lui păduchi; la al doilea i-a căzut pielea de pe trup; la al treilea nu și-a mai aflat saț de foame; la al patrulea l-a cuprins tusea; la al cincilea l-au mâncat viermii pe dinăuntru, și la al șaselea s-a omorât. Rachila a urmat la tron.
2. (*Despre Moș Crăciun*). (N. Densușianu – **Răspunsuri**), B.A.R., ms. 4557, f. 21 (Bălțați – Slatina / [jud.] Olt).
- I a., c₁ (Femeia a hotărât să se roage la o tufă de rosmarin și bărbatul la biserică, după sfatul unui moș), e, f (să se facă sfântă, socotind că au primit-o de la Dumnezeu); VII a. Maria, venind pe acasă, a povestit mamei ei că de trei ori a venit la biserică un tânăr frumos, care a întreat-o dacă vrea o floare. Cum mama ei a sfătuit-o să primească, ea a rămas imediat însărcinată. Cf. Tip. 13975, b. Părinții au alungat-o și ea a fost poreclită „Năroada Satului“ (pentru că pribegea prin sat), c. De Crăciun s-a dus la colindat și, apucând-o durerile nașterii, a cerut adăpost unei vecine tot însărcinată, d. Vecina nu a primit-o, dar copilul din pântecul ei a spus să se scoale mama lui dinaintea lui Dumnezeu. Și totuși a fost alungată + Tip. 14002A, I b (și a cerut adăpost Crăciunoaiei; aceasta nu a primit-o de frica lui Crăciun, care era dus cu caprele la munte și a trimis-o în ieslea cailor), e (pe care i-a rugat să mănânce, să se sature și să sufle cât durează nașterea), f (să mănânce și numai în ziua de Ispas să se sature, pentru că au făcut zgomot), g (care după ce au mâncat, au început să sufle); II a (auzind că a moșit-o pe Maria, pentru că Crăciunoaia s-a dus să vadă ce

e în staul, unde a văzut lumină mare), b (mai frumoase, punând-o să le bage în scaldătoarea lui Iisus), h.

3. *Maica Domnului în stare binecuvântată*, Marian, **Lengedele Maicii Domnului**, 26.

I a, c₁, e, f (să se facă sfântă); VII a. Cf. Tip. 13975 b (pentru că se adăpostea pe unde putea și mânca ce găsea, în satul apropiat).

4. *Maica Domnului în stare binecuvântată*. Marian, **Legedele Maicii Domnului**, 17.

I a (Ioachim și Ana), c, e, f (unde au dus-o la vârsta de trei ani și au pus-o în altar, pe masă), g. Venind la slujbă călugărițele, au luat-o și au dus-o într-o chilie, unde au dat-o în seama unei babe ce o păzea ca ochii din cap, h. Când a văzut baba că e însărcinată, a spus stareței care-a gonit-o, i. Maria s-a dus la biserică. Ușile s-au deschis, făcliile s-au aprins singure și îngerii au început să cânte, în timp ce ea se ruga, j. Stareța și călugărițele au rugat-o să le ierte și să se întoarcă în chilia ei, dar Maria a plecat spre satul părinților ei.

5. *Maica Domnului în stare binecuvântată*. Marian, **Legedele Maicii Domnului**, 22.

I a, c (și să aducă multe jertfe), e, f (pentru că au făgăduit acest lucru lui Dumnezeu. Au pus-o în altar într-un leagăn de aur, unde a crescut frumoasă și cuminte și a căpătat putere dumnezească), k. Când s-a făcut mare, a umblat printre oameni, învățându-i lucruri plăcute lui Dumnezeu; VIII a. Ducându-se într-o zi la fântână după apă, a găsit o iconiță pe care a sărutat-o și a băgat-o în sân. În acel moment a venit vizitiul lui Iisus [sic!], care a vrut să-i ia iconița, dar ea a scăpat din mâinile lui, b. Apoi a luat apă și a constatat că iconița îi dispăruse din sân, c. Din pricina iconiței, a rămas Maria însărcinată.

13970. Fecioara făcută dintr-o găză, de Dumnezeu

Este atestat în Moldova.

1. *Maica Domnului*. Niculiță-Voronca, **Datine și credințe**, 22.

- Dumnezeu a blagoslovit o găză și a făcut-o femeie, pe Maica Domnului, soția lui Dumnezeu.
- A cerut dracului să facă și el o femeie pentru om și dracul a făcut una neagră.
- Acum erau 5 [sic!] persoane pe lume, mergeau prin întuneric și se loveau de pomii și crengi.
- Dumnezeu l-a trimis pe dracul să sape o groapă, pentru sufletele pe care le vor împărți, și dracul a smuls un copac și s-a apucat de săpat.

2. Fecioara zămislește pe Iisus 13974–13980

13974. Mirosirea lămâii

Este atestat în Moldova.

1. *Binecuvântarea dobitoacelor*. Niculiță-Voronca, **Datine și credințe**, 39 (din nordul Moldovei). Republicată: (Fără titlu), Pamfile, **Sărbătorile**, 117.

I a. Maica Domnului era fără păcat și feciorul lui Crăciun voia s-o ia de nevastă.

b. Într-o zi i-a dat să miroase o lămâie și ea a purces grea.

c. Copilul a vorbit din burta mamei, care știa că el va fi Dumnezeu.

II a. Prigonitorii au poruncit să se omoare copiii noi-născuți, ca să-l omoare pe Iisus.

b. Maica Domnului l-a ascuns în ieslea oilor, unde berbecii l-au hrănit și l-au încălzit. Iisus i-a blagoslovit să le fie trupul sfințit. De-atunci se sfințește cașul de Paști.

- c. L-a pus apoi pe Iisus între porci, care au făcut același lucru. Iisus i-a blagoslovit ca oamenii să se îndulcească cu carnea lor. De atunci se taie porcii de Crăciun.
- d. L-a ascuns apoi și între vaci. Iisus a blagoslovit ca din pielea vitelor să se facă ciubote.
- e. Ascuns între cai, aceștia au mâncat tot fânul de pe el și era gata să fie descoperit. Iisus i-a blestemat să nu mai aibă saț și carnea lor s-o mănânce câinii și păsările. Cf. Tip. 14001A.

13975. Mirosirea florii și nașterea prin creștetul capului

Se combină cu Tip. 14000B, 14001A. Este atestat în Muntenia și Moldova. S-au identificat 3 variante, care se grupează astfel:

1. (Fără titlu). Pamfile, **Sărbătorile**, 115 (Din Moldova de nord?).

- I a. Dumnezeu și diavolul, după ce au zidit lumea și au creat pe oameni, i-au împărțit într-un anumit chip. A rămas ca omul, care se va naște prin creștetul capului dintr-o fecioară, să strice acest legământ.
- b. Maica Domnului a mirosit o floare (în care Dumnezeu a suflat duh sfânt).
- c. A rămas grea.
- d. Rușinată, a plecat de acasă, rătăcind din loc în loc. De atunci acele zile dinaintea Crăciunului s-au numit Postul Crăciunului și sunt zile de post. Cf. Tip. 11945 + Tip. 14000B, b (unde era mare petrecere), c, d₁ (Crăciunoaia a dus-o în grajd și a ascuns-o între boi), e (să nască, frecând-o pe burtă, ca să se lase pruncul în jos. Pruncul însă urca în sus, ceea ce a făcut-o pe Crăciunoaie să prindă mare dragoste de Fecioară), f (bănuind unde se tot duce nevasta lui), g₁ (Iisus a blagoslovit-o și i-au crescut mâinile la loc), j. Crăciun s-a dus cu toți oaspeții la grajd și au recunoscut puterea lui Dumnezeu.

2. *Nașterea copilului ceresc*. (M. Lungeanu, ȘC. NOASTRĂ, 1936, 342.

I b (pe care Dumnezeu a trimis-o cu un sol, după ce trecuse prin multe necazuri. Fusese urgisită de părinți și de toți, dar la ea veneau oamenii după sfaturi, pentru că era isteată și bună), c; II a. Călăuzită de un moșneag, a căutat adăpost și nimeni nu a primit-o. A ajuns la casele lui Crăciun, care era plecat, și argatul lui a spus că sunt cheile la Crăciunoaia. Apoi a lăsat-o în staul, b. Fecioara a născut acolo și moșneagul a acoperit pruncul cu fân, c. Caii au ros fânul, au tropăit și au nechezat, iar Iisus a plâns. Moșneagul l-a dus în ieslea boilor. Pe cai i-a blestemat să mănânce mereu, să nu aibă saț, să necheze chiar cu traista plină. Să fie alungați la drum și trupul lor spurcat să fie hrană doar corbilor și câinilor, d. Boii au stat liniștiți și au fost binecuvântați să aibă saț, să rumege încălzind cu suflarea lor, să meargă domol la drum și să fie hrana și bucuria casei, e. Moșneagul a adus Fecioarei lapte de oaie proaspăt și ea a binecuvântat oile să fie mulțumirea și bogăția omului. Cf. Tip. 14002A; III a. Moș Ajun a anunțat-o pe baba Iova, care a înfășat pruncul în pestelca ei și i-a făcut pat de mușchi. A pregătit totul să vie Ursitoarele, b. Moș Crăciun, crezând că Baba Iova și-a bătut joc de el, a vrut să omoare copilul, c. S-a făcut lumină mare, iar în jurul capului copilului a văzut un cerc strălucitor. Și a așezat bradul cu daruri lângă el, d. Ciobanii au adus daruri și lumea bolnavă s-a însănătoșit. Așa a rămas Soarele pe cer, e. Luna geloasă a ciupit din Soare, de au răsărit stelele. De atunci sunt Soarele și stelele.

3. *Legendă*. (Gh. Fira), ȘEZ., 1913, nr. 11, 180 (Scheia? – Schela – Tg. Jiu / [jud.] Gorj). Republicată: (Fără titlu). Pamfile, **Sărbătorile**, 119.

I b (pe care Dumnezeu a trimis-o cu un înger), c + Tip. 14001A. I a., b (al cailor, unde l-a născut pe Iisus și l-a culcat în fân), c (mâncând fânul, tropăind și nechezând. Și Maica Domnului l-a mutat pe Iisus în ieslea

boilor), i (să aibă saț, carnea lor să fie ușoară și bună de mâncat, pentru că boii au mâncat până l-au simțit pe Iisus, apoi au rumegat, au pufăit și s-au culcat alături), f (să nu aibă saț și să mănânce întruna).

13976. Fecioara Maria și Arhanghelul Gavril

Se combină cu Tip. **14002A**, **13996**. Este atestat în Moldova și Muntenia. S-au identificat 2 variante.

1. *Cine a fost Crăciun? Nașterea lui Hristos*. I. CREANGĂ, 1911, nr. 12, 380 (Durnești – [jud.] Botoșani). Republicată: (Fără titlu). Pamfile, **Sărbătorile**, 110.

I a. Fecioara Maria a fost fata unui negustor bogat, din părțile răsăritului, numit Oachim.

b. Era foarte frumoasă și tiacă-său o iubea atât de mult, încât a crescut-o într-un turn de sticlă, păzită de o bătrână și hrănită de un înger.

c. Într-o noapte, Arhanghelul Gavril i-a spus că va face un copil (rămânând fecioară).

d. Taică-său, văzând că e însărcinată, a gonit-o + Tip. **14002A**, I b (și a ajuns la casa lui Crăciun unde, după multe insistențe, s-a culcat în iesle); II a (care o ajutase să nască și a servit astfel musafirii, uitând să se spele pe mâini); I e, f (să nu aibă saț, pentru că au mâncat fânul cu care era învelită), g, h (să mănânce puțin și să aibă saț, pentru că au acoperit-o cu fân), j. O vrăbiuță, ce cânta la capul lor, a fost blagoslovită să trăiască mult și să se scalde în cenușa stejarului care trăiește 360 de ani. III a. După 40 de zile Maica Domnului cu pruncul, a plecat de frica lui Irod, b. A dat de un om ce semăna, c. A blagoslovit ca a doua zi grâul să fie bun de cules, d. Când au trecut solii lui Irod, omul a spus că a văzut-o pe Fecioară cu pruncul ei, când semănase grâul pe acel lan. Soldații i-au pierdut urma, e. Au dat de o fântână pe care a secat-o și s-au ascuns acolo, făcând să crească buruieni deasupra, f. Astfel au scăpat, trecând în altă țară.

2. *Povestea lui Crăciun*. F. NOASTRĂ, 1927, nr. 5, 7.

I a, b (de la 5 ani), c (pe care-l va zămisi cu Duhul Sfânt) + Tip. **13996**, b (unde era petrecere. Fiind om rău, a aruncat asupra ei o tipsie grea, care însă a ocolit-o), d₁ (Crăciunoaia a primit-o), e (împărțindu-și timpul cu servirea oaspeților), f. Crăciun a tăiat mâinile Crăciunoaiei cu o bardă. Fecioara i le-a pus la loc. O lumină s-a arătat în locul unde s-a născut Iisus, f₁ (Pe acea vreme nu a existat decât luna. A apărut Luceafărul și pe cer era potop de stele) + Tip. **14002A**, III a, b, c₁ (L-a chemat să vie a doua zi la secerat. Și l-a găsit a doua zi secerat), d, e (iar unul din soldați, i-a băgat sabia în fântână și negăsind nimic, a scăpat, g. Maica Domnului a blagoslovit fântâna, care s-a făcut la loc.

13977. Fecioara Maria și Duhul Sfânt

Este atestat în Moldova. S-au identificat 3 variante, care se grupează astfel:

1. *Maica Domnului în stare binecuvântată*. Marian, **Legendele Maicii Domnului**, 19.

a. Fecioara Maria a fost anunțată de Arhanghelul Gavril că va naște pe Iisus (când avea 12 ani).

b. Maria s-a supărat pentru că ea nu cunoscuse nici un bărbat.

c. Arhanghelul a anunțat-o însă că Duhul Sfânt îi va zămisi copilul.

d. Maria a acceptat voia Arhanghelului.

e. Fecioara a purces grea.

f. Preotul bisericii, unde fusese juruită și unde era preoteasă, a gonit-o.

g. Maria a primit să se logodească cu bătrânul Iosif, care de asemenea a vrut s-o alunge, când a aflat că este grea.

h. Îngerul Domnului i-a spus adevărul asupra Mariei.

i. Iosif a ținut-o mai departe pe Maria pe lângă el.

2. *Maica Domnului în stare binecuvântată*. Marian, **Legendele Maicii Domnului**, 18.

a (când avea 15 ani și era încă la mănăstirea unde au dus-o părinții ei), d (și Duhul Sfânt a coborât pe capul ei), e, f₁ (Proorocul Zaharia, care se afla la mănăstire, s-a supărat și a plecat în pustietatea munților), h, i₁ (Zaharia s-a înapoiat la mănăstire, purtând grija bisericii unde Fecioara fusese juruită).

3. *Maica Domnului în stare binecuvântată*, Marian, **Legendele Maicii Domnului**, 21.

a₁ (Fecioara Maria, când era fetișcană, a fost anunțată de îngerul Domnului că va naște un fiu, care va răscumpăra întreg neamul omenesc de păcatul strămoșesc), d₁ (Duhul Sfânt a coborât asupra ei), e, f. Mergând la biserică cu o rubedenie de a ei, Lisaveta, care era însărcinată cu Ioan Botezătorul, s-au sărutat și Iisus din burta mamei a cerut lui Ioan Botezătorul, fără să audă mamele lor, să-l boteze, când vor fi pe lume, k. Acest lucru s-a întâmplat în apa Iordanului, iar Ioan s-a numit de aceea Ioan Botezătorul.

13978. Glasul din fântână

Este atestat în Moldova.

1. *Maica Domnului în stare binecuvântată*. Marian, **Legendele Maicii Domnului**, 20.

a. Maria, pe când era fetișcană, ducându-se să ia apă, a auzit un glas din fântână, care a întrebat-o dacă primește să nască pe Mesia, cel prezis de prooroci, fără să știe ce este un bărbat.

b. Maria, speriată, a alergat la maică-sa, care-a sfătuit-o să se înapoieze la fântână și să răstoarne apa la loc, iar de va mai auzi glasul, să spună că primește.

c. Făcând întocmai, Duhul Sfânt a coborât, a umbrit-o, și din clipa aceea a purces grea și s-a înapoiat acasă.

13979. Pădurețul

Este atestat în Moldova.

1. *Pădurețul*. Niculiță-Voronca, **Datine și credințe**, 44. Republicată: (Fără titlu). Pamfile, **Sărbătorile**, 109.

a. Maica Domnului, fată de împărat, a purces grea din Duhul Sfânt.

b. Tatăl ei nu a vrut să creadă și a chemat pe domnii cei mari, dându-le în gură câte-o bucată de lemn uscat de pădureț. A spus că la cine va înfrunzi lemnul, acela este tatăl copilului. Cf. Tip. **13969**.

c. Lemnul a înfrunzit la un unchiaș de-al ei, și împăratul a înțeles adevărul.

13980. Maica Domnului și îngerii

Este atestat în Moldova.

1. *Maica Domnului în stare binecuvântată*. Marian, **Legendele Maicii Domnului**, 23.

a. Maica Domnului a fost crescută cu multă grijă de părinții ei. Cu toate că era cuminte, cu cât a crescut, s-a simțit mai grea. Văzând că poartă un copil în pânțece și știindu-se nevinovată, a fost cuprinsă de o mare descurajare.

b. A hotărât să se înece ca să scape de rușine. Dumnezeu a trimis la ea un înger s-o oprească. Îngerul a însoțit-o prin păduri și sate și făcându-se noapte, au cerut găzduire la o casă.

c. A doua zi, îngerul, după ce s-a spălat și și-a făcut rugăciunile, a umplut o ulcică cu grâu și a pus-o la fiert. A băut zeama și a dat și celor din jur, spunându-le că e băutura vieții.

- d. Pe drumul plecării Fecioara a părăsit gândul de-a muri și a spus că se înapoiază acasă, pentru că așa a vrut Dumnezeu.

3. Minunile Fecioarei Maria 13984–13986

13984. Fecioara Maria și călugărița

Este atestat în Muntenia.

1. *Sfânta Fecioară și călugărița*. Popescu, N. I., **Basme și snoave**, 6.
 - a. Pe o vifornită, în biserica unei mănăstiri erau numai paraclisera și cântăreața, iar celelalte maici nu veniseră la slujba de noapte. S-a auzit deodată un bubuit puternic și s-a făcut lumină ca ziua. Clopotele au sunat, catapeteasma s-a clătinat, lumânările s-au aprins și o ceată de îngeri au cântat. Cele două călugărițe au leșinat.
 - b. Când și-au revenit, au auzit vocea Fecioarei care le-a lăudat și le-a spus să povestească și altor călugărițe ce au văzut.
 - c. Stareța a adunat călugărițele și le-a povestit totul. De atunci maicile nu se mai dușmănesc și trăiesc ca surorile.

13985. Fecioara Maria salvează o fată din ghearele dracului

Este atestat în Transilvania.

1. *Însemnătatea cununei de Sânziene*. Novacovici, **Colecțiune folcloristică**, 164 (Răcăjdia – Oravița / [jud.] Caraș-Severin).
 - I a. Un om sărac avea o fată – Sânziana – și o cățea. Aducând lemne din pădure, i-a ieșit în cale Satana cu chipul unui om. I-a dat atâția bani câți poate duce, cu condiția să-i dea în schimb primul ieșit în cale. Omul, știind că-i iese în cale totdeauna cățeaua, a primit învoiala.
 - b. Când omul a ajuns acasă, cu burduful cu bani și i-au ieșit în cale fata, a leșinat. Cf. Tip. **810, 814**.
 - c. A doua zi, a dus fata la locul stabilit. A legat o curcubetă goală de un pom, care, mișcată de vânt, să dea impresia că taie lemne. Lăsând fata acolo, omul a plecat. Cf. Tip. **327, 327A, 450**.
 - II a. Când s-a făcut noapte, fata a început să plângă. A venit Fecioara, care i-a spus adevărul. A făcut cu toiagul un cerc în jurul ei și a sfătuit-o să nu iasă din el, orice s-ar întâmpla.
 - b. Au venit apoi niște nuntași cu muzică, au îmbiat-o să se apropie, au amenințat-o, dar fata a rămas pe loc.
 - c. Dimineța, când a venit Maica Domnului, pe cerc crescuseră niște flori glabene și albe, pe care Fecioara le numi sânziene ca pe fată. A pus-o să facă o cunună din ele, pe care s-o atârne în casă, iar dracii nu vor cuteza să se apropie de ea. Apoi a dus-o acasă.
 - d. De atunci fetele până la 12 ani fac cunună din sânziene și le pun în casă, împotriva dracilor, în ziua de Sânziene.

13986. Maica Domnului și tâlharii

Este atestat în Moldova.

1. (Fără titlu). Niculiță-Voronca, **Datine și credințe**, 524 (Botoșani – [jud.] Botoșani).
 - a. Dracii au furat crucea și au dus-o în iad. Tâlharii au luat-o și au dus-o în cer.
 - b. Maica Domnului i-a blagoslovit, dacă [sunt]¹ în zodia aceea de la Dumnezeu să fure, și dacă sunt săraci, ca să se poată hrăni, s-o facă. Dacă nuucid și dau și altora, să fie iertați de păcate.

1. În text: „e” (n. ed.).

III. Iisus 13996–14082

1. Nașterea lui Iisus 13996–14002

13996. Nașterea lui Iisus și apariția stelelor și a Soarelui

Este atestat în Moldova, Muntenia și Transilvania. S-au identificat 4 variante, care se grupează astfel:

1. *Crăciun, Crăciuneasa și fetele ei*. Niculiță–Voronca, **Datine și credințe**, 42 (Suceava – [jud.] Suceava). Republicată: (Fără titlu). Pamfile, **Sărbătorile**, 116; *Înstelarea. Cerul*, 154.
 - a. La început nu exista pe cer decât luna (și oamenii lucrau noaptea la lumina ei).
 - b. Maica Domnului, trebuind să nască, a poposit la casa lui Crăciun (care nu-și lăsa fetele și nevasta să doarmă noaptea și le punea la lucru. Le stâlcea în bătaie și de aceea una dintre fetele lui era șchioapă, alta oloagă, a treia oarbă, iar nevasta avea numai semne pe trup).
 - c. Crăciun era dus la moară (și femeia a lăsat fetele să doarmă).
 - d. A primit-o pe Maica Domnului în staul (de frica lui Crăciun).
 - e. A ajutat-o să nască.
 - f. Cum a născut, pe cer au apărut Luceafărul de seară și alte stele.
 - g. Maica Domnului a vindecat fetele de beteșuguri (a dat ciungii mâini de aur, celei șchioape picior de aur și a redat vederea oarbeii).
 - h. Crăciun, venind spre casă, a văzut minunile.
 - i. A crezut în puterea dumnezeiască (și a luat-o pe Maica Domnului cu pruncul în casă, cinstind-o).
2. *Nașterea Mântuitorului în legenda românilor*. MUGUR., 1930–1932, nr. 8, 1 (Craiova – [jud.] Dolj).
 - a, b (care avea nevastă și câteva fete schilodite în bătaie), d, e, f (și Luceafărul de la miezul nopții și Soarele), h (și a crezut că fetele au dat foc gospodăriei), g, i (s-a închinat lui Iisus și a început să cutreiere lumea, făcând daruri copiilor).
3. (Fără titlu). ERA NOUĂ, 1939, nr. 9–10, 49.
 - a, b (un om rău ce-și slutișe nevasta și fetele în bătaie), c, d, f (și Luceafărul de zi cu Soarele), h (și a crezut că fetele lui au dat foc gospodăriei), g, i (s-a închinat lui Iisus și a mulțumit lui Dumnezeu pentru cinstea ce i-o făcuse).
4. Pentru restul de variante, vezi Tip. 13976 (2).

13997. Moș Crăciun poruncește să fie omorât Iisus

Este atestat în Muntenia și Transilvania. S-au identificat 3 variante, care se grupează astfel:

1. (Fără titlu). Rădulescu–Codin, **Sărbătorile**, 96.
2. (Fără titlu). Pamfile, **Sărbătorile**, 114 (Din Țara Românească?).
 - a. Fecioara Maria l-a născut pe Iisus într-o „târlă“ (a lui Moș Crăciun, unde s-a furișat împreună cu Iosif).
 - b. Baba Iova, nevasta lui Crăciun, a văzut o lumină orbitoare în staul și a găsit acolo pe Fecioară născând (și a moșit-o).
 - c. I-a fost frică de Moș Crăciun (și a lăsat-o pe Fecioară cu pruncul acolo).
 - d. Crăciun a auzit plânsete de copil.
 - e. A socotit că Fecioara este o fată cu purtări rele, care-i necinstește casa și a insultat-o.
 - g. A poruncit unui baci să omoare copilul.
 - g. A auzit cântări cerești (și a lăsat copilul în pace).
 - h. A spus babei Iova că dacă ar afla cine a moșit pruncul, i-ar ciopârți mâinile. Baba Iova nu a știut cum să-l domolească.

3. *Cine este Moș Crăciun*. F. POP., 1929, nr. 52, 5.

a (a lui Moș Crăciun, care era stăpânul ciobanilor și al vitelor), b, c (care era un om aspru și nu i-a spus nimic), d, f, g (și a înțeles minunea).

13998A. Moș Crăciun moșește pe Fecioară

Este atestat în Muntenia.

1. (*Moș Crăciun*). (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4555, f. 108 (Vârtopu – [jud.] Gorj).

a. Moș Crăciun a moșit-o pe Fecioară. Nevasta lui i-a spus că s-a spurcat și a pândit momentul de i-a tăiat mâinile.

b. Crăciun le-a băgat în scaldătoarea lui Iisus și mâinile lui s-au făcut de aur. Astfel a crezut în noul născut.

c. Curtea lui era aproape de peștera, unde s-a născut Iisus.

13998B. Mâinile tăiate ale Crăciunoaiei

Este atestat în Muntenia.

1. (*Despre Moș Crăciun*). (N. Densușianu) – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4555, f. 347 (Călinești – Rm. Vâlcea / [jud.] Vâlcea).

a. Mătușa lui Moș Crăciun l-a moșit pe Iisus, iar jidovii i-au tăiat mâinile.

b. Moș Crăciun a mângâiat-o, spunându-i că cel moșit de ea, va fi poate un om mare. Și mâinile ei s-au făcut la loc, mai frumoase de cum erau.

13999. Păcatul Mariei, fata lui Crăciun

Este atestat în Muntenia.

1. (*Legenda lui Moș Crăciun și a Fecioarei*). (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4555, f. 251 (Gârla Mare – Calafat / [jud.] Mehedinți).

a. Moș Crăciun, însurându-se cu Elisabeta, au avut o fată, Maria. Rămânând însărcinată fata, fără să fie măritată, Crăciun a pedepsit-o pe Elisabeta mama ei, tăindu-i mâinile.

b. Maria a născut într-o peșteră, în care mama ei s-a dus și a certat-o plângând. Maria i-a pus mâinile la loc.

c. Crăciun a înțeles sfințenia pruncului, a cerut iertare fetei și nevastei lui, aducându-le acasă.

14000A. Crăciun taie mâinile Crăciunoaiei

Este atestat în Muntenia și Moldova. S-au identificat 7 variante, care se grupează astfel:

1. *Legenda nașterii Dommului*. (H. Țapu), ALB. Buc., 1938, nr. 50, 799 (Roșiori de Vede – Teleorman).

a. Maria și Iosif au ajuns la Bethleem (chemați acolo din porunca Cezarului).

b. Au cerut găzduire la casele lui Crăciun (pentru că nu au găsit loc de dormit).

c. Baba Iova, nevasta lui Crăciun nu i-a primit (de frica lui Crăciun, om rău certat cu Dumnezeu).

d. Fecioara s-a furișat în staul (venindu-i vremea să nască).

e. Crăciun a venit acasă (cu turma, cântând din fluier).

f. A sculat-o pe baba Iova la miezul nopții, să prepare bucate pentru musafirii ce-i primea a doua zi de „ziua cămurilor“, după obiceiul păgân.

g. Baba Iova a văzut lumină în staul (ducându-se după uscături și a crezut că staulul a luat foc).

h. L-a sculat pe Crăciun.

i. A alergat la staulul, pe care l-a văzut schimbat într-un palat.

j. A ajutat-o pe Fecioară (tăind buricul copilului).

- k. I-a spus lui Crăciun ce a făcut.
 l. Crăciun i-a tăiat mâinile (cu o bardă).
 m. Fecioara i-a redat mâinile (spunându-i să-și atingă cioatele de scutecele lui Iisus).
 n. Mâinile ei au devenit mai frumoase (albe ca zăpada și luminoase ca soarele).
 o. Crăciun s-a pocăit.
 p. A devenit alt om: bun, blând și cu înfățișare senină.
 q. S-a făcut creștin.
 r. A fost blagoslovit de Iisus să nu moară în veci, și în fiecare an să colinde prin lume cu daruri.
2. *Nașterea Domnului Iisus Christos*. IZVORAȘUL, 1926, nr. 1-2, 10 (Samarinești – Stregaia / [jud.] Gorj).
 a (unde se adunase multă lume), b, c₁ (Baba Iova a gonit-o, de frica lui Crăciun, care nu suferea oameni străini în casă), d, e, f, g, j (tâind buricul copilului), k, l (cu o bardă), m (atingându-și cioatele de scutecele lui Iisus), q, r.
3. *Maica Domnului și Crăciun*. Marian, **Legendele Maicii Domnului**, 30.
 a (pentru că împăratul, vrând să facă numărătoarea oamenilor din împărție, a dat poruncă să se înscrie fiecare la locul nașterii), b (pentru că erau foarte obosiți), c (de frica lui Crăciun, care ar fi bătut-o), d₁ (Le-a dat voie să stea în staul), j (pentru că Iosif a rugat-o pe Baba Iova s-o ajute), k, l (cu o bardă), m (atingându-și mâinile de fașa lui Iisus), n, o, q (cu nevasta și alți jidovi).
4. *De ce se zice la Sărbătoarea „Nașterea Domnului” și Crăciun*. LUMINIȚA, 1936-1937, nr. 3, 26.
 a, b, c (de frica lui Crăciun, om rău), d₁, j, l, m (punând-o să și le atingă de scutecele lui Iisus), o, q (cu nevasta și alți jidovi), s. De atunci se mai numește ziua „Nașterii Domnului” și Crăciun, pentru că el a fost primul care a crezut și s-a botezat în credința lui Iisus.
5. *Nașterea Domnului*. F. POP., 1910, nr. 52, 10 (Din nordul Moldovei?).
 a (pentru că împăratul a vrut să facă numărătoarea oamenilor), b, c, d₁, j (fiind moașă), l (cu o bardă), m (atingându-și mâinile de fașa lui Iisus), o, q.
6. *Maica Domnului și Crăciun*. Marian, **Legendele Maicii Domnului**, 32. Republicată: CAL. ȚĂR., 1926, 39.
 b (venindu-i vremea să nască), c (de frica lui Crăciun, om rău, care-o va pedepsi), d₁, j (fiind moașă), l, m, o, q.
7. *(Despre Moș Crăciun)*. (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4557, f. 58 (Crăciunei [de Jos], [jud. Olt]¹).
 d₂ (Stăpânii ieslei, unde a născut Fecioara, se numeau Crăciun și Crăciuna), g, s.

14000B. Mâinile moașelor

Este atestat în Muntenia și Moldova. S-au identificat 5 variante, care se grupează astfel:

1. *De când au moașele mâini de aur*. (T. Pamfile – **Pov. pop. rom.**), B.A.R., ms. 5093, f. 24 (Țepu – Tecuci / [jud.] Galați). Republicată: *Moașa lui Hristos*. ȘEZ., 1907-1908, nr. 7-8, 90. (Fără titlu). **Sărbătorile**, 113.
 a. Fecioara a fugit de acasă (venindu-i vremea să nască).
 b. A cerut găzduire la casele lui Crăciun (oameni de treabă).

1. Corijat după vol. Nic. Densușianu, *Vechi cântece și tradiții populare românești. Texte poetice din răspunsul la „Chestionarul istoric”, (1893-1897)*, ediție îngrijită de I. Oprișan, Editura Minerva, București, 1975 (n. ed.).

- c. Ei n-au vrut s-o primească (ca să nu spurce casa cu un prunc născut din păcat).
- d. Fecioara s-a culcat în staulul vitelor.
- e. Crăciunoaia a ajutat-o (pentru că o auzise văicărinde-se).
- f. Crăciun i-a tăiat mâinile (apoi, speriat, a fugit).
- g. Fecioara a redat mâinile femeii (punând-o să le moaie în apa de scaldat a lui Iisus, ca s-o încerce).
- h. De aceea se spune că moașele au mâini de aur.
2. *Legenda Crăciunului*. ȘED. SĂT., 1898, nr. 9, 283 (Vădeni – Tg. Jiu / [jud.] Gorj).
- a, b, c (neavând loc în casă), d, e, f (pentru că a moșit copilul unei nazaritence), g (punând-o să bage mâinile în scaldă copilului. Degetele ei, care îi erau înainte țepene, s-au vindecat), i. Crăciun a recunoscut pe Iisus fiul lui Dumnezeu, i s-a închinat și a devenit moșul lui Iisus, j. De atunci a rămas sfânt, cu numele de Crăciun.
3. (*Moș Crăciun*). (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4557, f. 310 (Păcureți – Teleajen / [jud.] Prahova).
- b (un crai mare din Bethleem, a cărui nevastă s-a dus într-o zi la grajdul vitelor și a apucat-o acolo noaptea), e (și i s-au făcut mâinile de aur), f (pentru că știindu-l om rău, nevasta nu i-a spus nimic), g (rugându-se lui Dumnezeu).
- [4–5] Pentru restul de variante vezi Tip. **11945** (1), **13975** (1).

14000C. Fecioara Maria și Moș Crăciun.

Este atestat în Muntenia și Transilvania. S-au identificat 8 variante, care se grupează astfel:

1. (*Moș Crăciun*). (N. Densușianu) – **Răspunsuri**. B.A.R., ms. 4555, f. 102 (Secuiu – Craiova / [jud.] Dolj).
- a. Moș Crăciun a fost jidov.
- b. Nevasta lui Moș Crăciun a moșit-o pe Fecioară. De frică nu i-a spus lui Crăciun.
- c. Crăciun i-a tăiat mâinile (până la cot).
- d. Le-a muiat în sângele Fecioarei și au crescut la loc.
- e. Crăciun i le-a tăiat din nou până-n coate și minunea s-a repetat.
- f. Crăciun s-a pocăit.
- g. Irod a dat poruncă să fie uciși toți băieții până la 2 ani. În fiecare casă trebuia să fie sânge, ca să se dovedească omorul. De aceea s-a tăiat un porc.
- k. De atunci a rămas obiceiul să se taie porc, în amintirea celor poruncite de Irod.
2. (*Moș Crăciun*). (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4557, f. 320 (Starchiojd – Teleajen / [jud.] Prahova).
- a₁ (Moș Crăciun a fost bărbatul Crăciunoaiei), b, c, d₁ (Fecioara i-a pus mâini de aur).
3. *Despre Moș Crăciun*. (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4556, f. 146 (Scheiu – Argeș / [jud.] Muscel).
- a₁, b, c, d₂ (Fecioara i-a pus mâini de argint).
4. *Moș Crăciun*. (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4555, f. 400 (Pojoci Cerna – Horezu / [jud.] Vâlcea).
- a₂ (Moș Crăciun a fost păstor la oi și a locuit în peșterea, unde a născut Fecioara), b (pe când Moș Crăciun nu era acasă), c (învinovățind-o că s-a spurcat cu o femeie de neam și lege străină), d₃ (Femeia și-a recăpătat mâinile, scaldându-l pe Iisus), i. De atunci Crăciun se numește Moș Crăciun, pentru că nevasta lui a moșit pe Iisus.
5. *Crăciun*. (T. Pamfile – **Legări**). B.A.R., ms. 5092, f. 36 (Transilvania?). Publicată: (Fără titlu). **Sărbătorile**, 109.

- b (în ziua lui Crăciun), c (pentru că a lucrat de ziua lui), d₄ (Fecioara a suflat peste răni și mâinile i-au crescut la loc, aurite și mai frumoase), f. De aceea se ung colacii cu ou, ca să fie ca mâinile Crăciunoaiei).
6. (*Moș Crăciun*). (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4557, f. 440. (Măgurele – Tr. Măgurele / [jud.] Teleorman).
- b (în staulul vitelor lui Crăciun), c, d₅ (Crăciunoaia a visat un înger care i-a spus să puie mâinile în scutecele pruncului și le-a recăpătat), k. Cocioaba lui Moș Crăciun s-a transformat într-un măreț palat.
7. (*Moș Crăciun*). (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4556, f. 500 (Sibiciu – Cislău / [jud.] Buzău).
- a₃ (Aproape de cocioaba unde a născut Fecioara, trăiau doi bătrâni), b (chemată de Iosef și i s-au aurit mâinile), c, d₆ (Fecioara i le-a pus la loc), f, l. În amintirea lui Crăciun, Fecioara a hotărât ca ziua nașterii fiului ei să se numească Crăciun.
8. (*Cine e Moș Crăciun*). (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4555, f. 80 (Gângiova – Segarcea / [jud.] Dolj).
- a (bătrân, stăpân al staulului, unde s-a născut Iisus), g, h, m. El a fost persecutat și urmărit cu moartea de păgâni, dar a scăpat ascuns într-o familie de țigani.

14001A. Fecioara Maria în staulul vitelor

Este atestat în Transilvania, Muntenia și la macedo-români. S-au identificat 5 variante, care se grupează astfel:

1. (*Nașterea lui Iisus*). A. I. F., i. 22401 (Boșorod – Hațeg / [jud.] Hunedoara).
- I a. Fecioarei i-a venit vremea să nască (și nu a primit-o nimeni).
- b. S-a adăpostit în staulul vitelor.
- c. Căii au supărat-o (tropăind).
- d. Oaia a necăjit-o (zbierând).
- e. Fecioara nu a putut naște.
- f. A blestemat calul (să nu aibă saț, până-n ziua de Ispas).
- g. Blestemul Fecioarei s-a împlinit (și de aceea este calul continuu flămând și mănâncă).
- h. A blestemat oaia (să nu poată zbiera orice rău ar da peste ea).
- i. Boul a fost blagoslovit (să fie alduit în brazda plugului, pentru că, rugat de Fecioară să tacă, a ascultat-o).
- II a. După nașterea lui Iisus, cei trei păstori de la oi au adus daruri și micul păstor a adus o floare și a dat-o în mâna lui Iisus.
- b. Au venit și capra, măgarul și cocoșul, care au auzit că-n Bethlem s-a născut Iisus.
- c. Magii au venit și s-au închinat Domnului.
2. *Bou-i vită a lui Dumnezeu*. (P. Papahagi), FĂT. FRUMOS. Suc., 1927, 112.
- I a (și aflându-se în Vifleim, toate casele erau ocupate), b, c (tropăind), f, i (pentru că deși rumeatul lui era zgomotos pe acea vreme, a ascultat ruga Fecioarei, și a încetat să rumege. De aceea e boul blând, rumege în tăcere și se spune că e vita lui Dumnezeu).
3. *Sațul calului*. Tuțescu, **Taina ăluia**, 18 (Cătane – Băilești / [jud.] Dolj).
- I a, i (pentru că s-a săturat), c (ronțăind întruna), f (să nu mai aibă saț).
4. (Fără titlu). Marian, **Sărbătorile**, 300 (Din Transilvania?). Republicată: *Paștile cailor*. LUMINIȚA, 1936-1937, nr. 8, 8.
- I a (și nu a găsit adăpost), c (Tropăind și scormonind așternutul de fân pe care ea îl făcuse), f (să nu aibă saț decât o dată pe an, un ceas, în ziua de Ispas. De drag să-l blesteme oamenii), g.
- [5] Pentru restul de variante, vezi Tip. 13975 (3).

14001B. Fecioara Maria hotărăște soarta unor animale

Este atestat în Transilvania. S-au atestat 2 variante.

1. (Fără titlu), Marian, **Sărbătorile**, III, 342 (Din Banat?).

- a. Fecioara l-a născut pe Iisus și l-a culcat în ieslea lui Crăciun.
- b. Boii s-au săturat și au început să rumege.
- c. Caii au mâncat și paiele din ieslea lui Iisus.
- d. Fecioara i-a blestemat să nu aibă saț (decât o dată pe an în ziua de Ispas).
- e. După ce se satură, caii scutură din cap.
- f. În acea zi este Paștele cailor.

2. *Paștile cailor*. LUMINIȚA, 1936–1937, nr. 8, 9 (Din Banat?).

a, b, c (pe care le pusese Fecioara, ca să nu-l afle Irod), d (decât în ziua de Ispas, un ceas), f₁. (Acească zi se numește „Paștele cailor“ sau „Joia Iepelor“).

14001C. Blestemul cailor

Este atestat în Muntenia și Transilvania. S-au identificat 3 variante, care se grupează astfel:

1. *Calul*. Ciaușanu, **Superstițiile**, 846 (Transilvania?).

- a. Fecioarei îi venise vremea să nască și căuta fân să-și facă pat.
- b. În ieslea cailor nu a găsit [fân].
- c. A blestemat caii.
- d. A găsit fân în ieslea boilor.
- e. A binecuvântat boii să se sature imediat și să nu flămânzească atât de repede cum flămânzesc caii.

2. *Calul*. Ciaușanu, **Superstițiile**, 346 (Vâlcea?).

a (în peștera unde se adăpostise), b (pentru că ei rodeau tot timpul nutrețul), c (să mănânce tot timpul și să nu se sature decât o singură noapte, de Sfântul] Gheorghe).

3. (*Moș Crăciun*). (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4556, f. 416 (Găvănești – [jud.] Buzău).

a (dar nu a găsit în ieslea animalelor mai lacome), d₁ (A găsit fân în ieslea cornutelor, unde a născut), f. Curțile lui Moș Crăciun erau în Bethleem.

14001D. Iisus născut în ieslea boilor

Se combină cu Tip. **14052B**. Este atestat în Moldova.

1. *Răstignirea lui Iisus*. CONV. LIT., 1921, 482 (Broșteni – Folticeni / [jud.] Suceava).

- I a. Iisus a fost născut în ieslea boilor, care l-au acoperit cu fân. Maica Domnului i-a binecuvântat să aibă saț la mâncare și să rumege.
- b. Caii au rupt din fân și au fost blestemați să mănânce întruna și să nu aibă saț.
- c. Prigonitorii au vrut să-l piardă pe Iisus, dar Dumnezeu l-a ferit până s-a făcut mare.
- d. A fost vândut apoi de Iuda și a fost pus pe cruce.

II a. Căutându-l, Maica Domnului a dat de niște fierari, care i-au spus că au auzit de chinul lui Iisus. Fecioara l-a blagoslovit să dea cu ciocanul și să câștige banul.

b. S-a întâlnit cu niște lemnari, care au spus că nu au auzit nimic de Iisus. Fecioara i-a blestemat să lucreze cu anul și să nu vadă banul. Cf. Tip. **14049A**, **B** + Tip. **14052B** c (12), d, f, g (să nu putrezească ca să nu miroase și unde se află, să fie apă bună de băut). Revine tip inițial.

I e. Fecioara s-a dus pe un deal, pe care s-a așezat cu inima să i-o străpungă. Dealul s-a topit, și Maica Domnului a scăpat.

f. Atunci i s-a arătat Dumnezeu cu care a vorbit.

14002A. Creștinarea lui Crăciun și a Crăciunoaiei

Este atestat în Muntenia. S-au identificat 7¹ variante, care se grupează astfel:

1. (*Moș Crăciun*). (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4557, f. 496 (Pârlita – Alexandria / [jud.] Teleorman).

- I a. Moș Crăciun era un om bătrân (și răutăcios, iar pe nevasta lui o chema Crăciunoaia).
- b. Fecioarei Maria îi venise vremea să nască (și cerând Crăciunoaiei adăpost în casă și s-o moșească, ea i-a spus că nu poate, pentru că moșul i-ar tăia mâinile).
- c. S-a adăpostit Fecioara în coșarul oilor (care au mâncat buruienile puse de ea în iesle).
- d. Fecioara Maria a hotărât soarta oilor (să nu aibă saț).
- e. A trecut în ieslea cailor.
- f. A hotărât soarta cailor (să fie sătui, până vor trece drumul).
- g. A trecut în ieslea boilor.
- h. A hotărât soarta boilor (binecuvântându-i să se sature din puțin).

II a. Moș Crăciun a tăiat mâinile Crăciunoaiei (auzind că a moșit-o pe Maria).

- b. Feciora a făcut să-i crească alte mâini (de aur, după ce va pune mâna pe Iisus).
- c. Crăciun și-a tăiat mâinile pentru a căpăta și el mâini de aur.
- d. Fecioara a făcut să-i crească alte mâini (atingându-l pe Iisus).
- e. Crăciun și-a adus aminte că a auzit despre venirea unui împărat mai mare ca al lor și s-a închinat pruncului.
- f. S-au creștinat amândoi.

2. (*Legenda lui Moș Crăciun*). (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4557, f. 98 (Drăgănești – [jud.] Olt).

I a, b (și s-a adăpostit, împreună cu Iosif, în grajdul jidovului Crăciun), c (unde nu a putut să nască de lăcomia lor), e (cei calici), d (să n-aibă saț), f (să n-aibă saț), g (unde a născut), h (blagoslovindu-i); II a (auzind că a moșit-o pe Maria), b (de aur, după ce va pune mâna pe Iisus), g. Crăciun a crezut în puterea pruncului.

3. (*Moș Crăciun*). (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4557, f. 366 (Bragadiru – Zimnicea / [jud.] Teleorman).

I a (ce locuia în Bethleem), b (și i-a cerut adăpost împreună cu Iosif. Crăciun a trimis-o în grajdul vitelor, unde a născut. A strâns fân de la vite, pentru a pune în ieslea lui Iisus. Numai la cal nu a găsit), f (să nu doarmă și să mănânce toată noaptea); II a (pentru că s-a dus să vadă o femeie stricată cum era Maria, care nu era cununată cu Iosif), b, g (și a cerut iertare Fecioarei).

4. (*Despre Moș Crăciun*). (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4556, f. 311 (Surdila – Făurei / [jud.] Brăila).

I a (drept și temător de Dumnezeu, ce locuia în Vifleem), b (și a stat în gazdă la el, iar nevasta lui l-a moșit pe Iisus), e₁ (Caii terminând fânul, au început să tropăie), f (să nu aibă saț), i. Tot la Moș Crăciun au venit cei 3 crai după stea, să se închine noului născut.

[5.-7.] Pentru restul de variante, vezi Tip. 13969 (2), 13976 (1, 2).

14002B. Nașterea din peșteră

Este atestat în Muntenia.

1. *Moș Ajun* (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4555, f. 227 (Balta – Baia de Aramă / [jud.] Gorj).

- a. Sosind ceasul nașterii, Fecioara se afla într-o peșteră cu animale. S-a

1. Din cele 7 variante invocate, autoarea ilustrează subtipul doar prin 4 (n. ed.).

- duș la oaie și apoi la cal să ia fân, pentru a-și așterne, și nu a găsit. A blestemat oaia și calul să nu aibă saț din fân puțin.
- b. La bou a găsit fân și l-a blagoslovit să aibă saț din fân puțin.
 - c. Când l-a născut pe Iisus, în peșteră și în împrejurimi s-a făcut lumină mare. A fost văzută de niște ciobani și de nevasta lui Moș Crăciun, care locuia în satul vecin și au venit cu toții la peșteră.
 - d. Crăciunoaia a moșit copilul și, când s-a dus acasă plină de sânge până la coate, bărbatul ei i-a tăiat mâinile.
 - e. Fecioara a pus-o să se spele în scaldătoarea lui Iisus; i-au crescut mâinile la loc și străluceau ca aurul.
 - f. Moș Crăciun, văzând minunea, a cerut iertare Fecioarei.

2. Minunile din noaptea nașterii lui Iisus 14006–14008

14006. Minunile din noaptea nașterii lui Iisus

Este atestat în Muntenia.

1. (Fără titlu). ȚĂRĂNISM., 1929, nr. 30–31, 14.

- a. Un om, pornind într-o noapte să caute foc, a bătut la mai multe case și nimeni nu l-a auzit. A nimerit la o stână, unde oile dormeau lângă cioban, iar câinii se odihneau la picioarele lui.
- b. A trecut pe lângă câini, care l-au [simțit]¹, dar nu i-au făcut rău. Și-a făcut loc printre oi și, cu voia ciobanului, a luat foc în colțul hainei, care nu s-a aprins.
- c. Ciobanul l-a întrebat mirat ce se petrece în acea noapte, când lucrurile au milă și nu pot face nici un rău, apoi l-a urmat pe străin.
- d. Au intrat într-o peșteră, unde o femeie cu copilul ei erau culcați pe piatra rece și umedă. Ciobanul i-a dat cojocul, să fie învelit pruncul.
- e. A văzut atunci în jurul copilului îngerii, care vesteau nașterea Mântuitorului. A înțeles de ce lucrurile erau bune și pline de milă și de ce nu puteau face nici un rău.

14007. Coborârea Soarelui, Lunei și [a] stelelor

Este atestat în Moldova.

1. *Soarele, Luna, stelele, ciobanul, mielul*. Niculiță-Voronca, **Datine și credințe**, 44. Republicată: Pamfile, **Sărbătorile**, 117.

- a. Maica Domnului s-a ascuns într-o peșteră, unde a născut. Au coborât la ea Soarele, Luna și stelele.
- b. Un cioban a alergat după un mieluț, pe care l-a prins și l-a dus Fecioarei. De aceea se vede pe icoană, lângă Iisus, un mieluț.

14008. Nașterea lui Iisus și bradul

Este atestat în Transilvania și Muntenia. S-au identificat 2 variante identice.

1. *Legenda despre brad*. GAZ. TRANS., 1901, nr. 278, 6.

2. *Legenda bradului*. ALB. Buc., 1903, nr. 14–15, 385.

- a. Bradul s-a plâns lui Dumnezeu că numai el nu are podoabe și Dumnezeu i-a spus să aibă răbdare.
- b. După foarte mulți ani, niște oameni săraci au adus din pădure un brăduț, să încălzească cocioaba, ca să nu înghețe copilul lor.
- c. Copilul i-a rugat să nu puie bradul pe foc și au apărut imediat pe el mici flăcări strălucitoare care au încălzit cocioaba.
- d. Era în seara nașterii lui Iisus și pe brad au căzut stele de pe cer. De atunci împodobesc oamenii bradul de Crăciun.

1. În text: „mușcat“ (n. ed.).

3. Prigoana lui Iisus 14012–14017

14012A. Fuga lui Iisus și plopul

Este atestat în Muntenia, Transilvania și Moldova. S-au identificat 7 variante, care se grupează astfel:

1. *Sfânta Fecioară Maria și plopul în pustie*. (D. Nițescu – **Din traista**). A. I. F., ms. 116, I, 21 (Cochirleni – Medgidia / [jud.] Constanța).
 - a. Magii l-au descoperit pe Iisus, i-au adus daruri și i s-au închinat. În aceeași noaptea au visat pe Îngerul Domnului, care le-a spus să nu treacă prin Ierusalim, pentru a nu fi iscodiți de Irod, care vrea să ucidă pe Iisus.
 - b. Iosif a visat de asemenea să ia pe mamă și prunc și să-i ducă în Egipt, unde vor fi anunțați de moartea lui Irod.
 - c. Fecioara cu pruncul au fugit (de frica lui Irod și erau însoțiți de Iosif. Drumul spre Egipt a fost greu, pentru că au mers tot timpul prin pustiu).
 - d. Dumnezeu i-a îndreptat după un timp spre o oază cu apă, sălcii și plop, unde s-au răcorit.
 - e. Fecioara s-a așezat cu pruncul la umbra unui plop (să ațipească).
 - f. Plopul nu i-a lăsat să se odihnească (fremătând din frunze și Iisus nu a putut adormi).
 - g. S-au așezat la umbra unei sălcii (unde au avut un somn liniștitor).
 - h. Maica Domnului a binecuvântat salcia (orice călător o va vedea, să știe că acolo e apă și loc de odihnă. Să fie prima care va înfrunzi primăvara și care va împodobi mormintele).
 - i. Fecioara a blestemat plopul (să crească înalt și frumos. La umbra lui, călătorul să nu găsească liniște, pentru că frunzele lui se vor mișca chiar de nu va fi vânt).
2. *Salcia și plopul*. F. INT., 1897, nr. 23, 2.
3. *Salcia și plopul*. CAL. ASOC., 1914, 90.
 - c (de frica lui Irod și erau însoțiți de Iosif), e, f (clătinând frunzele și lăsând să străbată soarele), g (care și-a adunat frunzele să facă umbră), i (să-și clatine frunzele pe orice vreme), h (să fie liniștită, să înmugurească prima, să fie dusă la biserică și să fie pusă la morminte).
4. *Salcia și plopul*. Mirea, **Legende**, 123.
 - c (de frica lui Irod), e, f (a clătinat frunzele, lăsând să străbată soarele), g (care și-a adunat frunzele), i (să-și clatine frunzele mereu), h (să fie copacul Domnului, să înflorească prima primăvara, să fie dusă la biserică și să fie pusă la morminte), j. Salcia freamătă numai noaptea, dând impresia că vorbește cu morții.
5. *Salcia și plopul*. (G. Coșbuc), CAL. Arad, 1926, 65.
 - c (de frica lui Irod), e, f (a clătinat frunzele, lăsând să străbată soarele), g (care și-a adunat frunzișul), i (să-și clatine frunzele oricând), h (să fie copacul Domnului, să înmugurească prima și să fie dusă la biserică).
6. *Salcia și plopul*. CĂL. POP., 1898, 55.
 - c, e, f (fremătând frunzele), g (care și-a adunat frunzele), h (să fie liniștită și să fie dusă la biserică), i (să-și clatine mereu frunzele).
7. *Salcia și plopul*. Ionescu, F., **Legende**, 109.
 - c (de frica lui Irod), e, g, i₁ (De atunci, plopul plânge mereu), h₁ (De atunci salcia e copacul Domnului și înflorește prima, primăvara).

14012B. Fuga în Egipt și nucul

Este atestat în Moldova.

1. *Floarea nucului*. Mirea, **Lengende**, 120.

- a. S[Ńanta] Familie a fugit spre Egipt pentru că Irod a dat poruncă să

fie omorâți toți pruncii de la doi ani în jos, ca să nu vină cândva Mesia, regele iudeilor.

- b. Au poposit la umbra unui nuc și, când niște soldați au strigat că au fost văzuți fugarii pe acolo, Fecioara s-a rugat lui Dumnezeu. Crengile nukului i-au cuprins, i-a ascuns și au scăpat.
- c. Fecioara a binecuvântat nucul să aibă umbra cea mai deasă, să facă florile într-o noapte și să se scuture când nimeni nu-l vede. Cine va avea o floare de nuc, să se facă nevăzut, așa cum s-au făcut ei.
- d. Se crede că nucul înflorește în noaptea de Sf[ântul] Gheorghe și se scutură. Dacă ar dormi cineva sub el în acea noapte și ar culege o floare, i-ar da puterea de a se face nevăzut.
- e. De atunci a rămas nucul cu umbra mai deasă.

14013. Fuga în Egipt. Calul și măgarul

Este atestat în Transilvania.

1. *De ce calul nu se satură niciodată.* CUGET CLAR, 1928, nr. 5-8, 116 (Pianu de Sus – Sebeș / [jud.] Alba).
 - a. Pe vremea când Irod a dat poruncă să se omoare toți pruncii sub doi ani, Duhul Sfânt s-a arătat Mariei, spunându-i să fugă cu pruncul în Egipt. Urmată de Iosif, Maria a pornit în zorii zilei.
 - b. Obosită de drum, s-a oprit într-o livadă unde păștea un cal. L-a rugat s-o ajute. Calul a spus că-și așteaptă stăpânul, iar drumul lor e lung și ar cădea de foame.
 - c. Fecioara l-a blestemat să nu se sature niciodată. De atunci mănâncă calul zi și noapte și tot nu se satură.
 - d. Stând la umbra unui smochin, a zărit un măgar dus de căpăstru de un om. Iosif a spus că măgarul îi va ajuta.
 - e. Cum l-a lăsat stăpânul, măgărușul a venit în ajutorul Fecioarei, care l-a binecuvântat să mănânce puțin și să se sature. Cf. Tip. 14055.

14014A. Fuga lui Iisus și ouăle roșii

Este atestat în Moldova. S-au identificat 2 variante.

1. (Fără titlu). Marian, **Sărbătorile**, 14 (Frătăuții Noi – Rădăuți / [jud.] Suceava).
 - a. Maica Domnului a fugit cu Iisus. A fost urmărită de prigonitori (care erau gata s-o prindă).
 - b. Fecioara le-a aruncat ouăle roșii (care s-au făcut în urma ei).
 - c. Prigonitorii s-au oprit să le culeagă (uimiți de frumusețea lor).
 - d. Fecioara a reușit să scape cu Iisus.
 - e. De atunci se fac ouă roșii.
2. (Fără titlu). V. SĂCELE, 1932, 53 (Moldova?).
 - a, b (înaintea lor), e (de Paști).

14014B. Bolovani transformati în ouă roșii

Este atestat în Transilvania și Muntenia. S-au identificat 3 variante, care se grupează astfel:

1. (Fără titlu). Candrea, **Graiu**, 103.
 - a. Maica Domnului a fugit cu Iisus și prigonitorii erau gata s-o prindă.
 - b. Ei au aruncat bolovani după ea.
 - c. Fecioara a aruncat bolovani înapoi, care s-au prefăcut în ouă roșii.
 - d. Prigonitorii s-au oprit și s-au minunat de frumusețea lor.
 - e. Fecioara cu Iisus au reușit să scape.
2. (Fără titlu). Candrea, **Graiu**, 103.
 - a, b, c, d, e, f. Întrebată ce a aruncat, Fecioara a spus că sunt ouă roșii, pentru că e ziua de Paști și așa va fi cât lumea.
3. *Ouăle roșii.* GHILUȘUL, 1913, nr. 5, 1 (Cătane – Băilești / [jud.] Dolj).

a, b, c, g. Fecioara a spus că în acea zi este Paștele și în care se vor face totdeauna ouă roșii.

14015. Fecioara Maria și tâlharii

Este atestat în Moldova. S-au identificat 2 variante.

1. *D[omnu]l. Christos, Soarele și Luna*. Niculiță-Voronca, **Datine și credințe**, 324 (Broscăuți – Dorohoi / [jud.] Botoșani).

I a. Fugind Fecioara cu Iisus, a dat de casa a doisprezece tâlhari, care aveau o femeie cu doi copii: Vargălată și Seara.

b. Vargălată era plin de bube.

c. Fecioara și-a scădat pruncul în apa în care fusese îmbăiat Vargălată. Iisus nu a luat bubele, iar Vargălată s-a vindecat. Cf. Tip. 14066.

d. Femeia a povestit tâlharilor minunea (și ei nu au atins-o pe Fecioară).

II a. Iisus a fost răstignit între 2 tâlhari (și unul a spus lui Iisus că dacă e Dumnezeu, de ce nu se salvează. Celălalt a spus că tâlharul nu e vrednic să judece acest sânge curat).

b. Dumnezeu a trimis pe îngerul Vargălată să ridice piatra de pe mormântul lui Iisus (cufundată 7000 de stânjeni).

c. Iisus a cerut pe Vargălată și Seara să-i fie apostoli. Apoi s-a dus în iad și au eliberat sufletele.

d. Seara l-a vândut pe Iisus.

e. Iisus l-a legat în lanțuri (și el este luna ce umblă noaptea pe cer).

f. Vargălată este Sfântul Soare.

2. *Luna*. Pamfile, **Cerul**, 60 (Moldova?).

I a, b (și când veneau hoții acasă, el țipa), c, d; II a., b, c, d (care a înviat a doua oară), e, f.

14016. Iisus ascuns în cofă

Este atestat în Moldova.

1. (Fără titlu). Marian, **Sărbătorile**, III, 56 (Vatra Dornei – [jud.] Suceava).

a. Când Iisus era prigonit, fiul unei văduve ce băuse apă la o fântână, s-a odihnit pe vârful unui deal, la înapoiere spre casă. Venind un om în fugă, l-a rugat să-l lase să se ascundă în cofa lui, ca să scape de urmăritori.

b. Au venit o mulțime de oameni înarmați, care au întrebat de un om – Iisus – dându-i și semnalmente. Fiul văduvei a spus că nu a văzut pe nimeni.

c. După ce urmăritorii au plecat, Iisus a ieșit din cofă și i-a spus băiatului că ori de câte ori va fi în necaz sau va dori ceva, să invoce „Omul din cofă“.

d. De câte ori a fost în impas sau a dorit ceva, băiatul s-a rugat omului din cofă. El a ajuns împărat.

14017. Iisus în templu

Este atestat în Transilvania și Moldova. S-au identificat 3 variante, care se grupează astfel:

1. (*Ouăle roșii*). Marian, **Sărbătorile**, III, 14 (Bălăceana – Gura Humorului / [jud.] Suceava).

a. Iisus era în templu și predica cuvântul lui Dumnezeu, iar evreii căutau să-l prindă și să-l omoare.

b. Iisus a plecat din templu (cunoscându-le gândurile).

c. Evreii au aruncat în el cu pietre.

d. Pietrele s-au transformat în ouă roșii (când Iisus a rostit niște vorbe tainice).

e. Înfricoșați, jidovii au fugit.

f. De atunci se fac ouă roșii (spre aducere aminte a acestei întâmplări).

2. (Fără titlu). Candrea, **Graiu**, 103.
3. (Fără titlu). V. SĂCELE, 1932, 53.
b, c, d, f (de Paști).

14017A. Iisus și ramura verde

Este atestat în Muntenia și Moldova. S-au identificat 4 variante, care se grupează astfel:

1. *Armindenul*. ȘED. SĂT., 1898, (II), 43.
 - a. Iisus era urât de jidovii, care-l urmăreau (hotărâți să-l piardă).
 - b. S-a ascuns în casa unui creștin.
 - c. Următorii au pus un semn la poartă, ca să recunoască casa (o ramură de copac).
 - d. A doua zi toate casele au purtat același semn (pus de creștini).
 - e. De atunci e obiceiul să se pună de Arminden ramuri verzi la porțile caselor.
2. *Teiul de la Dumineca Mare*. Niculiță-Voronca, **Studii în folclor**, II, 123.
a (să-l răstignească), b, c (o ramură de tei), d (printr-o minune).
3. (*Despre Armindenii*). (N. Densușianu - **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4555, f. 134 (Budieni - Tg. Jiu / [jud.] Gorj).
e₁ (Armindenii se serbează în seara zilei de 30 aprilie, când fiecare om pune la poarta sa o prăjină de fag, de jugastru sau altceva), a, b, c, d (pus de creștini).
4. *Armindenul*. (N. Densușianu - **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4555, f. 402 (Pojoci Cerna - Vâlcea).
a₁ (Sf[ântul] Gheorghe a fost urmărit de păgâni), b (care avea un pom verde), d (pus de creștini), f. Sf[ântul] Gheorghe a reușit astfel să scape.

14017B. Salvarea pruncului Iisus

Este atestat în Muntenia.

1. (*Armindenul*). (N. Densușianu - **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4555, f. 407 (Popești - Horezu / [jud.] Vâlcea).
 - a. Slugile lui Iuda, după ce tăiau la fiecare casă copilul găsit, însemnau casa cu o ramură verde, pentru a nu mai intra a doua oară.
 - b. Maria cu Iosif, pentru a-l salva pe Iisus, au trecut în timpul nopții într-o casă însemnată cu ramuri verzi.

14017C. Drumul de frunze

Este atestat în Muntenia.

1. (*Sf[ântul] Gheorghe*). (N. Densușianu - **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4555, f. 433 (Zătreni - Rm. Vâlcea / [jud.] Vâlcea).
 - a. După ce au tăiat toată ziua copii, oștenii lui Iuda au însemnat cu frunze locul, până unde au ajuns, pentru a ști unde să înceapă a doua zi.
 - b. Noaptea, Sf[ântul] Gheorghe a presărat frunze pe la toate casele, așa că oștenii s-au încurcat. De atunci e obiceiul să se pună frunze de fag la toate casele.

4. Răstignirea și Învierea lui Iisus 14021-14045

14021A. Răstignirea și Învierea lui Iisus

Este atestat în Moldova, Transilvania și Muntenia. S-au identificat 11 variante, care se grupează astfel:

1. (Fără titlu). Marian, **Sărbătorile**, III, 17 (Mihoveni - [jud.] Suceava).
Republicată: *Ouăle roșii*. RĂS., 1912, nr. 11, 3; *Legenda ouălor roșii*. ALB. Buc., 1925, nr. 13-14, 189; CAL. GOSPOD., 1926, 22; PRIM., 1927, nr. 17, 2; OP. SAT., 1927-1928, nr. 2, 7; CAL. COOP. ROM., 1931, 100; ȚĂRĂNISM., 1932, nr. 16, 13.

- a. Pe când Iisus era chinuit pe cruce, Maica Domnului a venit cu o coșarcă plină cu ouă s-o dea păzitorilor, ca să înceteze cruzimea cu care[-l] tratau pe fiul ei.
 - b. Jidovii însă au întetit chinurile.
 - c. I-au dat oțet în loc de apa pe care-o ceruse.
 - d. L-au [urzicat]¹ cu urzici.
 - e. Plângând în hohote, Fecioara a pus coșul cu ouă lângă cruce.
 - f. Sângele, ce curgea din rănilor lui Iisus, a picat pe ouă și le-a colorat.
 - g. S-au făcut roșii.
 - h. Unele s-au făcut pestrițe.
 - i. Iisus a spus să fie amintită oamenilor ziua răstignirii lui.
 - j. Să se facă ouă roșii.
 - k. Să se facă ouă pestrițe.
 - l. După ce a înviat Iisus, Fecioara a împărțit ouă roșii.
 - m. A mai împărțit și pască.
 - n. A spus fiecărui om „Christos a înviat“.
 - o. De atunci se fac ouă roșii de Paște.
 - p. De atunci se fac ouă pestrițe de Paște.
2. *Altă legendă a ouălor roșii*. LUMINIȚA, 1936–1937, nr. 16.
a, b, c, d, e, f, g, h, i, j, l, m, o, p.
 3. *Legenda ouălor roșii*. CUVÂNT. SAT., 1929, nr. 14, 2.
a, b, c, d, e, f, g, h, i, j, l, m, n, o, q. Tot de atunci fac oamenii pască de Paște.
 4. *Legenda ouălelor roșii*. LUMINIȚA, 1937–1938, nr. 6, 17.
a, b, c, d₁ (L-au înțepat cu sulite), e, f, g, h, i₁ (Iisus a spus Fecioarei să le dăruiască oamenilor în amintirea lui), l, n, o.
 5. *Legenda ouălor roșii*. F. POP., 1911, nr. 15, 7 (Din Moldova?).
a, b, e (și s-a rugat), f, g, i, j, l, m.
 6. *Legenda ouălor roșii*. Mirea, **Legende**, 145.
a, b₁ (Jidovii au batjocorit-o), e, f, g, i, j, l, n, o (și oamenii le ciocnesc, spunând: „Christos a înviat!“).
 7. (Fără titlu). Candrea, **Graiu**, 105.
a, b (râzând de Fecioară), e, f, g, h, i, j, k.
 8. *Ouăle de Paști*. NEAM. ROM. POP., 1931, nr. 7, 116.
 9. *Legenda ouălor roșii*, PRIETEN. SĂT., 1936, nr. 4, 4.
a, b, e, f, g, i, j, k.
 10. *Legenda ouălor roșii*. V. NOUĂ, 1926, nr. 13, 2.
a, b, e, f, g, i, j (de Paște).
 11. (Fără titlu). V. SĂCELE., 1932, 93.
a, f, g, i, j, k.

14021B. Răstignirea lui Iisus și ouăle roșii

Este atestat în Muntenia și Moldova. S-au identificat 4 variante, care se grupează astfel:

1. *De ce vopsim ouă roșii?* BUCURIA, 1936, 8.
 - a. Maica Domnului s-a dus cu un coș cu ouă la locul răstignirii lui Iisus.
 - b. Le-a pus alături de cruce.
 - c. Fecioara a plâns în hohote.
 - d. Sângele din trupul lui Iisus s-a prelins pe ouă și le-a înroșit.
 - e. Maica Domnului le-a dus acasă și le-a fiert.
 - f. După Înviere, le-a împărțit acelor care ziceau: „Christos a înviat!“.
 - g. De atunci se fac ouă roșii de Paște.

1. În text: „împuns“ (n. ed.).

2. *Originea ouălor roșii*. MUGURAȘ., 1935–1936, nr. 5–6, 9 (Oveselu – Oltețu / [jud.] Vâlcea).
 - a (ca să-l plângă), b (și îngenunchind, s-a rugat lui Dumnezeu să mai ușureze chinul fiului ei), c, d, g.
3. (Fără titlu). FRÂNG., 1927, nr. 2, 13 (Brăești – Dorohoi [jud. Botoșani]).
 - a (să le dea de pomană celor de față), b, d₁ (Sângele ce a curs din trupul lui Iisus, le-a împeștriat), g.
4. *Mică legendă de Paști*. BUCURIA, 1935, nr. 2, 3.
 - a, d, g.

14021C. Coșul cu ouă sub cruce

Este atestat în Muntenia și Transilvania. S-au identificat 3 variante, care se grupează astfel:

1. *Legenda ouălor roșii*. LUMINIȚA, 1938–1939, nr. 5, 15.
 - a. Iisus a fost răstignit.
 - b. Soldații nu au mai lăsat pe nimeni să se apropie, nici măcar pe maica lui Iisus.
 - c. Fecioara s-a dus la locul răstignirii cu un coș cu ouă (spre a-l dăruii soldaților, ca s-o lase să aline suferințele fiului ei).
 - d. Ei nu au lăsat-o și au străpuns pe Iisus cu o sulită-n coastă.
 - e. Fecioara a pus coșul cu ouă sub cruce.
 - f. Sângele lui Iisus a curs peste ouă și le-a înroșit.
 - g. Iisus a spus Fecioarei să le dăruiască în amintirea lui.
 - h. Când Iisus a înviat, Fecioara a alergat pe străzi să dăruiască câte un ou roșu celor ce-i întâlneau, spunându-le marea bucurie.
 - i. De atunci se fac ouă roșii de Paște.
2. (Fără titlu). LUMINIȚA, 1936–1937, nr. 7, 5.
 - c (ca s-o lase să stea mai mult în apropierea fiului ei), e, f (iar lacrimile îndureratei Fecioare curgând peste ouă le-a împeștriat), j. Paznicii, mirați de frumusețea lor, le-a împărțit între ei și le-au dus pe la casele lor, i.
3. (Fără titlu). LUCEAF. Sibiu, 1937, nr. 4, 22.
 - a₁ (Fecioara s-a dus cu un coș cu ouă la jidovi să-i roage să nu-l bată pe fiul ei și l-a găsit răstignit), e (și a început să plângă. Când au venit ostașii să-l îngroape, au scos-o pe Maica Domnului de acolo. Ea și-a luat coșul cu ouă), f, h₁ (Când îngerul a vestit-o că Iisus a înviat, s-a dus la mormânt. Pe cine a întâlnit i-a dăruit câte un ou, spunându-le marea veste), i (și se împart la rude și cunoscuți, spunându-li-se: „Hristos a înviat!“).

14022. Femeile pe Golgota

Este atestat în Muntenia. S-au identificat 2 variante.

1. *De când sunt ouăle roșii*. ALB. Buc., 1924, nr. 7–8, 118.
 - a. Ouăle roșii amintesc picăturile de sânge din rănile Mântuitorului.
 - b. Două femei urcând pe Golgota, să ducă mâncare lui Iisus, au adormit la picioarele celui răstignit.
 - c. Când s-au trezit, ouăle ce le aveau cu ele erau roșii de sângele ce picurase de pe cruce.
2. *Legenda ouălor roșii*. CAL. POP. ROM. IL., 1924, 76.
 - b, c

14023. Copiii capătă ouă roșii

Este atestat în Transilvania.

1. *Cum și de ce crede poporul că avem ouă roșii de Paști*. Costin, L., **Anecdote, Snoave**, 50 (Teregova – Caraș-Severin).
 - a. După ce Iisus a fost înmormântat, evreeii au pus străjeri ca să nu fie furat trupul, iar creștinii să spună că a înviat.
 - b. Iisus a ieșit din mormânt după trei zile și străjile au căzut cu fața la pământ.

- c. Copiii creștinilor au strigat că Iisus a înviat din morți. Fiindu-le rușine evreilor că au răstignit pe fiul lui Dumnezeu, au dat copiilor creștini ouă roșii, ca să nu mai strige. De atunci a rămas acest obicei.

14024. Fata cu ouăle în poală

Este atestat în Moldova. S-au identificat 2 variante.

1. *Găina*. Niculiță-Voronca, **Datine și credințe**, 425 (Botoșani – [jud.] Botoșani).
 - a. Când Iisus a înviat, o fată, care avea ouă în poală, a alergat spre casă să povestească. Ea a spus, celor pe care i-a întâlnit în cale, minunea întâmplată.
 - b. Pe drum a întâlnit niște evrei, care au râs de ea.
 - c. I-au spus că atunci va învia Iisus, când ouăle din poala ei se vor face roșii. Și minunea s-a întâmplat.
 - d. De atunci se fac ouă roșii.
2. (Fără titlu). (E. Niculiță-Voronca), ROM. LIT., 1891, 130. Republicată: Marian, **Sărbătorile**, III, 20.
 - a, b₁ (Pe drum a întâlnit un dușman a lui Iisus, care i-a spus că nu-i adevărat), c₁ (I-a spus că dacă este adevărat, ouăle din poala fetei să se facă roșii și minunea s-a întâmplat).

14025A. Legătura cu ouă

Este atestat în Muntenia.

1. *Povestea ouălor roșii*. LUMINIȚA, 1936–1937, nr. 7, 17.
 - a. În noaptea când Iisus a înviat, două femeie s-au dus la târg cu ouă, spre vânzare. În cetatea sfântă se auzeau discuțiile între oameni. Ei au povestit că Iisus înviase, că un înger a fost trimis de Dumnezeu să vestească învierea lui, că ostașii, care păzeau mormântul, s-au lepădat de credința păgână, văzând minunea.
 - b. Un om le-a spus marea veste și una din ele a răspuns că nu poate crede că Iisus e viu, când știe că e mort, așa cum nu poate crede că are în legătura ei ouă roșii, când știe că a luat de acasă ouă albe. Când s-au uitat însă, ouăle deveniseră roșii.
 - c. De atunci a rămas obiceiul să se facă ouă roșii.

14025B. Învierea lui Iisus și ouăle roșii

Este atestat în Transilvania, Muntenia și Moldova. S-au identificat 9 variante, care se grupează astfel:

1. (Fără titlu). Marian, **Sărbătorile**, III, 18 (Brăești – Dorohoi / [jud.] Suceava).
 - a. Iisus a înviat.
 - b. O femeie mergea cu un coș cu ouă.
 - c. S-a întâlnit cu un drumeț, care i-a spus vestea cea mare (un țăran).
 - d. Femeia a răspuns că atunci va învia Iisus, când ouăle ei se vor face roșii.
 - e. Minunea s-a întâmplat.
 - f. De atunci este acest obicei.
2. *De ce roșim ouăle de Paști*. BUCIUM., 1925–1926, nr. 5–6, 4.
 - a (și soldații lui Pilat spuneau acest lucru cu spaimă), b (o babă), c (o femeie), d, e (și ea s-a închinat lui Iisus), f.
3. (Fără titlu). Marian, **Sărbătorile**, III, 19 (Cândreni – halta Vatra Dornei / [jud.] Suceava).
 - b (o evreică), c (o româncă), d, e, f.
4. *Legenda ouălor roșii*. CAL. POP. ROM. Buc., 1924, 76.
5. *De când sunt ouăle roșii?*. ALB. Buc., 1924, nr. 7–8, 48.
6. *Roșitul ouălor de Paști*. CAL. BUN. CREȘT. Sibiu, 1935, 169.
 - a, b, c, d, e.

7. *Legenda ouălor roșii*. CAL. POP. ROM. IL., 1924, 76.

b, c, d, e.

8 (Fără titlu). Candrea, **Graiu**, 104.

a, b₁ (O precupeață vindea ouă în piață), c, d, e, f.

9. *Legendă asupra ouălor roșii*. GAZ. TRANS., 1925, nr. 42, 5.

a, b (o precupeață ce locuia prin împrejurimile Golgotei), c₁ (Ea a întâlnit un tânăr evreu de viță bună, căruia i-a spus vestea cea mare), d₁ (Tânărul i-a răspuns că atunci va învia Iisus, când ouăle precupeții se vor face roșii ca obrazii ei îmbujorați), e (și numărul creștinilor a sporit), g. De aceea a rămas obiceiul să se spună: „Hristos a înviat!“.

14026A. Fata creștină și cea păgână

Este atestat în Moldova. S-au identificat 2 variante identice.

1. (Fără titlu). Marian, **Sărbătorile**, III, 131 (Fundu Moldovei – Câmpulung [Moldovenesc] / [jud.] Suceava).

2. *Legenda ouălor roșii*. F. POP., 1911, nr. 15, 7 (Din Moldova de nord?).

a. După învierea lui Iisus, o fată de creștin, mergând cu ouăle la târg să le vândă, s-a întâlnit cu o fată de păgân, care i-a luat ouăle și a chemat-o acasă la ea să i le plătească.

b. Pe drum, creștina i-a povestit despre bunătatea legii ei. Păgâna a răspuns că atunci va crede în legea creștinească, când ouăle ce le avea se vor face roșii. Și minunea s-a împlinit.

c. Fetele au leșinat și niște flăcăi le-au trezit, stropindu-le, iar creștina le-a dat ouă roșii.

d. De atunci este obiceiul ca băieții să stropască fetele, a doua zi de Paște și capătă în schimb ouă roșii.

14026B. Ouăle roșii și stropitul fetelor

Este atestat în Transilvania.

1. (Fără titlu). ȚARA OLT., 1907, nr. 16, 8.

a. Când a înviat Iisus, vestea s-a răspândit ca fulgerul.

b. Mai multe fete și flăcăi erau strânși într-o vâlcea. Una dintre fete avea un șorț plin de ouă, pe care voia să le vândă la Ierusalim.

c. Când flăcăii le-au spus vestea cea mare, fata cu ouăle a răspuns că atunci va învia Iisus, când ouăle din poala ei se vor înroși. Și minunea s-a împlinit.

d. Una din fete a leșinat, iar feciorii au trezit-o stropind-o cu apă.

e. De atunci este obiceiul să se facă ouă roșii de Paști și să se umble la stropit.

14026C. Drumul pe lângă Golgota.

Este atestat în Transilvania și Muntenia. S-au identificat 3 variante, care se grupează astfel:

1. *Ouăle roșii*. FAM., 1887, nr. 14, 165.

a. După răstignirea lui Iisus, două fete treceau pe lângă Golgota și una avea un coș cu ouă.

b. În discuție, una dintre ele și-a exprimat părerea că Iisus a fost fiul lui Dumnezeu.

c. Cealaltă a răspuns că va crede în Iisus dacă ouăle din coș se vor face roșii.

d. Minunea s-a împlinit și fetele au leșinat.

e. Niște flăcăi le-a stropit cu apă și ele și-au revenit, dăruindu-le câte un ou roșu.

f. De atunci este obiceiul stropitului de Paști.

2. *Ouăle roșii*. TIMIȘ. –GAZ. POP., 1886–1887, nr. 18, 7.

a, c, d, e, f.

3. *Ouăle roșii*. ROM. LIT., 1891, 123.

a, c, d, e, f (la unele popoare, cu apă de roze, luând în schimb câte un ou roșu).

14027. Iisus își anunță Învierea singur

Este atestat în Muntenia.

1. *Legenda ouălor roșii*. DUM. COP., 1938, nr. 4–5, 14.

- După ce a înviat, Iisus a pornit la drum în revărsatul zorilor și, întâlnind o femeie, a spus vestea cea mare.
- Femeia i-a răspuns că nu crede, cum nu crede că în coșul ei sunt ouă roșii, când ea pusese ouă albe.
- Iisus i-a spus să privească ouăle. Ele erau roșii. De atunci este obiceiul să se roșească ouă de Paști.

14028. Iisus și găinile

Este atestat în Moldova.

1. *De când se fac ouă roșii*. Niculiță–Voronca, **Datine și credințe**, 423.

- Ouăle roșii se fac de când Iisus, scăpând de pe cruce, a întâlnit găinile. A blagoslovit ca de fiecare Paște, omul cât de nevoie să facă ouă roșii.

14029. Fecioara și Maria Magdalena

Este atestat în Muntenia și Transilvania. S-au identificat 4 variante, care se grupează astfel:

1. *Ouăle roșii*. LUMEA COPII., 1929, 241.

- Iisus, în drum spre Golgota, a fost urmărit de mama lui și Maria Magdalena. Suferințele lui treceau prin trupul și inima lor.
- În vârful Golgotei, unde fusese răstignit Iisus, Fecioara a îngenuncheat, îmbrățișând lemnul [crucii], iar Maria Magdalena a întins pumnul amenințător spre cetate.
- Iisus a înviat (și Magdalena a găsit mormântul gol).
- A alergat la Pilat.
- Cum pe acea vreme trebuia dus guvernatorului un dar, a luat un coș cu ouă (fiind săracă).
- I-a anunțat vestea lui Pilat (care a crezut că dragostea pentru Iisus a înnebunit-o).
- I-a spus că va crede că Iisus a înviat, dacă ouăle aduse se vor înroși. Și minunea s-a împlinit.
- Pilat a crezut atunci în Învierea lui Iisus.

2. *Legenda ouălor roșii*. GLAS. BUCOV., 1931, nr. 3491, 2 (Poieni – Câmpeni / [jud.] Alba).

a, c, d, e (fiind săracă), f.

3. *Ouăle roșii*. SAT., 1937, nr. 78, 15.

c (și s-a arătat Magdalenei, care a vestit pe apostoli. Trebuia să vestească și pe Pilat), e, f, g, i. De atunci este acest obicei.

4. *Altă legendă a ouălor roșii*. LUMINIȚA, 1936–1937, nr. 7, 15.

e₁ (Pe vremuri, în ziua de Paști, tot poporul trebuia să ducă daruri lui Pilat. S-a dus și Maria Magdalena cu un coș plin cu ouă), c (și Magdalena l-a întâlnit și a alergat într-un suflet la palat), f, g, i (și se spune „Hristos a înviat!“).

14030. Maria Magdalena duce ouă roșii lui Tiberiu

Este atestat în Muntenia, Moldova și Transilvania. S-au identificat 4 variante, care se grupează astfel:

- (Fără titlu). Marian, **Sărbătorile**, III, 18 (Mănăstirea Humorului – Gura Humorului / [jud.] Suceava). Republicată: *Ouăle roșii*, CASA N., 1929, nr. 3, 79.

- a. Iisus a înviat.
 - b. Maria Magdalena, fiind la piață, a spus unei evreice vestea cea mare. Femeia i-a răspuns că atunci va învia Iisus, când ouăle ei vor deveni roșii. Și minunea s-a întâmplat.
 - c. Maria Magdalena a dus ouă roșii lui Iisus.
 - d. A dus și împăratului Tiberiu.
 - e. A vindecat pe nevasta acestuia, atingându-i ochii cu aceste ouă și ea și-a recăpătat vederea.
 - f. A mai făcut și alte minuni cu acele ouă.
 - g. De atunci se fac ouă roșii de Paște.
2. *Ce însemnează ouăle roșii de Paști.* ȘED. SĂT., 1898, nr. 1, 24.
 - a, c (care simbolizează capul lui Adam îngropat pe locul unde Iisus a fost răstignit. Vopseaua roșie a oului însemnează sângele lui Iisus, căci așa cum oamenii mor toți întru Adam, tot așa toți întru Hristos vor învia).
 3. (Fără titlu). V. SĂCELE., 1932, 54.
 - a, b.
 4. *De ce sunt ouăle roșii de Paște.* LUMINIȚA, 1936–1939, nr. 7, 18.
 - a (și Maria Magdalena a fost înștiințată de către îngerul Domnului), b₁ (Ea a comunicat, tuturor celor pe care i-a întâlnit, acest lucru. O femeie, care mergea la târg cu ouă, a spus că atunci va crede că Iisus a înviat, când ouăle din coșul ei se vor înroși. Și minunea s-a întâmplat), g.

14031. Iosif și Nicodim la Pilat

Este atestat în Moldova și Muntenia. S-au identificat 2 variante.

1. *Ouăle roșii.* (S. Fl. Marian), DEȘT., 1904, nr. 26, 5 (Scheia - [jud.] Suceava). Republicată: CUCU, 1905, nr. 7, 1.
 - a. Iisus era răstignit pe cruce.
 - b. Iosif și Nicodim s-au dus la Pilat să ceară trupul lui Iisus să-l îngroape.
 - c. Pilat nu le-a dat trupul, de frică să nu se răscoale jidovii și să-l omoare.
 - d. Au vopsit ouă roșii și le-au promis băieților lui Pilat, dacă vor obține trupul lui Iisus de la tatăl lor. Pilat nu a putut scăpat de copiii lui, până nu le-a împlinit voia.
 - e. De atunci se fac ouă roșii de Paște.
2. *Ouăle roșii.* REV. V. SAT., 1935, nr. 4, 11.
 - b (și i-au dus în dar un coș cu ouă roșii).

14032. Ouăle roșii

Este atestat în Moldova și Transilvania. S-au identificat 3 variante, care se grupează astfel:

1. *Ouă roșii.* (N. Mateescu), GAZ. ȚĂR., 1926, nr. 6, 4 (Movilița - Panciu / [jud.] Vrancea).
 - a. Iisus fusese răstignit.
 - b. Maria Magdalena s-a dus la împăratul Romei.
 - c. I-a dus plocon ouă (care s-au înroșit singure).
 - d. Împăratul a fost impresionat de minune.
 - e. L-a găsit pe Pilat vinovat de moartea lui Iisus.
 - f. A dat ordin să fie cusut într-o piele de bivoliță, unde a și murit.
 - g. De atunci se fac ouă roșii de Paște.
2. *Ouă roșii.* (N. Mateescu), REV. SOC. TIN. ROM., 1926–1927, nr. 2–3, 13 (Movilița - Panciu / [jud.] Vrancea). Republicată: *Poveste.* CULT. POP., 1928, nr. 226, 3; *Ouăle roșii.* DOINA Jor., 1928–1929, 11.
 - a, b (și i s-a plâns că Pilat s-a spălat pe mâini de crima făcută cu Iisus), c (roșii), e, f, g.

3. *Legende asupra ouălor roșii*. GAZ. TRANS., 1925, nr. 42, 5.

b (împreună cu Petru și Pavel), c (foarte frumos colorate, pentru a-i atrage atenția asupra crimei făcute cu Iisus).

14033. Sângele lui Iisus

Este atestat în Muntenia și Moldova. S-au identificat 2 variante.

1. *Ce însemnează ouăle roșii la Paști*. ȘED. SĂT., 1898, nr. 1, 24.

a. Jidovii au spus: „Sângele lui Hristos asupra noastră și a fiilor noștri să cadă (la judecata lui Iisus).

b. Toate lucrurile din casele lor s-au înroșit (și ouăle).

c. De atunci se roșesc ouăle de Paște.

2. *Ouăle roșii*. REV. V. SAT., 1935, nr. 4, 11 (Cornești – Roman / [jud.] [Neamț]).

a (când l-au cerut lui Pilat pe Iisus să-l răstignească), b (pentru că Iisus a fost nevinovat).

14034. Pasca și ouăle roșii

Este atestat în Transilvania.

1. (Fără titlu). Candrea, **Graiu**, 104.

a. Apostolul Simon, ducându-se într-o zi să-și lucreze ogorul, s-a întâlnit pe drum cu Iisus, frânt de oboseală, care își ducea crucea.

b. Simon i-a dus-o până a ajuns la ogorul lui.

c. Când, după muncă, s-a așezat să mănânce, a găsit în locul pâinii și ouălor puse în traistă, pască și ouă roșii, ca un semn ceresc. De atunci se fac ouă roșii și pască de Paște.

14035. Păzitorii mormântului lui Iisus

Este atestat în Moldova și Muntenia. S-au identificat 3 variante, care se grupează astfel:

1. 2. (Fără titlu). Marian, **Sărbătorile**, 16 (Capu Codrului – Gura Humorului / [jud.] Suceava; Bălăceana – Gura Humorului / [jud.] Suceava). Republicată: *Ouăle roșii*. CASA N., 1929, nr. 3, 78.

a. Înainte de a fi prins și răstignit, Iisus a spus că a treia zi după înmormântarea lui va învia. De aceea jidovii au pus păzitori la mormântul lui, ca să nu fie furat de apostoli și apoi să se spună că Iisus a înviat.

b. Păzitorii și-au pus în sân pietre rotunde, cu care să arunce în cei ce vor veni să-l fure pe Iisus.

c. Coborând îngerul Domnului să ridice piatra de pe mormântul lui Iisus, păzitorii au aruncat cu pietre. Ele s-au prefăcut în ouă roșii și păzitorii au împietrit.

d. De atunci stau împietriți lângă mormântul lui Iisus și când e lună nouă, se fac tineri, iar când e lună veche se fac bătrâni. Cf. Tip. **10131, 14049G**.

e. Tot de atunci se fac ouă roșii de Paște.

3. (Fără titlu). V. SĂCELE., 1932, 53.

c.

14036A. Iisus în drum spre Golgota

Este atestat în Muntenia, Moldova și Transilvania. S-au identificat 5 variante, care se grupează astfel:

1. *Legenda ouălor roșii*. BUCURIA, 1935, nr. 2, 3.

a. Iisus mergea spre Golgota cu crucea în spate.

b. Fariseii au aruncat asupra lui cu pietre.

c. Iisus le-a spus că pietrele cu care ei îl lovesc, le vor mânca, pentru că se vor înroși cu sângele lui, când va învia.

d. Fariseii au spus că atunci vor crede în el, când vor vedea asemenea minune.

- e. În ziua învierii, pietrele s-au transformat în ouă roșii.
 f. De atunci se fac ouă roșii de Paște (de cei ce cred în Iisus și suferințele lui).
2. *Legenda ouălor roșii*. CAL. POP. ROM. IL., 1924, 76.
 3. *De când sunt ouăle roșii*. ALB. Buc., 1924, nr. 7-8, 117.
 - a, b₁ (Copiii, anunțați de farisei și cărturari, i-au ieșit în cale cu pietre și ouă clocite), e₁ (Când au scos ouăle clocite să arunce în Iisus, s-au transformat în ouă roșii și nu s-au mai îndurat să le arunce).
 4. (Fără titlu). FRĂNG., 1927, nr. 2, 13.
 - a₁ (Iisus era răstignit), b₂ (Iudeii au adus ouă clocite să arunce în el), e₁, f.
 5. *Pentru ce se roșesc ouă*. Novacovici, **Din comoara Banatului**, 73.
 - a₁, b₃ (Copiii au venit cu pietre să le arunce în Iisus), e₂ (Când au scos pietrele să le arunce, s-au transformat în ouă roșii și nu s-au mai îndurat să le arunce), f.

14036B. Aruncarea pietrelor pe mormânt

Este atestat în Moldova.

1. (Fără titlu). Marian, **Sărbătorile**, III, 20 (subsol) (Pătrăuți – [jud.] Suceava).
 - a. Ouăle roșii se fac în amintirea unei minuni întâmplare la Învierea lui Iisus.
 - b. Când Iisus a fost înmormântat, jidovii au trecut și au aruncat pietre pe mormântul lui. După Înviere, pietrele s-au transformat în ouă roșii.

14037. Răstignirea lui Iisus și busuiocul

Se combină cu Tip. **14040A**. Este atestat în Muntenia, Moldova și Transilvania. S-au identificat 3 variante, care se grupează astfel:

1. *Legenda ouălor roșii*. (N. H. Țapu), GHILUȘUL, 1914, nr. 5-6, 7 (Tulcea – [jud.] Tulcea).
 - I a. Maica Domnului l-a găsit pe Iisus răstignit și jidovii au aruncat cu pietre în ea (s-o gonească).
 - b. Pietrele s-au transformat în ouă roșii (la ruga Fecioarei către Iisus, de-a face o minune).
 - c. Plângând, Fecioara a sărutat picioarele fiului ei, din care curgea sânge.
 - d. Din sângele curs din rănile lui Iisus, a ieșit busuiocul. Cf. Tip. **10581**.
 - II a. După Înviere, Maica Domnului, ducându-se să anunțe marea veste, a întâlnit o evreică căreia i-a spus ce s-a întâmplat.
 - b. Ea a răspuns că atunci va învia Iisus, când ouăle pe care le avea cu ea se vor face roșii. Și minunea s-a întâmplat.
2. *Ouăle roșii*. CULT. POP., 1922, nr. 50-51, 2.
 - I a, b (la privirea lui Iisus și Fecioara a adunat câteva); II a, b, c. Evreica a căzut la picioarele Fecioarei, recunoscând că Iisus a înviat + Tip. **14040A**
 - a₁ (Maica Domnului a plecat la palatul lui Pilat, unde jidovii beau, mâncau și se veseleau de moartea lui Iisus. Aveau pe masă 3 cocoși fierți și ouă. Fecioara le-a spus că Iisus a înviat), c, b (și va bate din aripi), g, d, e, f, h₃ (De atunci se fac ouă roșii de Paște și se ciocnesc).
3. (Fără titlu). Niculiță-Voronca, **Datine și credințe**, 565.
 - I d.

14038. Ospățul lui Pilat

Este atestat în Transilvania. S-au identificat 2 variante.

1. *Roșitul ouălor de Paște*. CAL. BUN. CREȘT. Sibiu, 1935, 168.
 - a. După răstignirea lui Iisus, Pilat a fost poftit la masă de mai-marii evreilor.
 - b. Un soldat le-a vestit Învierea lui Iisus, Pilat, care ținea un ou în mână, a spus că atunci va învia Iisus, când oul din mâna lui se va înroși.

c. Minunea s-a împlinit și Pilat a scăpat oul din mână.

d. De atunci se face ouă roșii de Paște.

2. *Legenda asupra ouălor roșii*. GAZ. TRANS., 1925, nr. 42, 5.

a, b, c, d₁ (De atunci e obiceiul ciocnirii ouălor roșii).

14039. **Învierea cocoșului fiert**

Este atestat în Transilvania, Muntenia și Moldova. S-au identificat 11 variante, care se grupează astfel:

1. *Pentru ce-s jidovii pistruiți pe față*. Novacovici, **Din comoara Banatului**, 57.

a. Jidovii ședeau la masă după răstignirea lui Iisus (și discutau dacă Iisus este Dumnezeu și dacă va învia).

b. Unul a spus că Iisus va învia când cocoșul, care era gătit, va învia. Și minunea s-a împlinit.

c. Cocoșul a bătut din aripi (și a cântat).

d. A stropit cu zeamă, pe față, pe comeseni.

e. De atunci sunt evreii pistruiți pe față (și pe mâini).

f. Tot de atunci sunt evreii puțin cocoșați, pentru că s-au ascuns sub masă, ca să nu-i opărească zeama.

2. *Alunele jidovilor*. F. POP., 1894, 157.

3. *De când sunt jidovii pestriți*. CUVÂNT. SAT., 1929, nr. 14, 5.

a, b, c, d, e.

4. *De când sunt evreii pistruiți la față*. Costin, L., **Anecdote, snoave**, 49 (Teregova – Caraș-Severin).

a, b, c (și a cântat de trei ori), d, e.

4. *Snoavă*. Zanne, **Proverbele românilor**, VI, 174.

a (de bucurie că au scăpat de Iisus), b, c (și a cântat), d, e (ca semn că ei au ucis pe fiul lui Dumnezeu).

6. *Cocoșul*. Ciaușanu, **Superstițiile**, 354.

a (de bucurie), b, c₁ (Cocoșul a cântat), g. Iisus l-a binecuvântat pe cocoș și l-a făcut năzdrăvan.

7. *Cucoșul*. Niculița-Voronca, **Datine și credințe**, 432.

g (pentru că datorită lui a înviat).

8. (Fără titlu). Gorovei, **Credințe**, 156 (Din Moldova de nord?).

e, a₁ (După moartea lui Iisus, jidovii au tăiat un cocoș și l-au opărit), b, c, d.

9. *Legendă de Paște*. LUMINIȚA, 1936-1937, nr. 8, 11.

a₂ (În ziua Învierii lui Iisus, niște evrei mâncau o ciorbă de cocoș, iar un soldat le-a vestit învierea), b, c, h. Cei din casă au început să creadă că Iisus a înviat, iar vestea s-a răspândit repede.

10. (De ce au evreii pistruiți). FAM., 1888, nr. 16, 184.

a₂, b, c (și a cântat), d.

[11]. Pentru restul de variante, vezi Tip. **14049D** (2).

14040A. **Oul roșu și cocoșul de la Înviere**

Este atestat în Transilvania și Muntenia. S-au identificat 6 variante, care se grupează astfel:

1. *Oul roșu și cocoșul de la Înviere*. CAL. Arad, 1901, 138.

a. După răstignirea și înmormântarea lui Iisus, fariseii erau la masă. Au fost anunțați că Iisus a înviat.

b. Au strigat că atunci va învia Iisus, când va cânta cocoșul de pe masă, care era gătit.

c. Când ouăle albe de pe masă se vor face roșii.

d. Cocoșul a înviat și a cântat.

e. A stropit fețele mesenilor cu zeamă.

f. De atunci au evreii pistruiți.

- g. Ouăle s-au înroșit.
 h. Ouăle se roșesc de Paște pentru că ele reprezintă forma pământului pe care Iisus l-a spălat cu sângele lui.
 i. Maria Magdalena a dus ouă roșii lui Tiberiu, pentru a-i dovedi că Iisus a înviat. Cf. Tip. **14029**.
2. *Oul roșu și cocoșul de la Înviere*. GAZ. ȚĂR., 1902, nr. 15, 3.
 b, d (bătând din aripi), e, f, g, h.
3. *Oul roșu și cocoșul de la Înviere*. GAZ. TRANS., 1894, nr. 90, 6.
 a, b, c, d, e, f, g, i.
4. *De când au jidovii pistrui pe față*. LUMINA SAT. Sib., 1923, nr. 13, 3.
 a, c, b, d₁ (Cocoșul a înviat), e, g, f, h₁ (De atunci se fac ouă roșii de Paște).
5. *Legenda ouălor roșii*. DUM. COP., 1936, nr. 4, 12.
 a, c, g, h₂ (De atunci este obiceiul să se ciocnească ouă roșii de Paște), b, d (de trei ori „Hristos a înviat!“), j. De atunci se spune că cine e bun la Dumnezeu, aude cocoșii cântând în ziua de Paște), e, f.
 Pentru restul de variante, vezi Tip. **14037** (2).

14040B. Ospățul

Ete atestat în Transilvania și Muntenia. S-au identificat 3 variante, care se grupează astfel:

1. (*Ouăle roșii*). Marian, **Sărbătorile**, III, 15 (Boian – Turda / [jud.] Cluj). Republicată: CASA N., 1929, nr. 3, 77.
 a. După înmormântarea lui Iisus, jidovii se ospățau cu cocoș și ouă fierte, bucuroși că au scăpat de Iisus. Își aduceau aminte că Iisus spusese că va învia.
 b. Cel din capul mesei a spus că atunci va învia Iisus, când cocoșul va învia și ouăle se vor înroși. Și minunea s-a împlinit.
 c. Jidovii au fugit de spaimă.
 d. Cocoșul i-a împrășcat cu zeamă (și i-a împeștriat).
 e. De atunci jidovii își rad capul, pe unde i-a atins zeama. Își lasă perciuni acolo unde din cauza urechilor, zeama nu i-a atins.
 f. Tot de atunci se fac ouă roșii.
2. (Fără titlu), V. SĂCELE, 1932, 53.
 a, b, c, d (și de atunci au pistrui).
3. (Fără titlu), Candrea, **Graiu**, 102.
 a, b, f.

14041. Învierea știucii fierte

Este atestat în Moldova.

1. *De când sunt ovreii cu pistrui*. (T. Pamfile). I. CREANGĂ, 1918, 41 (Țepu – Tecuci / [jud.] Galați). Republicată: **Pov. pop. rom.**, 41.
 a. După răstignirea lui Iisus, jidovii ședeau la masă și mâncau știucă. Unul din meseni și-a exprimat teama că Iisus ar putea învia a treia zi, așa cum se lăudase.
 b. Altul a spus că atunci se va scula Iisus, când va învia știuca din blid. Și știuca s-a mișcat și i-a stropit pe față pe meseni.
 c. De atunci neamul jidovesc este pistruiat.

14042. Învierea cocoșului și a peștelui

Este atestat în Moldova.

1. *Copiii. Oul. De când au jidanii pistrui*. Niculiță–Voronca, **Datine și credințe**, 41.
 a. În noaptea Învierii, când Iisus era în mormânt, evreii bucuroși au gătit un cocoș și un borș de pește.
 b. Ei au spus că atunci va învia Iisus, când va învia cocoșul și peștele.

- c. Cocoșul a înviat și peștele a început să se zbată în borș, stropind pe evrei, care de atunci au pistrui.
- d. Copiii s-au trezit cu câte un ou roșu în mână și au strigat: „Hristos a înviat!“.

14043A. Pâinea se preface în grâu

Este atestat în Moldova.

1. (Fără titlu). Marian, **Sărbătorile**, III, 56 (Volovăț – Rădăuți / [jud.] Suceava).
 - a. În prima noapte după înmormântarea lui Iisus, străjerii puși de jidovi să păzească mormântul, au poruncit unui bucătar să le facă pâine albă, ouă fierte și cocoș fiert. Și s-au așezat la masă, într-o casă.
 - b. Caiafa le-a făcut observații că nu păzesc mormântul și cineva ar putea fura trupul lui Iisus, iar învățăceii lui vor spune că a înviat.
 - c. Străjerii au râs și unul din ei a spus că Iisus va învia când pâinea de pe masă se va face din nou grâu, din ouăle fierte vor ieși pui și cocoșul din strachină va învia.
 - d. Minunea s-a împlinit, și cocoșul bătând din aripi i-a stropit cu zeamă. De atunci au jidovii alunele pe față.

14043B. Vinul se preface în viță

Este atestat în Muntenia. S-au identificat 4 variante, care se grupează astfel:

1. *Pistruiele*. (N. I. Dumitrașcu), *REV. CULT.*, 1907–1908, 351 (Boureni – Cătane / [jud.] Dolj).
 - a. După ce a fost răstignit Iisus, jidovii s-au așezat la masă cu vin, azimă și borș de cocoș.
 - b. Unul a spus că atunci va învia Iisus, când pâinea se va face din nou spice, vinul viță de vie și cocoșul va învia.
 - c. Și minunea s-a întâmplat.
 - d. Cocoșul a bătut din aripi, frigând cu zeamă pe meseni.
 - e. De atunci au evrei pistrui.
 2. (Fără titlu). *ROM. Buc.*, 1907–1908, nr. 134, 351.
 - a, b, c, d.
 3. *Cocoșul*. *ALB. Buc.*, 1879, nr. 41, 1301.
 - a, b, c.
- [4.] Pentru restul de variante, vezi Tip. **14044B** (6).

14044. Racul fură pironul cel mare

Se combină cu Tip. **14043B**, **14052A**. Este atestat în Muntenia. S-au identificat 6 variante, care se grupează astfel:

1. (Fără titlu). Otescu, **Credințele țaranului**, 25.
2. *Stelele*. Pamfile, **Cerul**, 171.
 - I a. Iisus a fost răstignit (și schingiuitorii voiau să-i bată două piroane în cele două palme, unul în labele picioarelor încrucișate și altul în buric).
 - b. Racul a furat pironul cel mare (fugind cu el și mergând înapoi). Cf. Tip. **13934**.
 - c. A fost binecuvântat să fie mâncat în post și în zi de dulce.
 - d. Să umble de-a-ndărătelea.
 - e. A fost pus pe cer.
3. *Blagoslovenia racului*. (Gh. Fira), *ȘEZ.*, 1913, nr. 10, 174 (Ștefănești – Drăgășani / [jud.] Vâlcea). Republicată: *OP. SAT.*, 1927–1928, nr. 1, 6.
 - I a (și nimeni nu a vrut să facă cuiele decât un țigan), b (ce trebuia bătut în inima lui Iisus), c.
4. *Racul*. (ȘT. St. Tuțescu), *GHILUȘUL*, 1914, nr. 8–10, 21 (Galiciuica – Băilești / [jud.] Dolj).

I b (pe care jidovii trebuiau să-l bată în pieptul lui Iisus și a fugit cu el de-a-ndărătelea), d, c₁ (De aceea se mănâncă în zi de post), f. De atunci este și zicătoarea: „Merge de-a-ndărătelea ca racul“.

5. *Maica Domnului și racul* (C. Rădulescu-Codin), ALB. Buc., 1927, nr. 3, 103.

I b (de la țiganul fierar, cui pe care jidovii voiau să-l bată în piciorul lui Iisus și a fugit cu el de-a-ndărătelea), c (de Fecioară), g. Să i se facă piciorul clește apucător, c.

6. (Fără titlu). Rădulescu-Codin, **Sărbătorile**, 51.

I a (și Maica Domnului a aflat de la Sf[ânta] Duminecă cum a fost prins și chinuit, adăpat cu fiere și oțet), b₁ (Racul a furat un piron cu care a fugit de-a-ndărătelea), d, g, c. + Tip. **14052A** b (9, pe care i-a călcat un car și se gândește că de o vrea Maica Domnului, va face ea alții), d (când va muri să nu facă viermi și să nu se împute). Revine tip inițial. II a. S-a întâlnit cu un voinic cântând din caval care i-a spus că e fiul ei și era chiar Iisus care înviase, b. I-a povestit cum l-au răstignit, l-au bătut în cuie cum l-a salvat racul de nu i-a bătut un piron în inimă, cum l-au îngropat și au pus deasupra mormântului nouă pietre de moară + Tip. **14043B** a, b (tartorul cel mare al evreilor), c (de au văzut jidovii spic verde pe câmp negru, în grădină au văzut viță, deși abia se terminase iarna, iar cocoșul a strigat „cucurigu“), d, e, f. Cocoșul a strigat să vadă ouăle roșii sub pat și ei au văzut, g. Jidovii vor rămâne cu pistrui și rătăcitori, iar de Paște vor fi ouă roșii, spic verde și viță verde.

- 14045. Baba sfătuiește să se bată cuiul prin picioarele încrucișate ale lui Iisus**
Este atestat în Moldova.

1. *Femeia și judecata*. Niculiță-Voronca, **Datine și credințe**, 564.

- a. Lipsind un cui pentru răstignirea lui Iisus, o babă a sfătuit pe evrei să bată cuiul prin picioarele lui încrucișate.
- b. De atunci nu mai judecă femeile, pentru că pe vremuri ele făceau judecata.

5. Iisus este căutat de Maica Domnului 14049-14056

14049A. Soarta fierarului și a lemnarului

Este atestat în Moldova, Transilvania și Muntenia. S-au identificat 5 variante, care se grupează astfel:

1. *Maica Domnului*, Pamfile, **Sărbătorile de toamnă**, 11.

I a. Maica Domnului a citit cartea milostivirii. Apoi și-a făcut cârje de fier și opinci de oțel și a plecat la Iordan, să-l întâlnească pe Sf[ântul] Ion.

- b. Maica Domnului își căuta fiul.
- c. Sf[ântul] Ion i-a spus că jidovii l-au prins și l-au răstignit.
- d. S-a întâlnit Fecioara cu lemnarul, care i-a spus că a făcut crucea pentru Iisus (grea).
- e. Ea a hotărât soarta lemnarului (să lucreze cu anul și să nu câștige banul).
- f. L-a întâlnit pe fierar, care i-a spus că a făcut cuiele (mari).
- g. Maica Domnului a hotărât și soarta fierarului (să lucreze cu anul și să nu câștige banul).

II a. S-a dus ea până la curțile lui Pilat, unde l-a văzut pe Iisus pe cruce. Întrebându-l pentru cine se chinuiește, Iisus i-a răspuns că pentru lumea toată.

- b. Cel ce va auzi cuvintele lui și nu le va spune și la alții se va duce pe calea strâmbă, la mese strânse, la pahare goale, la viermii cei

ne-adormiți; cine le va spune, se va duce la mese puse, pahare pline și la îngerii lui Dumnezeu.

2. *Călătoria Maicei Precistei să-și găsească fiul*. I. CREANGĂ, 1911, nr. 6, 172 (Axente Sever – Mediaș / [jud.] Sibiu).

I b, c, d (grea), f (mai mari decât au fost cerute), e (să lucreze cu anul și să nu câștige banul), g (să lucreze cu anul și să nu câștige banul).

3. *Dulgherul și fierarul*. (M. Lungeanu), ZORI, ROM., 1936, nr. 4–5, 8. Republicată: CĂL. BĂN., 1937, 43; DOINA, 1938, nr. 4–5, 3.

I b, d (din lemn de salcie moale, ca să intre bine piroanele și să sugă sângele. A făcut crucea și mai mare decât a celor doi tâlhari răstigniți o dată cu Iisus, și ale cărui chinuri le și povestea), e (să muncească din greu, să-i meargă rău, să aibă de lucru numai vara, să câștige greu banul, să ducă lipsuri și să moară timpuriu, sărac și amărât), f (scurte și subțiri, să-l doară mai puțin; la picioare i-a bătut numai un cui, pentru că unul îl furase racul. Cf. Tip. 14044. I-a mai povestit cum Iuda s-a spânzurat de remușcare și cum Iisus a înviat), g (să nu ducă lipsă, meseria lui să meargă tot anul, să dea o dată cu ciocanul, să iasă banul și să moară bătrân și îndestulat), h. De atunci o duc așa dulgherul și fierarul.

4. *Dulgherul și fierarul*. (G. Coșbuc), ALB. Buc., 1897, nr. 26, 805. Republicată: ROM. Buc., 1898, nr. 53, 3; GAZ. TRANS., 1898, nr. 80, 5; CONTR., 1928, nr. 28, 1.

I b, d (pe care a cioplit-o cu barda și nu a netezit-o dinadins, ca să-l doară mai tare spatele), e (să muncească întreg anul, să nu aibă spor la lucru și nici câștig la bani), f (mici, deși i-au fost comandate mari, ca să nu-l doară pe Iisus), g (să-i fie lucrul cu spor și abia să dea o dată cu ciocanul și să-i vină gata banul).

4. *Dulgherul și fierarul*. POP., 1901, 236.

I b, d, e (Să muncească tot anul ca să câștige banul), f (mici nu mari, cum i-au fost cerute), g (să aibă spor, să dea odată cu ciocanul și să-i vie gata banul).

14049B. „Să muncească cu anul, ca să câștige banul

Se combină cu Tip. 14052A, 14052B. Este atestat în Moldova, Muntenia și Transilvania. S-au identificat 15 variante¹, care se grupează astfel:

1. *Povestea lui Dumnezeu*. A. I. F., i. 10714 (jud. Vrancea).

I a. Maica Domnului îl caută pe Iisus.

b. S-a întâlnit cu lemnarul (care a făcut cuie mici, deși i s-au cerut mari).

c. I-a hotărât soarta (să muncească cu anul, ca să câștige banul).

d. S-a întâlnit cu fierarul.

e. I-a hotărât și lui soarta (Să bată cu ciocanul și să câștige banul).

f. A întâlnit două fete, care i-au spus că au auzit cum îl chinuiesc pe Iisus.

g. Fecioara a dat cu piciorul într-o țepă, de a intrat în pământ + Tip. 14052A d (ca atunci când va muri, oamenii să bea apă de pe pieptul ei), b; Revine Tip. inițial.

II a. A ajuns Fecioara la rai, în care a dat cu piciorul. Raiul s-a deschis și Iisus a apărut râzând.

b. Maica Domnului a apus că femeia când va naște, copilul nu va plânge și de va plânge, mama nu va jeli; vaca când va fâta nu va rage, nici vițelul după ea; pomii când vor înflori nu vor rodi și de vor rodi nu vor folosi; oaia când va fâta nu va zbiera, nici mielul după ea; iapa când va fâta nu va necheza și nici mânzul după ea.

c. Cei ce vor ști această poveste și nu o vor spune, vor fi luați de doi

1. Autoarea nu prezintă decât 7 variante (n. ed.).

îngeri urâți și vor vedea lucruri urâte. Cei ce vor spune povestea, vor fi luați de îngeri frumoși și vor vedea lucruri frumoase.

2. *Tot povestea lui Dumnezeu*. (D. Furtună), NEAM. ROM. POP., 1923, nr. 11, 210 (Pomârla – Dorohoi / [jud.] Botoșani). Republicată: *Maica Domnului*. CAL. F. LUMEA, 1924, 79; *Povestea Maicii Domnului*, ȘEZ., 1924, nr. 7, 70.

I a (după ce l-a jelit în biserică, unde a aflat că-l chinuiesc jidovii), b (care a făcut crucea mare), c (Să lucreze cu anul ca să câștige banul), d (care a făcut piroane mici, pentru că-i era milă de Iisus), e (să dea odată cu ciocanul și să ia banul) + Tip. **14052A** b (12), c (Să trăiască prin izvoare, oamenii să bea apă după ea și când o muri să se usuce). Revine Tip inițial. II d. Fecioara și-a revăzut fiul care i-a spus că vrea să pătimească pentru neamul omenesc (ca să puie rânduială în lume).

3. *Povestea Maicii Domnului*. ȘEZ., 1892–1893, (I), nr. 7–8, 179.

I a, b (care a făcut crucea mare), c (că lucreze cu anul ca să câștige banul), d (care-a făcut piroane mici pentru că-i era milă de Iisus), e (Să dea o dată cu ciocanul și să ia banul) + Tip. **14052A** b (12), c (cînd va muri să se usuce; unde va fi ea, să fie apa bună de băut).

4. *Povestea Maicii Domnului*. (D. Furtună), CUGET CLAR, 1929, nr. 5–8, 113. Republicată: CĂL. CLUJ. ROM., 1935, 91.

I a₁ (Maica Domnului se tânguia din cauza morții fiului ei), b₁ (S-a întâlnit cu dulgherul, care a făcut crucea mare), c (să dea cu barda și să nu-și primească plata) + Tip. **14052A** b (12 și Maica Domnului a început să rădă), d (să trăiască în apa izvoarelor, să se usuce ca peștele, să fie sfântă și când va muri. Trupul ei să nu miroase). Revine Tip inițial. II e. Fecioara a ajuns la dealul ascuțit al Garareului și izbînd cu piciorul drept, dealul s-a cutremurat, porțile s-au deschis și Iisus a învins.

5. *Povestea Sf. Mării*. F. POP. 1906, 650 (Lița – Cluj).

I, a, b (care a făcut cuie mari, deși i-au fost cerute mici, pentru că i-a fost lene să scurteze cuiul), c (Să usuce lemnul cu anul, apoi să capete banul), d (care a făcut cuie mici, deși a avut fier de ajuns, dar nu i-a fost lene să le subțieze), e (Să nu aibă fier de-ajuns niciodată, dar să dea odată cu ciocanul și să câștige banul), + Tip. **14052B** c, d (care-i foarte frumos), e, f, g (unde va fi ea să fie apă bună de băut și când va muri, să nu se împută). Revine Tip inițial. II f. S-a-ntălnit cu Sf[ântul] Ioan, care-a trimis-o la biserica Iordanului să se spele pe ochi, ca să-și vadă fiul, d.

6. 7. *Legenda Maicii Domnului*. CONV. LIT., 1919, 596 (Broșteni – [jud.] Suceava; Drăgușeni – [jud.] Botoșani).

I a (și s-a întâlnit cu Sf[ântul] Ion, care i-a spus că-l răstignesc și-l chinuiesc câinii), b (care a făcut cuie și piroane mai mari, pentru a-l chinui mai mult pe Iisus), c (Să lucreze cu anul și să nu vadă banul. De aceea nu se pricopsesc lemnarii niciodată), d (care-a făcut cuiele mici, ca să-l chinuiescă mai puțin pe Iisus), e (Să dea cu ciocanul și să câștige banul) + Tip. **14052B** a, d (care-i foarte frumos), e, f, g (unde va fi ea, să fie apă bună de băut și când va muri să nu se împută). Revine Tip inițial. II g. Fecioara s-a dus direct în cer, unde l-a găsit pe Iisus.

Pentru restul de variante vezi Tip. **14052D** (1, 2, 3), **14052E** (1, 2, 3, 4), **14055**.

14049C. „Să dea o dată cu ciocanul și să câștige banul“

Se combină cu Tip. **14052B**. Este atestat în Muntenia. S-au identificat 2 variante identice.

1. *Maica Precesta, fierarul, lemnarul și broasca*. Tuțescu, **Din văi și vâlcele**, 14.

2. *Maica Precista, fierarul, lemnarul și broasca*. ȚĂRĂNISM., 1934, nr. 14–15, 20.

- I a. Când Iisus a fost răstignit, Maica Domnului dormea. Când s-a trezit și a văzut că nu este lângă ea, a plecat să-l caute, tânguindu-se tot timpul.
- b. A întâlnit pe drum un fierar, care i-a spus că a făcut cuiele pentru răstignirea lui Iisus, mult mai mici decât i-au fost cerute.
- c. Cuiul de băgat în inimă l-a furat cineva și de atunci sunt hoți. Cf. Tip. 13934.
- d. Fecioara l-a blagoslovit pe fierar să dea cu ciocanul ca să aibă banul.
- e. L-a întâlnit apoi pe lemnar care a spus că a făcut crucea mai mică, pentru ca Iisus s-o poarte mai ușor. Fecioara l-a blagoslovit să aibă darul lucrului + Tip. 14052B c (9), d (numit Toma Totoroma), g (să trăiască în apă curată de unde beau și oamenii, iar când va muri să nu facă viermi, h. Broasca a sfătuit-o pe Fecioară să se ducă la fântâna lui Bogdan, la pârâul lui Iordan, să-și spele fața, să privească spre răsărit și va veni fiul ei cu doi îngeri, i. Fecioara a început să plângă și să se tânguiască. De atunci a rămas plânsul la morți.

14049D. Fierarul a făcut piroane mici

Se combină cu Tip. 14039, 14052B. Este atestat în Moldova și Muntenia. S-au identificat 2 variante.

1. *Legenda Maicii Domnului*. CONV. LIT., 1919, 542 (Broșteni – [jud.] Suceava).

- I a. Maica Domnului își căuta fiul (și l-a întâlnit pe Sf[ântul] Ion, care i-a spus că-l chinuiesc și-l răstignesc câinii).
- b. S-a întâlnit cu lemnarii, care i-au spus că au făcut rău lui Iisus (construind cuie și piroane mari).
- c. Au fost blestemați să lucreze cu anul, ca să vadă banul.
- d. S-a întâlnit cu fierarii care au făcut bine lui Iisus (au făcut piroanele mici).
- e. Fecioara i-a blagoslovit să dea odată cu ciocanul să-și câștige banul + Tip. 14052B c (12), d (foarte frumos), f, g (ca în orice izvor va fi, apă să fie bună de băut; când va muri să putrezească, iar cine o va omorî, va face un păcat). Revine Tip inițial.

- II a. Fecioara s-a dus pe niște munți să se prăpădească și munții s-au topit ca ceara.

- b. Sf[ântul] Petru și Sf[ântul] Mihail au strigat-o și i-au spus că a doua zi își va vedea fiul. Ei l-au văzut și a vorbit cu el.

2. *Maica Domnului la răstignirea lui Christos*. HOȚUL, 1887-1888, nr. 41, 324. Republicată: FAM., 1888, nr. 16, 183.

I a (cu opinci de fier și cârje de oțel), b (fabricând crucea de două ori mai mare), c, d (au făcut piroane mici), e + Tip. 14052B c (12), d (foarte frumos), f, g (ca în orice apă va muri, să n-o spurce și oamenii să bea acea apă). Revine Tip inițial. II c. A ajuns la Iisus care i-a spus că s-a lăsat chinuit pentru omenire. Apoi s-au dus în iad de unde au scos sufletele și l-au lăsat numai pe premintele Solomon, d. El s-a prefăcut că vrea să facă o biserică Cf. Tip. 804D și dracii l-au azvârlit din iad + Tip. 14039 a (și li s-a adus vestea că Iisus a înviat), b2 (Comesenii au spus că atunci va învia Iisus, când cocoșul gătit de pe masă va învia. Și minunea s-a împlinit), d (și storpii au devenit pistrui).

14049E. Lemnarul a făcut crucea mare

Se combină cu Tip. 14042, 14052B. Este atestat în Transilvania și Moldova. S-au identificat 3 variante, care se grupează astfel:

1. *Povestea poveștilor*. LUCEAF., 1903, 249 (Șeulia de Mureș – Târnăveni / [jud.] Mureș). Republicată: RĂV., 1904, 57.

- I a. Maica Domnului nu și-a găsit fiul.

- b. A pornit să-l caute.
 c. A mers pe un deal cu muchia ascuțită, care se topea ca ceara.
 d. S-a întâlnit cu lemnarul (care a făcut crucea lui Iisus mare).
 e. L-a blestemat să lucreze cu anul ca să câștige banul.
 f. S-a întâlnit cu fierarul (care a făcut cuiele mici).
 g. L-a blagoslovit cum dă cu ciocanul, să câștige banul + Tip. **14052B** c (8), d (cel mai mic și cel mai frumoas), e, f, g (unde va fi ea, să fie apă bună de băut și când va muri să nu putrezească, ci să se usuce). Revine Tip inițial.
- II a. S-a întâlnit cu Maria Magdalena și s-au îmbrățișat.
 b. A deschis porțile lui Pilat cu piciorul.
 c. Iisus i-a spus că s-a dat chinului pentru omenire.
- III a. Evreii au pus-o pe Fecioară să ghicească ce e sub troaca de sub pat (unde era mama jidovilor).
 b. Ea a spus că e o scroafă cu purcei și așa a fost.
 c. De atunci nu mănâncă jidovii carne de porc. Cf. Tip. **11061**.
- IV a. Jidovii au tăiat un cocoș și l-au pus cu sânge cu tot într-un blid pe masă, cerându-i Fecioarei să facă să cânte cocoșul.
 b. La un semn, cocoșul a înviat, a bătut din aripi și a stropit cu sânge pe jidovi pe față. De atunci au ei pistrui. Cf. Tip. **14039**.
2. *Povestea lui Dumnezeu*. (D. Furtună). NEAM. ROM. POP., 1923, nr. 10, 190.

I b (plângând), d (care s-a bucurat că a făcut crucea), e, f (a făcut cuie mici), g + Tip. **14052B** b (12), c (pe care i l-a arătat), g (unde vor fi broaște, să fie apă bună de băut și când va muri, să se usuce și să nu miroase) + Tip. **14042** a₁ (Fecioara s-a dus la Rusalim, la casa unor jidovi ce aveau pe masă un cocoș și o știucă), b (și cocoșul va cânta, bătând din aripi și știuca va bate din aripi. Și minunea s-a întâmplat); Revine Tip inițial. III a (unde era o femeie însărcinată), b, c. Cf. Tip. **11061**.

3. *Povestea Sf. Mării*. GAZ. TRANS., 1888, nr. 79, 2.

I b, d (care i-a făcut o cruce groasă, deși a fost cerută subțire), e, f (care a făcut cuie subțire, deși i-au fost cerute groase), g + Tip. **14052B** b (9), c (pe care i l-a arătat), f, g (ca oriunde s-ar afla, vie sau moartă, să fie apa bună de băut). Revine Tip inițial IV a₁ (Fecioara s-a dus la Pilat și a găsit pe jidovi la masă. Unul i-a spus că atunci va crede că este mama lui Dumnezeu, dacă va învia știuca și cocoșul gătiți), b₁ (Și minunea s-a întâmplat). Cf. Tip. **14042**; III a, b, d. Scroafa s-a frecat de cruce; II c.

14049F. Lemnarul, fierarul, sângerul și măslinul

Se combină cu Tip. **14052B**. Este atestat în Muntenia.

1. *Căutarea Domnului Nostru Iisus Christos*. DUM. COP., 1938, nr. 6-7, 12.
- I a. Când Iisus a fost prins să fie răstignit, Fecioara a pornit să-l caute.
 b. A dat de împăratul păsărilor, care a chemat supușii să afle de l-au văzut pe Iisus. Nimeni nu a știut de el. Doar la urmă, un ciocârlan șchiop a povestit cum l-au răstignit. Unul a aruncat cu piatra în ciocârlan de l-a rănit.
 c. A dat apoi Fecioara de Sf[ântul] Ioan, care i-a povestit despre chinurile și răstignirea lui Iisus.
 d. Disperată, s-a urcat pe un deal cu muchia ca de cuțit și a vrut să se omoare. Dar dealul s-a topit înaintea ei.
- II a. S-a întâlnit cu un lemnar, care i-a făcut lui Iisus crucea mare și grea, deși jidovii i-au cerut-o mică și subțire. Fecioara l-a blestemat să dea cu barda tot anul și să câștige greu banul.
 b. S-a întâlnit cu fierarul, care a făcut cuie mici și subțiri, deși jidovii l-au îndemnat să le facă mari și groase. Fecioara l-a binecuvântat să

dea odată cu ciocanul și să câștige banul + Tip. **14052B** c (12), d (pe care i l-a arătat Fecioarei), f, g (când va muri, trupul ei să nu se strice, izvor fără ea să nu fie, iar oamenilor să nu le fie scârbă după ea), j. Fecioara a luat apoi o frunză pe care a lipit-o la piciorul broscuului de l-a vindecat. Revine Tip inițial.

- III a. Fecioara a ajuns la un sânger, pe care l-a rugat să-și aplece creanga ca să poată trece apa. Sângerul nu a ascutat-o și ea l-a blestemat să-i curgă sânge din trup, când i se va rupe o creangă cât de mică.
- b. Măslinul însă și-a întins crăcile să treacă. Fecioara l-a binecuvântat să fie sfânt și din fructele lui să se stoarcă uleiul, care să ardă la morminte.
- c. La Ierusalim, și-a găsit fiul răstignit pentru iertarea păcatelor omenirii.

14049G. Lemnarul, fierarul, salcia

Este atestat în Moldova.

1. *Sf[ântul] Ioan, botezul, învierea*. Niculiță-Voronca, **Datine și credințe**.

- a. Dumnezeu a trimis pe Iosif să spuie Fecioarei să meargă cu Iisus în pădure. Ei au ascultat și Iisus a făcut o mânăstire unde a trăit 30 de ani.
- b. Acolo era un bețiv, care-și vânduse hainele și mergea îmbrăcat în papură și cu o cruce în mână. Iosif l-a chemat pe bețiv și l-a botezat pe Iisus.
- c. Când a venit vremea suferințelor, Iisus s-a rugat lui Dumnezeu să-l scape. Dumnezeu i-a spus că numai umbra lui va fi muncită.
- d. Cei 12 apostoli s-au așezat la masă, Iuda l-a trădat, și cahalul s-a lepădat de Iisus, dându-i o cruce mare s-o poarte.
- f. De aceea e tâmplarul blestemat și fierarul blagoslovit, pentru că cel din urmă, dintr-o căruță de fier, a făcut numai trei piroane, spunând că fierul e prost.
- II a. Iisus a fost îmbrăcat într-o cămașă de urzici și cu cunună de măcieș. Sub unghii i s-au bătut cuie de salcie. De atunci e salcia blestemată să nu crească.
- b. Iisus a fost înmormântat, a înviat și s-a suit la cer. Li s-au întunecat vederile soldaților care-l păzeau. Ei stau și azi cu săbiile scoase, vorbesc numai patru cuvinte, sunt tineri la începutul lunii și la sfârșitul ei au bărbi până în pământ. Cf. Tip. **10131, 14035**.

14050. Răstignirea lui Iisus și florile

Se combină cu Tip. **14052B**. Este atestat în Muntenia. S-au identificat 2 variante.

1. *Povestea învierii florilor*. Dragoslav, **Poveștile florilor**, I, 15. Republicată: ALB., Buc., 1924, nr. 7-8, 102.

- I a. Maica Domnului, aflând de răstignirea lui Iisus, a pornit să-l caute.
- b. În urma ei a crescut busuioc.
- c. De atunci există busuiocul.
- d. Tot de atunci se întrebuițează la stropitul cu agheasmă și la descântece.
- e. Din lacrimile ei au crescut și viorelele, care de atunci sunt pe pământ.
- II a. S-a întâlnit Fecioara cu lemnarul căruia i s-a cerut să facă piroane subțiri și el le-a făcut lungi și groase. Fecioara l-a blestemat să lucreze cu anul și să câștige banul. (De atunci e lemnarul sărac.)
- b. S-a întâlnit cu fierarul căruia i s-a cerut piroane lungi și groase și el le-a făcut scurte și subțiri. Fecioara l-a binecuvântat să dea odată cu ciocanul și să câștige banul.
- c. Mergând mai departe, pe unde călca, creșteau ghiocci, care de atunci

sunt pe pământ + Tip. **14052B** c (12), d, f, g (unde va fi ea să fie apă bună de băut și când moare să nu se împruță). Revine Tip inițial.

III a. Mergând mai departe, din lacrimile ei au crescut lăcrămioare, care de atunci sunt pe pământ.

b. A ajuns la curtea lui Pilat, unde era mare praznic.

c. A cerut pe fiul ei jidovilor.

d. Jidovii i-au răspuns că-i vor da fiul când ouăle fierte se vor înroși, când berbecii fripți se vor bate și cocoșii fripți vor cânta. Minunea s-a întâmplat și Iisus a înviat.

e. De atunci se mănâncă ouă roșii de Paște.

f. Cocoșii bătând din aripi i-au stropit cu sos pe jidovi, care de atunci au pistrui și părul roșu. Cf. Tip. **14040B**.

2. *Povestea învierii* (I. Dragoslav), CAND., 1915–1916, nr. 12, 5.

I a, b (din lacrimi), d, e; II a, b, + Tip. **14052B** c (12), d, f, g (ca unde va fi ea, să fie apă bună de băut și să nu se împruță). Revine Tip inițial.

III b (cu ouă, cocoși fierți și berbeci fripți), c, d, f, e.

14051. Fecioara Maria și broasca

Este atestat în Muntenia.

1. *De ce se toarnă apă pe morminte la zile mari și de ce când moare broasca, corpul ei nu putrezește, ci se ucusă.* (D. Nițescu, **Din traista**). A. I. F., ms. 116, I, 13 (Cochirleni – Medgidia / [jud.] Constanța).

a. Fecioara Maria și două prietene s-au dus la mormântul lui Iisus într-o zi de primăvară, când întreaga natură renăștea.

b. O broscuță, ieșind de sub un brusture, i-a spus să nu mai plângă, să aibă încredere în Dumnezeu, că și ea a avut trei pușori și au fost omorâți de roata unui car.

c. Plângându-i, i-a apărut un înger în vis și i-a spus că totul în această lume trăiește, înviază, se preface în apă, lumină și căldură, cum cadavrele pușorilor ei au lumină și căldură, le mai trebuie apă. De aceea să-i ude și ei vor învia.

d. Când s-a trezit, broscuța a cărat apă de izvor și a udat pușorii, care au înviat.

e. Sfătuind-o pe Fecioară să facă același lucru, ea a ascultat-o și Iisus a înviat a treia zi.

f. Fecioara a binecuvântat-o pe broască ca trupul ei să se usuce, ca sfintele moaște.

g. De atunci este și obiceiul să se toarne apă pe morminte la zile mari.

14052A. Blagoslovirea broaștei

Este atestat în Muntenia și Moldova. S-au identificat 12 variante¹, care se grupează astfel:

1. *Legenda broaștei.* (D. Dan), ȘEZ., 1898–1899, (V), nr. 3, 36 (Straja – Rădăuți / [jud.] Suceava). Republicată: **Scrierile lui**, 41.

a. Maica Domnului își căuta fiul.

b. A vorbit cu o broască, care i-a povestit de puii ei morți (9).

c. Maica Domnului s-a dus să-i vadă și, îngrețoșându-se, i-a scuipat.

d. Fecioara a blagoslovit broasca (să nu se împruță niciodată).

e. De atunci broasca, când moare, nu se împruță, ci se usucă. Cf. Tip. **11469**.

2. *(Legenda broaștei).* (B. P. Hasdeu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 3437, f. 45 (Bozioru – Cislă / [jud.] Buzău).

a, b (12), d (să moară, dar să nu se împruță niciodată).

3. *Broasca.* Ciaușanu, **Superstițiile**, 332.

1. Autoarea prezintă efectiv doar 7 variante (*n. ed.*).

- a, b (9 și Fecioara a zâmbit cu toată durerea ei), d (să nu putrezească, ci să se usuce ca moaștele, iar oamenii să bea apă acolo unde se află ea), f. Este păcat să omori o broască și când o omori, Dumnezeu dă ploaie.
4. *De ce se usucă broasca.* (Gh. Fira), I. CREANGĂ, 1911, nr. 4, 109 (Zlătărei – Drăgășani / [jud.] Vâlcea).
5. *Maica Domnului.* Pamfile, **Sărbătorile de toamnă**, 26.
a₁ (Maica Domnului plângea pe fiul ei răstignit), b (9 și tot nu regretă), d (să nu fie omorâtă de om, să nu se împruță, ci să se usuce ca prigoria la Soare).
6. *De ce se usucă broasca.* (Gh. Fira), ȘEZ., 1913, nr. 10, 176 (Ștefănești – Drăgășani / [jud.] Vâlcea).
a₁, b (5 și e mai nenorocită), d (să nu fie omorâtă de om, să nu se împruță, ci să se usuce).
7. *Maica Domnului și broasca.* (C. Rădulescu-Codin), ALB. Buc., 1927, nr. 2, 51.
a, b (9, dar cu îndurarea Fecioarei va face ea alții), d (să nu putrezească când moare).
Pentru restul de variante, vezi Tip. **14044** (6), **14049B** (1, 2, 3, 4).

14052B. Broasca se usucă când moare

Este atestat în Muntenia, Moldova și Transilvania. S-au identificat 15 variante¹, care se grupează astfel:

1. *Maica Domnului.* Pamfile, **Sărbătorile de toamnă**, 25.
a. Maica Domnului își plângea fiul răstignit.
b. O broască i-a spus că-l jelește zadarnic, pentru că a murit. Maica Domnului i-a răspuns că a avut numai un singur copil și pe acela i l-au omorât jidovii.
c. Broasca a consolat-o, spunând că ei i-au fost omorâți mai mulți copii (9).
d. A rămas numai cu unul (ca vai de el).
e. Maica Domnului a vrut să-l vadă.
f. Când l-a văzut, Fecioara a zâmbit cu toată durerea ei.
g. A blagoslovit broasca (să moară, să nu se împruță și să nu facă viermi).
h. De atunci broasca se usucă în drum, dar nu se împruțe niciodată.
2. *Broasca.* F. TOȚI, 1898, nr. 18 (71), 202 (De pe Mureș?).
a, c (9), d (Tămâiță), e, f (pentru că era mic și bulbucut), g (apa în care va trăi ea să nu se strice, iar oamenii și animalele să-și astâmpere setea).
3. *Broasca* (N. I. Dumitrașcu), I. CREANGĂ, 1909, nr. 3, 58 (Boureni – Băilești / [jud.] Dolj).
a, c, d (și l-a strigat cu multă dragoste), g (după moarte, să se usuce, dar să nu putrezească). Pentru restul de variante, vezi Tip. **14001D**, **14049B** (5, 6), **14049C**, **14049D** (1, 2), **14049E** (1, 2, 3), **14049F**, **14050** (1, 2).

14052C. Păcatul omorârii unei broaște

Este atestat în Muntenia.

1. *Basmul lui Dumnezeu.* Popescu-Ciocănel, **Basme**, 158.
I a. Un om, care a luat un topor mare, s-a dus într-o pădure mare, a tăiat un lemn mare și a făcut o biserică mare.
b. În mijlocul bisericii, Maica Domnului întreba pe Ioan Botezătorul dacă i-a văzut fiul. Sf[ântul] Ion i-a spus că a auzit că-l chinuiesc jidovii, de se preface sângele-n vin și lacrimile în rachiu.
c. Maica Domnului a pornit să-și caute fiul. A dat de o broscuță, care i-a povestit că a avut 9 pui ce i-au fost striviți de un car.
d. Fecioara a hotărât că cine va omori o broască să i se usuce mâna, iar broasca, când va muri să nu se împruță, ci să se usuce.

1. Sunt prezentate doar 3 (n. ed.).

- II a. Fecioara a ajuns la porțile jidovilor, unde a lovit cu piciorul poarta cea mare, care s-a deschis.
- b. Jidovii erau la masă, cu cocoș gătit și azimă și spuneau că atunci va ieși Iisus când pâinea se va face holdă de grâu, se va secera și cocoșul va învia și va cânta.
- c. Cocoșul a înviat și i-a stropit pe ochi de au rămas așa. Cf. Tip. **14043A, 14039.**

14052D. Unde e broasca, e apă bună de băut

Se combină cu Tip. **14049B.** Este atestat în Moldova. S-au identificat 3 variante, care se grupează astfel:

1. *Povestea Maicii Domnului nostru Iisus Hristos.* (M. Lupescu), I. CREANGĂ, 1921, nr. 1, 6 (Bogdănești – [jud.] Botoșani).

I a. Maica Domnului își căuta fiul (și a aflat de la Sf[ântul] Ion de patimile și răstignirea lui.

b. S-a întâlnit cu surorile Soarelui, Itca și Matca, smulgându-și cosițele și zgâriindu-și fețele. Ea le-a povestit nenorocirea ei și ele au sfătuit-o să se spele la fântâna din Nelura și va vedea pe cei 44 de sfinți și pe Iisus. Deși le-a ascultat nu l-a văzut pe Iisus.

c. S-a întâlnit cu o broască, care a dus-o să-i vadă fiii ei călcați de o roată. Și Maica Domnului i-a înviat. A blagoslovit broasca, ca unde va fi ea să fie apă bună de băut și când va muri să nu se împută. Cf. Tip. **14052A, B.**

II a. Ajunsă la mormântul lui Iisus, pe care l-a blagoslovit, mormântul s-a deschis. A apărut Iisus care i-a spus pentru cine s-a jertfit.

b. Iisus a luat-o la cer pe maică-sa, împreună cu cei doi păzitori ai mormântului, care au crezut în el + Tip. **14049B I d** (care a primit ordin să facă 12 cuie și el a făcut numai 6), e (să dea o dată cu ciocanul și să câștige banul), b (care deși promise ordin de la Pilat să facă 12 cuie, a făcut numai 6), c (să lucreze tot anul, pentru a câștiga banul). Revine Tip inițial.

III a. Evreii erau întruniți (și aveau pe masă o știucă, un cocoș și pâine).

b. Spuneau că Iisus va învia când vor învia știuca și cocoșul, iar pâinea se va face spice.

c. Și ei au înviat.

d. Cocoșul a bătut din aripi stropind pe evrei, care au căpătat pistrui. Cf. Tip. **14042, 14043A.**

e. Au mers apoi la mormânt, pe care l-au găsit gol.

2. *Povestea Maicii Domnului.* (M. Lupescu), ȘEZ., 1892–1893, (I), nr. 7–8, 177.

I a (și aflând de patimile lui s-a dus să se omoare la un munte ascuțit, care s-a topit ca ceara), e₁ (Ducându-se la o baltă ce a secat, o broscuță i-a povestit cum cei 12 copii ai ei au fost omorâți. Fecioara a blagoslovit-o, ca unde nu sunt broaște să nu fie apă bună de băut) + Tip. **14049B I b** (care făcuse crucea pentru Hristos mare și grea, pentru că avea lemn destul), c (Să lucreze cu anul, ca să câștige banul), d (care era țigan și făcuse cuiele subtiri, ca să nu-l doară pe Iisus prea tare), e (să dea o dată cu ciocanul și să câștige banul). Revine Tip inițial III a (și aveau pe masă un cocoș și un păstrăv), b₁ (I-a spus că Iisus va învia, când vor învia cocoșul și păstrăvul), d. Cf. Tip. **14042, g.** Jidovii au aruncat cu pietre în ea. Fecioara le-a aruncat înapoi și s-au făcut ouă roșii.

3. *Povestea lui Dumnezeu.* ȘEZ., 1929, XXXVII, nr. 1–2, 44 (Botoșani – [jud.] Botoșani).

I a (și Sf[ântul] Ion nu știa unde se află), c₁ + Tip. **14049B I b** (care a făcut crucea mare, ca să ia plată mai multă), c (să-și câștige greu existența),

d (care a făcut cuie scurte, să-i rămâie și lui o bucată de fier), e (să dea o dată cu ciocanul și să câștige banul. Când fură fier să nu fie păcat, dar nici cinste să nu fie. Apoi a spus să se facă mult pomet și s-a făcut, pentru ca oamenii să-și potolească foamea). Revine Tip inițial III a, b₂ (Nu au vrut să-l dea pe Iisus decât când știuca fiartă va bate și cocoșul, tăiat de nouă luni, va cânta), d (și Iisus a zburat la cer). Cf. Tip. **14042**.

14052E. Broaștele mor în postul Sâmpietrului

Se combină cu Tip. **14049B**. Este atestat în Muntenia și Transilvania. S-au identificat 7 variante, care se grupează astfel:

1. *Basmul lui Dumnezeu*. (D. Ștefănescu), ȘEZ., 1929, (XXXVII), nr. 1-2, 75 (Grindu - [jud.] Ialomița?).

I a. Maica Domnului își căuta fiul (Sfântul] Gheorghe și Sfântul] Ion nu știau nimic de el, iar Sfântul] Ilie i-a spus că e la poarta lui Pilat, chinuit de jidovi).

b. S-a întâlnit cu o broască (căreia i-au fost omorâți patru pui).

c. A certat-o pe Fecioară că plânge pentru un singur copil.

d. Fecioara a hotărât soarta broaștei (să moară în postul Sâmpietrului și să nu se împuț).

e. Fecioara a vrut să se omoare cu o piatră ascuțită, dar piatra s-a făcut de ceară.

f. A vrut să se înece, dar apa a secat.

II a. Plopul nu a vrut s-o treacă apa Iordanului și l-a blestemat să-i sune frunza, chiar de nu este vânt.

b. Curpenul nu a vrut s-o treacă apa și l-a blestemat să nu se ridice, până nu va crește pe spinarea altui pom.

c. Salcia a trecut-o râul și a fost binecuvântată să fie dusă la slujbe în zile mari + Tip. **14049B** I b (care făcuse o cruce pentru Iisus, mai mare decât i se ceruse), c (să lucreze cu anul, ca să-și câștige banul). Revine Tip inițial.

III a. A ajuns la poarta lui Pilat pe care a deschis-o cu piciorul și Iisus i-a spus că se sacrifică pentru oameni.

b. Jidovii au fiert un cocoș trei zile și l-au pus pe masă împreună cu o pâine și o ploscă cu vin.

c. Ei au spus că va învia Iisus când va învia cocoșul, pâinea se va face holdă și vinul vie.

d. Toate s-au împlinit și Iisus a înviat. Cf. Tip. **14043B**.

2. *Plânsul Maicii Domnului*. Culea, *Când Iisus a fost pe pământ*, 38. Republicată: DUM. COP., 1938, nr. 3, 13; 1939, nr. 3, 14.

3. *Maica Domnului binecuvântează salcia*. ALB. Buc., 1938, nr. 15, 326.

I a₁ (Maica Domnului, anunțată de un înger că Iisus va fi răstignit, a început să jelească. A plecat apoi la Lazăr, cel înviat din morți și a plâns cu sora acestuia, Maria Magdalena. Împreună s-au dus spre locul răstignirii), b (căreia i-au fost omorâți 12 pui de un car și ea s-a consolat), d (cine o va ucide să aibă păcate); II c₁ (Salcia și-a dat crengile la o parte, lăsând-o să treacă. A fost binecuvântată să împodobească cimitirele și crengile ei să fie duse la biserică de sărbători), d. Măslinul a trecut-o apa și a fost binecuvântat ca lemnul lui să fie sfânt și din roadele lui să se facă untdelemnul, care să ardă la candelă) + Tip. **14049B** I b (care făcuse crucea și păgânii l-au pus s-o facă de două ori mai mare), c (să treacă anul până o câștiga banul, pentru că nu a avut inimă bună pentru fiul ei), d (căruia deși i s-a comandat cuie lungi și groase el le-a făcut mici), e (să dea odată cu ciocanul și să câștige banul). Revine Tip inițial. III a₁ (Au ajuns la cruce unde au plâns la picioarele lui Iisus împreună cu îngerii), b₁ (Un păgân ce mânca, a spus că atunci când pâine lui se va face din nou grâu,

vinul se va face struguri și cocoșul fiert va cânta pe marginea străchinii, își va vedea Fecioara, fiul), e. Pământul s-a zguduit și Iisus și-a dat sufletul.

4. *Plânsul Maicii Domnului*. ALB. Buc., 1923, nr. 9–10, 137.

I a₂ (Maica Domnului și Maria Magdalena au pornit spre locul răstignirii), b, d (cine o va ucide, să fie blestemat); II c₁, d + Tip. **14049B**
I b (care a făcut crucea mare și grea), c (să treacă anul, ca să câștige banul), d (care a făcut cuiele mici), e (Să dea o dată cu ciocanul și să-și câștige banul). Revine Tip inițial III a₁, b₁, c.

5. *Legenda salciei*. VOINȚA BAN., 1923, nr. 14, 1.

6. *Legenda salciei*. CULT. POP., 1923, nr. 1, 2.

7. *De ce se duce salcie la biserică în ziua de Florii*. BUCIUM., 1925–1926, nr. 5–6, 4.

I a, b (căreia i-au fost omorâți nouă pui), c, d (Să moară și să nu putrezească); II c (din ea să nu se facă cărbuni și ramurile ei să fie duse la biserică de Florii).

14053. Cățelul, pisica, broasca

Este atestat în Transilvania.

1. *Broasca*. GAZ. TRANS., 1898, nr. 136, 6.

a. Maica Domnului își căuta fiul ce fusese răstignit.

b. S-a întâlnit cu un cățel, care nu a vrut să-i spuie unde este Iisus. Fecioara l-a blestemat să nu aibă odihnă în lume și să se hrănească cu fărâmiturile ce cad de la masa stăpânului.

c. S-a întâlnit apoi cu o pisică și s-a întâmplat același lucru. Fecioara a blestemat-o să rămâie vicleană și să se hrănească cu șoareci și [cu] spurcăciuni.

d. S-a întâlnit cu o broască, care i-a spus că Iisus a fost dus la curțile lui Pilat spre a fi judecat. A îndemnat-o pe Fecioară să se ducă acolo, că poate lacrămile ei îi vor îndupleca.

e. Fecioara a binecuvântat-o pentru nevinovăția ei: să trăiască în apele curate pe care să le guste ea întâi și apoi alții.

f. Maica Domnului a plâns la Pilat și nu l-a înduplecat. Din lacrămile ei au răsărit florile „Jalele Maicii Domnului“.

14054. Șarpele, broasca.

Este atestat în Transilvania.

1. *Poveste*. ȚARA BĂRSEI, 1935, 293.

I a. Fecioara se ruga lui Dumnezeu. De trei zile nu-și văzuse fiul, care a pornit să cineze cu ucenicii lui. S-a dus spre cetate să-l caute.

b. Drumul era greu și, la poalele pădurii, un șarpe uriaș i-a tăiat drumul. Ea l-a blestemat să-și rostogolească totdeauna trupul greșos pe bolovani și lumea să fugă de el și să nu-l iubească.

II a. A dat de o broască care i-a spus că i-au fost omorâți cei nouă pui. Fecioara a blagoslovit-o să nu se împute când va muri. Cf. Tip. **14052A**.

b. A întâlnit un om cu securea pe care l-a întrebat dacă nu i-a văzut fiul. Acesta i-a răspuns că o fi unul din cei trei tâlhari pentru care făcuse el crucile.

c. A rugat apoi norii s-o ducă la Pilat. Dar ei nu puteau pentru că erau mânați de vânt. S-a simțit purtată până la Iisus și a văzut chinul lui, durerea unora și petrecerea altora.

d. S-a dus la casa lor, a căzut pe un bolovan care s-a topit ca ceara. Cum sluga le-a povestit ce văzuse, au chemat-o înăuntru.

e. Un servitor a adus o supă de cocoș și unul dintre comeseni a spus că atunci va învia Iisus, când cocoșul gătit va învia. Cf. Tip. **14039**.

f. Minunea s-a împlinit și stropii i-au orbit pe unii, iar pe alții i-au rănit.

Se combină cu Tip. 14049B. Este atestat în Transilvania.

14055. Calul, măgarul

1. *Basmul Domnului*. CAL. Arad., 1926, 86.

a. Maica Domnului a aflat de la Sf[ântul] Ion de soarta lui Iisus și a pornit să-l caute.

b. Calul nu a voit s-o treacă o gărlă și ea l-a blestemat să nu aibă saț.

c. Măgarul a venit s-o treacă gârta, dar fiind mic, îi era frică Fecioarei să nu se înece. Cf. Tip. 14013.

d. Salcia a trecut-o apa și Fecioara a binecuvântat-o să o ducă oamenii la biserică de Florii + Tip. 14049B.

I b (care a făcut crucea mai mare decât i se ceruse), c (să n-aibă spor la lucru), d (care a făcut cuie groase și neascuțite), f (să dea cu ciocanul și să capete banul).

14056. Plopul

Este atestat în Transilvania.

1. *Maica-ndurerată și învierea lui Christos*. (M. Lungeanu), FEM. SAT., 1936, nr. 4, 4.

I a. Maica Domnului a plecat spre locul răstignirii lui Iisus.

b. A cerut adăpost plopului care a refuzat-o și de aceea l-a blestemat. Cf. Tip. 14012A.

c. A cerut unui șarpe s-o treacă peste o apă și șarpele nu a vrut. L-a blestemat să fie urât și omorât de om.

d. A întâlnit o broască care i-a spus să nu mai plângă pe fiul ei, că și ea a avut 9 feciorași. Și Maica Domnului a blagoslovit-o. Cf. Tip. 14052A.

e. A blagoslovit și salcia pletoasă. Cf. Tip. 14012A.

II a. A ajuns la un palat unde i s-a spus că Iisus va învia, când va rodi grâu fiert și se va face pâine din el, când stafidele fierte vor da vin, când din oul fiert vor ieși pui, când puiul din ciorbă va învia și va cânta.

b. Puiul a înviat, a strigat cucurigu și o voce a anunțat învierea lui Iisus.

6. Minunile lui Iisus 14060-14066

14060. Iisus taie mâna unui copil și i-o pune la loc

Este atestat în Muntenia.

1. (Fără titlu). Rădulescu-Codin, *Sărbătorile*, 43. Republicată: *O minune a Domnului Christos în copilărie*. ALB. Buc., 1927, nr. 2, 49.

a. Jucându-se cu copiii și unul din ei vrând să ia niște pui dintr-un copac scorburos și să-i omoare, Iisus nu l-a lăsat: copilul însă nu l-a ascultat.

b. Cum nu a mai putut scoate mâna din scorbura, Iisus i-a tăiat-o cu un cuțit. I-a pus-o apoi la loc, fără să-l doară și ciotul de mână din scorbura a rămas acolo. Cf. Tip. 750***.

c. Un alt copil l-a imitat și, neputând pune la loc mâna tăiată, copilul a murit. Iisus l-a înviat, i-a pus mâna la loc și a certat pe lăudăros că l-a imitat.

14061. Iisus are grijă de păsărele

Este atestat în Transilvania.

1. *Iisus și paserile*. RĂV., 1906, 61.

a. La trecerea lui Iisus, păsărelele bucuroase îi mulțumeau în limba lor pentru tot ce le dăruise.

- b. Odată, două păsărele i-au povestit cum apa le-a înecat cuibul în care aveau două oușoare. Iisus le-a spus să-și facă alt cuib.
- c. Dar și noul cuib, făcut în vârful unei sălcii, a fost stricat de furtună. Iisus le-a sfătuit să-și facă cuibul în mijlocul copacului.
- d. Cum celelalte păsărele spuneau că vine iarna și vor îngheța și înfometa, Iisus le-a răspuns că primăvara îi este supusă.
- e. Păsărelele și-au făcut noul cuib. În jur arborii [și-]au păstrat frunzele, lumina și căldura până păsărelele au scos puii, i-au crescut și au zburat cu ei. Numai după aceea a venit vremea rea și în jurul cuibului.

14062. Iisus vindecă oameni

Este atestat în Moldova.

1. *Îngerii*. Pamfile, **Mitologie**, I, 23.

- a. Iisus s-a făcut doctor și lecuia oamenii, iar evreii voiau să-l prindă.
- b. Într-un sat a lecuit o mulțime de oameni. Rămăsese un orb pe care Iisus l-a lecuit, trecându-i pe la ochi degetul muiat în țărână.
- c. Evreii înțelegând cine e Iisus, au vrut să-l omoare, dând cu pietre în el. Iisus s-a salvat pe o stâncă, unde nu l-au putut ajunge.
- d. Diavolul a venit între jidovi și le-a spus că-l va aduce jos pe Iisus, dacă-i vor da al zecelea jidov.
- e. Încercând să se urce la Iisus, a căzut și a uitat ce i-au făgăduit jidovii. Când a încercat a doua oară și jidovii i-au spus că-i dau al 10-lea „cahal de la strânsură“, toamna, a reușit să ajungă la Iisus, căruia i-a poruncit să i se închine.
- f. Când Iisus a ridicat ochii spre Dumnezeu cerând ajutor, un înger a venit și l-a dus pe pământ.
- g. Iisus a rugat pe Dumnezeu ca așa cum i-a dat lui un înger păzitor, să dea și oamenilor, care sunt mai neputincioși față de diavol. Dumnezeu i-a ascultat ruga, dar oamenii nu-și văd îngerul păzitor..

14063. Iisus transformă pâinile în pietre

Este atestat în Moldova.

1. (Fără titlu). Niculiță-Voronca, **Datine și credințe**, 1241.

- a. Deși Iisus zbura ca vrăbile, Dumnezeu a hotărât să fie prins. Evreii l-au pus la încercare, cerându-i să ghicească ce au în desagiilor lor, unde au pus pâine.
- b. Iisus le-a spus că au pietre și pâinile s-au transformat în pietre. De aceea e păcat să cumperi pâinea și s-o dai de pomană, ci trebuie făcută în casă.

14064. Iisus ia un om în rai

Este atestat în Epir.

1. *Om care vrea să se ducă în rai*. Papahagi, P., **Basme aromâne**, 452 (Epir).

- a. Un om vrând să meargă în rai și întrebând călugării ce să facă, aceștia i-au spus să meargă pe calea cea dreaptă.
- b. El a mers neabătut, urcând dealuri, trecând ape, până a ajuns la o mânăstire. Călugării i-au spus că acolo e raiul și l-au pus să muncească. I-au mai spus că Iisus a fost o slugă rea și de aceea a fost spânzurat.
- c. Omul a vorbit cu Iisus și i-a dat de mâncare. Iisus i-a făgăduit că-l va lua în rai și de hatârul lui va lua și pe un alt călugăr.
- d. După 8 zile omul a murit, a ajuns în rai și după puțin timp a murit și călugărul. [Cf. Tip. 14070; 14294.]

14065. Iisus înviază păsărelele din lut

Este atestat în Muntenia.

1. *Păsărelele de pământ*. Ionescu, F., **Legende**, 66.

a. Iisus, jucându-se, a făcut niște păsărele de pământ pe care le-a poleit cu raze de soare și le-a însuflețit; ele zburau și ciripeau. Cf. Tip. **11320, 11342**.

b. Iuda, care se juca alături, s-a minunat de puterea lui Iisus.

14066. Iisus vindecă doi copii bolnavi, scoțându-le vâna drăcească

Este atestat în Moldova.

1. *Hamăn și Domnul Iisus Christos*. Niculiță-Voronca, **Datine și credințe**, 322 (Stănești – [jud.] Botoșani).

I a. Umblând pe pământ, Iisus avea apostol un evreu, Hamăn, care nu voia să se creștineze.

b. Ajungând la o casă cu doi copii bolnavi, Iisus i-a tăiat în bucăți, le-a scos vâna drăcească și i-a înviat sănătoși și rumeni. Bani nu a vrut să ia.

c. Cu altă ocazie, Hamăn a procedat la fel, dar nu a reușit. Iisus, transformat în muscă, a văzut totul și a înviat copiii.

d. Hamăn s-a creștinat și nu a vrut nici el să ia plată pentru învierea copiilor.

e. Când Iisus a fost crucificat, l-a stânga lui s-a aflat și Hamăn, iar la dreapta, un copil ce se scăldase cu Iisus.

II a. Când era mic, Iisus cu maică-sa au trecut pe la o femeie cu un copil care avea bube pe corp. Deși femeia i-a spus să nu-l scalde pe Iisus cu copilul ei, Fecioara l-a scăldat, iar copilul bubos s-a vindecat. Cf. Tip. **14015**.

b. Pe Hamăn l-a răscumpărat o evreică și l-a făcut din nou evreu. De atunci stă legat în iad și evreii îl serbează.

c. Pe băiatul crucificat în dreapta lui, Iisus l-a pus portar la rai și se numește Sf[ântul] Spiridon.

d. Sf[ântul] Petre păzește drumul spre rai. Sf[ântul] Ilie rânduiește sufletele și ajută când tună. Sf[ântul] Petre ajută cu coasa când fulgeră.

e. Sf[ântul] Arhanghel umblă cu tunul, Sf[ântul] Nicolae scrie păcatele oamenilor, Sf[ântul] Dumitru le cântărește, Sf[ântul] Gheorghe paște vacile pe cealaltă lume și Fecioara ține slujbe cu Adam și Eva.

7. Alte întâmplări cu Iisus 14070–14074**14070. Puterea gândului**

Este atestat în Muntenia.

1. (Fără titlu). Maican, **Glume**, 17.

a. Pe vremuri, Iisus umbla cu Sf[ântul] Petru pe pământ și oamenii îl întrebau fel de fel de lucruri. Între altele l-au întrebat dacă păcătuiești numai gândind la lucruri rele.

b. Iisus a răspuns că omul ținând sare-n pumn deasupra bucatelor, fără s-o lase să curgă, bucatele nu se vor săra.

c. Le-a mai spus că omul trebuie să se ferească să facă ce-l îndeamnă gândul și va fi ferit de păcat. Cf. Tip. **[14293]; 14294**.

14071. Iisus precizează ziua înălțării lui

Este atestat în Muntenia.

1. *Legenda zilei de marți*. (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4556, f. 184 (Uda[-de-Jos] – Vedea / [jud.] [Argeș]).

a. Iisus a spus că după înviere se va înălța la cer. Nu a precizat data, spunând că acest lucru se va întâmpla într-o marți sau joi.

b. De aceea poporul a ținut 9 marți și 9 joi, până s-a convins că Hristos s-a înălțat la cer.

14072. Iisus în iad

Este atestat în Muntenia.

1. *Viermii cei neadormiți*. Bălășel, **Cămătarul**, 12.

- a. Iisus s-a coborât în iad, însoțit de milioane de îngeri, să dezrobească sufletele ce se chinuiau în văpaia focului. Unul dintre îngeri a băgat vârful sabiei în lacul cel mare și fără fund al „Viermilor celor neadormiți“.
- b. Sabia a fost ciuruită de viermii otrăviți, răi, iuți și cu fălcile și dinții puternici și ascuțiți.

14073. Iisus și sărbătorirea Paștelui

Este atestat în Moldova și Transilvania. S-au identificat 2 variante identice.

1. (Fără titlu). Marian, **Sărbătorile**, III, 4 (Capu Codrului – Gura Humorului / [jud.] Suceava). Republicată: *Pasca*, ALB. Buc., 1925, nr. 13, 187; (Fără titlu). V. SĂCELE, 1932, 51; *Pasca*, ALB. Buc., 1936, nr. 15, 226.
2. *Pasca*. CUVÂNT. SAT., 1929, nr. 14, 2.

- a. Iisus, călătorind cu apostolii lui, au poposit într-un sat la un gospodar. Acesta i-a omenit și, la plecare, le-a pus merinde în desagă.
- b. Când au plecat din nou și au ajuns într-o pădure, apostolii l-au întrebat când vor fi Paștile. Iisus le-a răspuns că atunci când vor găsi în desagi pâine de grâu.
- c. Ei au căutat în desagi și au găsit pâinea de grâu, pe care le-o pusese gospodarul, Iisus le-a spus să se bucure că este Paștele. De atunci fac creștinii pască.

14074. Pasca

Este atestat în Moldova și Transilvania. S-au identificat 2 variante identice.

1. (Fără titlu). Marian. **Sărbătorile**, III, 5 (Tisăuți – [jud.] Suceava). Republicată: *Pasca*. ALB. Buc., 1925, nr. 13-14, 187; 1936, nr. 15, 226.
2. *Pasca*. CUVÂNT. SAT., 1929, nr. 14, 2.
 - a. Iisus, înainte de a fi prins și răstignit, a spus învățăceilor lui că până atunci au mâncat de Paște copturi nedospite și nesărate, adică azimă. În viitor vor mânca copturi dospite și sărate, care se va numi pască.

8. Minuni în legătură cu Iisus și Fecioara 14078-14082**14078. Minunea icoanei lui Iisus cu Fecioara**

Este atestat în Moldova.

1. *Sfânta de la Trifești* (T. Pamfile – Pov. pop. rom.). B.A.R., ms. 5093, f. 26.
 - a. Un cioban, fiind cu oile prin munții Moldovei, a zărit o scândură care plutea pe apă. A tras-o la mal și a descoperit icoana Fecioarei cu Iisus, cu un clopoțel pe ea. A pus-o într-un lăcaș de închinăciune, făcut de el.
 - b. Niște vânători au luat icoana și clopoțelul, în lipsa ciobanului, s-o ducă la episcopia din Roman. În satul Trifești, icoana nu s-a mai lăsat dusă și a trebuit s-o puie în biserica din sat. Clopoțelul l-au dus la vlădica.
 - c. Ciobanul a dat de urma icoanei și, când a descoperit-o, a murit. A fost îngropat, iar mormântul lui este cunoscut sub numele de „Mormântul ciobanului“.
 - d. Clopoțelul a început să crească și sunetul lui era cu totul deosebit. Soborul de preoți a luat și icoana, care s-a înapoiat la Trifești de trei ori.
 - e. Icoana a devenit făcătoare de minuni și era scoasă la orice calamitate. Când icoana a fost prădată de salba de scumpeturi de la gât, vlădica a interzis scoaterea ei.

- f. Figura de pe icoană a lui Iisus și a Fecioarei se bucură sau se întristează, după cum trece un om drept sau unul păcătos.
- g. Se spune că ar fi zugrăvită de Sf[ântul] Petru și că ar avea pe ea slove pe care nici preoții nu le pot citi.

14079. Crucea lui Iisus

Este atestat în Moldova. S-au identificat 2 variante identice.

1. *Sfânta Cruce*. Furtună, **Cuvinte scumpe**, 74.
2. *Sfânta Cruce*. ALB. Buc., 1938, nr. 14, 214 (Botoșani – [jud.] Botoșani).
 - a. Adam era pe patul de moarte și cel mai mic dintre copiii lui s-a dus la Dumnezeu să-l întrebe de ce e tatăl lui atât de slab, aiurează și nu vorbește cum trebuie.
 - b. Dumnezeu i-a spus că Adam va muri și din gura lui va ieși un porumbel alb, sufletul, care se va urca la Dumnezeu.
 - c. Ca sufletul lui Adam să dăinuiască peste vremuri, Dumnezeu i-a mai spus să sădească la mormântul lui, deasupra capului, o rădăcină de pom. S-o ude trei zile de-a rândul și va răsări un pom tare ca fierul.
 - d. Copilul a făcut întocmai, iar pomul a răsărit. Din el și-a făcut întâi Noe corabia și apoi s-a făcut crucea răstignirii lui Iisus.
 - e. Astfel s-a împlinit cuvântul lui Dumnezeu că Adam și toată lumea se va izbăvi de păcat prin lemnul sfintei cruci.
 - f. Creștinul trebuie în orice împrejurare să-și facă semnul crucii.

14080. Lemnul crucii

Este atestat în Moldova, Transilvania și Mntenia. S-au identificat 4 variante, care se grupează astfel:

1. *Lemnul crucii*. Niculiță-Voronca, **Studii în folclor**, II, 180.
 - I a. Când Adam a fost izgonit din rai, a cerut lui Dumnezeu măcar o floare spre pomenire.
 - b. A stat apoi Adam 40 de zile în apa Iordanului și Eva în apa Tigrului, ca să scape de moarte.
 - c. Adam fiind pe moarte a trimis pe Sith cu Eva la rai, să-i aducă ceva (să se răcorească).
 - d. Cu greu au scăpat de o fiară cumplită, Gorgona. Eva a plâns și a auzit-o un înger căruia i-a spus dorința lui Adam. A căpătat o ramură de măslin.
 - e. Adam și-a făcut din ea o cunună pe cap, cu care a fost îngropat.
 - f. Din cunună a crescut un pom cu trei ramuri care se uneau de 7 ori și apoi se desfăceau. Apa potopului a mai scos o ramură și a crescut un pom.
 - g. Sith a făcut din el un foc veșnic întru pomenirea lui Adam, păzit de fiare sălbatice, care nu lăsau pe nimeni să se apropie.
- II a. Când Lot a greșit, a venit să se spovedească (lui Abraham).
 - b. Acesta l-a trimis să ia trei tăciuni din acel foc (și fiarele l-au lăsat).
 - c. Tăciunii au înflorit și din acel lemn s-a făcut crucea celui dintâi tâlhar. Cf. Tip. 756.
 - d. La fel a fost scos din apă și al treilea pom din rai și a crescut lângă apa Mera.
2. (Fără titlu). Pop–Reteganul, **Zidirea lumii**, 10.

I a (ca să-l întremeze), b, c, d, e; II a (la Avram), b (și să-i ude cu apa Iordanului ce o va aduce în gură. Când tăciunii vor înflori, va fi păcatul lui iertat), c (care a fost răstignit odată cu Iisus), d₁ (Din alt lemn a fost făcută crucea pentru al doilea tâlhar); III a. Când împăratul Solomon a făcut templul din Ierusalim, a cerut să i se aducă lemnul lui Adam, care a căzut în Iordan. A fost aflat numai din întâmplare, b. Nici acest pom, nici al doilea, sădit de Lot, pe malul Iordanului, nu s-au potrivit căci erau

prea scurți sau prea lungi, c. Solomon a pus dracii să-i aducă al treilea pom din rai, la a cărui rădăcină se afla capul lui Adam și nici acesta nu a fost bun.

d. Când Sibila a venit la împăratul Solomon, s-a așezat pe acest pom și a ars-o. Ea a prorocit că pe dânsul se va răstigni Iisus.

e. Deci cele trei cruci au fost făcute din pomul lui Adam.

3. *Despre crucea Mântuitorului Christos*. ALB. Buc., 1901, nr. 25, 679.

II a (unui preot), b₁ (Acesta l-a povățuit să ia un lemn de chiparos, altul de cedru și al treilea de pin și să le ardă la cap. Apoi să le îngroape cu capul ars și să-i ude 3 ani. Dacă vor înverzi, va fi semn că a fost iertat de păcat), c₁ (Lemnele au înverzit); III a₁ (Lemnele au fost tăiate pentru biserica din Ierusalim, dar nu au fost folosite pentru că nu ieșeau la măsură); IV a. Oamenii le-au aruncat peste un pârâu, unde au stat până la răstignirea lui Iisus, b. După răstignire, au fost aruncate în lacul Vitezda, unde îngerul Domnului cobora la un timp anumit și căuta crucea Mântuitorului, e. Apa se tulbura și bolnavii, care intrau în lac, ieșeau vindecați. V a. Auzind împăratul Constantin această minune, a plecat cu mama lui, Elena, și a dat ordin să sece lacul, ca să caute crucea lui Iisus, b. Au găsit în fundul lacului trei cruci și și-au dat seama care e a lui Iisus, pentru că un orb din naștere s-a vindecat numai punând mâna pe cruce. Ei au înălțat crucea și s-au creștinat.

4. *Lemnul crucii*. Niculiță-Voronca, *Studii în folclor*, II, 183.

I a₁ (Când Dumnezeu a zidit lumea, Satanail a furat semințele pe care creatorul le semănase în mijlocul raiului. Din această cauză a fost gonit din rai și s-a înnegrit imediat), d₂ (Din acele semințe au crescut trei pomi: unul al lui Adam, altul al Evei și al treilea al lui Dumnezeu), f. Pomul lui Adam a fost scos din rai de apele Tigrului, al doilea de apele Potopului și l-au dus în apele Mării pe care Moise le îndulci; III a₁ (Când împăratul Solomon a vrut să zidească templul din Ierusalim, a pus să se aducă pomul lui Adam. Acesta căzuse în Iordan și a fost regăsit mai târziu), b₁ (Nici pomul lui Adam, nici cel sădit de Sit pe malul Iordanului nu s-au potrivit la zidirea templului lui Solomon), c₁ (A pus dracii să-i aducă din nou un pom, care nu s-a potrivit și l-a pus de-o parte, alături de ceilalți), f.

14081. Locul nașterii lui Iisus

Este atestat în Muntenia.

1. *Legende privitoare la nașterea Mântuitorului și a Mariei Fecioare*. ALB. Buc., 1904, nr. 16, 332.

a. În cursul veacului al doilea după Christos, împăratul Adrian a împrejmuit locul nașterii cu lemn sfânt, în cinstea lui Adonis, iar ieslea a venerat-o în cinstea zeiței Venus.

b. Mai târziu, în sec. IV, împărăteasa Elena a ridicat o catedrală, care a fost dăruită de dușmanii creștinătății.

c. În sec. XVI, un sultan egiptean a vrut să fure câteva coloane roșii din această catedrală. Cum a făcut prima tăietură, s-a ridicat un șarpe monstruos spre el, iar sultanul speriat a renunțat la planul său.

14082. Grota laptelui

Este atestat în Muntenia.

1. *Legendă privitoare la Fecioara Maria*. ALB. Buc., 1904, nr. 16, 332.

a. Nu departe de locul nașterii lui Iisus, se află o peșteră, pentru care femeile au o venerație. Peștera, numită „Grota Laptelui“, a adăpostit pe Fecioara cu Iisus, unde l-a alăptat 20 de zile. Câteva picături din laptele ei au căzut pe zidurile triste ale peșterii, dându-le înfățișarea albă ca laptele.

b. Dacă se dizolvă din piatra miraculoasă câteva firimituri în apă și este băută de o mamă, ea va căpăta mult lapte.

IV. Iov 14091

14091. Iov este încercat de Dumnezeu

Este atestat în Muntenia. S-au identificat 2 variante.

1. *Legendă*. Zanne, **Proverbele românilor**, VII, 24.

I a. Iov a fost un om credincios.

b. Era foarte bogat.

c. Avea șapte feciori și șapte fete, frumoși și voinici.

d. Iov a sărăcit, a pierdut copiii și s-a îmbolnăvit, căpătând bube pe tot corpul (din voința lui Dumnezeu, care a vrut să-i încerce credința).

e. Nimeni nu s-a mai apropiat de el, numai câinii îi lingeau bubele.

f. Nevasta i-a comunicat că se mărită cu altul.

g. Iov a primit totul cu seninătate.

h. Și-a sfătuit nevasta să se închine când va veni s-o ia [noul soț]¹ (să-și facă cruce cu mâna dreaptă).

i. Nevasta l-a ascultat și s-a trezit singură (fără podoabe, pe marginea unui puț părăsit, în care ar fi căzut dacă nu se închina).

j. A venit la Iov și i-a cerut iertare (înțelegând că dracul și-a bătut joc de ea).

II a. Dumnezeu, văzând credința lui Iov, l-a însănătoșit, i-a dat și mai multă avere. I-a dăruit alți copii și l-a lăsat să trăiască mai mult decât alți oameni.

b. După moartea lui Iov a rămas atâta avere, încât nici urmașii lui nu au avut ce face cu ea.

c. Alexandru Macedon, când a ajuns în ținuturile lui Iov, a dat voie ostașilor să ia aur cât vor, din visteriile lui Iov și tot nu s-a cunoscut.

2. *Iov bogatul*. PRIETEN. NOSTRU., 1913-1914, 300 (Leordeni - Găiești / [jud.] Argeș).

I b (și bun la Dumnezeu), d (din voia diavolului), f (pentru că dracul, transformat într-un flăcău frumos, a convins-o să vie cu el), h (să facă trei cruci și să roage s-o ajute Dumnezeu, ca pe toată lumea), i, j (și Iov a iertat-o).

V. Iuda 14101-14104

14101. Iuda cel păcătos

Este atestat în Transilvania.

1. *Socul*. (S. Fl. Marian), ALB. CARP., 1878-1879, 364 (Ilișești - Gura Humorului / [jud.] Suceava).

I a. Unei femei ce nu avea copil, i-a spus odată un vrăjitor că va naște un fecior, care, după 20 de ani, va fi mare păcătos. Când, după nouă luni, femeia a născut feciorul, de frică, l-a pus într-un butoi și i-a dat drumul pe apă.

b. Găsit de două femei, ce albeau pânda, l-a luat cea care mai alăpta copilul ei, ca să aibă cu ce-l hrăni.

c. Într-o noapte, copilul cel străin, numit Iuda, s-a răsucit în leagăn și l-a omorât pe cel al mamei adoptive, care l-a plâns mult. Apoi s-a consolat cu copilul pe care îl adusese apa.

d. Când flăcăul a împlinit 18 ani și a aflat de la oamenii din sat cum omorâse pe fiul salvatoarei lui, a plecat în lume.

II a. Iuda a nimerit în satul unde se născuse, a intrat slugă la părinții lui și s-a dat în dragoste cu maică-sa.

1. În text: „ginerele“ (n. ed.).

- b. Într-o zi, povestindu-și viața lui, femeia, dându-și seama că a păcătuit cu fiul ei, l-a blestemat și l-a gonit.
- III a. Iisus umbla pe atunci pe pământ cu 11 apostoli. Întâlnindu-l pe Iuda fără căpătâi l-a luat al 12-lea apostol.
- b. Jidovii umblau să-l prindă pe Iisus, dar nu-l recunoșteau, pentru că era îmbrăcat ca ceilalți. Iuda a spus că se va așeza lângă Iisus și-l va îmbrățișa. Și așa a fost prins Iisus.
- c. Știind Iuda că după ce va muri, Iisus se va duce în iad să scoată sufletele, a cerut să fie scos și el de acolo. Era sigur că va nimeri în iad, după moarte.
- d. S-a dus să se spânzure de un soc, care s-a rupt. S-a pornit spre iad și Iisus venea cu sufletele. De furie că a întârziat, Iuda a plecat repede în iad și a rămas acolo.

14102. Iuda, dușmanul lui Iisus

Este atestat în Muntenia.

1. *Legenda lui Iuda Iscarionul*. Dima, **Culegeri de legende**, 38.

- a. Iuda a fost unul din cei 12 apostoli ai lui Iisus și casierul lor și al comunității. Furând o sumă mare de bani, a fost dat afară și a deveni cel mai mare dușman al lui Iisus.
- b. Deștept și de familie mare, a pătruns ușor la Claudia, soția lui Pilat din Pont, pârându-l pe Iisus că uneltește împotriva tronului.
- c. Ei doi (Claudia și Iuda) au reclamat-o [pe Maria Magdalena] tribunalului evreiesc că este stricată și au cerut condamnarea ei la moarte.
- d. Tribunalul [l-]a chemat pe Iisus s-o judece și el a scris pe o tablă cu creta: „Cine este fără de păcat, să ia piatra și să arunce într-însa“. Și oamenii au ieșit din sală, unul câte unul.
- e. Iisus a sfătuit-o să se îndrepte, pentru că nu va mai avea cine s-o apare și s-o scape de moarte.
- f. Iuda, Claudia și tribunalul l-au pârât pe Iisus lui Tiberiu că vrea să-i ia tronul.
- g. Tiberiu încuviință moartea lui Iisus prin răstignire și a trimis ordinul lui Pilat să-l execute. Pilat a spus că este nevinovat de sângele lui Iisus și a pus să se execute ordinul.
- h. Iuda, apostolul lui Iisus, l-a vândut pe 30 de arginți, dându-l pe mâna călăilor, să fie răstignit.

14103. Iuda și Iisus

Este atestat în Transilvania.

1. *Iuda vânzătorul*. (Th. A. Bogdan), **GAZ. TRANS.**, 1909, (I), nr. 137, 3.
- a. Pe vremea când Iisus nu venise încă pe pământ, tatăl dracilor înșela lumea, iar Dumnezeu îi strica târgurile.
- b. Dracul, întâlnindu-l pe Dumnezeu, îi căuta vrajbă, ca să se ia la bătaie. Dumnezeu voia să-l ocolească, dar cum nu-l lăsa în pace, i-a spus să meargă în stânci și bolovani, în apa mărilor și în fundul peșterilor, unde va da de unul mai tânăr ca Dumnezeu, cu care se va putea lupta. Dracul a mers în toată lumea și nu a găsit pe nimeni, care să se măsoare cu el.
- c. Întâlnindu-se din nou cu Dumnezeu, acesta i-a spus că nu va găsi pe nimeni să se hărțuiască cu el, până nu va face un târg. Va trebui un pământean să-i vândă sufletul și așa se va apropia de cineva.
- d. A cumpărat cu 30 de arginți sufletul unui om hâd și prost și îmbrăcându-se în acest suflet omenesc, s-a întâlnit cu Iisus care l-a recunoscut.

- e. Iisus s-a luptat cu el și l-a trântit pe diavol în poarta iadului. Iuda, omul care-și vânduse sufletul, văzând puterea lui Iisus, de spaimă s-a spânzurat.

14104. Iuda și Sfântul Ioan

Este atestat în Moldova.

1. (Fără titlu). (T. Pamfile – **Legări**), B.A.R., ms. 5092, f. 63.
 - a. Iuda l-a băgat pe Sfântul Ioan la închisoare, ca să-l facă să renege pe Iisus. Și Sfântul Ioan nu a făcut acest lucru.
 - b. De ziua lui Iuda, fiica acestuia i-a adus în dar capul Sfântului Ioan. Iuda a luat-o de nevastă (?).

*

Vezi și Tip. 10031.

VI. Lazăr 14114

14114. Lazăr cel sărac intră în rai

Este atestat în Moldova.

1. (Fără titlu). Marian, **Sărbătorile**, II, 239 (Bosanci – [jud.] Suceava).
 - I a. Erau doi frați: unul bogat și altul sărac, Lazăr, care avea bube rele. Oamenii se fereau de el, iar nevasta lui voia să se mărite cu altul.
 - b. Fratele cel bogat, însurându-se, a poftit la nuntă tot felul de lume, iar pe Lazăr l-a gonit.
 - c. Lazăr, plângând, s-a așezat pe o grămadă de gunoi și câinii bogatului i-au adus resturi de mâncare și i-au lins rănile.
 - d. Când s-a terminat nunta, lăutarii au cântat și lui Lazăr să-i aline suferința. Bogatul și-a bătut joc de lăutari și Lazăr le-a oferit cojile bubelor lui, care apoi s-au schimbat în galbeni.
 - e. De bucurie, s-au dus să cânte și nevestei lui Lazăr și i-au povestit ce s-a întâmplat.
 - f. Ea s-a dus cu mâncare la Lazăr, reproșându-i că ei i-a spus că este sărac, iar lăutarilor le-a dat galbeni. Protestele lui nu au ajutat și ea a plecat să se mărite cu altul.
 - g. Lazăr a sfătuit-o ca înainte de-a porni cu mirele din curte, să-și facă cruci în cele patru puncte.
 - h. Când a venit mirele s-o ia, într-o trăsură cu patru cai, ea a uitat sfatul lui Lazăr și caii au luat-o la goană. Ea și-a făcut cruce și s-a trezit singură, în locuri necunoscute, pentru că flăcăul fusese dracul. Cf. Tip. 14091. Ca să se înapoieze acasă, i-au trebuit 9 ani. Pe Lazăr nu l-a mai găsit, pentru că murise.
- II a. Înainte de moarte, Lazăr a cerut mila fratelui bogat și să se teamă de Dumnezeu și de moarte. Bogatul i-a răspuns că nu se teme nici de Dumnezeu, nici de moarte, pentru că are uși bune, gratii de fier la ferestre și pușcă.
 - b. În scurt timp a murit și fratele bogat. Dracii i-au ars averea, apoi l-au luat într-o furcă și l-au aruncat în iad. Din izbitura trupului gras, [sufletul fratelui bogat] a ieșit deasupra celorlalte suflete.
 - c. Bogatul l-a văzut pe Lazăr în rai și l-a rugat să ceară lui Dumnezeu sau Morții să se îndure de el. Dar Lazăr și-a amintit de cuvintele fratelui său.
 - d. Bogatul l-a mai rugat să-i umezească buzele și Lazăr și-a amintit cum s-a purtat cu el pe pământ. Și bogatul s-a scufundat în iad.

B. Sfinții și obiceiurile legate de sărbătorirea lor 14134–14441

I. Originea sfinților 14134–14135

14134. Sfinții sunt primii copii făcuți de oameni

Este atestat în Moldova. S-au identificat 2 variante identice.

1. *Învățătorii*. Niculiță–Voronca, **Datine și credințe**, 24.
2. (Fără titlu). Pamfile, **Sărbătorile**, 151 (Din nordul Moldovei?).
 - a. Dumnezeu umbla cu zilele care erau sfinte și învățau oamenii. Oamenii făceau în fiecare zi câte un copil, pe sfinți. Așa au făcut în prima zi pe Sf[ântul] Niculae, a doua zi pe Sf[ânta] Varvara și așa, pe rând, cum sunt scriși în calendar.
 - b. Când au fost oameni de ajuns, nu s-au mai înmulțit așa repede. Copilul la doi ani era cuminte și știa carte.
 - c. Sf[ântul] Neculai a devenit băiat mare și cuminte până în ziua a șaptea. Dumnezeu i-a dat de soție pe Sf[ânta] Varvara și l-a pus învățător pentru oameni. Văzând însă ce bun e Sf[ântul] Niculae, l-a luat în cer și l-a pus în loc ca învățător pe Sf[ântul] Pavel.

14135. Dumnezeu stropește 12 sfinți

Este atestat în Moldova. S-au identificat 2 variante.

2. *Cum s-au făcut sfinții, îngerii. Cum s-au înmulțit dracii*. Niculiță–Voronca, **Datine și credințe**, 11.
 - 1 a. Dumnezeu a făcut pământul (și erau 9 ceruri).
 - b. Dumnezeu s-a urcat în al 9-lea cer.
 - c. Dracului i-a dat primul cer.
 - d. Dumnezeu l-a învățat să se spele pe mâini și din stropi se vor face îngeri. Cf. Tip. **10023**.
 - e. Dumnezeu a stropit 12 sfinți (Sf[ântul] Mihail, Niculai, Gheorghe, Dumitru, Pocroavă, Dumineca Mare etc. și Hristos).
 - f. Dracul a stropit puzderia de draci (câtă frunză și iarbă). Cf. Tip. **10023**.
2. *Izgonirea*. Pamfile, **Povestea lumii**, 67 (Moldova?).
 - I a₁ (Dumnezeu și diavolul au făcut lumea), e (spălându-se pe mâini), f, b, c; II a. Dracul, cum s-a văzut între ai lui, a întemeiat sate și târguri, ca să-și facă case. A cerut apoi voie lui Dumnezeu să împuște, b. A rânduit oastea drăcească și a împușcat înspre Dumnezeu și Sfinții lui în al 9-lea cer, ca să rămâie el singur stăpân pe întreaga lume, c. Dumnezeu, văzând nerecunoștința diavolului, l-a împușcat și pe el și pe ai lui și au căzut unii peste alții. O parte din ei morți, alții stâlciți, iar cei care au rămas în viață, s-au ascuns în cele mai tainice locuri, d. De aceea nu trebuie să-și facă omul casă pe locul unde a căzut un drac mort sau unul betegit, fiind primejdie de boli. Omul trebuie să-și facă casă numai acolo de unde necuratul a fugit și toate îi vor merge din plin. Vezi și Tip. **10047**.

II. Diferiți sfinți 14139–14441

1. Sfântul Alexie (Alexă) 14139–14141

14139A. Feciorul bogatului

Este atestat în Moldova. S-au identificat 2 variante.

1. (Fără titlu). Marian, **Sărbătorile**, II, 184 (Volovăț – Rădăuți / [jud.] Suceava).

- I a. Un om bogat avea un singur fiu, pe care l-a însurat împotriva voinței lui (Alexă, care voia să se însoare cu fata unui vecin. Tatăl lui l-a cununat, cu sila, cu o fată urâtă și bogată).
- b. Fiul a fugit în lume (de la masa de nuntă).
- c. Părinții l-au căutat mult timp și până la urmă au crezut că a murit.
- d. El a umblat mult (prin păduri și peșteri, apoi s-a aciuat într-o vizuină din pustiu, unde a trăit cu rădăcini și poame).
- e. A revenit la casa părinților (fiindu-i frică să nu moară fără grijanie).
- f. Nu a fost recunoscut și a fost adăpostit (într-un bordei din apropierea casei).
- g. O slugă l-a îngrijit, iar soția lui, care rămăsese la casa părinților lui, a trebuit să-i ducă zilnic mâncare. Ea îi ducea rar și își bătea joc de el. Alexă s-a rugat pentru iertarea păcatelor ei.
- II a. Într-o zi au auzit sunetele clopotelor, pe care nu le trăgea nimeni. Tatăl lui Alexă, cu preotul, au intrat în biserică, unde un glas le-a spus să aducă pe Alexă „Omul lui Dumnezeu“, din casa tatălui său, la biserică, pentru că sufletul lui este chemat să moștenească împărăția cerului.
- b. L-au găsit pe Alexă mort (după ce tatăl lui și-a dat seama pe cine adăpostise).
- c. L-au ținut la biserică trei zile și a dispărut.
- d. S-a găsit o scrisoare în care spunea cine este și povestea viața lui.
- e. Într-altă scrisoare scria că preotul să nu cunune tinerii până nu-i întreabă dacă vor, așa cum nu făcuse preotul cu el. De atunci există această întrebare la cununie.
2. (Fără titlu). Marian, **Sărbătorile**, II, 189 (Vicovu de Sus – Rădăuți / [jud.] Suceava).
- I a (Alexie, care era evlavios, sârguincios și cuminte), b (lăsând inelul de cununie și încingându-se cu un brâu de păr de cal. În orice sat sau oraș ajungea, se ruga la biserică și oamenii l-au numit Alexie, „Omul lui Dumnezeu“), d, e (bătrân, gârbov și bolnav, de nu se mai putea ține pe picioare), f (într-o odăiță); II b (după ce, cerând hârtie și condei, și-a scris viața), d₁ (Scrisoarea nu i-a putut fi scoasă din mână decât numai de nevasta lui. În ea scria cine este și viața lui). Cf. Tip. **16045, 14140, 14429.**

14139B. Feciorul împăratului

Este atestat în Moldova. S-au identificat 2 variante.

1. (Fără titlu). Marian, **Sărbătorile**, II, 180 (Buniți – [jud.] Suceava).

- I a. Un împărat avea un fiu (Alexie, care era blând, ascultător, cu inimă bună și iubit de oamenii pe care i-a ajutat în orice nevoie).
- b. Tatăl lui l-a însurat (voind să-i dea locul la tron).
- c. Alexie a fugit în lume (după ce a ieșit de la biserică. S-a îmbrăcat în haine proaste).
- d. A ajuns la o mănăstire, unde și-a schimbat numele. S-a călugărit și călugării au vrut să-l facă mai mare peste ei, dar el nu a primit.
- e. După moartea egumenului, cu toate protestele lui, l-au ales egumen.
- f. Alexie a plecat acasă (de frică că nu va putea corespunde acestei sarcini).
- g. Nu a fost recunoscut de ai lui, dar a fost găzduit (și a lucrat prin curte, mulțumindu-se cu hrană și hainele ce le-a căpătat).
- II a. Într-o zi, clopotele au sunat jalnic, fără să fie trase de cineva (și s-a cercetat dacă a murit vreun preot, călugăr sau domn).
- b. L-au găsit pe Alexie mort în odăița lui, cu o scrisoare în mână (iar împrejurul lui ardeau lumini suspendate).
- c. Scrisoarea nu a reușit să i-o scoată din mână decât împăratul care a aflat că este fiul lui.

- d. Toți și-au dat seama că a fost un om sfânt și l-au numit „Omul lui Dumnezeu“.
- e. De atunci se serbează ziua în care a murit și numele lui.
2. (Fără titlu). Marian, **Sărbătorile**, II, 191 (Costâna – Gura Humorului / [jud.] Suceava).
- I a (Alexie, pe care-l iubea foarte mult), b₁ (Tatăl lui i-a cerut să se însoare și el a ascultat), c (după ce a legat inelele de cununie într-o batistă și le-a dat în păstrare miresei lui, până se va înapoia), f (după ce a petrecut în lume multe necazuri), g (gândind că alții găzduiau probabil pe fiul lui. I-a dat camera acestuia, de unde auzea adesea pe mama și nevasta lui cum plâng după el); II b (în care își [dezvăluise]¹ identitatea), a (și un glas a spus că e mare pagubă în casa împăratului, pentru că sufletul „Omului lui Dumnezeu“ a ieșit din trup), c₁ (Numai după ce preoții au făcut slujbe, au reușit să-i scoată hârtia din mână și au aflat cine este). Cf. Tip. **14140**, **14429**, **16045**.

14140. Feciorul însurat cu forța

Este atestat în Moldova. S-au identificat 2 variante identice.

1. 2. (Fără titlu). Marian, **Sărbătorile**, II, 186 (Udești – Fălticeni / [jud.] Suceava; Corlata – Gura Humorului / [jud.] Suceava).
- I a. Alexie, fiu de împărat, însurat cu forța, a fugit în lume, schimbând hainele cu un cioban.
- b. A cerut să fie primit călugăr la o mănăstire, unde a fost angajat cioban, cu promisiunea că va deveni călugăr, dacă va avea o purtare bună.
- c. La păscut cu oile, a hrănit din pâinea lui un berbec ce venea zilnic la el. A găsit în lâna lui un fluier, care făcea să joace totul în jur. Cf. Tip. **3000 VI** (românesc).
- d. Cântând din fluier, a făcut să sară din pământ un călugăr bătrân, care se îngropase pentru a se chinui și a fi plăcut lui Dumnezeu. Călugărul a început să joace și l-a certat pe Alexie că nu l-a lăsat să se pocăiască.
- e. A povestit Alexie arhimandritului tot ce a pățit și a cerut să-l facă călugăr.
- f. A fost un călugăr model, care mânca o dată la trei zile, se ruga mereu și ajuta pe nevoiași.
- g. Ceilalți l-au urât și l-au batjocorit până și-a pierdut răbdarea. S-a aruncat într-o fântână părăsită, de unde a fost scos și adus înapoi la mănăstire.
- h. Umblând încins cu o ață de păr de cal, mirosea urât. Călugării l-au pârât arhimandritului și, dezbrăcat, s-a văzut cum firul de păr îi pătrunsese în carne și era numai răni, de aceea mirosea urât. Arhimandritul i-a poruncit să-și vindece rănilile, pentru că altfel va trebui să părăsească mănăstirea.
- II a. În haine zdrențuite, a părăsit Alexe mănăstirea, cerșind din sat în sat, până a ajuns la tatăl său. Acolo a cerut adăpost fără să fie recunoscut.
- b. După câteva săptămâni, simțindu-și sfârșitul, și-a scris viața. A murit cu mâna încheștată pe scrisoare.
- c. Numai după slujbe făcute de preoți, i s-a putut scoate scrisoarea. Cf. Tip. **14139B**, **14429**. Împăratul a aflat că e fiul lui, pe care l-a jelit și l-a înmormântat cu mare pompă.

14141. Alexă trimis să îndrepte oamenii păcătoși

Este atestat în Transilvania.

1. *Alexia*. (Th. A. Bogdan). GAZ. TRANS., 1904, nr. 78, 6 (Ideciu – Reghin / [jud.] Mureș).

1. În text: „scrisese“ (n. ed.).

- a. După păcatul Evei, copiii, nepoții și strănepoții lor s-au înrăit. Dumnezeu le-a trimis tot felul de pedepse, care nu au ajutat la nimic.
- b. Dumnezeu a trimis apoi pe Alexă, care știa limba tuturor viețuitoarelor. El a încercat zadarnic să-i îndrepte pe oameni.
- c. Necăjit, a spus că mai curând îl vor asculta alte vietăți, decât oamenii. Vorbind broaștelor în limba lor, acestea au ieșit din toate crăpăturile pământului și s-au adunat în jurul lui. De atunci oamenii l-au ascultat.
- d. Ca pomenire, când oamenii s-au îndreptat, au numit acea zi Alexia, când nu ai voie să faci o mulțime de lucruri și în special să coși.

2. Sfânta Ana 14145-14146

14145. Sfânta] Ana și lucrul

Este atestat în Muntenia.

1. (Fără titlu). Rădulescu-Codin, **Sărbătorile**, 81.

- a. De ziua „Adormirea Sfintei Ana“, nu e voie să lucrezi, pentru că e rău de adormire.
- b. Mama unui flăcău l-a luat când era mic la cules de cânepă în această zi. Copilul a adormit și, numai după trei zile, l-au putut scula preoții, citindu-i rugăciuni.

14146. E rău de adormire

Este atestat în Muntenia.

1. (Fără titlu). Rădulescu-Codin, **Sărbătorile**, 81.

- a. De ziua „Adormirea Sfintei Ana“, nu se lucrează, că e rău de adormire.
- b. O femeie a adormit trăgând gogoși la roată. A dormit o săptămână întreagă.

3. Sfântul Andrei 14150-14159

14150A. Dumnezeu îl face pe Andrei sfânt, după ce își ispășește păcatele

Este atestat în Moldova.

1. *Sfântul] Andrei*. (Popescu, N. I.), CAL. I. CREANGĂ, 1914, 101.

- I a. Mama Sfântului Andrei a căpătat un copil numai după multe rugăciuni. Și au venit ursitoarele care i-au pus numele, i-au ursit să fie dat pe o apă, să lase însărcinate nouă călugărițe, să omoare pe tatăl său și să trăiască cu maică-sa. Cf. Tip. **931**.
- b. Moașa, care a auzit totul, a comunicat acest lucru lăuzei. După botez, l-au pus într-o albie, cu numele pe piept și i-au dat drumul pe o apă.
- c. Găsit de o călugăriță, a fost crescut la mănăstire.
- II a. Răsfățat, a crescut Andrei mare, a însărcinat nouă călugărițe, fără să știe una de cealaltă și a fost gonit.
- b. S-a angajat slugă la tatăl lui. Păzind odată lanul de porumb, noaptea, l-a omorât pe tatăl lui, crezând că este un hoț.
- c. A trăit un timp cu maică-sa, care aflând cine este, l-a gonit.
- III a. Andrei s-a dus la un călugăr să-i dea canon. Negăsind în nici o pravilă canon pentru ispășirea acestor păcate, s-a dus la altul bătrân. Acesta l-a închis într-o chilie și a aruncat cheia pe apă. Cf. Tip. **14257**.
- b. După mult timp, Cheia a fost găsită într-un pește de un călugăr. Acesta a deschis chilia, unde era închis Andrei, și l-a găsit bătrân. Cf. Tip. **736**.
- c. O pasăre albă a zburat la cer. Dumnezeu, văzând că și-a ispășit păcatele, l-a făcut sfânt.

14150B. Andrei este închis într-o chilie a cărei cheie este aruncată în apă

Este atestat în Moldova.

1. *Sfântul] Andrei*. Pamfile, **Sărbătorile de toamnă**, 125 (Suceava - [jud.] Suceava).

- I a. Părăsit de mama lui într-o albioară pe apă, a fost găsit și crescut de o femeie.
- b. Păzind lanul de porumb, a împușcat pe tatăl său, crezând că este un hoț.
- II a. Andrei s-a spovedit unui preot, care i-a spus că numai focul l-ar curăța de păcate. El a omorât pe preot cu un ciomag.
- b. Alt preot, aflând că a ucis doi oameni, l-a băgat prin înșelăciune într-o groapă de fântână, l-a încuiat și-a aruncat cheia în apă. Cf. Tip. **14150A III, 14257, 14258A II, B, 736**.
- c. Când, după mulți ani, preotul a primit un pește de la niște pescari, a găsit cheia. Cf. Tip. **736**. A descuiat fântâna și Andrei a ieșit viu.
- d. Călugărul i-a dat o desagă cu bolovani, pe care s-o poarte pe umeri, 5 oi albe și 5 negre, pe care să le pască până-și vor schimba culoarea. Numai atunci să știe că a fost iertat de Dumnezeu.
- e. Andrei a întâlnit un tâlhar, care se ducea să omoare populația unui al patrulea sat. Și l-a omorât cu bâta pe tâlhar. Oile negre au devenit albe și cele albe negre.
- f. Păcatele i-au fost iertate și Andrei s-a făcut sfânt.

14151. Sfântul] Andrei învață lumea să se închine

Este atestat în Muntenia.

1. *Legende dobrogene despre Sfântul] Andrei*. BIS. ORTOD. ROMÂNĂ, 1935, nr. 9-10, 494 (Ion Corvin - Adam Clisi / [jud.] Constanța).
 - a. Locuitorii din Cuzgun (Ioan Corvin) spun că în marginea satului lor, în pădure, se află două peșteri, una mică și alta mare.
 - b. Ele erau utilizate drept biserici ale primilor creștini pe timpul când Sfântul] Andrei era pe pământul Dobrogei. El a venit să învețe lumea să se închine.

14152. Sfântul] Andrei scoate apă din stâncă

Este atestat în Muntenia.

1. *Legende dobrogene despre Sfântul] apostol Andrei*. BIS. ORTOD. ROMÂNĂ, 1935, nr. 9-10, 494 (Ion Corvin - Adam Clisi / [jud.] Constanța).
 - a. Când a venit Sfântul] Andrei în Dobrogea și a stat vreo două zile în sat, a venit pe jos, cu un toiag, și a plecat fără el.
 - b. Pe drum i-a fost sete. A dat cu toiagul în stâncă și a ieșit apă. Și a tot picurat până în sat.

14153. Sfântul] Andrei și lupii

Este atestat în Muntenia.

1. *Sfântul] Andrei și lupii*. Popescu, N. I., **Basme. Zefirul și Soarele**, 71. Republicată: **Basme**, 7.
 - a. Pe un viscol mare, un bătrân călugăr s-a dus noaptea la biserică. La înapoiere s-a întâlnit cu o haită de lupi, care s-au ținut blânzi după el.
 - b. În fața chiliei, rugându-se călugărul lui Dumnezeu să-i spuie ce vor animalele, o voce l-a anunțat că el e stăpânul lupilor și să hotărăscă mâncarea lor. Cf. Tip. **14361, 21503**. Călugărul a făcut întocmai și fiarele au mulțumit lui Dumnezeu prin urletele lor.
 - c. A doua zi, călugărul a fost găsit mort în chilie. În jurul lui erau făclii și candelă aprinse și voci ascunse cântau. Trupul lui a fost păstrat în biserică.

14154. Sfântul] Andrei și lucrurile ascuțite

Este atestat în Moldova.

1. (Fără titlu). Niculiță-Voronca, **Datine și credințe**, 579 (Botoșani – [jud.] Botoșani).
 - a. O femeie a cusut pe ascuns, de ziua Sfântului Andrei. A căpătat un buboi la picior și a zăcut în pat trei luni.
 - b. O prietenă a ei a lucrat la gherghef în aceeași zi și tot anul i-a huit acul în cap. De aceea, nu e bine să iei în mână nici un lucru ascuțit de ziua Sfântului Andrei.

14155. Sfântul] Andrei jumătate om, jumătate lup

Este atestat în Transilvania. S-au identificat 2 variante.

1. (Fără titlu). Morariu, T., **Material etnografic**, 25 (Mititei – [jud.] Bistrița-Năsăud).
 - a. Sunt oameni și vietăți făcuți în luna lupilor cărora le sunt sortiți. De aceea, nu se lucrează în anumite zile (ca Sfântul] Andrei, care e jumătate om, jumătate lup). Cf. Tip. **14165**.
 - b. Un cioban, șezând la oi, a văzut un bătrân cu 40 de lupi după el, care a mers până-ntr-un deal lângă niște oi. Indreiușul lupilor a ridicat ciomagul cruciș și lupii s-au împrăștiat în toate părțile. Omul nu a mai văzut nici lupii, nici pe bătrân.
2. (Fără titlu). Morariu, T., **Material etnografic**, 24 (Runc Runcu Salvei – [jud.] Bistrița-Năsăud).
 - a (și se țin anumite sărbători), c. Un om din Runc s-a întâlnit odată cu lupii, pe dealul Cicerii. Căpitanul lor, un lup mai bătrân, cu struț, i-a spus să nu se teamă, că ei merg într-un anumit sat, la un om, să-i mănânce toate oile, pentru că a făcut un anumit lucru, d. Și așa au făcut de a scăpat numai omul cu câinele lui, pentru că s-au urcat pe o colibă.

14156. De Sfântul] Andrei lupii mănâncă oamenii

Este atestat în Moldova.

1. *Ziua lupului*. Pamfile, **Sărbătorile de toamnă**, 137 (jud. Neamț?).
 - a. Un om s-a dus la moară în seara de Sfântul] Andrei și nu s-a mai întors.
 - b. Neamurile au plecat a treia zi să-l caute și l-au găsit mâncat de lupi. Din trupul lui nu a rămas decât picioarele până la genunchi.

14157. Boierul mâncat de lup în seara Sfântului Andrei

Este atestat în Moldova. S-au identificat 2 variante identice.

1. *Ziua lupului*. Pamfile, **Sărbătorile de toamnă**, 136.
2. *Scrieri* (ursită). (T. Pamfile – **Legări**). B.A.R., ms. 5092, f. 129.
 - a. Un vrăjitor a sfătuit un boier să nu iasă din casă în seara Sfântului Andrei, pentru că va fi mâncat de lupi și nu vor rămâne din el nici măcar oasele, pentru a fi îngropate.
 - b. Însăpăimântat, boierul și-a făcut o ladă de fier, în care s-a încuiat. A petrecut acolo acea noapte, și când o slugă a vrut să deschidă lada, a țâșnit de acolo un lup, iar înăuntru a găsit oasele boierului. Cf. Tip. **934B***, **14363**, **21507**.

14158. Originea covașei

Este atestat în Moldova.

1. *De-ale Sfântul] Andrei*. (N. Mateescu), GHILUȘUL, 1914, nr. 1-2, 15 (Bursucani – Tg. Bujor / [jud.] Galați).
 - a. Ducându-se sufletul Sfântului Andrei de-a dreptul în rai, Dumnezeu l-a întrebat cu ce să-l prăznuiască oamenii. Sfântul] a cerut lapte acru, pentru că-i plăcea mult și Dumnezeu a acceptat.
 - b. Dumnezeu și-a adus aminte că e postul Nașterii Domnului. De aceea

a trimis de s-a arătat în vis unei babe și i-a spus să pună făină, s-o opărească, s-o lase la înăcrit și apoi s-o fiarbă. Astfel s-a făcut laptele Sfântului Andrei, căruia i se zice în Moldova covașă.

- c. Sfântul] fusese mocan și din turma lui nu s-a înfruptat nici un lup. De aceea Dumnezeu i-a dat puterea să împartă hrana lupilor în seara de Sfântul] Andrei.
- d. Un mocan, vrând să vadă acest lucru, s-a suit într-un copac, de unde a văzut cum a sorocit Sfântul] hrana lupilor.
- e. A hărăzit unui lup șchiop pe omul din copac, pentru că nu îi era dat unui om să vadă acest lucru. Și lupul șchiop a mâncat omul. Cf. Tip. 14365A.

14159. Sfântul] Andrei nu iartă pe cei ce lucrează de ziua lui

Este atestat în Muntenia.

1. *Sfântul Andrei* (Șt. St. Tuțescu), CAL. I. CREANGĂ, 1912, 48 (Velești – Oltețu / [jud.] Dolj).

I a. Umblând Dumnezeu cu Sfântul] Petre pe pământ, s-au dus la Sfântul] Andrei, care le-a dat struguri. Văzând el o viță încărcată cu struguri, a tăiat repede o proptea de salcie și a sprijinit-o.

b. Pentru că a lucrat duminica, Dumnezeu l-a pus să scoată via, s-o strângă grămadă, să-i dea foc și să ardă Sfântul] cu ea. Sfântul] a împlinit porunca. Cf. Tip, 14257A. B, 14549.

c. În cenușa rămasă, Dumnezeu a găsit un inel, pe care l-a pus în deget și a plecat mai departe.

IIa. Pe drum au întâlnit o fată ce aducea apă de la fântână și care le-a dat și lor de băut. Atunci Dumnezeu i-a dat inelul, pe care fata l-a pus în gură, ca să-și așeze vadra cu apă pe cap, și l-a înghițit.

b. A rămas grea și-a născut un copil, pe care l-au botezat Andrei. Cf. Tip. 788.

III a. Când s-a făcut mare, a pus vie în același loc. A venit Dumnezeu și Sfântul] Petre și i-au povestit cele întâmplare.

b. De atunci Sfântul] Andrei a hotărât că nu va ierta pe cei ce lucrează de ziua lui, așa cum nici Dumnezeu nu l-a iertat că a lucrat duminica.

4. Sfântul Anton 14163–14165

14163. Sfântul] Anton vrea să cunoască dreptatea și strâmbătatea

Este atestat în Muntenia.

1. (Fără titlu). Georgescu-Tistu, **Folclor Buzău**, 70 (Mitoc – Săveni / [jud.] Botoșani).

a. Stând în pustiu și rugându-se lui Dumnezeu să-i arate dreptatea și strâmbătatea, într-o noapte Sfântul] Anton a auzit o voce care l-a chemat ca să vadă ce dorește.

b. A văzut un uriaș (dușmanul), stând deasupra unei mări de foc (iadul). Păsările (sufletele oamenilor) treceau pe lângă uriaș, iar când scăpau, erau fericite și se înălțau spre cer. Când uriașul le ajungea, era fericit, pentru că le arunca în marea de foc. Sufletele care scăpau erau ale celor drepti.

c. Sfântul] a mai rugat pe Dumnezeu să-i descopere și alte lucruri, dar Dumnezeu i-a spus că nu-i de folos să le știe.

d. A mai văzut Sfântul] cursele vrăjmașului întinse pe fața pământului. Dumnezeu i-a spus că numai cu smerenie le va putea trece omul.

14164. Sfântul] Anton și duhurile necurate

Este atestat în Transilvania.

1. *Antoniese.* (Th. A. Bogdan), GAZ. TRANS., 1904, nr. 27, 4 (Tg. Mureș).

- a. De Antoniese, ce cad în luna a treia după Anul Nou, femeile nu lucrează de frica Sfântului Antonie.
 - b. Odată, Sfântul Antonie a prins duhurile necurate. Cu putere de la Sfântul Ilie, le-a fulgerat de le-a făcut praf. La rugămintea lor, le-a eliberat cu condiția să-i dea pe fratele lor mai mic, să-l facă popă.
 - c. Cum duhul cel mic nu voia să învețe, Sfântul a vrut să-i arate necazurile și păcatele lumii. Duhul a insistat să-l lase să-și vadă neamurile, locul unde s-a născut, izvorul unde a fost botezat și Sfântul i-a promis acest lucru după ce va fi popă, jumătate de veac.
 - d. A învățat repede, s-a făcut popă și a plecat în lume să predice. S-a dus în primul rând la fântâna unde fusese botezat. În locul izvorului, a găsit o mănăstire cu turnurile până-n cer. Lumini aprinse ardeau în fața chipului unei femei. Ele s-au stins în clipa în care a intrat el în mănăstire, iar ușile s-au încuiat.
- II a. După 50 de ani, luminile s-au aprins din nou și ușile s-au deschis. Sfântul Antonie intrând, l-a lăsat liber, după ce i-a spus că a postit pentru păcatul lui, că oamenii postesc mereu pentru păcatele duhurilor și de aceea să le comunice acest lucru.
- b. Duhul s-a întâlnit cu o fecioară frumoasă, de care s-a îndrăgostit. Ea a spus că nu se mărită până nu vorbește cu Sfântul Antonie.
 - c. A dus-o duhul în vârful muntelui, unde biserica dispăruse. În loc[ul] [ei] era un fulger, de care duhul a fugit. Fulgerul l-a urmărit și l-a făcut fărâme, iar pe fată a prefăcut-o în stană de piatră.
 - d. De atunci se zice că sunt draci în stânci. Și de aceea femeile țin ziua Sfântului Antonie.

14165. Sfântul Anton Cilipci

Este atestat în Transilvania.

1. (Fără titlu). Morariu, T., **Material etnografic**, 25 (Zagra - [jud.] Bistrița-Năsăud).
 - a. Sunt oameni și alte vietăți făcute în luna lupilor cărora le sunt sortiți. De aceea femeile nu lucrează, iar ceilalți din casă, țin aceste zile ca a Sfântului Anton Cilip (Cilipci). Cf. Tip. 14155.
 - b. Un om a respectat Crăciunul, apoi a copt cartofi și a mâncat în ziua de post. În capul primăverii au venit lupii, dar nu i-au mâncat oile, în timp ce pe ale unui vecin le-a mâncat.
 - c. Omul a spus nevastei lui că au trecut toate relele peste el și a scăpat, numai pentru că a fost cu credință în Dumnezeu și a ținut Cilipcii [Filipii?].

5. Sfânta Barbara (Varvara) 14169-14170

14169. Barbara, fată de-mpărat

Este atestat în Moldova. S-au identificat 2 variante.

1. *Varvara*. Pamfile, **Sărbătorile de toamnă**, 153 (Moldova de nord?).
 - a. Un împărat trufaș, ce se socotea alături de Dumnezeu, avea niște ochi pe care numai când îi ridica asupra oștirilor dușmane, le nimicea. Cf. Tip. 13793.
 - b. Pe fata lui cea frumoasă, Varvara, o ținea închisă într-o odaie, unde lumina zilei nu pătrundea decât printr-o ferestruică.
 - c. Tot pe acolo a pătruns și un ostaș, care a învățat-o rugăciunile creștine.
 - d. Într-o zi, surprinzând-o tatăl ei că se închină și pe el îl numește rob neînsemnat al lui Dumnezeu, a închis-o într-un loc întunecos, unde razele soarelui au pătruns totuși, mângâind-o.
 - e. Varvara a scăpat din închisoare și a fost urmărită de oștile împăratului.
 - f. S-a rugat lui Dumnezeu să deschidă dealul din fața ei, ca să se

- ascundă. Dumnezeu i-a ascultat ruga, iar un cioban, care văzuse minunea, a povestit oștilor care o căutau.
- g. Ei au săpat dealul și erau gata s-o prindă.
 - h. Dumnezeu a tras-o în cer prin curcubeu.
 - i. Acolo ea este mireasa lui Iisus sau a Soarelui. Părinții ei, drept pedeapsă, au fost trimiși în fundul pământului.
 - j. Alții spun că Varvara este steaua, care se vede lângă Lună.
2. *Curcubeul*. Pamfile, **Văzduhul**, 160. Republicată: I. CREANGĂ, 1916, nr. 1, 4.
- e₁ (Varvara era fată de păgân), h (ca s-o scape de urgia celor ce o urmăreau).

14170. **Barbara își scoate ochii**

Este atestat în Moldova.

1. *Sava și Varvara*. Niculiță-Voronca, **Studii în folclor**, I, 79 (Broscăuți – Dorohoi / [jud.] Botoșani).
 - a. Sava, un vizitiu, a spus într-o zi Sfintei Varvara, care țesea pânză, că are ochi frumoși.
 - b. Ea și-a scos ochii cu suveica, rămânând oarbă. Cf. Tip. **14388B**.

6. Sfântul Crisosom 14174

14174. **Sfântul] Crisosom are bot de oaie**

Este atestat în Muntenia.

1. (*Despre Sfântul] Crisosom*). (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4556, f. 503 (Sibiciu – Cislău / [jud.] Buzău).
 - a. Sfântul] Crisosom este zugrăvit în biserica satului ca om cu bot de oaie.
 - b. O femeie a vrut să-l atragă la păcate și rugându-se lui Dumnezeu să-i schimbe făptura, i-a dat bot de oaie, scăpându-l de ispită.

7. Sfântul din Densuș 14178

14178. **Sfântul din Densuș**

Este atestat în Transilvania.

1. (Fără titlu). Densușianu, O., **Graiul din Țara Hațegului**, 94 (Densuș – Hațeg / [jud.] Hunedoara).
 - a. Sfântul] din Dânsuș, copil fiind, la plug, cu tatăl lui, a luat un resteu de lemn de la jug și l-a înfipt în pământ. Și resteu a înverzit. Cf. Tip. **756C**.
 - b. El și-a făcut o casă în mărăcini, unde a trăit ca un sfânt. A fost împușcat de niște săteni, care au crezut că este un animal.
 - c. Cineva din Țara Românească l-a cumpărat. Nu l-a putut duce până nu a schimbat boii de la car, cu vaci. După ce-a fost îngropat acolo, Țara Românească s-a îmbogățit.

8. Sfântul Dumitru 14182–14187

14182. **Sfântul] Dumitru și păsărica**

Este atestat în Muntenia și Moldova. S-au identificat 3 variante, care se grupează astfel:

1. *Sfântul Dumitru*. Pamfile, **Sărbătorile de toamnă**, 68.
 - I a. Sfântul] Dumitru era păzitor de vite (bun, drept cu toată lumea, credincios și fără păcat).
 - b. Odată a omorât din greșeală o păsărică.
 - c. S-a pedepsit, umblând desculț trei ani.

- d. A murit înghețat în timpul unei lapovițe (prin munții Balcani).
- e. Când s-a topit lapovița, trupul lui a fost dus la vale de ape, până aproape de Lom (Palanca bulgărească).

II a. În acea vreme rușii aveau război cu turcii (și au ajuns prin acele locuri).

b. Rușii au descoperit trupul Sfântului după candela aprinsă deasupra apei (și săpând au descoperit trupul).

c. Candela se muta continuu după trupul lui (și oamenii au înțeles că este trupul unui sfânt). Cf. Tip. **14199**, **14231A**, **14232**.

2. *Sf[ântul] D[umi]tru Basarabov*. ALB. Buc., 1940, 542.

I a (văcar care strângea vitele sătenilor și le ducea la păscut, el neavând nici un petic de pământ), b₁ (Odată a strivit ouăle din cuibul unei prepelițe), c (îndurând cele mai groaznice geruri), f. Dumnezeu l-a făcut sfânt pentru că era credincios și drept.

3. *Sf[ântul] Dumitru*. Tuțescu, **O parte din sfinții poporului**, 33 (Cătane – Băilești / [jud.] Dolj).

II a (Când trupul Sfântului Dumitru a fost descoperit); I a (și umbla prin munții Balcani), d (fiind gol), e; II b, c, d. L-au purtat după ei pe unde au fost și la București nu a mai fost chip să-l mute, e. Preoții au făcut rugăciuni, l-au orânduit la toate bisericile și numai după ce l-au orânduit Mitropoliei, unde este și azi, l-au putut mișca; I b, c.

14183. Moaștele vindecătoare

Este atestat în Moldova.

1. *Sfântul Dumitru*. Pamfile, **Sărbătorile de toamnă**, 69.

a. Sf[ântul] Dumitru din Basarabov era păzitor de vite. Când s-a călugărit, a trăit într-o peșteră și era făcător de minuni.

b. Simțindu-și sfârșitul, a adormit între două pietre, care, mai târziu, duse de apă, au ajuns în apa Lomului.

c. O fetiță epileptică, care visase că Sfântul o va mântui de boală, dacă părinții îi vor scoate moaștele, a făcut pe oameni să o asculte și ea s-a vindecat.

d. S-au dus preoții români să aducă moaștele, dar s-au oprit la ruși, în satul Basarabov. Generalul Salticov a vrut să ia moaștele în țara lui și, rugat de români, le-a lăsat.

14184. Sf[ântul] Dumitru păcătuiește

Este atestat în Muntenia și Moldova. S-au identificat 3 variante, care se grupează astfel:

1. *Sfântul Dumitru*. Pamfile, **Sărbătorile de toamnă**, 67.

2. *Sfântul Dumitru cioban*. ALB. Buc., 1927, nr. 8-9, 303.

a. Sf[ântul] Dumitru a fost cioban și trăia făcând numai fapte bune.

b. Odată a păcătuat răsând în biserică.

c. S-a căit, și ducându-se lângă oile sale, și-a ispășit păcatul prin post și rugăciune. Târziu i s-a găsit trupul neputrezit (ca la cei fără păcate).

3. (Fără titlu). Rădulescu-Codin, **Sărbătorile**, 86.

b, c (ca al celor sfinți).

14185. Sâ-Medru, păzitor de cai

Este atestat în Transilvania.

1. *Sâ-Medrul*. (T. A. Bogdan), GAZ. TRANS., 1904, nr. 239, 5 (Apalina – Reghin / [jud.] Mureș). Republicată: CRON., 1904, nr. 10-18, 2.

a. Pe vremea când Iisus umbla cu apostolii pe pământ și îndemna oamenii la fapte bune, Satana cu sfinții lui făceau tocmai contrariul. Rar se putea găsi un om credincios și aplecat spre bine.

b. Gândind Iisus să împace pe Satana, care-i era dușman de moarte,

unul dintre apostoli a propus să-i aducă un credincios capabil să facă acest lucru.

- c. L-a dus pe Dumitru, păzitor la o stavă de cai. El a spus că diavolul are mare slăbiciune pentru cai și vine să-i călărească. Dacă omul își face rugăciunea și arde tămâie, Satana nu se poate apropia și strică totul în cale. De aceea trebuie să-i promită ceva.
- d. Dumitru a lăsat pe Satana să încalce, a spus apoi rugăciunea și a ars tămâie. Satana nu a mai putut descăleca.
- e. Când l-a întrebat Dumitru ce să-i dea ca să-l lase pe Iisus în pace, el a cerut toți caii. Dumitru i-a dat numai pe cei până la trei ani, pe care apoi să-i dea înapoi. Semnul că nu mai are drept asupra acestor cai, va fi coama tunsă. De atunci este acest obicei în ziua de Sân-Medru.
- f. Iisus a amintit lui Dumitru că a uitat să-i spuie Satanei să nu-i dea caii înapoi năvăși. Dumitru s-a necăjit și Iisus l-a făcut apostol, numindu-l Sân-Medru.

14186. Sfântul] Dumitru predică stăpânirea de sine

Este atestat în Muntenia.

1. *Stăpânirea de sine*. SAT., 1933, nr. 37, 12.

- a. Sfântul] Dumitru, venind într-un sat, fiecare i-a cerut altceva: avuție, sănătate, învățătură, spor în afaceri și numai un singur om i-a cerut stăpânire de sine.
- b. Sfântul] a spus că acest om e înțelept, pentru că stăpânirea de sine înlătură defectele și păcatele omenești.
- c. A mai spus că Dumnezeu când a făcut pe om, i-a dat toate bogățiile, dar nu i-a dat permanenta stăpânire de sine și diavolul se bucură de acest lucru. Oamenii au înțeles și l-au petrecut pe Sfânt cu alai.

14187A. Sfântul] Dumitru intră în iarnă cu caii lui

Este atestat în Transilvania.

1. (Fără titlu). Marian, *Sărbătorile*, II, 34 (Transilvania?).

- a. Două babe umblă totdeauna cu câte un Făt-Frumos; Baba Dochia cu Sân-Toader și Baba Paraschiva cu Sân-Medru. Ei au câte 7, 9 sau 12 cai, iar lumea e ferecată cu „Lanțul lui Sân Petru“ și „Lanțul lui Sân Ion“.
- b. Când vine Sân-Toader cu caii lui, sparge primul lanț, își face drum și intră în primăvară. După el vine Baba Dochia cu zile urâte și ploioase.
- c. Când vine Sân-Medru, cu caii lui, sparge celălalt lanț și intră în iarnă, iar după el vine Baba Paraschiva.
- d. Sân-Toader vine înfocat și călduros, ca un Făt Frumos; Baba Dochia, morocânoasă și ploioasă ca o babă, de asemenea Sân-Medru cu Baba Paraschiva.

14187B. Sfântul] Dumitru deschide ușile iarna

Este atestat în Transilvania.

1. (Fără titlu). Marian, *Sărbătorile*, III, 197.

- a. Văzând Dumnezeu că neamul creștinesc dă cinstea cuvenită Sfântului] Gheorghe și Sfântului] Dumitru, a pus prima zi la capul primăverii și a doua la sfârșitul ei. A dat „cheile vremii“ celor doi sfinți, care au plecat unul la dreapta și altul la stânga.
- b. Când se aude orăcâit de broaște, Sân Georgiu întinde mâna și ia cheile de la Sân-Medru, încuind cu o mână iarna, iar cu cealaltă deschizând primăvara. Prin glasul broaștelor a primit astfel de poruncă de la Dumnezeu.
- c. Când se duc păsările călătoare, când nu se mai văd pui de broască,

când începe viscolul, Sân-Medru ia cheile de la Sân-Georgiu, închide vremea bună cu o mână și cu cealaltă deschide iarna.

- d. Amândoi poartă cheile la brâu, ca să nu le fure nimeni din ușile vremii și să se joace cu vremea cum vrea.

9. Sfânta Ecaterina 14191

14191. Sfânta] Ecaterina păzește toaca

Este atestat în Muntenia.

1. (*Despre Sfânta] Ecaterina*). (N. Densușianu. **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4555, f. 347 (Călinești - Rm. Vâlcea / [jud.] Vâlcea).
 - a. Sfânta] Ecaterina este rânduită de Dumnezeu la biserică să păzească toaca.
 - b. În noaptea Paștelui, s-a dus dracul să toace, pentru a-i păcăli pe oameni și ca să rădă de ei. Sfânta], prinzându-l, i-a spart capul cu ciocanele de la toacă.

10. Sfântul Eftenie cel Mare (Eftimie) 14195

14195. Sfântul] Eftenie și ciurma

Este atestat în Muntenia. S-au identificat 2 variante.

1. (Fără titlu). Rădulescu-Codin, **Sărbătorile**, 20. Republicată: *Sfântul] Eftimie și Ciurma*. ALB. Buc., 1926, nr. 41-42, 503; 1938, nr. 14, 223.
 - a. În ziua de Eftenie cel Mare nu se lucrează în casă, că e rău de ciumă.
 - b. Mergând pe drum, într-o zi, Dumnezeu și Sfântul] Petru, au văzut niște aburi ieșind din pământ. Dumnezeu i-a spus că acolo este ciurma (și să se păzească).
 - c. Dumnezeu l-a pus pe Sfântul] Petre să înfigă acolo un toiag și au plecat (pentru că Sfântul] susținea că nu-i este frică).
 - d. La înapoiere au găsit pe toiag 9 bube. Dumnezeu i-a spus că toată lumea ar fi murit de ciumă, poate și el, dacă nu făcea acest lucru.
2. *Ciurma*. Pamfile, **Mitologie**, I, 323 (Argeș?).
 - b (și s-au înapoiat), c (pentru că Sfântul] nu a crezut), d, e. Ciurma are un singur leac, dar trebuie să-l știi.

11. Sfânta Filofteia 14199

14199. Sfânta] Filofteia este omorâtă de tatăl ei

Este atestat în Muntenia și Moldova. S-au identificat 6 variante, care se grupează astfel:

1. *Sfânta] Filofteia*. Tuțescu, **O parte din sfinții poporului**, 9.
2. *Sfânta] Filofteia*. Pamfile, **Sărbătorile de toamnă**, 179.
 - a. Filofteia a fost o fată milostivă (care a hrănit călătorii flămânzi).
 - b. Tatăl ei era un om foarte rău (și trebuind ea să-i ducă de mâncare pe câmp, la amiază, a întâlnit niște oameni flămânzi pe care i-a hrănit. S-a înapoiat să facă altă mâncare și a ajuns cu merindele oamenilor pe la chindie).
 - c. Supărat, tatăl ei a aruncat cu barda în ea (i-a tăiat picioarele și a lăsat-o moartă pe loc).
 - d. Imediat a coborât din cer o candelă la capul ei.
 - e. Oamenii au încercat s-o mute și nu au reușit, nici după rugăciuni, ci numai când au rânduit-o mânăstirii Argeșului. Cf. Tip. **14182, 14231A**.
 - f. De atunci moaștele ei se află la Mânăstirea Argeșului.
3. *Sfânta Filofteia*. (N. I. Dumitrașcu), I. CREANGĂ, 1914, nr. 1, 11 (Bărăștii de Vede - Vede / [jud.] Olt).

4. *Sfânta Filofteia*. Pamfile, **Sărbătorile de toamnă**, 180 (jud. Olt?).
 a (cuminte și darnică, a unui om sărac), b (care văzând că vine cu mâncare puțină la câmp, a pândit-o și a văzut cum dădea din ea și altora), c (atingându-i colțul unui călcâi), g. Din cauza faptelor ei bune, a ajuns sfântă și moaștele ei se află la Mănăstirea Curtea de Argeș.
5. (Fără titlu). Rădulescu-Codin, **Sărbătorile**, 91. Republicată: *Sfânta Filofteia*. ALB. Buc., 1927, nr. 10, 381.
6. *Sfânta Filofteia*. Pamfile, **Sărbătorile de toamnă**, 180 (jud. Argeș?).
 a, b, c (un vârtej a urcat-o până la vântul turbat, de unde a căzut moartă), e₁ (Nici caii, nici boii, nici oamenii nu au putut-o urni. Numai când a fost dusă la Curtea de Argeș, s-a făcut ușoară), h. Moaștele ei sunt scoase numai vara, pe timp de secetă mare.

12. Sfântul Gavril Blagoveșnicul 14203

14203. Sfântul Gavril

Este atestat în Moldova.

1. (Fără titlu). Marian, **Sărbătorile**, II, 235.
 a. Stabilindu-se sărbătorile, unii dintre Sf[înții] Apostoli nu au fost de față. Când au aflat cele orânduite și negăsind zile stabilite și pentru ei, s-au plâns altor Apostoli.
 b. Aceștia au rânduit zilele celor uitați a doua zi de Bunavestire, de Sf[ântul] Ilie etc. Aceste zile să se sărbătorească în amintirea lor și au amenințat cu primejdii, pe cei care nu le vor ține (Blagoveșnic sau Gavril Blagoveșnicul).

13. Sfântul Gheorghe 14207-14220

14207. Sf[ântul] Gheorghe crescut de un sihastru

Este atestat în Moldova.

1. *Povestea Sf[ântul] Gheorghe*. FRÂNG., 1927, nr. 2, 6 (Oprișeni – Fălticeni / [jud.] Suceava).
 a. Pe timpul lui Constantin cel Mare al Constantinopolului, trăia în Macedonia un sihastru bătrân. De când se retrăsese în chilia de pe munte, el nu mai văzuse nici un om.
 b. Simțindu-și sfârșitul, a rugat pe Dumnezeu să-i trimită o față omenească căreia să-i lase schitul. S-a pomenit cu un copil de 6 ani, rătăcit, pe care l-a crescut cu dragoste.
 c. Când a murit bătrânul, flăcăul, pe nume Gheorghe, a pornit spre câmpie, minunându-se că mai există ființe ca el.
 d. A poposit la o fântână, unde a adormit și, când s-a deșteptat de zgomotul unor lanțuri, a văzut un soldat călare ce ducea un om pe jos în lanțuri. La vederea lui Gheorghe, soldatul a fugit. Cel înlănțuit, un creștin, pe care persecuția păgână îl trimitea să fie mâncat de fiare sau otrăvit de veninul unui balaur, a fost eliberat.
 e. Gheorghe a plecat cu calul și sulita păgânului. Ajungând cu greu la mare, a omorât balaurul și a adormit.
 f. A visat un înger, care i-a spus să ducă limbile balaurului împăratului. El a ascultat și drept recunoștință, împăratul i-a împlinit dorința de-a nu mai persecuta creștinii. Pentru nenumăratele lui minuni, a fost făcut sfânt.

14208. Sf[ântul] Gheorghe, ginerele împăratului

Este atestat în Moldova.

1. (Fără titlu). Marian, **Sărbătorile**, III, 262 (Răuseni – Fălticeni / [jud.] Suceava).

- a. Sf[ântul] Gheorghe era ginerele împăratului păgân Viclețian. El nu suporta când Sf[ântul] făcea chipul lui Iisus, căruia i se închina. Nu suporta nici faptul că Sf[ântul] spunea despre Iisus că are putere mai mare decât împăratul. De aceea îl punea la munci grele.
- b. Sf[ântul] a fugit și a fost urmărit de împărat, care l-a ajuns într-un cimitir, cerându-i să-i arate puterea lui Iisus.
- c. A îngenuncheat Sf[ântul] lângă un mormânt, rugându-se lui Dumnezeu să-i arate puterea. Un moșneag a apărut și a povestit că a adormit cu 600 de ani înainte de Christos.
- d. Împăratul l-a chemat înapoi la el pe Sf[ânt], promițându-i că nu-l va mai prigoni.
- e. Trecând printr-un sat, unde, într-o casă, plângea un băiat, împăratul a trimis să-l cheme. Acesta i-a spus că a fost bătut de maică-sa, deși are 300 de ani, mama lui 550, iar tatăl lui 650 și împăratul i-a luat cu el. Cf. Tip. 13617.
- f. Împăratul l-a muncit din nou pe Sf[ânt], neîncercându-se în aceste minuni. L-a încălțat în papuci înroșiți în foc, i-a dat să bea un pahar de venin, cerându-i ca Dumnezeu să-l scape.
- g. Minunea s-a împlinit, iar împăratul a murit de duhoarea veninului ce ieșea din gura Sfântului.
- h. Doctorii Cosma și Damian, care au pregătit otrava pentru Sf[ânt], au trecut la creștinism, iar Dumnezeu i-a făcut și pe ei sfinți ca pe Sf[ântul] Gheorghe.

14209A. Sf[ântul] Gheorghe și plăcintele

Se combină cu Tip. 300. Este atestat în Muntenia și Moldova. S-au identificat 3 variante, care se grupează astfel:

1. *Sf[ântul] Gheorghe*. (T. Pamfile – **Fără titlu**). B.A.R., ms. 5094, f. 340 (Țepu – Tecuci / [jud.] Galați). Publicată: *Povestea lui Sf[ântul] Gheorghe*. V. LIT., 1906, nr. 18, 7.
 - I a. Un copil slab și bolnăvicios, a rugat-o pe maică-sa să ducă plăcinte Maicii Domnului la biserică, pentru ca Dumnezeu să-l facă voinic și frumos.
 - b. Mama i-a ascultat dorința și băiatul s-a înzdrăvenit și a crescut frumos.
 - c. După un timp, copilul a rugat-o să facă din nou același lucru, pentru ca Dumnezeu să-i dea bani să-și cumpere un cal.
 - d. Un călător, poposind în biserică, a mâncat plăcintele.
 - e. Când a vrut să plece, a găsit ușa închisă.
 - f. Nu a putut pleca până nu a pus în loc atâția bani, cât trebuiau pentru cumpărarea unui cal.
 - g. Băiatul și-a cumpărat calul și a plecat în lume + Tip. 300 I c4 (oraș împărătesc; IV c2 (sulița); V a2 (capul), d (baba a povestit totul); VII c3, f4 (și să-i facă o biserică unde Sf[ântul] s-a călugărit, făptuind numai bine până la moarte).
2. *Povestea lui Sf[ântul] Gheorghe*. HAZ. SAT., 1910, nr. 5, 2.

I a, b, c, d, f₁ (Aflând de la femeia ce sta într-un colț de ce a pus plăcintele acolo, i-a dăruit o pungă cu bani), g + Tip. 300 I c4 (oraș împărătesc); II a, b; IV c2 (sulița); V a2 (capul), d (baba i-a povestit totul); VII c3, f4 (și să-i facă o biserică, unde Sf[ântul] s-a călugărit și a făcut multe fapte bune prin credința lui).
3. *Sf[ântul] Gheorghe*. Tuțescu, **O parte din Sfinții poporului**, 35 (Cătane – Băilești / [jud.] Dolj).

I a₁ (O văduvă avea un copil bolnăvicios, pentru care umblase la toți vrăjitorii. Văzând că nu are nici un rezultat, a dus la biserică un colac și pui fript), d, e, f, g + Tip. 300 aceeași desfășurare.

14209B. Plăcintele Sfântului Gheorghe mâncate de hoți

Este atestat în Muntenia și Moldova. S-au identificat 5 variante, care se grupează astfel:

1. *Plăcinta lui Sf[ântul] Gheorghe*. (N. I. Munteanu), NEAM, ROM. POP., 1914, nr. 41, 649.
 - a. Băiatul unei văduve era totdeauna bătut de cei de vârsta lui.
 - b. El a promis plăcinte Sf[ântului] Gheorghe (ca să-l ajute împotriva celorlalți copii. Când s-a întâlnit cu băieții cei răi i-a învins).
 - c. S-a ținut de cuvânt (convingând-o cu greu pe mama lui să-i facă plăcinta, pe care a dus-o la biserică cu hramul Sf[ântului] Gheorghe).
 - d. Plăcinta a fost mâncată (de niște hoți, care au venit acolo să-și împartă banii. Copilul a fost disperat).
 - e. Hoții nu au mai putut ieși din biserică, pentru că ușa s-a încuiat (și rugăciunile lor au fost zadarnice).
 - f. Numai după ce au lăsat traista cu bani, ușa s-a deschis.
 - g. Băiatul a luat banii (cu care ajunsese bogat și a îngrijit de biserică).
2. *Plăcintele lui Sf[ântul] Gheorghe*. (M. Lupescu), ȘEZ., 1902-1903, (X), nr. 9-10, 137 (Neamț?).
 - a₁ (Copilul unei văduve sărace a pierdut vitele), b (ca să le găsească), c, d (de niște negustori care au pus în taler un ban), e, f₁ (Numai după ce au umplut talerul cu bani, ușa s-a deschis), g (a trăit mai ușor, s-a însurat, iar din neamul lui mai trăiesc și azi. Ei povestesc această întâmplare).
3. *Plăcintele lui Sf[ântul] Gheorghe*. (M. Lupescu), ȘEZ., 1902-1903, nr. 9-10, 137 (Schineni - Vaslui).
 - a₁, c, d (de niște negustori, care au pus în taler un ban), f₂ (Ei au înlemnit și nu s-au putut mișca, până nu au umplut strachina cu bani), g (a trăit mai ușor, s-a însurat, iar din neamul lui mai trăiesc și azi. Ei povestesc această întâmplare).
4. *Sfântul Gheorghe*. Zanne, **Proverbele românilor**, VII, 175.
 - a₂ (Doi copii s-au luat la trântă lângă biserică Sf[ântul] Gheorghe și amândoi erau la fel de puternici), b₁ (Unul din ei a promis o plăcintă Sf[ântului] Gheorghe, dacă-l ajută să-și învingă adversarul. Ruga i s-a împlinit), c (convingând-o cu greu pe mama lui să-i facă plăcinta, pe care a dus-o la biserică), d (de niște negustori), f₂, h. Când au ieșit, unul dintre călători a spus Sf[ântului] Gheorghe că vinde scump plăcintele).
5. *Plăcintele Sf[ântului] Petru*. (N. I. Dumitrașcu), NEAM. ROM. POP., 1916, nr. 5, 67.
 - d₁ (Trei oameni intrând într-o biserică au găsit trei plăcinte mari în fața icoanei Sfântului Petre, pe care le-au mâncat), e, f₃ (Numai când au pus în fața icoanei câte un galben de plăcintă, ușa s-a deschis), h₁ (Unul din ei a spus Sf[ântului] să le scrie ca să mai vină pe acolo, căci prea i-a jufuit pentru trei plăcinte पोपेști).

14210. Sf[ântul] Gheorghe omoară balauri și scorpii

Este atestat în Muntenia.

1. (*Sf[ântul] Gheorghe*). (N. Densușianu - **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4555, f. 161 (Pojaru - Gilort / [jud.] Gorj).
 - a. Sf[ântul] Gheorghe a fost foarte viteaz; a omorât, cu ajutorul lui Dumnezeu, scorpii, balauri și alte lighioane.
 - b. Ca și Sf[ântul] Nicolae a măritat câteva fete prin propriile lui mijloace și a făcut daruri pentru zidirea bisericilor.

14211. Sf[ântul] Gheorghe aruncat într-o groapă cu var

Este atestat în Muntenia. S-au identificat 2 variante.

1. (*Despre Sf[ântul] Gheorghe*). (N. Densușianu - **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4555, f. 290 (Dioști - Caracal / [jud.] Dolj).

- a. Sf[ântul] Gheorghe a fost ostaș (și a avut un cal vânat).
- b. I-a bătut pe jidovi și nu s-a închinat la zeii lor.
- c. Jidovii l-au aruncat într-o groapă cu var stins și nu i s-a întâmplat nici un rău.

2. (*Legenda Sf[ântului] Gheorghe*). (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4555, f. 83 (Gângiova Satu Nou – Craiova / [jud.] Dolj).

- a, b₁ (A luptat împotriva păgânilor pe care i-a învins).

14212. Prinsoarea Sfântului Gheorghe

Este atestat în Muntenia.

1. (Fără titlu). Rădulescu-Codin, **Comorile poporului**, 62.

- a. De Sf[ântul] Gheorghe e totdeauna codrul înfrunzit, pentru că Sf[ântul] Gheorghe are prinsoare cu Sf[ântul] Dumitru să-l omoare, dacă nu se întâmplă acest lucru.
- b. Dacă de Sf[ântul] Dumitru pomii nu sunt goliți de frunze, Sf[ântul] Gheorghe trebuie să-l omoare pe Sf[ântul] Dumitru.

14213. Sf[ântul] Gheorghe înecă faraonii

Este atestat în Moldova.

1. *Sfântul Gheorghe*. Niculiță-Voronca, **Datine și credințe**, 1000 (Bajura – Dorohoi / [jud.] Botoșani).

- a. Dumnezeu, temându-se de niște faraoni, țigani ce existau pe lume, l-a trimis pe Sf[ântul] Gheorghe, care avea cal, aripi și o sabie, din care scotea scânteii, să-i potolească.
- b. Faraonii nu s-au speriat de sabia Sfântului Gheorghe, pentru că mama lor, când a luat un vreas în mână, a scos foc.
- c. Sf[ântul] s-a dus la Dumnezeu cerându-i puterea să deschidă marea. Înapoiindu-se la faraoni, i-a convins să plece cu el peste mare, unde vor avea multe de făcut și fiecare lovitură de ciocan le va aduce un galben, iar fiecare cărămidă pusă de femei le va aduce același lucru.
- d. Când au ajuns în mijlocul mării, i-a înecat. A rămas numai o fată, care nu venise cu ei și care s-a aruncat și ea în mare, văzând dezastrul.
- e. Fata a fost înghițită de un pește, care s-a făcut jumătate om și cânta. De la el s-au răspândit cântecele pe lume. Țigani de acum sunt corciturii.

14214. Sf[ântul] Gheorghe ostaș

Este atestat în Muntenia.

1. *Sf[ântul] Gheorghe și ostașul*. Popescu, N. I., **Basme**, 3.

- a. Pe un front de luptă, când încetase bubuitul tunului și soldații își căutau adăpost împotriva gerului, numai un soldat ședea tăcut. Orice îl întreba cineva, răspundea că nu are nimic, așa că fusese poreclit amarezatul.
- b. Într-o dimineață, căpitanul s-a dus la general ca să mai petreacă și a trecut pe un câmp. A auzit în tufiș glasul unui om care ruga pe Dumnezeu să dea victorie companiei lui și să-i cruce camarazii. O voce cerească a promis să-i asculte ruga.
- c. A doua zi, compania lui Gheorghe a luptat în frunte și dușmanul a fost pus pe fugă. O voce cerească a spus că victoria este datorată credinței lui Gheorghe, pe care l-au găsit mort în locul unde se rugase lui Dumnezeu.

14215. Sf[ântul] Gheorghe apără o femeie săracă

Este atestat în Moldova.

1. (Fără titlu). Niculiță-Voronca, **Datine și credințe**, 1200.

- a. În Suceava au ars toate casele, în afară de aceea a unei femei sărace, care era lângă biserică.

- b. Femeia s-a rugat atât de mult Sfântului Gheorghe, încât Sfântul a fost văzut călare pe casa acestei femei.

14216. Sfântul] Gheorghe chinuit

Este atestat în Moldova.

1. (Fără titlu). Marian, **Sărbătorile**, III, 265 (Mihoveni – [jud.] Suceava).
 - a. Jidovii având ciudă pe Sfântul] Gheorghe, pentru că era creștin și sfânt, au vrut să-l omoare. L-au prins într-o noapte, l-au legat și i-au cerut să le sfințească casa cum doresc ei, altfel îl omoară.
 - b. Casa unde se rugau jidovii era plină de ulcele cu duhuri necurate. Sfântul], cădelnițând cu o cădelniță pe care i-a dat-o Dumnezeu din cer, ulcelele au căzut, s-au spart, iar cioburile s-au adunat grămadă în mijlocul casei.
 - c. Jidovii au hotărât să-l lege pe Sfânt de picioarele dinapoi ale unui cal sălbatic, căruia să-i dea drumul. Sfântul], obișnuit cu caii, s-a aruncat pe cal și a fugit.

14217. Sfântul] Gheorghe și Scorpia

Este atestat în Muntenia. S-au identificat 3 variante, care se grupează astfel:

1. *Despre Sfântul] Gheorghe*. (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4557, f. 240 (Drajna de Sus – Teleajen / [jud.] Prahova).
 - a. Sfântul] Gheorghe a ucis o scorpie (cu 9 capete).
 - b. Scorpia stăpânea fântâna orașului, cerând câte o fată pe zi, ca s-o mănânce. Cf. Tip. 300.
 - c. A fost urmărit de păgâni, care, neputându-l face să renunțe la creștinism, l-au închis într-o casă cu o femeie stricată care s-a străduit să-l ademenească.
 - d. Sfântul] ședea rezemat de stâlpul hornului putred, ros de carii, care a înverzit. Cf. Tip. 756C.
 - e. Femeia stricată văzând minunea, a îngenuncheat și a cerut iertare Sfântului.
2. (*Minunile Sfântului] Gheorghe*). (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4556, f. 240 (Nazâru – [jud.] Brăila).
 - a, b₁ (Ea ședea la gura unui puț și cerea fiecărui om, care lua apă, câte un copil), f. Sfântul a înviat apoi boul unui om aflat la plug.
3. *Legenda Sfântului] Gheorghe*. (N. Densușianu) – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4555, f. 230 (Balta – Baia de Aramă / [jud.] Mehedinți).
 - b₂ (La o fântână din marginea unui sat se afla o scorpie care mânca pe toți cei ce treceau pe acolo; ba uneori intra în sat și mânca copiii pe care-i găsea pe uliță), a (cu sulița, la ruga sătenilor).

14218. Sfântul] Gheorghe cioban

Este atestat în Moldova.

1. (Fără titlu). Morariu, T., **Material etnografic**, 36 (Găureni – [jud.] Suceava).
 - a. Sfântul] Gheorghe s-a băgat odată cioban la oi, la un boier. Iarna mergea cu ele la iernat la munte [sic!], iar primăvara se înapoia în sat.
 - b. Într-o zi, cântând din fluier, oamenii, care erau la arat, l-au auzit. Au numit ziua aceea Sfântul] Gheorghe, zi de sărbătoare pentru oi, în care oamenii nu lucrează, ca să le meargă bine.
 - c. Boierul văzând ce bine le-a mers oilor lui, l-a întrebat cu ce să-l răsplătească. El a răspuns că nu-i trebuie decât voie bună.

14219. Icoana Sfântului Gheorghe

Este atestat în Moldova.

1. *Legendă*. Niculiță-Voronca, **Studii în folclor**, I, 271.

- a. Poposind doi călători la o fântână, au văzut icoana Sf[ântului] Gheorghe în apă. Vrând s-o scoată, icoana s-a scufundat mai mult.
- b. Au chemat preotul care a citit evanghelile și icoana plutind din nou, a fost scoasă. Pe acel loc s-a făcut o capelă care există și azi. De Sf[ântul] Gheorghe vin la hram oamenii din toate satele de primprejur.

14220. Dracul fură copiii văduvei

Este atestat în Moldova.

1. (Fără titlu), Marian, **Sărbătorile**, III, 261 (Ilișești – Gura Humorului / [jud.] Suceava).
 - a. Sf[ântul] Gheorghe pornind la drum, a ajuns într-un sat. A cerut adăpost unei văduve cu trei copii, care nu a vrut să-l primească, temându-se de duhul necurat din apropiere, care ar putea să-i răpească copiii. Numai după ce Sf[ântul] a asigurat-o că prin el nu poate trece duhul necurat, l-a primit în casă.
 - b. Diavolul care a auzit totul, s-a prefăcut într-un grăunte pe copita calului și a intrat în ogradă, apoi în casă. La miezul nopții, pe când Sf[ântul] dormea, a furat copiii și i-a dus în peștera sa. Dimineța, văduva s-a rugat, plângând Sf[ântului], să-i aducă copiii înapoi.
 - c. Sf[ântul] s-a dus la peștera unde diavolul mâncase un copil. A luat pe ceilalți doi și pe diavol înfipt în sulită și i-a dus văduvei. L-a făcut pe diavol chisăliță, spunându-i văduvei că nu are de ce se mai teme, apoi a plecat. Cf. Tip. **143805**, **14017A**. Vezi și Tip. **14017C**.

14. Sfântul Gheorman (Gheorman) 14224–14227**14224. Sfântul] Gherman distruge holdele**

Este atestat în Muntenia.

1. *Sf[ântul] Gherman*. (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4555, f. 403 (Pojoci Cerna – Horezu / [jud.] Vâlcea).
 - a. Nefiind sărbătorită această zi, a bătut grindina și a distrus holdele. A rămas numai o teacă de făsu în dosul unui harac.
 - b. Dumnezeu a zis: „Îndărăt Ghermane, c-a mai rămas o teacă în dosul haracului, sparge cuibul dracului“.

14225. Munca de Sfântul] Gherman

Este atestat în Transilvania.

1. *Sărbătorile băbești*. VAS., 1930, nr. 5–7, 5 (Ciclova Română – Oravița / [jud.] Caraș-Severin).
 - a. Niște femei au udat straturile în ziua de „Gherman“ și au fost trăsnite în casă.

14226. Sfântul] Gherman trăsnește

Este atestat în Transilvania.

1. *Sărbătorile băbești*. VAS., 1930, nr. 5–7, 5.
 - a. Un om și-a făcut opinci în ziua de „Gherman“ și a fost trăsnit pe când era la sapă, pe câmp. A fost adus acasă mort.

14227. Sfântul] Gherman dă piatra

Este atestat în Muntenia și Moldova. S-au identificat 2 variante.

1. (Fără titlu). Rădulescu-Codin, **Comorile poporului**, 65.
 - a. În ziua de Gheorman nu se lucrează la câmp și mai ales în vie, pentru că dă piatra.
 - b. Un om bogat, de pe Vlașca, a pus în ziua de Gheorman 20 de oameni la săpat porumb și spre seară a venit o hală, care a stricat tot ce au lucrat.
2. *Piatra*. Pamfile, **Văzduhul**, 140.

a, b, c. Omul își făcea curaj spunând: „Pe el, Gheormane, că mai sunt șapte pogoane“. Atât pământ mai rămăsese nesăpat.

15 Sfântul Grigorie 14231–14234

14231A. Sfântul] Grigorie cioban

Este atestat în Muntenia. S-au identificat 3 variante, care se grupează astfel:

1. *Sfântul Grigorie*. Tuțescu, **O parte din sfinții poporului**, 11 (Cătane – Băilești / [jud.] Dolj).
 - a. Sfântul] Grigorie, băiat sărac, a fost cioban (la un turc).
 - b. Turcul îl aprecia, dar ceilalți ciobani îl pizmuiau, îl certau și-l trimiteau cu oile când era vremea mai rea. De la o vreme, Grigorie s-a întristat și nu a mai mâncat de loc.
 - c. Într-o zi s-a înecat (ducându-se cu oile la apă. De slăbiciunea nemâncării, a căzut în gărlă, iar oile s-au înapoiat singure acasă).
 - d. Trupul lui a fost găsit mai târziu (pe apă, cu o candelă ce plutea în aer deasupra lui și care-l urma). Cf. Tip. **14182, 14199**.
 - e. Dus la colibă, a dispărut din nou la gărlă cu candela deasupra și acest lucru s-a repetat de multe ori.
 - f. Trupul a fost vândut (de turc, care a cerut atât cât cântărea trupul Sfântului]. L-a cumpărat Craiovescu, ban al Craiovei).
 - g. A fost adus la București unde i s-au făcut slujbe și a fost orânduit la diferite mănăstiri, dar nu l-au putut duce nicăieri.
 - h. Numai după ce l-au orânduit la Bistrița, a fost înmormântat în munte.
 - i. Turcul, sărăcit, a vrut să-l ia înapoi, dar nu l-a găsit. După moartea trupului, a fost pus în mănăstirea Bistrița.
 - j. Pe timpul holerei a fost dus la Craiova și pe unde trecea, nu mureau oamenii.
 - k. În timpul războiului au vrut să-l treacă peste Dunăre, pentru ca să ajute la victorie asupra dușmanilor. Nu a putut fi dus decât până la mal, pentru că nu a vrut să treacă dincolo.

2. *Legenda Sfântului Grigorie*. ALB. Buc., 1907, nr. 7, 251.

a₁ (Sfântul] Grigorie era sârb), c (păzind oile pe malul Dunării), d (la mal și o candelă coborâtă din Duhul Sfânt era suspendată la capul lui), e₁ (A fost dus de niște pescari turci și pus în podul casei lor, cu candela care se ținea după el), f (unor negustori români pe care turcii i-au chemat să vadă gheaurul din podul lor. Văzând candela, au bănuit că e sfânt și cântărindu-i trupul cu bani, așa cum voiau turcii, trupul Sfântului] a atârnat atât de puțin, încât au luat bani puțini pe el), g₁ (A fost dus în Țara Românească), h₁ (I s-a făcut un schit săpat în piatră, în muntele Bistrița și l-au venerat ca sfânt).

3. (Fără titlu). Rădulescu-Codin, **Sărbătorile**, 21. Republicată: *Grigore Teologul*. ALB. Buc., 1926, nr. 41–42, 503; 1938, nr. 14, 223.

a (la un turc, de unde a fugit de trai rău), c, d (cu o candelă ce plutea deasupra apei în acel loc. Nu a putut fi scos de turc care era de lege spurcat), f (unui român, bun la Dumnezeu, care l-a scos și l-a dus acasă cu candelă cu tot).

14231B. Sfântul] Grigore din Arnota

Este atestat în Moldova și Muntenia. S-au identificat 2 variante.

1. *Legenda Sfântului Grigore din Arnota*. OPINIA, 1898, nr. 114, 3.
 - a. Mănăstirea Arnota, despre care se spune că ar fi fost făcută de Barbu Craiovescu, adăpostește în biserică moaștele Sfântului] Grigorie.
 - b. Turcii, năvălind în Țara Românească, au ajuns odată să jefuiască și această mănăstire, luând cu ei și moaștele Sfântului] Grigorie.

- c. Barbu Craioveanu s-a dus odată la Constantinopole după afaceri și a tras la un pașă, prieten de-al lui.
 - d. Acesta i-a spus că are în casă ceva sfânt la care se închină creștinii.
 - e. I-a propus să i-l vândă, iar el a acceptat (recunoscând moaștele Sfântului] Grigorie).
 - f. Condiția era să-l cumpere la cântar (și moaștele au devenit atât de ușoare, cât un galben).
 - g. Turcul a dat cu piciorul în cântar, înjurându-l pe român cu Sfânt] cu tot. Și așa a fost cumpărat Sfântul] pe un galben.
2. *Legendă despre moaștele Sfântul] Grigore*. BĂRĂGAN., 1934, nr. 3-4, 23 (Slăritești - Drăgășani / [jud.] Vâlcea).
- c₁ (Barbu Banu, ducându-se să plătească tributul turcilor, a fost primit de împăratul turcesc), d₁ (Acesta i-a spus că are un gheaur în pod), e, f, h. Împăratul turcesc l-a cerut înapoi după un timp, pentru că îi mergeau prost treburile. N-a avut atâta aur cât cântărea Sfântul], i. Barbu Banu l-a dus înapoi la Mănăstirea Bistrița din Vâlcea, unde se găsește și azi.

14231C. Cum a ajuns Grigore sfânt

Este atestat în Muntenia.

1. (Fără titlu). Candrea, **Din popor**, 21.

I a. Turcii au venit la Mănăstirea [H]orezului, la grecul Crizanti, cu care au vorbit, apoi s-au dus de au dat foc Mănăstirii Bistrița, gândind că acolo este trupul Sfântului] Grigore.

b. Au dat foc și peșterii, crezând că acolo sunt amaneturile mănăstirii.

II a. Tatăl Sfântului] Grigore a vrut să-l însoare și el s-a ascuns într-o piatră mare, despicită, unde a stat 3-4 zile.

b. Când a fost strigat din nou, a spus apei să curgă liniștit că nu aude și a aflat ce vrea taică-său. A fugit în țara turcească, unde s-a băgat la vaci care[-și] închideau și deschideau adăpostul singure.

c. Sfântul] nu a mâncat și nu a băut până a murit.

d. Trupul lui este și acum, cu inel de aur în deget și cu mâinile pe piept.

III a. Un turc l-a dus acasă la el și un domn a venit să-l cumpere. Turcul a cerut bani cât atârna trupul. Domnul l-a cumpărat cu bani puțini, pentru că a atârnat ușor.

b. Când să-l ducă la o mănăstire, carul nu s-a mișcat nici cu boi, nici cu bivoli. Numai când a spus că-l duce la Bistrița, carul a pornit ușor.

IV a. Când era Sfântul] Grigore la turc, acesta era bogat. De aceea turcii au prins pe cel care-l cumpărase și l-au legat în lanțuri, în temniță.

b. Când să-l omoare, s-a rugat omul lui Dumnezeu și s-a pomenit în biserică la Bistrița cu lanțurile în mână.

14232. Sfântul] Grigore văcar

Este atestat în Muntenia.

1. *Sfântul] Grigorie*. Tuțescu, **O parte din sfinții poporului**, 15 (Cătane - Băilești / [jud.] Dolj).

a. Sfântul] Grigorie, pe când era văcar în țara turcească a călcat pe un ou de păsărică. Ca să se pedepsească, a umblat desculț de acel picior un an și vara și iarna.

b. S-a dus odată cu vitele la Dunăre să le adape și, scaldându-se, s-a înecat.

c. A fost găsit în fundul apei cu lumânări aprinse lângă el și au știut că e sfânt. Cf. Tip. 14182.

14233. Sfântul] Grigore doarme 11 ani

Este atestat în Moldova.

1. *Povestea Sf[inților] Trei Ierarhi: Grigore, Vasile și Ioan*. FRĂNG., 1928, nr. 8-9, 16 (Dorohoi - [jud.] Botoșani).

- a. Grigore, Vasile și Ioan, trei frați care se iubeau foarte mult, erau de asemenea iubiți de tatăl lor, care prețuia dragostea dintre ei.
- b. Năvălind barbarii și lumea luând drumul codrilor, tatăl lor le-a împărțit banii și i-a trimis să se salveze.
- c. După 3–4 zile de mers, au ajuns la un loc mlăștinos cu papură și rogoz, unde au mâncat și au dormit. Când s-au deșteptat, au trimis pe fratele cel mai mic să cumpere merinde.
- d. Băiatul s-a dus și când a vrut să le plătească i s-a spus că banii au o vechime de 11 ani. Frații lui au înțeles că au dormit acești ani. Cf. Tip. 11234.
- e. Socotind că acel loc e sfânt, au zidit o biserică și oamenii i-au numit sfinți.

14234. Grigore Teologu

Este atestat în Muntenia.

1. (Fără titlu). Rădulescu-Codin, **Sărbătorile**, 21.

- a. În ziua lui Grigore „Tiologu“ nu se lucrează că e rău de ologeală.
- b. O femeie a lucrat și a căzut de i-a venit laba la gură. A rămas oloagă.

16. Sf[ântul] Haralambie (Haralampie) 14238–14245

14238. Sf[ântul] Haralambie și ciuma

Este atestat în Moldova.

1. *Ciuma*. Pamfile, **Mitologie**, I, 320 (Tecuci – [jud.] Galați).

- a. Sf[ântul] Haralampie, mocan la oi, îmbolnăvindu-se, l-a lecuit un doctor vestit. De aceea l-a rugat să-l ia în slujba lui ca să deprindă meșteșugul tămăduirii bolilor.
- b. După trei ani a deprins totul. Devenind mare doctor, tămăduia lumea și mai ales pe săraci, cărora nu le lua plată. Drept mulțumire, lumea l-a socotit sfânt și a rămas așa până-n ziua de azi.
- c. Într-o zi ciuma i-a secerat familia. Îndurerat că nu i-a putut vindeca pe ai lui, a vrut să se sinucidă, dar Dumnezeu l-a luat în cer și i-a dat în grijă ciumile.
- d. De atunci Sf[ântul] Haralampie ține ciumile de păr, ca să nu-și facă de cap. Când scapă, le strânge din nou din lume, înhățându-le de păr.

14239. Sf[ântul] Haralambie ține bolile în laț

Este atestat în Muntenia. S-au identificat 2 variante:

1. (Fără titlu). Rădulescu-Codin, **Sărbătorile**, 24. Republicată: *Sf[ântul] Haralambie și ciuma*. ALB. Buc., 1926, nr. 43–44, 554; 1938, nr. 14, 210.

- a. De Sf[ântul] Haralampie nu se lucrează, că e rău de ciumă. El ține bolile în laț și când se necăjește le dă drumul.
- b. Ciuma făcând ravagii într-o vreme, oamenii s-au rugat Sf[ântului] să-i izbăvească. După trei zile a venit un flăcău frumos, care a băgat ciuma într-o nucă pe care a purtat-o în sân trei ani și șase luni.
- c. La rugămințile ei, i-a dat drumul, cu condiția să mănânce trei ani numai rădăcini, trei ani numai ghindă și trei ani numai pădure tânără. Cf. Tip. 330** (românesc).
- d. După aceea a legat-o cu un lanț la marginea unei ape. Acolo stă și azi, păzită de Sf[ânt], care-i dă drumul numai când vede că s-a înmulțit lumea și s-a făcut rea.

2. *Ciuma*. Pamfile, **Mitologie**, I, 321 (jud. Argeș?).

b, c, d.

14240. Sf[ântul] Haralambie ține ciuma legată

Este atestat în Moldova. S-au identificat 2 variante identice.

1. (*Sfântul Haralampie*). Marian, **Sărbătorile**, II, 20 (Bălăceana – Gura Humorului / [jud.] Suceava).
2. *Ciuma*. Pamfile, **Mitologie**, I, 319 (Moldova de nord?).
 - a. Sfântul Haralampie și-a petrecut viața în munci și chinuri. Înaintea morții, l-a chemat Dumnezeu întrebându-l ce vrea drept răsplată.
 - b. Sfântul a spus că se duce întâi să-i întrebe pe oameni. Oamenii l-au rugat să-i ceară lui Dumnezeu ciuma care-i omoară. Sfântul a cerut și a primit-o în stăpânirea lui.
 - c. Legând-o de grumaz cu un lanț de fier, o ține după el. Numai când oamenii nu-i respectă ziua, o sloboade pe pământ. Ea coboară cu aripile și sabia ei lată și seceră pe cei ce nu țin ziua acestui Sfânt.

14241. Sfântul Haralambie bate ciuma

Este atestat în Moldova. S-au identificat 2 variante.

1. (*Sfântul Haralampie*). Pamfile, **Mitologie**, I, 320.
 - a. Dumnezeu a dat fiecărui sfânt câte o putere și i-a dat și Sfântului Haralampie putere asupra ciumei, ca să nu poată omori prea mulți oameni.
 - b. De atunci, când Sfântul simte că ciuma vrea să meargă la un om nevinovat, o prinde și o leagă cu lanțul de grumaz. O bate până-i promite că nu se va atinge de acel om.
 - c. Pentru că Sfântul Haralampie are putere atât de mare asupra ei, ciuma nu omoară decât pe acei ce nu păzesc poruncile lui Dumnezeu sau nu cinstesc ziua Sfântului.
2. (*Sfântul Haralampie*). Marian, **Sărbătorile**, II, 21 (Scheia – [jud.] Suceava).
 - a, b, c₁ (Numai cei ce păcătuiesc împotriva acestui Sfânt), mor de ciumă. Cei ce cinstesc ziua lui sunt păziți de această boală.

14242. Sfântul Haralambie e stăpânul bolilor

Este atestat în Moldova.

1. (*Sfântul Haralampie*). Marian, **Sărbătorile**, II, 23 (Mihoveni – [jud.] Suceava).
 - a. Dumnezeu a împărțit slujbe sfinților și Sfântul Haralampie, sosind mai târziu, nu a mai avut liberă nici o slujbă.
 - b. De aceea i-a dat o cățelușe legată de grumaz cu un lanț de aur și putere asupra bolilor. De atunci e stăpânul lor.

14243. Sfântul Haralambie era să fie înțepat de ciumă

Este atestat în Moldova.

1. (*Sfântul Haralampie*). Marian, **Sărbătorile**, II, 21 (Frătăuții Vechi – Rădăuți / [jud.] Suceava).
 - a. Pe când Arhanghelul Mihail arăta Maicii Domnului raiul și iadul, s-a întâlnit Sfântul Haralampie cu Ciuma, care făcea multe stricăciuni oamenilor.
 - b. Ciuma avea cap de om, coarne de bou, coadă de șarpe, în capătul căreia era un ghimpe mare cu care împungea oamenii și-i îmbolnăvea.
 - c. Ciuma s-a repezit și la Sfânt să-l înțepe. El a prins-o, a legat-o cu un lanț de fier și a bătut-o până a săturat-o.
 - d. De atunci o ține legată și nu o lasă să îmbolnăvească decât pe cine vrea el. Oamenii țin ziua Sfântului, ca să nu permită ciumei să se atingă de ei.

14244. Sfântul Haralambie stăpânește moartea

Este atestat în Moldova.

1. (*Sfântul Haralampie*). Marian, **Sărbătorile**, II, 22 (Părteștii de Sus – Gura Humorului / [jud.] Suceava).

- a. Pe vremea când trăia Sf[ântul] Haralampie, Moartea cosea cu coasa ei veninoasă prea mulți oameni. Văzând acest lucru, Dumnezeu a trimis pe Sf[ânt] s-o prindă și să n-o mai lase să facă ce-i place.
- b. Sf[ântul] a prins-o, a legat-o cu un lanț de fier și o poartă până-n ziua de azi după el. O sloboade numai când îi spune Dumnezeu și numai la acei oameni care prin purtarea lor îl mânia prea tare.
- c. Omul care nu-l supără prea mult pe Dumnezeu și [pe] Sf[ântul] Haralampie, trăiește mai mult, pentru că Sf[ântul] îl înconjoară cu moartea.

14245. Sf[ântul] Haralampie chinuit de păgâni

Este atestat în Moldova.

1. (*Sf[ântul] Haralampie*). Marian, **Sărbătorile**, II, 18 (Răuseni – Fălticeni / [jud.] Suceava).
 - a. Către sfârșitul vieții sale, Sf[ântul] Haralampie umbla prin lume și vindeca bolnavii. A ajuns în Țara păgânilor, unde a fost întrebat de împărat cum reușește să facă acest lucru. El a răspuns că numai prin puterea lui Dumnezeu.
 - b. Socotindu-l fermecător, a cerut să treacă la legea păgânească. Sf[ântul] nu a primit și împăratul a dat ordin să fie pus în lanțuri și să fie chinuit până își dă sufletul.
 - c. Ostașii i-au înfipt cârlige de fier în piele, pe care le-au prins de o pereche de boi ce i-au smuls toată pielea, apoi l-au aruncat în închisoare.
 - d. Fata împăratului, muștrându-l pe taică-său, a fost gonită. A plecat pe un munte și s-a făcut sfântă.
 - e. Împăratul a dat ordin la 10 000 de ostași să-l taie pe Sf[ânt] în bucățele, pentru că a refuzat din nou să treacă la legea păgână. Și au făcut din trupul lui o grămadă de carne.
 - f. Noaptea au găsit în jurul acestei grămezi o lumină. Îngerii i-au refăcut corpul și l-au dus la Dumnezeu în cer. El a cerut lui Dumnezeu ca cel ce va posti de ziua lui, să nu ia nici o boală și Dumnezeu i-a împlinit voia.
 - g. De atunci cine ține ziua Sf[ântului] Haralampie, postind și nelucrând, nu se atinge nici o boală de el.

17. Sfântul Ignat 14249–14252

14249. De Sf[ântul] Ignat nu-i bine să lucrezi

Este atestat în Muntenia și Moldova. S-au identificat 2 variante.

1. (Fără titlu). Rădulescu-Codin, **Sărbătorile**, 94.
 - a. O femeie periasa la câlți în ziua de Ignat. S-a îmbolnăvit și a murit curând. Până a muri, zicea că Ignat e zi bună de periat.
 - b. De aceea nu-i voie să lucrezi în ziua de Sf[ântul] Ignat.
2. *Ignatul*. Pamfile, **Sărbătorile de toamnă**, 202. Republicată: LUMINIȚA, 1936–1937, nr. 3, 6.

14250. Femeia ce a tors în seara de Sf[ântul] Ignat

Este atestat în Muntenia și Moldova. S-au identificat 2 variante.

1. (Fără titlu). Rădulescu-Codin, **Sărbătorile**, 94. Republicată: *Poveste*. ADEV. SAT., 1925, nr. 10, 3.
 - a. O femeie, Rada, s-a apucat să toarcă cânepă în seara de Sf[ântul] Ignat. La miezul nopții s-a trezit cu Sf[ântul] Ignat la fereastră, care i-a strigat să nu mai lucreze, dar ea nu a ascultat.
 - b. A doua zi a înțepenit, aiura și spunea că ce-a avut de lucru în ziua de Ignat, a lucrat.

c. De aceea nu-i voie să lucrezi în ziua de Ignat.

2. *Ignatul*. Pamfile, **Sărbătorile de toamnă**, 201 (Argeș?). Republicată: LUMINIȚA, 1936–1937, nr. 3, 6.

a, b.

14251. Sfântul Ignat dă nebunie

Este atestat în Muntenia.

1. *Ignatul*. Pamfile, **Sărbătorile de toamnă**, 202 (Ialomița?).

a. O femeie nu știa că nu trebuie să toarcă sau să coase în ziua de Ignat.

b. Ea a lucrat și a înnebunit. Spunea mereu lui Ignat că de la ușă până la pat a depănat șapte fuse.

14252. Înătoarea vrea să mănânce femeia ce lucrează de ziua ei.

Este atestat în Muntenia și Moldova. S-au identificat 3 variante, care se grupează astfel:

1. *Ignatul*. Pamfile, **Sărbătorile de toamnă**, 200 (Argeș?).

a. O femeie a lucrat în ziua de Ignat.

b. Înătoarea s-a lăsat pe coș.

c. A ajutat-o până a terminat lucrul, apoi a trimis-o să aducă un hârdău, să fiarbă tortul.

d. Vecinele au sfătuit-o să nu facă acest lucru, pentru că Înătoarea vrea s-o opărească (și apoi s-o mănânce). Cf. Tip. **368B***.

e. Ca să scape de Înătoare, să se urce pe coș și să cânte cocoșește.

f. Astfel Înătoarea va pleca. Apoi să stingă focul să nu se vadă lumină.

g. Femeia a făcut astfel și Înătoarea a fugit.

2. (Fără titlu). Rădulescu-Codin, **Sărbătorile**, 94 (Argeș?).

a, b (pentru că ușile erau încuiate), c, d, e (de trei ori), f, g.

3. *Înătoarea*. Pamfile, **Mitologie**, I, 126.

a (20 decembrie), b (pentru că ușile erau încuiate), c, d₁ (Vecinele au sfătuit-o să nu facă acest lucru pentru că Înătoarea vrea s-o piardă), e (de trei ori), f (ca să nu mai vină), g.

18. Sfântul Ilie 14256–14286

14256A. Sfântul Ilie își omoară nevasta și fiul

Este atestat în Muntenia, Moldova și Transilvania. S-au identificat 3 variante, care se grupează astfel:

1. *De ce Sfântul Ilie are mare necaz pe draci*. I. CREANGĂ, 1913, nr. 11, 342 (Gorunești – Horezu / [jud.] Vâlcea).

a. Diavolul l-a făcut pe Sfântul Ilie să creadă că îl înșală nevasta (pe când Sfântul Ilie se plimba pe pământ).

b. Găsind în patul nevastei un tânăr, i-a omorât pe amândoi.

c. A aflat că tânărul e fiul lor (ce plecase de mult de acasă).

d. Ca să se pedepsească, a plecat în pustiu (unde a stat 3 ani, hrănindu-se cu ce putea).

e. Dumnezeu, împărțind ocupațiile, Sfântul Ilie a cerut să se ocupe de draci și i-a prigonit rău.

f. A fost blestemat de maică-sa „să-i sece” mâna dreaptă.

g. De atunci Sfântul Ilie trăsnește numai cu stânga.

h. Nu știe când e ziua lui, că ar trăsni atunci cu și mai multă furie.

2. *Diavolul împinge pe Sfântul Ilie la omor, stricându-i căsnicia*. Pamfile, **Diavolul învrăjbitor**, 41.

a (pe când Sfântul Ilie umbla pe pământ), b, c (ce plecase de mult de acasă), d (unde a stat 3 ani hrănindu-se cu ce putea).

3. *Cum a ajuns Sfântul Ilie sfânt*, Costin, L., **Legende**, 6.

a (pe vremea când Sfântul Ilie era om și-și făcea armata), b (tăindu-i

cu toporul în patru bucăți), c (pe care el nu l-a recunoscut, pentru că lipsise mult cu armata), d (unde a stat nouă ani, rugându-se lui Dumnezeu să-i dea putere să-l nimicească pe diavol), e₁ (Dumnezeu l-a luat în cer și i-a dăruit săgețile să omoare pe diavoli și pe oamenii cei răi), f₁ (Pentru că se întâmplă să mai lovească și dintre cei buni, Dumnezeu i-a luat mâna dreaptă), g (și e stângaci).

14256B. Sfântul] Ilie își omoară părinții

Este atestat în Muntenia. S-au identificat 2 variante.

1. *Legenda Sfântului Ilie*. F. INT., 1897, nr. 30, 5.

- a. Sfântul] Ilie a fost pe vremuri om (flăcău zdravăn, ce se însurase cu o fată pe măsura lui, trăind bine și îndeplinind slujba de poștar).
- b. Dracul i-a ieșit în cale (în chipul unui flăcău din alt sat, neputând suporta armonia și viața cinstită pe care o duceau cei doi tineri).
- c. L-a convins că-l înșală nevasta.
- d. Ilie a văzut acasă doi oameni dormind împreună.
- e. Și-a omorât părinții (crezând că-i nevasta cu ibovnicul ei).
- f. Ca să se pedepsească, a fugit în munți (pe care i-a colindat fără să mănânce și să bea, până a ajuns gol și cu oasele pline de răni).
- g. Dumnezeu a trimis pe Sfântul] Petre să-l întrebe ce să-i dea pentru credința lui. Sfântul] Ilie a cerut să-l lase să-și ducă astfel viața până la sfârșit.
- h. Dumnezeu l-a făcut Sfânt] (socotind că și-a ispășit păcatul).
- i. I-a dat o armă împotriva dracilor (făcându-l mai mare peste ei. Sfântul], îi pocnește cu biciul).
- j. Rămânând numai patru draci, între care și Scaraoschi chiorul, pentru că Sfântul] Ilie îl pocnise peste ochi, ei se ascundeau sub poalele lui Dumnezeu cerându-i îndurare.
- k. Dumnezeu l-a schilodit pe Sfântul] Ilie (rupându-i o mână și un picior pentru că l-a croit pe socrul lui Scaraoschi).
- l. De atunci Scaraoschi e schiop, socrul lui s-a topit și Sfântul] Ilie nu are o mână și un picior.

2. *Sfântul] Ilie stângaci*, Tuțescu, **O parte din sfinții poporului**, 23 (jud. Dolj?). Republicată: (Fără titlu). Pamfile, **Sărbătorile de vară**, 181.

a (și era negustor de vite), b (în chipul unui om tânăr, apoi al unui moșneag și a treia oară în chipul unui copil), c (cu tatăl lui), d, e (crezând că-i nevasta cu tatăl lui. Nevasta i-a spus că l-a înșelat diavolul), f (poruncind vizitiului să-l arunce de acolo cu cal cu tot), h₁ (Dumnezeu l-a urcat în cer, trimitând după el un nor alb ca zăpada, cu care l-a amestecat), i₁ (L-a făcut mai mare peste draci), k (spunând să-i „sece“ mâna cu care și-a tăiat părinții), l₁ (De atunci e Sfântul] Ilie stângaci și nu are moarte până nu se va naște un fecior dintr-un frate și o soră. Când trăsnește, dă după draci să-i stârpească de pe fața pământului).

14256C. Sfântul] Ilie ucide din gelozie

Este atestat în Transilvania.

1. *Sfântul] Ilie în credința țaranilor români din Sălagiu*. GAZ. TRANS., 1888, nr. 250, 1 (Sălaș - Hațeg / [jud.] Hunedoara).

- a. Sfântul] Ilie a fost pe vremuri om și avea o nevastă foarte frumoasă. Gelozia lui însă îi făcea viața grea.
- b. Odată, auzind vorbe de dragoste în camera de alături, s-a năpustit și și-a omorât nevasta și băiatul, ce revenise dintr-o călătorie.
- c. A umblat după aceea pribeag zi și noapte. S-a retras într-un pustiu, unde și-a petrecut restul vieții în posturi și rugăciuni.
- d. La bătrânețe, Dumnezeu l-a luat în cer, într-o căruță cu cai, dându-i

să mânuiască trăsnetul și fulgerul împotriva diavolului, care l-a împins la crimă.

- e. Văzând Sf[ântul] Ilie că nu-l poate omorî, a cerut lui Dumnezeu să-i dea atâta putere, încât, lovindu-l, și scaunul lui Dumnezeu să se clatine. De aceea Dumnezeu i-a „secat“ o mână.

14257. Sf[ântul] Ilie pierdut de dracul

Este atestat în Moldova. S-au identificat 2 variante.

1. *Povestea lui Sf[ântul] Ilie*. Furtună, **Cuvinte scumpe**, 80.

- Dracul a ieșit în calea Sf[ântului] Ilie.
- L-a convins că-l înșală nevasta.
- Ilie și-a omorât părinții (nevastei lui).
- Și-a părăsit nevasta și a plecat la Dumnezeu să hotărăscă soarta lui.
- Dumnezeu, întrebându-l ce preferă, între a fi aruncat în mare și a fi închis într-o chilie 30 de ani, Ilie a preferat chilia.
- A fost închis într-o biserică (după slujbă, de preoții care au aruncat cheia, pe timp de 30 de ani). Cf. Tip. **14150A**, **14258A**, **B**, **736**.
- A ieșit de acolo cu plete mari și barba până-n brâu.
- S-a dus și și-a luat nevasta.
- S-a îndreptat spre Dumnezeu (și a văzut pe divoli, care făcuseră un foc mare).
- Dumnezeu l-a întrebat ce să facă ca să-i depărteze de cer.
- Sf[ântul] Ilie a îndreptat tunetul cerului asupra lor. Dracii, care nu au putut scăpa spre pământ, s-au făcut păcură.

1. Sf[ântul] Ilie este și astăzi stăpânul trăsnetului.

2. *Sf[ântul] Ilie își ucide părinții prin ispita necuratului*. Pamfile, **Diavolul învrăjbitor**, 41.

a (care se întorcea, după trei ani de la oaste, spre casă. Își lăsase nevasta însărcinată. Dracul i-a apărut în chipul nașului său), b, c (lui), d₁ (A plecat în pustiu), f₁ (A ajuns la un sihastru, care, aflându-i păcatul, l-a închis într-o chilie, pe 9 ani și 9 zile de vară, lăsându-i hrană o prescură și un pahar cu vin), g₁ (La termen a venit Dumnezeu, care a pus pe sihastru să deschidă chilia și l-au găsit pe Ilie plimbându-se, iar hrana era neatinsă), j₁ (Dumnezeu întrebându-l care-i este dorința, Sf[ântul] a cerut fulgerul și trăsnetul, ca să-l pedepsească pe drac, care-l împinsese la crimă. Dumnezeu i-a împlinit voia), l (și al fulgerului și lovește unde crede că se ascunde diavolul, ca să-l omoare).

14257A. Sf[ântul] Ilie omoară cu toporul

Este atestat în Muntenia.

1. *De ce fulgeră și trăsnește când plouă*. IZVORAȘUL, 1931, nr. 9, 136 (Calafat - [jud.] Dolj).

- Sf[ântul] Ilie își făcea armata într-un oraș, departe de satul lui. Diavolul, văzând sufletul lui curat și voind să-l facă să păcătuiască, s-a apropiat în chipul unui ostaș, și i-a spus că, -n lipsa lui, nevasta l-a înșelat. Dacă vrea s-o prindă, să se ducă noaptea și o va găsi cu un bărbat, în gârliciuul pivniței.
- Ilie s-a dus cu un topor. În întuneric, dibuind două trupuri în gârliciuul pivniței, i-a omorât și apoi s-a culcat.
- A doua zi, găsinđ-o pe soția lui lângă el, s-a repezit să vadă pe cine a omorât și a găsit pe părinții lui.
- A făcut un foc mare prin care a trecut și s-a curățat de păcat. De atunci umblă prin nori cu fulgere și trăsnete, să omoare pe diavol.

14257B. Sf[ântul] Ilie păcătuiește din cauza diavolului

Se combină cu Tip. **11948A**. Este atestat în Moldova.

1. *Sf[ântul] Ilie rănit de draci*. Tuțescu, **O parte din sfinții poporului**, 17 (Cătane – Băilești / [jud.] Dolj). Republicată: (Fără titlu). Pamfile, **Sărbătorile de vară**, 180.

- a. Fiind odată Sf[ântul] Ilie la plug, diavolul în chipul unui consătean, i-a spus că nevasta lui doarme cu altul. Sf[ântul] Ilie s-a dus acasă, și și-a omorât părinții, crezând că e nevasta cu ibovnicul. Apoi s-a înapoiat la plug.
- b. Dimineața, când a venit nevasta și l-a anunțat de cele întâmplate, și-a dat seama ce a făcut. S-a dus pe la popi să-i dea canon, cum se cuvine, dar nici unul nu l-a mulțumit.
- c. După ce s-a spovedit la al patruzecelea popă, acesta i-a spus să care lemne 9 ani într-o vale adâncă, să le aprindă și să sară peste ele + Tip. 11948A; I a (prin care oamenii cât trăiesc sunt ai lui Dumnezeu și după moarte, ai diavolului. Sf[ântul] Ilie a aflat acest lucru de la Dumnezeu), d₁; II a, b (pe care-o făcuse din scuipatul lui), c (și diavolul ieșea din apă), e₁, g, h₁, k, l (și i-a dat drumul în nori).

14258A. Păcatul lui Sf[ântul] Ilie

Este atestat în Moldova.

1. *Păcatul lui Sân-Ilie*. (M. Pricopie – **Povestiri**). A. I. F., ms. 96, II, 339 (Ivești – [jud.] Galați).

- I a. O pereche de oameni frumoși, muncitori și credincioși, trăiau în armonie. Atât le mersese vestea, că veneau sihaștrii să-i vadă și Dumnezeu se mândrea cu ei.
- b. Satana, care crăpa de necaz, a luat chipul unui cunoscut și a împrumutat 3 galbeni de la Ilie, cum îl chema pe bărbat. Acesta l-a rugat ca în cazul când nu are cu cine să-i trimită banii, să-i dea bisericii din satul respectiv, în fondul săracilor.
- c. După un timp, dracul a luat alt chip, i-a adus datoria și doi galbeni camătă, pe care Ilie i-a dăruit bisericii.
- II a. Dracul, cu o ceată de-a lui, a făcut să se umfle și să se reverse un râu ce a inundat ogoarele lui Ilie. Când acesta a fost anunțat, a spus că e pedeapsa lui Dumnezeu pentru păcatele lui.
- b. Dracul, în chipul altui om, l-a întrebat cum poate crede în cineva care-i face rău și Ilie nu a mai vrut să-l vadă.
- c. În acest timp, Dumnezeu își bătea joc de dracul, pentru că nu-și putea atinge scopul. Dracul a obținut de la Dumnezeu să citească în cartea vieții lui Ilie, și apoi îl va face să păcătuiască.
- III a. I-a ținut calea în chipul celui mai bun prieten al lui Ilie. L-a convins că nevasta îl înșală cu un bărbat mai bătrân, pentru 10 galbeni și că-l primește seara, când Ilie este plecat la moară. L-a sfătuit în același timp să-i omoare pe vinovați. Apoi i-a mai dat să și bea.
- b. Ilie s-a dus pe întuneric în casă. Zărind două capete pe pernă i-a omorât. La strigătele nevestei, care se deșteptase de pe cuptorul unde dormea, a văzut la lumina Lunii că-și omorâse părinții, care veniseră să-l vadă.
- c. Ilie a luat-o spre munte. A poposit pe rând pe la doi sihaștri, care nu au știut ce pedeapsă să-i dea. Numai al treilea sihastru l-a închis într-o chilie și cheia a aruncat-o în iazul din apropiere.
- IV a. După mulți ani de la această întâmplare, Dumnezeu și Sf[ântul] Petre au poposit la acel iaz. Sf[ântul] Petre, improvizând o undiță din toiagul lui, a prins o știucă în care a dat de o cheiță. Cf. Tip. 736, 14150A, 14257, 14258B.
- b. Dumnezeu l-a pus pe Sf[ântul] Petre să caute o ușa în peretele unei stânci. Cheia s-a potrivit și, deschizând, l-au scos pe Sf[ântul] Ilie, care avea părul și barba albe.

- c. L-au urcat pe Ilie în cer, unde i-au dat să bea din vinul eternității, pentru a-l dezbara de cele lumești.
- d. Când a povestit lui Dumnezeu ce a pățit, Dumnezeu i-a dat snopul de fulgere și carul de flăcări, cu care să pedepsească pe draci. Când zărea Ilie vreunul, nu-i mai scăpa.
- e. Arhanghelul Mihail, rugând pe Dumnezeu să-i mai potolească furia, pentru că prăpădește și vieți fără vină, Dumnezeu a poruncit Arhanghelului să-i rețeze palma stângă cu sabia de flăcări. Și așa l-a mai potolit.

14258B. Sfântul] Ilie închis în biserică

Este atestat în Moldova, Muntenia și Transilvania. S-au identificat 4 variante, care se grupează astfel:

1. *Sfântul Ilie*. Adam, **Vorbe de clacă**, 141.

- I a. Într-un sat trăia o tânără pereche în mare dragoste și înțelegere.
- b. Dracul a ieșit în calea bărbatului (în chipul unui vecin, când se ducea spre moară).
- c. L-a convins că nevasta îl înșală.
- d. Zăpăcit de cele auzite, nu și-a mai așteptat rândul la moară. A pornit-o repede spre casă, unde în lipsa lui i-au sosit părinții. Nevasta, voind să-i cinstească și știind că bărbatul ei vine abia a doua zi, i-a culcat pe părinți în patul lor.
- e. Omul a văzut două capete în pat (și a crezut că este nevasta cu ibovnicul).
- f. Și și-a omorât părinții și a pornit să-și ispășească vina.
- II a. Nimeni nu a vrut să-l asculte (nici porțile bisericilor, nici ale mănăstirilor nu-i erau deschise și cine-i auzea povestea fugea îngrozit).
- b. Un schimnic l-a închis într-o chilie și a aruncat cheia în apă.
- c. Au trecut veacuri și omul încărunțise complet.
- d. Cheia a fost descoperită într-un pește (pescuit de Sfântul] Petru care umbla cu Iisus pe pământ. Cf. Tip, **736, 14150A, 14257, 14258B**).
- e. Chilia a fost deschisă și omul eliberat.
- f. Întrebat ce putere ar vrea, omul a cerut să omoare dracii (trăsându-i).
- g. Acest bătrân a fost Sfântul] Ilie.
- h. De atunci umblă prin ceruri într-un car de foc, la care sunt înhămați 12 balauri înaripați, care suflă flăcări pe nări.

i. Când Sfântul] pocnește din bici, poporul crede că fulgeră și trăsnește.

2. *Sfântul] Ilie*. A. I. F., i. 11225 (Poiana Răchitelii – [jud.] Hunedoara).

I a₁ (Ilie era un om credincios), b (în chipul unui vecin, când s-a dus la moară), c, e, f; II a, b, d (de Sfântul] Petre, care umbla cu Dumnezeu pe pământ), e, f (cu carul de foc. Și Dumnezeu i l-a dat, urcându-l în cer), j. Pe când dracii erau strânși într-o adunare, Ilie a pocnit cu biciul și i-a omorât. Dumnezeu, ca să nu piară toți dracii, i-a „secat“ lui Ilie partea dreaptă.

2. *Sfântul] Ilie închis 40 ani*. Niculiță-Voronca, **Datine și credințe**, 521 (Burla – Rădăuți / [jud.] Suceava). Republicată: (Fără titlu). Pamfile, **Sărbătorile de vară**, 183.

I f; II a₁ (A umblat pe la mulți preoți să ceară canon. Cum nu-i plăceau canoanele care i le dădeau, îi omora), b, c₁ (A stat acolo 40 de ani; o prescură și apa, ce le-a găsit pe o masă, au constituit hrana lui), d₁ (Cheia a fost descoperită de niște oameni), e, k. Dumnezeu i-a trimis vorbă să care lemne un an de zile, și să se ardă singur ca să i se ierte păcatele. Pe când ardea, îngerii l-au luat la cer, iar Dumnezeu i-a dat o pușcă să împuște dracii. Când a împușcat a treia oară, au căzut dracii din cer trei zile și trei nopți.

4. (Fără titlu). Pamfile, **Sărbătorile de vară**, 191 (Florești – [jud.] Vaslui).
 I f₁ (Ilie și-a ucis tatăl la îndemnul diavolului, care i-a spus că cineva umblă să-i dea foc casei); II b (după ce i-a dat o prescură și un pahar cu vin și i-a spus că atunci îi va da drumul când se va găsi cheia), c₁, d (de bucătăreasa pustnicului), e, f, g; III a. Dumnezeu i-a spus că nu are nici o putere pentru că zăpășul și crucea sunt furate de diavol. De aceea să se bage slugă la el și să le ia, b. Ilie a slujit un an, s-a dus cu dracul la scaldă, apa a înghețat, iar dracul se zbătea. Unde se [spârgea]¹ gheața, creștea papură. Dracul o rupea cu dinții și de aceea are papura noduri. c. Ilie a furat crucea și zăpășul din iad și le-a dus lui Dumnezeu. Cf. Tip. 14286. d. Dumnezeu, recăpătând puterea, s-a dus la iad. Scaraoschi l-a poftit să stea pe scaunul cel mare și frumos. Dumnezeu făcu să se așeze dracul și-l blestemă să nu se mai scoale de acolo. De atunci este Scaraoschi ținut în mijlocul iadului. Cf. Tip. 803, 10070; II f₁ (Pentru că Ilie a trăsnetit atât de tare că au pierit mulți draci, Dumnezeu îi luă o mână și un picior, ca să aibă putere mai mică).

14259A. Sfântul Ilie și biciul de foc

Este atestat în Muntenia.

1. *Sfântul Ilie*. FLORI, 1911, nr. 5, 13.

- a. Ilie era ostaș și se ducea spre cetatea împărătească.
- b. Dracul îi iese în cale, întâi în chipul unui popă, apoi în chipul unui vlădică.
- c. Îl convinge că-l înșală nevasta și o va găsi culcată între doi bărbați.
- d. Găsește pe întuneric trei capete în pat, îi omoară și descoperă că și-a ucis mama, nevasta și copilul.
- e. Ilie roagă pe Dumnezeu să-i dea un fluier cu care să strângă dracii și un bici de foc cu care să-i pedepsească. Cu un cântec jalnic îi strânge, cu altul zglobiu îi face să joace, apoi îi croiește cu biciul de foc.
- f. Dracii fug și Ilie îi urmărește. Talpa Iadului se strecoară în cizma lui Ilie și-l roagă să nu-i stingă neamul. Când Ilie se descaltă, Talpa Iadului sare-n baltă și în jurul ei răsar mulți drăcușori.
- g. Dumnezeu îl face pe Ilie infirm, luându-i mâna dreaptă, când vrea să puie din nou fluierul la gură, pentru că fusese prea aspru.
- h. Îi ia fluierul și-i lasă numai biciul. De atunci îi urmărește pe diavoli, iar când îi pocnește, se aude tunetul și se vede fulgerul.

14259B. Sfântul Ilie căpătă tunetul

Este atestat în Moldova. S-au identificat 3 variante, care se grupează astfel:

1. *Tunetul*. Pamfile, **Văzduhul**, 83 (Țepu – Tecuci / [jud.] Galați). Republicată: (Fără titlu). **Sărbătorile de vară**, 185; *Zavistnicul necurat și Sfântul Ilie*. I. CREANGĂ, 1918, 65: **Pov. pop. rom.**, 64.
 - a. Sfântul Ilie, ostaș timp de 20 ani, își lăsase acasă, imediat după însurătoare, nevasta și un copil. Acum se înapoia spre casă.
 - b. Dracul i-a ieșit în cale (în chipul unui moșneag).
 - c. L-a convins că nevasta îl înșală.
 - d. A găsit pe întuneric un tânăr culcat la picioarele nevastei și l-a omorât.
 - e. A auzit glasul lui Dumnezeu care l-a muștrat pentru fapta lui. Ilie i-a cerut iertare, spunând că l-a înșelat diavolul.
 - f. Dumnezeu l-a luat la cer și i-a dat tunetele și trăsnetele cu care să se răzbune pe diavol.
 - g. S-a răzbunat pe draci și, cum se împușinau, Dumnezeu i-a luat lui Ilie mâna dreaptă și piciorul, lăsându-l ciung și șchiop. I-a poruncit să tragă cu tunetul numai când vrea Dumnezeu.

1. În text: „se rupea” (n. ed.).

2. *Diavolul împinge pe Sf[ântul] Ilie la omor, stricându-i căsnicia*. Pamfile, **Diavolul învrăjbitor**, 39.
 - a, b (în chipul unui moșneag), c, d, e.
3. *De când dă cu tunul Sf[ântul] Ilie*. (N. I. Munteanu), BĂRĂGAN., 1940, nr. 9–11, 11 (Balintestești – Tg. Bujor / [jud.] Galați).
 - a₁ (Sf[ântul] Ilie a fost ostaș timp de 24 de ani. Își lăsase acasă nevasta cu doi gemeni – Copiii, ce între timp au crescut, au învățat carte, ajungând preoți s-au înapoiat spre casă), b, c (și acum este culcată între doi preoți), d₁ (Găsește în pat trei capete și-i omoară. Apoi pleacă din nou la oaste), e₁ (Întâlnește pe Dumnezeu în chipul unui moșneag care-i spune că l-a amăgit diavolul), f, h. Ca să nu facă prăpăd, nu-i spune când e ziua lui, pentru că în acea zi s-a întâmplat nenorocirea.

14260A. Sf[ântul] Ilie aruncă dracii din cer

Se combină cu Tip. 14271. Este atestat în Muntenia și Transilvania. S-au identificat 7 variante, care se grupează astfel:

1. *Legenda dracilor*. (T. Bălășel), ȘEZ., 1894–1895, (III), nr. 4, 77 (Bogdănești – Rm. Vâlcea / [jud.] Vâlcea). Republicată: (Fără titlu). Pamfile, **Sărbătorile de vară**, 177.
 - a. Sf[ântul] Ilie e luat la armată.
 - b. Dracul îl convinge că-l înșală nevasta (și doarme cu iubitul pe vatră).
 - c. Ilie se duce acasă și-și ucide părinții.
 - d. Își ucide și nevasta.
 - e. Se duce la Dumnezeu cu carul de foc.
 - f. Dumnezeu îi dă arma pedepsirii dracilor (un bici).
 - g. Dracii locuiau în cer și Ilie a început să-i omoare cu biciul. Dumnezeu a trebuit să intervie, ca să nu piară toată seminția drăcească.
 - h. Dracii, căzând, unii au ajuns în fundul pământului, alții pe pământ, pe dealuri, văi, fântâni, pomi și alții au rămas în văzduh.
 - i. Cei de sub pământ chinuiesc oamenii păcătoși, în iad; cei de pe pământ fac multe necazuri oamenilor și cei din văzduh stau la vămi. Balele dracilor otrăvesc fântâni, ape și ierburi.
 - j. Stelele, care sunt ostașii Domnului, când văd că diavolii au slobozit bale, se reped după ele, le prind să nu cadă pe pământ și să omoare oamenii. De aceea vedem căzând noaptea stelele de pe cer.
 - k. De atunci Sf[ântul] Ilie nu-i lasă pe draci în pace și-i săgetează cu mâna dreaptă, de se cutremură lumea + Tip. 14271 c, b (împotriva dracilor), d₁ (De atunci trăsnește numai cu stânga și nu este atât de dibaci).
2. (Fără titlu). RĂV., 1907, 738 (subsol).
 - a, b (întâlnindu-l la înapoierea spre casă), c (care dormeau obosiți de drum), f (fulgerul. De atunci este o luptă aspră între Ilie și Necuratul), l. Dumnezeu îl face infirm (secându-i mâna dreaptă, pentru că sub loviturile puternice ale fulgerului, pământul era amenințat de pustiire), m. E bine să-ți faci cruce când fulgeră, pentru că dracul, ascunzându-se sub om, la semnul crucii este silit să fugă și omul scapă astfel de trăsnet.
3. *Sf[ântul] Ilie își ucide nevasta și părinții după îndemnul diavolului*. Pamfile, **Diavolul învrăjbitor**, 43.
 - a (se desparte cu greu de nevastă și vine din când în când acasă), b (venindu-i în cale în chipul unui moșneag, apoi a unui om cunoscut. Îi spune că o va găsi dormind între doi bărbați), c, d, f (tunetul, cu care pleacă la vânatoare după diavoli când plouă).
4. *Izgonirea*. Pamfile, **Povestea lumii**, 75 (Oltenia?).
 - c (înșelat de diavol), f (un bici și-i poruncește să săgeteze pe diavoli), g₁ (Dracii cădeau din cer ca frunza. Dracii, rugându-l pe Dumnezeu să-l

oprească pe Ilie, Dumnezeu i-a poruncit să-i pedepsească numai când vor face zavistii, vor răscoli norii sau vor aduce viformiță), h.

5. *Căderea dracilor și Sfeti Ilie*. SUFLET OLT., 1927, nr. 2, 38.

c (înșelat de diavol), f (un bici de foc să trăsnească dracii), n. Când sunt nori grei, Sf[ântul] Ilie ia biciul de foc și căruța cu caii de foc și pornește să-i vâneze între nori, unde stau ascunși.

6. (Fără titlu). Rădulescu-Codin, **Sărbătorile**, 80.

l (secându-i mâna dreaptă), c (înșelat și îndemnat de diavol), f (biciul cu care să-i stingă de pe fața pământului, făcându-l și mai mare peste încornorați).

7. *Sântilii și Ileana Cosânzeana*. I. CREANGĂ, 1911, nr. 5, 145 (Epurenii – Săveni / [jud.] Botoșani).

b (și doarme cu doi ibovnici), c, d, e₁ (Dumnezeu îi dă voie să se ducă în al nouălea cer să-l caute pe diavolul care se ascunsese acolo. Când l-a simțit, diavolul a fugit în fundul iadului), k₁ (De atunci umblă Sântilii cu tunurile, cu caii lui cu aripi, după dracul. Vrea să-l trăsnească pentru că l-a îndemnat să facă moarte de om).

14260B. Mânia Sf[ântului] Ilie

Este atestat în Transilvania și Muntenia. S-au identificat 2 variante.

1. *Der zorn des Elias. (Mânia lui Ilie)*. Schott, **Walachische Märchen**, 281.

a. Sf[ântul] Ilie era ostaș.

b. Dracul i-a ieșit în cale.

c. I-a spus că nevasta trăiește cu tatăl lui.

d. S-a dus Ilie acasă cu gândul să-i omoare și și-a omorât părinții.

e. Nevasta i-a spus că l-a amăgit dracul.

f. Ilie a plecat în lume.

g. S-a întâlnit cu Dumnezeu și Sf[ântul] Petre căroră le-a spus că se duce la Dumnezeu să-i ceară iertare. Pe dracul, dacă l-ar prinde, l-ar băga în fundul pământului.

h. Dumnezeu i-a dat arma pentru nimicirea dracilor.

i. Mânia lui era așa de mare, încât au pălit semințele și au stârpit femeile și animalele. Dumnezeu i-a paralizat mâna dreaptă. De atunci luptă numai cu stânga.

j. Se crede că pe timp de furtună nu trebuie ținută în casă câini și pisici, pentru că intră diavolul în ei și e pericol de trăsnet.

2. (*Legendă – Sf[ântul] Ilie*). GRAI. NOSTRU Buc., 1906, 218 (Buzău?).

Republicată: (Fără titlu). Pamfile, **Sărbătorile de vară**, 182.

a (și după 3 ani se înapoia acasă), b (de două ori în chipul unui om), c, d, e, h (norii, un car de foc cu doi cai și un bici cu care să-i trăsnească. De atunci, când se aude „duruind“ pe cer după fulger, se spune că Sf[ântul] Ilie, cu carul de foc, aleargă după diavol să-l trăsnească), j.

14261. Sf[ântul] Ilie și sora lui

Este atestat în Muntenia. S-au identificat 4 variante, care se grupează astfel:

1. *Sf[ântul] Ilie și soru-sa*. Tuțescu, **O parte din sfinții poporului**, 27 (Cătane – Băilești / [jud.] Dolj). Republicată: V. LIT., 1906, nr. 30, 7.

(Fără titlu). Pamfile, **Sărbătorile de vară**, 184.

a. Sf[ântul] Ilie și-a omorât părinții.

b. S-a făcut cioban la oi (pe munte).

c. A stat acolo trei ani și a strâns o turmă pe care a vândut-o. Apoi s-a înapoiat spre casă.

d. A văzut un om care o furase pe sora lui și vrând să dea în el și-a omorât sora.

e. Dumnezeu i-a spus că l-a înșelat dracul (și i-a dat pe draci pe mâna lui Ilie).

- f. De atunci îi bate cu trăsnetele și fulgerele.
 g. Pământul s-a cutremurat, vitele au stârpit, iar pe Maica Precista a lovit-o în cap. Ea l-a blestemat să i se usuce trei degete de la mâna dreaptă. De atunci Sf[ântul] Ilie dă cu stânga.
2. (*Legenda Sf[ântul] Ilie*). GRAI. NOSTRU Buc., 1906, 238 (Buzău?). Republicată: (Fără titlu). Pamfile, **Sărbătorile de vară**, 185 (subsol).
 a (care l-au necăjit, lovindu-i cu un picior de scaun), b (pe munte), c, d, e (și Sf[ântul] l-a rugat să-i mai dea o dată dracii pe mână), f (alergând după ei).
3. (Fără titlu). Candrea, **Din popor**, 181.
 a (care l-au necăjit, lovindu-i cu un picior de scaun), b (la munte), c₁ (După un timp s-a plictisit și a plecat spre casă), d, e, f.
4. *Poveste*. ȚĂRĂNISM. 1934, nr. 49-50, 13.
 a₁ (Sf[ântul] Ilie și-a alungat părinții și i-a lovit cu un picior de scaun, pentru că l-au supărat), b (pe munte), c₁, d, e (și i-a dat pe draci pe mâna lui), f.

14262. De când fulgeră Sf[ântul] Ilie

Este atestat în Transilvania.

1. *De când fulgeră proorocul Ilie*. (T. A. Bogdan), GAZ. TRANS., 1909, (I), nr. 137, 2.
- a. Pe vremea când toate viețuitoarele vorbeau o singură limbă, la îndemnul dracului, s-au apucat la harță. Dumnezeu le trimitea din când în când pe cineva să le împace.
 b. Odată a trimis pe proorocul Ilie, cel mai viteaz dintre slujitorii săi. Ajungând el la casa părinților lui, unde a aflat că numai sora lui mai trăiește, de supărare, nu a mai avut chef să se ducă la ea.
 c. Dracul, în chipul unei babe, i-a spus că i-au murit părinții și că ar trebui să se ducă să-și vadă sora. Să fie bine înarmat, ca să-i poată omori pe feciorii zmeilor cu care ea este în dragoste și de care nu poate scăpa.
 d. Ilie, găsind doi oameni la sora lui, îi omoară. Sora lui, trezită din somn, îi arată că și-a omorât părinții.
 c. Dumnezeu i-a spus că nu-l va ierta până nu va scăpa pământul de drac. Apoi să se înapoieze la cer.
 f. De atunci fulgeră și trăsnește după dracul, pe care încă nu l-a putut birui.
 g. Trebuie să-ți faci cruce, când fulgeră, pentru că dracul se ascunde în umbra omului. Dacă îți faci cruce, fuge.

14263. Căruța Sf[ântului] Ilie stricată de diavoli

Este atestat în Moldova. S-au identificat 2 variante.

1. (Fără titlu). Pamfile, **Sărbătorile de vară**, 188 (Moldova de nord?).
 a. Sf[ântul] Ilie fiind căruțaș, diavolii i-au stricat odată căruța. Sf[ântul] l-a rugat pe Dumnezeu să-i dea măcar o zi pe diavoli pe mâna lui.
 b. Cum i-a avut în față, i-a tunat și i-a trăsnet atât de furios, că s-au ascuns cu toții. A făcut multe pagube, a primejduit multe vieți, iar lumea s-a înfricoșat.
 c. De aceea Dumnezeu i-a luat o mână și un picior.
2. (Fără titlu). Niculiță-Voronca, **Datine și credințe**, 787 (Botoșani - [jud.] Botoșani).
 a, b₁ (Dumnezeu i-a dat tunul și el s-a răzbunat).

14264. Sf[ântul] Ilie geambaș

Este atestat în Muntenia. S-au identificat 2 variante.

1. *Puterea Sf[ântului] Ilie*. ȚĂRĂNISM., 1934, nr. 49-50, 13.
 a. Sf[ântul] Ilie a fost geambaș mare.

- b. Are o căruță cu cai care scot foc pe nări și din potcoavele de argint scapără fulgerele.
- c. Când aleargă căruța, zgomotul pe care-l face sunt tunetele. Cf. Tip. 10283.

2. (*Despre Sfântul] Ilie, tunete și fulgere*). (B. P. Hasdeu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 3437, f. 50 (Bozioru – Cislău / [jud.] Buzău).
c, d. Biciul său de foc, când este învățit, produce fulgerele.

14265A. Sfântul] Ilie vânător de draci

Este atestat în Moldova.

1. *Tunetul, fulgerul, trăsnetul*. (Povestea Sfântului] Ilie). (A. Crintea – **Folclor com. Dumitrești**). A. I. F., ms. 148 (Dumitrești – Rm. Sărat / [jud.] Vrancea).

- I a. Sfântul] Ilie este ispitit de diavol să-și omoare nevasta, sub pretextul că are un ibovnic.
 - b. O omoară pe maică-sa, care dormea pe prispă lângă bărbatul ei.
 - c. Își dă seama că diavolul l-a îndemnat la astfel de faptă și pleacă la Dumnezeu să-și ispășească păcatul.
- II a. Dumnezeu îl pune să ude un pom uscat de pe un deal. Să care apă în coate și în genunchi, trei ani de zile. Când pomul va rodi și scuturându-l, vor cădea toate fructele, va fi mântuit.
 - b. Sfântul] Ilie a făcut întocmai, dar în vârful pomului a mai rămas un fruct.
 - c. A trebuit să mai care trei ani apă. Când pomul a rodit și au căzut toate fructele, s-a dus să-i spună lui Dumnezeu că a obținut mântuirea. Cf. Tip. 756.
- III a. Dumnezeu l-a pus vânător de draci. Sfântul] umblă în carul de foc, tras de patru cai năprasnici, iar pe unde-i întâlnește îi lovește cu biciul. De atunci a rămas trăsnetul.
 - b. Când trăsnește, Sfântul] Ilie dă cu biciul în draci. Acolo unde se ascund dracii, în pomi sau case, Sfântul] Ilie trimite trăsnetul.

14265B. Sfântul] Ilie fără o mână și un picior

Este atestat în Moldova.

1. *Sfântul] Ilie. Perele*. Niculiță-Voronca, **Datine și credințe**, 520 (Botoșani – [jud.] Botoșani). Republicată: (Fără titlu). Pamfile, **Sărbătorile de vară**, 175.

- I a. Sfântul] Ilie, om gospodar, avea nevastă și tată.
 - b. Într-o zi diavolul i-a ieșit în cale, în chipul unui popă, și i-a spus că nevasta lui trăiește cu taică-său. L-a îndemnat apoi să se ducă să-și omoare.
 - c. Sfântul] și-a omorât părinții și a plecat în lume.
 - d. A poposit într-o pădure unde nu a mâncat trei zile. A venit un înger care i-a spus că popa era dracul și să se ducă la un pustnic să ceară să-și dea canon.
- II a. Călugărul i-a spus să sădească o cioată de păr uscat și s-o ude cu apă cărată în genunchi, de la o fântână, până va rodi.
 - b. Pustnicul a scuturat roadele, perele au căzut, în afară de două, care erau păcatele făcute cu părinții lui.
 - c. Ilie a mai stat până au căzut și cele 2 pere și păcatele i-au fost iertate. Cf. Tip. 756.
- III a. Un înger l-a dus la Dumnezeu, care i-a dat tunetul, să pedepsească pe dracul.
 - b. Făcând Sfântul] mare prăpăd și cu oamenii, Dumnezeu l-a adormit. I-a luat o mână și un picior, să nu mai fie atât de puternic.

14266. Sfântul] Ilie se răzbună pe draci.

Este atestat în Muntenia.

1. *Sânt-Ilie*. ALB. Buc., 1934, nr. 28, 6.

- I a. Pe vremea când Dumnezeu umbla pe pământ războindu-se cu dracii, trăia într-un sat un flăcău, Ilie. Taică-său l-a însurat și i-a făcut o gospodărie frumoasă, unde a trăit mulțumit.
- b. Ilie a plecat la oaste, unde a stat șapte ani. La eliberare, venind bucuros spre casă, a trecut pe lângă o moară părăsită, locuită de draci. Tartorul a trimis un drac să-i spuie trei vorbe care să-l facă să-și omoare tatăl, nevasta și copiii.
- c. Dracul i-a apărut de trei ori în cale, în chipul unui om tânăr, al unui moșneag și apoi al unui copil. I-a spus că taică-său a făcut un copil cu nevasta lui Ilie. Orbit de furie, s-a dus acasă și i-a omorât pe toți trei.
- d. A plecat apoi în lume să se răzbune pe dracii care l-au îndemnat la astfel de faptă.
- II a. Dumnezeu, ajutându-l să-și spele păcatul, l-a făcut podar, să treacă pe orice vreme, orice călător.
- b. Pentru că-l trecuse și pe Dumnezeu și Sfântul] Petre, ca să poată ajunge la nunta dracilor, Dumnezeu i-a dăruit o tortiță prin care se putea vedea ce dorești.
- c. Odată Ilie a văzut cum un drac plesnise la picioarele celor pe care-i omorâse. Altădată i-a văzut strânși la o nuntă și a vrut să-i prăpădească pe toți. Dumnezeu însă, i-a luat mâna dreaptă și un picior.
- d. Ilie s-a urcat la cer într-un car tras de doi cai sirepi, pornind să piardă și pe ceilalți draci. De aceea, de câte ori fulgeră și trăsnește, poporul spune că Sfântul] Ilie aruncă cu săgeata în draci.

14267. Sfântul] Ilie e ridicat în cer cu trăsura

Este atestat în Moldova.

1. *Povestea lui Sfântul] Ilie*. (Niculiță-Voronca – **Fără titlu**). A. I. F., ms. 4752, III, 59.

- a. Un băiat sărac, însurându-se, a plecat să-și caute de lucru. Trecând prin pădure, în dreptul unui brad, un domn l-a chemat la el în slujbă, vizitiu la trei cai, pe timp de trei zile. A primit trei pungi cu galbeni, drept plată.
- b. Când a plecat spre casă, a aflat că a slujit trei ani. Popa i-a ieșit înainte și i-a spus că nevasta lui are un amant.
- c. El a văzut pe fereastră două capete pe pernă și i-a omorât. Apoi a constatat că și-a omorât părinții.
- d. A fugit din nou în, pădure și culcându-se sub același brad, a visat că trebuie să se ducă la o mănăstire, unde să primească canon.
- e. A ajuns la mănăstire, la poarta căreia a dat de fostul lui stăpân, care nu i-a dat voia să intre. L-a chemat să-i mai slujească trei zile. Dar până la urmă a reușit să intre.
- f. A fost întâmpinat de un înger, care i-a spus să meargă în slujba aceluia om. Când se vor așeza în trăsura să treacă iazul, se va întâmpla voia lui Dumnezeu.
- g. Când au trecut apa, trăsura s-a răsturnat. Sfântul] Ilie s-a apucat de coamele cailor și a ieșit cu trăsura, iar caii l-au ridicat la cer.
- h. De atunci umblă Sfântul] Ilie cu trăsura prin cer. Când tună, plesnește din bici și omoară diavoli.

14268. Sfântul] Ilie pleacă în lume

Este atestat în Moldova.

1. *Iarăși zavistnicul necurat și Sf[ântul] Ilie*. Pamfile, **Pov. pop. rom.**, 65 (Țepu – Tecuci / [jud.] Galați). Republicată: I. CREANGĂ, 1918, 65.
- I a. Sf[ântul] Ilie, om sărac, însurat, cu părinți, plecând în lume să lucreze pe la alții, s-a băgat slugă la dracul, care l-a plătit bine. După un timp, a pornit înapoi spre casă.
- b. Dracul i-a ieșit în cale în chipul unui vecin, care i-a spus că nevasta lui și-a făcut de cap cu mulți, în lipsa lui. Apoi, în chipul popii din sat, i-a spus că nevasta i-a alungat părinții.
- c. Ilie, văzând doi inși în pat la el acasă, a crezut că este nevasta cu un ibovnic și i-a omorât. A apărut apoi nevasta care i-a spus că și-a omorât părinții și Ilie a plecat în lume.
- II a. Un înger l-a sfătuit să se bage din nou argat la dracul și să ceară drept simbrie să știe când se vor slobozi sufletele din iad.
- b. Vizitiu la diavol, timp de doi ani consecutivi, l-a întrebat ce-l interesa și a primit câte o palmă. În al treilea an, dracul i-a răspuns că numai cel născut din fecioară curată va goli iadul de suflete. Cf. Tip. 11946C.
- III a. La îndemnul drăcoacei, dracul l-a chemat la scaldă cu gândul să-l înece și să-i ia înapoi secretul.
- b. Când dracul s-a dus la fund, Dumnezeu a înghețat apa. Când a ieșit, Ilie plecase la cer, unde a fost făcut sfânt.
- c. Drăcoacea a plesnit de ciudă și din ea a răsărit mătrăguna și ciumăfaiul.
- d. Iisus, când s-a născut, a spart porțile iadului și a eliberat sufletele agonisite de dracul.

* *Povestea trăsnetului*. Dragoslav, **Povestea trăsnetului**, 3¹.

14269. Sf[ântul] Ilie tovarăș cu focul și vântul

Este atestat în Moldova.

1. *Sf[ântul] Ilie, vântul și focul sunt veri*. Niculiță-Voronca, **Datine și credințe**, 402 (Botoșani – [jud.] Botoșani). Republicată: (Fără titlu). Pamfile, **Sărbătorile de vară**, 189.
- a. Sf[ântul] Ilie este văr cu vântul și focul. Pornindu-se odată aceștia să-și încerce puterile, Dumnezeu l-a trimis pe Sf[ântul] Ilie în calea lor, să nu facă vreo pozna.
- b. Sf[ântul] Ilie s-a făcut tovarăș cu ei și Dumnezeu i-a luat o mână și un picior. Altfel ar fi fost prea puternic, în tovarășie cu vântul și focul.

14270. Sf[ântul] Ilie blestemat de Fecioară

Este atestat în Moldova.

1. (Fără titlu). Pamfile, **Sărbătorile de vară**, 187.
- a. Dumnezeu chemase odată la masă pe toți diavolii, ca să vadă câți sunt. Sf[ântul] Ilie, care-i ura, a rugat-o pe Fecioară să-l lase și pe el să-i privească și s-a legat că nu le va face nimic.
- b. În timpul petrecerii, a uitat însă promisiunea făcută. A tras atât de tare cu săgeata în ei, că nu a mai rămas decât un drac și o drăcoaică, ce s-au ascuns în vioara unui lăutar.
- c. Drept pedeapsă, Maica Precista l-a blestemat să i se usuce dreapta. De atunci este stângaci, iar când trăsnește, lumea zice că Sf[ântul] Ilie dă cu stânga. Ce ar fi fost dacă ar fi putut da cu dreapta?!

14271. Sf[ântul] Ilie blestemat de Iisus

Este atestat în Muntenia. S-au identificat 2 variante.

1. (Fără titlu). Pamfile, **Sărbătorile de vară**, 189 (subsol) (Vâlcea?).
- a. Sf[ântul] Ilie s-a mâniat rău pe un diavol.
- b. A trăsnet de s-a cutremurat pământul.

1. Autoarea a tăiat caracterizarea legendei: „Mult prelucrată, poate chiar lucrată de-a-ntregul“ (n. ed.).

c. Iisus, din pântecele mamei lui, l-a blestemat să i se usuce mâna dreaptă.

d. De atunci este Sf[ântul] Ilie ciung.

[2.] Pentru restul de variante, vezi Tip. 14260A (1).

14272. Sf[ântul] Ilie trăsnește omul ce fură din făina văduvei

Este atestat în Muntenia. S-au identificat 2 variante.

1. *Sf[ântul] Ilie e stângaci*. Tuțescu, **Taina ăluia**, 65 (Panaghia – Segarcea / [jud.] Dolj). Republicată: *Sf[ântul] Ilie stângaci*. V. LIT., I, 1906, nr. 7, 7 (Fără titlu). Pamfile, **Sărbătorile de vară**, 189.

a. Un om, ducându-se la moară, a luat să macine și sacul cu porumb al unei văduve cu cinci copii. Pe drum, diavolul l-a îndemnat să ia din sacul femeii și să puie în al lui.

b. Sf[ântul] Ilie s-a mâniat și l-a trăsniat atât de tare pe drac, că timp de 7 ani s-au stărpit animalele și femeile de pe fața pământului. Maica Precista, speriată de asemenea [ispravă], l-a blestemat să i se usuce mâna dreaptă. De atunci Sf[ântul] Ilie trăsnește numai cu stânga.

2. *Sf[ântul] Ilie a fost stângaci*. Tuțescu, **O parte din sfinții poporului**, 29 (Panaghia – Segarcea / [jud.] Dolj).

a, b, c. Când fulgeră, Sf[ântul] Ilie umblă cu căruța. Când trăsnește, dă în locurile unde zărește pe dracul.

14273. Uscarea mâinii drepte

Este atestat în Muntenia.

1. (Fără titlu). Rădulescu-Codin, **Sărbătorile**, 80.

a. Sf[ântul] Ilie a rămas stângaci pentru că odată, trăsniind după draci, a speriat-o pe Maica Domnului, care era însărcinată.

b. Ea l-a blestemat să i se usuce mâna dreaptă.

14274. Sf[ântul] Ilie bate dracii

Este atestat în Muntenia.

1. *Dumnezeu și Sf[ântul] Ilie*. (Gh. Fira), ȘEZ., 1913, nr. 10, 172 (Ștefănești – Drăgășani / [jud.] Vâlcea).

a. Dumnezeu este invitat de diavoli la o petrecere, într-o fântână părăsită. Nu a vrut să-l ia și pe Sf[ântul] Ilie, care dorea mult acest lucru.

b. Cu toate că Dumnezeu nu i-a permis, s-a dus după el. Și i-a luat pe draci la bătaie, de s-a ales praful de ei. A rămas numai unul, ascuns sub poala hainei lui Dumnezeu.

c. Sf[ântul] Ilie a vrut să-l omoare și pe acesta. Dumnezeu l-a blestemat să i se usuce degetul și mâna dreaptă, iar dracului i-a dat drumul.

d. De atunci Sf[ântul] Ilie trăsnește și fulgeră, ca să lovească dracul scăpat.

14275. Sf[ântul] Ilie cutremură scaunul lui Dumnezeu

Este atestat în Muntenia.

1. (Fără titlu). Rădulescu-Codin, **Sărbătorile**, 80.

a. Sf[ântul] Ilie e stângaci, adică-i lipsește mâna dreaptă, pentru că, umblând după draci să-i trăsnească, a pocnit atât de tare de s-a cutremurat scaunul lui Dumnezeu.

b. Dumnezeu i-a tăiat mâna dreaptă.

14276. Sf[ântul] Ilie trăsnește dracii în moară

Este atestat în Muntenia. S-au identificat 2 variante identice.

1. *Sf[ântul] Ilie cu dracii în moară*. Rădulescu-Codin, **Cal de Zmeu**, 151 (Furești – Găești / [jud.] Argeș).

2. *Sf[ântul] Ilie cu dracii în moară*. BĂRĂGAN., 1936, nr. 6, 14.

a. Pe vremea când Sf[ântul] Ilie era pământean, a nimerit într-o moară unde era sfatul dracilor. Luând biciul și întrebându-l pe Dumnezeu dacă poate lovi, Dumnezeu nu i-a dat voie.

- b. Sf[ântul] Ilie s-a plâns că niciodată nu-i va mai găsi pe draci adunați și a dat cu biciul. A trăsnet pe toți câți erau în moară.

14277. Sf[ântul] Ilie nu știe când e ziua lui

Este atestat în Moldova.

1. *Sf[ântul] Ilie nu știe când e ziua lui*. Niculiță-Voronca, **Datine și credințe**, 522 (Botoșani – [jud.] Botoșani). Republicată: Pamfile, **Sărbătorile de vară**, 205.
 - a. Sf[ântul] Ilie nu știe când e ziua lui. De aceea îl întreabă mereu pe Dumnezeu, pentru că ar vrea să facă un chef, care să prăpădească lumea. Dumnezeu îi spune mereu că mai este timp până atunci.
 - b. Când află însă că a trecut ziua lui, de ciudă, pornește ploi cu trăsnete. De aceea, după Sf[ântul] Ilie sunt ploi cu trăsnete, Sf[ântul] fiind mânios.

14278. Lupta dintre Sf[ântul] Ilie și draci

Este atestat în Moldova. S-au identificat 2 variante identice.

1. *Bătălia cu dracul*. Niculiță-Voronca, **Datine și credințe**, 500.
2. (Fără titlu), Pamfile, **Sărbătorile de vară**, 188 (Moldova de nord?).
 - a. Dracii trebuind să se bată cu Sf[ântul] Ilie, îl tot întreabau unde-i este oastea și-l îndemnau să se pregătească.
 - b. Dracii s-au strâns cât frunza și iarba. Când a dat Sf[ântul] Ilie cu tunul, a curs din ei păcură trei zile și trei nopți.

14279. Sf[ântul] Ilie nemilos cu dracii

Este atestat în Moldova.

1. (Fără titlu). Niculiță-Voronca, **Datine și credințe**, 499.
 - a. Sf[ântul] Ilie ucide pe draci cu sulița. Ei se ascund unde pot și de aceea când tună, omul își face cruce.
 - b. Când l-a alungat, diavolul a spus că se va ascunde sub vite, Sf[ântul] Ilie i-a răspuns că-l va ajunge și acolo, iar omului îi va da altă vită.
 - c. Când a spus că se va ascunde sub om, Sf[ântul] i-a răspuns că-l va ajunge și acolo, iar omului îi va ierta păcatele și va merge la Dumnezeu.
 - d. Dracul i-a mai spus că se va ascunde în biserică, iar Sf[ântul] i-a răspuns că-l va trăsni și acolo și va ajuta apoi oamenilor să-și ridice alte biserici.

14280. Sf[ântul] Ilie vrea să prăpădească toți dracii

Este atestat în Moldova.

1. *Sfatul Sf[ântului] Petre*. F. TOȚI, 1898, nr. 31, 405 (Micșunești – Roman / [jud.] Neamț).
 - a. Dumnezeu, după ce a făcut pe oameni, văzând că s-au înrăit, a chemat doi arhangheli să trâmbițeze, ca să se adune toți sfinții, îngeri și duhuri. La adunare au lipsit la început Sf[ântul] Ilie care era bolnav și Satana cu duhurile lui, de teama Sf[ântului] Ilie.
 - b. Dumnezeu l-a însănătoșit pe Sf[ântul] Ilie, iar Sanatei, ca să nu fie recunoscut de Sfânt, i-a pus două coarne pe care până atunci nu le avea.
 - c. Dumnezeu le-a spus pentru ce i-a chemat. Le-a cerut părerea, iar Sf[ântul] Petre, cel mai bătrân dintre toți, a spus lui Dumnezeu să facă rai pentru cei buni și iad pentru cei răi.
 - d. Dumnezeu a făcut întocmai. L-a pus pe Sf[ântul] Petre păzitorul raiului, iar Satana a cerut să fie stăpânul iadului. Cei care nu erau nici pentru rai nici pentru iad, s-au lăsat în grija lui Dumnezeu.
 - e. Satana i-a cerut și pe aceștia, iar Sf[ântul] Ilie s-a supărat. A luat biciul și a trăsnet în duhurile necurate distrugându-le.

- f. Lui Dumnezeu nu i-a plăcut fapta lui Ilie. De aceea a luat un ciomag și l-a bătut așa de tare, că i-a rupt o mână și un picior.
- g. De atunci există raiul și iadul, unde merg oamenii pentru faptele lor. Tot de atunci se spune că omul prost are noroc. A fost în grija lui Dumnezeu, care se uita la el de două ori pe zi, pe când la cel deștept se uita numai o dată pe lună.
- h. Tot de atunci se crede că Sf[ântul] Ilie este ciung de o mână și lipsit de un picior. De n-ar fi fost așa, ar fi prăpădit toți oamenii drăcoși.

14281. Sf[ântul] Ilie se rănește cu tunetul

Este atestat în Transilvania.

1. *Sf[ântul] Ilie și tunetul*. (I. Koevary). GAZ. TRANS., 1889, nr. 137, 6.
 - a. Sf[ântul] Ilie a cerut lui Dumnezeu să-i lase pe mână tunetul, având, probabil, pică pe cineva. Dumnezeu l-a făcut atent să nu i se întâmple ceva.
 - b. Sf[ântul] a împrăscat cu tunetul, iar în scurt timp a venit la Dumnezeu cu mâna și fața rănite. I-a aruncat tunetul la picioare, ale cărui oțele i-au luat măselele și degetul.

14282. Fulgerătoarele

Este atestat în Transilvania.

1. *Fulgerătoarele*. (Th. A. Bogdan), GAZ. TRANS., 1911, (I), nr. 1, 6.
 - a. Dumnezeu a chemat toți sfinții, să dea socoteală ce au lucrat. Sf[ântul] Ilie a sosit la urmă, explicând întârzierea prin faptul că a fost până-n al 7-lea cer, de unde a coborât toate fulgerele pentru a da socoteală de munca lui.
 - b. A mai povestit că un vânt suflat de diavol a mânat spre pământ toate fulgerele, de nu le-a putut opri. Astfel, pe pământ e frig mare și ger, pentru că scânteierile au înghețat de s-au făcut una cu pământul; că lemnele crapă de frig, păsărelele pică din zbor și ursul mormăie din fundul pământului.
 - c. Dumnezeu l-a iertat, dar i-a interzis să umble iarna cu fulgerele, amenințându-l că-l va da afară din slujbă.
 - d. A coborât apoi Sf[ântul] ca om pe pământ, să guste taina gerului. Nu a stat mult, pentru că era să înghețe.
 - e. De atunci nici Sf[ântul] n-a mai coborât pe pământ, nici fulgerele nu umblă iarna. Oamenii numesc ziua în care au înghețat fulgerele „Fulgerătoare“, „ziua Trăsnetelor“ sau „Antoniese“ și nu se lucrează pentru că îi ajung fulgerele Sf[ântului] Ilie.

14283. Sf[ântul] Ilie supărat că se lucrează de ziua lui

Este atestat în Moldova.

1. (Fără titlu). Pamfile, **Sărbătorile de vară**, 203 (subsol).
 - a. Băiatul unui notar, ce învăța la școli mari în Brăila, când venea vara acasă, făcea mare haz când i se povestea despre puterea Sf[ântului] Ilie. Spunea că și el poate tuna și fulgera.
 - b. În ziua de Pălie, când se arăta o ploaie, ai lui l-au trimis să strângă fânul. A început o ploaie cu tunete și fulgere pentru că Sf[ântul] Ilie era supărat că lumea lucruse în ziua de Paște.
 - c. Pe înserate, văzând ai lui că nu mai vine, s-au dus să-l caute și l-au găsit trăsnet lângă un tufan, unde se adăpostise.

14284. Sf[ântul] Ilie-Opârlie

Este atestat în Muntenia.

1. (Fără titlu). Rădulescu-Codin, **Sărbătorile**, 80. Republicată: Pamfile, **Sărbătorile de vară**, 215.
 - a. În ziua de Opârlie, erau mai mulți turci la coasă. Un român, voind

să râdă de ei, le-a spus că nu e bine să cosească în acea zi că e rău de foc. Turcii, deși au intrat la gânduri, și-au văzut de lucru.

- b. Fânul turcilor a luat foc din senin și ei strigau: „Iartamă, Opârliă“ și așa a rămas numele acelei zile în care românii nu lucrează.

14285. Opârliă

Este atestat în Muntenia.

1. (*Despre Opârliă*). (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4555, f. 278 (Vrata – Calafat / [jud.] Mehedinți).

- a. Un român, slugă la un turc, a fost trimis de acesta în ziua de Opârliă să puie boii la car și să meargă împreună să aducă fân.
b. Românul i-a atras atenția că nu se lucrează în acea zi. Turcul, nesocotindu-l, la înapoiere românul a dat foc la fân și turcul din vârful carului simțind focul, a slobozit boii și a privit cum îi arde carul. Cf. Tip. **14486**. De atunci turcii cred în Opârliă.

14286. Sf[ântul] Ilie este trimis de Dumnezeu să fure de la dracul tunetului

Este atestat în Moldova.

1. (Fără titlu). Pamfile, **Sărbătorile de vară**, 83 (Din Moldova de nord?). Republicată: *Tunetul, Văzduhul*, 83.

- I a. Dracul avea tunetul, omora oamenii și Dumnezeu l-a trimis pe Sf[ântul] Ilie să se scalde cu el și să-l ia.
b. Au făcut o întrecere cine stă mai mult în apă și când dracul s-a scufundat, Dumnezeu a făcut gheață deasupra. Ilie a luat tunetul și două aripi ale dracului și a zburat. Cf. Tip. **14258B III**.
c. Dracul a spart gheața și l-a urmărit pe Ilie. Când era înfricoșat că o să-l ajungă, dracul având șase aripi și el numai două, Dumnezeu i-a spus să-i puie diavolului un picior în cap, unul pe spate și să-i taie patru aripi.
d. De atunci, dracul a rămas pe jos și se-ntoarce de ciudă cu spatele la Sf[ântul] Ilie. Sf[ântul], unde-l vede, sloboade săgeata să-l omoare, dar diavolul se ascunde în piatră, să nu-l poată nimeri.
II a. Un cioban, ce păștea oile, l-a văzut pe drac ieșind din piatră și a tras cu pușca în el.
b. Sf[ântul] Ilie a trimis un înger să-l întrebe ce răsplată vrea. Ciobanul a cerut putere, să se teamă lumea de el și să-i spuie de ce moarte va muri.
c. Sf[ântul] i-a spus că nu va muri decât împușcat cu grâu și plumb sfințit la 12 slujbe. Cf. Tip. **14699A**.

19. Sfântul Ioan 14290–14299

14290. Sf[ântul] Ioan și mielul

Este atestat în Moldova.

1. *Sf[ântul] Ioan, cioban*. Niculiță–Voronca, **Datine și credințe**, 312 (Botoșani – [jud.] Botoșani). Republicată: (Fără titlu). Pamfile, **Sărbătorile de vară**, 86.

- a. Sf[ântul] Ioan, cioban și bun la Dumnezeu, a pierdut odată un miel. Ducându-se să-l caute, l-a zărit pe câmpie și a alergat după el trei zile și trei nopți.
b. Când a pus mâna pe miel, l-a luat în brațe, i-a sărutat copitele și l-a căinat că-l dor picioarele, deși mielul îl făcuse pe el să alerge.
c. Dumnezeu l-a făcut sfânt. Cum se scoate icoana lui cu mielușelul, vine ploaia.

14291. Sf[ântul] Ioan cap de oaie

Este atestat în Muntenia.

1. (Fără titlu). Rădulescu-Codin, **Sărbătorile**, 66. Republicat: *Capul lui Sf[ântul] Ion*. ALB., Buc., 1937, nr. 13, 516.
 - a. Sf[ântul] Ion, voinic, frumos și sărac s-a îndrăgostit de o femeie. Ea l-a chemat să vie noaptea că-i va da ce cere. De nu, va fi vai de el. Sf[ântul] s-a rugat lui Dumnezeu să-l facă urât, ca să-l scape de păcat.
 - b. Dumnezeu l-a învățat să-și taie capul. S-a pomenit în loc cu un cap de oaie. Văzându-l, femeia s-a speriat și l-a gonit.
 - c. Dumnezeu l-a făcut sfânt. Capul lui adevărat și frumos a fost găsit mai târziu, drept care se și sărbătorește „Aflarea capului Sf[ântului] Ion“.

14292. Sf[ântul] Ioan vede pe Dumnezeu

Este atestat în Moldova.

1. (Fără titlu). Niculiță-Voronca, **Datine și credințe**, 791. Republicată: Pamfile, **Sărbătorile de vară**, 85.
 - a. Sf[ântul] Ioan, pe când era copil și păștea vitele, adesea era văzut de tatăl lui uitându-se la cer, rugându-se și răsând.
 - b. Întrebat de ce râde, l-a îndemnat pe tatăl său să-și puie piciorul peste al lui, când îl va vedea răsând. Astfel a văzut și tatăl lui cerul deschis și pe Dumnezeu cu tunul în mână, care arăta ca un bici, împodobit cu flori.
 - c. Dumnezeu blagoslovește lumea spre Anul Nou cu acea pușcă.

14293. Fapta și nu gândul

Este atestat în Muntenia. S-au identificat 2 variante.

1. *Sf[ântul] Ioan și femeia frumoasă*. Tuțescu, **O parte din Sfinții poporului**, 52 (Panaghia – Segarcea / [jud.] Dolj).
 - I a. Sf[ântul] Ioan, văzând o femeie frumoasă, care i-a plăcut foarte mult, a povestit sfinților despre ea. Și ei au socotit că Sf[ântul] Ioan a păcătuit.
 - b. Sf[ântul] Ioan a hotărât că numai fapta e un păcat și era susținut de o parte din sfinți. Ceilalți susțineau că e păcat și când gândești.
 - c. A trecut mult timp și sfinții au uitat cearta. Sf[ântul] Ioan era adâncit în gândurile lui.
 - II a. Sfinții găteau pe rând mâncarea.
 - b. Veni rândul Sf[ântului] Ioan (care a gătit o seamă de bucate nesărate).
 - c. Sf[ântul] Ioan, la pretenția sfinților că mâncarea e nesărată, a spus că a uitat să pună sare.
 - d. A purtat sarea deasupra bucatelor, fără să le săreze, arătându-le că în zadar are de gând să le săreze, dacă nu [săvârșește]¹ fapta.
 - e. Le-a mai spus că fără faptă nu există realizare, că fără creațiune Dumnezeu n-ar fi făcut lumea și singură fapta duce la păcat.
 - f. Sfinții erau mulțumiți că Sf[ântul] Ioan le arătase un mare adevăr.
 - g. De atunci a fost numit „Gură de Aur“.
2. *Sf[ântul] Ioan Gură de Aur în sobor*. Rădulescu-Codin, **Sărbătorile**, 21.
 - I b; II b (care le-a dat o masă nesărată), c₁ (A spus că a avut de gând să săreze bucatele, deci le-a sărat), d, f₁ (Sfinții i-au dat dreptate).

14294. Gândul, vorba și fapta

Este atestat în Moldova.

1. *Sf[ântul] Ion Milostivul*. Pamfile, **Sărbătorile de toamnă**, 112 (Galați?). Republicată: *Sfinții Trei Ierarhi: Vasile, Grigore și Ion. Firișoare de aur*, 22.
 - a. Într-o zi de sărbătoare, cei trei Sfinți erau la biserică slujind. Între

1. În text: „comite“ (n. ed.).

altele, Sf[ântul] Vasile a spus că gândul e ca și vorba, iar vorba e ca și fapta.

- b. Sf[ântul] Grigore a spus că numai gândul cu vorba sunt totuna, dar de la gând până la faptă este departe.
- c. Sf[ântul] Ioan a spus că a gândi e una, a vorbi e altceva și a face de asemenea. Nimeni nu și-a bătut capul să vadă cine are dreptate.
- d. Sf[ântul] Ioan a făcut un praznic la care a chemat și pe ceilalți sfinți. Bucatele erau pe masă și nu le atingeau nimeni, așteptând rugăciunea.
- e. Când Sf[ântul] Ioan a întrebat de ce nu mănâncă, ceilalți Sfinți au răspuns că nu s-au făcut rugăciunile. La invitația Sf[ântului] Ioan de-a le face, Sfinții au răspuns că gazda trebuie s-o facă.
- f. Sf[ântul] Ioan le-a amintit vorbele lui și ceilalți au înțeles, au făcut rugăciunea și au început praznicul. Mai târziu au înțeles și alții că a gândi, a vorbi și a face, nu este tot una. Cf. Tip. 14070.

14295. Sf[ântul] Ion blagoslovește cu amândouă mâinile

Este atestat în Muntenia.

1. (*Despre Sf[ântul] Ion, Sf[ântul] Vasile și Sf[ântul] Grigore*). (N. Denșușianu) – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4555, f. 430 [Zătreni, jud. Vâlcea].
 - a. Sf[ântul] Ion, Sf[ântul] Vasile și Sf[ântul] Grigore erau împreună. Neavând ce mânca, Sf[ântul] Vasile a băgat un ou în foc și de aceea are barba roșie.
 - b. Sf[ântul] Grigore l-a curățat și de aceea are barba albă. Sf[ântul] Ion l-a mâncat și de aceea blagoslovește cu amândouă mâinile.

14296A. Sf[ântul] Ion – Gură de Aur

Este atestat în Moldova și Muntenia. S-au identificat 3 variante, care se grupează astfel:

1. *Sf[ântul] Ion Milostivul*. Pamfile, **Sărbătorile de toamnă**, 111 (Botoșani?).
 - a. Sf[ântul] Ștefan a făcut toate bisericile și mănăstirile.
 - b. El voia să știe cât trebuie să coste o liturghie, când se duce omul de sărbători la biserică.
 - c. Un sfânt a apreciat-o la o anumită sumă mai mare (Sf[ântul] Vasile la 10 lei).
 - d. Un altul la mai puțin (Sf[ântul] Grigore la 5 lei).
 - e. Sf[ântul] Ioan a apreciat la foarte puțin (la 10 bani, ca să poată aduce văduvele, orfanii și câți mai mulți, ca să fie bine și pentru creștini și pentru slujitori).
 - f. Cei doi sfinți l-au aprobat.
 - g. A fost blagoslovit să-i fie gura de aur (de o văduvă).
 - h. De atunci este un anumit obicei în ziua de Treisfetite (ca liturghia să fie cel puțin 10 bani).
 - i. Tot de atunci i se zice Sf[ântului] Ioan „Gură de Aur“.
2. *Cine a hotărât liturghia*. Furtună, **Firicele**, 77 (Vlăsinești – Săveni, [jud.] Botoșani).
 - a, b₁ (Sfinții discutau cât trebuie să coste liturghia), e (pentru că orice om s-o poată plăti), g (de o văduvă), h (ca fiecare om să ducă o liturghie), i.
3. *Sf[ântul] Ioan Gură de Aur*. ALB. Buc., 1928, nr. 1, 35.
 - b₁, c (Sf[ântul] Grigore la 10 galbeni), d (Sf[ântul] Vasile la 5 galbeni), e (la două parale, pentru că nu darul cel mare e de preț înaintea lui Dumnezeu, ci sufletul curat al omului), g (de cei doi sfinți), i.

14296B. Sf[ântul] Ion și liturghia

Este atestat în Muntenia.

1. *Grâul și liturghia*. Rădulescu-Codin, **Cal de smeu**, 118 (Huluba – [jud.] Argeș).

- a. Grâul s-a făcut odată cu liturghia și sfinții se sfătuiau cât să fie o liturghie.
- b. Unul a spus să fie 300 de lei, iar Sf[ântul] Ioan a spus să fie 20 de parale pentru că și o mătușe care toarce cu furca și-i poate agonisi.

14297. Sf[ântul] Ioan în peregrinări

Este atestat în Moldova.

1. (Fără titlu). Pamfile, **Sărbătorile**, 83.

- a. Sf[ântul] Ioan a petrecut un timp îndelungat într-o biserică din România, unde se vede că nu i-a plăcut. Adesea era văzut părăsind noaptea biserica și peregrinând departe.
- b. Când a ajuns la „Biserica Sf[ântul] Ioan din Suceava“, unde e și azi, peregrinările au încetat.
- c. Localitatea era pe atunci un tăpșan deșert cu bălării. Oamenii spunând că Sf[ântului] nu-i place biserica cea veche, i-au zidit o capelă, pe care Sf[ântul] a întrebuințat-o pentru rugăciune.
- d. Capela, devenind mică pentru lumea care venea acolo, s-a făcut o biserică mare.

14298. Minunile moaștelor Sf[ântului] Ioan

Este atestat în Moldova.

1. (Fără titlu). Pamfile, **Sărbătorile de vară**, 84.

- a. După strămutarea moaștelor Sf[ântului] Ioan la Mitropolia cea nouă, el a făcut diferite minuni.
- b. Ieremia Movilă avea la curte un polonez, care, mergând într-un an cu Vodă la sărbătoarea Sf[ântului] Ioan, a văzut multă lume venită pentru moaștele Sf[ântului]. Cum era de credință apuseană, a început să hulească oamenii și sfintele moaște.
- c. Imediat a început să sară, pentru că diavolul a intrat în el și l-a chinuit rău. Nu s-a potolit decât după rugăciunea Mitropolitului către Dumnezeu și Sf[ântul] Ioan.

14299. Sf[ântul] Ioan și hoția

Este atestat în Moldova.

1. (Fără titlu). Pamfile, **Sărbătorile de vară**, 84.

- a. Într-o zi când se sărbătorea amintirea Sf[ântului] Ioan cel Nou, cam prin 1620, au venit mulți oameni la Mitropolia din Suceava. Un eclesiarh a furat o sumă de bani, adunată din daruri.
- b. Satana a intrat în el de l-a trântit la pământ. Omul a început să urle și să-i curgă bale. Numai după ce a venit Mitropolitul, au găsit banii și i s-au citit rugăciuni, a căzut la picioarele arhierelui, mărturisind greșeala.

20. Sfântul Ioan Botezătorul 14303–14307**14303. Sf[ântul] Ioan Botezătorul a fost negustor**

Este atestat în Moldova.

1. *Sf[ântul] Ioan de vară*. Pamfile, **Sărbătorile de vară**, 81.

- a. Sf[ântul] Ioan Botezătorul a fost născut în Asia Mică, din părinți creștini, care i-au insuflat dragostea credinței adevărate.
- b. El călătorea cu marfă, mai multe pentru a propovădui credința și ajutorarea săracilor.
- c. Odată, plecând pe o corabie, unde erau și alți negustori, a intrat în vrajbă cu un frânc, adică un creștin de lege apuseană. A fost denunțat de acesta căpeteniei orașului, unde au poposit, că vrea să treacă la religia persană.
- d. Chinuit, pentru că n-a vrut să-și lepede credința, a fost apoi legat de

coada unui cal nestrunit, care l-a târât până în mahalaua jidovească, unde unul i-a tăiat capul.

- e. În jurul trupului rămas noaptea în drum, un jidov a văzut lumină și trei chipuri ca de preoți. Când a vrut să tragă cu arcul și săgeata într-acolo, ele i-au rămas lipite de mâini.
- f. Căindu-se și povestind totul a doua zi, arcul și săgeata s-au desprins de mâinile lui. Trupul Sf[ântului] a fost îngropat.
- g. Frâncul și alții de legea lui au vrut să-i fure trupul, dar Sf[ântul] s-a arătat unui preot îndemnându-l să alunge pe tâlhari.
- h. Trupul lui a fost pus în biserică, unde a rămas 70 de ani și vindeca bolile celor ce se rugau la moaștele lui.
- i. De la Cetatea Albă a fost mutat de Alexandru cel Bun, la Mitropolia Sucevei. De acolo a fugit cu sicriu cu tot, simțind că zidurile se ruinează.
- j. S-a dus în niște bozi, unde este astăzi Mitropolia cea nouă cu hramul Sf[ântul] Gheorghe. Fuga lui s-a mai repetat pe vremea lui Bogdan Vodă și a lui Ștefan cel Mare.

14304. Sf[ântul] Ioan Botezătorul, negustor prin părțile turcești

Este atestat în Moldova.

1. (Fără titlu). Pamfile, **Sărbătorile de vară**, 85.

- a. Sf[ântul] Ioan era negustor prin părțile turcești, unde păgânii au hotărât să-lucidă. L-au legat de un cal, căruia i-au dat drumul să fugă.
- b. A ajuns la Crisceatec unde, deznodându-se funia, cadavrul Sf[ântului] a rămas sub o stâncă și calul a căzut mort mai departe. Și a stat Sf[ântul] multă vreme, până a fost descoperit.
- c. În acel loc a izvorât o apă ce a devenit un pârâu, care curge și azi. Mai târziu s-a ridicat și o mănăstire. Cf. Tip. 12272. Moaștele au fost duse la Suceava.
- d. În fiecare an, la Sânziene, merg oamenii în procesiune la apa aceea. Preotul face din ea agheazmă, pe care oamenii o întrebunțează la dureri de ochi, de cap și alte boli.

14305. Sf[ântul] Ioan, fecior de popă

Este atestat în Muntenia.

1. *Legenda Sf[ântul] Ioan* (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4555, f. 20 (Cernătești – Filiași / [jud.] Dolj).

- a. Sf[ântul] Ioan a fost fecior de popă și l-a botezat pe Iisus.
- b. El a locuit și mai locuiește încă în pustiu, mâncând miere sălbatică.

14306. Lerui Doamne

Este atestat în Muntenia.

1. (*Lerui Doamne*). (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4557, f. 440 (Măgurele – Tr. Măgurele / [jud.] Teleorman).

- a. Lerui Doamne a fost Ioan Botezătorul care locuia în pustii, în peșteri, hrănindu-se cu rădăcini.
- b. El se arăta oamenilor numai o dată pe an, la Bobotează.

14307. Sf[ântul] Ioan a adus botezul pe lume

Este atestat în Muntenia. S-au identificat 3 variante, care se grupează astfel:

1. (*Despre Sf[ântul] Ioan*). (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4555, f. 290 (Dioști – [jud.] Dolj). Publicat: (Sf[ântul] Ioan Botezătorul), Pamfile, **Sărbătorile**, I, 217.

- a. Sf[ântul] Ion a fugit cu mama lui în pustiu, de frica lui Irod.
- b. S-au adăpostit într-o peșteră.
- c. O piatră s-a deschis și l-a înghițit.
- d. De acolo ieșea pe furiș și se hrănea cu ierburi și miere sălbatică.

- e. El a adus botezul pe lume.
- f. L-a botezat și pe Iisus.
- g. Împreună cu o ceată de 318 sfinți părinți, a făcut posturile.
- 2. (*Fuga în pustiu cu Sfântul Ioan*). (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4556, f. 182 (Uda – [jud.] Teleorman).
 - a, c₁ (Elisabeta a despicat o stâncă și, trecând pe sub un munte, au ajuns în pustiu).
- 3. (*Despre Sfântul Ioan*). (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4556, f. 311 (Surdila Găiseanca – Făurei / [jud.] Brăila).
 - a, d₁ (Îl hrăneau îngerii), c₂ (Sfântul] a despicat o piatră și s-a ascuns), f.

21. Sfânta] Maria Viteanca 14311

14311. Maria Viteanca

Este atestat în Muntenia.

1. (*Fără titlu*). Rădulescu-Codin, **Sărbătorile**, 56.
 - a. Maria Viteanca își are ziua în săptămâna luminată. Femeile trebuie să ție post și să nu lucreze. Ea a fost o păcătoasă, care s-a dus în pustiu și timp de trei ani a ros numai rădăcini.
 - b. Venind acasă după ispășirea păcatului și mâncând într-o zi o pâine și trei pești, i-a venit poftă de păcat.
 - c. Dumnezeu a alungat-o din nou în pustiu și până la moarte a ros rădăcini. Apoi a fost făcută sfântă.

22. Sfânta Marina (și Caterina) 14315

14315. Sfânta] Marina și sora ei ispitite de diavol

Este atestat în Muntenia.

1. (*Sfânta] Marina și Caterina*). (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4557, f. 63 (Crăciuneii – Drăgășani / [jud.] Olt).
 - a. Marina și Caterina au fost două fete frumoase pe care dracul, ca să le atragă de partea sa, le-a închis într-o temniță.
 - b. S-a transformat întâi în șarpe, apoi în ied ca să le sperie. Sfânta] Marina l-a apucat pe ied de barbă și l-a bătut zdravăn cu un ciocan. Dracul, înfricoșându-se, a fugit.

23. Sfânta Melania 14319

14319. Sfânta] Melania cea credincioasă

Este atestat în Moldova.

1. *Legenda Sfintei] Melania*. Dima, **Culegeri de legende**, 26.
 - a. Când i-a murit bărbatul și s-a gândit cu jale la cele de trebuință, a primit și vestea că i-au murit și cei doi copii, pe care-i avea la școală.
 - b. Melania s-a rugat la icoana lui Iisus s-o ajute. Nemaivând cu cine să-și împartă dragostea, a promis că-l va sluji cu și mai multă credință pe Iisus. Dumnezeu a ajutat-o să-și îngroape odată cu bărbatul și copiii.
 - c. Apoi a slujit toată viața cu credință. De aceea a fost făcută sfântă.

24. Sfântul Mihail (Arhanghelul) 14323-14324

14323. Sfântul] Mihail slugă la diavol

Este atestat în Moldova.

1. *Arhanghelul Mihail*. Pamfile, **Sărbătorile de toamnă**, 75.
 - a. Sfântul] Mihail a fost sfințit primul de Dumnezeu și stă la dreapta lui.

- b. La început, Sf[ântul] era slugă la diavol. Văzându-l Sf[ântul] Petre, l-a îmbiat să meargă la Dumnezeu. La riposta Sf[ântului] că se simte păcătos, Sf[ântul] Petre i-a spus că Dumnezeu l-a iertat.
- c. Când era într-o zi cu diavolul la scădat, ca să scape de slujba lui, Dumnezeu a înghețat apa. În timp ce diavolul rămăsese sub gheață, Mihail a început să se urce la cer. Dracul a spart gheața, l-a urmărit și când era gata să-l prindă s-a rugat lui Dumnezeu. Cf. Tip. 11947.
- d. Dumnezeu a poruncit Sf[ântului] Ilie să-l tune pe Necurat și după ce Sf[ântul] Ilie i-a tăiat aripile, Mihail a putut ajunge la cer.

14324. Sfântul care nu iartă

Este atestat în Muntenia.

1. *Finu lu Sfântu Arhanghel*. (Șt. St. Tuțescu). ARH. OLT., 1925, 458.
 - a. Un om având un copil și plecând după naș, a dat de Sf[ântul] Arhanghel, în chipul unui moșneag, care i-a botezat copilul.
 - b. După un timp, Sf[ântul] a venit să-i ia sufletul, iar omul crezând că-l cheamă la muncă, s-a ascuns. A trimis nevasta să-i spuie că nu este acasă.
 - c. Când s-a dus apoi să-l cheme, femeia l-a găsit mort după ușă. De aceea se spune că numai Sf[ântul] Arhanghel e drept, pentru că nu iartă pe nimeni.

25. Sfinții Mucenici – Cei 40 de Sfinți 14328–14332

14328. Mucenicii

Este atestat în Moldova.

1. *Legenda celor 40 de Sfinți*. FRĂNG., 1930, nr. 28, 360 (Broscăuți – Dorohoi / [jud.] Botoșani).
 - a. Pe vremea când Dumnezeu și Sf[ântul] Petre umblau pe pământ, au poposit la casa unor oameni ce aveau 40 de copii năzdrăvani.
 - b. După ce au fost ospătați, copiii s-au închinat celor doi bătrâni, știind cine sunt. Au spus că se închină lui Dumnezeu, pentru că el hrănește omenirea.
 - c. Dumnezeu le-a dat numele de sfinți, binecuvântându-i ca ziua lor să fie zi de sărbătoare.

14329. Mucenicii în iazul înghețat

Este atestat în Moldova.

1. (Fără titlu), Marian, *Sărbătorile II*, 151 (subsol).
 - a. Cei 40 de mucenici au fost băgați într-un iaz, într-o iarnă, pe un ger de crăpau lemnele. Unul din ei, neputând suporta asemenea pedeapsă, a fugit acasă.
 - b. Maică-sa l-a luat în spinare și l-a băgat din nou în iaz, ca să împlinească numărul celor 40 de Mucenici.

14330. Mucenicii și omul neștiutor

Este atestat în Moldova.

1. *Cei 40 de Sfinți și semănătura*. Niculiță-Voronca, *Datine și credințe*, 328.
 - a. Dumnezeu și Sf[ântul] Petre au văzut un om arând în ziua celor „40 de Sfinți“. Explicând omul că nu a știut că-i sărbătoare și Dumnezeu îl va ierta, a strâns o recoltă de 40 de căruțe de mazăre.
 - b. În anul următor l-au găsit în aceeași zi, lucrând la câmp. Le-a spus că anul trecut a semănat în aceeași zi și a strâns recoltă bună. Dumnezeu i-a dat 40 de ani de boală.

14331. Mucenicii și omul sărac

Este atestat în Moldova. S-au identificat 2 variante.

1. (*Patruzeci de Sfinți*). Marian, *Sărbătorile*, II, 149 (Frătăuții Vechi – Rădăuți / [jud.] Suceava).

- a. Un om sărac a lucrat în ziua de sărbătoare pentru că numai în acea zi a câpătat boii și plugul de la stăpânul lui (în ziua de 44 de sfinți).
 - b. Sfinții au aflat de ce lucrează în aceea zi (trimitând pe unul dintre ei să-l întrebe).
 - c. Săracul a scos recoltă bogată (pentru că cei 44 de sfinți au hotărât ca fiecare să-i dea câte o măsură de mazăre).
 - d. Bogatul, aflând acest lucru, a procedat la fel.
 - e. Sfinții au aflat că plugul și boii sunt ai lui.
 - f. L-au blestemat (dăruindu-i fiecare câte o lună de boală. Bogatul a avut 44 de luni de boală).
2. (*Patruzeci de Sfinți*). Marian, **Sărbătorile**, II, 146 (Volovăț – Rădăuți / [jud.] Suceava).

a (în ziua de 40 de Sfinți), b (cerându-i socoteală), c (de 40 de ori mai mult decât normal, pentru că așa au hotărât sfinții), d (mințind că e sărac și a câpătat numai în acea zi plugul), e, f (să scoată grâu de 40 de ori mai puțin decât normal și să ajungă argatul săracului).

14332. Pe Sfinții Mucenici nu trebuie să-i superi

Este atestat în Muntenia.

1. (Fără titlu). Rădulescu-Codin, **Comorile poporului**, 38. Republicată: *Sf[înții] patruzeci [de] mucenici*. ALB. Buc., 1927, nr. 3, 104.
 - a. În ziua de Mucenici oricum o fi vremea, nu trebuie să cârtești, ci să fii vesel și liniștit, pentru că superi pe Sf[înții] Mucenici și poți păți un rău.
 - b. Un moșneag, cu o fată bună și frumoasă, s-a însurat cu o mătușă care avea o fată hidoasă și leneșă. Ca s-o piardă, vitrega a stins într-o noapte focul și a trimis-o pe fata moșului să aducă foc.
 - c. Zărind de pe bordei o luminiță în depărtare, a mers într-acolo. A dat de un foc la marginea pădurii, unde erau mucenicii. Povestindu-le ce e cu ea și vrând să o încerce, deși era degerată, au întrebat-o dacă e mai bine pe vreme bună sau pe vreme rea. Fata le-a răspuns că dacă e sănătate, e bine pe orice vreme, pentru că oricare este dată de Dumnezeu.
 - d. Mucenicii i-au dat foc și au blagoslovit-o să fie frumoasă ca Soarele, să-i sară stropi de aur din gură și pe urmele ei să iasă busuioc.
 - e. Când a văzut vitrega ce daruri a câpătat fata moșului, a procedat la fel [cu fata ei]. Când au văzut-o Mucenicii, erau să fugă de asemenea arătare. Apoi i-au pus aceiași întrebare. Fata a înjurat vremea rea, spunând că e bine numai pe vreme bună.
 - f. Mucenicii i-au dat foc și au blestemat-o să se facă mai urâtă, limba să-i măture coșul, din gură să-i sară stropi de păcură și urma să-i fie de rășină. Cf. Tip. 480.

26. Sfântul Nicolae 14336–14337

14336. Sf[ântul] Nicolae, corăbier

Este atestat în Moldova.

1. *Sprizinatorul corăbierilor*. (T. Pamfile), I. CREANGĂ, 1918, nr. 36 (Țepu – Tecuci / [jud.] Galați). Republicată: **Pov. pop. rom.**, 76.
 - a. Sf[ântul] Nicolae a fost corăbier, îndeletnicindu-se cu negoțul pe ape și cu pescuitul.
 - b. Odată, o furtună i-a răsturnat corabia, și s-a înecat multă lume. Rugându-se însă lui Dumnezeu, au înviat cei înecați care i s-au închinat, numindu-l sfânt. Dumnezeu l-a primit în ceata aleșilor săi.

14337. Sfântul] Nicolae sprijinul fetelor nemăritate

Este atestat în Moldova. S-au identificat 2 variante.

1. *Sprijinul fetelor nemăritate*. (T. Pamfile), I. CREANGĂ, 1918, 75 (Țepu – Tecuci / [jud.] Galați). Republicată: **Pop. pop. rom.**, 75.
 - a. Un om cu trei fete era foarte sărac (și nu le putea mărita).
 - b. A hotărât să trimită fetele în lume să-și câștige existența.
 - c. Sfântul] Neculai a aruncat la casa săracului o pungă cu 150 de galbeni. Săracul socotind că e norocul fetei celei mari, a măritat-o.
 - d. Când a venit rândul mijlociei, s-a întâmplat același lucru.
 - e. Când a trebuit să plece fata cea mică, omul a pândit, l-a surprins pe Sfântul] Nicolae și i-a sărutat picioarele. Sfântul] i-a spus să mulțumească lui Dumnezeu de gândurile lui bune.
 - f. Omul și-a măritat și fata cea mică.
 - g. Apoi s-a călugărit și l-a slujit pe Sfântul] Nicolae până la sfârșitul vieții.
2. *Sfântul] Neculai*. Pamfile, **Sărbătorile de toamnă**, 170.
 - a (și nu avea nici măcar cu ce potoli foamea alor lui), b, c, d, e, g.

27. Sfânta] Odochia 14341**14341. Odochia cea frumoasă**

Este atestat în Moldova.

1. *Odochia cea frumoasă*. A. I. F., i. 13273 (Fundu Moldovei – Câmpulung [Muscel] / [jud.] Suceava).
 - I a. Odochia, o păgână frumoasă și bogată, era iubită de mulți feciori ce o acopereau cu daruri.
 - b. Văzând odată un călugăr citind o carte, despre care nu a vrut să-i spuie ce conține, [acesta] a sfătuit-o să se închidă într-o cameră unde postind 7 zile va afla singură. Odochia a făcut întocmai și a avut o viziune care a îndemnat-o să se facă călugăriță, cedând toată averea ei. Și Odochia s-a călugărit.
 - II a. Un fost iubit a căutat-o și, neputând pătrunde în mănăstire, s-a făcut călugăr. A intrat în mănăstirea unde era Odochia. Ea a suflat asupra lui, l-a omorât și apoi l-a înviat.
 - b. Un împărat păgân, trimițând oastea s-o omoare, Odochia a împietrit-o.
 - c. Feciorul împăratului, care s-a dus s-o pedepsească, și-a rupt un picior, apoi a murit. Împăratul, sfătuit de fostul ei iubit, i-a cerut iertare și Odochia i-a înviat fiul.
 - d. Un alt împărat a trimis soldați s-o omoare. Ea a mers cu ei și s-a lăsat chinuită până a murit. Din sânul ei a sărit o frunză, care a ars pe soldați.
 - e. Odochia i-a înviat apoi prin rugăciuni. A plecat la mănăstire unde, după un timp, a fost omorâtă de un împărat, pentru că i s-au sfârșit zilele.

28. Sfântul Pantelimon 14345–14347**14345. Ziua Sfântului] Pantelimon**

Este atestat în Muntenia.

1. *Pantelimon cu circovii lui*. Rădulescu–Codin, **Cal de zmeu**, 57 (Priboeni – Găești / [jud.] Argeș). Republicată: **GAZ. ȚĂR.**, 1926, nr. 14, 3.
 - a. Un cioban, auzind lătratul câinilor și repezindu-se să vadă dacă nu e lupul, și-a agățat cămaș de mărăcini. A vrut s-o coase, uitând că e ziua Sfântului] Pantelimon.

- b. Dumnezeu și Sfântul Petre, în chipul a doi bătrâni, au trecut pe acolo și l-au certat că lucrează. L-au sfătuit să arunce cămașa în mărăcini. Din senin a coborât un fulger, care a aprins mărăcinii cu cămașe cu tot.
- c. Ciobanul a îngenuncheat și s-a închinat, pentru că a scăpat. Dumnezeu i-a spus să păzească ziua Pantelimonului, cu circovii lui, care pot să-i facă rău. Apoi Dumnezeu a dispărut, ridicându-se spre cer într-o lumină orbitoare.

14346. Sfântul Pantelimon pedepsește

Este atestat în Transilvania.

1. (Fără titlu). VLĂST., 1932-1933, 119.

- a. În ziua de Pantelimon, o femeie, vrând să spele rufele, și-a trimis fata să cumpere săpun și sodă. Fata nu a vrut și i-a spus că nu trebuie să spele în acea zi, și maică-sa a blestemat-o s-o trăsnească.
- b. Fata a cumpărat cele cerute și a trăsnit-o în casă. De atunci nu a mai spălat în acea zi.

14347. Pantelimonul e rău de trăsnet

Este atestat în Muntenia.

1. (Fără titlu). Rădulescu-Codin, **Sărbătorile**, 32.

- a. Pantelimonul e rău de trăsnet, iar oamenii nu mănâncă mere până-n acea zi.
- b. Demult, s-a arătat unor oameni un măr care se scutura. Copiii morți adunau merele.
- c. Nu pot aduna și mânca din ele decât copiii oamenilor care n-au mâncat mere până-n ziua de Pantelimon.

29. Sfânta Paraschiva 14351-14355

14351. Paraschiva cea săracă

Este atestat în Muntenia.

1. (Fără titlu). Pamfile, **Sărbătorile de toamnă**, 60 (Argeș?).

- a. Paraschiva era o fată orfană și foarte săracă, care își lua bucățița de la gură și o dădea săracilor, împreună cu hainele ei.
- b. De aceea a devenit sfântă.

14352. Paraschiva răpită de tătari

Este atestat în Moldova.

1. *Vinerea Mare*. Pamfile, **Sărbătorile de toamnă**, 60.

- a. Pe vremea când mișunau hoardele tătarăști, o ceată de tătari au răpit-o pe frumoasa Paraschiva. Au vândut-o unui pașă din Akerman, pentru haremul lui.
- b. Vrăjit de frumusețea ei, pașa a vrut s-o ia de nevastă. Ea nu a primit și, într-o noapte, când pașa a vrut s-o ia cu sila, fata a fugit.
- c. Urmărită de soldați, care erau gata s-o prindă pe malul Limanului, fata s-a transformat într-un izvor.

14353. Paraschiva fuge de la părinți

Este atestat în Moldova.

1. *Paraschiva*. (T. Pamfile - **Legări**). B.A.R., ms. 5092, f. 110.

- a. Paraschiva nu a vrut să se mărite și a fugit de la părinți.
- b. A făcut o biserică slujind acolo până la moarte. După ce a murit, a fost găsită neputrezită.

14354. Paraschiva chinuită de păgâni

Este atestat în Moldova.

1. (Fără titlu). Pamfile, **Sărbătorile de toamnă**, 60 (jud. Galați?).

- a. Sf[ânta] Paraschiva a fost chinuită de păgâni.
- b. Au fiert-o în smoală și pucioasă, ca să se lepede de credința creștină.

14355. Paraschiva și Vinerea Mare

Este atestat în Moldova.

- 1. (Fără titlu). Pamfile, **Sărbătorile de toamnă**, 60.
 - a. Sf[ânta] Paraschiva a fost chinuită de păgâni într-o vineri.
 - b. De aceea, în orice zi ar cădea sărbătoarea ei, poporul tot Vinerea Mare o socotește.

30. Sfântul Petre 14359–14376

14359. Sfântul] Petre și ursitoarele

Este atestat în Moldova. S-au identificat 3 variante, care se grupează astfel:

- 1. (Fără titlu). Pamfile, **Sărbătorile de vară**, 118 (Țepu – Tecuci / [jud.] Galați). Republicată: *Sân Petru de la Izvorul Iordanului*. V. LIT., 1906, nr. 20, 17.
 - I a. Dumnezeu a coborât pe pământ, în chipul unui mocan, și a vândut unei femei bătrâne, ce-și dorea un copil, mere pentru purces grea.
 - b. La 9 luni, copilul nu a vrut să se nască. S-a pus pe pieptul femeii o furcă și un cosor pe care plodul să le ia, după cum este fată sau băiat. Cf. Tip. **11725**. Copilul a spus din burta că nu vine pe lume pentru atât de puțin.
 - c. Dascălul, bărbatul femeii, i-a promis copilului de nevastă pe fata ispravnicului, a postelnicului, a lui Vodă și chiar când i-a spus că-i va muri mama, copilul nu a vrut să vie pe lume.
 - d. O vrăjitoare l-a sfătuit să puie urechea pe pragul casei, ca să asculte ce spun vrăjitoarele, și va afla soluția. L-a făcut însă atent că cine ascultă ursirea, moare. Dascălul a ascultat și cu acest risc.
 - e. Ursitoarele au prezis soarta copilului: prima că nu se va naște copilul, până nu i se va promite de nevastă pe „Zâna fără de tată“. Cf. Tip. **409B*** și că va deveni sfânt; a doua că în chilia de piatră de la „Izvorul Iordanului“, pe o masă, se află deschisă cartea vieții pruncului.
 - f. A treia ursitoare a prezis că cine a ascultat cuvântul ursitoarelor, va muri de mâna pruncului.
 - II a. Copilul s-a născut.
 - b. I-a dat drumul pe o apă (într-un sicriaș, pe apa Iordanului).
 - c. A fost crescut de alții (de cei trei mocani, ursitori, pentru că sicriul a ajuns la palatul lor).
 - d. După nouă ani, l-au trimis să-și împlinească ursita.
 - III a. Băiatul a plecat la casa părinților.
 - b. A aflat de la tatăl lui că în chilia de piatră de la Apa Iordanului este cartea vieții lui.
 - c. Și-a omorât tatăl.
 - d. A plecat la Apa Iordanului.
 - e. A aflat din carte că trebuie să se războiască cu Șugă (feciorul babei Răscoroaia, dușmana zânei).
 - f. Răscoroaia mânca oameni.
 - IV a. La curțile babei, a fost pus să frigă morți, în timp ce ea își ascutea dinții.
 - b. A reușit s-o arunce pe babă în cuptor (spunând că este prea mic căruțul și nu poate căra cu el un om. Baba s-a așezat în cărucior ca să-i arate). Cf. Tip. **327C**.
 - c. L-a omorât pe Șugă (cu care s-a luptat mult timp).
 - d. Înfometat și înșetat, Petrea a obținut de la o porumbiță să-l ude. L-a aruncat și pe Șugă în cuptor și cenușa lui a risipit-o în vânt.

- V a. Zâna nu a vrut să-l urmeze până nu i-a înviat tatăl împietrit de babă.
 b. El l-a înviat, luând apă vie și moartă, de unde se bat munții în capete, așa cum aflase din cartea vieții lui (că se opresc când stă soarele-n cruce). Cf. Tip. 531, 590.
 c. S-a însurat cu zâna.
 d. Petrea a devenit împărat (după moartea socrului său).
 e. A domnit 50 de ani.
 f. I-a murit soția (și și-a ales înlocuitor).
 g. S-a călugărit, ducându-se la chilia de piatră (după multe încercări).
 h. Dumnezeu l-a luat în cer, dându-i cheile raiului.
2. *Ursitoarele*. Pamfile, **Mitologie**, I, 12.

I d₁ (O vrăjitoare adusă la căpătâiul unei femei ce nu putea să nască, a povățuit bărbatul să puie urechea pe pragul casei, ca să afle soluția; să știe însă că cine ascultă ursirea moare. Și dascălul a ascultat), e, f; II a (și creștea mare și frumos), b (într-un sicriaș, pe apa Iordanului), c (de cei trei mocani, ursitori, pentru că sicriul a ajuns la palatul lor), d; III a, b, c (care i-a spus că aceasta îi este ursita), d (după ce și-a cerut iertare mamei lui), e₁ (A aflat din carte tot ce are să pătimizească omul în lumea lui Dumnezeu, de când se naște, până moare).

3. (*Băiatul și ursitoarele*). (Niculiță-Voronca - **Fără titlu**). A. I. F., ms. 105, III, 56.

I f₁ (Ursitoarele au prezis unui copil că-și va omorî tatăl); II b (într-un coș), c (de un om care l-a pescuit); III a (și când a auzit ce-i este ursit, a plecat în lume pentru a evita nenorocirea), d (unde într-o chilie de piatră, pe o masă, se afla o carte în care fiecare își putea citi viitorul), e (feciorul babei Răcoarea, dușmana zânei), f; IV f, c; V a, b (povățuit de carte, de alt voinic și de calul său); III c (pentru că tatăl neputând muri, i-a cerut fiului său să-l omoare și acesta l-a ascultat, pentru că așa fusese sortit); V d, e, f, g, h.

14360. Sfântul] Petru eliberat de îngerii Domnului

Este atestat în Moldova.

1. (*Sân Petru-de-iarnă*). Marian, **Sărbătorile**, I, 230 (Todirești - Gura Humorului / [jud.] Suceava).
- a. Sfântul] Petru a fost întâi jidov. Jidovii, încercând să-l readucă la vechea credință și nereușind, au hotărât să-l omoare.
 b. L-au prins odată când propovăduia noua credință și l-au aruncat în temniță, în lanțuri, cu scopul de-a-l răstigni.
 c. După o rugă de trei zile și trei nopți a adormit. A visat pe îngerul Domnului care i-a spus că e vremea de fugit. Trezindu-se, a găsit temnița deschisă. A plecat și în urma lui s-au închis porțile. El s-a refugiat la apostoli.
 d. Străjile au povestit că îngerii Domnului i-au dat drumul. Au fost mituiți, ca să nu mai povestească acest lucru.
 e. De atunci se serbează ziua lui Sân Petru de iarnă, în amintirea acestei minuni.

14361. Sfântul] Petre și lupii

Este atestat în Muntenia. S-au identificat 2 variante.

1. *Sfântul] Petre*. Zanne, **Proverbele românilor**, VII, 179.
- a. Sfântul] Petre este tovarășul de totdeauna al lui Dumnezeu. Când se plimbă pe pământ, păstrează cheile raiului.
 b. Lupii sunt câinii lui.
 c. Unde le poruncește Sfântul] Petre, acolo fac lupii pradă. Cf. Tip. 14153. Pot trece pe lângă o vită și dacă nu au poruncă, nu o mănâncă.

d. Când se strâng mai mulți lupi la un loc și urlă, se spune că se roagă Sfântului să le rânduiească hrana.

2. *Despre Sfântul Petre și despre lupi.* (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4557, f. 223 (Ceptura – Mizil / [jud.] Prahova).

b, c₁ (Când se strâng lupii la răscruce și urlă, apare Sfântul Petre în mijlocul lor și le spune ce vite să mănânce), e. Unora le aruncă un fel de turtă dulce din care dacă un om ar mânca s-ar preface în lup. Atunci când urlă un lup e păcat să tragi în el.

14362A. Sfântul Petre rânduiește hrana lupilor

Este atestat în Muntenia.

1. (Fără titlu). Rădulescu-Codin, **Sărbătorile**, 19.

a. Sfântul Petre rânduiește traiul lupilor, care sunt câinii lui. Chiar dacă moare lupul înainte, omul rânduiește nu scapă.

b. Un om fusese rânduiește unui lup care a fost împușcat de vânători. Omul, învărtindu-se în jurul lupului și laudându-se, s-a atins cu mâna de un colț al lupului. Mâna i s-a umflat și după două zile a murit. Cf. Tip. **934B**.

c. De aceea nu se lucrează de Sâmpietru de iarnă, pentru că este rău de lupi.

14362B. Omul sortit lupului, moare

Este atestat în Muntenia și Moldova. S-au identificat 2 variante.

1. (Fără titlu). (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4553, f. 189 (Gârliciu – Hârșova / [jud.] Constanța).

a. Un vânător s-a urcat într-un copac (pentru că auzise lupii urlând în vârful unei coline și voia să vadă ce este cu ei).

b. Lupii s-au adunat (și unul a început să urla).

c. A venit un om călare (și nu a avut cum să-i facă semn să nu se apropie, ca să nu-l mănânce lupii).

d. Omul a împărțit hrana lupilor (le-a dat câte o bucată de mană, apoi a spus unuia să se ducă să fure unui om trei oi, pentru că și el furase o oaie de la altul).

e. Unui lup șchiop i-a desemnat omul din copac (cu condiția să roadă pomul și când l-o doborî, să-l mănânce).

f. Lupul a ros copacul toată noaptea și dimineața au venit oamenii chemați de vânător în ajutor.

g. Lupul a fost împușcat (de acești oameni).

h. Vânătorul a dat cu piciorul în gura lupului și a murit (după un an de chinuri, în aceeași zi în care fusese hărăzit să fie mâncat de lup. Cf. Tip. **934B**).

2. *Ce-ai să pați, ți-e scris pe frunte.* I. CREANGĂ, 1911, nr. 10, 339 (Din Moldova de nord?).

a (pentru că fusese urmărit de lupi), c (care era împăratul animalelor),

b (la sunetul buciului lui), d, e, g (de vânător), h (după un timp, pentru că s-a înțepat într-un colț al lupului). [Cf. Tip. 14365 A-C; 14366.]

14363. Omul bogat rânduiește lupului

Este atestat în Moldova.

1. (Fără titlu). Pamfile, **Sărbătorile de vară**, 148 (Țepu – Tecuci / [jud.] Galați). Republicată: *Sfântul Petre și rânduiala lupului*. I. CREANGĂ, 1918, 33; **Pov. pop. rom.**, 33.

a. Sfântul Petre atribuie uneori drept hrană și oameni lupilor, care sunt câinii lui. Un om bogat a visat că a fost sorocit lupilor.

b. Boierul s-a ascuns într-o ladă mare de fier în care stătea închis toată ziua. Seara, ai casei când au descuiat lada, a sărit din ea un lup. În ladă nu s-au găsit decât oasele bogatului. Cf. Tip. **934B***, **14157**.

14364. Omul de pe cruce

Este atestat în Transilvania și Muntenia. S-au identificat 2 variante identice.

1. *Puterea crucii*. CAL. SĂT. ROM., 1924, 41.

2. *O poveste cu tâlc*. BUCIUM., 1925–1926, nr. 4, 2.

- a. Sf[ântul] Petre are grijă de lupi, destinându-le mâncarea, pentru că sunt câinii lui. Odată, în ajun de Sf[ântul] Ilie, rugându-l pe Sf[ântul] Petre să-i lase să mănânce un om, au tras la sorti care lup să mănânce pe Pinta din satul apropiat.
- b. A doua zi, după ce oamenii au descoperit ravagiile făcute de lupi, s-au dus supărați la biserică. Pinta, un om necredincios, a pornit spre cârciumă, trăgând din sticla de rachiu.
- c. Abătându-se în pădure să se uite la lemnele tăiate în ajun, s-a luat după el un lup. Pinta s-a urcat pe o cruce de piatră. Lupul, neputându-l ajunge, s-a așezat liniștit lângă cruce. Niște săteni, trecând pe acolo, au gonit lupul și l-au dus pe Pinta acasă, mort de frică.
- d. Pinta s-a culcat seara pe prispă, cu pușca lângă el, după ce a tras din sticlă și a adormit. A doua zi a fost găsit mort, cu gâtulejul sfâșiat de lup.

14365A. Omul din copac și lupul șchiop

Se combină cu Tip. 122N*. Este atestat în Moldova, Transilvania și Muntenia. S-au identificat 6 variante, care se grupează astfel:

1. 2. (Fără titlu). Marian, **Sărbătorile**, I, 233 (Frătăuții Vechi – Rădăuți / [jud.] Suceava; Frătăuții Noi – Rădăuți / [jud.] Suceava).

I a. Sf[ântul] Petru este patronul lupilor și le împarte hrana în noaptea spre Sân Petru.

b. Un om s-a urcat într-un copac să vadă acest lucru.

c. L-a văzut pe Sf. împărțindu-le hrana.

d. Lupului șchiop i-a desemnat omul din copac.

e. Lupul a rămas acolo, căutând să-și ia prada și nu a reușit.

f. Omul a fost salvat de alții care i-au auzit strigătele (și lupul s-a ascuns).

g. Lupul a furat omul (în momentul în care oamenii s-au așezat să mănânce).

h. De atunci țin oamenii această zi, pentru că se tem de lupi și pentru că Sf[ântul] Petre e patronul lor. [Cf. Tip. 14362B.]

3. *Sfântul Gheorghe*. Zanne, **Proverbele românilor**, VII, 174.

I b₁ (Un cioban lucrând în ziua de Sf[ântul] Gheorghe, a auzit noaptea lupii urlând. S-a dus să vadă unde urlă. Pentru a vedea pe Sfânt el s-a urcat într-un copac), c (îndreptându-i în altă parte, pentru că lupii veniseră la rădăcina copacului în care era suit omul), d, f (și care l-au dus la stână, culcându-l între ei), g₁ (Lupul a mâncat omul care-i fusese făgăduit de Sf[ântul] Gheorghe și a doua zi i s-au găsit numai oasele, alături de stână).

4. *Ce ți-e scris, în frunte ți-e pus*. (M. Lupescu), ȘEZ., 1901, 154 (Broșteni – Fălticeni / [jud.] Suceava).

I b₂ (Niște ciobani auzeau de la stână lupii urlând și-i vedeau cum se strâng într-o poiană. Unul din ei s-a urcat într-un brad să vadă), c, d, g (venind noaptea la stână); II a. Un alt lup a venit acolo și Sf[ântul] i-a desemnat să mănânce o oaie rătăcită în tufiș, b. Oaia l-a rugat s-o mănânce la lumină. Câinii l-au văzut pe lup și l-au gonit;

II a. Lupul a dat de o scroafă sălbatică pe care a vrut s-o mănânce. Scroafa l-a rugat s-o lase să-și plângă neamurile.

b. Scroafa a țipat de s-au adunat multe scroafe sălbatice și l-au luat la

fugă pe lup. Cf. Tip. **122A*II**; **122FII** + (românesc), Tip. **122N*** I a (o iapă), b, c; II b (până n-o mai vedea), c₁ (Un om i-a făcut acest serviciu). Revine tip inițial.

IV a. Lupul a dat de un arici, care l-a dus să mănânce o iapă moartă. Ariciului nu i-a dat însă nimic. b. Ariciul l-a dus să jure la *Sf[ânta] Evanghelie* ca să se vadă cine are dreptate. *Sf[ânta] Evanghelie* era o capcană în care lupul și-a prins laba și a fost omorât de vânător. Cf. Tip. **35C***, **44B*** (românesc), **51****.

5. *Pațâmea ciobanului*. A. I. F., i. 11094 (Cerbăl – [jud.] Hunedoara).

I b₃ (Trei ciobani au auzit lupii urlând noaptea pe un deal. Unul dintre ei s-a dus să vadă și s-a urcat într-un copac), c₁ (După ce s-au strâns lupii, a venit un cal alb care le-a împărțit hrana), d, e, f₁ (Când lupul a plecat, ciobanul s-a dus la ai lui și le-a povestit totul), g (care era culcat între ai lui, ca să-l păzească de lup. L-a mâncat și a rămas numai un picior de-al omului).

6. *Trei frați*. A. I. F., i. 11328 (Meria – [jud.] Hunedoara).

I b₄ (doi ciobani erau la oi. Fratele lor care le-a adus de mâncare, auzind lupii urlând s-a dus să vadă ce este. Lupii l-au urmărit și ca să scape, omul s-a urcat în copac), c₂ (Ursitoarea a ursit unui lup să mănânce omul din copac), f₂ (A fost salvat de frații lui care au tras în lup), g (și l-a mâncat de a rămas numai cojocul lui).

14365B. Omul ascuns în butoi

Este atestat în Muntenia și Moldova. S-au identificat 2 variante.

1. *Ursita*. LUMEA COPII., 1925, 126.

- a. Lupii vin la „ursită“ la Sf[ântul] Petru și nu ies din vorba lui.
- b. Odată un om s-a urcat într-un copac, la pândă.
- c. A văzut cum s-au strâns lupii și fiecareia i s-a desemnat hrana (de câte un moș cu barbă până-n brâu).
- d. Lupului șchiop, care venise ultimul, i s-a atribuit omul din copac.
- e. Lupul l-a păzit toată noaptea și o jumătate de zi.
- f. Omul a fost salvat (de niște oameni care au trecut pe acolo. Au speriat lupul și l-au dus acasă mai mult mort de frică pe cel vizat).
- g. Lupul a venit seri de-a rândul la casa omului să-l ia și a fost gonit.
- h. A fost ascuns în fiecare seară într-o butie de feciorii lui și lupul nu s-a mai arătat câteva zile.
- i. Când a venit din nou într-o seară, încolțit de câini, lupul s-a ascuns într-o butie în șopron, unde feciorii l-au băgat apoi pe tatăl lor să-l ascundă.
- j. A doua zi a sărit lupul din butie și a luat-o la fugă. Cf. Tip. **934B***.

2. (Fără titlu). Marian, *Sărbătorile*, I, 234 (Frătăuții Noi – Rădăuți / [jud.] Suceava).

b (în noaptea dinspre Sân Petru de iarnă, să vadă cum împarte Sfinții hrana lupilor), c, d, f (de feciorii lui care l-au ascuns într-o butie, să-l ducă acasă în carul cu boi), j. Pe drum, rugați de o femeie șchioapă s-o ia în car, au băgat-o și pe ea în butie, i₁ (Ajunși acasă, lupul a sărit din butie și din tatăl lor nu au găsit decât oasele. Femeia șchioapă fusese lupul), k. De atunci țin oamenii ziua Sf[ântului] Petre de iarnă și zic că-i patronul lupilor.

14365C. Lupul șchiop mănâncă omul atribuit drept hrană

Este atestat în Moldova.

1. (Fără titlu). Marian, *Sărbătorile*, I, 244 (Todirești – Gura Humorului / [jud.] Suceava).

- a. Un om mergând la vânat s-a suit într-un copac sub care a venit un

- lup. Omul l-a împușcat, cum și pe alții care au venit pe rând. Au mai venit apoi și alți lupi, care au mâncat pe cei împușcați. Omul din copac terminase încercătura.
- După un timp, a venit Sf[ântul] Trif în straie albe. El a desemnat hrana fiecărui lup și la urmă, venind unul șchiop, i-a desemnat omul din copac.
 - Niște oameni au fugărit lupul și l-au dus pe cel din copac acasă. Feciorii lui l-au pus într-o ladă, pe care o luau cu ei oriunde se duceau.
 - Odată, mergând la târg, la un pod, le-a ieșit în cale un om fugind. l-a rugat să-l ascundă, pentru că-l fugărește un lup. Ei l-au băgat în lada unde era tatăl lor.
 - Când au deschis lada, a sărit din ea un lup, iar tatăl lor era mâncat. Omul fusese lupul șchiop căruia Sf[ântul] îi hărăzise prada și reușise în acest fel să puie mâna pe ea. Cf. Tip. 934B*.

14366. Lupul fură victima din mijlocul ciobanilor

Este atestat în Moldova. S-au identificat 4 variante, care se grupează astfel.

- (Fără titlu). Rădulescu-Codin, **Sărbătorile**, 19.
 - Sf[ântul] Petre rânduiește hrana lupilor și-i desemnează mai ales pe oamenii care lucrează în ziua de Sâmpietru de iarnă.
 - Niște ciobani erau cu oile în apropierea unei răspântii.
 - Lupii veneau la crucea acestei răspântii (și urlau).
 - Un cioban s-a ascuns acolo să vadă ce se petrece (cu toate că tovarășii lui au încercat să-l oprească).
 - A văzut cum e împărțită hrana fiecărui lup (de către Sf[ântul] Petre).
 - Lupului șchiop, care venise la urmă, i-a fost desemnat ciobanul (urcat pe cruce).
 - Când a reușit să se ducă ciobanul la stână, a povestit ciobanilor ce pățise.
 - Ciobanii l-au legat noaptea de obiecte sunătoare (clopote și căldări și l-au legat cu o funie de ceilalți).
 - Voiau să simtă când va veni lupul.
 - Lupul a reușit să-și ia prada.
 - Dimineața ceilalți ciobani au găsit câteva oase în poiană.
- Câinii lui Sf[ântul] Petre*. Rădulescu-Codin, **Cal de zmeu**, 68 (Priboeni - Găești / [jud.] Argeș). Republicată: GAZ. ȚĂR., 1926, nr. 15, 3; ALB. Buc., 1926, nr. 41-42, 502; ȚĂRĂNISM., 1932, nr. 5, 15; ALB. Buc., 1938, nr. 14, 210.

b, c (și urlau. La ziuă se răspândeau și oamenii constatau în aceeași zi stricăciunile făcute), d, e (de către un unchiaș cu barba albă și chei la brâu), f (urcat pe cruce) g (și unul dintre ei a spus că moșneagul trebuie să fie Sf[ântul] Petre, iar lupii sunt câinii lui), h (clopote și căldări și l-au culcat între ei) i (și așa l-au gonit de mai multe ori), j (într-o noapte când ciobanii au adormit adânc), l. Așa s-a împlinit porunca Sfântului.
- La răspântie*. PRIETEN. NOSTRU, 1911-1912, 33.

b, c (să le împartă Sf[ântul] Petre poruncile), d, e (de către Sf[ântul] Petre), f (ascuns după cruce), g, h (două căldări și l-au culcat între ei), i, j, k₁ (Ciobanii au găsit dimineața numai urme de sânge și hainele celui mâncat de lup), m. Oamenii au mutat crucea și țarinile nu au mai rodit ca pe vremuri.
- Mana lupilor*. (Gh. Fira). ȘEZ., 1913, 167 (Ștefănești - [jud.] Vâlcea).

a₁ (În noaptea de Sf[ântul] Petru se strâng toți lupii și Sfinții le împarte mană), f (urcat pe cruce de frica lupilor), g (și care l-au păzit), h (clopote

de picioare), i, j, k₂ (Ciobanii au găsit dimineața numai cizmele celui mâncat de lup).

14367. Sfântul] Petre atribuie lupului un cal pintenog

Este atestat în Moldova. S-au identificat 2 variante.

1. (Fără titlu). Pamfile, **Sărbătorile de vară**, 148 (Țepu – Tecuci / [jud.] Galați).
 - a. Lupii sunt căteii Sfântului] Petru și nu mănâncă decât ceea ce le atribuie Sfântul.
 - b. Odată, a poruncit unui lup să mănânce calul pintenog al unui om. Ca să nu-l găsească lupul, omul a mânjit piciorul calului cu balegă.
 - c. Lupul, rugându-l, s-a plâns Sfântului] Petre. Acesta l-a trimis să mănânce pe stăpânul calului, ceea ce s-a și întâmplat.
2. *Iarăși Sfântul] Petru și rânduiala lupului.* (T. Pamfile), I. CREANGĂ, 1918, 35 (Țepu – Tecuci / [jud.] Galați). Republicată: **Pov. pop. rom.**, 35.
 - b, c.

14368. Ciobanul care a urlat ca lupii

Este atestat în Transilvania.

1. (Fără titlu). Densusianu, O., **Graiul din Țara Hațegului**, 108 (Densuș – Hațeg / [jud.] Hunedoara).
 - a. De Sfântul] Andrei se împart pagubele de peste an. Toți lupii urlă, cerând lui Dumnezeu să le împartă hrana.
 - b. Un cioban s-a urcat într-un pom să urle ca lupii. A fost hărăzit drept mâncare, de către Dumnezeu, unui lup șchiop.
 - c. Ciobanul s-a dus la ai lui, dar lupul a venit și l-a luat. Pentru că a urlat ca lupii, a fost hărăzit lupului.

14369. Sfântul] Petre și pescărița

Este atestat în Transilvania.

1. *Das Fasten des heiligen Petrus.* Schott, **Walachische Märchen**, 290.
 - a. Sfântul] Petre avea o drăguță pescăriță, căreia îi făcea pe plac. Printre altele, prinzând ea într-o noapte mult pește, l-a dus la târg. A vândut numai o parte din el și s-a plâns Sfântului].
 - b. Sfântul] Petre a ordonat imediat post, ca să se vândă peștele. De atunci a rămas postul Sfântului] Petre.

14370. Opincile Sfântului Petru

Este atestat în Transilvania.

1. *Postul lui Sân Petru.* F. POP., 1892–1893, 123.
 - a. Pe vremea când Dumnezeu umbla cu Sfântul] Petre pe pământ, ungurul a furat opincile Sfântului și le-a pus în traista românului.
 - b. Sfântul] a găsit opincile și știind că românul nu are nici o vină, i le-a dat să le poarte până la moarte. Românul i-a promis în schimb că va ține post de ziua lui. De atunci se ține postul lui Sân Petru.

14371. Postul Sfântului Petru

Este atestat în Moldova. S-au identificat 2 variante.

1. *Postul Sân Petrulei.* (T. Pamfile – **Fără titlu**). B.A.R., ms. 5094, f. 134. Publicată: (Fără titlu). **Sărbătorile de vară**, 114.
 - a. Sfântul] Petru călătorea odată cu Sfântul] Pavel sau Sfântul] Dumitru. Intrând într-o cârciumă cu cheflii, au fost siliți de aceștia să joace cu ei.
 - b. Celălalt Sfânt], întrebându-l pe Sfântul] Petre ce pedeapsă le va da, Sfântul] Petru a răspuns că le va orându-i post înaintea sărbătorii sale.
 - c. Postul Sfântului] Petru și Pavel se ține pentru grindină, sănătatea oamenilor și a vitelor.
2. *Postul Sâmpetrulea.* (T. Pamfile – **Fără titlu**). B.A.R., ms. 5094, f. 335.
 - a, b.

14372. Sfântul] Petre și Luna

Este atestat în Muntenia.

1. (*Sărbătoarea Lunei*). N. Densușianu – **Răspunsuri**. B.A.R., ms. 4555, f. 81 (Gângiova – Segarcea / [jud.] Dolj).
 - a. Ziua Săncietrului de iarnă este socotită Sărbătoarea Lunei.
 - b. În acea zi Sfântul] Petru a vânat Luna din mare, sub forma unei mrețe.

14373. Sfântul] Petre și babele

Este atestat în Moldova.

1. *Măritișul babelor*. OP. SAT., 1928–1929, nr. 2, 7 (Mihăileni – Dorohoi / [jud.] Botoșani).
 - a. Pe vremea când umbla Sfântul] Petre pe pământ, au venit la el trei babe: o chioară, o surdă și o știrbă și i-au cerut să se poată mărita.
 - b. Sfântul] Petre le-a răspuns că nu vor găsi ce le trebuie. Cea chioară trebuie să ia un om cu trei ochi, cea știrbă, unul cu două guri și cea surdă, unul cu patru urechi.
 - c. Le-a sfătuit apoi ca cea chioară să țină în sân 40 de zile sămânță din bozii în care s-a spânzurat Iuda; cea surdă să asculte ce spune vântul și să-l îngâne și cea știrbă să mănânce sămânță de cânepă și să spuie anumite cuvinte și apoi se vor mărita. Cum aceste lucruri nu s-au putut împlini, cele trei babe au rămas nemăritate.

14374. Foamea Sfântului Petre

Este atestat în Moldova. S-au identificat 3 variante, care se grupează astfel:

1. *Sfântul] Petru și mâncarea*. Niculiță-Voronca, **Datine și credințe**, 253.
2. (Fără titlu). Pamfile, **Sărbătorile de vară**, 137.
 - a. Umblând Dumnezeu, Sfântul] Petru și Sfântul] Pavel prin lume, Sfântul] Petru se plângea mereu de foame.
 - b. Dumnezeu i-a scos mâțele pe când dormea și le-a înșirat (pe o răchită).
 - c. La înapoiere au găsit răchita uscată.
 - d. Dumnezeu i-a explicat că mâțele Sfântului] Petru o mâncase.
3. *Sfântul] Petru și mâncarea*. Niculiță-Voronca, **Datine și credințe**, 253.
 - a, b (pe un măr), c₁ (La înapoiere au găsit frunzele mărului mâncate și mâțele țipau de foame), d.

14375. Baba neascultătoare și Sfântul] Petre

Este atestat în Muntenia.

1. *Sfântul Petre*. Zanne, **Proverbele Românilor**, VII, 179. Republicată: (Fără titlu). Pamfile, **Sărbătorile de vară**, 149 (subsol).
 - a. O babă, sfătuită să nu dea seara sare cu împrumut că e rău de lupi, nu a ascultat, spunând că nu are ce-i mânca decât dosul.
 - b. Sfântul], supărat, a pedepsit-o și, când a ieșit afară, într-o noapte, un lup i-a sfâșiat dosul.

14376. Planul Sfântului Petre

Este atestată în Muntenia. S-au identificat 2 variante identice.

1. *Planul Sfântului] Petre*, Ispirescu, **Poveștile unchiașului**, 324. Republicată: Pamfile, **Sărbătorile de vară**, 127.
2. *Planul Sfântului] Petre*. ALB. Buc., 1939, 682.
 - a. Iisus s-a dus cu Petre, apostolul, să vadă cum poate scăpa vreun om din iad. Sfântului], privind chinurile păcătoșilor, nu a observat când a plecat Iisus.
 - b. Când s-a trezit singur și înconjurat de milioane de draci, negăsind ușa, s-a prefăcut că ia măsura iadului cu o ată. A bătut o țărășe și a făcut să ajungă la urechea tartorului că vrea să clădească o biserică. Cf. Tip. **804D**.

- c. De frică, Tartorul a dat ordin să fie azvârlit afară din iad, spre bucuria Sfântului].
Vezi și Tip. 14209B.

31. Sfântul Sisoe 14380–14381

14380. Sfântul] Sisoe și dracul

Este atestat în Muntenia și Moldova. S-au identificat 2 variante.

1. *Minunea Sffântului] Sisoe.* (C. N. Mateescu), I. CREANGĂ, 1915, nr. 7, 194.
 - I a. Diavolul a furat și a înghițit cei 5 coconi ai sorei Sfântului] Sisoe, Melentica. Ea s-a închis într-o chilie cu două slujitoare și merinde pentru 3 ani, ca să nască al șaselea copil.
 - b. Dumnezeu a trimis pe Sfântul] Sisoe, pe o furtună care l-a dus la marginea mării, la peștera sorei lui. Sora lui l-a lăsat să intre, dar o dată cu el a intrat și diavolul sub forma unui grăunte sub copita calului Sfântului.
 - c. Diavolul a furat copilul.
 - d. Sfântul] a alergat după diavol.
 - II a. A întreat o salcie dacă nu a văzut diavolul, iar salcia i-a spus că nu a văzut nimic. Sfântul] a blestemat salcia să înflorească și să nu rodească.
 - b. A întreat rugul dacă nu a văzut diavolul și rugul a răspuns că nu a văzut nimic.
 - c. Rugul a fost blestemat (să fie de râsul oamenilor).
 - d. A întâlnit paltinul care i-a spus că a văzut pe diavol. A fost binecuvântat să stea înaintea bisericii și să cheme păcătoșii la pocăință. Cf. Tip. 10450.
 - e. A întâlnit măslinul care i-a spus că a văzut pe diavol (care a intrat în mare).
 - f. Măslinul a fost blagoslovit (să se facă din el mirul cu care să se boteze oamenii).
 - g. Sfântul] Sisoe a salvat copilul.
 - h. Ajuns la marginea mării, a aruncat undița și a prins pe diavol. I-a cerut să verse laptele supt de la maică-sa. Dumnezeu a făcut acest lucru și diavolul a vărsat cei 6 coconi. Sisoe i-a dus surorii lui. Pe dracul l-a jurat să nu mai facă rău oamenilor. Cf. Tip. 14220.
2. *Legenda măslinului și a rugului de mure.* CULT. POP., 1922, nr. 44, 6 (Jorăști – [Tg.] Bujor / [jud.] Galați).

I c (unei femei), d (la ruga femeii); II b, e (și să se grăbească că poate-l ajunge), g, f (de Dumnezeu, la ruga lui Sisoe. De atunci creștinii se miruiesc cu uleiul măslinului), c (de Dumnezeu, la ruga lui Sisoe, ca din el să crească țepi, să fie veninos cum i-a fost inima; să fie de batjocura oamenilor și numai țigani să-l îndrăgească).

14381. Dracul în capcană

Este atestat în Muntenia.

1. *Dracul în capcană sau prinderea Satanei cu 7 nume.* **Culegere de basme**, 39.
 - a. Sfântul] Sisoe, făcătorul de minuni, a plecat călare, în căutarea diavolului. Acesta furase și cel din urmă copil al surorii sale, despre care nimeni nu auzise și nu-l văzuse.
 - b. Pe când se ruga lui Dumnezeu să-l ajute, a ieșit din pământ o namilă de om pârros, cu barba lungă până în pământ, acoperit numai cu câteva frunze de brustur. Acesta i-a spus că este „Foamete împărat“, care a

înghițit până și pământul țării. De aceea a fost blestemat de Dumnezeu să trăiască departe de lume, mii de ani, flămând și fără să vadă vreo viețuitoare.

- c. Dezlegându-l de blestem, Sfântul] l-a luat cu el. Foamete i-a promis că după ce-l vor găsi pe diavol se va călugări și va lua numele de Antonie Schimnicul.
- d. Au găsit, după șapte zile și șapte nopți, pe draci, transformați în șoareci și porci și i-au zdrobit, împreună cu mama lor. Scaraoschi, care se transformase întâi în muscă, apoi în păianjen, nu a cedat copiilor, cu toate amenințările, decât când l-au amenințat cu botezul.
- e. Luând cei șapte copii ai surorii sale, au plecat. Au poposit la casa unui gospodar cu șapte fete, cu care a însurat cei șapte feciori, făcând nuntă mare.

32. Sfântul Spiridon 14385-14391

14385A. Focul, apa și lutul

Este atestat în Moldova. S-au identificat 3 variante, care se grupează astfel:

1. *Sfântul Spiridon*. (N. Mateescu). I. CREANGĂ, 1908, n. 4, 110 (Putna – Rădăuți / [jud.] Suceava).
2. *Spiridon, făcătorul de minuni*. Pamfile, **Sărbătorile de toamnă**, 182.
 - I a. Un faraon ținea fierul în foc cu mâna și nu se ardea.
 - b. A pus și pe un călugăr să facă acest lucru și nu a reușit.
 - c. Faraonul l-a culcat pe călugăr între cele două surori ale lui, așa cum făcea el de obicei.
 - d. Una din surori a născut un băiat, pe care Dumnezeu l-a botezat cu numele de Spiridon, făcătorul de minuni.
 - II a. Când s-a făcut mare, a plecat în lume să se sfințească (însoțit de evrei, sârbi și alții).
 - b. Fiind prost îmbrăcat, însoțitorii lui s-au rușinat cu el.
 - c. Într-o noapte au tăiat capul măgarului și al calului (ce-l însoțeau pe Sfântul] Spiridon, gândind că nu va mai avea cu ce să vină după ei).
 - d. Sfântul] Spiridon a lipit capetele și din greșeală le-a pus invers. Cf. Tip. **1169, 11125, 14391**.
 - e. Când i-a ajuns din urmă pe ceilalți, în a doua noapte, au jupuit picioarele animalelor până la genunchi (ca să nu ajungă o dată cu ei la împăratul, să se sfințească). Cf. Tip. **1212**.
 - III a. Spiridon a ajuns și a explicat împăratului că animalele și-au suflecat izmenele (trecând prin nămol).
 - b. Sârbii s-au plâns că nu au mâncat.
 - c. Împăratul a ridicat o cărămidă (pe care nimeni nu o putea ridica).
 - d. A cerut oamenilor să spună din ce e făcută cărămida.
 - e. Oamenii nu au știut să răspundă.
 - f. Spiridon a spus că este făcută din trei părți (din foc, care merge în sus, din apă, care merge în jos și din lut, care-i rămâne în mână).
 - g. Împăratul i-a dat numele de Sfântul] Spiridon, făcătorul de minuni.
3. *Sfântul] Spiridon*. A. I. F., i 10869 (jud. Vrancea?).
 - I a (și avea și două surori), c₁ (Cu una dintre ele s-a culcat un călugăr), d; II a, b (pentru că erau bogați), c (ca să-și bată joc de el, pentru că umbla călare pe un măgar), d (și de atunci se vede dunga albă la gâtul măgarului), e; III a (trecând prin apă), b, c, d (și cine va ghici, va deveni sfânt, făcător de minuni), e (și unii spuneau că este făcută numai dintr-o parte, iar alții din două părți), f (și împăratul storcând cărămida, a mers focul în sus, a curs apa și a rămas cu lutul în mână), g.

14385B. Sf[ântul] Spiridon la Sobor

Este atestat în Muntenia. S-au identificat 5 variante, care se grupează astfel:

1. *Sf[ântul] Spiridon în Sobor*. Tuțescu, **O parte din Sfinții poporului**, 31 (Cătane - Costești / [jud.] Argeș). Republicată: *Sf[ântul] Spiridon*. ȘEZ., 1907-1908, nr. 7-8, 88.
2. *Spiridon, făcătorul de minuni*. Pamfile, **Sărbătorile de toamnă**, 185 (Oltenia?).
 - a. Sf[ântul] Spiridon, chemat la un Sobor, a poposit pe drum la un han. Din urmă l-au ajuns și alți sfinți care au rămas până dimineața.
 - b. În zori, ceilalți au plecat pe furiș (pentru ca Sf[ântul] Spiridon să nu ajungă la Sobor o dată cu ei).
 - c. Au tăiat capetele animalelor (al calului Sf[ântului] și al măgarului slugii sale).
 - d. Capetele animalelor au fost puse invers, din greșeală (de către slugă, din porunca Sf[ântului]). Cf. Tip. **1169, 11127**.
 - e. Sf[ântul] a despărțit cele trei elemente (la Sobor, strângând în mână cărămida din care a curs jos apă. Focul a mers în sus și în mâini a rămas cu noroiul).
3. (Fără titlu). Rădulescu-Codin, **Sărbătorile**, 92. Republicată: *Sf[ântul] Spiridon făcătorul de minuni*. ALB. Buc., 1927, nr. 10, 381.
4. *Spiridon, făcătorul de minuni*. Pamfile, **Sărbătorile de toamnă**, 183 (jud. Argeș?).
 - a₁ (Odată au plecat la drum Sf[ântul] Spiridon, Sf[ântul] Petre și Sân Nicoară și au poposit la un han), b, c (capul unuia dintre caii lor și apoi capul măgarului Sf[ântului, fiind întuneric), d (de Sf[ântul] Spiridon, fiind întuneric), e (luând o cărămidă pe care a strâns-o. Fumul s-a ridicat în sus, apa a curs și huma i-a rămas în mâini. Le-a spus că numai el poate face dintr-un element, trei), f. De atunci i se zice Sf[ântul] Spiridon, făcătorul de minuni. Tot de atunci are calul capul cam mic pentru trupul lui și măgarul prea mare pentru al lui.

[5.] Pentru restul de variante, vezi Tip. **14388B (1)**.

14386. Sf[ântul] Spiridon urât de călugări

Este atestat în Moldova.

1. *Spiridon, făcătorul de minuni*. Pamfile, **Sărbătorile de toamnă**, 195 (Moldova de nord?).
 - a. Odată, Sf[ântul] Spiridon cu alți călugări au plecat la o adunare. Pentru că-l urau, călugării au tăiat capetele celor doi cai ai Sf[ântului].
 - b. Sf[ântul] le-a lipit capetele la loc. În grabă, a pus capul negru la calul alb și capul alb la calul negru. Și călugării s-au minunat.
 - c. La adunare, Sf[ântul] Spiridon a luat o cărămidă și strângând-o în mână, focul s-a ridicat în sus, apa a căzut în jos și lutul i-a rămas în mână.
 - d. De la această minune a rămas crucea. Până atunci se zicea numai „în numele Tatălui și al Fiului“ și a fost completat cu „al Sf[ântului] Duh, amin!“.

14387. Schimbarea capetelor cailor

Este atestat în Moldova.

1. *Spiridon, făcătorul de minuni*. Pamfile, **Sărbătorile de toamnă**, 185 (Neamț?).
 - a. Doi stoleri ce au lucrat în ziua Sf[ântului] Spiridon, s-au dus seara călări la o cârciumă în alt sat: unul pe un cal alb și celălalt pe un cal negru.
 - b. Când să plece din cârciumă, au găsit calul alb cu cap negru și pe cel

negru cu cap alb. Într-un târziu și-au amintit că au lucrat în ziua Sfântului] Spiridon, făcătorul de minuni.

14388A. Sfântul] Spiridon orb

Este atestat în Muntenia. S-au identificat 2 variante identice.

1. *Sfântul] Spiridon orb*. Tuțescu, **O parte din Sfinții poporului**, 30 (Cătane - Costești / [jud.] Argeș).
2. *Spiridon, făcătorul de minuni*, Pamfile, **Sărbătorile de toamnă**, 194 (Dolj?).
 - a. Sfântul] Spiridon era cizmar și lua măsura punând clientul să apese piciorul într-o cutie cu cenușe pe care o ținea după ușă.
 - b. Odată, o femeie frumoasă i-a comandat o pereche de ghete. Crezând că a plecat, Sfântul] a ridicat ochii, a văzut-o și s-a întepat din greșeală la ochi. De aceea a orbit de un ochi.

14388B. Sfântul] Spiridon cizmar

Se combină cu Tip. **14385B**. Este atestat în Muntenia și Moldova. S-au identificat 2 variante.

1. *Sfântul] Spiridon*. I. CREANGĂ, 1915, nr. 5, 141. Republicată: LUMEA COPII., 1923-1924, 796.
 - I a. Un copil orfan fusese bolnav. Îngrijit de mama lui, care cheltuisese tot ce mai avea, când s-a însănătoșit, copilul muncea din plin. Era iubit de cei din jur pentru cuminența și faptele lui bune.
 - b. Voind odată să-și comanda cizme, cizmarul i-a cerut mai mulți bani decât unui bogătaş. De aceea, s-a hotărât să se facă cizmar și să nu se uite niciodată la mușterii, când le i-a măsura.
 - c. Sfântul] Spiridon a ajuns cizmar (bun, cinstit și lăudat).
 - d. Odată o femeie a cerut să-i facă încălțăminte (mai ieftină, pentru că are picioare mici).
 - e. Sfântul] s-a uitat la ea (mirat că nu-i cunoaște obiceiful).
 - f. Și-a scos un ochi (pentru că a călcat consemnul). Cf. Tip. **14170**.
 - g. Femeia a pierit.
 - h. Fusese ispitit de dracul.
 - i. De aceea și-a pus ochiul la loc, care s-a vindecat.
 - j. De atunci și-a spus Sfântul] Spiridon cizmarul, iar ziua în care și-a scos ochiul este patronul cizmarilor, care-l respectă nelucrând.
 - II a. Sfântul] Spiridon a fost ales episcop pentru viața și faptele lui.
 - b. Odată a fost chemat la un Sobor să judeca faptele preotului Arie, care spunea că creștinii se închină la trei Dumnezei: Tatăl, Fiul și Sfântul] Duh + Tip. **14385B** a₂ (Sfântul] Spiridon și Arie cu ai lui au poposit la un han), c (capul calului Sfântului] și al măgarului slugii sale) Cf. Tip. **1169**, d (de către Sfântul] Spiridon și lumea râdea de ei pe drum), f₁ (Sfântul] s-a rugat lui Dumnezeu să facă toți caii și măgarii la fel și de atunci măgarul are capul și mai ales urechile mai mari decât ale calului), e (la Sobor, ca să-i arate lui Arie greșeala. A strâns o cărămidă, despre care Arie zicea că este pământ, apa a curs în jos, focul care arsese cărămida și-a înălțat flacăra și pământul i-a rămas în mână. Astfel a dovedit că Dumnezeu este o singură persoană: Tatăl, Fiul și Sfântul] Duh).
Revine Tip inițial.
 - c. Arie, afurisit, s-a transformat în drac și roade furca pământului, ca să-l răstoarne și să omoare lumea.
 - d. Numai în Vinerea Paștilor, când femeile ocolesc casa de trei ori cu ouă roșii, el întoarce capul ca să le vadă și Dumnezeu drege furca. De aceea se cutremură pământul în Vinerea Paștilor. Cf. Tip. **10374**.

2. *Sf[ântul] Spiridon și femeia cea frumoasă*. (T. Bălășel), NEAM. ROM. POP., 1940, nr. 11, 182.

I c (și lua măsura piciorului într-un vas cu cenușă), d, h, e (și și-a simțit inima săgetată și ochii plini de lacrimi), f (ca să se pedepsească și a rămas așa toată viața).

14389. Sf[ântul] Spiridon taie capul unei femei

Este atestat în Moldova.

1. *Spiridon, făcătorul de minuni*. Pamfile, **Sărbătorile de toamnă**, 195 (Tecuci – [jud.] Galați).
 - a. Sf[ântul] Spiridon, fiind ciobotar într-un sat, a venit la el o femeie cu o ciubotă la reparat. Sf[ântul] i-a tăiat gâtul, pentru că nu primea încălțăminte desperecheată, de frică să nu-i moară nevasta.
 - b. Părându-i rău, a luat o alifie cu care i-a lipit capul la loc, i-a dat duh și femeia a înviat.

14390. Cum a ajuns Spiridon sfânt și patronul cizmarilor, al tăbăcarilor și al cojocarilor

Este atestat în Muntenia. S-au identificat 2 variante identice.

1. *Sf[ântul] Spiridon*. (N. I. Dumitrașcu), I. CREANGĂ, 1914, nr. 3, 81 (Cătane – Costești / [jud.] Argeș). Republicată: DUM. POP., 1926, nr. 39–40, 6.
2. *Spiridon, făcătorul de minuni*. Pamfile, **Sărbătorile de toamnă**, 193 (Dolj?).
 - a. Pe vremea când Sf[ântul] Spiridon era om și Dumnezeu umbla cu el pe pământ, au văzut pe drum odată un câine mort. Sf[ântul] a spus lui Dumnezeu că va mânca odată pe pielea aceluia câine, care va deveni față de masă.
 - b. Dumnezeu i-a promis că-l va face sfânt de i se vor adevăra vorbele și s-au despărțit.
 - c. După un timp, au poposit din nou la o casă, unde au mâncat pe o masă ca un fel de mușama. Sf[ântul] a spus lui Dumnezeu că e făcută din pielea câinelui.
 - d. Dumnezeu l-a făcut pe Spiridon Sfânt și a stabilit ca ziua lui să fie sfântă. Cine va lucra atunci, fie tăbăcar, fie cizmar sau cojocar, să nu se mai scoale.

14391. Minunile Sfântului Spiridon

Este atestat în Muntenia și Moldova. S-au identificat 2 variante.

1. (Fără titlu). (D. Ștefănescu – **Culegeri**). A. I. F., ms. 86, I.
 - a. Sf[ântul] Spiridon este patronul cizmarilor, pentru că și el a fost cizmar.
 - b. A fost făcător de minuni.
 - c. A schimbat capul a două animale (cel de cal cu cel de măgar). Cf. Tip. **1169, 11125, 14385A, B, C**.
 - d. De atunci are calul capul măgarului și măgarul capul calului.
2. *Spiridon, făcătorul de minuni*. Pamfile, **Sărbătorile de toamnă**, 186 (Tecuci – [jud.] Galați).
 - b, c (cel de bou cu cel de cal), e. Odată, fiind încolțit de sfinți să le arate puterea, Sf[ântul] a luat o piatră, pe care, strângând-o, a curs apă. Sfinții s-au minunat și l-au primit între dânșii.

33. Sfântul Teodor 14395

14395. Sfântul Teodor propovăduia învățătura lui Iisus

Este atestat în Muntenia.

1. (*Sf[ântul] Teodor*). (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4557, f. 61 (Crăciunei – Drăgănești / [jud.] Olt).
 - a. Sf[ântul] Teodor umbla pe un cal alb, propovăduind învățătura lui Iisus.
 - b. Păgânii îl persecutau; ziua lui se serbează la 17 februarie.

34. Sfântul Toader 14399–14415

14399. Cum a ajuns sfânt

Este atestat în Moldova și Transilvania. S-au identificat 2 variante.

1. *Sfântul Toader*. Furtună, **Cuvinte scumpe**, 13 (Vlăsinești – [jud.] Botoșani). Republicată: I. CREANGĂ, 1913, nr. 11, 339; ALB. Buc., 1938, 134.
 - a. Șapte tovarăși dulgheri au plecat la pădure (unde lucrau).
 - b. Diavolul le-a stricat mereu mâncarea (făcând-o când sălcie, când amară, când sărată).
 - c. Când a venit rândul lui Toader, i s-a întâmplat același lucru.
 - d. Într-o vineri, a prins pe dracul (pe care l-a legat cu o ață părăsită).
 - e. Ceilalți tovarăși l-au făcut sfânt (văzând că-l iubește Dumnezeu).
 - f. Au hărăzit să fie ziua lui sâmbătă (și de atunci avem această zi în calendar).
2. *Povestea lui Sân Toader*. CĂL. CLUJ. ROM., 1940, 39.
 - a₁ (Sf[ântul] Toader, dulgher, a plecat la pădure cu șapte tovarăși să taie lemne), b (așa că ei au hotărât să rabde de foame), c, d, e, f.

14400. Sf[ântul] Toader biruiește balaurii

Este atestat în Muntenia.

1. (Fără titlu). Rădulescu-Codin, **Sărbătorile**, 31. Republicată: *Sf[ântul] Toader și șarpele*. ALB. Buc., 1926, nr. 43–44, 555; 1938, nr. 14, 210.
 - a. De Sân Toader, care este sărbătorit de două ori pe an, nu e voie să lucreze mai ales cei care au cai.
 - b. El a avut niște cai năzdrăvani, care l-au ajutat să biruiască balaurii ce locuiau pe un deal și făceau numai rău în jur.
 - c. Sf[ântul] s-a dus cu paloșul lui și cum nu cunoștea drumul, obosit, a legat calul și a adormit la umbră. Acolo l-a găsit sora lui ce-l căuta îngrijorată și l-a rugat să vină acasă, pentru că-l va mânca balaurul.
 - d. A plecat Sf[ântul] mai departe, a găsit balaurul și pe care lovindu-l, i s-a îndoit sabia. S-a rugat lui Dumnezeu, a sărit cu calul peste balaur și l-a zdrobit.
 - e. În ziua de Sân Toader se tund și se îngrijesc caii și se fac întreceri în alergarea lor.

14401. Sf[ântul] Toader salvează o fetiță

Este atestat în Muntenia.

1. *Povestea Sf[ântului] Toader*. ZORI ROM., 1936, nr. 9–10, 18.
 - a. Un țăran, care avea o fetiță, era să fie mâncat de un balaur. A fost cruțat cu condiția să-i trimită pe fetița lui.
 - b. Plecând fata, s-a întâlnit cu un Făt-Frumos care, aflându-i păsul, a pândit balaurul și l-a străpuns cu sulița. Amândoi au plecat mai departe. De aceea se sărbătorește ziua de Sf[ântul] Toader.

14402. Balaurul și Sf[ântul] Toader

Este atestat în Muntenia. S-au identificat 3 variante, care se grupează astfel:

1. (*Legenda Sf[ântului] Toader*). (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4556, f. 185 (Uda – Vedea / [jud.] Teleorman).
 - a. Sf[ântul] Toader a fost un viteaz, care avea cai buni.
 - b. El a săvârșit multe fapte mari.

- c. A omorât un balaur (care speriasse omenirea și făcuse pe mulți să-și părăsească moșiile).
2. (*Sfântul] Toader*). (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4557, f. 367 (Bragadiru – Zimnicea / [jud.] Teleorman).
- a₁ (*Sfântul] Toader* a fost un călător căruia o femeie i-a ieșit înaintea pe câmpie și i-a spus să nu meargă mai departe, pentru că ea își părăsise moșia din pricina unui balaur), c.
- d. Lumea din sat a ieșit călare să vadă minunea.
3. *Despre Sfântul] Toader*. (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4557, f. 408 (Dorobanțu – București / [jud.] Ilfov).
- c (pe când trecea călare printr-o pădure).

14403. Caii Sfântului Toader

Este atestat în Muntenia.

1. (*Legenda cailor lui Sfântul] Toader*). (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4555, f. 153 (Licuriciu – Gilort / [jud.] Gorj).
- a. Țarigradul era pe vremuri oraș românesc [?] unde ședea Patriarhul creștin. Turcii cucerindu-l, un domn păgân a vrut să-i spurce pe creștini.
- b. Sfântul] Toader s-a arătat Patriarhului în vis, avertizându-l de pericol și Patriarhul a trimis prin Țarigrad pe toți tinerii din preajma sa, cu poruncă să-i înștiințeze pe creștini. Orașul fiind așezat pe 7 munți, tinerii au plecat călări. Acești cai s-au numit caii Sfântului] Toader.
- c. Dacă o femeie lucrează în această zi, caii vin în vis și o bat cu picioarele.

14404. Beția de Sfântul Toader

Este atestat în Transilvania.

1. *Caii lui Sân Toader*. VAS., 1929, nr. 4, 4; 1934, nr. 4-5, 9.
- a. Niște lucrători, îmbătându-se la cârciumă, au găsit un om cu fluierul, pe care l-au pus să cânte. Cum s-au înfierbântat de băutură, fiecare a cerut un cântec de-al nației lui.
- b. Cu toate că le-a spus că nu e bine să joace în acea seară, moșul a trebuit să le cânte. Ei au jucat și au tras chiote cu strigături, fiecare pe limba lui.
- c. O babă le-a tălmăcit o strigătură nemțească în mod jignitor și s-a pomnit bătaia, după care oamenii s-au risipit.
- d. Unul dintre ei a fost găsit aproape mort, lovit de o copită în frunte.

14405. Hoții și Sfântul] Toader

Este atestat în Transilvania.

1. *Caii lui Sân Toader*. VAS., 1929, nr. 4, 4; 1934, nr. 4-5, 9.
- a. Doi hoți erau închiși la casa comunală. Vrând să petreacă, unul a cântat din fluier și celălalt a jucat în zilele și orele nepermise de caii lui Sân Toader. Paznicul i-a făcut atenți că vor veni caii lui Sân Toader.
- b. A doua zi, cel ce cântase a fost găsit mort, iar celălalt cu un picior rupt, de a rămas șchiop pentru toată viața.

14406. Femeia ce a copt pâine de Sfântul] Toader

Este atestat în Transilvania.

1. *Caii lui Sân Toader*. VAS., 1929, nr. 4, 4; 1934, nr. 4-5, 9.
- a. O femeie a frământat și a copt pâine în zilele și orele nepermise de caii lui Sân Toader. A fost găsită omorâtă, lovită în piept de o copită de cal.

14407. Brândușei Sfântului Toader

Este atestat în Muntenia.

1. (*Caii Sf[ântului] Toader*). (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4555, f. 150 (Godinești – Baia de Aramă / [jud.] Mehedinți).
 - a. Caii Sf[ântului] Toader umblă în noaptea Sân Toaderului în herghelii și fac rău celor ce-i găesc pe afară și nu-i respectă ziua.
 - b. Odată, o babă ce venea de la moară în noaptea Sf[ântului] Toader, a întâlnit caii lui, care au lovit-o și au trântit-o la pământ. Afând că duce făină de la moară să facă brândușei Sf[ântului] Toader, caii au sculat-o și au fugit.
 - c. Pe o altă babă au întâlnit-o la surcele. Baba le-a spus supărată că ia lemne să coacă colăcei lui Sân Toader, pentru că cei ce au părăsit acest obicei nu au avut de lucru. Caii au zvârlit cu picioarele în ea până au omorât-o.

14408. Sântoaderii omoară o fată

Este atestat în Transilvania. S-au identificat 2 variante.

1. (Fără titlu). Marian, **Sărbătorile**, II, 48 (Din Banat).
 - a. Niște fete s-au dus la moară (și așteptându-și rândul s-a făcut noapte).
 - b. Au întâlnit la plecare niște flăcăi ce păreau din satul lor. Au intrat în vorbă și o fată, aplecându-se, a văzut sub cămașa unuia din ei o coadă de cal. A înțeles că e vorba de caii lui Sân Toader.
 - c. Fata a ieșit din moară pretextând ceva, a luat-o la fugă spre casă și abia a doua zi a revenit la moară.
 - d. Pe cealaltă fată, Sântoaderii au omorât-o (și i-au aruncat mațele pe acoperișul morii).
2. (*Despre caii lui Sân Toader*). Novacovici, **Dizertațiuni**, 42.
 - a (în ajun de Sân Toader), d₁ (Cea mai mică a ieșit afară și caii lui Sân Toader, pentru că nu a respectat sărbătoarea lor, au omorât-o. Mațele le-au înfășurat împrejurul fusului, de roata morii).

14409. Nepoatele babei Mada și Sântoaderii

Este atestat în Transilvania.

1. (Fără titlu). Marian, **Sărbătorile**, 46 (Din Banat?).
 - a. Baba Mada, vrăjitoarea, era o bună descântătoare. Ea fusese adusă de doi balauri dintr-o țară îndepărtată, unde au prăpădit lumea. Avea trei nepoate frumoase pe care le păzea de Hala, cea transformată în fel și chip, care voia să le fure.
 - b. În seara de Sân Toader și-a trimis nepoatele la moară. Deși le-a sfătuit să nu-și ia cu ele furcile, ele nu au ascultat-o.
 - c. Ajunse acolo, fata cea mare a început să toarcă, deși cea mică nu a lăsat-o. S-a cutremurat pământul și au venit caii lui Sân Toader, care au bătut la ușă.
 - d. Fata cea mică i-a spus să nu iasă din moară, că afară e taurul cel mare, cu trup de cal și cap de om și care o va prăpădi. Taurul a apărut la fereastră, în chipul unui flăcău frumos și a chemat-o pe fata cea mare s-o facă stăpâna unei țări. Ea a ieșit din moară și taurul a prăpădit-o. La fel a pățit și fata mijlocie.
 - e. Când taurul a chemat-o și pe cea mică, ea a răspuns că nu se duce, că stăpâna ei e Maica Vinerea, care o va salva. Taurul s-a infuriat, a blestemat-o și caii au plecat. Taurul cel mare s-a scufundat în fundul iadului.

14410. Claca și Sântoaderii

Este atestat în Transilvania, Moldova și Muntenia. S-au identificat 5 variante, care se grupează astfel:

1. *Caii lui Sân Toader*. VAS., 1929, nr. 1-4, 5; 1934, nr. 4-5, 7.

I a. Caii lui Sân Toader sunt în număr de șase, dintre care cel mai rău e cel șchiop. Ei vin sâmbăta seara la ora 6, în prima săptămână din

- postul Paștelui și stau până joi la amiază, în săptămâna a doua, când li se dau șase grămezi de porumb, pentru că nu au făcut rău în sat.
- b. În timpul acestor zile nu e voie să cânti, să petreci sau să lucrezi, de la ora 6 seara, până la 6 dimineața, pentru că ei te calcă în picioare. Nu te poți feri pentru că iau diferite chipuri de oameni.
- II a. Mai multă lume era adunată într-o seară (la o clacă de pene și anume: două fete orfane cu șase prietene. Trebuiau să mai vină flăcăii, babele și un moș cu cimpoiul).
- b. Au venit și niște flăcăi (străini de sat. Unul era șchiop).
- c. O fată a văzut semnul că sunt caii lui Sân Toader: o coadă de cal. (Una dintre fetele orfane, care era mai evlavioasă și mai tare de înger.)
- d. A spus o minciună ca să poată pleca (că a lăsat ușa casei deschisă).
- e. A fost sfătuită de îngerul ei.
- f. Nu au lăsat-o să plece (feciorii, decât dacă le lasă zălog basmaua ei).
- g. Acasă a închis totul și a întors vasele cu gura în jos (rugându-se Fecioarei s-o păzească).
- h. Caii au venit la ușa ei (și neputând intra, i-au cerut adăpost, spunând că sunt niște călători osteniți).
- i. Ei au chemat vasul care nu fusese întors (și pe care calul șchiop l-a zărit prin gaura cheii).
- j. Obiectul neîntors s-a pornit și a fost spart (de fată).
- k. Fetele de la șezătoare au fost omorâte.
- l. Dimineața au venit părinții lor, împreună cu tot satul și au povestit prăpădul.
- m. Fata care a scăpat s-a făcut călugăriță.
2. (Fără titlu). Marian, **Sărbătorile**, II, 49.
- II a (la o șezătoare unde torceau), b (necunoscuți, care au jucat și au glumit cu ele), c (una mai rușinoasă care nu juca), d (aruncând mereu din caierul ei, până nu a rămas nimic pe furcă, ca astfel s-o silească și pe sora ei să plece cu ea), f (decât după ce și-au înnodat baierele brâielor și un capăt era ținut de feciori și altul de fete), g (sfătuite de mama lor), h (și neputând intra, au chemat toate obiectele să le deschidă. Ele nu puteau pentru că erau întoarse), i (un ciob de sub pat), j (de pilă, căreia mama i-a poruncit să-l spargă), k (și mațele lor înșirate pe gard), n. Dacă lucrezi de Sân Toader, caii lui te omoară și nu poți scăpa decât dacă întorci cu gura-n jos toate vasele.
3. (Fără titlu). Marian, **Sărbătorile**, II, 47 (Banat?).
- II a (9 fete la o moară, ca să toarcă), b (9 cu dinții mari), c (cea mică care era mai curată la suflet), d (că se duce să aducă un fus gol), g (sfătuită de mama ei), k (de feciorii prefăcuți în cai și le-au aruncat pe roțile morii, înșirându-le mațele pe fus), h (și au chemat vasele, care nu le-au putut deschide), i (un hârb de oală), j (zdrobit de mama fetei), n.
4. *Caii lui Sân Toader*. (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4555, f. 402 (Pojoci Cerna – Horezu / [jud.] Vâlcea).
- II a (niște fete ce torceau de Sf[ântul] Toader), b (cu care au jucat), c₁ (O fată a observat că au copite și cozi de cal), d (să-și ia alt caier), f (de feciori, decât când s-a lăsat legată cu firul fusului de picior și un capăt îl țineau ei. Și fata a legat firul de piua de sare), g (sfătuită de o vecină, care i-a spus că flăcăii sunt caii lui Sân Toader. Ea a mai învățat-o să ungă vasele cu usturoi), k, h (conduși de firul cu care fusese legată și chemară toate vasele care nu i-au putut ajuta), i (ciobul uitat sub pat), j (căzând, iar flăcăul, partenerul ei, a spus că nu-i va mai scăpa altă dată).
5. *Ce pățesc oamenii care lucrează seara înspre sărbători*. Muntiu, **Satul meu**, 78 (Cărpiniș – Sf. Gheorghe / [jud.] Covasna).

II a (la tors în ajuns de sărbătoare), b (străini, care au început să le joace), c₁, d (că se duce să-și ia alt caier), f (de către feciori care-i luară în gaj furca și fusul. Fata a fugit la o mătușă), k (le-a spart pânțelele cu copitele și le-a înșirat mațele în casă), h₁ (flăcăii au venit la ușa mătușei unde se refugiase fata, care întorsese vasele cu gura-n jos. Chemându-le să le deschidă, nu au venit), i (un hârb), j (e sfârâmat de babă), o. Baba a spus fetei că nu e voie de tors în seara de ajun de sărbătoare.

14411. Sântoaderii pedesc murdăria

Este atestat în Muntenia.

1. *Legenda Sântoaderilor*. (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4555, f. 229 (Balta – Baia de Aramă / [jud.] Mehedinți).
 - a. Sântoaderii sunt trei bărbați călări, care umblă în zilele lor prin sate, inspectând dacă e curățenie prin case.
 - b. Odată, au poposit la o casă unde au strigat oala cu mămăligă să le deschidă. Pentru că le-a răspuns că e spălată, întoarsă cu gura în jos și nu poate veni, au strigat pe rând celelalte lucruri din gospodărie, care au răspuns la fel.
 - c. Au strigat apoi ciobul în care erau puse feștilele pentru luminat. Acesta s-a grăbit să le deschidă s-a lovit de cheie și s-a spart. Gospodina a scăpat astfel de moarte.

14412. Sântoaderii și șezătoarea

Este atestat în Muntenia și Transilvania. S-au identificat 3 variante, care se grupează astfel:

1. *Legendă despre cail Sf. Toader*. (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4555, f. 217 (Tismana – Baia de Aramă / [jud.] Gorj).
 - a. Niște fete au tors în ziua de Sf[ântul] Toader.
 - b. Cail lui Sân Toader au venit (în chipul unor flăcăii).
 - c. S-au amestecat în joc (și două fete le-a văzut cozile în cizmă).
 - d. A omorât fetele (după ce s-au transformat în cai).
 - e. Le-a înșirat mațele prin cuiele din casă și au fugit.
2. (*Cail Sf[ântului] Toader*). (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4555, f. 430 (Zătreți – Oltețu / [jud.] Vâlcea).
 - a₁ (O bătrână a făcut clacă în ziua de Sf[ântul] Toader), b, c (printre flăcăi și o fată văzând coada unuia, a făcut semn tuturor să fugă, dar nu au ascultat-o), f. Numai un moș, s-a ascuns după un sac și cail au fugărit fata. Au cântat cocoșii și ei au lăsat-o.
3. *Sărbătorile băbești*. VAS., 1930, nr. 5–75 (Ciclova Română – Oravița / [jud.] Caraș-Severin).
 - a, d, e₁ (Le-a înfășurat mațele după fusul morii).

14413. Omul care a cărat gunoi în ziua de Sântoader

Este atestat în Transilvania.

1. *Sărbătorile băbești*. VAS., 1930, nr. 5–7, 5.
 - a. Un om a cărat gunoi în ziua de Sân Toader; cail s-au speriat și l-au călcat căruța peste picioare. A umblat în cărje mai multă vreme.

14414. Pâinea făcută în ziua de Sântoader

Este atestat în Moldova.

1. (Fără titlu), Niculiță-Voronca, **Datine și credințe**, 1203.
 - a. O femeie a făcut pâine în ziua de Sf[ântul] Toader, a pus-o în cuptor și s-a culcat.
 - b. Când s-a trezit, a văzut o dogoreală de la cărbunii ce-i lăsase în vatra cuptorului. Un copil, așezat pe o laviță lângă foc, i-a făcut semn să doarmă.
 - c. Femeia a fugit și a revenit cu bărbatul ei. Când au intrat în casă, nu

au mai găsit pe nimeni și focul se potolise. Dacă nu venea bărbatul, i se aprindea casa.

14415. Spălarea pe cap cu ogrinzi.

Este atestat în Muntenia.

1. *Despre caii Sfântului] Toader.* (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4556, f. 339 (Tudor Vladimirescu – [jud.] Brăila).
 - a. Pe vremuri era obiceiul ca în seara dinspre Sfântul] Toader, fetele să se spele pe cap cu ogrinzi de la ieslea cailor.
 - b. Două fete ale unui gospodar, ducându-se în grajd să ia ogrinzi, au văzut un hoț care se căznea să dezlege caii. Au crezut că e Sfântul] Toader și au fugit să spuie părinților.
 - c. Când s-au înapoiat, dispăruseră și hoțul și caii. De atunci a rămas vorba „Caii lui Sfântul] Toader“.

*

Vezi și Tip. 14187A.

35. Sfântul Trif 14419–14424

14419. De când e Trif sfânt

Este atestat în Moldova. S-au identificat 3 variante, care se grupează astfel:

1. 2. (Fără titlu). Marian, **Sărbătorile**, I, 242 (Frătăuții Noi – Rădăuți / [jud.] Suceava; Frătăuții Vechi – Rădăuți / [jud.] Suceava).
 - a. Pe vremea păgânismului, era un creștin cu numele Trif. Nevoind să renunțe la religia lui, a fost închis într-o casă ferecată cu fier, unde, împreună cu alți creștini, au fost rău chinuți.
 - b. Încercând în toate chipurile să scape de acolo și nereușind, Trif s-a prefăcut nebun, dar nu a reușit nici în acest fel.
 - c. Dumnezeu a deschis un perete într-o noapte și i-a dat drumul. Păgânii, prinzând frică de el, l-au lăsat în pace.
 - d. De atunci este Trif sfânt și oamenii nu lucrează în ziua lui, ca să nu înnebunească.
3. (Fără titlu). Marian, **Sărbătorile**, I, 242 (subsol) (Frătăuții Vechi – Rădăuți / [jud.] Suceava).
 - a, b, c₁ (Dumnezeu l-a întărit pe Trif de a sfărâmat acoperișul casei și a ieșit), d.

14420A. Sfântul] Trif și Maica Domnului

Este atestat în Muntenia.

1. *Maica Domnului și Sfântul] Trifu.* (D. Nițescu – **Din traista**). A. I. F., ms. 116, I, 18 (Cochirleni – Medgidia / [jud.] Constanța).
 - a. Trifu era agricultor cu semănături întinse, vii, prisacă și turme. El era unul dintre păgânii ce trecuse la creștinism.
 - b. Fiind credincios, recoltele lui și ale vecinilor erau apărate de rele. De aceea, a rămas obiceiul, ca, în timpul secetei, să se iasă la câmp cu icoana lui, pentru gonirea găngăniilor pe care o ploaie sau un vânt le poate împrăștia apoi.
 - c. Trifu avea multe slăbiciuni. Într-o primăvară, când lucra cu slugile lui la vie, trecând Fecioara, ce se ducea după 40 de zile de la nașterea lui Iisus, la biserică, cu fața acoperită, Sfântul] a tușit după ea.
 - d. Fecioara și-a descoperit fața și i-a spus răsând să aibă grijă, să nu-și taie nasul. Trifu i-a răspuns că nu este posibil acest lucru pentru că taie vița de jos în sus.
 - e. Când a arătat cu mâna în care ținea cosorul, și-a tăiat nasul. Fecioara

i-a spus că Dumnezeu pedepsește chiar păcatele făcute numai cu gândul.

14420B. Trif și sora lui, Fecioara Maria

Este atestat în Moldova și Muntenia. S-au identificat 2 variante.

1. *Maica Domnului*. Pamfile, **Sărbătorile de toamnă**, 7.

- Fecioara era soră cu Trifon, care nu credea în nevinovăția ei. De aceea nici nu vorbea cu ea și nu o putea suferi.
- Odată, Trifon lucra (cu oamenii în vie).
- Fecioara a trecut pe la casa lui Trifon (cu pruncul în brațe).
- Trifon și-a bătut joc de ea (răspunzând oamenilor, care l-au întrebat cine e tânăra cea frumoasă, că este căteaua de soru-sa).
- Fecioara se ducea la biserică să-și facă molifta de 40 de zile și să închine pruncul bisericii. Când a auzit vorba lui dușmănoasă, s-a întors din cale zicându-i ca ziua aceea să fie ziua lui).
- Acasă a spus mamei sale să se ducă cu sare și o cârpă pentru că frate-său și-a tăiat nasul.
- Maică-sa a alergat și l-a găsit cu nasul întreg. I-a povestit de la cine a auzit vestea, Trifon i-a arătat, că numai ridicând cosorul în sus ar fi putut să-și taie nasul. Și nasul i-a căzut. Maică-sa l-a legat la loc cu cârpa cu sare.
- Trifon, văzând minunea, s-a încredințat de sfințenia și dumnezeiasca binecuvântare a rodului surorii sale.

2. *Trifonul viermilor*. Rădulescu-Codin, **Sărbătorile**, 23. Republicată: *Maica Domnului și Trifon*, PRIETEN. NOSTRU, 1923, nr. 1, 9.

e (și pentru minunea ce s-a întâmplat în aceea zi, se ține ziua de Trifon la 1 februarie), c (care bătea o șită pe casă), d (că are copil fiind nemăritată), f₁ (A spus nevastei lui Trifon că bărbatul ei și-a tăiat nasul), g₁ (Nevasta îl găsi cu nasul întreg. Trifon atingându-l cu degetul, l-a retezat, iar sângele curgea șiroaie), i. Și așa a rămas, pentru că a răs de Fecioară.

14421. Trifu impresionat de frumusețea Fecioarei

Este atestat în Moldova și Muntenia. S-au identificat 7 variante, care se grupează astfel:

1. *Sf[ântul] Trifon și Maica Domnului*. POP. ROM., 1938, 68 (Bârlad – [jud.] Vaslui).

- Maica Domnului s-a dus la biserică la 40 de zile după nașterea lui Iisus (cu pruncul).
- S-a întâlnit cu Trifon.
- A tușit-o (așa cum tușesc flăcării fetele, văzând-o atât de frumoasă).
- Fecioara s-a înapoiat acasă.
- A spus lui Trifon să fie acea zi a lui.
- A doua zi să fie a ei.
- Trifon, aflând pe cine tușise, ca să-și ispășească păcatul, s-a creștinat și s-a făcut pustnic.
- A fost apoi omorât din porunca împăratului de pe acea vreme.
- De aceea se sărbătorește Sf[ântul] Trifon cu o zi înainte de „Întâmpinarea Domnului“.

2. *Maica Domnului*. Pamfile, **Sărbătorile de toamnă**, 6.

a (cu pruncul și doi pui de turturea, ca să-l închine, cum era datina), b (care curăța pomii de omizi în grădina lui), c (crezând că este o femeie oarecare), e, d, f (când se va duce la templu), i.

3. (Fără titlu). Marian, **Sărbătorile**, I, 241.

a, b₁ (Călătorea cu Trif), c, e, f, d, i.

4. (Fără titlu). (D. Ștefănescu – **Credințe**). A. I. F., ms. 86, II, 46.

a, b, c, e, f, d.

5. (Fără titlu). Niculiță-Voronca, **Datine și credințe**, 949 (Botoșani – [jud.] Botoșani).
 a, b₂ (Trif mergea după ea), c (ca să se întoarcă să vadă cine este), e, f.
6. *Maica Domnului și Trifu*. (T. Pamfile), ȘEZ., 1907–1908, nr. 7–8, 90.
 a₁ (Maica Domnului s-a dus la biserică să-și facă molifta de 40 de zile), c₁ (Plăcu unui tânăr mocan care a tușit-o. Ea l-a blestemat să intre lupii în oile lui), f (și ziua ei să fie după a lui Trif), d₁ (Trifu cade înaintea Strateniei, pentru că a doua zi, Fecioara s-a îmbrăcat ca o babă și Trifu nu o băgă în seamă), j. În noaptea lui Trifu dau lupii în oi.
7. *Triful și Stratenia*. I. CREANGĂ, 1913, nr. 4, 106 (Zorlești – Gilort / [jud.] Gorj).
 a, c₂ (Un tânăr cioban, Trif, s-a legat de ea), e, f (și ziua ei să fie mai mare), k. Și așa sunt aceste două sărbători una după alta.

14422. Trif nebunul

Este atestat în Moldova. S-au identificat 4 variante, care se grupează astfel:

1. (Fără titlu). Niculiță-Voronca, **Datine și credințe**, 949.
 a. Maica Domnului s-a dus la biserică (cu copilul în brațe).
 b. S-a întâlnit cu un om (Trif, care îmblătea).
 c. El s-a minunat de picioarele ei albe.
 d. Fecioara i-a spus că e nebun și nebun a rămas.
 e. Din pricina lui, Maica Domnului a mers a doua zi la biserică și a luat molifta de Stratenie. Această amintire se serbează.
2. 3. (Fără titlu). Marian, **Sărbătorile**, I, 241 (Hordnicu de Sus – Rădăuți / [jud.] Suceava; Udești – Fălticeni / [jud.] Suceava).
 a (cu Iisus să i-a moliftă), b (Trif), c₁ (El a batjocorit-o tușind-o și oprindu-se din lucru), d₁ (Maica Domnului i-a spus Trif nebunul), f. A hotărât ca ziua lui să fie înaintea zilei ei. g. Trif a înnebunit și de aceea oamenii îi zic Trif nebunul, h. Tot de atunci „Întâmpinarea Domnului“ se serbează a doua zi după Sfântul Trif.
4. (Fără titlu). Marian, **Sărbătorile**, I, 241 (Poeni – Tg. Neamț / [jud.] Neamț).
 a (cu Iisus, să i se citească rugăciunile de dezlegare), b (Trif), c₂ (El și-a bătut joc de ea și fiul ei), f (pentru că s-a supărat), g, h.

14423. Trif calcă pe rochie, pe Fecioară

Este atestat în Moldova.

1. (Fără titlu). Marian, **Sărbătorile**, I, 240 (Scheia – [jud.] Suceava).
 a. Maica Domnului avea de făcut drum lung până la biserică, pentru a căpăta molifta de 40 de zile. A pornit cu o zi înainte și l-a întâlnit în cale pe Trif, cu care a mers un timp.
 b. Vrând Trif s-o ia înainte, a călcat-o pe rochie. Fecioara s-a supărat și i-a spus: „du-te, nebunule“. Și Trif, de rușine, a plecat.
 c. Pentru că a luat-o înaintea ei, cade ziua lui Trif înaintea „Întâmpinării Domnului“, când Maica Domnului cu fiul ei au fost întâmpinați, de Sfântul Simion, care a luat pe Iisus și a intrat în biserică.
 d. Pentru că Fecioara l-a făcut nebun, oamenii îi zic Sfântul Trif cel nebun.

14424. Trif vrea să-l piardă pe Iisus

Este atestat în Moldova.

1. (Fără titlu). Marian, **Sărbătorile**, I, 239 (Volovăț – Rădăuți / [jud.] Suceava).
 a. Mergând Fecioara cu Iisus la biserică să i se citească molifta de 40 de zile, jidovii, în frunte cu Trif, unul din dregătorii Ierusalimului, i-au ținut calea să-l ia pe Iisus și să-l piardă.

- b. Îngerul Domnului i-a dat lui Trif cuget de om nebun, să facă tot felul de nebunii. El a speriat pe jidovi și astfel Fecioara a scăpat.
- c. Trecându-i nebunia, Trif a devenit sfânt. Pentru că înnebunise când a mers Fecioara la Ierusalim, s-a numit Trif cel nebun.

36. Sfântul Țeplea Alexi 14429–14430

14429. Țeplea Alexi și fiarele

Este atestat în Moldova.

1. (Fără titlu), FRĂNG., 1927, nr. 1, 11 (Fălticeni – [jud.] Suceava).
 - a. Țeplea Alexi, om religios, fiind slugă la un boier, s-a dus să ducă hrană fiarelor sălbatice din luncile boierului și a murit pe loc.
 - b. A fost găsit de celelalte slugi cu mâna încheștată pe o hârtie și nu i-au putut-o scoate decât după ce preotul a citit rugăciuni. Cf. Tip. **14139B, 14140.**
 - c. Scria în bilet că boierul, dacă vrea să-și păstreze moșia, să dea de mâncare animalelor sălbatice din luncile lui.
 - d. De aceea, de ziua lui Țeplea Alexi, se aruncă o mână de făină sau de pâine, ca să nu se apropie animalele sălbatice de casă.

14430. Țeplea Alexis și dracul

Este atestat în Moldova.

1. (Fără titlu). FRĂNG., 1927, nr. 1, 11 (Fălticeni – [jud.] Suceava).
 - a. Țeplea Alexis, un om credincios, avea o grădină frumoasă cu pomi roditori. Odată, Aghiută cerând lui Scaraoschi mai mulți draci, i-a prefăcut în viermi și i-a umplut grădina.
 - b. Rugându-se lui Dumnezeu să-l învețe ce să facă, Dumnezeu a trimis un înger cu un sac cu tămâie. Țeplea l-a ars în grădină și viermii au ieșit, dar nu s-au mai putut face draci.
 - c. De atunci ard oamenii frunzișul în grădină și aruncă deasupra câteva boabe de tămâie, ca să gonească dracii sub formă de omizi.

37. Sfântul Vasile 14434–14437

14434. Sfântul Vasile câștigă rămășagul

Este atestat în Muntenia.

1. *Merele lui Sfântul Vasile*, NEAM. ROM. POP., 1916, nr. 4, 55.
 - a. Sfântul Vasile și Sfântul Ioan Botezătorul, certându-se a cui să fie ziua începerii anului și neajungând la înțelegere, au luat 12 mere și au hotărât ca cel ce le va putea ridica cu mâinile să fie câștigătorul.
 - b. Sfântul Ion a ridicat numai 7 mere. Sfântul Vasile nu ar fi reușit nici el dacă Dumnezeu nu i-ar fi dat în gând să puie barba pe masă și cu ajutorul ei să ridice merele.
 - c. De atunci se umblă cu plugul în cinstea Sfântului Vasile. Ziua de Anul Nou tot în cinstea lui se serbează, în timp ce a Sfântului Ion se serbează în a 7-a zi a anului.

14435. Sfântul Vasile cere lui Dumnezeu o zi a lui

Este atestat în Moldova.

1. *Sfântul Vasile*. Niculiță-Voronca, **Datine și credințe**, 900.
 - a. Sfântul Vasile, bun dar bețiv, a rugat pe Dumnezeu să-i dea o zi a lui. Dumnezeu i-a dat ziua întâi a anului.
 - b. Sfântul Vasile a luat un clopoțel, i-a legat o crenguță de busuioc și s-a suit la Dumnezeu să-i ureze. De aceea se urează de Sfântul Vasile.

14436. Sfântul Vasile și dracii

Este atestat în Moldova.

1. *De când se merge cu uratul.* (N. I. Munteanu). I. CREANGĂ, 1917, nr. 1-12, 103 (jud. Galați).
 - a. Înspre seara de Anul Nou, Sf[ântul] Vasile ședea la fereastră și își scria viața, având lacrimi în ochi.
 - b. Dracii îl necăjeau sunând la fereastra lui cu un clopoțel și o talancă. Sf[ântul] a binecuvântat seara spre Anul Nou să fie seară de veselie. Să se umble cu uratul pe la ferestrele oamenilor și de atunci a rămas acest obicei.

14437. Sf[ântul] Vasile și blestemele

Este atestat în Muntenia.

1. *Povestea blestemelor.* HAZ. SAT., 1905, nr. 11, 2 (Buzești – [jud.] Gorj).
 - I a. Un bărbat își silea femeia însărcinată să muncească de sărbători. Cum ea îi spunea că e păcat, bărbatul a dat dracului ce va naște ea.
 - b. La trei zile după ce a născut un băiat, dracul a venit să-l ia. Cu greu au obținut să-l mai lase până la anul. Și așa s-a petrecut trei ani la rând.
 - c. La 3 ani i-au promis că-l vor da la 15 ani.
 - d. Copilul a crescut mare, deștept, cu carte și a aflat adevărul numai cu câteva zile înainte de termenul la care trebuia predat dracului. A mers la Sf[ântul] Vasile și i-a povestit totul. Sf[ântul] a reținut copilul la el.
 - II a. În ziua când copilul a împlinit 15 ani, Sf[ântul] Vasile l-a ascuns sub anteriorul lui, făcând slujba în biserică. Dracii ședea împrejur uitându-se în biserică și alții intrau peste tot, cerând copilul.
 - b. Când a citit Sf[ântul] *Heruvicul*, diavolii au dispărut. Unul a țâșnit pe fereastră și a furat copilul. Poporeniii împreună cu Sf[ântul] au început să blesteme.
 - c. Dracii cereau să nu mai blesteme. Sf[ântul] cerea copilul pe care ei nu-l învățaseră încă meșteșugul drăcesc. După ce l-au scos dintr-un puț cu păcură, unde-l aruncaseră, l-au zvârlit în mijlocul bisericii.
 - d. Sf[ântul] Vasile le-a spus să vină cu toții la Bobotează să-i stropească cu apă, ca să-i curețe de păcate.

38. Sfântul Vlasie 14441

14441. Sf[ântul] Vlasie cel milostiv

Este atestat în Moldova.

1. *Sfântul Vlasie.* I. CREANGĂ, 1911, nr. 12, 386 (Bălțatești – Tg. Neamț / [jud.] Neamț).
 - a. O femeie săracă, pierzându-și porcul, unica ei avere, s-a dus să se plângă Sf[ântului] Vlasie, care i-a dat alt porc.
 - b. Drept mulțumire, femeia i-a dus o oală cu carne. Sf[ântul] i-a spus că a ajutat-o nu ca să-l răsplătească și i-a mai dăruit doi porci.
 - c. Sf[ântul] numit și Evlarie, este cinstit de oameni pentru că este bun.

C. Alte prilejuri de sărbătoriri și diferite practici 14451–14530

I. Blagoveștenile 14451–14452

14451. Blagoveștenile

Este atestat în Moldova.

1. *Șaga de Blagoveștenie.* Niculiță–Voronca, **Datine și credințe**, 331.
 - a. Niște cărăuși se duceau după vin. Unul dintre ei, fiind poznaș și

văzând că se apropie o trăsură în care era vlădica, s-a prefăcut că este mort. A trimis pe ceilalți să-i ceară bani de înmormântare.

- b. Vlădica le-a dat zece galbeni. După plecarea lui, au constatat că omul care se prefăcuse, era de-a binelea mort, pentru că înșelase pe Dumnezeu. Acea zi s-a numit de atunci Blagoveștenie.

14452. De ce se mănâncă pește de Blagoveștenie?

Este atestat în Moldova.

1. *Laptele și peștele*. Niculiță-Voronca, **Datine și credințe**, 291 (Botoșani – [jud.] Botoșani).
 - a. La o vânatoare de 600 de persoane, de Blagoveștenie, unii mâncau de post, alții de fruct și anume lapte. Cei din urmă voiau să-i convingă pe ceilalți să mănânce de fruct.
 - b. Ei au cerut arhiereul să blagoslovească castronul de pește și cel de lapte. Laptele s-a despărțit în iarbă și apă, iar peștele în sânge și carne. Unii au mâncat iar alții nu.
 - c. De atunci s-a făcut unire, că până atunci unii mâncau numai fruct, iar alții numai post.

II. Caloianul 14456

14456. Caloianul

Este atestat în Muntenia.

1. (*Despre Caloian*). (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4556, f. 318 (Surdila Greci – Făurei / [jud.] Brăila).
 - a. Într-un sat trăia un grec, Iane, evlavios și milostiv cu țăranii. Dacă nu ploua, ieșea la câmp și se ruga lui Dumnezeu, iar ploaia începea să toarne.
 - b. La moartea lui Iane a venit și un prieten de al lui care l-a jelit zicând: „Iane-Calo-Iane“, adică Iane, bunule Iane. Țăranii au crezut că acesta este numele grecului și la trei zile, toți sătenii au contribuit de i-au făcut parastas.
 - c. Cum s-a întâmplat acest lucru în a treia zi după Paște, s-a serbat de atunci Caloianul în aceea zi.

III. Câșlegile (și Săptămâna brânzei) 14460

14460A. Câșlegile

Este atestat în Muntenia.

1. (Fără titlu). Rădulescu-Codin, **Sărbătorile**, 26.
 - a. Rânduiala câșlegilor este următoarea: până în ajunul Bobotezei e de dulce în toate zilele, apoi o zi de dulce, una de post, iar penultima săptămână e de dulce în toate zilele; ultima este împeștrită. Rânduiala aceasta este explicată printr-o poveste.
 - b. Turcul a tăiat un porc mare și voia să-l termine tot în „dulce“. Două săptămâni până la Bobotează a mâncat zilnic carne. Crezând că nu-i va ajunge carnea, a mâncat o zi „de dulce“, una de post.
 - c. Dar dându-și seama că mai are carne multă, s-a apucat să mănânce zilnic carne din nou. Aceasta este săptămâna de dulce continuu.
 - d. Cum nu a isprăvit carnea, a mai amânat Lăsata secului cu o săptămână, în care mânca o zi „de dulce“, o zi de post. De atunci a rămas săptămâna amestecată, îndepărtată de celelalte.

14460B. Câșlegile și Săptămâna brânzei

Este atestat în Muntenia.

1. *Povestea Câșlegilor și a săptămânii brânzei*. SAT., 1932, nr. 15, 12.

- a. Românul a tăiat porcul de Crăciun, ca să mănânce zilnic din el până la Bobotează. Cum i s-a părut că scade prea repede, a început a mânca o zi carne, una post. Dându-și seama că-i va rămâne prea multă carne până la Lăsata secului, a mai tras un iureș cu carne, săpătmana de dulce complet.
- b. În săptămâna următoare a mâncat jumătate carne, jumătate post. Fiind încă o săptămână până la Lăsatul secului, a luat brânză, ouă și pește, pe care le dase la o parte, îmbuibat de carne și a trecut această săptămână pe care o numim „a brânzei“.
- c. A făcut apoi un chef, numindu-l „Lăsatul secului“, apoi s-a întors la fasole, ceapă, varză, murături, praz și altele.

IV. Crăciunul (și Ajunul) 14464–14472

14464. Crăciunul vine pe un cal șchiop

Este atestat în Muntenia.

1. *Moș Crăciun și Moș Ajun*. (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4555, f. 116 (Albeni – Gilort / [jud.] Gorj).
 - a. Moș Crăciun, care are barba albă fiind iarnă, are curțile înspre miazăzi și răsărit. Când vine în țara noastră, pe un cal alb și șchiop, ajunge abia în 6 săptămâni, pentru că merge încet.
 - b. El este însoțit de Moș Ajun, care nefiind șchiop, ajunge cu o zi înainte la noi în țară, dar amândoi ne aduc veselie.

14465. Crăciunul și darurile

Este atestat în Muntenia.

1. *Poveste de Crăciun*. BUCURIA, 1935, nr. 4, 7.
 - a. Niște copii orfani trăiau la bunicul lor care le povestea despre Crăciun. Le spunea că este un moș care nu avea decât un singur copil cuminte, căruia îi plăcea mult să se joace cu jucării.
 - b. Într-o noapte copilul a dispărut și jalea moșului a fost mare, dar nu l-a mai găsit. De atunci, în fiecare an, la vremea când i s-a furat copilul, împarte copiilor cumiți, jucării.

14466. Moș Crăciun pleacă prin sate și orașe

Este atestat în Muntenia.

1. *Povestea lui Moș Crăciun*. BUCURIA, 1935, nr. 7, 6.
 - a. O femeie săracă avea doi copii bolnavi. Cel mare a întrebat pe mamă-sa de ce nu le lasă Dumnezeu și lor un dar; cel mic a spus că i-ar plăcea ca un om bătrân de tot, să le aducă daruri la amândoi.
 - b. După puțin timp, s-au pomenit cu Moș Crăciun bătând la ușa lor. Mama a spus copiilor că ceea ce au cerut li s-a dat și le-a pus în brațe jucăriile aduse.
 - c. De atunci, în amintirea nașterii Domnului, pleacă Moș Crăciun prin sate și orașe să împartă daruri.

14467. Crăciunul românilor și cel al sașilor

Este atestat în Transilvania.

1. *Pentru ce cade Crăciunul sașilor cu 12 zile mai devreme decât Crăciunul românilor*. (S. Pușcariu), F. POP., 1892–1893, 194. Republicată: **Snoave**, 3.
 - a. Pentru răsplătirea și pedepsirea oamenilor, Dumnezeu trimisese pe pământ pe Sf[ântul] Nicolae, înger românesc și Honț, înger săsesc.
 - b. Primul se îmbrăcase țărănește, gândindu-se și la zilele grele care ar putea veni, în timp ce Honț se îmbrăcase elegant. De aceea îngerul românesc se topea de căldură și sasul râdea de el.
 - c. Venind iarna, lucrurile s-au schimbat. Îngerul românesc, cu cojocul

lui, se simțea bine, iar sasul tremura de frig, i se rupseră ghetetele, își scrânti un picior și căzu în nesimțire.

- d. Dumnezeu se îndură de sas și trimise un vânt să-l poarte pe sus. Românul ajunsese după 12 zile, albit de nea, în mijlocul credincioșilor.

14468. Moș Ajun

Este atestat în Muntenia.

1. *Moș Ajun*. (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4555, f. 227 (Balta – Baia de Aramă / [jud.] Mehedinți).

- a. Moș Ajun, un bătrân cu barba albă, frate cu Moș Crăciun, a dat poruncă oamenilor să nu mănânce până nu sărută icoana ce o purta dânsul. Cum venea abia pe la chindie, mulți oameni s-au îmbolnăvit și chiar au murit.
- b. Ceilalți s-au vorbit să-l omoare. L-au înconjurat, dar el a tras cureaua cu care era încins și a început a pocni cu pistoalele, iar lumea a fugit.

14469. Colindatul de Ajun

Este atestat în Muntenia.

1. (*Legenda lui Moș Ajun*). (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4556, f. 328 (Scorțaru Nou – [jud.] Brăila).

- a. Moș Ajun a fost cel mai bătrân dintre apostoli. El a poruncit să se dea flăcăilor colaci, să se umble cu colindatul și să li se dăruiască „florinți de la părinți“.

14470. Moș Ajun, ajutor de primar

Este atestat în Muntenia.

1. (*Despre Moș Ajun*). (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4556, f. 328 (Scorțaru Nou – [jud.] Brăila).

- a. Moș Ajun a fost un fel de ajutor de primar. El s-a scaldat în roua Domnului și, întreat de ce a săvârșit acest lucru, a răspuns că a făcut bine pe lume, că și-a făcut casa lângă drum, a întins masa peste drum, a făcut cald în casă și a încălzit călătorii pe timp rece.

14471. Ajunul de Crăciun

Este atestat în Moldova.

1. (Fără titlu). Pamfile, **Sărbătorile**, 33.

- a. În noaptea de ajun de Crăciun, nu se deschide ușa nimănui, pentru că zboară norocul din casă și nici nu se răspunde la nici o întrebare de afară.
- b. O femeie, ca să fure norocul din casa unor oameni mai bogați, s-a dezbrăcat goală și a venit la ușa acestora, strigând pe un ton jalnic. Când cineva din familie a întreat cine este, femeia a răspuns că ea cheamă averea din casă. Din acel moment, a zburat norocul avutului, în casa femeii sărace.

14472. În Ajun se aduc în casă paie

Este atestat în Muntenia.

1. (*Moș Ajun*). (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4555, f. 108 (Vârtopu – Băilești / [jud. Gorj]).

- a. Auzind Moș Ajun că jidovii vor să-i dea Fecioarei otravă, ca să lepede pruncul, a îndemnat-o să fugă.
- b. Fecioara s-a prefăcut că mută puii unei cloști și a fugit.
- c. De atunci, în ziua de Ajun, se aduc în casă paie, închipuindu-se puii.
- d. Pentru că a vestit pericolul Fecioarei, Moș Ajun a suferit chinuri de la jidovi. El era vecin cu Moș Crăciun, cu care s-a sfătuit cum să scape pruncul de moarte.

V. Dragobetele 14476-14477

14476. Dragobetele și „pocitura“

Este atestat în Muntenia.

1. (Fără titlu). Rădulescu-Codin, **Comorile poporului**, 37.

a. În ziua de Dragobetele (3 martie) nu se lucrează pentru că e rău de „pocituri“. O fată care lucrase și torsese în acea zi, când s-a aplecat să-și ia fusul, Dragobetele a pocit-o.

14477. Dragobetele și „lovitura“

Este atestat în Muntenia.

1. (Fără titlu). Rădulescu-Codin, **Comorile poporului**, 37.

a. În ziua de Dragobetele nu se lucrează pentru că e rău de „lovituri“. O femeie a lucrat în acea zi la o maramă. A fost prinsă de friguri în cele trei zile ale Paștelui, când și-a pus pe cap marama.

VI. Filipii 14481

14481. Filipii și lupii

Este atestat în Moldova.

1. (Fără titlu). Niculiță-Voronca, **Datine și credințe**, 1083.

a. De Filipii, zilele de la începutul postului, nu e bine să torci pentru că vin lupii. O babă a tors în aceste zile pe cuptor, iar lupii, făcând o gaură acolo, au mâncat-o.

VII. Foca 14485-14488

14485. Foca

Este atestat în Moldova.

1. (*Sfântul*] Foca). (T. Pamfile - **Legări**). B.A.R., ms. 5092, f. 52.

a. Sfântul] Foca a fost un creștin care a încercat să convertească pe turci. Neizbutind, a dat foc în ei. De frică, turcii îl serbează de atunci.

14486. Foca se serbează a doua zi de Sfântul] Petru

Este atestat în Muntenia.

1. *Foca*. I. CREANGĂ, 1918, nr. 1, 10 (Afumați - [jud.] Ilfov).

a. Pe vremea stăpânirii turcilor, într-un sat din Bulgaria era un cadiu, reprezentant al turcilor. El dispunea de avutul oamenilor cum poftea și lua zilnic din stogul de fân al unei văduve.

b. Într-o zi, femeia a aruncat foc în sarcina de fân pe care o luase cadiul. I-a spus că în acea zi nu e voie să ia fân, pentru că se aprinde. Cf. Tip. **14285**. Cadiul crezând, a dat ordin să nu se lucreze în acea zi, ca să nu mai ia lucrurile „foca“. Așa s-a înrădăcinat obiceiul că a doua zi de Sfântul] Petre este „Foca“.

14487. Foca și grindina

Este atestat în Transilvania.

1. (Fără titlu). VLĂST., 1932-1933, 120.

a. Un om s-a dus la seceră în ziua lui Foca și după ce a lucrat mai mult timp, un vânt năprasnic i-a risipit toată munca. A urmat o ploaie cu grindină, care l-a omorât de nu l-au putut nici îngropa.

14488. Foca și boala

Este atestat în Transilvania.

1. (Fără titlu). VLĂST., 1932-1933, 120.

a. O femeie a lucrat în ziua lui Foca, fără să știe. Pe la amiază a simțit o slăbiciune, până când un om i-a spus ce zi este.

b. S-a târât cu greu până acasă și a zăcut bolnavă șase săptămâni.

VIII. Joia Verde 14492

14492. Joia Verde este a 9-a joi după Paște

Este atestat în Moldova. S-au identificat 2 variante.

1. *Piatra*. Pamfile, **Văzduhul**, 148. Republicată: (Fără titlu). **Sărbătorile de vară**; 4; German, **Meteorologie**, 130.
 - a. Pe vremuri trăia împăratul Joian. El a lăsat, cu limbă de moarte, ca ziua în care va muri să fie respectată de oameni, spre binele lor.
 - b. Omul nu trebuie să muncească în acea zi (chiar dacă este obligat).
 - c. Altfel îi bate piatra ogorul.
 - d. Dacă ții acea zi, piatra bate ogorul de alături și nu pe a aceluia care a serbat ziua.
 - e. De atunci nu se lucrează în a 9-a joi după Paște, numită și „Joia Verde“.
2. *Împăratul Joian. A 9-a joi*. Niculiță-Voronca, **Datine și credințe**, 795 (Botoșani – [jud.] Botoșani).
 - a, b, c.

IX. Miercurea Strâmbă 14496

14496. Miercurea Strâmbă

Este atestat în Muntenia.

1. (*Miercurea Strâmbă*). Rădulescu-Codin, **Sărbătorile**, 30.
 - a. Miercurea Strâmbă, adică a 4-a zi (după duminica Lăsăturii secului de brânză), nu se lucrează pentru că e rău de „pocituri, izmenituri și strâmbături“.
 - b. O femeie a cusut ceva în acea zi sfântă și bărbatul ei a rămas cu gura strâmbă.

X. Miezul Păresii 14500–14501

14500. Miezul Păresii sau mijlocul Postului Mare

Este atestat în Suceava.

1. (Fără titlu). Marian, **Sărbătorile**, II, 217 (Horodnicu de Jos – Rădăuți / [jud.] Suceava).
 - a. Într-un „Miez al Postului Mare“, o femeie a urzit pânză și a înnebunit, umblând prin casă și strigând:

„Toanta-ncoa,
Toanta-ncolo,
Toanta-n Miezul Păresii“.
 - b. De atunci se cheamă acea zi „Miezul Păresii“, iar oamenii o respectă, ca să nu pățească și ei așa.

14501. Miezul Păreții

Este atestat în Moldova. S-au identificat 6 variante, care se grupează astfel:

1. (Fără titlu). Marian, **Sărbătorile**, II, 216 (Mihoveni – [jud.] Suceava).
 - a. Cine lucrează de „Miezul Păreții“ înnebunește sau el sau cineva din familie.
 - b. O femeie și-a propus să lucreze în acea zi (să urzească pânza).
 - c. Dumnezeu i s-a arătat în vis cu trei zile înainte, sfătuind-o să nu lucreze că nu va fi bine de ea.
 - d. Femeia a lucrat.
 - e. A înnebunit (zicând: „Tând în colo, tând încoace / Tând în Miezul Păreții“.

- f. A spus același lucru până a murit.
 g. De atunci se serbează acea zi.
2. (Fără titlu). Marian, **Sărbătorile**, II, 216 (Broscăuți – Dorohoi / [jud.] Botoșani).
 a, d (a urzit), e (învârtindu-se și ea ca și urzitoarea tot anul, spunând: „Tând în colo, tând încoace / Tând în Miezul Păreții“).
3. (Fără titlu). Marian, **Sărbătorile**, II, 216 (Costâna – Gura Humorului / [jud.] Suceava).
 a, d (a tors), e (zicând: „Când încolo, când încoace / Când în Miezul Păreții“).
4. (Fără titlu). Marian, **Sărbătorile**, II, 216 (Lucăcești – Gura Humorului / [jud.] Suceava).
 a, d (a urzit), e (i s-a încâlcit tortul pe urzitor și a spus: „Tânda înainte, tânda înapoi, Tânda în Miezul Păresii“), g.
5. (Fără titlu). Marian, **Sărbătorile**, II, 218 (Luizi Călugăra – [jud.] Bacău).
 d (a țesut), e (alergând pe drum și strigând: „Tând înainte, Tând înapoi./ Tând în Miezul Păresii“).
6. (Fără titlu). Marian, **Sărbătorile**, II, 217 (Bălăceana – Gura Humorului / [jud.] Suceava).
 a, d (a urzit), e (alergând pe drum și strigând: „Tânda-n sus, tânda-n jos, Tânda-n Miezul Păresii“), h. De atunci nu lucrează femeile în această zi, / de frică să nu înnebunească.

XI. Nedeia 14505

14505. Nedeia și munca

Este atestat în Muntenia.

1. *Legendă*. Zanne, **Proverbele românilor**, VII, 48 (Vâlcea?).
 a. O femeie țațoșă nu a ținut seama de Nedeie și a lucrat în acea zi. Aruncându-și ochii pe valea din josul casei, i s-a părut că vede venind spre ea o femeie foarte urâtă.
 b. Și-a pierdut mințile și a început să joace ca o nebună. De atunci a rămas vorba:

„Nedeea pe luncă,
 Nebuna s-aruncă“.

XII. Paștele 14509–14513

14509. Paștele pică după Bunavestire

Este atestat în Moldova. S-au identificat 3 variante identice.

1. 2. 3. (Fără titlu). Marian, **Sărbătorile**, II, 221 (Stroești – Gura Humorului / [jud.] Suceava; Mihoveni – [jud.] Suceava; Măzănăești – Gura Humorului / [jud.] Suceava).
 a. Într-un an, Paștele a picat de Bunavestire și preoții au citit de cu noapte liturghia de Paște la biserică, dar nu și-au amintit de Bunavestire.
 b. Au așteptat zadarnic să se facă lumină și numai după ce și-au adus aminte că în acea zi este și Bunavestire și au făcut slujbă pentru ea, s-au risipit negurile și au constatat că e amiaza.
 c. De atunci nu mai pică Paștele împreună cu Bunavestire, ci totdeauna după.

14510. Paștele nu este sărbătorit în același timp de toate neamurile

Este atestat în Moldova.

1. *Feiertage*. Staufe–Simiginowicz, **Volkssagen**, 102.

- a. Oamenii nu sărbătoresc Paștele în aceeași zi. Evreul, purtând papuci, i-a putut scoate mai ușor și are primul Paștele.
- b. Catolicul, purtând pantofi sau cizme, pe care le-a scos mai greu decât evreul, are Paștele mai târziu.
- c. Orientalul a avut sandale legate la picioare și până le-a scos a trebuit să mai aștepte puțin cu Paștele. Cf. Tip. 12146.

14511. Lumânările de la Înviere

Este atestat în Moldova și Muntenia. S-au identificat 2 variante identice.

1. (Fără titlu). Marian, **Sărbătorile**, III, 77.

2. *Legendă de Paști din Bucovina*. ALB. BUC., 1934, nr. 14, 6.

- a. La o biserică creștină se strângea tot poporul în noaptea de Paști. Numai preotul intra în biserică. El se ruga la o masă de piatră care se despica, se arăta o lumină de la care preotul aprindea lumânarea și ieșind afară spunea: „Hristos a înviat“. Norodul își aprindea lumânările de la cea a preotului.
- b. Poporul numea acea piatră din biserică „Mormântul Mântuitorului“, despicarea ei „Învierea“ și lumina ce apărea de acolo „Mântuitorul“.
- c. De atunci s-a păstrat până azi datina de a se aprinde lumini la Înviere.
- d. Armenii i-au rugat pe creștini să-i lase și pe ei să facă această încercare. Au intrat cu toții în biserică și lumina nu a mai apărut din piatră, ci dintr-un stâlp de afară, din apropierea bisericii.

14512. Ouăle roșii și felicitările de Paști

Este atestat în Transilvania.

1. *Ouăle roșii*. FAM., 1887, nr. 14, 165.

- a. În ziua nașterii lui Alexandru Sever, care a devenit împăratul romanilor, o găină a ouat un ou roșu. Un zodier a făcut profeția că roșul însemnând purpură, noul născut va fi împărat. Lăuza a povestit acest lucru soțului și surorii ei.
- b. Soțul a cerut femeilor discreție și copilul a crescut, a învățat în armată, iar la moartea împăratului Eliogabal, a fost ales împărat.
- c. Profeția a fost apoi divulgată. De atunci felicitările aveau ca simbol ouăle roșii.

14513. Paștele Blajinilor

Este atestat în Moldova.

1. *Paștele Blajinilor*. POP. ROM. Buc., 1935, 178 (Bârlad – [jud.] Vaslui).

- a. După Învierea lui Iisus, mulți păgâni s-au creștinat și a început prigoana împotriva lor. Cei mai persecutați erau cei din satul Blajini. Ei s-au așezat pe malul unei ape, sub o muchie, părăsindu-și satul.
- b. Acolo nu aveau nici biserică, nici preot, nu știau sărbătorile și mai ales vremea Paștelui. Văzând odată venind pe apă coji de ouă roșii, și-au dat seama că în altă parte creștinii sărbătoresc Paștele. Cf. Tip. 10048A.
- c. Și-au vărui casele, au început să se prepare și au ajuns într-o luni. De atunci, luni după săptămâna luminată, se sărbătorește Paștele Blajinilor.

XIII. Sâmbăta lui Lazăr 14517

14517. Lazăr

Este atestat în Moldova și Muntenia. S-au identificat 4 variante, care se grupează astfel:

1. *Plăcintele*. A. I. F., i. 10103 (jud. Vrancea?).

- a. Lazăr s-a dus să taie lemne la pădure.
- b. A rugat-o pe nevasta lui să-i facă plăcinte și de le-o termina înainte

- de venirea lui, să-i trimită cu băiatul lor, care-l va găsi după zgomotul toporului.
- c. Lazăr a căzut din copac și a murit (pentru că, făcându-i-se dor de plăcinte, s-a urcat într-un copac unde a legat de vârf o tidvă goală pe care vântul mișcând-o și lovind-o de copac, bocănea).
 - d. Trupul lui Lazăr nu a fost găsit imediat (de băiatul care venise cu plăcinte, pentru că bocănitul se întrepuce când înceta vântul).
 - e. A fost găsit mult mai târziu (la rădăcina copacului, de băiatul lui, care l-a dus acasă și a spus mamei lui că tatăl a murit de dorul plăcintelor).
 - f. De atunci se fac plăcinte în Sâmbăta lui Lazăr.
2. (Fără titlu). Rădulescu-Codin, **Sărbătorile**, 28.
- a₁ (Lazăr, un flăcău frumos, s-a suit într-un tufan într-o sâmbătă, să taie o cracă să-și facă resteu de boi), c (pentru că s-a rupt craca), d (decât după 6 săptămâni, pentru că vântul l-a acoperit cu frunze), g. Din cauză că a căzut din copac, în sâmbăta aceea e rău să lucrezi, mai ales pentru bărbați, fiind rău de căzătură, h. Sâmbăta lui Lazăr este în „Săptămâna brânzei“.
3. (Fără titlu). Rădulescu-Codin, **Sărbătorile**, 28.
- a₂ (Lazăr, un flăcău frumos, s-a suit într-un tufan într-o sâmbătă, să taie muguri pentru capre), c (pentru că s-a rupt craca), d (decât după 6 săptămâni, pentru că vântul l-a acoperit cu frunze), g, h.
4. *De când e jelitul la morți*. RĂS. Pal., 1905-1906, 92.
- a₃ (Lazăr a plecat sâmbătă cu caprele), b₁ (A lăsat-o pe maică-sa făcând plăcinte), c (pentru că se urcase într-un stejar să culeagă muguri. Aducându-și aminte de plăcinte, s-a grăbit să se dea jos), d (de sora lui, Maria, care l-a căutat și l-a jelit până a murit și ea), e₁ (Au fost găsiți amândoi în ziua de Sf[ântă] Mărie. Fata a fost recunoscută după zâvelcă, peste care crescuse iarbă și a fost plânsă de tot satul), i. Se spune că de atunci este jelitul la morți.

XIV. Sărbătoarea Soarelui 14521-14522

14521. De „Sărbătoarea Soarelui“ arde piatra în apă

Este atestat în Muntenia.

1. (*Sărbătoarea Soarelui*). N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4555, f. 81 (Gângiova – Segarcea / [jud.] Dolj).
 - a. Sărbătoarea Soarelui este la Sf[ântul] Procopie (8 iulie), când arde piatra în apă.
 - b. În acea zi s-a înecat Luna, când s-a dus cu fratele ei, Soarele, pe o punte de ceară, să se căsătorească.

14522. De „Sărbătoarea Soarelui, joacă Soarele de trei ori

Este atestat în Muntenia.

1. (*Sărbătoarea Soarelui*). (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4555, f. 81 [Gângiova, pls. Jiul de Jos / jud. Dolj].
 - a. Sărbătoarea Soarelui este la Sânziene, nașterea Sf[ântului] Ion (24 iunie).
 - b. Atunci Soarele joacă de trei ori în loc: la prânz, la amiază și la chindie.
 - c. În acea zi s-au logodit Soarele cu Luna.

XV. Sărbătoarea Ursului 14526

14526. Sărbătoarea Ursului

Este atestat în Transilvania.

1. (Fără titlu). Densusianu, O., **Graiul din Țara Hațegului**, 117 (Densuș – Hațeg / [jud.] Hunedoara).
 - a. Sărbătoarea Ursului, a doua zi după Lăsarea postului de ziua Doamnei, nu e bine să lucrezi.
 - b. Un om a adus lemne de la pădure în acea zi și ursul i-a omorât patru oi. Altă femeie, făcând același lucru, ursul a sărit la ea s-o omoare.

XVI. Vinerile Mari 14530

14530. În „Vinerile Mari“ nu se lucrează

Este atestat în Transilvania.

1. *Învățătură pentru cele 12 Vineri Mari, ce sunt peste an*. Pop–Reteganul, I., **Zidirea lumii**, 19.

- I a. Țara Albeilor era o cetate în care locuiau jidovii, alături de creștini. În cearta pentru superioritatea legilor lor, ajungeau la serioase vărsări de sânge.
 - b. În vremea împăratului Camil, au hotărât să-și aleagă fiecare câte un filosof și care va învinge, la acea lege să treacă cu toții.
 - c. Evreii au ales pe Tarasie, iar creștinii pe Lifterie. În disputa lor de 3 zile și 3 nopți, a biruit filosoful creștin.
 - d. Lifterie a pus o mulțime de întrebări lui Tarasie, la care, neputând răspunde, s-a dus să-și răcorească mințile. Și a cerut lui Lifterie ca la înapoiere să-i răspundă de ce se Sărbătoresc cele 12 vineri.
 - e. Lifterie nu știa acest lucru și l-a întrebat pe Mihail, fiul lui Tarasie, care voia să se facă creștin. Mihail i-a spus că acest lucru stă scris în cartea pe care Dumnezeu a dat-o apostolilor. Ei au ascuns-o, dar evreii au găsit-o, au învățat ce scrie în ea și au ars-o. Mihail i-a povestit apoi rostul acestor Vineri.
- II a. Prima Vineri este în luna lui Mărțișor, înainte de 40 de Mucenici, când Adam și Eva au mâncat din pomul oprit și au fost izgoniți din rai.
 - b. A doua este înaintea „Blagoveștenilor“, când Abel a fost omorât de Cain.
 - c. A treia este „Vinerea Paștilor“, când a fost răstignit Iisus.
 - d. A patra este înaintea „Înălțării Domnului“, când s-a dărâmat Sodoma, Gomora și alte cetăți păcătoase.
 - e. A cincea este înaintea „Rusaliilor“, când turcii și alte gloate străine s-au năpustit asupra împăratului Arcadie, l-au gonit peste mare și au mâncat carne de cămilă și au băut sânge de capră.
 - f. A șasea este cea dinaintea Sfântului Petru, când Dumnezeu a trimis cele 10 bătăi peste Egipt.
 - g. A șaptea este înaintea „Probojeniei“, când turcii, ce au zburat cu aripi ca zmeii, au ajuns la Râm și în Ierusalim, dar au fost scoși de îngerul Domnului, în țara Avatului, la tătari.
 - h. A opta este înaintea „Adormirii Precestei“, când Navohodonozor și robii Ierusalimului s-au sculat.
 - i. A noua este înaintea „Tăierii capului Sfântului Ioan“, care a fost dat de Irod, pe o tîpsie Irodiadei.
 - j. A zecea e cea dinaintea „Înălțării Crucii“, când Moise, lovind cu toiagul, de despicaț Marea Roșie, a trecut pe israeliți, scoși din robia Egiptului, în pustiu.
 - k. A unsprezecea este cea dinaintea nașterii lui Iisus, când Irod a tăiat 13 000 de prunci de la 2 ani în jos, ca să-l ucidă pe Iisus.
 - l. Aceste vineri trebuiesc ținute cu post și rugăciuni și cine ia numai pâine uscată și apă, e blagoslovit de Dumnezeu.

- III a. Lifterie a răspuns lui Tarasie care, știind că fiul său i-a spus totul, l-a înjunghiat.
 b. De aceea nu lucrează femeile în aceste vineri, ca să nu le aducă pagubă, boli, trăsnete și grindină.

D. Sărbătorirea zilelor săptămânii

14540–14551

I. Vinerea 14540–14543

14540. Cum a ajuns vinerea Sfântă

Este atestat în Transilvania.

1. *Legenda Sfintei Vineri*. Pop–Reteganul, I., **Zidirea lumii**, 13.

- I a. Agaton și Polfilia se rugau lui Dumnezeu să le dăruiască un copil. Un înger le vesti că vor căpăta o fată, care se va naște vineri și va deveni Sfântă.
 b. Când cresc, înțeleaptă și cucernică, porni în lume să propovăduiască creștinismul.
- II a. Ajunse în cetatea lui Antochie cel păgân, unde a fost reclamată. Împăratul o chemă și, fermecat de frumusețea ei, voi s-o ia de nevastă, dacă va trece la religia lui.
 b. La refuzul ei, porunci să fie răstignită. Ea se rugă lui Dumnezeu s-o ajute și un înger o luă pe o piatră mare și o purtă în văzduh. Și toți oamenii au strigat că Dumnezeu ei este mai mare și slugile s-au botezat.
 c. Împăratul porunci să fie băgată într-o căldare cu smoală fiartă, cu plumb și seu. Ea se sculă teafără din căldare și stropindu-l pe împărat, îl orbi.
 d. Când împăratul îi ceru iertare, vrând să treacă la creștinism, ea plânse de se făcu o baltă din lacrimile ei. I-a redat vederea și l-a botezat în acea baltă, împreună cu cei strânși în jur.
- III a. Plecând ea în țara împăratului Atzima a fost cerută de nevastă și de acesta. La refuzul ei a fost dată pradă zmeului.
 b. Ea făcu cruce peste zmeu și duhurile rele și dracii din el fugiră și așa putu face ce voia cu el.
 c. Oamenii s-au prosternat în fața ei și împăratul cu toți oamenii lui s-au botezat.
- IV a. Porni în împărăția lui Aclit, pe care, de asemenea, refuză să-l ia de bărbat. Împăratul a poruncit să fie pusă într-o oală cu plumb, seu și smoală. Când au vrut slugile să aprindă focul, au fost arse.
 b. Aclit a poruncit să i se taie capul. Înainte de a muri, s-a rugat ea lui Dumnezeu pentru cei cinstiți și pentru cei ce vor ține ziua ei și vor posti. Apoi i s-a tăiat capul.

14541. Vinerea face daruri celor care-i cinstesc ziua

Este atestat în Muntenia.

1. (*Legenda Sfintei Vineri*). (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4555, f. 83 (Gângiova – Segarcea / [jud.] Dolj).

- a. Sfânta] Vineri este pustnică și împărăteasa văzduhului. Ea are sub stăpânire toate lighioanele pământului, pe care le păzește.
 b. Face daruri celor care-i cinstesc ziua.

14542. Vinerea trebuie ținut post

Este atestat în Transilvania.

1. *Strafe verlezter Fasten*. Müller, *Siebenbürgische Sagen*, 215.

- a. Un [cioban]¹, venind acasă de la oaste, a mâncat carne în zi de post. Ursul i-a făcut pagube la stână, în fiecare noapte.
- b. Dacă ciobanul a mâncat carne, a vrut și ursul să mănânce.

14543. Nu-i bine să se taie unghiile vinerea

Este atestat în Moldova.

1. *Vinerea nu-i bine să se taie unghiile*. A. I. F., i. 10836 (Vrancea?).

- a. Un împărat, mergând la vânătoare, a găsit o sălbatică, acoperită de unghii. A vrut s-o ia, dar femeia a spus s-o lase că are copil mic.
- b. Cum nu se încredeau în faptul că o vor mai găsi, femeia a spus că dacă nu o vor găsi, să i se taie unghiile numai vinerea și miercuria.
- c. Vânătorii au venit din nou când le-a spus ea, au găsit-o cu copilul și au luat-o.

II. Dumineca 14547-14551**14547A. Dumineca nu-i voie să coci mălai**

Este atestat în Moldova.

1. *Canonul Duminecei*. CULT. POP., 1928, nr. 227, 2 (Movilița – Panciu / [jud.] Vrancea).

- a. O femeie săracă și fata ei făceau mălai duminica, ca să se ducă luni la câmp. În a treia duminică, când voiau să puie mălaiul la copt, a venit un bătrân și a cerut o bucată. Când a înfipt bătrânul cuțitul în mălai, s-a umplut casa de sânge.
- b. Bătrânul a întreat-o pe femeie dacă să-i ia sufletul sau să-i dea gemenii. Femeia a ales gemenii, iar unchiașul, care era Dumnezeu, a plecat.
- c. Femeia s-a trezit noaptea cu doi balauri încrucișați pe picioarele ei, apoi s-au urcat pe spinare și pe piept. Aveau un bilet pe care scria s-o mai slăbească ca să răsufle. Femeia a rămas mută. Acesta-i canonul femeilor ce fac mălai duminica, zi de odihnă.

14547B. Sfânta] Duminecă pedepsește femeia ce lucrează în ziua ei

Este atestat în Moldova.

1. *De ce nu se lucrează duminica*. (P. Savin), I. CREANGĂ, 1913, nr. 1, 14 (Jorăști – [Tg.] Bujor / [jud.] Galați). Republicată: CULT. POP., 1921, nr. 24, 5; *Se lucrează duminica?* Pilde, 25.

- a. O femeie avea obiceiul să lucreze duminica. A venit Sfânta] Duminecă în chipul unei babe și i-a spus că face păcat. Femeia i-a răspuns că duminica este o zi ca toate celelalte.
- b. S-a făcut o lumină în casă și baba s-a transformat într-o fecioară îmbrăcată în alb. Femeia a căzut în genunchi și i-a cerut iertare.
- c. Sfânta a întreat-o ce alege între a zace trei ani și a crește doi băieți. Femeia a ales a doua alternativă. Sfânta] a dispărut și au venit doi balauri care au supt-o până au omorât-o. Cf. Tip. 751B. Apoi au dispărut și ei.

14548. Dumineca nu e voie să coci turtă

Este atestat în Muntenia.

1. *Sfânta Duminecă*. T. Bălășel, *Cămătarul*, 16.

- a. O femeie a făcut turtă duminica și a pus-o în cuptor, în loc s-o fi pregătit de sâmbăta. Când a rupt din ea să dea copiilor, miezul era plin cu sânge.
- b. Sfânta] Duminecă o pedepsise pentru că lucrase în ziua ei, care trebuia respectată.

1. În text: „soldat“ (n. ed.).

14549. Dumineca nu e voie să lucrezi nimic

Este atestat în Muntenia. S-au identificat 2 variante identice.

1. *Sf[ânta] Duminecă*. (T. Bălășel), ȘEZ., 1912, nr. 7, 102.

2. *Țineți Sf[ânta] Duminecă*. ALB. Buc., 1939, 430.

- a. Un om evlavios ținea sărbătorile și dumineca. Treburile îi mergeau foarte bine. Odată, plimbându-se dumineca prin vie, a găsit niște araci luați de vânt, pe care i-a legat la loc. Îngerul lui Dumnezeu l-a muștrat și l-a trimis să ceară iertare Sfintei.
- b. Nemulțumită de fapta lui, Sf[ânta] i-a poruncit să adune toți aracii din vie, să le dea foc și să intre sub jeratic. Dacă nu va păți nimic, îl va ierta.
- c. Omul a făcut întocmai și a rămas neatins. Cf. Tip. **14159, 14257A**.
B. Sf[ânta] l-a iertat cu condiția să nu se mai repete acest lucru.

14550. Sf[ânta] Duminecă suferă din cauza lucrului care se face în ziua ei.

Este atestat în Moldova.

1. (*Sf[ânta] Duminică pe pământ*). (T. Pamfile – Culegeri). B.A.R., ms. 5091, f. 127.

- a. O femeie a țesut sâmbăta seara până spre duminecă. S-a pomenit cu o femeie tăiată, înțepată, arsă și opărită, care i-a spus că e Sf[ânta] Duminecă și rănile ei le datorează oamenilor care lucrează în ziua ei. Femeia i-a cerut iertare, a promis că nu va mai lucra și a leșinat.
- b. Sf[ânta] i-a tăiat mâțele și le-a întins pe pereți. O vecină, care a venit în casă, a început să țipe. Sf[ânta] [i-]a explicat și ei că ea se roagă lui Dumnezeu pentru oameni și în schimb oamenii lucrează de ziua ei, rănind-o în tot felul. De aceea a pedepsit-o pe femeia care nu ținuse ziua ei.

14551. Sf[ânta] Duminecă salvează de la iad o femeie ce-i respectase ziua

Este atestat în Muntenia.

1. *Sf[ânta] Duminecă*. (T. Bălășel), NEAM. ROM. POP., 1939, nr. 11, 168.

- a. Nevasta unui țăran înstărit mergea și la biserică și la petreceri, dar bine altora nu făcea niciodată.
- b. Când a murit, dracul și îngerul s-au luptat pentru sufletul ei. Sf[ânta] Duminecă a salvat-o pentru că îi respectase ziua. De aceea trebuie cinstită dumineca.

LEGENDA ISTORICĂ
14571-16103

LEGENDA ISTORICĂ

14571–16103

A. Figurile istorico-fantastice 14571–14615

- I. **Alexandru Machedon** 14571–14590
- II. **Dăcița din Ceahlău** 14592
- III. **Domnul de Rouă** 14594
- IV. **Ion-Calo-Ion** 14596
- V. **Împăratul Cioană** 14598
- VI. **Împăratul Constantin** 14600–14601
- VII. **Împăratul Leri** 14603
- VIII. **Marcoș-Pașa** 14605
- IX. **Marcu Crailovici** 14607
- X. **Marcu Viteazu** 14609
- XI. **Novac** 14611
- XII. **Romănaș** 14613
- XIII. **Traian** 14615

B. Figurile istorice străine 14620–14642

- I. **Atila** 14620
- II. **Carol al XII al Suediei** 14622–14623
- III. **Împăratul Iosef al Austriei** 14625–14628
- IV. **Regele Ladislau** 14630
- V. **Matei Corvin** 14632–14637
- VI. **Napoleon** 14639–14640
- VII. **Împăratul Tiberiu** 14642

C. Regii daci 14645–14654

- I. **Buerebista** 14645
- II. **Decebal** 14649
- III. **Dromichete** 14651
- IV. **Orol I** 14653–14654

D. Figurile istorice ale poporului român 14658–15445

- I. **Căpeteniile de răscoală** 14658–14672
 1. **Avram Iancu** 14658–14660
 2. **Horia** 14662–14666
 3. **Tudor Vladimirescu** 14668–14672
- II. **Haiducii** 14675–14727
 1. **Bucur** 14675
 2. **Darie** 14677
 3. **Dianu** 14679–14680
 4. **Dragu** 14682
 5. **Ion Pietrarul** 14684
 6. **Năzdrăvan Viteazul** 14686

7. **Nespălatul** 14688
 8. **Olea și Oslea** 14690
 9. **Pătru Mantu** 14692
 10. **Păunașul Codrilor** 14694
 11. **Pintea** 14697–14709
 12. **Stângă** 14713
 13. **Șoimul** 14717
 14. **Vasile cel Mare** 14721–14723
 15. **Vlad Hoțul** 14727
- III. **Voievozii** 14737–14765
1. **Dragoș Vodă** 14737–14739
 2. **Negru–Vodă** 14744–14765
- IV. **Domnitorii** 14775–15276
1. **Alexandru Vodă** 14775
 2. **Antioh Vodă** 14779
 3. **Aron Vodă cel Cumplit** 14783
 4. **Barnovski Vodă** 14787–14789
 5. **Bogdan Vodă (fiul lui Ștefan cel Mare)** 14793
 6. **Bogdan Vodă (fiul lui Alexandru Lăpușeanul)** 14797
 7. **Brâncoveanu Constantin** 14801–14802
 8. **Cantemir Antioh** 14806
 9. **Cantemir Constantin** 14810
 10. **Cantemir Dimitrie** 14814
 11. **Carol I** 14818–14826
 12. **Ioan Corvin** 14830–14834
 13. **Cuza Vodă** 14837–14951
 14. **Dabija Vodă** 14957–14958
 15. **Despot Vodă** 14962
 16. **Duca Vodă Constantin** 14966–14967
 17. **Dumitrașcu Cantacuzino** 14970–14971
 18. **Gașpar Vodă** 14975
 19. **Gheorghe Ștefan Vodă** 14977–14984
 20. **Ghica Vodă Alexandru** 14988–14990
 21. **Grigore Ghica** 14994–14995
 22. **Ioan Vodă cel Cumplit** 14999
 23. **Ieremia Vodă** 15003
 24. **Iliaș Vodă** 15007–15008
 25. **Lăpușeanul Alexandru** 15012–15013
 26. **Matei Basarab** 15017–15019
 27. **Mavrogheni Niculaie** 15023
 28. **Mihai Viteazul** 15027–15034
 29. **Mircea cel Mare** 15037–15042
 30. **Mircea Ciobanul** 15046–15047
 31. **Movilă Irimia** 15051
 32. **Neagoe Basarab** 15055
 33. **Negrea Basarab** 15059
 34. **Petru Rareș** 15063–15068
 35. **Petru Șchiopul** 15072
 36. **Mihai Racoviță** 15076–15079
 37. **Radu Vodă** 15083–15085
 38. **Sas Vodă** 15089–15090
 39. **Ștefan cel Mare** 15094–15215
 40. **Ștefan Tomșa** 15219

41. Ștefăniță Vodă 15223–15224
42. Ștefan Vodă cel Tânăr 15227
43. Știrbei Vodă Barbu 15231–15240
44. Vasilie Vodă 15244–15249
45. Vasile Lupu 15253
46. Vlad Țepeș 15257–15276

V. Figuri feminine 15280–15304

1. Doamna lui Brâncoveanu 15280
2. Nora lui Brâncoveanu 15282
3. Doamna lui Cuza Vodă 15284
4. Doamna lui Neagoe Basarab 15288
5. Doamna lui Ștefan cel Mare 15292
6. Fata de la Cozia 15296
7. Maria Putoianca 15300
8. Maria Sutașului 15304

VI. Alte figuri istorice și locale 15314–15445

1. Craiul Bela 15314
2. Bucur 15318
3. Frații Buzești 15322
4. Aga Ștefan Catargi 15326
5. Pavel Chinezu 15330
6. Costache Conachi 15334
7. Frații Costin 15338
8. Mitropolitul Dosoftei 15342
9. Neculai Hăntoiu 15346
10. Iancu 15350
11. Judecătorul din Cluj 15354
12. Pârvu Jumanca 15358
13. Magheru 15362
14. Banul Mareș 15366
15. Lupu Mehedințeanu 15370
16. Nicolai Milescu 15374
17. Valentin Naghy 15378
18. Ioan Neculce 15382
19. Paharnicul Negrilă 15386
20. Novac 15388
21. Pinteia 15390
22. Popa Farcaș 15394
23. Popa de la Pajură 15398–15399
24. Popa Stoica 15403
25. Popa Șarban 15408
26. Moș Ioan Roată 15412
27. Traian Șoimul 15416
28. Boierul Ștefan 15420
29. Ilieș Sturdzea 15424
30. Logofătul Tăutu 15428–15429
31. Dimitrie Țepeneag 15433
32. Nestor Ureche 15437
33. Petru Vancea 15441
34. Vlaicu 15445

E. Evenimentele istorice și locale 15455–16103

- I. Apele vindecătoare 15455–15457
- II. Bejenia 15461

- III. **Catastrofele** 15465–15471
- IV. **Castelele (și palatele)** 15475–15489
- V. **Cetățile** 15493–15510
- VI. **Clădirile sfinte** 15520–15593
 - 1. **Bisericile** 15520–15549
 - 2. **Capелеle** 15552–15557
 - 3. **Mănăstirile** 15561–15585
 - 4. **Schiturile** 15589–15593
- VII. **Crucile** 15603–15610
- VIII. **Drumurile** 15620–15623
- IX. **Familile** 15633–15637
- X. **Fețele bisericеți** 15647–15672
 - 1. **Călugării** 15647
 - 2. **Episcopii** 15651–15652
 - 3. **Mitropoliți** 15656
 - 4. **Preoți** 15660–15672
- XI. **Fântânile** 15676–15679
- XII. **Hoții** 15683–15691
- XIII. **Icoanele** 15698–15699
- XIV. **Mahalalele (și străzile)** 15703–15704
- XV. **Minele** 15708–15709
- XVI. **Movilele** 15713–15714
- XVII. **Obiceiurile de demult** 15718–15739
 - 1. **Bolile** 15718–15719
 - 2. **Dările** 15725
 - 3. **Hotarele** 15730
 - 4. **Târgurile** 15738–15739
- XVIII. **Orașele (Târgurile, Satele)** 15743–15757
- XIX. **Pădurile (Arborii)** 15761–15765
- XX. **Pământurile** 15767–15810
 - 1. **Dobândirile de pământ** 15767–15783
 - 2. **Cumpărările de pământ** 15784–15787
 - 3. **Înstrăinările de pământ** 15789–15807
 - 4. **Deștelenirile de pământ** 15809–15810
- XXI. **Popoarele** 15814–15950
 - 1. **Arvații** 15814–15821
 - 2. **Bulgarii** 15823
 - 3. **Curuții** 15825–15831
 - 4. **Dacii** 15833–15836
 - 5. **Germanii** 15838–15844
 - 6. **Rușii** 15846–15859
 - 7. **Tătarii** 15861–15910
 - 8. **Turcii** 15914–15948
 - 9. **Ungurii** 15949–15950
- XXII. **Războaiele** 15954–15957
- XXIII. **Revoluțiile** 15961–15973
- XXIV. **Ruinele (și locurile dispărute)** 15977–15980
- XXV. **Satele** 15982–16013
- XXVI. **Școlile** 16017–16018
- XXVII. **Turnurile** 16022–16026

F. Întâmplări din trecut 16030–16103

LEGENDA ISTORICĂ

14571-16103

A. Figurile istorico-fantastice 14571-14615

I. Alexandru Machedon 14571-14590

14571. Alexandru Machedon - nașterea lui

Este atestat în Transilvania și Muntenia. S-au identifica 2 variante.

1. *Alexander*. Obert, **Rumänische Märchen**, 82.

- I a. Împăratul Filip și împărăteasa Filipane nu aveau copii. De aceea când împăratul a plecat pentru doi ani la război, și-a amenințat nevasta cu moartea, dacă nu o va găsi cu un copil.
- b. Nestinares, un mare astrolog, a spus împărătesei să lase fereastra deschisă ca să poată intra el, în chipul unui vultur. Și ea a rămas însărcinată.
- c. Când a venit vremea să nască, Nestinares consultând stelele și văzând că nașterea imediată a copilului va aduce mari nenorociri, a învăluit pe împărăteasă în buruieni ca să-i întârzie nașterea. Copilul s-a născut sub o zodie bună și a fost numit Alexandru. Cf. Tip. 779A*.
- d. Împăratul, în drum spre casă, a visat că are un ou în mână din care iese un șarpe. Ariston și Nostetel i-au spus că i s-a născut un fiu. A fost întâmpinat de Alexandru, călare pe Ducipal, pe care numai el îl putea struni, pentru că se născuse cu un corn în frunte. La moartea tatălui său, când a avut 15 ani, Alexandru a luat domnia.
- II a. Împăratul Persiei, Darius, i-a trimis vorbă să se supună, dar Alexandru a răspuns că se va lupta cu el la cetățile: Albă, Neagră și Roșie. A plecat apoi la Ierusalim, unde s-a închinat icoanei Sf[ântei] Treimi.
- b. S-a luptat cu Darius și a pierdut numai 100 de oameni, în timp ce Darius a pierdut 38 000.
- c. A cuprins oastea ajutătoare a împăratului Perus de 90 000 de soldați și a trimis-o înapoi înarmată, stăpânului lor. A găsit pe Darius aproape mort, opera a doi dintre demnitarii lui. L-a dus la reședința lui, unde s-a însurat cu fata acestuia Ruxandra, iar pe ucigași i-a judecat și i-a omorât.
- d. A stat apoi în reședința lui Darius 10 ani și a avut patru feciori.
- III a. A plecat Alexandru mai departe și a dat de o țară a uriașilor, de unde era să fie izgonit. Dar i-a învins până la urmă.
- b. S-a luptat apoi cu racii uriași, care i-au omorât mulți oameni și pe care i-a învins.
- c. A ajuns într-o țară unde oamenii aveau o singură mână și un singur picior, pe care i-a gonit în munți, unde a clădit o piatră care lumina noaptea.
- d. A ajuns în grădina lui Adam, unde s-a scăldat în mâlul întineririi. Un înger nu l-a lăsat să pătrundă în locurile sfinte.
- IV a. În împărăția lui Perus, a intrat într-o biserică arabă, și a văzut scris că va muri acolo.

- b. A învins pe Perus și pe împărăteasa care avea o armată de femei.
 - c. A trimis acasă prăzi bogate, și pe drum a fost otrăvit de bucătarul său pe care nu voise să-l facă mai-marele Egiptului. Înainte de-a muri și-a luat rămas bun de la armată.
 - d. A fost urmat la tron de fiul său Alexandru, din care descind rușii.
2. (*Despre Darius*). (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4556, f. 289 (Nazăru – [jud.] Brăila).
- II a₁ (Împăratul Darius a avut război cu Alexandru Machedon), c₁ (Darius a fost omorât și Alexandru i-a luat averile).

14572. Luptele cu racii și cu furnicile

Este atestat în Muntenia.

1. (*Alexandru Machedon*). (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4551, f. 96 [Heciu, com. Lespezi, pls. Siretu-de-Sus / jud. Suceava].
- I a. După ce s-a bătut cu racii, cu furnicile și cu toate limbile pământului, a ajuns în Țara Blajinilor. Le-a trimis vorbă să pregătească mâncare că vine cu oștile. Un blajin a spus nevestei să gătească o găină și să facă o pâine pentru că Alexandru este dintr-o țară flămândă.
- b. S-a suit apoi Alexandru pe un deal și a ajuns la zei. Serafimii l-au oprit să intre, cât timp este întrupat. I-au adus apă vie, ca să nu mai moară, iar Alexandru a dat-o calului, care a devenit nemuritor. Alexandru voia s-o chinuie pe „Fata pământului“.
- II a. A plecat apoi în Rusia, unde a împărțit țările pământului, vrând să-și oprească Rusia. Mama celor doi crai, care voiau Rusia, l-a otrăvit pe Alexandru.
- b. Înainte de a muri, Alexandru l-a chemat pe Ducipal, i-a spus să plece și să nu se înapoieze decât când va găsi un împărat tot așa de mare ca el.
- c. Calul s-a uitat peste oști și a văzut pe cei care l-au otrăvit pe Alexandru. I-a apucat cu dinții, s-a ridicat în văzduh cu ei, de unde le-a dat drumul și s-au făcut pulbere.

14573. Luptele cu furnicile

Este atestat în Muntenia și Moldova. S-au identificat 2 variante.

1. *A fi Alexandru Machidon*. Zanne, **Proverbele românilor**, VI, 3 (Ștefănești – Drăgășani / [jud.] Vâlcea).
- a. Alexandru Machedon a fost un împărat mare și puternic, cum nu a mai existat altul. El a cuprins toată lumea.
 - b. S-a bătut cu furnicile.
 - c. S-a mai luptat cu „păsările cu cioc de fier“, cu „oameni cu două capete, cu șapte mâini și șapte picioare“, „cu oameni de un cot“, cu jumătăți de om, și cu multe alte lighioane.
 - d. A mers până-n rai și după dorința lui Dumnezeu a coborât în iad.
2. *Despre Alexandru Machidon*. (S. Teodorescu-Kirileanu), I. CREANGĂ, 1909, nr. 9, 235 (Holda – Vatra Dornei / [jud.] Suceava).
- b (uriaeșe, care luau un ostaș de mijloc și-l înghiteau sau îl cărau în brațe. Un filosof i-a învățat să ardă snopi de stof. Furnicilor li se aprindeau aripile și mureau).

14574. Alexandru Macedon la „Munții cei Mari“

Este atestat în Moldova.

1. (Fără titlu). Niculiță-Voronca, **Datine și credințe**, 1243 (Botoșani – [jud.] Botoșani).
- a. Alexandru împărat a ajuns cu luptele până la „Munții cei Mari“, unde răsare Soarele și unde sunt diamante. A prins doi oameni de acolo, cărora le-a dat drumul mai târziu.

- b. Cei doi prizonieri au vorbit între ei despre faptul că împăratul nu știa cui a dat drumul. Un soldat a auzit, i-a prins și i-a dus lui Alexandru.
- c. Când au tăiat pe cei doi oameni, au găsit măruntaiele lor făcute din diamante și alte pietre scumpe.

14575. Lupta cu Crivățul

Este atestat în Muntenia.

1. (*Crivățul*). (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4546, f. 137 (Eliza Stoenești – Urziceni / [jud.] Ilfov).

- a. Alexandru Machedon a pornit război cu Crivățul. A venit cu oaste mare, dar când a început să arunce săgeți, Crivățul a suflat cu putere.
- b. Soldații lui, neputând suporta asemenea ger, au tăiat capetele cailor și au intrat în trupurile lor golite, dar tot au degerat cu toții. Cf. Tip. 14605.

14576. Lupta cu oamenii sălbatici

Este atestat în Muntenia.

1. *Alexandru Marchidon*. Rădulescu-Codin, **Din trecutul nostru**, 17.

- a. Plecând într-o expediție, Alexandru a dat de o cruce pe care scria, cu litere de aur, că cel ce va trece mai departe, nu se va mai înapoia. Vraciul care-l însoțea, l-a sfătuit să-și urmeze drumul.
- b. A dat peste o pădure singuratică, unde trăiau oameni sălbatici. I-a supus, le-a dat legi și a plecat mai departe.
- c. A întâlnit apoi un împărat gol.
- d. Mergând mai departe, a ajuns la împăratul care avea apa vie și care ședea în apă până la jumătate. Aflând acesta că Alexandru se duce la rai, l-a sfătuit să-și schimbe hotărârea.
- e. Femeile măritate din această împărăție săteau închise în cetatea de aramă de unde li se dădea drumul numai o dată pe an. Alexandru a poruncit să fie eliberate.
- f. Una din femei l-a sfătuit să nu se ducă la rai, pentru că-l vor goni serafimii. Alexandru a ascultat-o și a plecat spre iad, unde a întâlnit doi împărați ce se zbăteau în foc și fum.

14577. Alexandru Machedon și Pitic-Țânțarul

Este atestat în Transilvania.

1. *Pitic-Țânțarul*. (G. Cătană), TIMIȘ. – GAZ. POP., 1886-1887, nr. 20-21, 3 (Lugoj – [jud.] Timiș). Republicată: **Poveștile Banatului**, III, 49.

- I a. Un împărat puternic, cu numele de Cârlig, avea o fată frumoasă. La marginea împărăției era un munte înalt până-n nori, stăpânit de zmeii care furau cele mai frumoase fete.
- b. Rugându-l supușii să-i scape de zmei, a pornit cu oastea. A trimis trei cătane pe unica intrare în munte, o gaură cât o casă și aceștia au fost luați de zmei.
- c. A trimis apoi jumătate din oaste, care a fost înconjurată de porți de fier și nu au mai rămas din ei decât oasele, iar poțile au dispărut.
- d. Împăratul a dat de veste că trebuie să parvină o scrisoare împăratului Alexandru Machedon care cuprinsese toată lumea și avea împărăția dincolo de munte. A vrut să-i ceară ajutor împotriva zmeilor.
- e. S-au prezentat trei uriași, care au uitat să ia scrisoarea. Uriașii au intrat printr-o gaură în munte, unde i-a apucat o furtună. Le-a tăiat apoi calea o poartă de fier. Au dat de un foc, unde au poposit să-și usuce hainele. S-au luptat cu zmeii pe care i-au învins; i-au legat și i-au lăsat în seama unui bătrân să-i fiarbă.
- f. Când a dezlegat însă pe unul din ei să-l arunce în ceaunul care clocotea, acesta l-a împins în cazan pe bătrân, și-a dezlegat frații și s-au ascuns într-o groapă.

- g. Zmeii au aflat cele întâmplate și negăsindu-i pe uriași au deschis porțile muntelui și s-au dus să se culce. Uriașii au scăpat, s-au dus la împăratul lor, care s-a îmbolnăvit de supărare.
- II a. S-a prezentat apoi Pitic-Țânțarul, care se hrănea numai cu țânțari. A cerut ca fiecare supus al țării să-i dea câte 10 țânțari pe care să-i strângă în apropierea muntelui. La termenul hotărât, a înghițit movila de țânțari, s-a dat peste cap, s-a făcut țânțar și a trecut prin gaura muntelui, urmărit de zmeii care aruncau foc după el.
- b. Țânțarul a trecut însă muntele, s-a făcut din nou pitic și a ajuns la împăratul Machedon căruia i-a dat scrisoarea împăratului Cârlig. Machedon i-a spus că va răspunde printr-un supus de-al lui.
- III a. A trimis Alexandru Machedon veste, printr-un viteaz de-al lui, împăratului Cârlig, că va omorî zmeii, dar să-i pregătească bani mulți. A ajuns la munte, viteazul a fost dat de o mână jos de pe cal și de aceea s-a înapoiat.
- b. A chemat Alexandru pe pitic și fără să-i asculte povața, i-a trimis generalii săi, cu 10 000 de cătane și lanțuri de fier, să-i aducă pe zmei. Dar din toți au rămas numai oasele.
- c. La sfatul piticului, au trimis restul de oaste înainte și după ei au venit piticul cu Alexandru Machedon. S-a făcut piticul țânțar, a intrat în munte și s-a ascuns în buzunarul unei zmeoaice. Noaptea s-a făcut om și a omorât cele trei zmeoaice.
- d. La țipetele lor s-au trezit zmeii. Piticul, transformat din nou în țânțar, s-a ascuns în mânerul unui cuțit și zmeii nu l-au găsit. Ei au vorbit despre înmormântarea mamelor lor, care trebuia făcută afară din munte, unde ei nu aveau nici o putere. De furie, au aruncat cuțitul care a căzut lângă cortul lui Alexandru.
- e. Țânțarul, devenit din nou om; a povestit cele auzite și s-au pregătit pentru noapte. Când s-au apropiat zmeii, i-au prins și i-au pus în lanțuri; piticul i-a omorât cu cuțitul lor.
- f. Alexandru Machedon l-a încărcat pe pitic cu daruri și i-a dat o scrisoare către împăratul Cârlig, arătându-i că piticul învinsese zmeii. Împăratul Cârlig a vrut să-i dea fata lui de nevestă, dar piticul a refuzat.

14578. Alexandru Machedon și craiul înțelept

Este atestat în Muntenia și Transilvania. S-au identificat 2 variante.

1. *Alixandru Marchidon*. Rădulescu-Codin, **Din trecutul nostru**, 19.

- I a. Alexandru Machedon, mergând cu oastea împotriva unui crai, într-o țară îndepărtată, nimeni nu i s-a împotrivit la intrarea în cetate.
- b. Întrebând pe crai de ce nu i-a ieșit înainte cu oastea, acesta i-a răspuns că dorește să bea și să mănânce cu el.
- c. Alexandru Machedon a fost poftit la masă (de către crai).
- d. I s-au servit bucate de aur, spunându-i-se că bucate adevărate o fi având destule și acasă și că probabil numai aurul l-a atras.
- II a. Pe când au stat amândoi la masă, au venit doi oameni să fie judecați. Unul a găsit o comoară în pământul cumpărat de la celălalt și fiecare a susținut că nu are drepturi asupra comorii.
- b. Au primit sfatul că dacă unul are un fecior și celălalt o fată, cel mai bun lucru ar fi să-i căsătorească și să le dea comoara drept zestre.
- c. Alexandru Machedon a gândit că la el în țară, oamenii ar fi fost închiși că au tănuit comoara, care ar fi trecut pe seama statului. Și s-a minunat de înțelepciunea judecății.

2. *Dar voi pe aici mâncați aur*. GAZ. TRANS., 1897, nr. 203, 6.

I a₁ (Alexandru Machedon, în aventurile lui, a ajuns la un popor sălbatic,

care nu știa ce e războiul), c (de șef), d (iar Alexandru Machedon a spus că a vrut numai să le cunoască moravurile); II a, b, c₁ (Alexandru Machedon a declarat că la el în țară amândoi oamenii ar fi fost puși sub pază și comoara ar fi fost a regelui), d. Înțeleptul judecător a întrebat dacă în țara lui Alexandru Machedon, strălucește soarele, plouă și sunt vitele blânde. La răspunsul afirmativ al lui Alexandru, judecătorul a observat că probabil pentru acele vite blânde strălucește soarele și plouă, pentru că oamenii din țara lui nu merită asemenea binefacere.

14579. Alexandru Machedon și peștele cu solzii de aur

Este atestat în Muntenia.

1. *Alixandru Manchidon*. Rădulescu-Codin, **Din trecutul nostru**, 17.

- a. Mergând Alexandru pe apa Eufratului în sus și oprindu-se să se spele, i-a sărit în față un pește cu solzii de aur, gata să-l înghită. Când Alexandru s-a speriat și a fugit, peștele a râs de el.
- b. I-a spus apoi, că și el este tot împărat și, dându-se de trei ori peste cap, s-a prefăcut într-un om mândru și chipeș și s-a prins frate de cruce cu Alexandru.

14580. Alexandru Machedon și zmeii

Este atestat în Muntenia.

1. *Lupta lui Alexandru Machedon cu zmeii*. I. CREANGĂ, 1914, nr. 6, 181 (Fedeleşoiu - Vedea / [jud.] Argeș).

- a. Alexandru, trecând cu Ducipal un râu, a dat de o răspântie, unde era scris pe o piatră că cine vrea să-și încerce puterile să meargă pe o anumită cărare.
- b. Urmând acel drum, a dat de o roată pe care a învărtit-o. Au apărut doi zmei pe care i-a învins și le-a tăiat capetele.

14581. Soldatul care semăna cu Alexandru Machedon

Este atestat în Muntenia.

1. *Alexandru Machedon*. (P. Savin), I. CREANGĂ, 1910, nr. 8, 242 (Jorăști - [Tg.] Bujor / [jud.] Galați).

- a. În armata lui Alexandru Machedon era un soldat care semăna leit cu el, dar care era fricos și fugea când era bătălia mai serioasă.
- b. Alexandru Machedon l-a omorât, ca să nu creadă lumea că el este cel care fuge.

14582. Alexandru Machedon și jumătatea de om

Este atestat în Muntenia.

1. *Alixandru Marchidon*. Rădulescu-Codin, **Din trecutul nostru**, 16.

- a. Pe când se afla Alexandru Machidon pe apa Eufratului, a găsit un om care avea numai o mână și un picior și sărea din munte în munte. L-a prins și l-a întrebat cu cine vrea neamul lui să se bată. A primit răspunsul că sunt doar jumătăți de om și nu vor să se bată cu nimeni.
- b. Omul a sărit apoi pe un munte de unde a strigat că a socotit că Alexandru este viteaz mare, are multă înțelepciune, dar a observat că nu e chiar așa, pentru că nu poate lua aurul, argintul și pietrele scumpe pe care le au jumătățile de om în ei.
- c. Alexandru a dat ordin să-i prindă pe toți și să-i spintece. Le-a spus că toată pasărea pe limba ei se hrănește și pe limba ei piere. Și le-a luat toate bogățiile.

14583. Alexandru Machedon și baba

Este atestat în Muntenia.

1. „*Cu Buricu pământului*“. A. I. F., ing. 1281c (Bughea de Sus - [jud.] Argeș).

- a. Un viteaz, cu care nimeni nu se putea întrece, a văzut într-o zi o roată de soldați, mergând pe nori și s-a luat după ei.

- b. A ajuns la o babă, care da cu băduța și ieșea câte un soldat. Viteazul a început să-i taie și a tăiat trei ani, dar nu a putut să-i termine, pentru că baba făcea mereu alții.
- c. A venit unul care i-a spus să ia calul lui și să se ducă să omoare o babă: acela era Alexandru împărat. Viteazul a făcut întocmai și așa soldații s-au terminat.

14584. Alexandru Machedon și fetele lui Dariu

Este atestat în Transilvania.

1. (Fără titlu). Gheaja, **Râsete**, 34.

- a. Alexandru cel Mare se uita rar la fetele lui Dariu direct în față. În general nu trebuiesc privite astfel fetele din Persia, pentru că provocau dureri de cap și de ochi.

14585A. Alexandru Machedon aduce un ochi de om din rai

Este atestat în Transilvania.

1. *Ochiul omului*. F. POP., 1902, 389 (Roșia Montană – Câmpeni / [jud.] Alba).

- a. După ce Alexandru împărat a cucerit lumea, a vrut să intre în rai. Nu a fost lăsat de doi îngeri, care i-au spus că nu poate pătrunde acolo având trup.
- b. Alexandru a cerut îngerilor un semn, prin care să dovedească generalilor lui că a fost la rai. Îngerii i-au adus un ochi de om, spunându-i să nu aibă grijă, pentru că generalii vor crede că e din rai.
- c. Dar generalii nu l-au crezut. Unul din ei, mai bătrân, a pus ochiul într-o cumpănă și oricâtă greutate a pus pe celălalt taler, ochiul atârna mai greu. Astfel s-au convins generalii de adevăr.
- d. Acest general vrând să afle greutatea ochiului, a aruncat peste el un praf de țărână și a căpătat astfel greutatea normală. A ajuns la concluzia că ochiul omului cât este viu e nesățios, dar murind îi este de ajuns o mână de țărână.

14585B. Alexandru Machedon la poarta raiului

Este atestat în Transilvania. S-au identificat 2 variante.

1. *Alexandru Machedon la poarta raiului*. CAL. F. LUMINA SAT., 1928, 62.

- a. Alexandru Machedon, după ce a învins pe Por-Împărat și pe alții, a ajuns la poarta raiului, unde o voce nu l-a lăsat să intre. A căpătat o căpățână de mort cu care să se ducă acasă și să afle taina de-a putea intra în rai.
- b. Nici un înțelept nu a putut dezlega taina și căpățâna se făcea din ce în ce mai grea la cântar.
- c. Un învățat, venit din depărtare, a aruncat în balanță o mână de țărână și căpățâna s-a făcut mai ușoară. A spus învățatul că această căpățână este simbolul lui Alexandru Machedon, care nu se mai satură de bogății și ca mâine se va preface într-o mână de țărână. Împăratul a înțeles și a sfârșit cu războaiele.
- d. Alexandru a lăsat cu limbă de moarte să fie îngropat astfel încât să-i rămâie mâinile afară din sicriu, ca să vadă toată lumea că nu duce nimic cu el din această lume (comorile pământeste pe lumea cealaltă).

2. *Ultima dorință a lui Alexandru Machedon*. CAL. F. LUMINA SAT., 1927, 45.

- d (pentru că în viață nu s-a săturat niciodată de prăzi și comori).

14586. Dreptatea lui Alexandru Machedon

Este atestat în Transilvania.

1. *Exemplul*. F. POP., 1902, 200.

- a. Ajungând într-un pustiu cu armata lui și suferind rău de sete, un soldat a găsit puțină apă și a adus-o într-un coif lui Alexandru Machedon. Văzând suferința soldaților lui, a vărsat apa. Cf. Tip. **14600**.
- b. Soldații au strigat că merg mai departe cu el, că nu sunt obosiți și au certitudinea victoriei când în fruntea lor este un astfel de rege.

14587. Alexandru Machedon și frații lui

Este atestat în Moldova.

1. *Povestea cu Alexandru Machedon și frații săi*. I. CREANGĂ, 1914, nr. 6, 178.

- I a. Un împărat avea trei feciori. Venind un șarpe la poartă, cei doi frați mai mari s-au dus să-l vadă și au murit de frică. A venit și cel mic, Alexandru, care i-a spus șarpelui că merge cu el, dacă îi înviază frații.
- b. Șarpele i-a înviat frații și Alexandru s-a ținut de cuvânt. Ajungând într-o pădure, fata lui Por-Împărat i-a dat o poală cu galbeni pentru șerpii pe care-i va întâlni timp de trei zile. Alexandru s-a însurat cu fata și la sfatul ei, a cerut lui Por-Împărat calul din coșare și cățelușa.
- c. Făcându-i-se dor de acasă, nevasta a cusut cămăși pentru frații lui, l-a îmbrăcat [în] pielea de șarpe și l-a dus acasă.
- II a. Frații lui l-au rugat într-o zi să lase cățelușa acasă. S-au dus cu el la vânătoare, unde l-au omorât.
- b. Nevasta a trimis cățelușa să-l caute. Ea a auzit vorbind trei păsărele, care spuneau, că dacă l-ar unge pe Alexandru cu sângele unuia din ele, l-ar învia. Și cățelușa a făcut întocmai.
- c. Frații lui au spus împăratului că un străin s-a lăudat că ar putea treiera într-o noapte toate stogurile de pe câmp. Nevasta lui Alexandru a dus milioane de păsărele, care au îndeplinit porunca împăratului.
- d. Frații lui au mai spus împăratului că străinul poate aduce cartea și inelul cu care a fost îngropată împărăteasa. Nevasta lui Alexandru a scris o scrisoare în care a povestit împăratului cât de rău se poartă frații cu Alexandru și a pus și inelul pe care îl avea de la împărat.
- e. Împăratul a recunoscut în Alexandru pe fiul său și spânzurând pe cei doi fii mai mare, Alexandru a rămas împărat.

14588. Înțelepciunea lui Alexandru Machedon

Este atestat în Moldova.

1. *Despre Alexandru Machidon*. (S. Teodorescu-Kirileanu), I. CREANGĂ, 1909, nr. 9, 234 (Holda - Vatra Dornei / [jud.] Suceava).

- a. Împăratul Alexandru Machidon a fost născut cu greu de mama lui pe care au legat-o cu picioarele de grinda podului. S-a născut numai după ce au trecut pe cer ceasurile cele rele.
- b. Machidon a fost foarte înțelept și când un împărat i-a trimis un sac cu mac, tălmăcindu-i că atât de multă oaste are, Machidon i-a trimis în schimb un sac cu piper, semn că atât de iuți sunt oștile lui.
- c. Întrebat cum a putut birui atâtea popoare, el a răspuns că a reușit cu mâna pe paloș și iertând pe cei ce greșesc.
- d. Un alt împărat a trimis un ostaș să-l omoare pe Machidon. Prins, Alexandru l-a făcut mai mare peste oștile lui.

14589. Alexandru Machedon și Ducipal

Este atestat în Muntenia. S-au identificat 2 variante.

1. *Ducipal*. (C. N. Mateescu), I. CREANGĂ, 1914, nr. 6, 181 (Fedeleșoiu - Vedeia / [jud.] Argeș).

- a. Alexandru, plimbându-se călare, a dat de o apă păzită de trei fete.

- Calul i-a spus că dacă vrea să trăiască mult să bea din acea apă vie. Alexandru însă nu a vrut.
- b. Calul a băut apă vie, a devenit nemuritor, trăind prin munții cei mari. El nu poate fi prins decât cu o tavă cu jărătic. Cf. Tip. **13244A, B**.
 - c. Un viteaz l-a prins în acest fel și a zburat cu el deasupra mărilor. Calul a dat drumul viteazului în mare.
 - d. Când se cutremură pământul se scutură calul lui Alexandru Machedon.
2. (Fără titlu). Candrea, **Graiu**, 122.
- d₁ (Când se cutremură pământul nechează calul lui Alexandru Machedon), b (trăind prin ostroavele pustii ale mărilor).

14590. Calul lui Alexandru Machedon

Este atestat în Muntenia și Moldova. S-au identificat 2 variante.

1. *Ducipal*. Zanne, *Proverbele românilor*, VI, 103 (Ștefănești – Drăgășani / [jud.] Vâlcea).
 - a. Ducipal, calul lui Alexandru Machedon, a avut un corn în frunte (de aur).
 - b. Nu a suferit să-l încalcece nimeni, în afară de stăpânul lui.
 - c. A băut apă vie (când a fost cu Alexandru la Ivantie. A devenit nemuritor, trăind în ostroavele mărilor). Cf. Tip. **13244A, B**.
 - d. Când i se face dor de stăpânul său, nechează de se cutremură pământul.
 - e. La vremea de Apoi va necheza atât de tare că se va cutremura pământul ieșind din țâțâni.
2. *Calul lui Alexandru Machedon*. I. CREANGĂ, 1914, nr. 4, 113.
 - a (cu care omora dușmanii), c (dată de niște fete de împărat. Și a zburat în coadele mărilor), f. Alexandru Machedon a plâns mult timp după el. Vezi și Tip. **12394**.

II. Dăcița din Ceahlău 14592

14592. Dăcița din Ceahlău

Este atestat în Moldova.

1. *Dăcița din Ceahlău*. VEST. SAT., 1922, nr. 5–6, 3 (Mădei – P[iatra] Neamț / [jud.] Neamț). Republicată: *Dăcița din Ceahlău și împăratul Traian*. CAL. SĂT., 1925, 161.
 - a. Pe Ceahlău a trăit o dăciță frumoasă și bogată în oi, care s-a lepădat de cele lumești și s-a făcut ciobăniță.
 - b. Mulți feciori de crai și împărați au venit s-o pețească, dar ea i-a refuzat.
 - c. Aflând Traian de această dăciță, a plecat cu alaiul s-o pețească. Dar fata l-a refuzat și a fugit din calea lui.
 - d. Trei zile a urmărit-o Traian până a prins-o. Ea a acceptat să-i fie nevastă, aducând drept zestre țara din jurul Ceahlăului.

III. Domnul de Rouă 14594

14594A. Domnul de Rouă și cocoșii

Este atestat în Muntenia. S-au identificat 11 variante, care se grupează astfel:

1. *Domnul de Rouă*. (T. Bălășel), ȘEZ., 1898–1899, (V), nr. 2, 19. Republicată: REV. IST. ARH. FIL., 1912, 341.
 - a. Domnul de Rouă era aspru, muncea lumea în războaie, o pune să zidească cetăți, să facă podvezi și drumuri lungi, pietruite.
 - b. Locuia lângă Dunăre, într-o casă pietruită și zăvorâtă, ca să nu pătrundă soarele care l-ar fi topit.

- c. Odată s-a apucat să facă un drum lung, de la Olt în sus până la Râmnic și oamenii au hotărât să-l piardă.
- II a. Domnul de Rouă a avut o iubită (tocmai la Râmnic).
- b. Se ducea în fiecare noapte la ea.
- c. Stătea până la cântatul cocoșilor când pleca, ca să nu-l apuce Soarele pe drum.
- d. Odată cocoșii nu au cântat (pentru că boierii râmniceni au dat bani iubitei lui să ascundă cocoșul sub o albie, în pivniță).
- e. S-a trezit târziu și l-a apucat Soarele pe drum.
- f. S-a ascuns sub un pod (la Potopia).
- g. Soarele l-a topit.
- h. De atunci s-a numit acea localitate Potopia.
- i. Tot de atunci a rămas vorba „a fi ca Domnul de Rouă“, pentru oamenii firavi sau fricoși.
2. *Domnul de Rouă*. (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4555, f. 324. (Bodești – Horezu / [jud.] Vâlcea).
- I a₁ (Domnul de Rouă a făcut multe lucruri bune în această țară), c₁ (A construit, între altele, și șoseaua de pe Valea Oltului), b₁ (Cetatea lui era la împreunarea Oltului cu Dunărea); II a (la Rm. Vâlcea), b, c, d (pentru că niște dușmani au furat cocoșul iubitei lui), e, f (în dreptul satului Potopeni), g (pentru că era de rouă).
3. *Domnul de Rouă*. REV. IST. ARH. FIL., 1912, 343.
- I b₂ (Domnul de Rouă a stat la Celei, petrecând cea mai mare parte din vreme în cetatea și palatul lui, ascunse de ochii lumii); II a (fata unui domnitor din Sibiu), b (călare pe armăsarul său cel ager și o apuca pe șoseaua lui Traian), c, d (pentru că rudele fetei, voind să afle cine este, au dat poruncă să se închidă toți cocoșii din cetate sub căldări, banițe și albi).
4. *Domnul de Rouă*. (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4548, f. 164 (Prisaca – Slatina / [jud.] Olt).
- I b₃ (Domnul de Rouă își avea palatul în mijlocul pădurii); II a (care locuia în mijlocul unei câmpii, departe de sat), b, c, d (pentru că iubita l-a omorât, ca să-și păstreze iubitul în casă și peste zi), e, f (într-o vale adâncă), g.
5. (*Domnul de Rouă*). (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4547, f. 297 (Dioști – Caracal / [jud.] Dolj).
- I b₄ (Domnul de Rouă sau Traian locuia în munți); II a (la Celei); I c₂ (A făcut o șosea din munte până-n malul Dunării, ca să-și înlesnească drumul); II b (pentru că nu putea suferi ziua), c, d (pentru că oamenii i-au închis, ca să-l prindă), e, g (pe drum la satul Potopinu), h₁ (De atunci s-a numit acel sat Potopinu).
6. (*Domnul de Rouă*). (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4547, f. 305 (Redea – Caracal / [jud.] Olt).
- I b₄; II a (la Celei); I c₂; II b (pentru că nu putea suferi ziua), c, d (pentru că au fost vrăjiți de o babă să nu cânte), e, g (pe drum la satul Potopinu), h₁.
7. (*Domnul de Rouă*). (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4547, f. 316 (Băbeni – Balș / [jud.] Dolj).
- I b₄; II a (Rm. Vâlcea); I c₂; II b (pentru că nu putea suferi ziua), c, d (pentru că oamenii i-au închis, ca să-l prindă), e, g (pe drum la satul Potopinu), h₁, j. Sub acest pod a fost tăiat de turci un general rus care se înămolise în gârla din apropiere de Văduleni – Caracal (?).
8. (*Domnul de Rouă și legenda satului Potopeni*). (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4557, f. 132 (Izvoarele – Drăgănești / [jud.] Olt).

II a (într-un sat către Dunăre), c, d (pentru că a fost omorât nu se știe de cine), e, g (în dreptul satului Potopeni).

9. *Domnul de rouă*. Densusianu, O., **Tradiții**, 2.

II a (în țara sârbească), b, c, d (pentru că iubita a închis cocoșii), e, f, g, k. De atunci i s-a spus acestui domn Domnul de Rouă, l. Drumul se vede și acum de la Dunăre până la munte, pe lângă Olt.

10. *Domnul de Rouă*. Zanne, **Proverbele românilor**, VII, 135 (Ștefănești – Vâlcea).

I b₅ (Domnul de Rouă era numit astfel pentru că ședea totdeauna ferecat în casă, ca să nu-l vadă Soarele, care l-ar fi topit); II a (la Rm. Vâlcea), b, c, d (pentru că iubita lui, împreună cu oamenii din oraș, stingheriți de Domnul de Rouă, au închis toți cocoșii), e, f, g, h; I a; II m. Urmele de șosele, care se văd pe Olt în sus, sunt făcute de oamenii chinuți de el.

11. *Craiul Doancă sau Domnul de Rouă*. Lungianu, **Bucoavne**, 171.

I b₆ (Craiul Doancă locuia într-un turn cățarat în vârful unui munte ale cărei ruini se mai văd și azi pe malul stâng al Oltului. Nu ieșea decât noaptea pentru că era blestemat să moară dacă razele Soarelui se vor opri pe capul lui); II a (o prințesă), b, c, d (pentru că prințesa, nemaiputând suporta despărțirea de el, a pus de s-au tăiat toate orătăniile), e, g (și au rămas din el două picături de rouă).

14594B. Domnul de Rouă și hoții

Este atestat în Muntenia.

1. *Despre Domnul de Rouă*. (N. Densusianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4557, f. 201 (Viespești – Drăgănești / [jud.] Olt).

- Domnul de Rouă avea locuința în munți și o iubită într-un sat din Olt.
- Îndată ce apunea Soarele, pleca cu căruța cu cai la iubită și revenea după un timp spre palatul lui. Avea grijă să nu-l prindă răsăritul Soarelui ca să nu se topească.
- Niște hoți i-au ieșit odată în cale și l-au oprit până a răsărit Soarele. Imediat ce s-a topit roua, s-a topit și el.
- De atunci se numește acel sat Potopeni.

14594C. Domnul de Rouă și iubita lui

Este atestat în Muntenia. S-au identificat 4 variante, care se grupează astfel:

1. *Domnul de Rouă*. Rădulescu-Codin, **Din trecutul nostru**, 22.

- A trăit odată un domn, vestit pentru averea lui. A fost blestemat de Dumnezeu să nu se bucure de bogățiile lui. Ziua sta ascuns în odăile lui minunate din creierii munților și numai noaptea putea să-și vadă moșiile și să se bucure de bunătățile acestei lumi.
- Dacă se întâmpla să-l atingă razele Soarelui, se îmbolnăvea greu și nu-și mai venea în fire.
- Domnul s-a îndrăgostit de o femeie.
- Se ducea numai noaptea la ea.
- Înainte de zori se înapoia.
- Odată l-a surprins Soarele în drumul spre casă (pe apa Argeșului).
- Soarele l-a topit.
- S-au risipit și palatele lui de la munte și din câmpie și mândra lui.
- De atunci i s-a zis acestui domn „Domnul de Rouă“.

2. *Domnul de Rouă*. Pelimon, **Impresiuni de călătorie în România**, 243.

a₁ (Domnul de Rouă locuia la baltă), c (fiica unui stăpânitor de la munte), d (călare), e (pentru că părinții fetei voiau să-l răpună), f (pentru că întârziase mult la iubită și calul său nu-l mai putea duce), g (deși s-a ascuns sub un pod).

3. (Fără titlu), Locusteanu, **Dicționar geogr. Romanați**, 191.
 a₂ (Domnul de Rouă se plimba pe vechile căi ale Romanațului, plecând din Celei și se oprea în munți, la iubita lui), f (ziua pe drum), g (lângă satul care se cheamă azi Potopia).
4. *Domnul de Rouă*. REV. IST. ARH. FIL., 1912, 342 (Stoenești – Muscel / [jud.] Argeș).
 c, d (la munte), f (spre Celei, la reședința lui), g, j. În acel loc s-a făcut un sat, Potopia.

14594D. Domnul de Rouă

Este atestat în Muntenia. S-au identificat 2 variante.

1. *Domnul de Rouă*. (T. Bălășel), REV. IST. ARH. FIL., 1912, 341.
 a. De mult trăia un domn (numit „Domnul de Rouă”).
 b. El ședea toată ziua în casa lui de piatră, aproape de Dunăre, cu ușile încuiate și cu perdelele lăsate.
 c. Nu trebuia să-l atingă Soarele care l-ar fi topit.
 d. Totuși a fost topit de Soare (deși s-a ferit de el).
2. *Domnul de Rouă*. Rădulescu-Codin, **Din trecutul nostru**, 35.
 a (numit „Craiul de Rouă”, care se plimba noaptea pe lună pe calea Celeiului, între Dunăre și munte), d (odată când se întorcea de la vale și l-a apucat ziua pe locul unde se află azi satul Potopină), e. Atunci uriașii, care trăiau prin acele locuri, au pornit pe alte tărâmurii și în urma lor s-au năruit de la sine zidurile cetății de la Malva și toate s-au irosit.

IV. Ion-Calo-Ion 14596

14596. Ion-Calo-Ion

Este atestat în Muntenia.

1. (*Despre Ion-Calo-Ion*). (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4556, f. 305 (Valea Cânepei – [jud. Brăila]).
 a. Poporul român a avut odată un crai numit Ion, și după moartea lui l-au plâns cu mic cu mare timp de un an de zile.
 b. Pentru bunătatea lui i-au mai zis Calo-Ion, adică Ion cel Bun.

V. Împăratul Cioană 14598

14598. Împăratul Cioană

Este atestat în Muntenia.

1. *Împăratul Cioană*. Rădulescu-Codin, **Legende**, 17 (Viașu – Vânju Mare / [jud.] Mehedinți).
 a. În ținuturile dintre Pătule, Vânju-Mare și Corlățel, stăpâna pe vremuri un împărat mare și vestit care avea un palat în Valea Viașului, unde sunt azi izvoarele, în mijlocul unui mare eleșteu.
 b. El făcuse un zăgaz și când era fugărit, se ascundea în palat, de unde omora dușmanii cu nemiluita.
 c. Odată, turcii au tras luni de zile cu tunurile în palat. Văzând că nu mai are scăpare și-a aruncat averile în fântâna din mijlocul palatului. A ieșit cu luntrea pe uscat, s-a urcat cu trăsura până în vârful dealului și și-a dat drumul în eleșteu.
 d. Mai târziu s-a dat drumul zăgazului ca să se caute comorile, dar nu s-a găsit decât niște bănuți și abanos de pe vremea romanilor.

VI. Împăratul Constantin 14600–14601

14600. Împăratul Constantin

Este atestat în Muntenia.

1. (Fără titlu). Candrea, **Din popor**, 31.

- a. Pe vremea unei secete grozave, soldații împăratului Constantin s-au rugat lui Dumnezeu să le dea apă. A început să curgă câteva picături pe care le-au strâns într-un chipiu și le-au dus împăratului. El a refuzat să bea, ca să sufere alături de oastea lui. Cf. Tip. **14586**.
- b. S-a rugat lui Dumnezeu să se deschidă pământul și să-i înghită, iar minunea s-a întâmplat.
- c. De atunci se crede că pământul se deschide o dată pe an și se vede cum stă împăratul în mijlocul oștirii sale, cu sabia în sus.

14601. Împăratul Constantin și Sfârșitul lumii

Este atestat în Moldova. S-au identificat 2 variante.

1. (Fără titlu). Pamfile, **sfârșitul lumii**, 35.

- a. După înfrângerea uriașilor prin Potop, a rămas un împărat al lor, împăratul Constantin, care trăiește cu oastea lui și azi sub apă.
- b. La sfârșitul lumii el va ieși.
- c. Se va război cu toți împărații lumii, pe care-i va învinge și va rămâne numai el cu oamenii lui, ca să întemeieze o altă lume.

2. *Calul împăratului Constantin*. Niculiță-Voronca, **Datine și credințe**, 709 (Bajura – Dorohoi / [jud.] Botoșani).

- b (cu oastea lui), c₁ (Va fi o turmă și un păstor), d. Calul lui iese în fiecare an o zi; dimineața e mânz și până seara îmbătrânește).

VII. Împăratul Leri 14603**14603. Leri împărat**

Este atestat în Muntenia.

1. *Leri Împărat*. Rădulescu-Codin, **Din trecutul nostru**, 29.

- a. Trăia pe vremuri, în părțile Răsăritului, un împărat mare și puternic care se numea Leri Împărat. El era stăpân peste mări și țări și peste țara noastră.
- b. În împărăția lui au năvălit neamuri cumplite și puternice, care i-au risipit țara. El a murit, dar palatele și curțile lui au rămas.
- c. De aceea este pomenit în unele descânțece, în care se vorbește de curțile lui care așteaptă cu „mese-ntinse, cu făclii aprinse, cu pahare pline“.

VIII. Marcoș-Pașa 14605**14605. Marcoș-Pașa**

Este atestat în Muntenia.

1. *Marcoș-Pașa în luptă cu Crivățul*. Rădulescu-Codin, **Legende**, 93 (Beleți – Găești / [jud.] Argeș).

- a. Marcoș-Pașa, vestit prin victoriile lui în războaie, a plecat cu oastea, să se lupte cu Crivățul.
- b. La „Fântâna Gerului“, Dumnezeu a dat soare, apoi ploaie, de și-au scos turcii cojoacele. Când s-a făcut frig năprasnic, Marcoș a dat ordin să se aprindă focul cu șeile cailor.
- c. Dumnezeu a dat un vânt care a spulberat focul; Marcoș a dat ordin să se taie caii și soldații să intre în trupurile lor golite, Dumnezeu a dat zăpadă multă și au pierit cu toții. Cf. Tip. **14575**.
- d. Crivățul, ieșind din fântână, l-a muștră pe Marcoș, apoi ridicând toiașul, l-a făcut stană de piatră.

IX. Marcu Crailovici 14607

14607. Marcu Crailovici

Este atestat la românii din Serbia.

1. *Marcu Crailovici și Arapul*. I. CREANGĂ, 1915, nr. 2, 51. (De la un român din Serbia.)
 - a. Un arap, cerând de nevastă pe frumoasa fată a unui împărat, acesta nu i-o promise decât dacă va realiza un pod de piatră aurită, apoi unul de aur, care să lege palatul de casa arapului.
 - b. Arapul a realizat dorințele împăratului, care a trebuit să-i dea fata. Căuntând s-o scape, împăratul a dat de veste că cine va învinge pe arap, va primi fata.
 - c. Marcu Crailovici, cel mai voinic om din țară, a refuzat să se lupte cu arapul. După ce a cunoscut fata, a cerut împăratului să-l hrănească cu un cuptor cu pâine, trei hârdaie cu vin și să dea ordin să fie satul pustiu. S-a luptat cu arapul, dar nu l-a învins.
 - d. A doua zi, când alaiul de nuntă al arapului cu fata a pornit, Marcu s-a luptat din nou, l-a învins pe arap, omorându-l și s-a însurat cu fata împăratului.

X. Marcu Viteazu 14609

14609. Marcu Viteazu

Este atestat în Muntenia.

1. *Turcu și Marcu Viteazu*. (Șt. St. Tuțescu), ARH. OLT., 1927, 329 (Balota - Oltețu / [jud.] Vâlcea).
 - a. Odată, Marcu a băut cu turcul care trăia cu mama lui. În timp ce turcul a băut câte o jumătate de cană, Marcu a băut câte una întregă și s-a îmbătat.
 - b. Turcul a vrut să-l omoare pe Marcu, dar o slugă l-a deșteptat, dându-i o palmă și Marcu l-a omorât pe turc.
 - c. A legat-o pe maică-sa de un stejar, a pus în jur lemne și paie și le-a dat foc. Maică-sa a strigat că o ard sânii din care a supt Marcu. El nu s-a înduplecat și a plecat cu căruța cu cai spre munte, voind să se prăpădească și el.
 - d. Dumnezeu a dat o ploaie cu spume și vânt, de s-au îndoit paltinii și Marcu s-a înapoiat. A găsit un bilet în care maică-sa scria că, prin voia lui Dumnezeu, a scăpat.

XI. Novac 14611

14611. Novac

Este atestat în Muntenia.

1. (*Novac*). (N. Densușianu - **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4548, f. 176 (Sâmburești - Drăgășani / [jud.] Vâlcea).
 - a. Novac, un împărat, a căutat multă vreme pe Zâna de Flori și a pornit cu oaste mare să prăpădească lumea.
 - b. Visând într-o noapte că zâna se află spre Soare Răsare, în munții de aur, Novac a plecat într-acolo. A rătăcit multă vreme și și-a răcorit setea la o fântână unde a văzut scris pe piatră că zâna s-a înecat.
 - c. Novac s-a prăpădit de durere, iar părinții lui, care au venit să-l caute, au rămas pe aceste meleaguri.

XII. Romănaș 14613

14613A. Romănaș

Este atestat în Muntenia.

1. *Romănaș*. Rădulescu-Codin, **Din trecutul nostru**, 144.

- a. Pe vremea când se băteau nemții cu turcii și tătarii, iar românii ajutau pe nemți, Romănaș s-a luptat singur și a răpus toți vrăjmașii. Frații lui, care i-au recunoscut vitejia, de teamă că o să se facă prea cunoscut, au prins ciudă pe el. L-au ciopârțit în bucăți, pentru a fi siguri că nu mai înviază.
- b. S-au dus apoi să petreacă la o moviliță, unde petrecuseră înainte, cu cele trei fete de împărat aduse de Romănaș de la Țarigrad.
- c. Întrebând fetele unde este Romănaș și aflând de la frații lui că este pe câmpul de luptă, fetele s-au dus să-l caute. L-au recunoscut după față și l-au jelit. Cea mică a adus apă vie și apă moartă și l-a înviat.

14613B. Copilul Roman

Este atestat în Muntenia.

1. *Copilul Roman*. Rădulescu-Codin, **Legende**, 83 (Zgripcești – Găești / [jud.] Argeș).

- a. În timpul unei lupte între nemți și turci, când românii erau de partea nemților, s-au distins în lupte cei trei frați: Din, Constantin și Copilul Roman.
- b. Într-o zi, ședea la masă în tabără cu cele trei fete de împărat pe care le-au scăpat din robia turcească, aducându-le de la Țarigrad. L-au trimis pe Copilul Roman să vadă de pe o înălțime ce se petrece în depărtare. El a adus vestea că vin turcii și tătarii.
- c. Trimis a doua oară să vadă numărul lor și dându-și seama de puzderia care venea, le-a ieșit înainte și s-a apucat de luptă.
- d. Cea mai mică dintre fete, văzând că întârzie, a îndemnat pe frați să se ducă după el. Au sosit la vreme, și au izgonit pe dușmani.
- e. Frații mai mari s-au îmbrăcat în haine tătărești și copilul Roman, luându-i drept dușmani, i-a omorât. Când și-a dat seama că sunt frații lui, s-a înjunghat.

XIII. Traian 14615**14615. Traian**

Este atestat în Muntenia.

1. *Traian*. (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4547, f. 13 (Băilești – [jud.] Dolj).

- a. Traian a fost un viteaz mare, cu un cal ce avea copitele cât țăstul de mari, potcovite cu potcoave de argint.
Vezi și Tip. **11617–11633** (Novac, Iorgovan, Craiovissin etc.).

B. Figurile istorice străine

14620–14642

I. Atila 14620**14620. Atila**

Este atestat în Transilvania.

1. *Atilas Tod* (Moartea lui Atila). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 231 (Sighișoara – [jud.] Mureș).

- a. La înapoierea lui din Asia sau Sicilia, Atila a supus, între altele, și orașul Sighis, din apropiere de Sighișoara, construind în aceeași zi defileul, un drum și o piață.
- b. Odată, șezând Atila la masă, arcașul l-a nimerit cu o săgeată în inimă

și l-a omorât. Fiind îngropat cu comorile lui, se mai găesc, câte o dată, monede în săpături.

II. Carol al XII al Suediei 14622–14623

14622. Carol al XII-lea al Suediei

Este atestat în Transilvania.

1. *Karl XII in Reys* (Carol al XII-lea în Rupea). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 363.
 - a. Trecerea lui Carol al XII-lea prin Rupea, în anul 1714, i-a costat pe locuitori 250 de guldeni.
 - b. Regele le-a făcut cinstea de a primi cuminecătura la ei și a fi oaspetele preotului evanghelic de atunci, Paulus Figulii. După plecarea lui, s-a găsit sub farfuria regelui un bilet scris de mână, în care se spunea ca lumea să se roage pentru sârmanul rege al Suediei.

14623. Carol al XII-lea în Țara Bârsei

Este atestat în Transilvania.

1. *Karl XII in Burzenland* (Carol al XII-lea în Țara Bârsei). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 363.
 - a. În 1714, înainte de trecerea regelui Carol XII prin țara noastră, au trecut întâi pe la Brașov unele personalități din suita lui. S-a găsit, mult mai târziu, la o bătrână văduvă, un vas de cupru, pe care unul din însoțitorii acestor oaspeți l-a dăruit tatălui ei.
 - b. Au început apoi pregătirile pentru trecerea regelui prin Turnu Roșu. S-a tapisat o cameră la Râșnov cu covoare persane, s-a aranjat un serviciu de masă de argint și s-a clădit în piață o bucătărie.
 - c. Musafirul a venit prin Bran, cu un detașament de 300 [de] suedezi. După aceea a urmat un alt detașament, la fel de mare, iar apoi al treilea, cu predicatorul curții suedeze. Acesta a vizitat pe preotul și predicatorul orașului.
 - d. Predicatorul le-a vorbit suedezilor în limba germană, lucru neobișnuit pe acea vreme. Suedezii au lăudat ospitalitatea și cuvioșia cetățenilor din Brașov.
 - e. După ce au mai trecut încă două detașamente suedeze, s-a perindat întreaga coloană de 1 500 persoane și ceea ce au consumat a fost plătit [sic!] mai târziu cu chitanțe.

III. Împăratul Iosef al Austriei 14625–14628

14625. Împăratul Iosef al II-lea, împăratul Austriei

Este atestat în Transilvania.

1. *Der Kaiser Iosef in Rode* (Împăratul Iosif al II-lea în Rod). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 375.
 - a. În anul 1843, trăia în Rod o văduvă care avea un bilet de la împăratul Iosef, în care scria că a locuit la ea.
 - b. Într-o plimbare pe care a făcut-o, pe când se afla în Transilvania, a ajuns seara în Rod și a poposit la această casă, unde a văzut lumină. A fost ospătat acolo cu mămăligă și lapte dulce și i s-a așternut un pat bun pentru noapte, fără să știe gazda pe cine are musafir.
 - c. A doua zi, după ce a plecat, gazda a găsit în patul musafirului mulți bani și un bilețel în care scria cine i-a fost oaspete.

14626. Împăratul Iosef și bătrânică

Este atestat în Transilvania.

1. *Kaiser Iosif und das Schirkanjer Mütterchen* (Împăratul Iosif și bătrânică din Șercaia). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 376.

- a. În călătoria sa prin Transilvania, împăratul a trecut o dată prin Șercaia. Fiind toamnă, localnicii strângeau recolta de pe câmpul din apropierea șoselei.
- b. O bătrânică l-a oprit și a început o conversație familiară în care ea s-a interesat de sănătatea împărătesei mame. Împăratul i-a răspuns pe același ton. Bătrânică i-a dăruit pentru mama lui, o legătură cu cânepă.

14627. Împăratul Iosef al II-lea în Transilvania

Este atestat în Transilvania.

1. *Kaiser Iosef II in Sibenburgien* (Împăratul Iosif al II-lea în Transilvania). Müller, *Siebenbürgische Sagen*, 376.

- I a. Împăratul Iosif, vizitând odată comuna Cisnădie, care i-a plăcut tot atât cât și locuitorii ei, a fost poftit la masa așezată în piața palatului. Cum a refuzat să mănânce, i s-au oferit două basmale groase, lucrate de localnici.
- b. Refuzând darul, pentru că nu avea unde-l pune și nici nu-i erau necesare, a fost rugat să le ia pentru miniștrii lui, pentru care vor fi destul de bune.
- II a. Odată a plecat de la Brașov spre Țara Secuilor, într-o trăsură condusă de un țăran localnic. Acesta a biciuit mereu caii, ca să ducă pe împărat mai repede la destinație. Cum se simțea bine, a rugat pe aghiotant să comunice vizitiului să meargă mai încet.
- b. Aghiotantul fiind vienez și vizitiul nepricepând acest „dialect“, a înțeles tocmai pe dos. El a pornit într-o goană nebună și numai cu greu a putut fi clarificată neînțelegerea.

14628. Împăratul Iosef și baciul

Este atestat în Muntenia.

1. *Împăratul și baciul Ion al Sandei*. (D. Nițescu – **Din traista**). A. I. F., ms. 116, I, 101 (Cochirleni – Medgidia / [jud.] Constanța).

- I a. În imperiul austriac a fost odată un împărat care, voind să-și cunoască popoarele, și-a lăsat sfetnicii să guverneze și, deghizat, a plecat prin țară.
- b. Când a ajuns în Transilvania a plecat să cunoască și pe cei de la munte. A poposit la o stână unde a fost primit de baciul Ion al Sandei, din Rășinari, căruia i-a spus că-l cheamă Franț. El a locuit acolo toată vara.
- c. Așa s-a înfiripat prietenia lor și baciul i-a povestit multe lucruri frumoase și înțelepte.
- II a. Într-una din seri, baciul i-a povestit despre un flăcău care de mic a trăit numai între ciobani, necunoscând altă viață decât cea de la stână.
- b. Odată, îndemnat să se ducă să cunoască lumea și să înceapă cu biserica, a fost sfătuit să facă acolo tot ce vede făcând și pe ceilalți.
- c. Ferchezuit, ciobanul a plecat la vale, în sat, la biserică. Un ghidușar, văzând un negel în ceafa lui și voind să râdă de el i-a dat un bobârnac peste negel. Ciobanul, crezând că așa se procedează la biserică, a făcut la fel celui din fața lui.
- d. Acesta s-a întors și i-a dat o palmă, iar ciobanul a palmuit pe cel din spatele lui. S-a încins o bătaie de nu s-a mai putut ține slujba.
- e. Înapoiat la stână, a povestit că totul a mers bine până la povestea cu negelul, când o matahală cu barba lungă, care citea din carte, a venit la ei și [ei] a[u] luat-o la fugă. Cf. Tip. **4248**.
- f. În toamnă, baciul a primit în dar de la împărat un inel. I-a spus să vină la Viena și, oricând îl va arăta, va fi condus la el.

- g. Baciul, după ce și-a terminat treburile, a plecat la Viena să-și caute prietenul.
- III a. Ajuns acolo și arătând inelul, a fost arestat pentru furt. Povstind cum l-a căpătat, inelul a fost dus împăratului, care și-a poftit prietenul la palat, prin curtea de serviciu, ca să nu înțeleagă cu cine a avut prietenie.
- b. După ce l-a ospătat, l-a plimbat prin tot palatul. Baciul s-a minunat spunând că probabil nu a putut strânge un singur om atâtea comori, ci generații de-a rândul, de care s-ar putea bucura mulți oameni.
- c. Copleșit de daruri, baciul a plecat, mirându-se că un om atât de bogat a putut sta o vară la stână în asemenea condiții. Când i s-a spus că prietenul lui, Franț, este împăratul, baciul a exclamat „drăguțul de împărat“. De atunci românii din Ardeal au spus împăratului „drăguțul de împărat“.

IV. Regele Ladislau 14630

14630. Regele Ladislau

Este atestat în Transilvania.

1. *Der König Ladislau rettet eine ungarische Jungfrau aus den Händen der Kumanen* (Regele Ladislau salvează o tânără ungueroaică din mâinile cumanilor). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 244.
- a. În lupta dintre unguri și cumani, regele Ladislau, numit mai târziu cel Sfânt, a văzut un cuman răpind o fată și i s-a părut că este fiica episcopului de Oradea Mare. Luându-se după el, nu l-a putut ajunge. A strigat fetei să-l apuce pe răpitor de centură și să-l prăvălească de pe cal, iar fata l-a ascultat.
- b. Cumanul s-a așezat în poziție de luptă și văzând fata că salvatorul ei este rănit, fiindu-i frică de viața lui, l-a omorât pe cuman cu o bardă.

V. Matei Corvin 14632–14637

14632. Matei Corvin

Este atestat în Transilvania.

1. *Die Kronstädter zeigen dem König Mattyas ihre goldene Krone* (Brașovenii arată regelui Matei coroana lor de aur). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 304.
- a. În anul 1460, când regele Matei a bătut pe turci în Țările Românești, drept recunoștință, brașovenii i-au arătat, la întoarcere, coroana de aur despre care regele credea că este doar o poveste. I-au relatat cum a fost găsită și au făcut schimb de daruri.
- b. Deoarece coroana a fost găsită în ziua de Sfântul Ion, tinerii sârbătorească această zi tăind un pom înalt, pe care îl împodobesc cu o coroană făcută din flori, fructe și turtă dulce.
- c. Cel care ajunge până la coroană, capătă un pahar de vin și alte daruri. În timp ce coroane este încă în pom, tinerii dansează în jur.

14633. Matei Corvin și primarul din Cluj

Este atestat în Transilvania și Muntenia. S-au identificat 4 variante, care se grupează astfel:

1. *Matei Corvin și primarul din Cluj*. Lazăr, **Legende istorice**, 42.
- I a. Matei Corvin, fiul lui Ioan Corvin, a fost ales de unguri regele lor, datorită vredniciei lui.
- b. Avea obiceiul să umble travestit prin țară (ca să vadă dacă slujbașii lui se poartă drept).

- c. Odată a venit la Cluj, îmbrăcat în haine sărăcăcioase (lăsându-și suita în Huedin).
- d. A umblat pe stradă.
- e. Un om al primarului l-a silit să taie lemnele acestuia.
- f. Drept plată a primit înjurături din partea primarului (și bătaie din partea servitorului).
- g. A însemnat câteva lemne cu numele lui.
- h. Matei Corvin a venit apoi în mod oficial la Cluj (cu suita, a doua zi).
- i. Primarul a spus că este ca un părinte pentru cei săraci.
- j. Regele i-a arătat lemnele însemnate cu numele lui (și l-a întrebat de ce nu i-a plătit pentru tăiatul lor).
- k. Primarul a cerut iertare (dar a fost spânzurat).
- l. Servitorul a fost tras în țeapă.
- m. De aceea toți îl numeau pe Matei Corvin, Matei cel Drept.
2. *Regele Matei Corvinul la Cluj. Întâmplări din viața Domnitorilor*, 15.
I b (pentru a cunoaște nevoile poporului), c, d₁ (A stat de vorbă cu un măcelar, care i-a povestit cum e asuprită țărănimea de primar), e (și să le aranjeze uzând de forță și bătaie), f (care ședea la fereastră), g (trei lemne), h (după trei zile și a fost primit cu mare cinste de primar, la care s-a interesat de soarta sărăcimii), i₁ (Primarul i-a spus că nici săracii nu știu de nevoi), j (pe care i le-a adus un servitor și primarul a înțeles ce se întâmplase), k (dar a fost dat afară din slujbă).
3. *Matei Corvin și primarul din Cluj*. Mirea, **Legende**, 161. Republicată: DUM. COP., 1938, nr. 11, 15.
I b (pentru a cunoaște nevoile poporului), c, d₁, e (și când regele a întrebat de plată, primarul a poruncit servitorului să-i dea câteva lovituri), g (pe trei din ele), h (după trei zile și a fost primit cu un discurs înflăcărat. Regele l-a întrebat cum se află orășenii, dacă se clădesc case și dacă sărăcimea nu este asuprită), i₂ (Primarul a răspuns că orășenii sunt bine, că se clădesc case și sărăcimea trăiește fericită), j (și i-a arătat ce răspunsuri mincinoase și ticăloase a dat), k (dar a fost dat afară din slujbă și regele i-a întors spatele).
4. *Wie könig Matyas die Gerechtigkeit handhatt*. Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 305.
I b, e₁ (A fost angajat la un judecător să taie lemne și cum nu i-a plătit, a vrut să lase lucrul. A fost silit însă de judecător și de argaul acestuia, cu bătaia, să-și termine lucrul), g (trei lemne), h (unde a tras la acest judecător și a fost primit cum se cuvine), j, k (dar a fost împușcat), l; II a. Auzind că un vameș din munți, în apropiere de Cluj, jefuia și omora cetățenii, a plecat acolo, b. Oamenii regelui au așteptat la distanță și când vameșul a văzut că are bani, l-a atacat. Regele a dat alarma și oamenii lui l-au salvat, c. Vameșul a fost spânzurat de poarta casei.

14634. Matei Corvin și boierii

Este atestat în Transilvania. S-au identificat 2 variante.

1. *Matei Craiul și boierii*. TREI CRIȘ. POP., 1924, nr. 11-12, 6.
- a. Pe vremea lui Matei Corvin, țărani erau săraci.
- b. Trebuiau să facă clacă la boieri (care se purtau foarte aspru cu ei).
- c. Matei Corvin nu a uitat că și strămoșii lui au fost țărani români (de aceea simțea mare durere pentru necazurile celor săraci).
- d. Odată, fiind regele la masă cu mai mulți boieri, unul a spus că se miră de ce munca țaranului este socotită grea. Matei i-a poftit la sapă, la vie (pentru a doua zi).

- e. Regele a dat exemplu și alături de el, boierii au săpat până seara (când s-au simțit cu toții sfârșiți de oboseală).
- f. Au recunoscut că munca țăranului este grea, când s-au adunat la masă, în jurul regelui.
- g. Boierii îl urau pe Matei, pentru că era român de viță și avea milă de țărani. În ascuns îi spuneau crăișorul valah.
- h. După moartea lui, poporul a spus: „A murit Matei, a pierit și dreptatea“.

2. *Matei la săpatul viei*. Lazăr, **Legende istorice**, 44.

a, b (iar femeile lor trebuiau să lucreze pe mai nimic la curte; erau chinuți, bătuti și nu se puteau muta în satul unui boier mai drept), c (și de aceea a dat ordin ca țăranii să poată pleca din satul unde erau boieri răi), d, e (de le-au curs sudorile și i-a durut mâinile și mijlocul), f (și Matei le-a spus să fie mai cu milă față de ei), g.

14635. Matei Corvin și învățătorul

Este atestat în Transilvania.

1. *König Mathias und der sächsische Schulmeister* (Regele Matei și învățătorul sas). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 303.

- a. Un călător, bătând într-o noapte la ușa unui învățător, după ce căutase zadarnic adăpost, nevasta acestuia l-a primit. I-a spus însă că bărbatul ei vine de obicei amețit de băutură și s-ar putea să-l stingherească.
- b. Învățătorul, venind la miezul nopții, a cerut de mâncare, a cântat din vioară și l-a silit pe oaspete să mănânce cu el și să danseze cu nevasta lui până a obosit.
- c. A doua zi, străinul a dispărut lăsând un bilet în care scria că dacă gazda va fi în nevoie, să se adreseze curții.
- d. Când învățătorul era să fie dat afară din slujbă, s-a dus la curte. A fost primit de rege și atunci și-a dat seama pe cine a avut oaspete. Regele l-a primit la fel, rugându-l să danseze cu regina, dar l-a ajutat să nu-și părăsească slujba.

14636A. Regele Matei și vistiernicul

Este atestat în Transilvania.

1. *Regele Matei și vistierul de la Baia de Arieș*. **Întâmplări din viața Domnitorilor**, 17.

- a. Un vistier, bogat și mândru de a fi proprietarul băilor de plumb, fier, aur și pucioasă din Baia de Arieș, pentru a nu călca pe pământ când mergea la biserică, și-a făcut 9 talere de aur, pe care servitorii le puneau înainte și în care călca.
- b. Regele Matei, aflând despre acest lucru, s-a dus să se convingă. Constatând că cele auzite sunt adevărate, a pus să se scrie pe ușa casei unde trăsesese în gazdă, că el a locuit acolo, a mâncat 6 ouă și a văzut pe vistier plimbându-se pe talere de aur.
- c. Când vistierul a aflat acest lucru, s-a speriat și s-a ascuns de oameni.

14636B. Regele Matei și inscripția

Este atestat în Transilvania.

1. *König Matthyas in Kronstadt* (Regele Matei în Brașov). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 303.

- a. Pe o stradă din Brașov se află o casă pe a cărei fațadă, într-o adâncitură, era pusă o jumătate de coroană.
- b. Regele Matei a poposit acolo, fără să fie cunoscut, a mâncat 6 ouă, și, la plecare, a lăsat sub fața de masă un bilet în care scria acest lucru.

14637. Regele Matei înconjoară o stâncă

Este atestat în Muntenia și Transilvania.

1. *König Matthias auf dem Kiralyhago* (Regele Matei înconjoară stâncă Kiralyhago?). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 302.

a. La granița dintre Transilvania și Ungaria se află un munte peste care trece șoseaua principală de la Cluj la Oradea Mare. În vârful muntelui se afla o stâncă singuratică, care a fost înconjurată, călare, de regele Matei.

Vezi și Tip. 12228.

VI. Napoleon 14639–14640**14639. Napoleon**

Este atestat în Muntenia.

1. *Napoleon*. Densusianu, O. , **Tradiții**, 9.

a. În războiul francezilor cu rușii, Napoleon, prins de ruși, a fost închis. Prefăcându-se bolnav de moarte, i s-a adus un preot să-l spovedească.

b. Napoleon l-a omorât, s-a îmbrăcat cu hainele preotului și a fugit. Când a ajuns la el în țară, a trimis vorbă rușilor că rândul trecut Dumnezeu i-a bătut, dar acum vrea să-i bată el.

14640. Napoleon și rușii

Este atestat în Transilvania.

1. (Fără titlu). *POȘTA ROM.*, 1889, 90 (Iclod – Mediaș / [jud.] Cluj).

a. Napoleon, împăratul Țării Franciei, a bătut pe ceilalți împărați. Pe vremea când se apropia de Becs (?), fetele în șezători cântau despre el.

b. S-a auzit apoi că s-a bătut cu împăratul muscălesc, intrând cu armatele în țara acestuia. La o apă mare și înghețată, ce-i zicea Recea, s-a încins lupta, iar muscalii trăgeau în ei cu puști de apă de le înghețau hainele, de frig ce era.

c. Au înghețat și caii și călăreții. Napoleon, văzând primejdia, a fugit în țara lui. Mai târziu a fost închis într-un turn, pe un ostrov, unde a murit.

VII. Împăratul Tiberiu 14642**14642. Împăratul Tiberiu**

Este atestat în Moldova.

1. *Legenda împăratului Tiberiu*. Dima, **Culegeri de legende**, 28.

a. Împăratul Tiberiu fiind foarte milostiv cu cei săraci cărora le împărțea bogățiile sale, împărăteasa i-a atras odată atenția că vor rămâne visteriile deșarte, dacă va continua cu dărnicia.

b. Împăratul i-a răspuns că omul milostiv este apărat de toate neplăcerile și primejdiile. Într-o zi, plimbându-se prin grădina palatului, a văzut o piatră în forma unei cruci, pe care a poruncit s-o scoată de acolo. Sub ea a găsit alta și apoi o a treia și dedesubt o comoară de mare preț.

c. I-a arătat doamnei sale cum Dumnezeu îmbogățește pe cei care miluiesc pe săraci, pe neputincioși și pe văduve. A convins-o pe împărăteasă să-și arate și ea milostenia față de cei săraci. De atunci a devenit și ea milostivă.

C. Regii daci 14645–14654

I. Buerebista 14645

14645. Buerebista

Este atestat în Transilvania.

1. *Krieg gegen die Reben* (Război împotriva viței). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 226.
 - a. Buerebista, regele dacilor, ura în aceeași măsură pe romani ca și vița de vie. De aceea, pe unde trecea, distrugea viile pentru că socotea beția o cauză a înrobirii popoarelor.

II. Decebal 14649

14649. Decebal

Este atestat în Transilvania. S-au identificat 2 variante.

1. *Șiretenia lui Decebal*. Lazăr, **Legende istorice**, 11.
 - a. Decebal, regele dacilor, trecea adesea cu oastea peste Dunăre și prăda împărăția romanilor.
 - b. Domițian, împăratul roman, ca să-i pedepsească, a trimis împotriva dacilor o armată.
 - c. Decebal a fost înfrânt (de către generalul Iulian, care conducea armata romană, iar cea dată avea în fruntea ei pe Vezina).
 - d. Armata romană a înaintat spre Sarmisegetuza.
 - e. Decebal a pus să se taie copacii, de mărimea unor oameni din împrejurimile cetății și i-a împodobit cu arme, de făcea impresia că sunt soldați.
 - f. Iulian a părăsit țara dacilor.
2. *Des Dezebalus Not und List*. Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 227.
 - c (de către armata romană, condusă de generalul Domițian. Acesta i-a făcut atâtea pagube încât chiar [Vezina]¹, primul după rege, a luat-o la fugă și a scăpat numai prefăcându-se că este mort), d, e, f₁ (Armata dușmană, speriată de numărul mare al războinicilor daci, s-a retras).

III. Dromichete 14651

14651. Dromichete

Este atestat în Transilvania. S-au identificat 2 variante.

1. *Cumpătarea dacilor*. Lazăr, **Legende istorice**, 8.
 - a. Regele Lisimach, a pornit cu armata să cucerească Dacia și a fost înfrânt și făcut prizonier.
 - b. Dromichete, regele dacilor, l-a eliberat pe Lisimach (încheind pace cu el).
 - c. L-a invitat la un banchet (voind să-i arate că nu are de ce se lăcomi față de țara lui).
 - d. Lisimach și ai lui au fost serviți cu mare lux (la o masă frumos împodobită, cu tacâmuri de argint și mâncăruri alese).
 - e. Dromichete, și curtea lui au avut o masă simplă (cu farfurii de lemn, cu pahare din corn de bou, mâncăruri simple și apă).
 - f. Lisimach s-a mirat de modestia dacilor și a plecat cu gânduri pașnice.
2. *Von der Einfachkeit der alten Daker* (Despre simplitatea vechilor daci). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 225.

1. În text: „Bezina“ (n. ed.).

a, b (fără bani de răscumpărare. I-a arătat apoi sărăcia Daciei demonstrându-i ce puțin ar fi profitat dacă ar fi fost victorios), c (în cinstea păcii), d (cu bucate alese, în vase de aur), e (în vase de lemn cu vinul băut din corn, cum era datina).

IV. Orol I 14653–14654

14653. Orol I

Este atestat în Transilvania. S-au identificat 2 variante.

1. *Pedepsirea celor fricoși*. Lazăr, **Legende istorice**, 10.

- a. Dacii s-au războit cu bastarnii (un popor de viță germană, din vecinătatea Daciei).
- b. Într-un asemenea război, dacii au dovedit lașitate (unul din ei a fugit din fața dușmanilor).
- c. Regele dac, Orol, a poruncit ca fricoșii să doarmă în paturile lor cu capul la picioare, să facă treburile femeilor, până vor dovedi într-o luptă că sunt viteji.

2. *Bestrafung der Feigen* (Pedepsirea lașilor). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 226.

a (pentru că regele dacilor, Orol I, era prietenul romanilor care erau în ceartă cu bastarnii), b, c.

14654. Înțelepciunea regelui dac

Este atestat în Transilvania.

1. *Staatsweisheit* (Înțelepciunea de stat). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 226.

- a. În timpul împăratului August, o parte din Dacia era stăpânită de Orol al II-lea.
- b. Imperiul roman era în tulburare (pentru că romanii își slăbeau puterile în războaie civile).
- c. Dacii au vrut să invadeze imperiul roman. Regele dac și-a dat seama că în asemenea împrejurare, romanii se vor uni și dacii vor fi bătuți.
- d. Poporul dac nu s-a lăsat convins.
- e. Le-a arătat doi câini încâierându-se.
- f. A dat drumul unui lup și cei doi câini au luptat împotriva lupului.
- g. Poporul dac a înțeles înțelepciunea șefului lor.

2. *O fabulă dacă*. Lazăr, **Legende istorice**, 10.

b (pentru că generalii romani se luptau pentru întâietate), c, e (asupra unui os), f, h. A spus dacilor că așa ar păți și ei, dacă s-ar duce împotriva romanilor.

D. Figurile istorice ale poporului român

14658–15445

I. Căpeteniile de răscoală 14658–14672

1. Avram Iancu 14658–14660

14658. Avram Iancu

Este atestat în Transilvania.

1. (Fără titlu), Lupaș, **Răscoala țăranilor**, 198 (Scărișoara – Câmpeni / [jud.] Alba).

- a. Iancu a învățat la școală cu împăratul și cu Cossuth și erau ca frații. Împăratul a vrut să-i dea lui Iancu Ardealul, iar lui Cossuth, Țara Ungurească.

- b. Într-o zi din postul Paștelui, Iancu, înapoiat de la școală, a strigat oamenilor să arunce cărligele cu care împing lemnele spre apă și cine va lucra să fie bătut. I-a chemat apoi să vie duminecă toți la Câmpeni. Tatăl lui nu l-a ascultat, dar apoi a văzut că e ordinul fiului lui.
- c. Împăratul a vrut să-i dea Ardealul pe mână, să fie crai. El a spus că nu-i trebuie armată, pentru că va apăra țara cu oamenii lui. Cossuth, care a cerut armată, a primit.
- d. Când oamenii nu au mai lucrat, Cossuth a amenințat cu oastea și așa s-a făcut „răgulița” (revoluția).
- e. Când un crișan i-a văzut pe unguri trecând peste Biharia și amenințând, le-a spus să se ducă la moți și de-o veni cineva înapoi, îl sărută în spate. Nu a avut ocazia pentru că moții i-au omorât pe toți.

14659. Avram Iancu și împăratul Franz Iosef

Este atestat în Transilvania și Moldova. S-au identificat 2 variante.

1. (*Iancu*). Lupaș, **Răscoala țaranilor**, 198 (Arada - Câmpeni / [jud.] Alba).
 - a. Iancu a avut mintea zdruncinată (și a fost văzut umblând odată cu o opincă și o cizmă. Nebunia i-a venit de la o ungueroaică frumoasă din Câmpeni, care i-a fost drăguță și pe care a lăsat-o).
 - b. Iancu a trimis vorbă împăratului să vie să-l vadă.
 - c. I-a trimis o vacă neagră cu care să călătorească.
 - d. A spus că un mincinos nu are ce vorbi cu un nebun.
 - e. Împăratul era mincinos, că nu a dat ce a promis la '48, când a spus că reduce dările și desființează iobăgia. Iobăgia nu s-a desființat decât după ce a doborât-o Iancu. S-a terminat revoluția și s-a făcut pace.
2. *Ivram Iancu și împăratul Franz Iosef*. CAL. SĂT., 1925, 121.
 - a (din cauza suferințelor românilor, când după Revoluția de la 1848 împăratul i-a părăsit pe români și s-a dat de partea unguurilor, Iancu s-a retras în munți și se mângâia numai cu fluierul lui), b₁ (Împăratul, făcând o călătorie prin Transilvania, i-a trimis vorbă că vrea să-l vadă și Iancu nu s-a dus decât la a doua chemare), d (și de aceea nu a vrut să vină).

14660. Avram Iancu nebun

Este atestat în Transilvania.

1. (*Iancu*). Lupaș, **Răscoala țaranilor**, 197.
 - a. Iancu era bătrânicos, umbla cu o țundră proastă, lungă până-n pământ, cânta cu fluierul, iar copiii de la vite jucau.
 - b. Dacă nu ar fi arătat ca un nebun, ar fi fost tăiat ca pe Horia.
 - c. Odată, la târg, l-au văzut niște boieri cu bărbile până-n brâu.
 - d. El a făcut mult bine: a stârpit vrajba, a ușurat dările, pentru că de mila românilor el a fost la împărat.

2. Horia 14662-14666

14662. Horia

Este atestat în Transilvania.

1. (Fără titlu). POȘTA ROM., 1889, 90 (Iclod - Mediaș / [jud.] Cluj).
 - a. Horia a fost mocan, ca cei ce umblau cu cercurile. A știut carte puțină, dar avea minte mare.
 - b. Iobăgia fiind grea, mocanii s-au adunat în jurul lui, alegându-l căpitan, să lupte prin puterea armelor împotriva iobăgiei.
 - c. Începând să prade curțile boierești și omorându-i pe boieri, împăratul a trimis armată. După ce tovarășii lui au fost împrăștiți, Horia s-a retras în pădure.
 - d. Se pare că a fost trădat de un neam de-al lui. Prins, a fost tras pe

roată la Alba Iulia. Trupul lui a fost tăiat în bucăți și pus pe lângă drum, pentru ca lumea să ia exemplul, iar cine va face ca Horia, va păți la fel.

14663. Horia și Iancu

Este atestat în Transilvania.

1. (*Horia*), Lupaș, **Răscoala țăranilor**, 195.

- a. Horia a fost un om care a umblat în lume pentru a-i scoate pe ceilalți de la unguri. A fost tăiat pe roată, la Bălgrad.
- b. Iancu era ortac ca Horia și era din Vidra.

14664. Omorârea lui Horia

Este atestat în Transilvania.

1. (*Horia*). Lupaș, **Răscoala țăranilor**, 197 (Arada – Câmpeni / [jud.] Alba).

- a. Horia a fost de două ori la împărat, la Viena, pentru necazurile poporului. Nu știa carte, dar a fost mai cuminte ca Iancu, care, mai târziu, și-a pierdut mintea.
- b. Pe el l-au prins niște oameni din sat și l-au dat pe mâna ungarilor. După ce a fost omorât, a venit ordin să meargă la Zlatna cei ce l-au prins pe Horia.
- c. Unul din ei a cerut mamei sale să-i facă o pâine. Când a rupt-o în două era în mijlocul ei sânge. Mamă-sa i-a spus că mănâncă sângele lui Horia și neamul lor va fi sărac toată viața.
- d. L-au omorât pe Horia la Galda, unde l-au aruncat într-o moară și l-a sfărâmat.

14665. Vinderea lui Horia

Este atestat în Transilvania.

1. (*Horia*). Lupaș, **Răscoala țăranilor**, 196.

- a. Pe Horia nu l-au prins pentru că l-au vândut pe bani oamenii din Trifești, Dârlești și Matașești. Din bani au cumpărat bucate și au găsit sânge în mijlocul pâinii, pentru păcatul de-aș fi vândut propriul lor sânge.
- b. Horia a fost drept și a pornit revoluția împotriva ungarilor și a uneltelor lor. A fost prins la Drăguiasa, lângă Scorăcet, într-o colibă de brad. A fost dus la Bălgrad și tăiat pe roată.
- c. Dacă se mai întârzia un ceas, ar fi fost salvat de Româneanul.
- d. De aceea Iancu s-a făcut nebun. A umblat prin lume pentru că și pe el au vrut să-l taie. A făcut bine românilor și a liniștit țara, care era foarte tulburată. Dar nu a făcut pace cu ungurii.

14666. Istețimea lui Horia

Este atestat în Muntenia.

1. *Anecdotă*. ALB. Buc., 1903, nr. 5, 139. Republicată: (Fără titlu). CĂL. POP. BUCOV., 1905, 112; *Horia și generalul*. REV. CURS. INF., 1908, nr. 2, 8; *Un răspuns potrivit*. ȚARA OLT., 1909, nr. 21–22, 6; *Așa-i trebuie*. VEST. SAT., 1918–1919, nr. 8–9, 3; *Un răspuns hotărât*. AGRIC., 1920–1921, nr. 4, 30; *Horia și unгурul*. ALB. Buc., 1923, nr. 43–46, 691; CAL. SĂT., 1924, 142; *Horia la Viena*. CAL. F. LUMEA, 1926, 59; CĂL. CLUJ. ROM., 1926, 96; *Horia și unгурul*. Sudițeanu, **Din satul lui Cremene**, 31; *Horea și unгурul*, CAL., GOSPOD., 1928, 93; *Horia și unгурul*. ȚĂRĂNISM., 1925, nr. 2, 11; 1929, nr. 52, 4; *Horia și împăratul*. IZVORAȘUL, 1932, nr. 11–12, 250; *Horia și unгурul*. DACIA TR., 1935, 60; *Horea și unгурul*. CAL. SĂT., 1935, 48; *Horia și unгурul*. LUMINIȚA, 1935–1936, nr. 4, 13.

- a. Când Horia s-a dus la Viena ca să arate împăratului păsurile românilor asupra lui, generalul, aghiotant ungar, l-a întrebat dacă nu e din țara unde se mănâncă măgari, pentru că și el a fost pe acolo.

- b. Horia i-a răspuns că se miră că nu a fost și generalul mâncat. Împăratul a râs în hohote, iar generalul a fost foarte încurcat.

3. Tudor Vladimirescu 14668–14672

14668. Tudor Vladimirescu

Este atestat în Muntenia.

1. (Fără titlu). Candrea, **Din popor**, 9.
 - a. Tudor Vladimirescu, Popa Viteazu și cu Magheru au strâns militari cu bani. Apoi i-a luat la oaste cu sila.
 - b. S-a luptat cu turcii la Tismana. Căpeteniile lor au fost vândute turcilor care i-au bătut.
 - c. Arvații lui Tudor au luat doi români să-i treacă dincolo. Turcii au mers după ei și i-au prins la „Valea Muierii“, la Rucăr, unde i-a tocat pe toții.

14669. Tudor Vladimirescu, credincios

Este atestat în Muntenia.

1. (Fără titlu). Candrea, **Din popor**, 10.
 - a. Tudor punea în jug pe cei ce nu se duceau la biserică.
 - b. Jugul era făcut din scânduri cu creștături la cap și la mâini. Punea și un cui să nu poată scăpa. Îl ținea 24 de ceasuri până-i judeca.

14670. Tudor Vladimirescu și grecii

Este atestat în Muntenia.

1. *Tudor Vladimirescu*. (ȘT. St. Tuțescu), CAL. I. CREANGĂ, 1911, 24 (Cătane – Băilești / [jud.] Dolj). (T. Pamfile – **Pov. pop. rom.**). B.A.R., ms. 5093, f. 43.
 - a. Tudorin era cioban la oi. Nu voia să se scalde cu ceilalți copii, pentru că avea o cruce în spate. A învățat să scrie și să citească singur.
 - b. Fiindu-le frică ciocoilor de el, când s-a făcut mare, l-au închis. El le-a scris și au dat ordin să fie eliberat.
 - c. A cerut apoi ajutor muscalilor, ca să scape de greci. A primit răspuns că sunt prea departe, dar că vor comunica turcilor să-i dea ajutor.
 - d. A mai cerut voie să lupte cu voluntarii lui și a pomit-o. Dar grecii au cerut ajutor împăratului turcesc, spunându-le că răscoala este împotriva turcilor. Turcii au trimis armată împotriva lui. Nu se știe dacă l-au prins.

14671. Tudor în satul Crucile

Este atestat în Transilvania.

1. *Satul Crucile. Întâmplări din viața domnitorilor*, 64.
 - a. În anul 1821, Tudor Vladimirescu, însoțit de doi panduri, s-a dus la o mănăstire să se întâlnească cu o ceată de 70 de oameni strânși de căpitanul său Oardă. Apucându-i o ploaie torențială, s-au oprit în satul Crucile, care era pustiu.
 - b. Au găsit numai un bătrân preot, cu nevasta, care le-a povestit că grecii din țară, vrând să plece în ajutorul compatrioților lor care se luptau cu turcii, au jefuit satele. Oamenii, speriați, s-au ascuns prin păduri și mănăstiri, iar cei tineri s-au apucat de haiducie.
 - c. A mai povestit că feciorii lui au plecat în cetele lui Tudor. Când a aflat că el este Tudor, l-a binecuvântat.
 - d. După un an, feciorii au revenit și au povestit că Tudor a fost omorât, iar ei, sub conducerea lui Oardă, s-au luptat împreună cu turcii și țara a scăpat de greci. În scurt timp, locuitorii au început să revie la casele lor.

14672. Tudor și Zavera

Este atestat în Muntenia.

1. *Zavera*. (T. Pamfile – **Pov. pop. rom.**). B.A.R., ms. 5093, f. 52 (Florești – [jud.] Dolj).
 - a. Tudor s-a ridicat împotriva grecilor care cumpărau domniile românești de la turci și-i exploatau pe români cum voiau.
 - b. Grecii s-au [ră]sculat împotriva turcilor, cărora n-au vrut să le mai dea nimic. Ei l-au ales pe Ipsilante, iar pentru că Tudor n-a vrut să se dea de partea lor, l-au omorât.
 - c. Turcii au omorât pe greci și cei care au mai rămas, au fost goniți la „Mărul Roș”. Pe pandurii lui Tudor i-au tăiat; le-au ars casele și le-au ucis pruncii.
 - d. Marile Puteri au făcut pace și au dat dreptul românilor să-și aleagă domni dintre ei.

II. Haiducii 14675–14727**1. Bucur 14675****14675. Bucur**

Este atestat în Muntenia.

1. *Masa lui Bucur*. (A. Crintea – **Folclor com. Dumitrești**). A. I. F., ms. 1481 (Dumitrești – Rm. Sărat / [jud.] Vrancea).
 - a. Prin părțile Bisociei, pe valea Râmnicului trăia un haiduc care jefuia pe turci și greci, ajutând mult pe români.
 - b. Odată, a întâlnit o femeie săracă care ducea la târg unica ei avere, o vacă, pentru a plăti birurile. Altfel ar fi fost znoptă în bătaie. Haiducul i-a dat banii necesari, spunându-i să păstreze vaca, pentru a avea ce da de mâncare copiilor.
 - c. Cum femeia s-a dus totuși la târg, haiducul întâlnind-o din nou, a spânzurat-o de plete într-o pădure. Cf. Tip. **15691**.
 - d. Sediul lui Bucur era într-o peșteră de pe muntele Pleșul, unde intra călare cu oamenii lui și nimeni nu-l putea găsi. Mai târziu peștera s-a numit „Peștera lui Bucur”.
 - e. Deasupra peșterii se află o stâncă așezată pe alte două, având aspectul unei mese. Stânca a fost numită „Masa lui Bucur”.
 - f. Până-n ziua de azi se văd pe masă urmele celor 5 stele de aur ce arătau locurile unde au șezut fiecare dintre cei cinci haiduci. Steaua lui Bucur era mai mare, el fiind căpitanul.
 - g. În peșteră se pare că s-ar afla mulți bani.

2. Darie 14677**14677 Darie**

Este atestat în Moldova.

1. *Haiducul Darie și moș Matei Bercheșanul*. TRIB., 1886, nr. 123, 489 (Sucevița – [jud.] Suceava).
 - a. Haiducul Darie a fost născut în nordul Moldovei în 1816. El a găsit iarba fiarelor, s-a scaldat în șapte Iordanuri de nu-l ajungea plumbul și avea anafură de Paști de la 7 biserici. De aceea nu putea fi prins.
 - b. Adesea petrecea prin sate, unde cei 11 tovarăși ai lui ședea de pază. Oamenii îl iubeau pentru că ajuta săracii și-i jupuia pe ciocoi.
 - c. A omorât numai pe un cârciumar care a vrut să-l dea pe mâna stăpânirii. Odată, a intrat în cârciuma acestuia. Obosit, a adormit, iar oamenii care veneau se așezau liniștiți ca să-l lase să doarmă.

- d. În cârciumă a intrat și bătrânul Matei Bercheșanul, care era socotit solomonar. Aplecându-se asupra pistoalelor haiducului, a spus că nu mai au putere.
- e. Darie a sărit din somn. Bătrânul i-a spus să termine cu haiducia, iar Darie a scos o frunză și niște cenușe, a bolborosit ceva și a suflat cenușa peste pistoale, întrebând pe bătrân unde să le descarce.
- f. Cum moșul și-a arătat pieptul, Darie i-a spus că-l apără barba lui albă. A descărcat pistoalele în dulapul cârciumii în care vasele s-au făcut praf. Moș Matei a recunoscut puterea lui Darie care a plecat și nu s-a mai arătat între oameni.

3. Dianu 14679–14680

14679. Dianu

Este atestat în Muntenia.

1. *Dianu și mocanul*. (Șt. St. Tuțescu), I. CREANGĂ, 1913, nr. 4, 107 (Călimănești – Rm. Vâlcea / [jud.] Vâlcea).
 - a. Haiducul Dianu a jefuit un mocan care a trecut pe lângă ascunzătoarea lui, pe drumul spre Călimănești după ce i-a cerut inelul lui.
 - b. Mocanul spunea că nu-i iese din deget, și haiducul i-a cerut să-și taie degetul. De frică, mocanul i-a dat inelul până la urmă.

14680. Dianu și unguroaica

Este atestat în Muntenia.

1. *Dianu și unguroaica*. (Șt. St. Tuțescu), I. CREANGĂ, 1913, nr. 4, 107 (Călimănești – Rm. Vâlcea / [jud.] Vâlcea).
 - a. Haiducul Dianu s-a îndrăgostit de o unguroaică frumoasă pe care a îmbogățit-o.

4. Dragu 14682

14682. Dragu

Este atestat în Muntenia.

1. *Dragu*. Zanne, **Proverbele românilor**, VI, 89 (Ștefănești – Drăgășani / [jud.] Vâlcea).
 - a. A fost pe vremuri în județul Vâlcea un vestit căpitan de haiduci, Dragu, care, împreună cu fratele lui, un văr și alți oameni din satele din jur, s-au apucat de hoție.
 - b. Banii pe care i-a luat odată de la un ciocoi din Teleorman, i-a dat unui om din satul Voinești, ca să facă acolo o biserică. Printre ctitori l-au pus și pe Dragu.
 - c. Dragu avea în valea Bălaci o iubită, Stanca. Odată, pe când era cu ea și cu fratele lui la un văr, ascunși în pădul, nevasta vărului l-a denunțat șefului de poteră care l-a împușcat pe vărul lui, Angheluță. Pe Dragu l-au dus spătarului din Craiova.
 - d. Pentru că nevasta spătarului ceruse iertare pentru Dragu, din gelozie, spătarul i-a tăiat capul. Dragu a alergat cu capul tăiat pe străzile Craiovei.
 - e. De la Dragu au rămas mulți bani îngropați în pădurile Manului, din care s-au mai găsit și în timpul din urmă.

5. Ion Pietrarul 14684

14684. Ion Pietrarul

Este atestat în Moldova.

1. *Ion Pietrarul*. Vasiliu, **Povești**, 236.

- I a. Ion Pietraru avea un tată gospodar. El însă, se ținea din copilărie de hoții. Odată, ducându-se la târg să caute niște fiare de plug, și-a făcut din acestea o flintă, a cumpărat niște pistoale și a plecat în haiducie.
- b. Nu omora, ci lua numai banii de la boieri, de i s-a dus vestea și nimeni nu i se împotriva. Și-a ales apoi tovarăși.
- c. Era foarte viteaz și potera nu putea să-l prindă. Trecea printre soldați fără grijă. Când i-au fost închiși părinții, Ion s-a predat.
- d. Cu butuci la picioare, a jucat cu tovarășii lui până au spart cătușele. Apoi banda lui Ion a eliberat 700 de condamnați.
- e. Îndrăgostit de fata unui oltean, a fost dat din nou de acesta pe mâna puterii. A fost osândit întâi la închisoare, apoi la ștreang.
- f. Fata unui boier l-a cerut de bărbat și după ce s-a însurat cu ea, a plecat pentru că era urâtă. El s-a înapoiat la iubita lui. Aceasta omorâse pe cineva și când Ion a certat-o, a vrut să-l omoare și pe el, dar Ion i-a luat-o înainte.
- II a. Ion s-a băgat slugă la un boier și, împrumutând într-o zi bani de la niște negustori, de fapt i-a jefuit, ei au cerut banii stăpânului lui Ion și cum i-au căpătat, Ion, supărat, a plecat.
- b. Prins din nou de poteră a fost cerut de mitropolit al cărui slujitor a devenit și a început din nou să jefuiască negustorii.
- c. Cerându-i odată mitropolitul să-i arate cum jefuiește oamenii, Ion i-a arătat și l-a înspăimântat atât de rău că l-a trimis la spânzurătoare.

6. Năzdrăvan Viteazul 14686

14686. Năzdrăvan-Viteazul

Este atestat în Transilvania.

1. (Fără titlu). (I. Mușlea - Cercetări). AN. ARH. FOLC., 1932, 184 (Moișeni - Oaș / [jud.] Satu Mare).
- a. La Baia Mare a fost un voinic numit „Năzdrăvan Viteazul“, care avea sediul în piatră.
- b. Odată s-a dus să-și radă barba și bărbierul l-a tăiat la gât cu briciul, iar el l-a omorât pe bărbier. S-a dus apoi în odaia lui din piatră, de unde nu a mai ieșit.

7. Nespălatul 14688

14688. Nespălatul

Este atestat în Muntenia.

1. (Fără titlu). Candrea, **Din popor**, 22.
- a. Vestitul haiduc Nespălatul a prădat de multe pungi cu aur și argint, pe un baron ungar.
- b. Deși împresurat de o întreagă oaste, el a scăpat, luând în brațe pe unul din copiii baronului, cu care s-a apărut.

8. Olea și Oslea 14690

14690. Olea și Oslea

Este atestat în Muntenia.

1. *Olea și Oslea*. (C. N. Mateescu), I. CREANGĂ, 1913, nr. 10, 299 (Olteni - Rm. Vâlcea / [jud.] Vâlcea). Republicat: 1913, nr. 10, 300.
- a. Olea și Oslea au fost doi haiduci care erau învrăjbiți. Unul a trăit dincolo de Olt, pe Malul Alb, celălalt dincoace de Olt, în preajma Cetățuii.
- b. Odată, un cioban de-al lui Oslea, păscând vitele pe moșia lui Olea,

- a fost prins și spânzurat. Oslea a pornit cu armata împotriva lui Olea, care s-a ascuns.
- c. Armatele lor s-au bătut și oastea lui Olea a fost învinsă, iar Olea spânzurat.
- d. Supușii lui Olea au cerut voie să se așeze pe moșia lui Oslea, care a murit după un timp. Și azi se văd urmele locuințelor haiducilor.

9. Pătru Mantu 14692

14692. Pătru Mantu

Este atestat în Transilvania.

1. *Pătru Mantu*. CĂL., 1925, 34.

- a. Într-o vineri, Pătru Mantu cu credinciosul lui, Negrei, s-au dus în satul Bolvașnița. Acolo au cerut mâncare lui Măciei care l-a împușcat pe Mantu, iar Negrei a fugit.
- b. Măciei a adus straja și Mantu a fost îngropat în sat, petrecut de popă și maică-sa.
- c. Așa a murit haiducul Pătru Mantu care a jefuit pe bogați ca să dea la săraci.

10. Păunașul Codrilor 14694

14694. Păunașul Codrilor

Este atestat în Muntenia.

1. (*Despre Păunașul Codrilor*). (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4556, f. 334 (Scorțaru Nou – [jud.] Brăila).

- a. Păunașul Codrilor a fost un haiduc, care s-a bătut cu Ghiță Cătănuță. Nevasta lui Ghiță – Vița – a fost ibovnica lui.

11. Pinteia 14697–14709

14697. Pinteia

Este atestat în Transilvania. S-au identificat 2 variante identice.

1. 2. *Pinteia Viteazul*. (I. Pop–Reteganul). FAM., 1895, nr. 3, 25 (Reteag – [jud.] Cluj; Strâmbu – Cluj). Republicată: GAZ. TRANS., 1898, nr. 103, 3.

- a. Un bogătaş, Stupul, avea ca slugă pe Cupșa–Pinteia, care trecea drept mut. Stăpânul îl muncea din greu dându-i hrană puțină. Odată, la plug, l-a croit cu biciul.
- b. Pinteia a înfipt coada biciului în pământ, spunând stăpânului că până nu va înfrunzi, nu-l va mai vedea. Dacă va înfrunzi peste un an, va fi vai și amar de zilele stăpânului. Și a dispărut.
- c. Găsind după un an coada biciului înverzită, a tăiat patru boi de-ai stăpânului, i-a mâncat cu ortacii lui și a plecat.
- d. Pinteia a locuit mai mult pe dealul dinspre miazănoapte de Lăpuș, care de atunci se numește „Șatra Pintii“. De acolo se prăvălea asupra bogaților, îi jefuia și ajuta pe săraci.
- e. Bogații tremurau la auzul numelui lui. În Baia Mare avea mulți dușmani.
- f. Într-o iarnă, având lipsă de bucate, a trimis trei ortaci la Baia Mare. Ei nu au plecat până Pinteia nu le-a mărturisit că poate fi omorât numai dacă se pune în pușcă trei fire de grâu și un plumb mic de argint.
- g. Ortacii, fiind prinși, au spus secretul, ba i-au condus pe panduri la „Șatra Pintii“. După o luptă crâncenă, Pinteia a fost omorât, iar capul lui expus mult timp.

14698. Pinteia iobag

Este atestat în Transilvania.

1. (Fără titlu). POȘT. ROM., 1889, 90 (Iclod – [jud.] Cluj).
 - a. Pinteia a fost iobag și Domnul văzându-l istet, l-a dat la carte domnească până a crescut mare.
 - b. Văzând el chinurile săracimii, a părăsit curtea domnească și a fugit în munți, unde și-a strâns o ceată, jurând să se răzbune pe asupritori.
 - c. Noaptea au prădat curțile domnești, pedepsind pe domnii care cădeau în mâinile lor.
 - d. Într-o noaptea, au fript niște oi furate și neavând pâine 4 ortaci au plecat la oraș, unde au fost prinși și închiși. Pinteia, ducându-se să-i scape, a fost omorât.

14699A. Pinteia copil de huțană

Este atestat în Moldova. S-au identificat 6 variante, care se grupează astfel:

1. 2. 3. *Valea lui Pinteia*. (S. Fl. Marian), REV. POP., 1886–1887, nr. 9, 12 (Cândreni – Vatra Dornei / [jud.] Suceava; Poiana Stampei – Vatra Dornei / [jud.] Suceava; Pilugani – Vatra Dornei / [jud.] Suceava). Republicată: *Das Thal des Pinteia*. ROM. REV., 1887, 317; **Tradiții poporane**, 289; FAM., 1895, nr. 4–6, 43; GAZ. TRANS., 1898, nr. 108, 1.

- I a. Locurile pe unde a trăit Pinteia îi poartă numele („Valea lui Pinteia“ din munții Dornei, „Poiana lui Pinteia“ sau „Poiana Pintii“).
- b. Pinteia a fost fecior de hoț (făcut cu o fată răpită de un huțan).
- c. Când hoții au părăsit ținutul, huțanca cu copilul ei au coborât la niște ciobani. Copilul a crescut și ea l-a lăsat acolo.
- d. Pinteia a fost rău tratat de ciobani.
- e. Pinteia a omorât pe dracul (fiind odată cu oile pe muntele Lucaci și văzând pe Sf[ântul] Ilie trăsând o stâncă sub care era ascuns dracul. Sf[ântul] neputându-l nimeri, l-a doborât Pinteia cu durda lui).
- f. Acele pietre s-au numit de atunci „Pietrele Roșii“.
- g. Pinteia a căpătat invulnerabilitate de la Sf[ântul] Ilie, drept răsplată (să nu fie atins de glonte și să fie foarte voinic). Cf. Tip. **14286**.
- h. S-a dus la stână și, când ciobanii au vrut să-l bată, și-a arătat puterea. De atunci treburile i-au mers bine.
- II a. Și-a făcut apoi sălaș pe o vale, pe unde trece apa ce izvorăște de sub muntele Lucaci.
- b. S-a făcut haiduc, formându-și o bandă (jefuind pe asupritori și ajutând pe săraci și văduve).
- c. S-a îndrăgostit de fata craiului din Baia Mare (pe care hotărâse s-o fure, auzind de frumusețea ei. Dragostea lor a durat 7 ani).
- d. Nimeni nu l-a putut prinde (pentru că avea iarba fiarelor cu care deschidea uși și lacăte, iar fluierul lui era fermecat).
- e. S-a pus mare preț pe capul lui, pentru că banda lui s-a mărit și jafurile s-au întetit.
- f. Iubita i-a aflat secretul (că poate fi omorât numai cu pușca încărcată cu 7 fire de grâu de vară, 7 de toamnă, 7 de piper, 7 de tămâie, 7 cuie de potcoavă părăsită și un glonte de argint).
- g. Ea a trădat acest secret.
- h. Pinteia a fost omorât de panduri (cu care s-a luptat).

4. *Legenda lui Pinteia*. Niculiță-Voronca, **Studii în folclor**, I, 257.

I a („Pârâul lui Pinteia“, „Valea lui Pinteia“), b (care a locuit pe muntele „Ascuțitele“, lângă Cârlibaba), e (odată când era cu oile pe muntele Lucaci, unde sunt „Pietrele Roșii“. De aici pornește un pârâu iar valea pârâului s-a numit „Valea lui Pinteia“. Când avea timp, Pinteia se suia pe „Pietrele Hârlei“ și cânta din fluier, iar hoții jucau „Hora lui Pinteia“ și „Hora

orbului“), g (să nu fie atins decât cu pușca încărcată cu grâu sfințit și să fie voinic), d, h; II c (cu care a trăit 7 ani), d, f, g, h (pe când se ducea la ea. Când a vrut să sară zidul cetății, a fost ținut de un voinic cu pușca încărcată cu 7 fire de grâu de vară, 7 de toamnă, 7 de piper, 7 de tămâie, 7 cuie șterse de potcoavă părăsită și un glonte de argint. A rămas împietrit în zid), i. Grâul a crescut pe trupul lui, iar când bate vântul se clatină spicele împreună cu părul capului și se aude un suspin. Când securea pe care Pinteia a împlântat-o în zid se va clătina, Pinteia va învia ca să se răzbune pe cel ce l-a omorât).

5. *Legenda lui Pinteia*. Niculiță-Voronca, **Studii în folclor**, I, 257.

I a (și toți îl băteau), e (când Sf[ântul] Ilie nu a izbutit să-l atingă cu săgeata și el l-a nimerit făcându-l dohot), g (să nu fie atins decât cu pușca cu grâu sfințit și să aibă putere mare); II b, d, f, g, h.

6. (*Povești despre păcurari*), Morariu, **Material etnografic**, 30 (Salva – Năsăud / [jud.] Bistrița-Năsăud).

I d₁ (Cel mai prost dintre cei 4 păcurari, când venea de la oi și ploua, nu primea de mâncare până nu aducea un umăr de lemne), e (fiind odată cu oile pe timp de furtună, Sf[ântul] Ilie nu l-a putut atinge fiind în chipul unei pisici. Pinteia a scăpat-o cu bâta), g (Să nu-l atingă nici securea, nici pușca; moartea să i se tragă numai din plumb de argint, în care să se afle trei fire de grâu sfânt, trei de secară și de tot felul și numai dacă îl nimerește la subsuoara stângă), h₁ (Când s-a înapoiat la stână și a fost trimis după lemne, a adus un molift pe care l-a smuls din rădăcină. Apoi a tăiat un berbec pe care l-a mâncat cu cei care nu-i făcuseră mizerii. Pe ceilalți i-a bătut); II b₁ (S-a făcut tâlhar cu ceilalți doi și au furat vite), f₁ (Prietenii i-au aflat secretul), g₁ (Unul din ei fiind prins i-a trădat secretul), h₁ (A fost omorât când s-a dus să-l salveze și a murit numai după trei zile, după ce a spus că a împlântat un topor de oțel într-un stâlp din cer. Când va ieși poporul, va învia și el).

14699B. Pinteia și dracul

Este atestat în Transilvania.

1. *Năzdrăvanul Pinteia*. (I. Pop-Retegănuș), ȘEZ., 1893-1899, (II), nr. 2, 40.

Republicată: GAZ. TRANS., 1898, nr. 113, 1.

- Pinteia s-a trezit la oi și ciobanii se purtau rău cu el.
- Odată a dat de dracul pe care a vrut să-l omoare. L-a iertat în schimbul puterii pe care i-a dat-o și a faptului că l-a dăruit cu invulnerabilitate, în afară de subsuoară.
- S-a dus apoi la stână, a bătut pe ciobani, a luat turma de oi și a vândut-o în țara ungurească. A cumpărat arme și, împreună cu alți voinici, a haiducit prin munții Sârba și Căliman. Locuința și-a făcut-o într-o hrubă din coasta plaiului Sârba.
- Pinteia a avut un fluier din care cânta și flăcăii jucau.
- Ibovnica lui i-a aflat taina, l-a trădat și a fost împușcat la subsuoară, pe când era urcat pe zidurile cetății Viena și cânta din fluier.

14700. Pinteia și vraja babei

Este atestat în Muntenia și Transilvania. S-au identificat 2 variante.

1. *Pinteia*. Densusianu, O., **Tradiții**, 23.

- Pe lângă Baia Mare a haiducit vestitul Pinteia, numit și Pinteia Viteazul, pentru faptele lui de curaj.
- El a luptat împotriva apăsătorilor poporului, domni și boieri, luându-le averile și împărțindu-le poporului, de care a fost foarte iubit.
- O babă l-a vrăjit dându-i invulnerabilitatea (să nu-l prindă glonțul decât în mărul lui Adam).
- Pinteia a fost trădat (de unul din voinicii cu care haiducea).

- e. Poporul care l-a iubit, l-a omorât pe făptaș. Moartea lui Pinteia a fost plânsă multă vreme.
2. *Cu Pinteia*. A. I. F., i. 14142 (Racșa – Satu Mare).
- c (să nu piară decât dacă va fi împușcat la subsuoară, cu grâu de primăvară), f. Împăratul i-a dat stăpânirea unor munți, pentru că a luptat în război împreună cu cei 40 de voinici ai lui, d (de iubita lui și boierii l-au omorât).

14701. Pinteia și împăratul

Este atestat în Transilvania.

1. (*Legenda lui Pinteia*). Candrea, **Graiul din Țara Oașului**, 29 (Racșa – [jud.] Satu Mare). Republicată: GAZ. TRANS., 1907 (II), nr. 283, 6.
- a. Pinteia a fost un viteaz, care a avut 99 de feciori și a umblat cu ei, atât prin țară cât și prin lume.
- b. Când împăratul a avut neînțelegeri cu alți împărați, l-a chemat pe Pinteia în ajutor. Și așa învingea pe ceilalți, pentru că gloanțele nu-l atingeau.
- c. El a avut o drăguță la Baia Mare, care l-a împușcat cu trei cuie de potcoavă și cu trei grăunțe de grâu de primăvară.

14702. Pinteia își ajută fratele

Este atestat în Transilvania.

1. (Fără titlu). (I. Mușlea – **Cercetări**), AN. ARH. FOLC., 1932, 182 (Boinești – [jud.] Satu Mare).
- a. Un frate mai mare a[l] lui Pinteia, angajat slugă la un boier, a fost pus să tragă din pământ niște tufe cu rădăcini cu tot. Lucrul mergând greu, a venit Pinteia care a făcut toată treaba.
- b. Cum boierul i-a dat de mâncare mazăre cu oțet și pâine uscată, Pinteia a aflat și l-a trimis pe fratele lui să ceară boierului 50 000 de lei, amenințându-l cu moartea. A lăsat banii tatălui lor și ei au plecat.
- c. Au mai luat bani de la bogății de prin Baia Mare. I-a dat fratelui său și l-a trimis acasă să trăiască cu tatăl lor.
- d. La Baia Mare și-a luat o drăguță care voia să afle secretul puterii lui, pentru că i se promisese mulți bani.
- e. Până la urmă Pinteia i-a spus că nu va putea fi omorât decât dacă va fi împușcat sub mână stângă, cu 9 grăunțe de grâu de primăvară, 9 grăunțe de mazăre albă și 2 cuie din potcoava piciorului drept dinainte, al unui mânz.
- f. Femeia l-a trădat și Pinteia a fost împușcat. Dar el și-a omorât înainte iubita și a îngropat-o.
- g. Și-a făcut sicriu și o groapă, s-a așezat în sicriu și a dat cu toporul în piatră de a intrat până la muchie. A spus că atunci se va naște fecior ca el, când va ieși toporul din piatră.

14703. Pinteia dă bani pentru construirea unei biserici

Este atestat în Transilvania.

1. (Fără titlu). (I. Mușlea – **Cercetări**), AN. ARH. FOLC., 1932, 183 (Cămârzana – Oaș / [jud.] Satu Mare).
- a. Un om din leud, ducându-se să strângă bani pentru a face o biserică în sat, s-a întâlnit cu Pinteia. Acesta i-a dat bani și i-a spus că el și cei 12 tovarăși ai lui vor veni peste doi ani să vadă biserica.
- b. După doi ani a găsit biserica gata, iar Pinteia și-a scris acolo numele.
- c. A trimis apoi pe tovarășii lui la Baia Mare după pâine, vin și sare. Aceștia i-au trădat secretul: că poate fi atins numai prin împușcare cu 9 grăunțe de grâu și un cui din potcoava armăsarului.
- d. Pinteia s-a dus să-și caute tovarășii și a fost împușcat. Nu a murit până nu a cântat și a împlântat baltagul în piatră, la munte.

- e. A spus că atunci se va naște alt viteaz ca el, când se va mișca baltagul.
- f. Mormântul lui este la Baia-Mare, străjuit de 4 brazi. Orașul a plătit anual o mierță de galbeni, pedeapsă că l-a omorât.

14704. Mormântul lui Pinte

Este atestat în Transilvania.

1. (Fără titlu). (I. Mușlea – Cercetări). AN. ARH. FOLC., 1932, 183 (Boinești – Oaș / [jud.] Satu Mare).

- a. Pinte a l-a ajutat pe împărat în toate războaiele. Drept recunoștință, mormântul lui din mijlocul orașului Baia este și astăzi bine întreținut.

14705. Pinte și domnii

Este atestat în Transilvania. S-au identificat 3 variante, care se grupează astfel:

1. *Pinte*. A. I. F., i. 14090 (Truț – Oaș / [jud.] Satu Mare).

- a. Pinte a fost un mare viteaz, care a urât pe domni.
- b. El și-a făcut un tun de lemn.
- c. A tras într-o cetate pe care și-au făcut-o domnii pe deal, unde erau strânși și a dărâmat-o. Cf. Tip. 13666.
- d. Pinte a avut o țeastă în care încăpeau 12 kg.
- e. A fost trădat de o iubită (care știa că poate fi omorât cu mazăre, grâu sfințit și cuie de la potcoava calului).
- f. Pinte a fost omorât.

2. (Fără titlu). (I. Mușlea – Cercetări). AN. ARH. FOLC., 1932, 184 (Moieșeni – Oaș / [jud.] Satu Mare).

- a₁ (Pinte a avut lăcașul la Velele, la Hust), b, c₁ (A tras în domni), d₁ (El și cei 40 de tovarăși ai lui au fost invulnerabili), e (care șia că trebuie împușcat în subsuoara stângă), g. Părul lui se vede și azi în cripta de la Baia, f (și Baia a plătit o mierță de taleri din această cauză).

3. (Fără Titlu). (I. Mușlea – Cercetări). AN. ARH. FOLC., 1932, 184 (Cămărzani – Oaș / [jud.] Satu Mare).

- a₂ (Pinte a poruncit ca toți domnii să se strângă la cetate, la Hust, și să-l aștepte), b (pe dealul Bentac), c₂ (A tras în cetate care s-a prăbușit peste domni, drept pedeapsă că oamenii erau prea munciți de ei).

14706. Pinte, om drept

Este atestat în Transilvania.

1. *Pinte Viteazul*. TREI CRIȘ. POP., 1925, nr. 5, 9.

- a. În cetatea Zănoachii trăia Pinte cel Viteaz, împreună cu prietenii săi, toți tâlhari vestiți în pădurea satului Bocaciu din Sălaj. Aveau pivnițele pline cu bunătăți strânse de la bogăți.
- b. El a fost un om drept și bun și a luat numai de acolo unde toate erau din belșug.
- c. Masa și scaunele lui Pinte, cioplite în piatră, se văd și azi în pădurea preotului Butean.
- d. Fata lui Pinte a trăit în cetatea Reteagului. Mulți au cerut-o de nevastă, pentru că era frumoasă. Dar ea a slobozit șerpi și broaște asupra pețitorilor, ca să-i omoare.
- e. Pinte făcea câte o glumă: prindea boieri și ara cu ei; pe negustori îi băga într-un cal viu și le striga să-i dea mărfuri.

14707. Pinte și piatra de moară

Este atestat în Transilvania.

1. *Pinte pribeagu*. Papahagi, T., *Graiul și folclorul Maramureșului*, 153.

- a. Pinte pribeagul a fost omorât la Baia Mare cu trei grăunțe de piper, trei de grâu de primăvară, trei cuie de potcoavă de cal și cu trei grăunțe de tămâie.
- b. Când a ridicat mâna să spargă poarta orașului, l-au țintit la subsuoară, căci altfel gloanțele nu se prindeau de el.

- c. Singur, a adus o piatră de moară din Baia Sprie până la Tăuț, piatră care și azi servește de hotar.
- d. A jefuit numai în țara leșească, unde-și încărcă desagii cu aur și argint. Îi punea într-o pivniță săpată în dealul Gutui, unde se mai află și azi, dar unde nu poate nimeni intra fiind stăpânită de dracul.
- e. Pinteia a avut 12 feciori, care au haiducit după moartea lui prin locurile pe unde umblase tatăl lor. Aveau gazdă în Berbești, pe care o plăteau cu bani și îmbrăcăminte.

14708. **Avuția lui Pinteia**

Este atestat în Transilvania.

1. *Piatra Gutăiului*. Papahagi, T., **Graiul și folclorul Maramureșului**, 154.
 - a. Pinteia cu haiducii lui duceau în piatra Gutăiului aurul și argintul strâins din jefuirea grofilor și negustorilor.
 - b. Ca să nu se suie nimeni acolo, a ars brazii. A pus apoi averea într-o pivniță, a pus brazi la intrare, s-a băgat înăuntru și a dat foc brazilor.

14709. **Amintirea lui Pinteia**

Este atestat în Transilvania.

1. *Ceva despre Pinteia Viteazul*. (I. Pop-Reteganel), GAZ. TRANS., 1898, nr. 113, 1.
 - a. Pentru amintirea lui Pinteia, multe locuri frumoase i-au purtat numele: „Poiana Pinteii“, „Piatra Pinteii“, „Fântâna Pinteii“. Vezi și Tip. 12274, 12559.

12. **Stângă** 14713

14713. **Stângă**

Este atestat la românii din Timoc.

1. (Fără titlu). TIMOC., 1939, nr. 9-12, 20 (De la românii din Timoc).
 - a. Stângă, numit astfel pentru că era stângaci, a trăit ascuns într-o stâncă din mijlocul unei regiuni păduroase, la poalele căreia curgea un pârâiaș cristalin, în apropiere de localitatea „Apa Rece“.
 - b. Poarta locuinței lui a fost o gaură în care nu se putea pătrunde decât în poziție orizontală.
 - c. A fost unul dintre haiducii care jefuiau pe bogați și atacau haznalele turcești, umplute cu birul luat de la români. Bani erau destinați populației sărace.
 - d. Ascunzătoarea lui Stângă avea mai multe camere. Într-una mare, de marmură, se afla o movilă de galbeni deasupra căreia atârna corpul neînsuflit al lui Stângă, cu o sabie de aur în mână.
 - e. La intrarea unei alte camere, se află doi oameni de cauciuc cu câte un revolver. Un alt obstacol este un mecanism construit din arcuri, care dacă sunt atinse, produc zgomot mare. Cel care ar fi vrut să înainteze ar fi căzut, fiind atras de aceste arcuri. Deasupra capului cade un cuțit mare.
 - f. Se spune că Stângă ar fi murit în această peșteră.

13. **Șoimul** 14717

14717. **Șoimul**

Este atestat în Transilvania.

1. *Haiducul Șoimu*. Lazăr, **Haiducul Șoimu**, 5.
 - a. La curtea bogatului boier Costea Mărăcineanu, se sărbătorea nunta fetei lui, frumoasa Alexandrina, cu tânărul boier dintre curtenii domnului, Teodor Axente Merincianul. L-a miezul nopții, 12 flăcăi au furat mireasa din mijlocul nuntașilor zăpăciți de băutură.

- b. Fata era iubită de șeful unei bande de haiduci, Șoimul, cu care mireasa copilărise când tânărul fusese în slujba boierului. A fost gonit de acolo din cauza dragostei ce se înfiripase între cei doi tineri.
- c. Șoimul a dus-o în fundul codrilor, unde avea ascunzătoarea, într-o peșteră minunată, pe care a aranjat-o cu toate bogățiile strânse de haiduci. Credea că ea va voi să trăiască acolo, așa cum de multe ori și-au promis în copilărie. Acum însă, ea îl disprețuia.
- d. Zeci de putere au pornit în urmărirea haiducului. El s-a luptat cu ele și a luat prizonieri pe fratele și mirele fetei. Din dragoste pentru Alexandrina, le-a dat însă drumul.
- e. Noi putere au pornit după haiduc, pe care l-au prins și l-au închis la domnie. L-au eliberat apoi cu condiția să le aducă fata și el s-a supus cu multă suferință.
- f. Peste câteva zile, când se sărbătorea din nou nunta, o mână a pus pe fereastră un buchet de flori. Alexandrina a înțeles delicatul gest, apoi s-a auzit descărcătura unei arme în depărtare.
- g. A doua zi, când tânăra pereche se plimba prin parcul castelului, printre buchetele de flori au găsit corpul neînsufletit al haiducului.

14. Vasile cel Mare 14721-14723

14721. Vasile cel Mare

Este atestat în Moldova. S-au identificat 2 variante identice.

1. 2. *Vasile cel Mare*. (S. Teodorescu-Kirileanu), ȘEZ., 1902-1903, (X), nr. 9-10, 142 (Holda - Vatra Dornei / [jud.] Suceava; Crucea - Vatra Dornei / [jud.] Suceava). Republicată: Densusianu, O., **Tradiții**, 10.
 - a. Vasile cel Mare a haiducit în munții Sucevei. Pe când a fost slugă la un boier, a ridicat un butoi cu varză și stăpânul, de frică, i-a dat drumul. El a haiducit pe toată valea Bistriței.
 - b. Odată, la un chef, a ridicat în brațe un cal și l-a dus 300 de m.
 - c. Vasile era fermecat și nu-l atingea glonțul. Doar la cap avea un loc vulnerabil și nu putea fi omorât decât cu o încărcătură din trei fire de piper, trei de grâu, tămâie și plumb.
 - d. Ibovnica lui, trădându-i secretul, odată când Vasile a trimis vorbă unui bogătaş să-i pregătească niște bani, potera a înconjurat casa. Ciuntu, unul din poterași, s-a urcat pe acoperișul de deasupra porții, de unde a tras în capul haiducului și l-a omorât.
 - e. Capul i-a fost dus la domnie. Se spune că mitropolitul Veniamin Costache a afurisit pe ucigașul, care l-a omorât, pentru a lua un premiu. Iar Ciuntu s-a îmbolnăvit și a murit.

14722. Vasile cel Mare-Haiducul

Este atestat în Moldova.

1. *Vasile cel Mare*. ȘEZ., 1902-1903 (X), nr. 7, 105 (Crucea - Vatra Dornei / [jud.] Suceava).
 - a. Vasile cel Mare, haiduc de prin părțile Sucevei, urmărit de poteră, s-a băgat slugă la un vornic în Crucea. A minnat pe stăpânul lui, luând în brațe un butoi plin cu varză.
 - b. A plecat apoi la „Pârâul Pinteii“, unde a fost tot slugă și a scăpat satul de țigani care le făceau multe neajunsuri.
 - c. Împreună cu 12 tovarăși a cutreierat munții, ajutând pe cei necăjiți și nesuportând să se facă rău oamenilor.
 - d. A fost împușcat de un comis. Rănit, un tovarăș de-al lui l-a purtat în spate ca să-l scape. Venind potera din urmă, Vasile l-a sfătuit să fugă și să-l lase. Trupul haiducului găsit de un om a fost decapitat de acesta.

14723. Uciderea lui Vasile cel Mare

Este atestat în Moldova.

1. *Vasile cel Mare*. (A. Vasiliu), ȘEZ., 1903–1904, (XI), nr. 3–4, 55.

Republicată: **Povești**, 250.

- a. Vasile cel Mare, de loc din Gordun, a venit cu Mihăilă Bucilă în Tătăruș, unde s-au stabilit. Din cauza sărăciei, s-au înapoiat în Gordun, unde au furat o ladă cu bani de la un boier bogat.
- b. Mihăilă s-a gospodărit, iar Vasile a luat calea hoției. El a prădat numai pe cei ce aveau bani și a ajutat pe alții.
- c. Potera l-a urmărit și un pitar l-a împușcat. Stăpânirea a luat banii și calul. Capul a-a fost dus la domnie.

15. Vlad Hoțul 14727**14727. Vlad Hoțul**

Este atestat în Transilvania.

1. *Legenda lui Vlad Hoțul*. V. SĂCELE., 1932, nr. 1–4, 30 (Satulung – [jud.] Brașov).

- a. Vlad, un bun cioban, zdravăn și frumos, s-a însurat. A făcut o târlă cu oile lui și ale nevestei și treburile îi mergeau bine.
- b. Rămânând într-o iarnă geroasă fără nutreț, s-a dus cu oile în stuful bălților de la Dunăre. În primăvară, oile i-au fost luate de ape și el abia a scăpat cu viață.
- c. S-a făcut haiduc și în anul 1813 s-a răspândit vestea că ceata de sub conducerea lui pradă bogătanii; deși aceștia erau însoțiți și înarmați.
- d. Locul unde pândeau, era pe o potecă ce trecea prin Babarunca, pe plaiul muntelui Zănoaga Bratociei. Aproape de un șipot se află un colț ce se numește și azi „Cheia Hoților“.
- e. Un om bogat din Săcele, avea frică de Vlad și de alți hoți, ce tâlhăreau sub numele lui Vlad. El mergea pe o potecă cunoscută numai de el și de doi credincioși ai lui. Poteca s-a numit „Poteca lui Fier“ pentru că bogătanul, călărind tot timpul, fusese numit „Cur de Fier“.
- f. Nimeni dintre săraci nu l-a denunțat pe Vlad, pentru că el i-a apărat și i-a ajutat. Aflând autoritățile că haiducul trece și pe acasă, au trimis oaste să-l prindă, dar nu au reușit.
- g. Convins de protopop, Vlad s-a dus pe la casa Provizorului, unde s-a prefăcut că-l roagă să nu-l mai urmărească, că se va cuminti. Casa a fost împresurată, dar Vlad s-a făcut nevăzut.
- h. După un timp, protopopul a primit o scrisoare de la Vlad, cu poruncă să-i trimită într-un anumit loc provizii, că altfel va fi rău de el. Și protopopul s-a executat.

III. Voievozii 14737–14765**1. Dragoș Vodă 14737–14739****14737. Dragoș Vodă și zâna**

Este atestat în Transilvania.

1. *Dragoș Vodă*. Lazăr, **Legende istorice**, 34.

- a. Dragoș Vodă, domnul Maramureșului, plecând în munți la vânat și urmărind o căprioară, a dat peste un plai de pe vârful căruia se vedea un ținut foarte frumos.
- b. La el a venit zâna Moldovei căreia i-a spus că ar dori să stăpânească acest ținut. Zâna i-a promis toată Țara Moldovei, dacă va omori zimbrul care îngrozise lumea din jur.

- c. Pe când vorbeau, a apărut zimbrul dintr-un desiș. Dragoș l-a urmărit cu câinii și numai căteaua Molda l-a ajuns la o apă în care, încercând s-o treacă după zimbru, s-a înecat.
- d. Dragoș a omorât zimbrul și a pus stăpânire pe toată țara. A numit acea apă Moldova după căteaua lui, iar țara a primit același nume. Cf. Tip. 12350, 12733.

14738. Dragoș Vodă și Uța vrăjitoarea

Este atestat în Transilvania.

1. Uța vrăjitoarea. Întâmplări din viața domnitorilor, 3.

- a. Dragoș Vodă, venind din Maramureș întovărășit de 3 000 de voinici, a ajuns în munții Moldovei. A trimis iscoadă trei căpitani: pe Arbore, Boldur și ginerele lui, Băliță.
- b. Băliță a dat de o poiană, unde, într-o colibă, a aflat o femeie ce avea 100 de ani. Ea i-a spus că îl aștepta de mult, povestindu-i ce știa despre venirea lor acolo.
- c. A mers cu el la Dragoș căruia i-a spus că e numită „Uța Vrăjitoarea“, care s-a retras în acele locuri de tânăra, din cauza răutăților omenesti. Și s-a rugat toată viața pentru mântuirea țării de străini.
- d. I-a mai spus că știe cine este Dragoș și că în scurtă vreme va ajunge stăpânitorul întregii țări. Apoi, învăluită de un nor negru, s-a făcut nevăzută.

14739. Venirea lui Dragoș Vodă

Este atestat în Moldova.

1. *Dragosch*. Staufe-Simiginowicz, *Volkssagen*, 72.

- a. Mult timp Moldova nu a avut stăpân. Într-o zi, venind Dragoș și văzând că țara e bogată, și-a adus oamenii din Maramureș. Ei s-au așezat pe locurile care azi se mai numesc „Câmpurile lui Dragoș“.
- b. Dragoș fiind cel mai de seamă dintre nobili și căpetenii, a fost numit domnitor.
Vezi și Tip. 12764, 12768, 12845.

2. Negru-Vodă 14744-14765

14744. Negru-Vodă

Este atestat în Muntenia.

1. (*Legenda lui Alb și Negru*). (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4547, f. 33 (Florești – Filiași / [jud.] Dolj).

- I a. Un împărat din Laț avea o fată foarte frumoasă și un băiat. Odată, umblând prin pădure, băiatul a fost mâncat de o fiară sălbatică sau s-a rătăcit. Fata, pornind să-l caute, a prins-o un zmeu și a dus-o în palatul lui din mare.
- b. Zmeul a fost omorât de un Făt-Frumos, iar fata s-a trezit cu palatul pe un prund, la marginea mării. Acolo a născut cei doi copii de aur ai zmeului.
- c. Pe când tânăra mamă dormea, un om a aruncat copiii într-un tufiș și nu au mai putut fi găsiți.
- II a. Împăratul, aflând că fata lui trăiește, a adus-o la palat unde a fost întemnițată, pentru că a fost bănuită că și-a ucis fratele.
- b. O slugă de la palat a găsit copiii de aur. Împăratul, ducându-se să-i vadă, i-a atins cu mâna și unul s-a albit de frică, iar celălalt s-a înnegrit.
- c. Cel alb a murit, iar cel negru, botezat Negru-Vodă, a fost crescut ca un oștean. Când s-a făcut mare, a pornit război împotriva unui dușman al tatălui său, zmeul, pe locul unde fusese palatul lui.

- d. A făcut apoi în acel loc un sat numit Râma. A scos-o pe maică-sa din închisoare și a făcut-o mai mare peste sat.
- e. Negru-Vodă s-a întins apoi cu stăpânirea peste toate pământurile din jur și l-a bătut pe vecinul lui, Țatu.
- f. Unul din urmașii lui Negru-Vodă, Traiu, i-a supus pe dașii ce au fost în România și în locul lor a adus băieți și fete de la Râma, care au făcut Țara Românească în locul dașilor.

14745. Negru Vodă și tătarii

Este atestat în Muntenia și Transilvania. S-au identificat 3 variante, care se grupează astfel:

1. *Negru-Vodă*. Rădulescu-Codin, **Legende**, 50 (Priboeni – Găiești / [jud.] Argeș).
 - a. În Țara Făgărașului trăia un viteaz (Negru-Vodă).
 - b. Știind cât suferă românii de peste munți, din cauza năvălirii tătarilor, a venit cu o ceată de voinici.
 - c. Au fost primiți cu bucurie de români, la Câmpulung.
 - d. Au plănuit să-i aștepte pe tătari, care aveau obiceiul să năvălească în ziua de Sf[ântul] Ilie.
 - e. Au învins pe tătari.
 - f. Negru Vodă a construit așezări (mănăstirea Tătărești de pe Teleorman, drept mulțumire că au scăpat de tătari. Mănăstirea a fost lucrată de oameni scutiți de bir pe timp de trei ani).
 - g. Ostașilor viteji le-a dat pământ.
 - h. Cu vremea, aceste așezări au devenit sate: Bote a făcut satul Botești, pe aceeași vale cu Priboeni; Dobre a făcut satul Dobrești; Țigănilă, satul Țigănești. Fraților Sgripcea, ciobani, le-a dat dreptul să se stabilească în acele locuri și s-au întemeiat satele Negrești, Furești, Zgripcești. Unui alt ostaș i-a dat pământ cât o alerga calul lui și de la el se trage Proboenii de azi, care de atunci a început să se mărească.
2. *Descălecatul Munteniei*. Lazăr, **Legende istorice**, 29.
 - a (Negru-Vodă), b, c, e (iar românii l-au rugat să le rămâie domn, unindu-și țara cu a lui), f (sate cu biserici și mănăstiri pe la poalele munților și prin văile râurilor), g.
3. *Legenda lui Radu Negru*. ALB. Buc., 1897, nr. 50, 1586. Republicată: ROM. Buc., 1898, nr. 182, 2.
 - a (Radu Negru), b (voind să facă o țară mare care să poată ține piept hoardelor barbare), c, d, e (iar Radu a fost ales căpetenie a românilor și s-a întemeiat Țara Românească).

14746. Negru-Vodă la Cetățuia

Este atestat în Muntenia. S-au identificat 3 variante, care se grupează astfel:

1. *Negru-Vodă la Cetățuia*. (C. Rădulescu-Codin), I. CREANGĂ, 1911, nr. 1, 19 (Cetățeni Vale – [jud.] Argeș). Republicată: **Legende**, 52.
 - a. Bătut și fugărit de tătari, Negru Vodă a fugit (din Câmpulung spre Dâmbovița, cu calul potcovit cu potcoave de argint întoarse, ca să i se piardă urma. Cf. Tip. **14747**, **14751**. Aceste semne se mai văd și azi pe pietrele de la Cetățuia).
 - b. Ajungând la malul Dâmboviței, care venise mare, a făcut un pod de piei de bivoli și l-a trecut cu voinicii lui. Cf. Tip. **14749A**, **14751**.
 - c. A făcut biserica Cetățuia pe celălalt mal, în stâncă. (Urmele ei se mai văd și azi, iar din fundul scobiturii țâșnește o apă care este socotită apă de leac).
 - d. Pe Cetățuia se vede o piatră în chip de masă, unde a mâncat Vodă.
 - e. El a stat colo ascuns cu voinicii lui. Și într-o bună zi, s-a aruncat asupra tătarilor pe care i-a pus pe fugă.

2. 3. *Negru-Vodă fugind în Țara Ungurească*. Rădulescu-Codin, **Legende**, 47 (Cetățeni Vale – Muscel / [jud.] Argeș; Stoenеști – Muscel / [jud.] Argeș).

a (spre Țara Ungurească, c (pe malul Dâmboviței), d, f. Doamna lui, obosind, a trecut Dâmbovița și s-a ascuns după o stâncă în dreptul bisericii. Negru-Vodă a trecut munții, g. Tătarii, urmărindu-l, a dat de ascunzătoarea Doamnei care s-a aruncat în Dâmbovița și a murit, h. De atunci se numește stâncă „Piscul Doamnei“. Cf. Tip. 14750, 14751.

14747. *Negru-Vodă și calul năzdrăvan*

Se combină cu Tip. 14753. Este atestat în Muntenia. S-au identificat 2 variante.

1. *Negru-Vodă*. Rădulescu-Codin, **Din trecutul nostru**, 59.

- Negru-Vodă, care s-a războit multă vreme cu tătarii, văzând că nu-i poate scoate din țară, s-a făcut hergheliaș la craiul de peste munți.
- Într-o noapte, a alergat mânăii ca să-i înfierbânte după ploaie și a observat că unul are aripi.
- A cerut drept plată craiului acest mână și haiducii din închisoare, fiecare cu câte un cal. A potcovit caii cu potcoavele de-a-ndăratelea și a revenit în țară. Cf. Tip. 14746, 14751.
- Au pornit lupta cu tătarii, care erau mulți la număr.
- I-a învins și i-a gonit.
- A făcut apoi târg de scule femeiești, ca să vină femei din Moldova să cumpere. Haiducii lui și-au furat neveste (și așa au populat țara).
- De atunci a rămas vorba despre români că sunt viteji, pentru că sunt din neamul haiducilor scoși din temniță.

2. (Fără titlu). Rădulescu-Codin, **Literatură**, 57.

a (cel ungiuresc), b, c, d (și era gata să fie prins dacă nu i-ar fi pierdut urma din cauza potcoavelor întoarse), e, f, h. După un timp, au venit moldovenii cu război, dar femeile nu au vrut să plece + Tip. 14753. d (în țara neamțului), e, a.

14748. *Negru-Vodă și parola*

Este atestat în Muntenia. S-au identificat 2 variante.

1. *Negru-Vodă și tătarii din Jidova*. Rădulescu-Codin, **Din trecutul nostru**, 68.

- Înainte de Negru-Vodă, tătarii ședeau amestecați cu românii. Cei mai mulți erau într-o cetate la Grădiște, mai jos de Câmpulung. Pentru că românii o duceau greu cu ei, au trimis jalbă lui Negru-Vodă să-i scape de tătari.
- Negru-Vodă i-a învățat să se recunoască românii între ei după o parolă (oastea lui să întrebe: „cărbune de tei“, iar românii să răspundă: „bob de mei“, pentru că trebuiau să intre prin toate casele să caute pe tătari și astfel să nu omoare români).
- Cei care nu răspundeau la parolă, erau omorâți.
- Așa s-a curățit țara de tătari (și s-a pus stăpânire românească).
- Cei mai mulți tătari erau la Grădiște.

2. *Negru-Vodă și tătarii din Jidovia*. Rădulescu-Codin, **Din trecutul nostru**, 67.

a₁ (Cei mai mulți tătarii au fost la început în cetatea Jidova. Negru-Vodă a hotărât să-i atace noaptea, pe neașteptate), b („retevei de tei“ și „miriște de mei“, pentru ca românii să se recunoască pe întuneric), c, d (și a pus stăpânire pe cetate).

14749A. *Negru-Vodă înecă pe tătari*

Este atestat în Muntenia. S-au identificat 2 variante.

1. *Cum a scăpat Negru-Vodă țara de tătari*. Rădulescu-Codin, **Legende**, 48 (Câmpulung Muscel – [jud.] Argeș).
 - a. Negru-Vodă și-a făcut pe Dâmbovița, la Cetățuia, un loc de apărare, unde a avut curtea lui. A construit un zid puternic de la un mal la celălalt al Dâmboviței, în curmezișul văii, iar la mijloc un stăvilar, cu ajutorul căruia putea opri sau da drumul apei din Dâmbovița când voia.
 - b. A mai făcut și un pod de piei de bivol deasupra apei, de unde vedea cu ochiul până la Dunăre.
 - c. Odată au năvălit tătarii. Cf. Tip. **14746, 14751** (care și-au așezat corturile pe valea Dâmboviței, în jurul zidului și s-au pregătit de atac).
 - d. Vodă i-a înecat (dând ordin să se pună stăvilarul. S-a strâns multă apă în susul Dâmboviței, iar noaptea i-a dat drumul și apa a luat toate corturile). Cf. Tip. **14749V, 14751, 14750, 14752, 15029**.
 - e. Cei puțini scăpați cu viață au fost ciopârțiți și puși pe fugă.
 - f. Negru-Vodă a scăpat astfel de numeroși dușmani. Și alți domnitori s-au folosit de zidul de la Cetățuia ale cărui urme se mai văd și azi.
2. *Tătarii*. Rădulescu-Codin, **Din trecutul nostru**, 55.
 - c (după ce au fost izgoniți din țară. Au stat mult timp spre răsărit și venind înapoi să-l răpuie pe Negru-Vodă, au tăbărit pe locul care de atunci se cheamă Tătărani), d (oprind apa Dâmboviței cu un zid puternic și un stăvilar, și dând drumul stăvilarului într-o noapte pe când dormeau), g. De atunci nu a mai rămas urmă de tătar.

14749B. Negru Vodă bagă în sperieți pe tătari

Este atestat în Muntenia.

1. *Negru-Vodă*. Rădulescu-Codin, **Din trecutul nostru**, 64.
 - a. Negru-Vodă a stat la Cetățuia șapte ani.
 - b. Când a venit de peste munți, a ales 80 de voinici din temnițe, a mai strâns și pe alții din părțile locului și le-a dat pământ.
 - c. Pe acea vreme Cotenești și Stoenesti erau ai Cetății.
 - d. Pe tătari i-a băgat în sperieți, de și-au luat calea peste Dunăre, la turci. Din când în când mai veneau, se luptau cu românii și se potoleau.
 - e. Altădată, ca să-i prăpădească, a oprit apa cu stăvilar de zid și din când în când îi da drumul ca să-i înecă. Cf. Tip. **14749A, 14750, 14751, 14752, 15029**.
 - f. Când rămânea în Cetate, scotea apa cu scripetele din valea lui Corman, până-n vârf.
 - g. Negru-Vodă a avut oaste multă. Și azi se mai văd cuptoarele de pâine și se mai găsesc oale din acea vreme.

14750. Negru-Vodă dă ajutor împotriva tătarilor

Este atestat în Muntenia.

1. *Schitul Negru-Vodă*. OPINIA, 1898, nr. 192, 1 (Bădeni – Muscel / [jud.] Argeș).
 - a. Pe vremea năvălirii tătarilor în Țara Românească, românii au cerut ajutor lui Negru-Vodă din Țara Făgărașului. Acesta i-a întâmpinat pe tătari la Vadu-Lin, pe Dâmbovița și i-a bătut. Apoi a făcut un palat și o biserică.
 - b. Ca să-i bată mai lesne pe tătarii nomazi, numiți și cătcăuni, a oprit cursul Dâmboviței între cele două dealuri înalte, pe unde curge printr-un zid de piatră și-i atrăgea pe tătari în acele strâmtoare.
 - c. Odată a tăiat pieile de bivol care zăgăzuiu apele Dâmboviței și a înecat toți tătarii. Cf. Tip. **14749A, B, 14751, 14752, 15029**.

- d. Și-a statornicit apoi scaunul domnesc la C[âmpu]lung, unde a zidit o mănăstire și o biserică catolică.
- e. În locul unde a fost oprit cursul apei, prin zid și piei de bivoli, se deschide „Valea Chilieii” și „Valea lui Coman”. „Colții Doamnei” sunt niște colți de piatră de pe care s-a aruncat Doamna lui Negru Vodă, ca să nu cadă în mâinile tătarilor. Cf. Tip. 14746, 14751.

14751. Radu Negru (?) tătarii și turcii

Este atestat în Muntenia.

1. *Radu Negru*. Densusianu, O., **Tradiții**, 1.

- a. Radu Negru a înecat pe tătarii care veneau spre Țara Românească, dând drumul unui stăvilar. Cf. Tip. 14749A, B, 14750, 14752, 15092.
- b. Altădată, când turcii au vrut să ocupe țara, a trecut podul de piei de peste apa Dâmboviței ca să zărească cotropitorii. Cf. Tip. 14749A, 14746. Soția lui, ca să nu fie prinsă de turci, s-a aruncat de pe o stâncă ce poartă de atunci numele de „Colții Doamnei”.
- c. Radu Vodă și-a potcovit caii cu potcoave întoarse și a fugit în Transilvania. Cf. Tip. 14746, 14747.

14752. Zidul de la Cetate

Este atestat în Muntenia.

1. *Zidul de la Cetate*. Rădulescu-Codin, **Din trecutul nostru**, 77.

- a. Zidul cetății lui Negru-Vodă se întindea de o parte și de alta a râului. Într-unul din maluri avea niște porți foarte mari.
- b. Domnul făcuse și niște stăvilare cu care oprea cursul apei, iar când se apropiau dușmanii, voievodul porunceea de se ridica stăvilarul și apa îi îneca pe toți. Cf. Tip. 14749A, B, 14750, 14751, 15029.
- c. Și așa a scăpat Negru-Vodă și urmașii lui țara de vrăjmașii care veneau să ne cotopească.

14753. Negru-Vodă aduce porumbul în țară¹

Este atestat în Muntenia. S-au identificat 3 variante.

1. *Cum a adus Negru-Vodă porumbul din Țara Ungurească*. Rădulescu-Codin, **Din trecutul nostru**, 66.

- a. Până la Negru-Vodă, în Țara românească nu se cunoștea porumbul.
- b. Pentru că oamenii trăiau rău, Negru-Vodă, care știa că în țara ungurească era porumb mult, s-a gândit să ia de acolo.
- c. Nimeni nu avea voie însă să treacă în altă țară nici măcar un bob.
- d. A dat curcanilor porumb (pe care i-a cumpărat în țara ungurească).
- e. I-a adus înapoi în țară și, tăindu-i, le-a scos boabele din gușe și le-a semănat. Și așa s-a prăsit porumbul la noi.

2. *Cum a adus Negru-Vodă porumb din Țara Ungurească*. Rădulescu-Codin, **Din trecutul nostru**, 67 (II).

a (și românii se hrăneau cu ciuperci și mei), d (pe care i-a dus în țara neamțului).

Pentru restul de variante, vezi Tip. 14747 (2).

14754. Visul lui Negru-Vodă

Este atestat în Transilvania și Muntenia. S-au identificat 2 variante identice.

1. *Visul lui Negru-Vodă*. FAM., 1903, nr. 31, 367 (Baia de Fier – [jud.] Gorj).

2. *Visul lui Negru-Vodă*. ȘED. SĂT., 1903, nr. 5-6, 169.

- a. Într-un colț muntos al țării, trăia un voinic plin de minte, numit „Negru”, pentru pielea lui oacheșe. Fiind sărac și orfan, era stăvar la caii unui om bogat.

1. Pe timpul lui Negru Vodă nu putea să existe porumb în Țara Ungurească. El a fost adus în Europa de conchistadorii spanioli, după descoperirea Americii (n. ed.).

- b. Prinzându-l odată noaptea într-o poiană, Negru a visat că, aflându-se pe vârful unui munte, toate apele lumii se scurgeau în gura lui. Când s-a trezit, a gândit că visul lui însemna ceva.
- c. Înainte de revărsatul zorilor, a plecat în lume. Puțină vreme după aceea a ajuns domn și s-a numit Negru-Vodă. El a păzit țara și cetățile ei mai bine decât păzise caii.

14755. Negru-Vodă și fratele său

Este atestat în Muntenia.

1. *Negru-Vodă și Mircea Ciobănașul*. Rădulescu-Codin, **Din trecutul nostru**, 69.

- a. La Obârșia Argeșului, la Găinațu, a fost târg multă vreme, chiar unde Negru-Vodă l-a judecat pe Mircea Ciobanul.
- b. Odată, pe când boierii erau strânși în jurul Domnului în târg, i s-a înfățișat un cioban care a cerut să-i facă dreptate.
- c. I-a povestit cum rămânând de mic singur, a intrat slugă la oi. Când a crescut, stăpâna l-a trimis cu oile în baltă, unde o vifoniță i le-a omorât aproape pe toate. Trudindu-se, le-a pus la loc, ba chiar le-a însutit. El nu știa câte oi să dea stăpânului și câte să-și oprească lui.
- d. Vodă i-a spus să-și oprească o treime. Ascultându-i sfatul, stăpânii l-au luat la bătaie. El a retezat capetele stăpânilor și punându-i în desagi, s-a dus din nou la Vodă, povestindu-i tot ce făcuse.
- e. Când Vodă a poruncit să fie spânzurat, el i-a arătat semnele domniei: soarele, luna și luceferi și i-a spus că-i este frate. S-a făcut atunci masă mare și veselie.

14756. Negru-Vodă și Mircea

Este atestat în Muntenia.

1. *Negru-Vodă și Mircea Ciobănașul*. Rădulescu-Codin, **Din trecutul nostru**, 72.

- I a. Se pripășise în Suseni un copil, Mircea, care a stat pe la ușile tuturor. Apoi a intrat păzitor la capre la o femeie bogată.
- b. Descoperind pe piscul „Sămăila Turbure“ un copac falnic, și-a făcut un pat între ramuri, de unde privea țapii puși să supravegheze caprele, ca să nu se împrăștie.
- c. Stăpâna lui, Năneasa, observând că slăbesc caprele, l-a pândit. Văzând cum procedează, l-a ocărât. Flăcăul supărat s-a dus la sfat și și-a arătat semnele domnești de pe trup, spunând că nu este de origine ciobănească.
- d. Negru-Vodă, înștiințat, l-a chemat la el, l-a trimis în școli înalte în țări străine și l-a lăsat urmaș la moartea lui.
- II a. În timpul domniei lui Mircea, Năneasa având un proces cu rudele ei pentru pământ, s-a dus la domnie. Mircea, amintindu-i de ocările ei de pe vremuri, Năneasa s-a rugat de iertare.
- b. Vodă a iertat-o și i-a dăruit pământ, atâta cât pot umbla caprele o zi, ea să nu mai aibă ceartă și supărare cu nimeni. Cf. Tip. **15046, 15783**.
- c. Piscul pe care a păzit Mircea caprele, când ședea în copac, s-a numit de atunci „Piscul lui Mircea“.

14757. „Săritoarea lui Negru-Vodă“

Este atestat în Muntenia.

1. *Negru-Vodă*. Rădulescu-Codin, **Din trecutul nostru**, 66.

- a. Fiind fugărit de tătari, care voiau să-i răpună capul, era cât pe-aici să fie prins la o cotitură, la Dealu-Căpriorului, între Greci și Căprioru.
- b. Negru-Vodă a schimbat atunci potcoavele la cai, păcălindu-i pe

urmăritori. Vâlceaua, pe care el a sărit-o atunci, s-a numit „Săritoarea lui Negru-Vodă“.

14758. Casele lui Negru-Vodă

Este atestat în Muntenia.

1. *Casele lui Negru-Vodă*. Rădulescu-Codin, **Nevasta Ieneșă**, 88.

- Negru-Vodă ședea când la Argeș, când la Câmpulung și își avea conacul la Domnești, la jumătatea drumului.
- Dincolo de râu avea un adevărat castel și o biserică. De atunci se spune despre casele frumoase: „parcă ar fi casele lui Negru-Vodă“.

14759. Urmele așezărilor lui Negru-Vodă

Este atestat în Muntenia.

1. *Negru-Vodă*. Rădulescu-Codin, **Din trecutul nostru**, 64.

- Negru-Vodă a avut la Cetățuia un palat mândru, cu multe încăperi, unele chiar și în pământ, ale căror urme se mai văd și astăzi.
- Mai în vale de palat se vede „baia“ lui Negru-Vodă, în care se aducea apă cu burduful și scripetele.
- În spatele băii se zărește „divanul“, piatra pe care ar fi stat crucea, locul unde ședea Vodă și boierii din divan.
- Se mai zărește și masa pe care mânca Negru-Vodă, o stâncă, având în cap o piatră lată.

14760. Negru-Vodă face Mănăstirea Valea

Este atestat în Muntenia. S-au identificat 2 variante identice.

1. 2. (*Valea mănăstirii*). (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4546, f. 45 (Coțești – Pitești / [jud.] Argeș; Davidești – Pitești / [jud.] Argeș).

- Urmărit de tătari, Negru-Vodă a nimerit pe Valea Țițeștilor, la un lac mare. Legându-și calul în stof, s-a suit într-un tei din mijlocul lacului și a scăpat.
- A pus apoi oștenii de au astupat lacul cu cărbuni și pietre și a zidit o biserică cu altarul pe locul unde fusese teiul. Aceasta este Mănăstirea Valea care mai există și azi.

14761. Negru-Vodă zidește biserița din Corbi și Dragoslavele

Este atestat în Muntenia.

1. *Negru-Vodă*. Rădulescu-Codin, **Din trecutul nostru**, 64.

- Când a venit prima oară în țară, Negru-Vodă a descălecat la Dragoslavele și a făcut biserica de acolo.
- Și-a ales apoi loc de Cetate și de acolo se ducea din când în când prin alte locuri. Ajungând la Corbi, a zidit și acolo o biseriță.

14762. Schitul lui Negru-Vodă

Este atestat în Muntenia.

1. *Schitul lui Negru Vodă*. Rădulescu-Codin, **Din trecutul nostru**, 84.

- Acestui schit i se spunea înainte Schitul din Cetate, fiindcă în apropiere era cetatea domnească. Avea două ieșituri, o tâmplă și un zid despărțitor pentru bărbați și femei.
- Alături de schit erau chiliile călugărilor. La schit veneau oamenii din cele mai îndepărtate sate.
- Pe locul unde fusese altădată clopotnița, dedesuptul ei, se spune că se găsesc comori.

14763. Negru-Vodă zidește Mănăstirea din Vierăș

Este atestat în Muntenia.

1. *Negru-Vodă*. Rădulescu-Codin, **Din trecutul nostru**, 65, (V).

- Mănăstirea Vierăș a fost făcută de Negru-Vodă. Pe acea vreme, domniile făceau multe mănăstiri și biserici și de multe ori, îndeplinind astfel de făgăduieli, erau făcuți domni.

- b. El a făcut mănăstirea întâi în Valea Mare, în Cremenea, lângă Enculești. S-a lucrat multă vreme la ea, dar părăndu-i-se pământul prost, a mutat-o de la Cremenea, peste deal, la Vierăș.
- c. A luat mulți oameni pe care i-a pus în șir de la Cremenea la Vierăș și au mutat cărămida, dând-o din mână în mână, până pe locul unde a zidit mănăstirea.

14764. Negru-Vodă zidește mănăstirea de la Câmpulung și biserica din Sghiab
Este atestat în Muntenia.

1. *Negru-Vodă*. Rădulescu-Codin, **Literatură**, 57.

- a. Negru Vodă a descălecat în Câmpulung, unde a făcut Mănăstirea întărită cu ziduri strașnice. Și-a ales apoi loc de Cetate, de unde se repezea de bătea pe tătari.
- b. După o asemenea victorie, a zidit o biserică din piatră, între Stoenеști și Cetățeni, căreia i se zice „La Sghiab“ ori biserica din Sghiab.

14765. Negru-Vodă și biserica din Sghiab

Este atestat în Muntenia.

1. *Biserica din Sghiab*. Rădulescu-Codin, **Literatură**, 60.

- a. După ce Negru-Vodă a zidit biserica, s-a înapoiat la Cetate. Biserica a fost făcută schit de călugări, cu chilli, trapeze și baie de spălat în pâraul Sghiabului, așa cum au găsit-o Corbenii.
- b. Hramul ei este „Sf[inții] Apostoli“, și totdeauna se serba cu mare pompă și ospăt, în sarcina arendei de care episcopia ținea seamă.
- c. Se pomenește de arendașul Giurcă, zugrăvit pe zidul bisericii, considerat unul din cei mai importanți ctitori.
Vezi și Tip. 12347, 12387, 12575, 12600, 12642, 12767, 12880, 12881, 12882, 12902, 13743, 13769.

IV. Domnitorii 14775–15276

1. Alexandru Vodă 14775

14775. Alexandru Vodă

Este atestat în Muntenia.

1. *Ciubucul lui Vodă*. Urechia, V. A., **Legende române**, 231.

- a. Alexandru Vodă a dat hrisov unui boier care a făcut o fabrică cu dreptul de exclusivitate la vopsitul lânii de velințe și haine. Șeful breslei boiangiilor s-a dus la domnie să le facă dreptate.
- b. Pe aceea vreme, starostele breslei era primit la domnie și avea dreptul la cafea și ciubuc ca și alți boieri. Când Vodă i-a spus că nu poate retrage hrisovul dat boierului, omul a răspuns cu multă cutezanță. Vodă a poruncit să i se ia ciubucul. Starostele a declarat că Vodă îi poate lua ciubucul, nu și dreptatea. Iar atunci Vodă s-a văzut silit să-i facă dreptate.

2. Antioh Vodă 14779

14779. Antioh Vodă

Este atestat în Muntenia. S-au identificat 2 variante.

1. *Antioh Vodă*. Candrea, **Din bătrâni**, 61.

- a. Antioh Vodă, domnul Moldovei, avea 20 de ani, era chipeș la trup și așezat la minte.
- b. Era judecător drept.
- c. Nu era lacom de avere, iar față de cei răi era neiertător.
- d. Era iute la mânie și vorbea răstit (boierilor).
- e. Boierii s-au îndepărtat de el.

2. *Antioh-Vodă*. Candrea, **Din bătrâni**, 62.

a₁ (Antioh Vodă a domnit în pace), b (iar poporul și boierii l-au prețuit pentru acest lucru), d (în divanuri, lovind cu buzduganul pe cei ce-l mâniâu), f. Mânia îi trecea repede, dar voința lui trebuia respectată.

3. **Aron Vodă cel Cumplit** 1478314783. **Aron Vodă cel cumplit**

Este atestat în Muntenia.

1. *Aron Vodă cel Cumplit*. Candrea, **Din bătrâni**, 28.

- a. După ce Petru Vodă Șchiopul a părăsit domnia și țara, turcii au pus în loc pe Aron Vodă, un domn rău. Cum a venit, nu a avut altă grijă decât să prade, să petreacă și să mănânce.
- b. Ca să strângă dările, a trimis prin țară dăbilarii însoțiți de turci și au luat românilor totul. Pe boierii care nu au vrut să dea din avere, i-a omorât.
- c. Cum era urât, de teamă să nu i se întâmple ceva, avea la curtea din Iași camere pentru ungurii călări și pedestri, pe care-i ținea cu leafă.

4. **Barnovski Vodă** 14787-1478914787. **Barnovski Vodă**

Este atestat în Muntenia.

1. *Barnovski Vodă*. Candrea, **Din bătrâni**, 31.

- a. Barnovski Vodă era trufaș și mândru la portul hainelor. La inimă era drept, blând și fără lăcomie.
- b. În scurta lui domnie de trei ani, a făcut biserica Sf[ânta] Maria la Iași, Hangul, la munte, Bârnova, în codru lângă Iași și a terminat și biserica cea mare din Liov.
- c. Pentru țară a avut toată înțelegerea și dragostea, dar în politica țării era slab.
- d. În zilele lui a fost o iarnă cumplită, care a rămas de pomină: „iarna lui Barnovski“.

14788. **Întâmplare din viața lui Barnovski Vodă**

Este atestat în Muntenia și Moldova. S-au identificat 2 variante identice.

1. *Barnovski Vodă*. Candrea, **Din bătrâni**, 101.2. *Barnovski Vodă*. Procopovici, **Cronica lui Neculce**, 21.

- a. Barnovski Vodă, mergând la Poartă cu mulți mazili, boieri, curteni, preoți, călugări și prostime, a poposit în drum. Stând la masă, a strănutat des și boierii i-au urât după obicei.
- b. Văzând că strănută întruna, un boier i-a zis: „Viermi, Doamne!“ și i-a încetat imediat strănutul.

14789. **Calul lui Barnovski Vodă**

Este atestat în Muntenia și Moldova. S-au identificat 2 variante identice.

1. *Barnovski Vodă*. Candrea, **Din bătrâni**, 103.2. *Barnovski Vodă*. Procopovici, **Cronica lui Neculce**, 21.

- a. Când i s-a tăiat capul lui Barnovski Vodă, calul lui a început să sară de nu l-a mai putut ține în frâu nici comisu, apoi a murit.
- b. Turcii au înțeles că Domnul a fost nevinovat și căindu-se, au făgăduit că nu vor mai omorî nici un domn moldovean.

5. **Bogdan Vodă** 1479314793. **Bogdan Vodă, fiul lui Ștefan cel Mare**

Este atestat în Muntenia.

1. *Bogdan Vodă*. Candrea, **Din bătrâni**, 15.
 - a. Bogdan Vodă cel orb și grozav, fiul lui Ștefan cel Mare, a murit noaptea, la Huși.
 - b. Ca și tatăl lui a fost foarte viteaz, străjuind în toate părțile, ca să nu știrbească țara moștenită de la tatăl său.
 - c. A domnit 12 ani, 9 luni și 3 săptămâni, făcând multe lucruri bune în țară. Poporul l-a petrecut cu mare cinste și jale la Mănăstirea Putna, unde a fost îngropat.
Vezi și Tip. 12788.

6. Bogdan Vodă 14797

14797. Bogdan Vodă, fiul lui Alexandru Lăpușneanul

Este atestat în Muntenia.

1. *Bogdan Vodă, feciorul lui Alexandru Lăpușneanul*. Candrea, **Din bătrâni**, 22.
 - a. În anul 1568, a fost ales domn al Moldovei, Bogdan Vodă, feciorul lui Lăpușneanul, în vârstă numai de 15 ani. Treburile le purta mama sa, doamna Ruxandra.
 - b. Peste doi ani și jumătate, când a murit Ruxandra, Bogdan s-a arătat vrednic și priceput, cerând totdeauna sfatul celor bătrâni, dar ascultând adesea și pe cei tineri.
 - c. Mai târziu, a făcut greșeala să ia pe lângă el mulți leși, cu care a risipit averea domnească. Atrăgându-și dușmăni, a fost pârât la Țarigrad și mazilit din domnie.

7. Brâncoveanu Constantin 14801-14802

14801. Brâncoveanu Constantin

Este atestat în Muntenia.

1. *Brâncoveanu*. Rădulescu-Codin, **Legende**, 96 (Almăjel – Vânu Mare / [jud.] Mehedinți).
 - a. Se spune că Brâncoveanu se trage din neamul domnului sârbesc Brancovici. Când sârbii au fugit din robia turcilor, Brancovici a fugit în Banat.
 - b. Din neamul lui, un boier trecut în Țara Românească, s-a însurat cu o fată din neamul domnilor Basarabi și din aceștia se trage Brâncoveanu.
 - c. Brâncoveanu a venit odată cu Miloș al sârbilor: Miloș luând Padina-Mică și Poiana, iar Brâncoveanu, Almăjelul.
 - d. Era foamete mare și oamenii au dat pe mei Almăjelul lui Brâncoveanu, ca să nu moară de foame.
 - e. Brâncoveanu a făcut „Fântâna Brâncoveanului“, „Palatul“ pe locul care se numește azi „Dosul Gropilor“. Acolo se găsește și un păr „Părul lui Brâncoveanu“.
 - f. Almăjelul era mult mai mare pe vremuri și s-a pierdut mult din el, pentru că nu l-au păzit stăpânii moșiei.

14802A. Moartea lui Brâncoveanu și a fiilor săi

Este atestat în Muntenia. S-au identificat 2 variante.

1. *Constantin Vodă Brâncoveanu*. Candrea, **Din bătrâni**, 43.
 - I a. Brâncoveanu, neștiind ce se urzește împotriva lui la Țarigrad, s-a pomenit cu un agă împărătesc care i-a adus firmanul de mazilire.
 - b. Domnitorul a ferecat toate porțile, a chemat pe boieri, le-a citit firmanul și numirea noului domn, vărul său, Ștefan Cantacuzino,

feciorul stolnicului Constantin Cantacuzino. Acesta a sărutat mâna lui Brâncoveanu care l-a privit muștrător.

- II a. Brâncoveanu a fost dus cu familia la Țarigrad și închiși la Edeculé.
- b. Averea, banii, odoarele și hainele au fost vândute la Țarigrad în târg.
- c. Au fost supuși cu toții la mari cazne, până i-au adus în fața sultanului care i-a judecat.
- d. Sultanul a poruncit să li se taie capetele, atât lui cât și feciorilor săi.
- e. Unul dintre feciori a vrut să se turcească, ca să scape. Brâncoveanu l-a îmbărbătat să moară în legea creștinească.
- f. Trupurile lor au fost aruncate în mare.
- g. Ambiția lui Brâncoveanu a fost scump plătită, iar marile lui averi au ajuns în mâinile altora.

2. *Moartea lui Constantin Brâncoveanu*. Candrea, **Din bătrâni**, 40.

II a (și chiar slugile lui. Asupra lui au venit învinuiri din toate părțile, ca o răzbunare pentru amestecul și intrigile lui în numirea domnilor), d (și câtorva credincioși, după ce toate dovezile au fost strânse), e, h. Când l-au tăiat pe Brâncoveanu, au fost aduși să asiste solii ruși, nemți, francezi, englezi, venețieni, poloni și șvabi.

14802B. Brâncoveanu și fiii săi.

Este atestat în Transilvania.

1. *Moartea lui Constantin Brâncoveanu*. **Întâmplări din viața domnitorilor**, 32.

- a. Brâncoveanu împlinise 60 de ani și, conform obiceiului de atunci, avea zilnic la masă între 60 și 100 de persoane, chiar rudele cele mai sărace. Feciorii cu nevestele și nepoții nu îndrăzneau să se așeze sau să fumeze în fața lui.
- b. Invidiat de turci, pentru bogățiile sale și libertatea de-a fi bătut monede de aur, a fost luat și dus la Constantinopole împreună cu familia și cu vistierul Văcărescu. Au fost băgați în închisoare și chinuiți, pentru că turcii au găsit mai puține averi decât se așteptau.
- c. Când au fost înștiințați să se pregătească de moarte, Brâncoveanu și-a adunat familia, a îmbărbătat-o și le-a spus să nu-și piardă sufletul.
- d. Adus în fața sultanului, Brâncoveanu s-a purtat demn, nu a primit libertatea în schimbul părăsirii religiei creștine și a preferat moartea.
- e. La fel s-a petrecut cu Văcărescu, care nu a vrut să-și trădeze religia și domnul.
- f. Fiii lui Brâncoveanu s-au purtat la fel. Brâncoveanu, care a fost omorât după ei, i-a jelit, blestemând pe turci.
- g. Sultanul a poruncit ca Brâncoveanu să fie jupuit de piele, să fie umplut cu paie, tăvălit în noroi.
- h. Nepotul lui cel mai mic, ascunzându-se în fustele unei țigănci, aceasta și-a sacrificat propriul copil, fugind cu vlăstarul domnesc.
- i. Nevestele au fost eliberate și au plecat la Veneția, de unde au revenit mai târziu în țară. Una din fiicele lui Brâncoveanu, domnița Bălașa, s-a retras din lume. Din partea ei de moștenire, a clădit marele spital Brâncovenesc din București, un azil și o biserică ce-i poartă numele.

8. Cantemir Antioh 14806

14806. Cantemir Antioh

Este atestat în Muntenia.

1. *Antioh Cantemir*. Candrea, **Din bătrâni**, 59.

- a. Antioh Cantemir judeca după pravilă, era înfruntător ca și taică-său și cu cei mari și cu cei mici. Odată, la divan, a spus lui Varlaam, vlădica de Huși, că dacă nu va judeca drept, îi va tăia pletele.

- b. Când vreun boier pica în vecinătatea domnului, alături cu un om de rând, el acorda atenție celui de rând, ca să arate că dreptatea nu este acolo unde se află și puterea.
- c. Antioh era milostiv, făcând danii oamenilor, călugărilor și mănăstirilor. Era aplecat spre petrecere, vânătoare și-i plăcea mâncarea și băutura.

9. Cantemir Constantin 14810

14810. Cantemir Constantin

Este atestat în Muntenia.

1. *Constantin Cantemir*. Candrea, **Din bătrâni**, 49.

- a. Constantin Cantemir, domnul Moldovei, om fără carte, era priceput în toate, înțelept și sănătos la minte și viteaz. Înalt, gras și burduhănos, era totuși sprinten. Se purta bine cu boierii, fiind om de țară.
- b. Avea doi feciori: pe Antiohie și [pe] Dumitrașcu, care era zălog la poarta otomană.
- c. A domnit în vremuri liniștite și numai leșii îi tulburau pe oameni în acele timpuri. Ei cutreierau țara, jefuind-o.
- d. Dintre toți boierii, cel mai apropiat de domn era Gavriliță vornicul, cu feciorii lui. Aceștia, deși făceau tot felul de abuzuri, ținând sfat tainic cu tătarii, domnul nu le-a putut face nimic și le-a răbdat toate răutățile.

10. Cantemir Dimitrie 14814

14814. Cantemir Dimitrie

Este atestat în Muntenia.

1. *Dimitrie Cantemir și țarul Petru I*. Candrea, **Din bătrâni**, 79.

- a. Țarul Petru I, după ce și-a stabilit tabăra la Țuțora, a venit la Iași, unde a vizitat toate bisericile și mitropolia. A stat de vorbă cu mitropolitul Ghedeon, în timp ce clopotele au sunat pretutindeni. Poporul s-a bucurat că împăratul creștin îl va scăpa de urgia turcească.
- b. După ce țarul a vizitat tot orașul, s-a înapoiat la Țuțora, unde a făcut masă mare. Acolo a fost chemat și Dimitrie Vodă cu boierii. El a cerut împăratului împuternicire să facă o lege care să asigure stabilitatea domniei lui și feciorilor lui.
- c. Împreună cu un sfetnic al împăratului rus, Sava, a citit Cantemir boierilor legea pe care o făcuse. La fiecare punct a cerut sfatul lor. Cantemir nu a ajuns să-și vadă dorința împlinită, fiindcă turcii au câștigat războiul.

11. Carol I 14818–14826

14818. Încoronarea lui Carol I

Este atestat în Muntenia.

1. (Fără titlu), Candrea, **Din popor**, 1.

- a. La încoronarea regelui Carol, s-au aruncat focuri de artificii pe străzi. Regele și regina erau într-o caretă și regele Ferdinand cu fratele său în alta.
- b. Un domn s-a apropiat de un soldat, l-a învățat să se țină după caretă și să-l aclame pe rege. Ajunși la palat, domnul a fost luat înăuntru.

14819. Întârzierea încoronării lui Carol I

Este atestat în Muntenia.

1. (Fără titlu). Candrea, **Din popor**, 2.

- a. În 1880, când s-a încoronat regele Carol I, armata a ieșit de două ori, dar ploua foarte tare.
- b. A treia oară nu a mai plouat. S-a făcut defilarea și regele mergea cu un escadron de roșiori, urând sănătate băieților.

14820. Carol I scapă țara de turci

Este atestat în Muntenia.

1. (Fără titlu). Candrea, **Din popor**, 19.

- a. De frica turcilor, oamenii fugeau lăsând vitele, ogoarele și întregul lor avut.
- b. Carol I a câștigat războiul cu turcii și a scăpat țara de urgie.

14821. Carol I și turcii

Este atestat în Muntenia.

1. *Carol I și turcii*. (C. Rădulescu-Codin), CAL. GOSPOD., 1926, 64.

- a. Muscalii au pornit război împotriva turcilor și cu 5000 de ostași au plecat să cuprindă Plevna. Osman i-a primit cu tunurile și i-a împrăștiat.
- b. Vodă Carol a cerut permisiunea împăratului Alexandru să cuprindă el Plevna. Românii au ieșit victorioși și Osman a fost trimis în Rusia.

14822. Carol I și curcanii

Este atestat în Moldova și Muntenia. S-au identificat 2 variante identice.

1. *Carol Vodă și crucanii*. (M. Lupescu), GAZ. TRANS., 1909, (II), nr. 146, 3 (Bogdănești – Suceava). Republicată: VEST. SAT., 1921–1922, nr. 9–10, 2; I. CREANGĂ, 1921, nr. 6, 85.

2. *Carol Vodă și curcanii*. ALB. Buc., 1939, 270.

- a. În jurul Plevnei ședeau de pază o ceată de dorobanți. Domnitorul Carol s-a oprit nu departe de ei și a fumat, uitându-se la ostași.
- b. Între dorobanți era o vie discuție și unul dintre ei, cel mai voinic, a pus râmășag cu căprarul că se va duce și-și va aprinde țigara de la cea a lui Vodă.
- c. După ce a salutat militărește, i-a spus lui Vodă ce dorește. Vodă i-a satisfăcut dorința zâmbind. Ostașul a salutat și s-a dus în grupul lui, care a fost înmărmurit de o asemenea îndrăzneală. Vodă s-a uitat după flăcău și a spus că cu asemenea voinici vor învinge dușmanii.

14823. Carol I și bulgarii

Este atestat în Transilvania.

1. *Anecdote despre regele Carol al României*. F. POP., 1911, nr. 11, 7.

- a. Când bulgarii căutau mereu ceartă românilor și se lăudau că vor bea cafeaua la palatul Cotroceni și bere la Cișmigiu, regele Carol a fost întrebat dacă românii vor fi biruitori într-un eventual război cu bulgarii.
- b. Regele a răspuns să nu se teamă nimeni, pentru că el cunoaște drumul la Plevna.

14824. Regele Carol I la Râu Vadului

Este atestat în Muntenia.

1. (Fără titlu). Candrea, **Din popor**, 2.

- a. După încoronare, regele cu Ioan Brătianu au mers la Râu Vadului. A vorbit cu Ion Brătianu pe pod, apoi a tras la vameș, unde au dormit. Acolo a venit și Davilla.
- b. A împărțit inele și cercei la fete, femei și copii. A mai fost după aceea și a împărțit portretele lui.

14825. Regele Carol I în Vrancea

Este atestat în Moldova.

1. *Vodă Carol și baciul Stan*. Hârnea, **Povestea Vrancei**, 21.

- a. La câțiva ani după urcarea sa pe tron, domnitorul Carol a pomit într-o zi însoțit de I. C. Brătianu și alți sfetnici, să cunoască Vrancea. A fost întâmpinat de ispravnic, polcovnicul Ioniță Șarban, împreună cu tot poporul, pe crestele dealului.
- b. Oamenii, îmbrăcați în haine de sărbătoare, au făcut o impresie bună regelui, care a stat de vorbă cu sătenii, minunându-se de portul și obiceiurile lor.
- c. A observat apoi pe baciul Stan Hârnea, sprijinit în bătă, cu cămașa unsuroasă și a crezut că-i găzar. Oamenii i-au explicat că este cel mai priceput cioban la făcutul cașului și a brânzei.
- d. Domnitorul a stat de vorbă cu baciul care, vrând să-l convingă de meșteșugul său, a scos un boț de caș proaspăt din gluga de la șold, l-a dat domnitorului ca să se convingă dacă merită ciobanul să mai poarte cămașa lui soiosă.

14826. Carol I și baronul Mustață

Este atestat în Transilvania.

1. *Anecdote despre regele Carol al României*. F. POP., 1911, nr. 14, 6.
 - a. Trecând prin Cernăuți, în cursul unei călătorii, regele Carol a fost întâmpinat de notabili. Adresându-se în românește baronului Mustață, acesta i-a răspuns nemțește.
 - b. Cum regele a repetat întrebarea, baronul i-a răspuns nemțește că el nu știe românește. Regele a răspuns că nici el nu știe nemțește, așa că nu pot sta de vorbă.
Vezi și Tip. 14851, 15237.

12. Ioan Corvin 14830-14834

14830. Ioan Corvin

Este atestat în Transilvania.

1. *Iohannes Hunyadi's Abkunft* (De unde se trage Ioan Huniade). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 286.
 - a. În 1392, regele Sigismund stăpânea Ungaria, Moldova și Țara Românească. După moartea regelui din Țara Românească, au început certuri pentru domnie între fiii acestuia: Dan, susținut de turci și Mircea, susținut de Sigismund.
 - b. Sigismund, în drum spre Țara Românească, așezându-și tabăra în localitatea Sargetia, a cunoscut pe frumoasa fată a unui boier din neamul Marsinai, de care s-a îndrăgostit. Aceasta i-a acceptat dragostea, cu condiția să aibă grijă de ea și de copilul ce eventual s-ar naște. La înapoiere, aflând că este însărcinată, i-a făcut multe daruri, între care un inel și un act, semn de recunoaștere.
 - c. Ea s-a căsătorit cu un boier român fugit din țară, pe care Mircea l-a iertat. Revenind în țară, ea a născut un băiat, Ioan.
 - d. A trecut din nou Sigismund pe acolo și i-a spus să-i aducă copilul când se va face mai mare. Când i-a murit soțul, ea s-a înapoiat la frații ei din Transilvania.
 - e. Odată, un corb a furat inelul cu care copilul se juca. Unchiul său, Gaspar, a săgetat corbul și i-a luat inelul.
 - f. Au plecat apoi la Budapesta unde copilul venea adesea la Sigismund. Acesta a dăruit fiului său ținutul Huniad, de 60 sate și Prădieu (?). I-a dat și o scrisoare către voievodul Transilvaniei să-l pună în stăpânirea averii sale.
 - g. Ioan a luat numele de Huniade, iar blazonul său a fost inelul și corbul.

14831A. Ioan Corvin și corbul

Este atestat în Muntenia.

1. *Ioan Corvin și corbul*. ALB. Buc., 1899, nr. 38, 1185.

- a. După întemeierea Moldovei și a Țării Românești, ungurii asupreau și mai mult pe românii din Transilvania. Prin munca și vitejia lor, mulți s-au ridicat până la cele mai înalte dregătorii și erau sfetnicii și prietenii regilor unguri.
- b. Așa, boierului român Voicu sau Lupul, regele Sigismund i-a dăruit, pentru vitejia sa, orașul și ținutul Hunedoarei.
- c. Odată, plecând Voicu cu regele la război, a dăruit inelul său soției acestuia, Elisabeta, pentru a putea căpăta ajutor la curte, în caz de primejdie.
- d. Pe vremea năvălirii turcilor, care prădau și ucideau în calea lor, Voicu a plecat cu soția și copilul lor – Ioan Corvin – spre curtea lui Sigismund. Popsind în drum, un corb i-a furat copilului inelul, pe care maică-sa i l-a dat să se joace.
- e. Voicu, venind de la vânat, a omorât corbul și i-a luat inelul. A pornit la curtea lui Sigismund, unde Ioan s-a dovedit bun la învățătură, muncitor și viteaz.
- f. Ioan, numit Corvin, de la întâmplarea cu corbul, a ajuns voievod al Transilvaniei, iar fiul său Matei a fost unul din marii regi ai Ungariei.

14831B. Copilul și corbul

Este atestat în Transilvania.

1. *Ioan Corvin și corbul*. Lazăr, **Legende istorice**, 40.

- a. În județul Hunedoara, trăiau trei frați, cneji români: Radu, Mogoș și Voicu. Cel din urmă, intrând în garda de la curtea regelui din Buda, și-a părăsit soția și copilul pe nume Ioan, lăsându-i un inel să-l arate când va veni la el.
- b. Când copilul a crescut, mama și un frate al ei plecară cu copilul să-l caute pe Voicu. Popsind să se odihnească, un corb a furat copilului inelul, cu care se juca. La țipetele lui, unchiul s-a trezit din somn, a omorât corbul cu o săgeată și a luat inelul.
- c. La curtea ungurească, l-au găsit pe Voicu. Regelui i-a plăcut copilul, l-a dat la carte și a ajuns general.
- d. Ioan s-a arătat viteaz în luptele cu turcii și a primit drept răsplătă moșii și castelul Hunedoara.
- e. I s-a spus Ioan Huniade, apoi Iancu Sibiancu, pentru că a bătut pe turci lângă Sibiu. Regele i-a dat dreptul ca stema lui să fie un corb cu inelul în cioc și de aceea i s-a mai spus și Corvin.

14832. Ioan Corvin la prințul Bosniei

Este atestat în Transilvania.

1. *Iohann Hunyadi bei dem Fürsten von Bosnien* (Ioan Huniade la prințul Bosniei). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 294.

- a. Originar dintr-un sat din Transilvania, Ioan a intrat slujbaș la prințul Bosniei, unde s-a distins prin vitejia lui.
- b. La o vânătoare, prințul l-a trimis să urmărească un lup. După ce a săvârșit multe fapte vitejești, a adus prințului pielea lupului. Răsplătit cu daruri bogate, prințul i-a prezis un mare viitor.

14833. Vitejia lui Ioan Corvin

Este atestat în Transilvania.

1. *Ioan Corvin. Întâmplări din viața Domnitorilor*, 14.

- a. În ajunul unei lupte cu turcii, Corvin fu întrebat de unul din ofițerii săi dacă a[rmata]¹ turcească e mai mare decât cea creștină. Corvin a

1. Text deteriorat (n. ed.).

răspuns că așa întrebă un fricos, că a mai fost un ofițer care a întrebat unde sunt turcii și nu câți sunt.

- b. Sfătuit să nu se lupte cu turcii, care erau numeroși, Corvin a spus că dacă vor să învingă mulți dușmani, trebuie să se bată cu mulți.
- c. Fiind întrebat câți luptători are în armată, Corvin a răspuns că are atâția câți îi trebuie ca să învingă pe dușmani.

14834. Puterea lui Ioan Corvin

Este atestat în Transilvania.

1. *Von Johannes Hunyadi's Stärke* (Despre puterea lui Ioan Huniade). Müller, *Siebenbürgische Sagen*, 289.
 - a. În Dalmația se cânta un cântec care povestea despre furtul iubitei lui Huniade de către un turc. Huniade l-a despicat în două cu sabia și fiecare jumătate a trupului a căzut de o parte și de alta a calului.
 - b. Tatăl său aflând această ispravă, a fost nemulțumit că nu a despicat și calul.

13. Cuza Vodă 14837–14951

14837. Cuza Vodă

Este atestat în Moldova.

1. *Steaua lui Cuza Vodă*. Teodorescu–Kirileanu, **Cuza Vodă**, 32.
 - a. Când cade o stea de pe cer, este semn că se naște sau vine un mare stăpânitor peste neamuri. Așa s-a întâmplat pe vremea când s-a născut Cuza. O stea cu coada lungă, a trecut tot timpul verii de la răsărit la mieznoapte și a luminat pământul ca ziua.
 - b. În toamnă s-a născut Cuza, care apoi s-a urcat pe tronul țării. Poporul spune despre el că a fost cel mai mare și mai bun dintre toți domnitorii.

14838. Cuza e ras pe cap de domnitorul Mihalache Sturza

Este atestat în Moldova.

1. *Cuza e prins de domnitor și ras pe cap*. Teodorescu–Kirileanu, **Cuza Vodă**, 148 (Țifu – Bârlad / [jud.] Vaslui).
 - a. Cuza, Scarlat și Iordache Lambrină, Scarlat Mavrogheni și Toader Rășcanu au fost odată prinși la Iași. Au fost rași în cap parțial, și o bucată de sprânceană și una de mustață. Apoi au fost puși într-un car fără ciolane la roate, ca să-i zdruncine și au fost trimiși la casele lor.
 - b. Se pare că au stat mult în casă, până totul a reintrat în normal. Ca răzbunare, au tăiat odată ștreangurile de la trăsura domnească.

14839. Cuza Vodă ales domn

Este atestat în Moldova.

1. *Eu, Domn?* Teodorescu–Kirileanu, **Cuza Vodă**, 33 (Broșteni – Vatra Dornei / [jud.] Suceava).
 - a. Pe vremea frământărilor pentru alegerea unui domnitor al Moldovei, celor mai mulți și nici lui Cuza nu i-a trecut prin cap acest lucru, când a venit vestea că a fost alesul obștei.
 - b. Tocmai în acea noapte Cuza a petrecut cu prietenii. Niște ofițeri au dat buzna să-l înștiințeze de marele eveniment.
 - c. Cuza, aflând că este domn, a ordonat celor veniți să iasă afară și să nu vină peste el fără audiență. Ei l-au ascultat, apoi petrecerea a continuat.

14840. Alegerea lui Cuza Vodă

Este atestat în Moldova.

1. *Povestiri despre Cuza*. Teodorescu–Kirileanu, **Cuza Vodă**, 163 (Ciuturești – Roman / [jud.] Bacău).

- a. În timpul alegerii domnului, era mare frământare în casa unde erau strânși alegătorii, pentru că nu ajungeau la înțelegere. Cuza a ieșit dintre ei și s-a așezat la gura sobei.
- b. Un alegător mirat de zarvă, a spus să-l aleagă pe Cuza și toți l-au aclamat. Așa că la 5 ianuarie a fost ales domn în Moldova și la 24 ianuarie în Muntenia.
- c. Toată lumea a fost mulțumită că s-a făcut o singură țară, cu un singur domnitor. Deși nu-l știau pe Cuza, poporul s-a bucurat gândind că le va aduce multă ușurare.

14841. **Cuza Vodă renunță la iubita și copilul său**

Este atestat în Moldova.

1. *Despre Cuza Vodă*. (T. Pamfile – **Pov. pop. rom.**). B.A.R., ms. 5093, f. 46 (Țepu – Tecuci / [jud.] Galați). Publicată: (Fără titlu). I. CREANGĂ, 1911, nr. 9, 270.
 - a. Cuza era flăcău voinic și frumos și avea și o iubită în sat, cu care petrecea în toate ocaziile.
 - b. Când a fost ales domn, a fost nenorocit că a trebuit să părăsească satul, iubita și copilul pe care-l avea cu ea și să se însoare cu o fată de boier mare.
 - c. A cârmuit pe oameni cu bunătate și a devenit dușmanul boierilor. Nu a avut copii, iar feciorul din flori era întărit cu zăpăsi de stăpânire peste Prut.

14842. **Înfățișarea lui Cuza Vodă**

Este atestat în Moldova.

1. *Povești despre Cuza*. Teodorescu-Kirileanu, **Cuza Vodă**, 63 (Ciuturești – Roman / [jud.] Bacău).
 - a. Cuza a fost înalt de stat, cu fruntea lată și ochi albaștri. Pe la 1859 a început să poarte haine nemțești, a ieșit din pârclăbie de la Galați și a venit la Iași. Era slab și amărât pentru că se spuneau multe pe seama lui.
 - b. Odată era într-o cafenea cu Kogălniceanu, cel mai bun prieten al său, cu care a pus la cale toate lucrurile pe care le-a făcut pentru popor.

14843. **Chipul lui Cuza**

Este atestat în Moldova.

1. *Chipul și firea lui Cuza*. Teodorescu-Kirileanu, **Cuza Vodă**, 24.
 - a. Cuza avea înfățișarea plăcută. Nu era fățarnic nici fudul, nu iubea petrecerile și lingușirile, nu era lacom de bani, iar traiul său era simplu și cumpătat. Iubea mult caii pentru că era un bun călăreț.
 - b. Era drept chiar cu dușmanii, milos, ajutând pe cei în nevoie. Era mândru, neplecându-și capul în fața nimănui și, când Franța a vrut să-l readucă la tron, nu a primit.

14844. **Cuza Vodă iubea cântecul din fluier**

Este atestat în Moldova.

1. *Lui Cuza îi plăcea cântecul din fluier*. Teodorescu-Kirileanu, **Cuza Vodă**, 154 (Stoiești – Bârlad / [jud.] Vaslui).
 - a. Lui Cuza îi plăcea mult cântecul din fluier și de câte ori se ducea la prietenul său Scarlat Mavroghene, trimitea să-l cheme pe Stoica, un băiețuș priceput la fluier care cânta la fereastră, iar el cu prietenii săi petreceau în casă.
 - b. De multe ori îl punea să cânte din gură pe cuvintele care i le spunea el, pentru că îi plăceau mult cântecele populare. Apoi îl plătea pe Stoica bine.

14845. Cuza îngroapă biciul

Este atestat în Moldova.

1. *Cuza îngroapă biciul*. I. CREANGĂ, 1913, nr. 10, 302.

- a. Domnitorul Cuza a luat biciul cu care se pedepseau oamenii și, împreună cu mitropolitul și Kogălniceanu, l-au dus la biserică, au făcut o slujbă, apoi l-au îngropat.

14846. Reformele lui Cuza

Este atestat în Moldova.

1. *Cuza fugar în pădurea Fedeștilor* (com. Țifu) jud. Fălciu. Teodorescu-Kirileanu, **Cuza Vodă**, 153 (Țifu – Bârlad / [jud.] Vaslui).

- I a. După Ștefan cel Mare, Cuza Vodă a fost al doilea în fapte dintre domnitori. El a dat libertate robilor, a secularizat averile mănăstirești și boierești, a făcut ocaua de 4 litri și banița de 12 ocale vechi.
- b. A făcut șosele, poduri, biserici și școli. Era milostiv și oricine venea la el găsea ajutor.
- II a. Împreună cu Scarlat, Iordache Lambrino și Toader Rășcan, au stat peste două luni de zile ascunși în pădurea Fedeștilor, fiind urmăriți de Mihalache Sturza.
- b. Odată, Toader Rășcan a tăiat ștreangurile cailor înaintași de la trăsura lui Vodă Sturza și, urmăriți, el și ceilalți, abia au scăpat, ascunși în gunoiul cailor, în grajd.
- c. Când s-a făcut Unirea, sorții au ieșit pentru Cuza să fie domn. Numai hora unirii se auzea și toți erau bucuroși de alegerea lui.

14847. Reformele sociale ale lui Cuza

Este atestat în Moldova.

1. *Cuza-Vodă*. (S. Teodorescu-Kirileanu), CĂL. GOSPOD. SĂT., 1904, 34.

- a. Poporul a fost recunoscător față de faptele mărețe ale domnitorului Cuza.
- b. El a făcut împrumutarea țăranilor, a scos bătaia din armată, a unit țările române, a secularizat averile mănăstirești, a dat avânt culturii pentru luminarea poporului și a organizat armata.

14848. Faptele lui Cuza

Este atestat în Moldova.

1. *Cuza Vodă* (C. Rădulescu-Codin), CAL. I. CREANGĂ, 1911, 83 (Priboeni – [jud.] Argeș). Republicată: **Tradiții**, 105; LUMINIȚA, 1938–1939, nr. 4, 25.

- I a. Cuza Vodă a fost domn bun: a făcut școli, a dat pământ, a surpat „pătulele domnești“ (rezerva înființată de Regulamentul Organic din care tot ce băga omul, lua înapoi peste trei ani numai o mică parte, iar restul era mâncat de slujbași). A silit pe ciocoi să asculte de legi și să plătească bir.
- b. El umbla prin țară, să prindă pe cei cu ocaua mică. A unit Valahia cu Țara Moldovenească.
- II a. Când s-a dus la Sultan să-i ceară învoire pentru domnie peste amândouă țările, în loc să între târându-se, cum era obiceiul pe atunci, a intrat drept și cu fruntea în sus, de n-au vrut să-l lase paznicii de la poartă.
- b. Sultanul l-a primit și așa. A vorbit într-un asemenea fel, încât a fost oprit la masă și a fost petrecut cu mare cinste.

14849. Cuza și datornicii

Este atestat în Moldova. S-au identificat 2 variante.

1. *Povestiri despre Cuza Vodă*. (T. Pamfile), LUM. POP., 1912, nr. 6, 3.

- a. Înainte de venirea lui Cuza, după o mare secetă urmată de lipsuri,

Cuzaia dăduse porumb cu „obligații” pe 14 ani, din care mulți au plătit.

- b. Cum a venit Cuza, a iertat pe datornici. Nu se știe dacă Cuzaia a fost mama sau nevasta lui Cuza.

Pentru restul de variante, vezi Tip. 14892.

14850. Cuza a făcut numai bine

Este atestat în Muntenia.

1. (Fără titlu). Candrea, **Din popor**, 3.

- a. În timpul blândeii domniei a lui Cuza, traiul sărăcimii a fost mai bun. El a dezrobot țigani de pe moșiile boierești.

14851. Cuza și împrumutarea

Este atestat în Moldova.

1. *Cuza și regele Carol*. Teodorescu-Kirileanu, **Cuza Vodă**, 149 (Letea – [jud.] Bacău).

- a. Cuza a dat pământ țăranilor și i-a scos din robie, iar boierii nu i-au îndeplinit porunca întocmai.
b. Și regele Carol ar fi făcut ceva pentru popor, dar îi era teamă și lui de boieri, să nu-l trimită pe drumul lui Cuza.
c. Despre Cuza se spune că umbla îmbrăcat mocănește prin cârciumi și bea alături de oamenii simpli. Aceștia îl înjurau, câteodată, neștiind cine este.
d. Punea amenzi, dar niciodată nu-i bătea, ca să înțeleagă că au vorbit cu Cuza.

14852. Cuza, boierii și țăranii

Este atestat în Moldova.

1. (Fără titlu). I. CREANGĂ, 1911, nr. 9, 280.

- a. Cuza a făcut o lege prin care lua pământ de la cei ce aveau mai mult de 10 fâlcii și-i dădea țăranilor. În sfatul țării i-a întrebat pe boieri dacă sunt de acord să ia pământ de la frunțași.
b. Boierii au acceptat, crezând că ia pământ de la țăranii frunțași. La realizarea acestei legi boierii au protestat și Cuza le-a spus că boierii sunt frunțași.

14853. Cuza, Cogălniceanu și țăranii

Este atestat în Moldova.

1. *Povestiri despre Cuza*. Teodorescu-Kirileanu, **Cuza Vodă**, 164 (Ciuturești – Roman / [jud.] Bacău).

- a. Cuza a vrut să dea pământ țăranilor, dar boierilor nu le venea la socoteală. De aceea a închis Camerele, trimițând pe deputați acasă.
b. El și cu Cogălniceanu au dat apoi pământ țăranilor.

14854. Cuza și împrumutarea țăranilor

Este atestat în Muntenia.

1. (Fără titlu). Candrea, **Din popor**, 5.

- a. Cuza a venit odată la pod la Brăileanu. Și a ieșit fata lui Iordăchiță, zapciul, boier mare, care era frumoasă și gătită numai în fir.
b. Acolo erau numai frumuseți: lăutarii cântau, peste 100 de scoarțe erau așternute pe jos și era și un umbrar cum nu s-a mai văzut.
c. Cuza a făcut mult bine și a dat pământ la toți oamenii.

14855A. Ocaua lui Cuza

Este atestat în Moldova și Muntenia. S-au identificat 3 variante, care se grupează astfel:

1. *Oca lui Cuza*. Teodorescu-Kirileanu, **Cuza Vodă**, 106.

- a. La Galați, amintirile despre Cuza-Vodă sunt vii în mintea celor care au trăit pe vremea domniei lui.

- b. Cuza a poposit odată într-o cârciumă (la Galați, să vadă dacă negustorii vând cu ocaua lui).
 - c. Era travestit (cu o sarică mițoasă peste veșmintele domnești și cu o căciulă îndesată pe cap).
 - d. A cerut să bea (cu ocaua lui Cuza).
 - e. I s-a servit vin cu o altă măsură (o ulcică).
 - f. Cuza a protestat că nu-i ocaua lui.
 - g. A fost batjocorit (de negustor care i-a spus că pentru țărani, aceea este măsura).
 - h. Domnitorul a plătit și a plecat.
 - i. Negustorul a fost plimbat prin târg cu măsura în care-l servise pe Cuza (din ordinul pârcălabului).
 - j. Din acea zi negustorii au avut aceiași măsură și pentru boieri și pentru țărani.
 - k. Așa știa Cuza să afle și să facă dreptate.
2. (Fără titlu). (P. Savin), I. CREANGĂ, 1911, nr. 9, 278. Republicată: **Povestiri despre Cuza Vodă**. LUM. POP., 1912, nr. 6, 3.
- b. (la Galați), c (în haine proaste), e, f, g, h₁ (Domnitorul i-a arătat cine este), i (și l-a obligat să strige că cine o face ca el, ca el să pățească).
3. *Ocaua lui Cuza*. Popescu-Ciocănel – **Brașoave**, 69.
- l. Cuza avea obiceiul să umble travestit prin sate ca să vadă cum trăiesc oamenii, b, c (cu suman și sarică mițoasă), d (o oca de vin), e₁ (negustorul i-a adus lipsă la măsură), f₁ (Cuza a cerut să i se dea de băut cu ocaua lui), g (care a spus că aceea este ocaua lui Cuza), h₁ (Domnitorul i-a arătat cine este) i₁ (Negustorul a sfeclit-o).

14855B. **Cuza Vodă și ocaua negustorului Soare**

Este atestat în Moldova.

1. *Cuza-Vodă și negustorul Soare*. Teodorescu-Kirileanu, **Cuza-Vodă**, 105 (Zorleni – Bârlad / [jud.] Vaslui).
- a. La Galați, un om sărac numit Soare, a intrat cioban la un popă. Prin hărnicia lui și-a făcut apoi o turmă, a făcut negustorie cu produsele turmei și strângător cum era a făcut avere. S-a statornicit la Galați cu o cârciumă care i-a adus atâția bani, că a deschis alta și încă multe altele, de ajunsese să aibă o stradă cu case.
 - b. Cuza, care avea obiceiul să umble peste tot, pentru a vedea dacă oamenii sunt cinstiți, s-a dus la cârciuma lui Soare. A cerut o oca de vin de-a lui Cuza și negustorul furios a început să-l înjure pe Cuza că a făcut ocaua cât banița.
 - c. Cuza și-a arătat hainele domnești. Soare, căzând în genunchi, a cerut iertare, iar Vodă l-a trimis la poliție, pentru că a înșelat poporul luându-i bani pe nedrept.
 - d. Cei de față au îngenuncheat înaintea domnului urându-i mult bine.

14856. **Măsurile lui Cuza**

Este atestat în Moldova. S-au identificat 2 variante.

1. *Cum cerca Cuza măsurile sale*. Teodorescu-Kirileanu, **Cuza Vodă**, 101.
- a. Cuza Vodă venea la Galați (unde trăgea la Ion Constantin-Ghioagă).
 - b. De-acolo pleca travestit (în mocan).
 - c. Cerceta măsurile (cârciumarilor).
 - d. Măsurile care nu erau drepte le lua cu el.
 - e. Odată, găsind la un cârciumar măsuri mai mici, le-a luat. Cârciumarul sări să-l bată și a fost scăpat de soldați.
 - f. A doua zi, îmbrăcat în haine domnești s-a dus la cârciumar, i-a reamintit întâmplarea și l-a amendat cu 10 galbeni, iertându-l de închisoare.

2. *Povestiri despre Cuza*. Teodorescu-Kirileanu, **Cuza Vodă**, 165 (Zorleni – Tutova / [jud.] Vaslui).

a (unde trăgea la hanul lui „Frige Căine“), b, c (dacă-s drepte cum hotărâse el), d₁ (Pe cei pe care-i prindea cu ocaua mică, îi pedepsea), e₁ (Așa a pățit multe, unii vorbindu-l de rău, alții ocărându-l, iar alții grămădindu-se să-l bată), f₁ (Când își arăta pieptul, toți înghețau).

14857. **Cuza dă „cu bobii“**

Este atestat în Moldova și Muntenia. S-au identificat 2 variante.

1. *Cuza și oca lui*. Teodorescu-Kirileanu, **Cuza Vodă**, 102.

- O trăsură veche urca dealul între Pașcani și Piatra Neamț (în care era și un moșneag priceput în „datu cu bobii“).
- În vârful dealului, la un popas, moșneagul a dat în bobi, prevestind că averile mânăstirești vor fi împărțite poporului sărăcit.
- Când au ajuns la Neamț, au tras la un han.
- Moșneagul a cutreierat orașul cumpărând diferite lucruri (și dăruind oamenilor bucate și bani).
- Peste tot a cerut să fie servit cu ocaua lui Cuza.
- Pretutindeni a tras cu urechea ce vorbesc oamenii (și cum îl înjură negustorii pe Cuza, care a făcut o asemenea măsură).
- Îmbrăcat în hainele domnești, a convocat apoi pe ispravnic (căruia i-a spus că a auzit cum îl înjură negustorii și cum umblă cu ocaua mică).
- A poruncit să vină și alți oameni la han (negustorii, a doua zi).
- Le-a spus să nu mai înșele lumea (și să nu mai juipoaie pe țărani care hrănesc toată țara, apoi i-a iertat).
- Ispavnicului i-a dat sfatul să aibă grije de faptele incorecte ale negusturilor.

2. *Ocaua lui Cuza*. CAL. POP. ROM. IL., 1924, 78.

a (în care era un bătrân, iar pe de lături alți călători ce s-au coborât din trăsură ca să fie mai ușor cailor), b (de către Cuza), c, d, f, g, h (pe care îi însemnase pe listă), i (după ce negustorii i-au cerut iertare), j.

15858. **Cuza Vodă și judecătorii**

Este atestat în Moldova, Transilvania și Muntenia. S-au identificat 3 variante, care se grupează astfel:

1. *Cuza și judecătorul*. Teodorescu-Kirileanu – **Cuza Vodă**, 146.

- Cuza află felul cum împart judecătorii dreptatea (după zimții galbenilor).
- Pornește la o cârciumă.
- Se travestește (în mocan).
- Provoacă scandal (răsturnând sticlele și paharele unor țărani).
- Ajunge și la bătaie (pălmuind un țaran mai clonțos).
- Ajung la judecată, unde Cuza strecoară bani judecătorului care-i dă dreptate.
- Vodă își arată hainele domnești și răsplătește pe cei cu care se luase la hartă (sărutând obrazul țaranului lovit și dându-i bani).
- Judecătorul este pedepsit (trimis la domnie la Iași).

2. *Cum judeca Cuza*. GAZ. TRANS., 1906, nr. 73, 17. Republicată: *Cum judeca Vodă Cuza*. V. LIT., 1906, nr. 13, 6; LUMINA, 1908, nr. 2, 3; *Cum judeca Cuza Vodă*. Teodorescu-Kirileanu, **Cuza Vodă**, 155.

a (cam cu toporul și luând mită), b (însoțit de un aghiotant), c (în salahor țigan), d (bătând pe țigani), f (deși își recunoscuse vina, iar pe țigan judecătorul a pus de i-a bătut și i-a ținut la închisoare), g (sărutându-i și dându-le bani), h (cu închisoarea).

3. *Cuza Vodă... salahor*. LUMINA SAT. Pl., 1909, nr. 1, 8.

b (însoțit de doi aghiotanți la fel de bruneți ca el), c (în salahor țigan), d, e, f (deși își recunoscuse vina, iar pe țigani judecătorul a pus de i-a bătut și le-a dat 30 ore de închisoare), g (sărutându-i și dându-le bani), h (cu 30 de nuiete și 900 de ore închisoare).

14859. Dreptatea lui Cuza Vodă

Este atestat în Moldova.

1. *Dreptatea lui Cuza Vodă*. NEAM. ROM. POP., 1912, nr. 48, 780 (Roșcani – Fălticeni / [jud.] Suceava). Republicată: F. ȚĂR. ROM., III, 1913, nr. 1, 3; NEAM. ROM. POP., 1923, nr. 16, 306.

- Odată, Cuza s-a dus travestit la un tribunal. S-a amestecat printre oameni, pe care i-a descusut asupra necazurilor. A aflat de la un țăran că se judecă de patru ani cu un arendaș, care i-a luat pe nedrept pământul și judecătorul amâna mereu procesul.
- Cuza l-a învățat să tragă judecătorului o palmă, dacă amână din nou procesul. I-a spus că el este domnitorul țării și va avea grijă să nu i se întâmple nimic.
- Lucrurile s-au petrecut întocmai și când oamenii căutau să-l prindă, Cuza a întrebat pe judecător de ce se grăbește să-l judece când îl amână pe țăran de 4 ani cu judecata. Apoi s-a interesat de proces, a dat câștig de cauză țăranului și lumea a izbucnit în urale.

14860. Cuza și măcelarul

Este atestat în Muntenia.

1. *Dreptatea lui Cuza*. DUM. POP., 1914–1915, nr. 20, 4.

- Umblând pe străzile Bucureștiului, îmbrăcat în straie obișnuite, Cuza a auzit pe un om vociferând. Spunea că l-a înșelat măcelarul la cântar și că el dacă ar fi în locul stăpânirii, ar tăia mâna celui care înșală.
- Cuza i-a spus cine este, a mers cu el la măcelar, a cântărit carnea și a constatat lipsa. A spus păgubașului că-i dă voie să taie carne din mâna înșelătorului ca să-și completeze lipsa, dar să taie numai cât lipsește de la cântar. Păgubașul nu a știut cum să se facă mai repede nevăzut. Cf. Tip. 15123.

14861. Dărnicia lui Cuza

Este atestat în Transilvania.

1. *Cuza Vodă și aghiotantul*. **Întâmplări din viața Domnitorilor**, 77.

- Venind într-o zi la moșia sa Ruginoasa, împreună cu aghiotantul său, Cuza Vodă îl găsi [pe acesta] dormind într-un jeț, din cauza oboselii. Din buzunarul lui ieșea colțul unei scrisori pe care o citi și în care mama aghiotantului îi mulțumea pentru banii trimiși din micile sale economii.
- Cuza băgă alături de scrisoare un fișic de bani. Se înapoie la biroul său și trase tare de clopoțel, ca să-l scoale pe aghiotant. Când acesta găsi banii în buzunar, veni zăpăcit înaintea domnitorului, arătându-i banii.
- Cuza-i spuse că norocul i-a pus banii în timpul somnului și de acum înainte va avea el grijă de mama aghiotantului.

14862. Cuza și inundația

Este atestat în Muntenia.

1. (Fără titlu). Candrea, **Din popor**, 6.

- A fost un mare înec în București și se căra pâinea pe apă. Umblau soldații și spuneau oamenilor să părăsească casele care se surpau și le dădeau pâine.
- La un moment dat, a venit pe apă o albie. Cuza a poruncit să se

prindă albia și în ea s-a găsit un copil și o pisică. Copilul a fost crescut și dat la școală.

14863. **Cuza Vodă ajută un om sărac**

Este atestat în Moldova.

1. *Cuza ajută pe cei nevoiași*. Teodorescu-Kirileanu, **Cuza Vodă**, 149 (Țifu – Bârlad / [jud.] Vaslui).

a. Odată, se întorcea de la Galați un șir de care, boul unui om nevoiaș a murit. Omul îl boci fiindcă din căraușie își ținea familia lui cea grea.

b. Trecând tocmai atunci Vodă și auzind jalea celui sărac, i-a dat bani să-și cumpere alt bou. Ceilalți oameni au lăudat fapta bunului Cuza.

14864. **Cuza Vodă și văduva**

Este atestat în Moldova.

1. *Despre Cuza Vodă*. (T. Pamfile – **Pov. pop. rom.**), B.A.R., ms. 5093, f. 49 (Țepu – Tecuci / [jud.] Galați). Publicată: (Fără titlu). I. CREANGĂ, 1911, nr. 9, 274.

a. Cuza Vodă a lăsat în pernele de zestre ale unei văduve, 6 galbeni, pentru că îl îngrijise bine.

14865. **Cuza Vodă vrea să știe cât ține țăranul la pământ**

Este atestat în Moldova.

1. *Cuza se încredințează cât de mult ține țăranul la pământ*. Teodorescu-Kirileanu, **Cuza Vodă**, 147 (Ciuturești – [jud.] Bacău).

a. Înainte de a da pământ țăranilor, Cuza a chemat doi soldați, le-a pus înainte două grămezi de galbeni în care erau înfipti doi pari și i-a pus să aleagă între bani și pari.

b. După puțină gândire, soldații au ales pari. Cuza a înțeles cât de mult țin țăranii la pământ, „căci pământul se apără cu parul” și s-a hotărât să dea pământ țăranilor.

14866. **Cuza-Vodă și hoțul**

Este atestat în Moldova.

1. *Cuza cizmar*. I. CREANGĂ, 1913, nr. 6, 176.

a. Cuza a venit odată la Mănăstirea Agapia, îmbrăcat în haine ponosite și cu instrumente de cizmărie. Ieșind din mănăstire, s-a întâlnit cu un hoț vestit care vânase un iepure. Cuza a vrut să-l cumpere, iar hoțul a refuzat și a pregătit din el o masă pe care au mâncat-o împreună.

b. Au plecat apoi la vânat, hoțul bănuind cine este, apoi s-au despărțit.

c. Îmbrăcat în haine domnești, s-a dus la Mănăstirea Neamțului, unde a fost primit cu mare alai. Călugărițele de la Agapia au fost necăjite¹ pentru că nu au știut că au avut în vizită pe domnitor.

d. Cuza a trimis hoțului cu care mâncase iepurele o scrisoare cu 25 de lire.

14867. **Cuza Vodă și scripcarul**

Este atestat în Moldova.

1. *Cuza Vodă și scripcarul Chiriac Furtună*. Teodorescu-Kirileanu, **Cuza Vodă**, 150 (jud. Galați).

a. Odată, când Cuza Vodă petrecea cu muzică militară la moșia cumnatului său Lambrino, împreună cu altă lume, în toiul petrecerii, un scripcar din împrejurimile Bârladului, anume Chiriac Furtună, a început să cânte niște cântece de se minunau toți de meșteșugul țiganului. Acesta a căpătat multă băutură și bacșișuri mari.

b. Șeful muzicii, văzând binele ce a dat peste țigan, s-a plâns

1. În text: „nenorocite“ (n. ed.).

domnitorului de obrăznicia țiganului. Domnitorul a poruncit să-i taie două degete de la mâna stângă, acelea care-i erau necesare la meșteșugul cântatului.

- c. Țiganul s-a rugat de iertare, spunând că-i ia pâinea. Vodă l-a iertat, dar i-a rupt două coarde de la vioară, hotărând ca toată viața lui să cânte astfel și pe o scripcă făcută de el.
- d. De-atunci Chiriac Scripcarul colindă țara cu o scripcă făcută de el, cu două strune și un arcuș dintr-un băț încovoiat parcă de bătrânețe, legat de un capăt și de altul cu fire de păr de cal. Dar și așa cântă frumos.

14868. **Cuza Vodă și primarul din Ruginoasa**

Este atestat în Moldova.

1. *Cuza Vodă și primarul din Ruginoasa*. Teodorescu-Kirileanu, **Cuza Vodă**, 141 (Ruginoasa - Pașcani / [jud.] Iași).

- a. Cuza Vodă ducându-se la moșia sa de la Ruginoasa, a aflat de la vechilul său că i s-au furat o mulțime de grâne din hambare. Chemându-l pe primar, i-a poruncit să prindă hoții, ca să-i predea judecății.
- b. Primarul, bănuind pe niște țigani, care făcuseră multe potlogării în sat, i-a bătut până au spus adevărul.
- c. Primăria fiind pe moșia domnitorului, primarul îi bătea pe țigani dis-de-dimineată, când toată lumea dormea, ca să nu se audă. Într-una din zile, Cuza sculându-se mai de dimineată, a auzit gemete înăbușite și l-a chemat pe primar.
- d. I-a explicat că legile lui opresc sălbăticia și bătaia. Primarul a spus că țiganii au crescut în bătaie și fără bătaie, ei nu spun adevărul.
- e. Cuza a trimis câțiva galbeni țiganilor, comunicând primarului că le este de ajuns bătaia și să nu-i mai dea în judecată.

14869. **Cuza Vodă și camerierul**

Este atestat în Muntenia.

1. *Camerierul*. Răureanu, **Cuza Vodă**, 15.

- a. Cuza Vodă sosind acasă pe o vreme proastă, cu cizmele pline de noroi, camerierul a uitat să le curețe. A doua zi, când Vodă l-a întrebat de ce nu le-a curățat, camerierul a răspuns că s-a gândit că e noroi și tot se vor murdări.
- b. Cuza a dat ordin să nu capete camerierul nici un pic de mâncare. Când el s-a plâns de acest tratament, Cuza i-a răspuns că s-a gândit că tot îi va fi foame a doua zi, așa că ce să se mai ostenească să mănânce și azi.

14870. **Cuza Vodă și vistavoi**

Este atestat în Muntenia. S-au identificat 2 variante.

1. *Credința rusului*. Răureanu, **Cuza Vodă**, 22.

- a. Cuza Vodă a auzit într-o zi certându-se cei doi vistavoi ai lui, unul rus și celălalt român.
- b. Fiecare susținea că credința lui e mai bună. Domnitorul le-a spus că fiecare trebuie să-și păstreze credința.
- c. Unul a spus că are aceeași credință cu cârciumarul din colț, la care a băut pe datorie și care e convins că nu-și va încasa datoria așa cum și el este convins că nu o va plăti (rusul).
- d. Vodă i-a dat bani să-și plătească datoria.
- e. Omul a băut toți banii și i-a explicat lui Vodă că nu a vrut să-și lepede credința pentru bani.
- f. Domnitorul a răs și a poruncit intendentului să plătească datoria către cârciumar.

2. *Credință și credință*. TIMP., 1894, nr. 64, 2.

a₁ (Grigore Ghica a auzit certându-se doi soldați ai lui, unul polonez și celălalt român), b, c (polonezul), d (și din rest să bea în sănătatea domnitorului), e.

14871. **Cuza Vodă vizitează o închisoare**

Este atestat în Moldova. S-au identificat 2 variante.

1. *Despre Cuza Vodă*. (T. Pamfile – Pov. pop. rom.). B.A.R., ms. 5093, f. 56.

a. Vizitând o pușcărie și întrebând pe cei închiși de faptele lor, fiecare se plângea că e nevinovat (unul că a fost năpăstuit, fiind învinuit că a asuprit norodul, altul că ar fi înșelat la cântar, un al treilea că ar fi luat mită etc.).

b. Ultimul răspuns e că este vinovat (pentru că a ucis un om la o încăierare într-o cârciumă).

c. Cuza l-a eliberat pe cel din urmă, spunând că nu se poate ține un vinovat cu atâția oameni cinstiți.

2. *Un hoț între... oameni cinstiți*. CAL. NAȚ. F. INT., 1930, 44 (Fălticeni – [jud.] Suceava).

a (că martorii au jurat strâmb și altele), b (că a mâncat o găină furată și a îmbrăcat haine furate), c.

14872. **Cuza Vodă prin țară**

Este atestat în Muntenia.

1. *Cuza Vodă în țară*. (N. I. Dumitrașcu), I. CREANGĂ, 1909, nr. 2, 44 (Obislav – Titu / [jud.] Ilfov). Republicată: GAZ. TRANS., 1909, (I), nr. 33, 2: *Ocaua lui Cuza și aceea a lui Vodă Știrbei*. Danilescu, **Barbu Vodă Știrbei**, 41.

a. În cârciuma boierului Răduț, într-o zi de sărbătoare, când era strânsă multă lume, a poposit un drumeț și a băut o litră de vin.

b. A intrat în vorbă cu oamenii care i-au spus că plătesc bir prea mare, că „pătulele“ le-a sfârâmat domnitorul, că mai bune erau ocalele lui Știrbei, ale lui Cuza fiind prea mici, dar cu bucatele o duc bine. Abia după plecarea lui au aflat oamenii că au vorbit cu Cuza.

14873. **Cuza Vodă și primarul din Bărgăoani**

Este atestat în Moldova.

1. *Din viața lui Cuza Vodă*. NEAM. ROM. POP., 1910, nr. 39, 613 (Bărgăoani – Piatra Neamț / [jud.] Neamț). Republicată: GAZ. TRANS., 1910, (II), nr. 209, 6.

a. Într-o duminică la horă, în fața cârciumii, a coborât dintr-o căruță un om îmbrăcat țărănește. El a intrat în vorbă cu oamenii, a băut cu ei și s-a interesat cum se împacă cu boierul de pe acolo.

b. A aflat de la primar că boierul e grec, că se împacă greu cu el, că a auzit că Vodă vrea să facă un lucru foarte înțelept, să dea pământ țăranilor. I-a mai spus că seamănă bine cu Vodă Cuza al cărui portret este la primărie, apoi s-au despărțit.

c. Pe drum, întâlnindu-se cu un om din acel sat, a trimis vorbă primarului că el este acela despre care a spus că seamănă cu portretul de la primărie. Mai târziu a aflat primarul că Vodă umblase în haine țărănești prin acele locuri.

14874. **Cuza Vodă și pădurarul**

Este atestat în Transilvania.

1. *Cuza Vodă și pădurarul*. TIMIȘ-GAZ. POP., 1921, nr. 75, 2.

a. Ducându-se odată la vânătoare, Cuza a rătăcit. Pe seară a dat de casa

unui pădurar bătrân care l-a găzduit, l-a ospătat, ba i-a și adus o oală cu vin.

- b. Stând de vorbă, Cuza a spus pădurarului că este căpitan la curtea domnească și-l poate ajuta la nevoie. La a doua oală cu vin a spus că este general, la a treia i-a spus că e ministru și s-a interesat dacă are copii și cum o duc.
- c. Când a mai cerut încă o oală de vin, pădurarul i-a spus că ar fi mai bine să se culce, că dacă mai bea, va striga de sub masă că este Vodă Cuza.
- d. Domnitorul a fost cuprins de râs. S-a ținut însă de făgăduială, îngrijind de pădurar și de ai lui.

14875. **Cuza Vodă și evreul bogat**

Este atestat în Moldova.

1. *Leiba Boiu și Cuza-Vodă*. Teodorescu-Kirileanu, **Cuza Vodă**, 147 (Bârlad - [jud.] Vaslui).
 - a. Leiba Boiu, un evreu bogat și cu mare trecere, având niște plângeri la domnie s-a dus în mare ținută la casa lui Lambrino, cumnatul lui Cuza, unde se afla domnitorul.
 - b. Cuza, simțindu-l ce vrea, a spus cumnatului său să facă ceva ca evreului să nu-i mai ardă de plângere. Când a intrat evreul pe poartă, s-a pomenit cu un potop de apă care l-a muiat, apoi a auzit o plesnitură care l-a buimăcit.
 - c. După ce Cuza a râs din plin, l-a întrebat pe evreu ce vrea. Acesta, nu a mai știut și a plecat plouat, în timp ce Cuza și Lambrino au râs din toată inima.

14876. **Cuza aruncă bani mulțimii**

Este atestat în Moldova.

1. (Fără titlu). I. CREAMĂ, 1911, nr. 9, 280.
 - a. Ducându-se într-o zi la Văratec, la o mătușă a lui care era maică, la plecare, Cuza a aruncat din rădvan o mână de bani în oamenii ce erau strânși la poarta mănăstirii cu lucruri de vânzare.
 - b. Oamenii s-au tăvălit pe jos după bani și Cuza a râs de lăcomia lor.

14877. **Cuza lupta împotriva asupririi poporului**

Este atestat în Moldova.

1. *Povestiri despre Cuza*. Teodorescu-Kirileanu, **Cuza Vodă**, 164 (Ciuturești - Roman / [jud.] Bacău).
 - a. Cuza avea grijă și alerga pentru cel necăjit și nedreptățit; se trudea și umbla în straie de rând, pe jos, ziua și noaptea, numai să nu fie asuprit și înșelat poporul.

14878. **Cuza Vodă la palat, travestit în țăran**

Este atestat în Muntenia.

1. *Cuza Vodă*. Teodorescu-Kirileanu, **Cuza Vodă**, 181 (Calafat - [jud.] Dolj).
 - a. Voind să vadă cum se poartă slujbașii lui cu țăranii pe care el îi iubea și-i apăra, Cuza, îmbrăcat țărănește, a vrut să intre la palat, spunând unui boier că a venit acolo să afle dreptate.
 - b. Boierul l-a gonit, sub pretextul că Vodă nu-l poate primi, iar Cuza plecă înjurând. A făgăduit că de va prinde vreun ciocoi îl va jupui ca pe oi și de va prinde vreo ciocoaică o va bate ca pe o leoaică.

14879A. **Cuza Vodă și betivul**

Este atestat în Moldova.

1. *Un rămășag*. (S. Teodorescu-Kirileanu), CRON., 1905, nr. 1175, 3 (Tâmboești - Rm. Sărat / [jud.] Vrancea). Republicată: **Cuza Vodă**, 139.
 - a. Pe ulița unui târgușor se afla un han ținut în arendă de un grec. Un

unchiaș, Ioniță, plugar harnic și cinstit căruia îi plăcea băutura, povestea acolo oamenilor despre Cuza, pe care spunea că-l cunoaște foarte bine.

- b. Hangiul a pus rămășag cu unchiașul că dacă va trece Vodă prin târgul lor și unchiașul îl va înjura îi va da 10 galbeni. De nu se va ține de cuvânt, grecul să capete întreit înapoi.
- c. Când a trecut alaiul domnesc, bătrânul s-a apropiat, a salutat, apoi l-a înjurat pe domnitor care, pricepând cum stau lucrurile, l-a întrebat cât a primit pentru acest lucru. Moșneagul a spus adevărul și a primit de la Cuza 20 de glabeni ca să-și ia 4 boi, dar să nu mai bea rachiu.

14879B. Cuza Vodă și rămășagul

Este atestat în Muntenia.

1. *Din viața Domnului Cuza*. DUM. POP., 1922–1923, nr. 41, 5.

- a. Moș Gheorghe Banu, om de 70 de ani, era voinic și harnic, dar avea obiceiul să bea. Într-o zi de sărbătoare, pe când era la han și se răspândise vestea că trece Cuza, își manifestă bucuria de a strânge mâna lui Vodă.
- b. Hangiul a promis că-i dă 10 galbeni dacă face acest lucru, apucând în același timp pe domnitor de ureche. Moșul a primit, cerând pe deasupra o sticlă de rachiu.
- c. Cum l-a văzut, Vodă l-a întrebat ce face și moșul întinzându-i mâna, l-a apucat de ureche. Vodă l-a întrebat: cu cine, pe cât și ce vrea să facă cu banii?
- d. Când a aflat că a pariat cu hangiul, că a luat 10 galbeni cu care vrea să-și cumpere doi boi, Cuza i-a dat și el 10 galbeni, să-și cumpere 4 boi, dar l-a rugat să nu mai bea.

14880. Cuza Vodă și percepția

Este atestat în Moldova. S-au identificat 3 variante, care se grupează astfel:

1. *Cum inspecta Cuza Vodă administrația*. LUMINA POP., 1912, nr. 6, 2.
 - a. În Iași era o percepție deasupra unei cârciumi.
 - b. Cuza s-a dus să inspecteze percepția.
 - c. A găsit o mulțime de inscripții care interziceau intrarea în percepție fără treburi, fumatul și altele, iar înăuntru era atmosferă de cârciumă.
 - d. A constatat multe nereguli (starea rolurilor era mizerabilă, controalele erau greșite, sumele strânse nu erau consemnate, iar banii erau ținuți acasă la percepător).
 - e. Cuza și-a manifestat furia, bătând din picior (și amenințându-i cu pușcări).
 - f. Din cârciumă s-a adus băutură (6 ocale).
 - g. Era obiceiul să se aducă atâta, de câte ori băteau cei de sus în podea (de fiecare bătaie o oca).
 - h. Vodă bătuse de șase ori.
2. *Despre Cuza Vodă*. (T. Pamfile – Pov. pop. rom.). B.A.R., ms. 5093, f. 56.

a₁ (în Iași era instalată o judecătorie deasupra unei cârciumi), g₁ (După fiecare judecată, judecătorul bătea cu piciorul în podea și i se aducea din cârciumă vin și cârnați), b₁ (Cuza a asistat la un proces), d (păgubașul ieșind până la urmă și dator), h₁ (Cuza furios, a bătut din picior și a strâns din pumni), f₁ (Din cârciumă s-au adus 4 carafe cu vin, patru cârnați și pâine. S-a auzit și vocea cârciumarului care liniștea pe judecător).
3. *Cuza Vodă în inspecție*. Teodorescu-Kirileanu, **Cuza Vodă**, 157.

a₁, b₁, d, h₂ (Cuza furios, a bătut de două ori din picior), f₂ (Din cârciumă s-au adus două carafe cu vin), g, i. Vodă a izgonit pe toți slujbașii judecătoriei.

14881. Cuza Vodă și învățătorii

Este atestat în Moldova.

1. *Cuza scutește pe învățători de șosea.* Teodorescu-Kirileanu, **Cuza Vodă**, 160 (Mănăstirea Bistrița – [jud.] Neamț).
 - a. Trecând Cuza spre Tg. Neamț, la Humulești, a dat peste un învățător care lucra la șosea. Pe marginea drumului copiii învățau, iar el îi asculta.
 - b. Cercetând și aflând că așa era obiceiul, Cuza a poruncit ca învățătorii să fie scutiți de lucru la șosea.

14882. Cuza Vodă trece prin Bacău

Este atestat în Muntenia.

1. *Este, este...* DUM. POP., 1928, nr. 49–50, 3.
 - a. Odată, trebuind să treacă Cuza Vodă prin Bacău, sfatul orășenesc a delegat pe unul dintre conducătorii orașului să-l primească cu pâine și sare.
 - b. La barieră, impresionat de suita domnitorului, omul i-a oferit pâine și sare și a îngânat numai: „Este, este... Măria Ta, este...” Vodă a rupt o bucătică de pâine pe care a muiat-o în sare și a spus: „las că știu eu ce este!” Și astfel l-a scos din încurcătură.

14883. Cuza Vodă și bătrânul înțelept

Este atestat în Moldova.

1. *Cuza Vodă.* (M. Lupescu), GAZ. TRANS., 1911, (II), nr. 231, 1 (Zorleni – Bârlad / [jud.] Vaslui). Republicată: I. CREANGĂ, 1911, nr. 9, 267.
 - a. În satul Tarcău, trăia pe vremea lui Cuza un moșneag de 126 de ani, Mitrea, înțelept și cinstit. El fusese 50 de ani pădurar și cutreierase toate coclaurile, fiind bun vânător.
 - b. Cuza Vodă, trecând prin Tarcău, a stat de vorbă și cu moș Mitrea, care a vrut să îngenuncheze în fața lui. Domnitorul nu l-a lăsat, spunând că în fața bătrânilor cinștiți toată lumea se apleacă.
 - c. Au vorbit de faptul că domnul îi scăpase de robie, de clacă și despre înțelepciunea bătrâneții. Cuza i-a dat bani și l-a sărutat.
 - d. După două luni, moșul a murit și a fost înmormântat tot cu banii lui Cuza, pe care l-a blagoslovit și pe patul de moarte.

14884. Cuza Vodă și mâncarea proastă a țăranilor

Este atestat în Muntenia.

1. *Domnitorul Cuza și țăranii.* ALB. Buc., 1928, nr. 1, 3.
 - a. Alexandru Cuza, până a nu ajunge domn, de câte ori venea la cumnatul său boierul Iorgu Lambrior, și vedea cum sunt tratați țăranii de pe moșie, se întrista. El spunea că averea boierilor și buzunarul lor sunt făcute pe spinarea bieților țărani.
 - b. Odată, plimbându-se cu Lambrino pe moșia acestuia și gustând din hrana țăranilor, care consta din mămăligă mucegăită și pește stricat, sub ochii boierului încremenit de acest gest, Cuza a aruncat mâncarea.
 - c. Când a fost ales domn, cumnatul său a făcut o petrecere mare la moșie în cinstea lui. Țăranii l-au primit cu urale, presimțind că sub domnia lui Cuza, iubitor al poporului, țăranii nu vor mai cunoaște robia și sărăcia.

14885. Cuza Vodă a văzut un loc cu 14 rânduri de omăt

Este atestat în Moldova.

1. *Despre Cuza Vodă.* (T. Pamfile – Pov. pop. rom.). B.A.R., ms. 5093, f. 49 (Țepu – Tecuci / [jud.] Galați). Publicată: (Fără titlu). I. CREANGĂ, 1911, nr. 9, 274.

- a. Cuza umbla prin țară îmbrăcat mocănește și se ducea pe la stâni, unde sta de vorbă cu ciobanii.
- b. Mult s-au minunat niște baci când au auzit că domnitorul, în drumul lui prin munți, a dat de un loc cu 14 rânduri de omăt.

14886. Cuza Vodă mănâncă la plug cu un țăran

Este atestat în Muntenia.

1. (Fără titlu). (N. I. Dumitrașcu), I. CREANGĂ, 1911, nr. 9, 278 (jud. Prahova?). Republicată: *Cuza Vodă printre săteni*. DUM. POP., 1921-1922, nr. 17, 3.
 - a. Un om, lucrând la câmp și venind spre el un țăran cu care intră în vorbă, îl pofti să mănânce cu el mămăligă, ceapă și castraveți murați.
 - b. Străinul, mirat de masa săracă a plugarului, a descheiat hainele ponosite să scoată o ploscă cu vin. Văzându-i decorațiile, plugarul a înțeles cine este.
 - c. Cuza i-a spus înainte de plecare că norocul țăranilor va veni curând. După vreo trei luni, țăranii au căpătat pământ.

14887. Cuza Vodă și țiganul ce nu se sătura de băut

Este atestat în Moldova.

1. *Oca lui Cuza*. Teodorescu-Kirileanu, **Cuza Vodă**, 103 (Bârlad - [jud.] Vaslui).
 - a. Cuza Vodă, umblând odată în straie țărănești, cum avea obiceiul, se-ntâlni cu un țigan care se ploconi în fața lui. Vodă, întrebându-l dacă știe cine este, țiganul răspunse că doar n-o fi Vodă.
 - b. Când află că e chiar Cuza, ceru să mărească ocaua fiind mare bețiv. Vodă îi împlini dorința. Lucrurile s-au mai petrecut o dată la fel.
 - c. Când, întâlnindu-l pentru a treia oară, țiganul ceru din nou mărirea ocalei, Cuza se supără și-l trimise la Bahlui să mai bea apă fără oca. De-atunci a rămas vorba că pe cel ce nu se satură de băut, lumea îl trimite la Bahlui să mai bea.

14888A. Cuza Vodă și Ioan Roată

Este atestat în Moldova.

1. *Moș Roată și boierul*. (I. Creangă), OPINCA, 1885, nr. 6, 3. Republicată: *Moș Ioan Roată*. ROM. REV., 1889, 707; *Ioan Roată și Vodă Cuza*. Teodorescu-Kirileanu, **Cuza Vodă**, 71; *Ion Roată și Cuza Vodă*. CĂL., 1927, 59.
 - a. Moș Ioan Roată, țăran fruntaș, care a luat parte la „Divanul Ad-hoc“, a rugat pe un tânăr boier să vorbească mai pe înțelesul tururor. A fost batjocorit de acesta, dar nici el nu a tăcut.
 - b. După câțiva ani, trecând domnitorul și întâlnindu-l pe moș, acesta i-a întins o plângere. Când a văzut că e recunoscut de Cuza, a căzut în genunchi și, plângând, i-a povestit cum tânărul înfruntat în Divan, l-a dus la sapă de lemn, ba l-a și scuipat în obraz.
 - c. Cuza i-a dat bani să se ajute, spunându-i că de tânărul boier va avea Dumnezeu grijă. Cât privește rușinea care i-a făcut-o, o va spăla el. Și l-a sărutat unde a fost scuipat, îndemnându-l să povestească sătenilor acest lucru.

14888B. Cuza Vodă și Vasile al Diaconiței

Este atestat în Muntenia.

1. *Vasile al Diaconiței în Divanul Ad-hoc*. Rădulescu-Niger, **Mintea și Norocul**, 43.
 - a. Chemat în Divanul Ad-hoc, Vasile al Diaconiței, român de frunte din satul Stroești, a fost un vajnic apărător al Unirii. Când a început să vorbească, l-a judecat aspru pe boierul Balș, care era împotriva Unirii, până ce Balș i-a tras o palmă.

- b. Într-o zi, a trecut prin Stroești Vodă Cuza care, întâlnindu-l pe Vasile și întrebându-l ce face, acesta i-a povestit ce pățise la Divan.
- c. Cuza l-a sărutat pe obraji, zicându-i să anunțe tuturor că pe unde a trecut palma boierească a trecut și sărutarea domnească.

14889. **Cuza Vodă salvează o fată de un urs**

Este atestat în Moldova.

1. (Fără titlu). I. CREANGĂ, 1911, nr. 9, 284 (Vatra Dornei – [jud.] Suceava).
 - a. Mai mulți flăcăi s-au dus să-l vadă pe Cuza la Broșteni, la curtea unui boier. Și au stat de vorbă, s-au plimbat și au prânzit împreună.
 - b. În pădure, au auzit o fată strigând disperată din cauza ursului care era în apropiere. Vodă a omorât ursul, a dat fetei să ducă părinților ei un ban de aur și a mângâiat-o. Seara au făcut joc la conac și Cuza striga cel mai frumos la joc.

14890. **Cuza Vodă și băiețașul**

Este atestat în Moldova.

1. *Mânzul lui Cuza*. (M. Lupescu, I. CREANGĂ, 1917, nr. 1-12, 101).
 - a. Într-un sat din ținutul Bârladului, la un boier la care Cuza poposea adesea în drumurile sale, trăia un băiețaș drăcos. El știa carte și citind adesea cucoanei, aceasta a hotărât să-l facă popă.
 - b. Într-o vară, s-a dus cu el la oraș, l-a lăsat la gazdă, iar cucoana s-a dus la episcopie să vorbească despre băiat. Acesta s-a urcat într-un nuc de lângă episcopie și, când stăpâna lui a plecat spre casă, a sărit în spatele trăsorii. A doua zi, cucoana l-a mustrat.
 - c. Când venea Cuza la curte, băiețașul se ținea după el. Cuza ochea cu pistolul un galben, apoi îl dădea băiețașului care-l îndrepta cu o piatră.
 - d. Odată, văzându-l bocănind la un galben și spunând că vrea să-l îndrepte ca să-l dea înapoi, Cuza a răs și i-a dat alți bani să-și cumpere haine și cărți.

14891. **Cuza Vodă și bătrânul înțelept**

Este atestat în Muntenia și Moldova. S-au identificat 2 variante identice.

1. *Vorba lui Moș Albu*. Zanne, **Proverbele românilor**, VI, 2 (Moroieni – Târgoviște / [jud.] Dâmbovița).
2. *Vorba lui Moș Albu*. Teodorescu-Kirileanu, **Cuza Vodă**, 98.
 - a. Trecând odată Cuza spre Pitești și primind niște plângeri din partea unor țărani, Vodă găsind vinovate autoritățile locale, le-a dojenit și a voit să le înlocuiască.
 - b. Moș Albu, om bătrân, a spus domnitorului că pe oricine va pune, nedreptățile tot se vor face „pentru că de când e pământul, a bătut vântul și cât va fi pământul, va bate vântul“. Vodă a înțeles vorbele cu tâlc, care de atunci au rămas în popor.

14892. **Cuza Vodă și căraușii**

Se combină cu Tip. 14849. Este atestat în Moldova.

1. *Despre Cuza Vodă*. (T. Pamfile – **Pov. pop. rom.**). B.A.R., ms. 5093, f. 47. Republicată: *Povestiri despre Cuza Vodă*. LUM. POP., 1912, nr. 6, 3.
 - a. Un proprietar, plângându-se la București că nu i se plătește un loc, din pricina secetei, guvernul i-a răspuns să se mulțumească și cu atât, că va veni Cuza și-i va măsura moșiile, dându-le oamenilor.
 - b. Odată făcându-se mult vin, oamenii au încărcat din el și au pornit spre Galați să-l vândă. Venind ceața, au poposit și au mâncat.
 - c. S-au pomenit cu doi oameni care au mâncat cu ei, au jucat și, la ziuă, unul din ei le-a dat 5 galbeni că au petrecut cu Vodă. Peste un an a fost ales domnitor la Iași și la București + Tip. 14849 a, b.

14893. Cuza Vodă și armata

Este atestat în Muntenia.

1. *Pentru onor. Răureanu, Cuza Vodă, 16.*

- a. Într-o noapte, Cuza îmbrăcat într-un halat, a ieșit în curtea palatului. Negăsind santinela, a căutat-o și a găsit-o mâncând tolăniță. De-aceea i-a făcut morală.
- b. Soldatul, crezând că e unul din bucătari, pentru că era în halat, l-a repezit și, când Cuza l-a întrebat dacă știe cine este, santinela i-a răspuns că doar n-o fi Vodă. Numai când a aflat că este chiar Vodă, i-a întâns pâinea să i-o ție, ca să ia poziție pentru onor.

14894. Cuza Vodă și santinela

Este atestat în Muntenia și Moldova. S-au identificat 3 variante, care se grupează astfel:

1. *Ia ghici? ROM. Buc., 1894-1895, nr. 111, 3.*

- a. Cuza Vodă ședea vara la Cotroceni și-i făcea plăcere să se plimbe pe jos, îmbrăcat în haine civile.
- b. Odată a trecut pe lângă o santinelă în post, care mânca cu mare poftă (cu arma sprijinită de braț).
- c. Era un recrut cam prostuț, pe care un concetățean îl învățase să-și taie un deget la mâna dreaptă, ca să nu facă armată. Consiliul de revizie l-a înrolat însă, ca să fie pildă pentru alții.
- d. Întrebat ce mănâncă, soldatul i-a cerut să ghicească și Cuza a aflat (ridichi).
- e. Soldatul întrebându-l pe domnitor cine este, acesta l-a pus la rândul lui să ghicească (și începând de la soldat a urcat până la cel mai mare grad. Dar Cuza a spus mereu că este mai mare).
- f. Exasperat, soldatul l-a întrebat dacă nu-i Vodă și a aflat adevărul.
- g. Atunci i-a dat să-i ție mâncarea, ca să-l poată saluta.
- h. A doua zi soldatul a scăpat de armată.

2. *Cuza Vodă și santinela. CAL. SĂT., 1910, 88. Republicat: 1924, 58.*

a₁ (Cuza Vodă, travestit, avea obiceiul să umble noaptea prin oraș), b, d (mămăligă cu ridichi), e (iar soldatul dibuind printre grade), f, g, h (pentru că Doamna aflând povestea, a chemat soldatul la palat unde i-a dat o pungă cu bani și l-a rugat pe Cuza să-i dea drumul soldatului acasă).

3. *Cuza Vodă și santinela. ȚĂRĂNISM., 1932, nr. 18, 14.*

b (și a pus arma lângă gheretă), d (mămăligă cu ridiche), e (și a dibuit printre grade), f. i. A doua zi a fost chemat la palat să povestească și Doamnei întâmplarea.

14895. Cuza Vodă, sentinela și pâinea

Este atestat în Transilvania, Moldova și Muntenia. S-au identificat 3 variante, care se grupează astfel:

1. *Cuza Vodă și santinela. Întâmplări din viața Domnitorilor, 78.*

- a. Cuza Vodă se plimba îmbrăcat în haine civile (însoțit de un aghiotant ce mergea la distanță).
- b. A trecut pe lângă o cazarmă și, când a ajuns în dreptul santinelei, i-a spus să prezinte arma.
- c. Santinela, care nu-l cunoștea l-a îndemnat să-și caute de drum.
- d. Cuza l-a întrebat cum de nu cunoaște pe cel care le dă pâine.
- e. Santinela, crezând că este brutarul, a început să înjure pentru pâinea necoaptă și lipsă la cântar (amenințându-l că-l lovește cu arma).
- f. Sergentul i-a spus soldatului că a vorbit cu Vodă, care s-a dat la o parte să-i vadă mutra.
- g. Ajuns la palat, Cuza l-a admonestat pe brutar.

2. *Santinela*. Teodorescu-Kirileanu, **Cuza Vodă**, 43.

a (ca să nu-l cunoască nimeni), b, c, d₁ (Cuza i-a spus că-i va arăta el cum trebuie să se poarte cu cel care-i dă pâine), e (iar Cuza a tăcut și a plecat), g₁ (Ajuns la palat, a luat măsuri aspre să se dea soldaților pâine coaptă și grea de o oca), h. De atunci, pâinea nu a mai fost nici crudă și nici lipsă la cântar.

3. *Cuza Vodă și santinela*. ALB. Buc., 1923, nr. 50-52, 769.

b, d, e, g₁.

14896. Cuza și soldatul istet

Este atestat în Moldova și Muntenia. S-au identificat 2 variante.

1. *Cuza și soldatul*. Teodorescu-Kirileanu, **Cuza Vodă**, 42 (Broșteni – Vatra Dornei / [jud.] Suceava).

a. Cuza, voind să se convingă ce fel de armată are, s-a îmbrăcat în haine soldățești și a pornit prin mahalalele Bucureștiului, să vadă dacă sunt soldați prin cârciumi.

b. Într-o cârciumă a găsit un călăreț cu care a intrat în vorbă, apoi s-au pornit pe bătură.

c. Cum își terminase banii, călărețul care mai avea chef de băut și-a amanetat sabia.

d. A doua zi Cuza a venit în inspecție.

e. A scos pe soldatul respectiv și pe încă unul (poruncind ca primul să taie capul celui de al doilea).

f. Soldatul cu pricina s-a rugat lui Dumnezeu să i se prefacă sabia în lemn (dacă camaradul său este nevinovat).

g. Minunea s-a întâmplat (scoțând din teacă o sabie de lemn).

h. Toți au crezut în minune, în afară de Cuza și camaradul său de petrecere.

i. Păcăleala a plăcut lui Cuza care l-a făcut pe soldat caporal, sfătuindu-l să nu mai lase niciodată zălog pe la crășme. Cf. Tip. 4741.

2. *De pe timpul lui Cuza*. F. INT., 1897, nr. 35, 5.

c₁ (Un soldat a băut mult într-o cârciumă și constatând la plată că nu are bani suficienți, și-a amanetat sabia), d (și soldatul își făcuse o sabie de lemn cu mânerul vopsit), e (și a poruncit primului să înfigă sabia în al doilea), f (dacă camaradul său este nevinovat), i₁ (Cuza l-a iertat înveselit de deșteptăciunea soldatului. El fusese în cârciumă și văzuse totul).

14897. Cuza-Vodă bea doctoria unui soldat bolnav

Este atestat în Muntenia.

1. (Fără titlu). (N. I. Dumitrașcu), I. CREANGĂ, 1911, nr. 9, 279.

a. Cuza, inspectând infirmeria unui regiment, a asistat la o scenă în care un soldat bolnav n-a vrut să ia o doctorie amară.

b. Cuza a băut doctoria și a spus că este foarte dulce.

14898. Cuza Vodă și soldatul deștept

Este atestat în Muntenia.

1. *Cuza Vodă*. (N. I. Dumitrașcu), I. CREANGĂ, 1913, nr. 6, 179 (Ploiești – [jud.] Prahova).

a. Făcând o inspecție trupelor așezate în corturi la marginea Capitalei, Cuza a văzut un soldat tânăr cu un condei după ureche, lângă un maldăr de registre. Cuza l-a întrebat care este arma lui, iar flăcăul i-a răspuns că arma lui este condeiul.

b. Cuza l-a înaintat sergent și pentru că însoțitorii săi i-au spus că trebuie să-l facă întâi căprar, Cuza a răspuns că în acea zi va fi căprar, iar a doua zi va fi sergent. Și hotărârile lui au fost executate.

14899. Cum pedepsea Cuza Vodă pe soldații lui

Este atestat în Muntenia, Moldova și Transilvania. S-au identificat 4 variante, care se grupează astfel:

1. *Cum pedepsea Cuza Vodă*. F. POP., 1910, nr. 50, 5.
2. *Cum pedepsea Cuza*. VEST SAT., 1918–1919, nr. 16–17, 2.
3. *Cum pedepsea Cuza*. CAL. MIN., 1911, 238.
 - a. Un sergent înaintat sublocotenent, a părăsit corpul de gardă, ducându-se la o cârciumă.
 - b. Voia să anunțe pe mama lui de acest fericit eveniment, scriindu-i.
 - c. Cuza Vodă s-a luat după el și, în momentul când ofițerul scria: „ieri sergent, azi ofițer“, Cuza i-a strigat de la spate: „și mâine soldat prost, pentru că ai părăsit postul“.
4. *Cum pedepsea Cuza*. CAL. SĂT., 1929, 140.
 - a, b₁ (Voia să anunțe pe un prieten), c.

14900. Inspecțiile lui Cuza în armată

Este atestat în Moldova.

1. *Cum priveau soldații pe Cuza la inspecție*. I. CREANGĂ, 1913, nr. 10, 303.
 - a. Soldații așteptau cu multă bucurie inspecțiile destul de dese ale lui Cuza, care totdeauna era bine dispus.
 - b. După inspecție, Cuza vorbea cu soldații, interesându-se de viața fiecăruia și având față de ei gesturi de mare prietenie.

14901. Cuza Vodă iubea cavaleria

Este atestat în Moldova.

1. *Ce fel de armată iubea Cuza mai mult*. I. CREANGĂ, 1913, nr. 10, 302.
 - a. Lui Cuza îi plăcea în general armata, dar cel mai mult îi plăcea cavaleria. De aceea umbla în această uniformă pe care o poartă și în portrete.

14902. Cuza Vodă la manevre

Este atestat în Moldova.

1. *Cuza Vodă la manevre*. I. CREANGĂ, 1913, nr. 10, 302.
 - a. Când Cuza voia să facă un marș, toți soldații, oricât ar fi fost de obosiți, se arătau țănoși.
 - b. După lupte, le da mai multă băutură și odihnă, apoi se încingeau la joc și Cuza se plimba vesel printre ei.

14903. Oastea în vremea lui Cuza

Este atestat în Moldova.

1. *Oastea în vremea lui Cuza*. Teodorescu–Kirileanu, **Cuza Vodă**, 41 (Galați).
 - a. Cuza se îmbrăca în haine soldățești, se ducea și spunea soldaților să-și facă datoria față de țară cum și-o face și el, iar când se vor duce acasă, o să le dea pământ și o să-i scape de „boieresc“.

14904. Cuza Vodă se desparte de un regiment

Este atestat în Moldova.

1. *Povestiri despre Cuza*. Teodorescu–Kirileanu, **Cuza Vodă**, 164 (Ciuturești – Roman / [jud.] Bacău).
 - a. Cuza a venit după Unire la Iași, la regimentul 5 de linie, și a spus soldaților că vor fi trimiși la București, iar în locul lor va veni regimentul 3 de linie de acolo. Le-a atras atenția să se poarte frumos, pentru că el, părintele lor, nu mai este cu ei.
 - b. Soldații au început să plângă, iar domnitorul i-a mângâiat spunându-le că va veni mai târziu să-i vadă.

14905. Cuza Vodă și aghiotantul ce a băut prea mult

Este atestat în Muntenia.

1. *Două „încercări“*. Râureanu, **Cuza Vodă**, 18.

- a. Făcând inspectia corpului de gardă și găsim pe unul din aghiotanții lui „prea bine dispus“, Cuza l-a dojenit. Locotenentul i-a răspuns că a „încercat“ numai ocaua lui Cuza.
- b. După un an, a primit un ordin confidențial să „încearcă“ noile regulamente militare, într-un punct de frontieră, unde ofițerul a lăncizat șase luni. A fost apoi rechemat și a „încercat“ ocaua tot mai rar.

14906. Cuza Vodă era aspru cu militarii

Este atestat în Moldova.

1. *Povestiri despre Cuza*. Teodorescu-Kirileanu, **Cuza Vodă**, 164 (Ciuturești - Roman / [jud.] Bacău).

- a. Odată, în Dumineca Mare, îmbrăcat în sergent, Cuza a pornit în oraș cu alți doi sergenți, pe care i-a rugat să nu-l dea de gol.
- b. Ofițerii nu se fereau de ei, așa că au văzut multe. A doua zi, fiecare a avut pedeapsa pentru fapta lui, pentru că cu militarii Cuza era aspru.

14907. Cuza Vodă și hrana ostașilor

Este atestat în Moldova. S-au identificat 2 variante.

1. *Amintiri ostășești*. Furtună, **Firicele**, 55 (Borolea - Săveni / [jud.] Botoșani).

- a. Cuza umbla prin cârciumi și prăvălii să vadă dacă oamenii vând cu măsura dreaptă. Dacă erau prinși furând, îi amenda (și-i închidea).
- b. În vremea lui, se dădea ostașilor pâine, rachiu, mămăligă și brânză mai bună.
- c. Pe vremea lui Ghica se mânca mămăligă cu șoareci (făcută din ce se mătura din hambare).

2. (Fără titlu). Furtună, **Firicele**, 54 (Borolea - Săveni / [jud.] Botoșani).

- a, c, b.

14908. Cuza și boierii

Este atestat în Moldova.

1. *Despre Cuza-Vodă*. (T. Pamfile - **Pov. pop. rom.**). B.A.R., ms. 5093, f. 48 (Țepu - Tecuci / [jud.] Galați). Publicată: (Fără titlu), I. CREANGĂ, 1911, nr. 9, 274.

- a. Cuza a fost sprijinit de ruși. De amarnic ce era, a ucis 50 de boieri la un divan și moșiile le-a dat clăcașilor.
- b. Umbla prin sate și slujbașii se temeau de dreptatea lui. Crâșmarilor, care vindeau cu ocaua mică a lui Fălcoianu, le-a dat o altă oca, ocaua lui Cuza, care costa tot 20 de parale.
- c. Nemții cu Carol l-au răsturnat pe Cuza, care a fugit în Rusia, de unde a sperat să mai vină.

14909. Cuza Vodă a luat înscris de la boieri

Este atestat în Moldova.

1. *Povestiri despre Cuza*. Teodorescu-Kirileanu, **Cuza Vodă**, 165. (Zorleni - Tutova / [jud.] Vaslui).

- a. Când a fost ales domn, Cuza a luat în scris de la boieri că tot ce va face el va fi respectat. Numai așa a primit să fie domnitor.
- b. Boierii nu au avut ce-i face și Cuza a dezrobit poporul, ușurându-l, cum nu a mai făcut nimeni până la el.

14910A. Cuza Vodă și pieile boierilor

Este atestat în Moldova. S-au identificat 2 variante.

1. *Despre Cuza Vodă*. (T. Pamfile - **Pov. pop. rom.**). B.A.R., ms. 5093, f. 49 (Țepu - Tecuci / [jud.] Galați). Publicată: (Fără titlu). I. CREANGĂ, 1911, nr. 9, 274.

- a. Cuza a promis boierilor că le va jupui pieile (și se va liniști numai când își va înveli casele cu pieile lor).
 - b. Boierii l-au detronat (ei fiind mai mulți).
2. *De ce a fost detronat Cuza*. Teodorescu-Kirileanu, **Cuza Vodă**, 110 (Broșteni – Vatra Dornie / [jud.] Suceava).
- a (și nu va muri până nu-și va face un rând de curți domnești, care să le acopere cu pieile lor), b (pentru că a vârat groaza în ei. L-au pândit până le-a căzut în mână).

14910B. **Cuza Vodă vrea să jupoaie boierii**

Este atestat în Moldova.

1. (Fără titlu). I. CREANGĂ, 1911, nr. 9, 284 (Nemțișor – Tg. Neamț / [jud.] Neamț).
- a. Nu era zi în care Cuza Vodă să nu pomenească de boieri. Într-o zi, întrebându-l vizitiul unde vrea să meargă, el i-a răspuns că se duce să caute boieri, să le jupoaie pielea și cu ele să-și acopere palatul.

14911. **Ura lui Cuza pentru boieri**

Este atestat în Moldova.

1. *Cu cine sta Cuza mai mult de vorbă*. Teodorescu-Kirileanu, **Cuza Vodă**, 162 (jud. Vrancea).
- a. Cuza ura pe boieri și când se ducea prin țară, nu locuia acolo unde îi pregătea ispravnicul gazdă și nici nu se ducea unde erau adunați boierii.
- b. El se da jos din trăsură și se ducea acolo unde erau țărani mulți, cu care sta de vorbă despre nevoile lor.

14912. **Cuza Vodă și boierul neprimitor**

Este atestat în Moldova.

1. *Cuza Vodă și Cruceriu*. Teodorescu-Kirileanu, **Cuza Vodă**, 158 (Holda – Vatra Dornei / [jud.] Suceava).
- a. Cuza umbla peste tot ca să observe călcarea legilor, ticăloșiile și strâmbătățile.
- b. Odată, ajungând prin Bicaz, prost îmbrăcat și pe un cal cu harnașament foarte prost, a cerut găzduire la curtea boierului Cruceriu care a pus să fie dat afară.
- c. Cuza s-a dus la preot, unde a fost bine primit. A scris întâmplarea și a făcut cunoscut boierului Cruceriu că-l va îngropa în pământ până-n gât, drept pedeapsă. De spaimă, boierul a murit după puțină vreme.

14913. **Cuza Vodă se hărțuiește cu boierii**

Este atestat în Moldova.

1. (Fără titlu). I. CREANGĂ, 1911, nr. 9, 282. (Gohor – [jud.] Galați).
- a. Cuza veghea ca legile lui să fie ascultate. Voind să împartă pământul deopotrivă la toți, boierii s-au opus. Cuza le-a spus că cei ce vor avea mai mult pământ, vor asupri pe cei cu mai puțin pământ.
- b. Cuza ura pe boieri și odată, travestit în țăran, nu a fost găzduit de un boier. Acesta, când a aflat cine este, s-a dus cu trăsura după el.
- c. Cuza i-a spus că el este același cu cel de ieri și că boierii sunt lingușitori cu cei mari și asupresc pe cei mici.

14914. **Cuza Vodă înspăimântă pe un boier**

Este atestat în Moldova.

1. *Cuza joacă ursul*. Teodorescu-Kirileanu, **Cuza Vodă**, 143 (Vânători – Tg. Neamț / [jud.] Neamț?).
- a. Într-o dimineață, un boier cu familia lui priveau cum ursarul țigan își joacă ursul. La vremea mesei s-a pomenit cu un vâtaf care i-a

adus un bilet găsit pe stâlpul porții. În el scria că va veni timpul când și boierul va juca înaintea ursarului.

- b. Furios, boierul trimise vătafii să aducă ursarul cu ursul. Omorî ursul, iar ursarul protestă povestindu-i că nu el a jucat ursul, ci altcineva care i-a dat doi galbeni și i-a cerut straietele și animalul.
- c. Boierul se dumiri atunci că ursarul fusese potrivnicul său, iar Cuza și plăti țiganului 10 galbeni pentru urs.

14915. **Cuza Vodă și călugării**

Este atestat în Moldova și Transilvania. S-au identificat 4 variante identice.

1. *Cuza Vodă și starețul Mănăstirii Neamțului*. Teodorescu-Kirileanu, **Cuza Vodă**, 54 (Pașcani – [jud.] Iași).
2. (Fără titlu). REV. ÎNV., 1927–1929, 613.
3. *Cuza Vodă și starețul Mănăstirii Neamț*. (N. Mateescu). SAT., 1932, nr. 25, 15 (Iazul Starețului – Mănăstirea Neamț / [jud.] Neamț).
4. *Cuza Vodă și starețul Mănăstirii Neamțului*. Lazăr, **Povestiri istorice**, 63.
 - a. Cuza Vodă, îmbrăcat în haine sărăcăcioase, mergea pe drumul Neamțului într-o cotigă pe două roate, cu un cal. Îl ajunsese o trăsură în care era starețul Mănăstirii Neamțului.
 - b. Cum nu s-a ferit din cale, starețul porunci vizitiului să-i tragă câteva bice.
 - c. Ajungând Cuza în oraș, spuse sergentului de pază ca trăsura cu călugărul să fie adusă la poliție.
 - d. Îmbrăcat în hainele de domn, Cuza l-a primit pe stareț și l-a judecat. Mai târziu a confiscat moșiile mănăstirilor.

14916. **Cuza Vodă e închis de un egumen**

Este atestat în Muntenia.

1. *Cuza Vodă și călugării*. LUMINA SAT., Pl., 1909, nr. 2, 10.
 - a. Auzind Cuza de felul cum se poartă forțele bisericești cu nevoiașii, împreună cu un aghiotant, îmbrăcați în straietele unor țărani necăjiți, au plecat la drum într-o cotigă sărăcăcioasă.
 - b. Surprinși de ploaie, au trebuit să ia un cal dintr-o herghelie din luncă, pentru a scoate cotiga din noroi. Fiind herghelia mănăstirii din apropiere, au fost duși la egumen, să fie pedepsiți.
 - c. Egumenul i-a osândit la închisoare, ba le-a mărit numărul zilelor când Cuza făcu apel la îndurarea creștinească.
 - d. Plătind o sută de galbeni, s-au ales numai cu 24 de ore închisoare. După aceea Cuza a luat moșiile și averile mănăstirești pe seama statului.
 - e. Între multe jalbe primite de la egumenii greci, a primit și de la egumenul cu pricina. Cuza l-a primit la palat, în hainele domnești, iar alături de el era aghiotantul în straiete zdrențuroase. Egumenul i-a recunoscut și orice cerere de iertare nu i-a folosit la nimic.

14917. **Cuza Vodă plătește laptele la o mănăstire**

Este atestat în Moldova.

1. (*Cu Cuza*). GRAI. NOSTRU Buc., 1906–1907, 440 (Neamț?).
 - a. Ducându-se odată la Mănăstirea Neamțului îmbrăcat soldătește, a fost găzduit în bucătărie pe un sac prost, așezat pe jos.
 - b. Cuza a trebuit să plătească 60 de bani pentru o cană de lapte.
 - c. A scris noaptea o scrisoare despre felul cum a fost primit la mănăstire și a lipit-o în mijlocul târgului.
 - d. După puțin timp a luat toate moșiile călugărești.

14918A. **Cuza rade un călugăr**

Este atestat în Moldova.

1. *Cuza pune să radă un călugăr*. Teodorescu-Kirileanu, **Cuza Vodă**, 61 (Dobreni – Piatra Neamț / [jud.] Neamț).
 - a. Într-o vară, a intrat în Dobreni o cotiugă cu un om îmbrăcat țărănește, care a cerut de mâncare la han. A plătit apoi atât de bine, încât toți au fost uimiți.
 - b. Când să se urce în cotiugă, oamenii i-au văzut hainele strălucitoare sub cele țărănești. Înțelegând că este Cuza, i s-au închinat cum se cuvine. Cuza, după ce i-a cinstit, a pornit spre Tg. Neamț.
 - c. Pe drum a luat în căruță un călugăr care, neștiind cu cine merge, îl tot blestema pe Cuza că i-a sărăcit, luându-le averile.
 - d. Cum a ajuns în târg, Cuza a tras la un bărbier și a poruncit să-l radă pe călugăr. Apoi a plecat mai departe spre Pașcani.

14918B. **Cuza Vodă tunde un popă**

Este atestat în Moldova. S-au identificat 2 variante.

1. (*Cu Cuza*). GRAI. NOSTRU Buc., 1906-1907, 440 (Neamț).
 - I a. Cuza, îmbrăcat soldățește, a plecat prin țară călare, să vadă ce se mai întâmplă. Întâlnind un popă cu o căruță l-a rugat să-l ia și pe el, fiind obosit, iar calul l-a legat de căruță.
 - b. Întrebându-l, între altele, ce părere are despre domnitorul Cuza, popa l-a ponegrit și, când au ajuns în oraș, Cuza s-a răzbunat (l-a dus pe popă într-o frizerie și l-a tuns).
2. *Cuza și fețele mânăstirești*. Teodorescu-Kirileanu, **Cuza Vodă**, 55.
 - a, b (l-a dus într-o frizerie, i-a ras barba, i-a spus cine este și i-a luat dreptul de-a mai păstori); II a. Altădată, îmbrăcat ciobănește, s-a dus să vadă ce fac călugării. Găsindu-i chefund și luându-se la trântă, i-a dat pe toți afară.

14919. **Cuza Vodă se îmbracă în haine de fecior boieresc**

Este atestat în Muntenia.

1. *Alexandru Cuza și călugării*. Danilescu, **În drumul păcatelor**, 31 (Mangalia – [jud.] Constanța).
 - a. Îmbrăcat în haine de fecior boieresc, Cuza a poposit la un țăran sărac. Când au venit călugării de la mânăstire să strângă oamenii la lucru, el nu i-a lăsat să se ducă. Cei ce au întârziat, între cari și gazda lui, au fost ocărăți și bătuți.
 - b. Cuza a lăsat câțiva bani sub pernă gazdei și a plecat spre Neamț. La un popas a dat drumul cailor să pască în livezile mânăstirii.
 - c. Călugării au tăbărit cu bicele pe vizitiu și s-au retras când au văzut că au de a face cu un fecior boieresc.
 - d. În haine de cerșetor, a ajuns la o mânăstire, cuib de călugări greci. Starețul l-a gonit. Un călugăr, zărindu-i hainele domnești, a spus starețului și a trimis oamenii după Vodă, dar nu l-au mai găsit.
 - e. O delegație de călugări s-a dus la Cuza la Iași, rugându-l să nu le schimbe așezămintele cinstite. Cuza a promis că va veni să le vadă.
 - f. În drum spre mânăstire, a pus să se strângă osemintele copiilor lepădați, pe care călugării le-au făcut fetelor din jur. Arătând călugărilor căruța cu oseminte, le-a spus că-i desființează. La plecare a anunțat țăranii că livezile călugărilor sunt ale lor.

14920. **Cuza Vodă și fânațul mânăstirii**

Este atestat în Moldova și Muntenia. S-au identificat 3 variante, care se grupează astfel:

1. *Cuza Vodă și vâtaful*. Teodorescu-Kirileanu, **Cuza Vodă**, 44 (Broșteni – Vatra Dornei / [jud.] Suceava).
 - a. Cuza avea obiceiul să-și schimbe straietele în fel și chip, ca să cerceteze

- pe slujitori cum își îndeplinesc slujba, cum se poartă cei mari cu cei mici și bogații cu nevoiașii.
- b. Odată a pornit spre Neamț călare (îmbrăcat țărănește).
 - c. Obosit, a poposit pe drum, iar calului i-a dat drumul să pască.
 - d. Cuza a fost bătut (pentru că a călcat pământul mănăstirii).
 - e. A aflat că cel care l-a bătut era vătaful mănăstirii, un om rău.
 - f. Cuza a făcut o lege prin care a desființat bătaia.
2. *Despre Cuza Vodă*. (T. Pamfile – **Pov. pop. rom.**). B.A.R., ms. 5093, f. 48. Republicată: *Povestiri despre Cuza Vodă*. LUM. POP., 1912, nr. 6, 3.
 - b, c, d (de un călugăr, cu harapnicul pentru că călcasese pământul mănăstirii), g. S-a convins de cele ce auzise despre călugări și le-a luat averile dându-le țăranilor.
 3. *Domnul poporului*. (I. Adam). RĂS., 1912, nr. 2, 3.
 - b (îmbrăcat sărăcăcios și mângălit pe obraz), c, d (cu biciul de egumenul mănăstirii, care a sărit din trăsură. Cuza și-a cerut iertare, spunând că a poposit acolo tocmai pentru că este fânațul mănăstirii), h. Egumenul a pus pe vizitiu să-l lege, l-a dus la mănăstire, unde a poruncit să i se dea 50 de lovături de gârbaci. Cuza a tras o palmă călugărului și a arătat hainele de domn, i. Preasfinții s-au rugat de iertare și Cuza i-a muștrat pentru felul lor de viață nelegiuită și trândavă.

14921. Cuza Vodă ia cheile caselor de bani ale mănăstirii

Este atestat în Moldova.

1. (Fără titlu). I. CREANGĂ, 1911, nr. 9, 279.
 - a. Cuza și-a luat drept ajutor pe Arhimandritul Melchisedec, pe care l-a făcut ministru al Cultelor, pentru a lua averile mănăstirești.
 - b. Venind la Mănăstirea Neamțului, a cerut cheile de la casele de bani. Călugării greci le-au aruncat la icoana Maicii Domnului, fiind siguri că nu va îndrăzni să le ia de acolo.
 - c. În timp ce biserica era plină de lume, Melchisedec s-a adresat Fecioarei cerându-i cheile cu care sunt încuiate averi ce nu se întrebunțază în folosul țării. A luat cheile, a descuiat casele de bani și averile le-a vărsat statului.

14922. Cuza Vodă salvează omul bătut de călugări

Este atestat în Moldova, Muntenia și Transilvania. S-au identificat 3 variante identice.

1. (Fără titlu). (D. Furtună), I. CREANGĂ, 1911, nr. 9, 274 (Bozieni – Săveni/ [jud.] Botoșani). Republicată: *Cuza Vodă*. GAZ. TRANS., 1911, (II), nr. 236, 1; *Din viața lui Vodă Cuza*. **Firicele**, 16.
2. *Din viața lui Cuza Vodă*. NEAM. ROM. POP., 1915, nr. 21, 325.
3. *Cuza Vodă și călugării*. **Întâmplări din viața Domnitorilor**, 80.
 - a. Umblând prin țară travestit, Cuza a aflat de la un țăran cum fusese bătut și i se luase căruța cu cai de către călugării unei mănăstiri. Vrând să scurteze drumul de frica ploii, acesta a luat-o printr-un lan de cânepă. Trebuia să plătească 100 de galbeni despăgubire, ca să-și recapete avutul.
 - b. Cuza s-a dus cu țăranul la mănăstire, unde a trebuit să plătească un galben pentru o strachină de fasole. A văzut traiul călugărilor și a plecat după ce a luat căruța și caii țăranului.
 - c. Urmărit de călugări, le-a arătat cine este. A dat țăranului bani și a doua zi călugării au fost izgoniți din mănăstire.

14923. Cuza la Mănăstirea Neamțului

Este atestat în Moldova.

1. *Cuza la Mănăstirea Neamțului*. Teodorescu-Kirileanu, **Cuza Vodă**, 58

(Mănăstirea Neamț – Neamț). Republicată: *Cuza Vodă*. CULT. POP., 1923, nr. 36, 3.

- a. Cuza, îmbrăcat soldătește, a cerut, într-o zi de vară, unui călugăr de la Mănăstirea Neamțului puțină apă. Călugărul l-a dus după aceea în pivniță să-i dea fructe răcoritoare pentru drum.
- b. Văzând Cuza acolo un maldăr de cizme nepurtate, dar mucegăite, l-a întrebat pe călugăr de ce nu le dă soldaților lui Cuza. Călugărul furios a răspuns că domnitorul vrea să ia averile mănăstirilor și el s-a pregătit pentru vremuri grele.
- c. A mai adăugat apoi că banii călugărești nu ajută nimănui și simte alinare că și-a descărcat focul ce-l avea pe Cuza.

14924. **Cuza Vodă și ispravnicul ce înșală călugării**

Este atestat în Muntenia.

1. *Ispravnicul Stavarache*. Râureanu, **Cuza Vodă**, 19.

- a. Începuseră vremurile grele pentru călugări. Starețul Mănăstirii Neamțului slăbise și unii dintre călugări căutau să-și puie averile la adăpost.
- b. Călin Stavarache, ispravnic în târg, s-a îmbrăcat aidoma domnitorului și s-a dus la mănăstire unde a crezut că se află Cuza. A ascultat vaietele călugărilor, a fost ospătat cu o masă și vin bun, despre care a făcut aluzie că ar dori și el un butioaș. La plecare i s-a legat unul în spatele trăsorii.
- c. A doua zi tot târgul s-a distrat pe socoteala acestei întâmplări, iar Cuza a spus că în curând, călugării nu vor mai avea de ce se teme.

14925. **Cuza Vodă și Patriarhul Constantinopolului**

Este atestat în Moldova.

1. *Cuza Vodă și trimisul Patriarhului*. Teodorescu-Kirileanu, **Cuza Vodă**, 60 (Bârlad – [jud.] Vaslui).

- a. Patriarhul Constantinopolului, aflând că averile mănăstirilor au fost luate de Cuza, a trimis un arhimandrit să se plângă domnitorului. La început, Cuza nu l-a primit, apoi l-a chemat înaintea sa.
- b. Văzând că e ascultat cu prietenie, arhimandritul s-a obrăznicit și a început să răcnească. S-a plâns de nedreptate și Cuza a spus că nu are timp să-i mai asculte obrăzniciiile. I-a dat un picior în spate și l-a poftit afară.

14926. **Cuza Vodă și Cogălniceanu la Mănăstirea Neamțului**

Este atestat în Moldova.

1. *Cuza și Cogălniceanu la Mănăstirea Neamțului*. Teodorescu-Kirileanu, **Cuza Vodă**, 57.

- a. Într-o toamnă, spre seară, Cuza și Cogălniceanu în chip de negustori au cerut o cameră și ceva de mâncare la mănăstire. Au căpătat o odaie dosnică, cu un pat de scânduri, acoperit cu un țol și o strachină de borș cu pâine uscată.
- b. Noaptea au fost treziți de gălăgia boierilor și a vlădicilor care veneau să petreacă. Odăile erau luminate și mirosea peste tot a bunătați. În aceeași noapte, Cuza și Cogălniceanu au lucrat în odăița lor la legea secularizării averilor mănăstirești.

14927. **Cuza Vodă „ușurează” viața călugărilor**

Este atestat în Moldova.

1. *Cuza și călugării*. CAL. SĂT., 1925, 134.

- a. Cuza, poposind la o mănăstire bogată, cu călugări grași și voinici, starețul i-a spus că o duc greu. Cuza i-a răspuns răsând că o să-i „ușureze” cât de curând și s-a ținut de cuvânt.

14928. Cuza Vodă ia moșiile Mănăstirii Văratec

Este atestat în Moldova.

1. (Fără titlu). I. CREANGĂ, 1911, nr. 9, 283 (Bălțătești – Tg. Neamț / [jud.] Neamț).

- a. Cuza a preluat pe seama statului, de la Mănăstirea Văratec, moșiile Cănești și Cioara ale căror venituri le încasau mai cu seamă maicile.

14929. Cuza Vodă și călugării desfrânați

Este atestat în Muntenia.

1. *Cuza Vodă*. Rădulescu-Codin, *Din trecutul nostru*, 160.

- a. Cuza, îmbrăcat în haine țărănești, a plecat în Moldova să vadă ce se petrece. A poposit la o mănăstire, unde călugării lacomi și trândavi petreceau cu femei, băutură și mâncare.
- b. Cum a ajuns la București, a poruncit ca acești călugări să fie închiși, iar moșiile să treacă în seama statului.

14930. Cuza Vodă și echipajul luxos al egumenului

Este atestat în Moldova.

1. (Fără titlu). (P. Savin), I. CREANGĂ, 1911, nr. 9, 278 (Jorăști – [Tg.] Bujor / [jud.] Galați). Republicată: *Povestiri despre Cuza Vodă*. LUM. POP., 1912, nr. 6, 4.

- a. Umblând prin țară, Cuza s-a întâlnit cu egumenul unei mănăstiri, într-un echipaj luxos. L-a oprit și i-a spus că asta nu e călugărie, ci boierie.
- b. A luat averile și moșiile mănăstirii, pe care a închis-o, și a dat din pământ țăranilor. Pe călugării greci i-a dat afară din țară, pentru că erau niște trântori.

14931. Cuza Vodă și călugării Mănăstirei Mărgineni

Este atestat în Muntenia.

1. *Domnitorul Cuza și călugării de la Mănăstirea Mărgineni*. FLAC., 1937, nr. 21, 7.

- a. Un călător, bătând la poarta Mănăstirii Mărgineni și cerând găzduire, a fost condus la bucătărie să împartă cu bucătarul odaia acestuia. Bucătarul i-a arătat niște fasole foarte mare care fierbea și din care nu mănâncă orice muritor.
- b. La cină, bucătarul s-a ospătat bine cu călătorul, cu pasăre și vin bun. La al doilea clondir, când limbile s-au dezlegat, călătorul a aflat de orgiile superiorilor mănăstirii, de jaful lor, la care numai Cuza ar putea pune capăt.
- c. Călătorul și-a arătat straietele strălucitoare, apoi a trimis pe bucătar să-i cheme suita care nu era departe și a început inspecția.
- d. La plecare, condus cu temeneli, nimeni nu a observat ochii strălucitori ai bucătarului. Peste câteva zile, secularizarea a stricat tihna călugărilor superiori.

14932. Cuza Vodă doarme la portarul mănăstirii

Este atestat în Moldova.

1. (Fără titlu). I. CREANGĂ, 1911, nr. 9, 282 (Gohor – Tecuci / [jud.] Galați).

- a. Cuza a dat pământ țăranilor. Îi ura pe boieri și pe călugări, pentru că erau zgârciți și se purtau rău cu poporul.
- b. Umbla prin țară travestit să vadă cum i se îndeplinesc legile. Odată, poposind la o mănăstire, unde călugării și boierii erau la masă, nu a fost primit și a trebuit să doarmă la portar.
- c. A doua zi a lăsat lipită de poarta mănăstirii o scrisoare, în care spunea cine este și porunca călugărilor să părăsească mănăstirea. Moșia a dat-o țăranilor.

d. Cuza a făcut și legea armatei, iar flăcăii nu mai erau prinși cu arcanul.

14933. **Cuza Vodă este gonit de călugări**

Este atestat în Moldova.

1. *Cuza Vodă la Mănăstirea Neamțului*. Teodorescu-Kirileanu, **Cuza Vodă**, 61 (Hangu – Piatra Neamț / [jud.] Neamț).

- Primind veste că vine Cuza la mănăstire, preparațiile erau în toi. În acel moment, cerând găzduire doi țărani, călugării i-au gonit spunând că nu e loc pentru ei decât la poartă, cu vițeii și purceii. Și ei s-au dus acolo, apoi au dispărut. Cărutașul care-i adusese a găsit un fișic cu galbeni în căruță.
- Călugării l-au așteptat zadarnic pe Cuza, dar au aflat scris pe un stâlp din târg că Vodă fusese la mănăstire. După scurtă vreme s-au luat toate averile mănăstirilor.

14934. **Cuza Vodă, găzduit în dosul unui coteț**

Este atestat în Muntenia.

1. (Fără titlu). (Gh. Fira), I. CREANGĂ, 1911, nr. 9, 283 (Ștefănești – Drăgășani / [jud.] Vâlcea).

- Cuza, travestit în cerșetor, a cerut găzduire la o mănăstire. Starețul, care se legăna într-un leagăn de mătase, l-a trimis în dosul unui coteț, unde a căpătat o bucată de mămăligă cu ceapă.
- A doua zi a aflat că vitele cele multe erau ale starețului. Când s-a dus la București, a dat ordin să fie goniți călugării din mănăstiri.

14935. **Cuza Vodă la Mănăstirea Florești**

Este atestat în Moldova.

1. *Povestiri despre Cuza*. Teodorescu-Kirileanu, **Cuza Vodă**, 165 (Zorleni – Totova / [jud.] Vaslui).

- Auzind despre ticăloșiile ce se petreceau la mănăstiri, Cuza s-a dus la Mănăstirea Florești, unde a cerut găzduire. Călugărul îngrijitor i-a pretins a doua zi plată pentru odihnă și masă.
- Când drumețul i-a amintit că porunca lui Cuza era ca oamenii să fie găzduiți fără plată, l-a înjurat, iar Cuza i-a tras o palmă.
- În ajutorul călugărului au venit și alții. Cuza neavând încotro, a trebuit să-și arate hainele domnești, iar călugării au înlemnit.
- La fel s-a petrecut și la alte mănăstiri. Cuza când a văzut ce fac călugării cu averile mănăstirilor, le-a luat pe seama statului.

14936. **Cuza Vodă poruncește ca mănăstirile să fie sălașul drumeților**

Este atestat în Moldova. S-au identificat 2 variante.

1. *Cuza* (P. Savin), I. CREANGĂ, 1910, nr. 8, 241.

- Cuza avea obiceiul să joace cu țărani, îmbrăcându-se țărănește. Numai când cineva vorbea de rău pe domnitor, își arăta decorațiile.
- El dăduse ordin ca mănăstirile să fie ajutor poporului (sălașul drumeților, pentru că erau bogate).
- Odată, bătând la poarta unei mănăstiri, nu a fost primit. A doua zi, auzindu-se că vine Cuza, s-au făcut mari pregătiri.
- Cuza a ceut cheile de la casa de bani pe care a stampilat-o. La fel a făcut cu cămările lor pline de bogății. Apoi a gonit din țară toți călugării greci și le-a luat moșiile.

2. *Povestiri despre Cuza*. Teodorescu-Kirileanu, **Cuza Vodă**, 165 (Zorleni – Totova / [jud.] Vaslui).

- (pentru că moșiile le-au fost date să ajute din venitul lor pe cei necăjiți, drumeții să fie găzduiți omenește, iar vitelor să li se dea cele de trebuință),
- Călugării însă petreceau și se îmbuibau, iar cele de prisosință trimiteau în țara lor, cei mai mulți fiind greci.

14937. Cuza Vodă descoperă potlogăriile călugărilor

Este atestat în Muntenia.

1. *Cuza Vodă*. (Șt. Tuțescu), I. CREANGĂ, 1913, nr. 1, 11 (Călimănești – Rm. Vâlcea / [jud.] Vâlcea).
 - a. Se zice că Cuza a fost omorât de un cizmar cumpărat de un boier. Acesta a otrăvit cizmele care i-au uscat picioarele.
 - b. Îmbrăcat în mocan, vânzător de lână, Cuza umbla pe la mănăstirile grecești, să vadă cum se poartă călugării cu săracii și nu a fost bine primit.
 - c. Cuza poruncise ca orice drumeț să capete câte o jumătate de vin, când poposea acolo. Dar călugării dădeau numai câte o litră și restul îl opreau. Așa s-au purtat și cu el, când i-au dat și fasole, din care a gustat puțin ca să nu dea de bănuț.

14938. Cuza Vodă la împăratul Napoleon al III-lea

Este atestat în Moldova.

1. *Povestiri despre Cuza*. Teodorescu-Kirileanu, **Cuza Vodă**, 164 (Ciuturești – Roman / [jud.] Bacău).
 - a. Odată, Cuza s-a dus la Napoleon al III-lea, împăratul Franței. Când s-a înapoiat, avea manta împărătească, semn că el nu mai este sub ascultarea nimănui.

14939. Cuza Vodă și trimisul lui Napoleon al III-lea

Este atestat în Moldova.

1. *Nici un trădător*, CAL. SĂT., 1929, 140.
 - a. Napoleon al III-lea a trimis lui Cuza o scrisoare secretă, printr-un ofițer credincios. Cuza a întins-o aghiotantului său, poruncindu-i s-o citească.
 - b. Cum ofițerul francez l-a făcut atent că e un act secret, Cuza a răspuns că în țara lui nu sunt trădători și a pus să citească scrisoarea.
 - c. Ofițerul francez a fost pofțit la o masă cu vin de Cotnar. La plecare a spus că înțelege că cu asemenea vinuri nu pot fi trădători în România.

14940. Cuza Vodă la Sultan

Este atestat în Muntenia.

1. (Fără titlu). GRAI. NOSTRU Buc., 1906–1907, 354 (Câșla – [jud.] Tulcea). Republicată: *Cuza și Sultanul*, Teodorescu-Kirileanu, **Cuza Vodă**, 144.
 - a. Pe vremea când Sultanul îl strâmtora pe Cuza să-i plătească bir, după ce a făcut sfat cu boierii, domnitorul a plecat la Constantinopol cu 20 de voinici.
 - b. A intrat cu forța în camera Sultanului și l-a forțat să semneze un catastif că țara nu-i mai plătește bir, altfel îl ucide cu sabia. Sultanul a semnat și Cuza a plecat fericit.

14941. Cuza Vodă și aghiotanții care-i semănau

Este atestat în Moldova.

1. *Povestiri despre Cuza*. Teodorescu-Kirileanu, **Cuza Vodă**, 163 (Ciuturești – Roman / [jud.] Bacău).
 - a. Când s-a dus la Constantinople să se înfățișeze Sultanului, Cuza a luat cu el doi aghiotanți care-i semănau foarte bine. Pe unul din ei l-a pus la mijloc și turcii i-au dat cinste de domn.
 - b. Numai când a văzut că Sultanul are gânduri bune, s-a dat pe față. Când s-a înapoiat în țară și a făcut o unire statornică și-a ales un rând de miniștri la București.

14942. Cuza Vodă și obiceiurile turcești

Este atestat în Moldova.

1. *Românul deasupra turcului*. Teodorescu-Kirileanu, **Cuza Vodă**, 145 (Fălticeni – [jud.] Suceava).

- a. Cuza Vodă a fost primit la Constantinopol cu cinste mare. A luat masa cu sultanul și, după obiceiul turcesc, trebuiau să ia cafeaua în altă cameră unde nu era voie să bei vin. Cuza nu a ascultat pe sfetnicii Sultanului și a luat paharul cu vin cu el.
- b. După cafea, Cuza a închinat către Sultan și cei de față, golind paharul. Când Sultanul l-a întrebat mirat de ce bea vin după cafea, Cuza a răspuns că obiceiul turcesc este de-a sfârși masa cu cafea, iar cel românesc, cu vin după cafea. El a respectat obiceiul românesc pentru ca românul să fie deasupra turcului.

14943. **Cuza Vodă impresionează pe Sultan prin deșteptăciunea lui**

Este atestat în Muntenia.

1. *Cuza Vodă*. Rădulescu-Codin, **Din trecutul nostru**, 165.

- a. Când a fost Cuza la Istanbul, împăratul turcesc, impresionat de frumusețea și deșteptăciunea lui, a eliberat robii români, dându-le voie să plece în țara lor.
- b. Printre robi era și unul Călin, cu nevasta lui, care slujise ani de zile unui turc. A căpătat în schimb o vacă și câteva sute de franci, apoi l-a lăsat să plece, cu părere de rău.
- c. Călin s-a statornicit în Sămăila, iar drumul care trecea pe lângă casa lui s-a numit „Drumul lui Călin Robul”.

14944. **Cuza Vodă și nebunia lui Grigore Alexandrescu**

Este atestat în Muntenia.

1. *Au ce să piardă*. HAZ. SAT., 1915, nr. 2, 3.

- a. Cuza se plimba cu unii din miniștrii lui și cu Vasile Alecsandri, când i s-a adus vestea că Grigore Alexandrescu a înnebunit.
- b. Cuza a întrebat întristat, ce au scriitorii din Muntenia de-și pierd mințile. Unul din miniștri a răspuns că au ce să piardă.
- c. Cuza l-a făcut atent pe Alecsandri de răspunsul ministrului.

14945. **Cuza Vodă și Balica**

Este atestat în Moldova.

1. *Balica și Cuza Vodă*. Teodorescu-Kirileanu, **Cuza Vodă**, 32.

- a. Balica, unul din judecătorii tribunalului din Suceava, iubit din pricina firii sale, avea obiceiul să numească pe tinerii ușuratici și fără ocupație – Chirapleși – adică pierde vară.
- b. Din această categorie era și Cuza până a nu fi ales domn. Îi plăcea să petreacă și să glumească cu Balica.
- c. După înscăunare, Cuza, întâlnindu-l odată pe Balica, l-a întrebat ce-i fac Chirapleșii. Balica a răspuns că nu fac prea bine fiindcă lipsește unul dintre ei. Această glumă, povestită de Cuza, l-a făcut celebru pe Balica.

14946. **Cuza Vodă și generalul Tell**

Este atestat în Transilvania.

1. *Cuza Vodă și generalul Tell. Întâmplări din viața Domnitorilor*, 83.

- a. Cogălniceanu, prieten intim cu Cuza, stăruia să-l numească pe generalul Tell ministru. Cuza făgăduia, dar nu se ținea de cuvânt.
- b. Odată, când Cogălniceanu îi reaminti acest lucru, Cuza îl rugă să miște mereu din cap 10 minute așa cum făcea Tell. Cogălniceanu nu a reușit mult timp.
- c. Atunci Cuza i-a spus că el a amețit zguduindu-și capul două minute și vrea să-l facă ministru pe Tell care-și mișcă capul de 30 de ani?

14947. Cuza Vodă și Radu Anghel

Este atestat în Muntenia.

1. *Cuza Vodă*. Rădulescu-Codin, **Din trecutul nostru**, 163.

- a. Pe vremea lui Cuza Vodă, Radu Anghel, care era la închisoare, a făgăduit căpitanului închisorii o pereche de desagi cu galbeni, dacă îl face scăpat și căpitanul a primit.
- b. Radu Anghel s-a dus la curtea lui Cuza, căruia i-a povestit totul, iar Cuza l-a lăsat liber să facă rost de bani.
- c. Cu desagii plini, l-a anunțat pe Vodă, apoi s-a dus și i-a dat căpitanului. Cuza a băgat pe căpitan în închisoare. Pe Radu Anghel l-a lăsat liber două luni, iar banii pe care Anghel îi luase de la un evreu, i-a dat înapoi acestuia.

14948. Detronarea lui Cuza Vodă

Este atestat în Moldova.

1. *Detronarea lui Cuza*. Teodorescu-Kirileanu, **Cuza Vodă**, 111.

- a. Cuza a făcut ocaua, a dat pontașilor câte 6 fâlcii de pământ și a avut grijă de popor.
- b. Când boierii l-au simțit pe Cuza că vrea să dea țăranilor pământ, l-au rugat pe Brătianu să-l împuște pe Cuza, și-l vor face pe el rege.
- c. Brătianu s-a dus la Cuza, l-a anunțat că boierii vor să-l detroneze. Cuza a mărit numărul străjilor, dar a fost silit să abdice.
- d. L-au pus într-o trăsură, l-au scos din București, au tras apoi clopotele, ca să zică lumea că a murit.

14949. Cuza Vodă este detronat de boieri

Este atestat în Moldova.

1. *Scoaterea lui Cuza din domnie*. Teodorescu-Kirileanu, **Cuza Vodă**, 110 (Ciuturești - [jud.] Bacău).

- a. Când l-au detronat pe Cuza, ofițerul de serviciu, i-a spus santinelei care avea poruncă să nu lase pe nimeni să intre, că va veni, cu mai mulți boieri la domnitor, la miezul nopții.
- b. Au descuiat cu o cheie și, intrând fără zgomot, au ieșit apoi cu domnitorul îmbrăcat civil. Santinela a priceput șiretenia ofițerului, care-l pusese să stea cu spatele, ca să nu vadă nimic.

14950. Cuza Vodă este însemnat cu fierul roșu de boieri

Este atestat în Moldova.

1. (Fără titlu). (D. Furtună), I. CREANGĂ, 1911, nr. 9, 275 (Săveni - [jud.] Botoșani). Republicată: *Sfârșitul lui Vodă Cuza*, **Firicele**, 20.

- a. Într-o zi, Cuza dormea fericit. La cap era clopoțelul inventat de el, care-i dădea de știre ce se petrece prin țară.
- b. Ciocoilor nu le plăcea ce făcea Cuza. Doi dintre ei, Comănău și Miluță, au intrat noaptea la domn. I-au pus pe spate fierul roșu, sub pretextul că nu ține cu dreptatea și norodul.
- c. Deși anunțat de clopoțel, nu s-a împotrivit, și când a scăpat, a fugit la muscali.
- d. Se spune că ar mai fi feciori de-ai lui care vor veni. Ei vor scăpa lumea de munca grea, iar pieile boierilor vor fi șindrilă pentru curțile pe care acum și le pardosesc cu galbeni.

14951. Pribegia lui Cuza Vodă

Este atestat în Moldova.

1. *Despre Cuza Vodă*. (T. Pamfile - **Pov. pop. rom.**). B.A.R., ms. 5093, f. 49 (Țepu - Tecuci / [jud.] Galați). Publicată: (Fără titlu). I. CREANGĂ, 1911, nr. 9, 49.

- a. În pribegia lui, Cuza venea adesea la Ruginoasa, îmbrăcat mocănește. Când își dădea seama că i se cunoaște prezența, pleca plângând.

- b. Când și-a simțit sfârșitul, și-a comandat un sicriu. A venit în haine mocânești de care s-a dezbrăcat, apoi s-a așezat în sicriu și a murit. Vezi și Tip. 15237.

14. Dabija Vodă 14957–14958

14957. Dabija Vodă

Este atestat în Muntenia.

1. *Dabija Vodă*. Candrea, A., **Din bătrâni**, 34.
 - a. Venirea lui Dabija Vodă la domnie a bucurat pe toată lumea, pentru că era un boier de țară cu suflet bun și cunoștea curtea. El nu avea ură sau bănuială asupra nimănui. Era milos și trimitea de la masa lui bucate și vin, când auzea vorbind prin ogradă oamenii săraci.
 - b. Făcea divane dese, ca să nu zăbovească oamenii cu nevoile lor. Bea din oală roșie de pământ, zicând că-i mai dulce vinul așa.
 - c. Fiind din ținutul Putnei și știind că oamenii au dobândă bună din vii, a făcut obiceiul să se dea de pogonul de vie câte un leu. Acest obicei a dăinuit și sub alți domnitori.

14958. Dabija Vodă om bun, dar bețiv

Este atestat în Muntenia.

1. *Dabija Vodă*. Candrea, a., **Din bătrâni**, 34.
 - a. Dabija Vodă, om de țară, bun dar bețiv, obișnuia să țină câte un divan dimineața și unul seara.
 - b. La beție era iute și condamna la spânzurătoare. A doua zi nu-și mai amintea ce făcuse. De-aceea cunoscându-i firea, oamenii erau sloboziți, pentru că îi condamna în asemenea momente. Se știa că domnului îi va părea rău, a doua zi. El a domnit patru ani și jumătate.

15. Despot Vodă 14962

14962. Despot Vodă

Este atestat în Moldova și Muntenia. S-au identificat 2 variante.

1. *Despot Vodă*. Procopovici, **Cronica lui Ioan Neculce**, 18.
 - a. Despot Vodă a fost sluga lui Despot cel Mare.
 - b. Despot cel Mare a murit (la Veneția sau la Râm).
 - c. Despot Vodă s-a sfătuit cu celelalte slugi să se dea drept nepotul lui Despot cel Mare și să împartă averea între ei. Lui să-i dea numai scrisorile și puțină avere (și actele doveditoare).
 - d. A izbutit să convingă pe venețieni de cele susținute de el.
 - e. A luat scrisorile și hrisovul de la Carol, împăratul nemților.
 - f. A ajuns domn în Moldova.
2. *Despot Vodă*. Candrea, A., **Din bătrâni**, 97.
 - a (și nu ruda acestuia), b (la Veneția), c, d (și că este moștenitor de drept), f.

16. Duca Vodă Constantin 14966–14967

14966. Duca Vodă Constantin

Este atestat în Muntenia

1. *Constantin Duca Vodă*. Candrea, A., **Din bătrâni**, 57.
 - a. Constantin Duca Vodă, cu toate că era tânăr, era înțelept, vorbea cu blândețe și judecata nu o făcea decât după ce asculta cu răbdare pe împricinați.
 - b. Pe unii boieri, care voiau să stăpânească pământul țăranilor pe nedrept, îi oprea să facă asemenea fapte.

14967. Detronarea lui Duca Vodă

Este atestat în Muntenia.

1. *Vodă vrea, iar Hâncu ba!* Urechia, V. A., **Cum era odinioară**, 82.
 - a. Săturându-se de domnia jefuitoare a lui Duca Vodă și sprijiniți de boierii iubitori de țară ca Mihalcea Hâncu, serdarul Durac, clucerul Constantin, poporul a pornit să-l detroneze pe Duca.
 - b. Solia, formată din 12 țărani bătrâni, a spus lui Vodă că țara este sătulă de biruri și nu-l mai vrea. Duca a înțeles și a promis că va pleca în trei zile, deși trimisese pungile cu aur regulat la Constantinopole și avea speranța unei reveniri.
 - c. Cu rădvanele încărcate de bogății și păzit de boieri, a ieșit din Iași, iar Hâncu a format noul guvern.
 - d. După câteva zile, Duca a revenit cu oaste turcească.

17. Dumitrașcu Cantacuzino 14970–14971**14970. Dumitrașcu Cantacuzino**

Este atestat în Muntenia

1. *Dumitrașcu Cantacuzino*, Candrea, A., **Din bătrâni**, 36.
 - a. Dumitrașcu Vodă cu Kir-Huseim-Pașa au mers la Iași. A luat domnia, iar pe Pașă l-a ținut o lună de zile, lăsându-l să jefuiască fără de milă de tot avutul lor, pe oamenii de la țară.
 - b. Pe hanul tătareșc, hagi Gherei, cu oastea lui, l-a așezat pentru iernat la Orhei, Lăpușna, Iași și Hârlău, unde au jefuit și au făcut cruzimi. După două luni, au lăsat țara vlăguită.

14971. Firea lui Dumitrașcu Cantacuzino

Este atestat în Muntenia.

1. *Dumitrașcu Cantacuzino*, Candrea, A., **Din bătrâni**, 37.
 - a. De neam grec țarigrădean, Dumitrașcu Cantacuzino fusese vistiernic mare pe vremea lui Grigore Vodă Ghica.
 - b. Era vorbăreț, șiret și înșelător. Nevasta o lăsase la Țarigrad și luase fata unei rachierite, pe care o purta ca pe o doamnă adevărată. El silea nevestele boierilor să se plimbe cu ea.
 - c. Când a fost mazilit, a luat-o cu el la Țarigrad și a măritat-o după un grec, o slugă de a lui.
 - d. Era bătrân, nu avea dinți în gură și a fost o nenorocire pentru țară.

18. Gașpar Vodă 14975**14975. Gașpar Vodă**

Este atestat în Muntenia și Moldova. S-au identificat 2 variante identice.

1. *Gașpar Vodă*. Candrea, A., **Din bătrâni**, 99.
2. *Gașpar Vodă*. Procopovici, **Cronica lui Ion Neculce**, 20.
 - a. Turcii au bătut pe Gașpar Vodă la Tutova.
 - b. Întorcându-se leșii spre țara lor, un tătar a ucis pe hatmanul leșesc, fără să știe cine este. Când și-a dat seama, după ceasornicul lui cu nestemate, s-a înjunghat.

19. Gheorghe Ștefan Vodă 14977–14984**14977. Gheorghe Ștefan Vodă**

Este atestat în Muntenia și Moldova. S-au identificat 2 variante.

1. *Gheorghe Ștefan Vodă*. Candrea, A., **Din bătrâni**, 112.
 - a. Gheorghe Ștefan nu ajunsese încă domn.
 - b. Rămânând văduv, a întâlnit într-o zi o jupâneasă săracă, frumoasă și

tânără, anume Safta, din neamul Boieștilor, care mergea cu rădvanul la Iași. S-a suit cu sila în rădvanul ei și l-a îndreptat spre casa lui.

c. Până la urmă a primit și ea, s-au cununat și a ajuns doamnă.

2. *Gheorghe Ștefan Vodă*. Procopovici, **Cronica lui Ion Neculce**, 27.
b, c.

14978. **Gheorghe Ștefan Vodă, logofăt**

Este atestat în Moldova și Muntenia. S-au identificat 2 variante.

1. *Gheorghe Ștefan Vodă*. Procopovici, **Cronica lui Ioan Neculce**, 27.

a. Pe vremea când era mare logofăt, Gheorghe Ștefan ședea odată la divan cu toiagul și cu fluierul la gură. Iordachi Cantacuzino întrebându-l dacă zice din fluier, el i-a răspuns că da, ca să coboare caprele de la munte, dar vede că ele nu mai vin.

b. Nimeni nu a priceput că el aștepta să vină de peste munte oștile ungurești (ca să-i dea domnia).

2. *Gheorghe Ștefan Vodă*. Candrea, A., **Din bătrâni**, 113.

a, b.

14979. **Gheorghe Ștefan Vodă și bivolarul**

Este atestat în Moldova și Muntenia. S-au identificat 2 variante.

1. *Gheorghe Ștefan Vodă*. Procopovici, **Cronica lui Ioan Neculce**, 28.

a. Trecând cu oastea ungurească prin Roman, ca să-l scoată pe Vasile Lupu din domnie, lui Gheorghe Ștefan i-a ieșit în cale un bivolar beat. Acesta, bătând din palme, i-a spus că-i stă mai bine domn decât boier.

b. Întrebându-l pe bivolar ce dorește, acesta a cerut o butie cu vin (pe care s-o bea în sănătatea domnului).

c. Gheorghe Ștefan a poruncit primarului să plătească butia cu vin (și bivolarul a băut-o cu tovarășii lui).

2. *Gheorghe Ștefan Vodă*. Candrea, A., **Din bătrâni**, 113.

a, b (dar nu are cu ce s-o plătească), c (făcând cheful bivolarului).

14980. **Gheorghe Ștefan Vodă persecută pe doamna și fiul lui Vasile Vodă**

Este atestat în Muntenia și Moldova. S-au identificat 2 variante identice.

1. *Gheorghe Ștefan Vodă*. Candrea, A., **Din bătrâni**, 114.

2. *Gheorghe Ștefan Vodă*. Procopovici, **Cronica lui Ioan Neculce**, 28.

a. Gheorghe Ștefan, luând domnia, a pus un semn pe nasul doamnei lui Vasile Vodă și al fiului ei, Ștefăniță Vodă.

b. A vrut astfel să-și bată joc de doamnă, care l-a blestemat spunându-i că a uitat când a fost în slujba soțului ei. Atunci a trimis-o la Buciulești, unde a închis-o, după ce i-a luat averea.

14981. **Gheorghe Ștefan Vodă persecută pe frații Cantacuzino**

Este atestat în Muntenia și Moldova. S-au identificat 2 variante.

1. *Gheorghe Ștefan Vodă*. Candrea, **Din bătrâni**, 116.

a. Gheorghe Ștefan Vodă l-a prins pe Toma Vornicul Cantacuzino la Suceava. S-a hotărât să-l aducă și pe fratele său Iordachi Cantacuzino din țara leșească.

b. Prinzându-i pe amândoi, i-a închis împreună cu doamna lui Vasile Vodă la Buciulești, unde i-a chinuit și le-a luat averile.

c. A poruncit de două ori armașului mare Hăbășescul să-i omoare, dar acesta nu s-a grăbit.

d. Constantin Vodă Basarab, domnul muntean, a trimis cerere de iertăciune pentru cei doi boieri.

e. Trimisul domnului muntean se numea Ușurelul.

f. Gheorghe Ștefan i-a iertat pe frații Cantacuzino și le-a dat înapoi moșiile.

2. *Gheorghe Ștefan Vodă*. Procopovici, **Cronica lui Ioan Neculce**, 28.
b, c, d (la rugămintea fratelui lor, Constantin Postelnicul Cantacuzino),
e (pentru că a venit într-o zi și o noapte de la București la Iași, i-a rămas
acest nume), f.

14982. Gheorghe Ștefan Vodă ia moșiile fraților Cantacuzino

Este atestat în Muntenia.

1. *Gheorghe Ștefan Vodă*. Candrea, A., **Din bătrâni**, 118.

- a. Iordachi Cantacuzino și fratele lui Toma, au luat toate moșiile
Ciaureștilor. Mai târziu le-au dat înapoi.
b. În același timp, nu se știe din ce cauză, Racovițeștii au luat și ei moșii
de ale Ciaureștilor. Nu le-au mai dat înapoi și au rămas în stăpânirea
lor Racovul și altele.

14983. Gheorghe Ștefan Vodă își repudiază soția

Este atestat în Moldova.

1. *Gheorghe Ștefan Vodă*. Procopovici, **Cronica lui Ioan Neculce**, 30.

- a. Gheorghe Ștefan și-a trimis soția, pe Safta, cu care fusese silit să se
însoare, la țară. Pentru că o urâse totdeauna și-a luat o țiitoare din
țări străine.
b. Doamna Safta a mai trăit multă vreme după moartea lui Gheorghe
Ștefan.

14984. Gheorghe Ștefan Vodă vrea să revie la domnie

Este atestat în Muntenia și Moldova. S-au identificat 2 variante.

1. *Gheorghe Ștefan Vodă*. Candrea, A., **Din bătrâni**, 117.

- a. După ce s-a dus în țara ungurească, Gheorghe Ștefan a mai umblat
să capete oaste și pe la nemți, la leși, la Moscova (și în Suedia).
b. Voia să vină din nou în scaunul Moldovei.
c. Împăratul Rusiei i-a dăruit o cruce de aur cu pietre scumpe, în valoare
de 400 de pungi de bani.
d. Toți l-au purtat cu vorbe și nu i-au dat ajutorul cerut.
e. A murit la Moscova, iar mai târziu a fost adus în țară și îngropat la
Cașin (mânăstirea lui).

2. *Gheorghe Ștefan Vodă*. Procopiu, **Cronica lui Ioan Neculce**, 30.

- a, c (ca să-și adune oaste, să vină în Moldova), d. e.

20. Ghica Vodă Alexandru 14988–14990

14988. Ghica Vodă Alexandru

Este atestat în Moldova și Muntenia. S-au identificat 2 variante.

1. *Ghica Vodă*. Procopiu, **Cronica lui Ioan Neculce**, 31.

- a. Ghica Vodă era de neam Arbănaș.
b. De mic, împreună cu un copil turc sărac, a plecat la Țarigrad să-și
găsească stăpâni. Pe drum și-au promis ca cel care va ajunge om
mare, să ajute pe celălalt.
c. La Țarigrad s-au despărțit și turcul a ajuns pașă, apoi mare vizir
(nimerind întâi la agă și slujind din stăpân în stăpân a devenit pașă.
Apoi, cu ajutorul unui om de vază, a ajuns vizir (cunoscut cu numele
de Kiuprulul).
d. A adus mari servicii împărăției turcești.
e. Ghica a ajuns și el la curtea lui Vasile Vodă, fiind întâi negustor,
apoi vornic și la urmă capichehaie de Țarigrad.
f. Venind cu Gheorghe Ștefan la Țarigrad, vizirul și-a recunoscut
prietenul și l-a chemat în ascuns.
g. Vizirul și-a amintit de făgăduiala din copilăria lor.

h. Vizirul l-a pus domn pe Ghica ([după]¹ a doua domnie a lui Gheorghe Ștefan).

2. *Ghica Vodă*. Candrea, A., **Din bătrâni**, 119.

b, c, d (potolind revoltele care zdruncinaseră împărăția turcească și a rămas vizir pe viață, laudat de toți turcii), e, f, g (și i-a spus că-l va face domn în Moldova), h (când Ștefan Gheorghe a fost chemat la poartă).

14989. Ghica Vodă Alexandru iubea plugarii

Este atestat în Muntenia.

1. *Alexandru Ghica*. Rădulescu-Codin, **Legende**, 101 (Priboeni – Găești / [jud.] Argeș).

a. Alexandru Ghica iubea plugarii. A făcut școli în toată Valahia. Când s-a făcut școală în satul Priboeni, cântau copiii un cântec pentru domnitorul lor.

14990. Lui Ghica Vodă Alexandru i s-a spus „Împușcă Vițel“

Este atestat în Moldova.

1. *Vodă Ghica și vrâncenii*. Hârnea, **Povestea Vrancei**, 14. Republicată: *Vodă „Împușcă-Vițel“*. CAL. F. LUMEA., 1932, 60.

a. Alexandru Ghica Vodă, voind să cunoască mai bine țara, oamenii și necazurile lor, a plecat spre Vrancea. După un drum greu, a ajuns pe acele locuri, unde pe costișa unui deal a împușcat un vițel.

b. Cei de față s-au mirat, iar Vodă a chemat pe stăpâna vitei, o babă, căreia i-a dat o pungă cu galbeni. I-a spus că a făcut acest lucru pentru ca localnicii să-și amintească de el.

c. De-atunci i-a rămas numele de: „Împușcă-Vițel“.

21. Grigore Ghica 14994–14995

14994. Grigore Ghica

Este atestat în Muntenia.

1. *Cum s-a fu] liberat țigani*. VORBE BUNE, 1907–1908, nr. 11, 19.

a. Vodă Ghica era îndrăgostit de domnița Ruxandra, sora lui beizadea Alecu, care era și frumoasă și vestită gospodină. Ea însă mai avea și pe un țigan chipeș, căruia îi promisesese că va interveni la Vodă să-l elibereze.

b. Vodă a venit odată la masă și ea a pregătit niște plăcinte excepționale, din care a mâncat multe. I-a spus că poate să-i ceară orice. Ruxandra a cerut eliberarea țiganilor și a obținut-o.

14995. Grigore Ghica și boierii

Este atestat în Muntenia.

1. *Boierii lui Grigore D. Ghica-Vodă*. Urechia, V. A., **Cum era odinioară**, 34.

a. Boierii, împreună cu preotul Onofrei, au pus la cale răsturnarea lui Vodă. Tânărul beizadea Costache, fiul lui Grigore Ghica, a rugat-o pe iubita lui, Marioara, să se ducă noaptea la biserica Enei, să vadă ce se petrece.

b. Fata s-a dus și a aflat de nemulțumirile boierilor față de Vodă, care pustiise țara și de felul cum va decurge complotul. Ea a reușit să fugă, stingând lumânarea pe care o ținea preotul în mână, apoi a comunicat totul beizadelei, cerându-i ca în schimbul purtării ei, s-o ia de nevastă.

c. Cum beizadeaua a refuzat, a hotărât să se răzbune. A povestit totul boierului G. Filipescu, care a luat-o aliată în conspirația împotriva lui Vodă.

1. În text: „la“ (n. ed.).

- d. Vodă și-a pregătit rădvanele să ia calea Ardealului. Sfetnicul său credincios Trăznea, aflând unde se vor aduna boierii complotiști, i-a promis că-i va aduce pe toți legați.
- e. Nici nu s-au adunat bine boierii, că s-au trezit cu Trăznea și pandurii. Deși Mărioara, fiica lui Trăznea, îi înștiințase, nu au mai putut scăpa, iar Mărioara a înnebunit apărând viața tatălui ei. Vezi și Tip. 14870.

22. Ioan Vodă cel Cumplit 14999

14999. Ioan Vodă cel Cumplit

Este atestat în Muntenia.

1. *Ioan Vodă cel Cumplit*. Candrea, **Din bătrâni**, 24.
 - a. Ioan Vodă cel Cumplit a fost unul dintre cei mai tirani domni. Odată a ars pe un vlădică, bănuț de avuție.
 - b. De groază, mitropolitul Teofan a fugit peste munți, ca să nu fie și el închis ca alți călugări.
 - c. Pe unii călugări îi îngropa de vii, iar pe boieri îi omoara în fel și chip.

23. Ieremia Vodă 15003

15003. Ieremia Vodă

Este atestat în Muntenia și Moldova. S-au identificat 2 variante identice.

1. *Ieremia Vodă*, Candrea, **Din bătrâni**, 99.
2. *Ieremia Vodă*. Procopovici, **Cronica lui Ioan Neculce**, 19.
 - a. Ieremia Vodă și-a ascuns multă avere la Mănăstirea Sucevița, într-un beci de sub curțile domnești.
 - b. După moartea lui, doamna a venit cu ginerii ei din Polonia și au luat averea. Au făcut oaste în țara leșească și au venit înapoi în Moldova.

24. Iliș Vodă 15007–15008

15007. Iliș Vodă

Este atestat în Muntenia.

1. *Iliș Alexandru Vodă*. Candrea, **Din bătrâni**, 30.
 - a. Iliș Vodă și doamna lui au fost buni și milostivi. Dacă domnul făcea o judecată, iar pârâtul nu avea cu ce achita pedeapsa, îi da din buzunarul lui pentru a plăti pe datornic.
 - b. Făcea multe milostenii și era foarte îndurător. În zilele lui a fost liniște și belșug în țară.

15008. Iliș Vodă turcitul

Este atestat în Muntenia și Moldova. S-au identificat 2 variante.

1. *Iliș Vodă*. Candrea, **Din bătrâni**, 96.
 - a. Iliș Vodă s-a turcit (feciorul lui Petru Vodă).
 - b. După moartea lui, a rămas o fiică creștină, care s-a măritat cu un grec bogat.
 - c. Grecul era sulger la poarta otomană.
2. *Iliș Vodă*. Procopovici, **Cronica lui Ioan Neculce**, 18.
 - a, b (vestit la Poartă), c.

25. Lăpușneanul Alexandru 15012–15013

15012. Lăpușneanul Alexandru

Este atestat în Moldova și Muntenia. S-au identificat 2 variante.

1. *Alexandru Vodă Lăpușneanul*. Procopovici, **Cronica lui Ioan Neculce**, 19.

- a. De la a doua domnie a lui Lăpușneanul Vodă, domniile au început a se așeza mai cu temei în scaun, la Iași.
- b. Când s-a întors la domnie a doua oară, turcii l-au sfătuit să taie boierii ca să le slăbească puterea.
- c. El a tăiat boierii mari (mulți dintre ei).
- d. A ales în locul lor dintre curtenii de țară: pe Racovițești, Sturzești, Băilești și pe mulți alții.

2. *Alexandru Lăpușneanul*. Candrea, **Din bătrâni**, 99.

b, c (pe toți), d.

15013. Alexandru Lăpușneanul a zidit Mănăstirea Slatina

Este atestat în Muntenia și Moldova. S-au identificat 2 variante.

1. *Alexandru Lăpușneanul*. Candrea, **Din bătrâni**, 96.

- a. Alexandru Lăpușneanul a zidit Mănăstirea Slatina, pe locul unde se afla un paltin. Un sihastru, care trăia pe acele locuri, duminica și la zile mari, vedea în paltin o lumină în timpul Liturghiei (multe lumini).
- b. Sihastrului i s-a arătat în vis Maica Domnului care i-a spus să meargă la Alexandru Vodă, îndemnându-l să facă acolo o mănăstire.
- c. A adus în acel lăcaș și capul Sf[ântului] Grigorie Bogoslov, care se păstrează într-o raclă făcută [din]¹ argint și pietre scumpe.

2. *Alexandru-Vodă Lăpușneanul*, Procopovici, **Cronica lui Ioan Neculce**, 18.

a (o lumină), c.

26. Matei Basarab 15017–15019

15017. Matei Basarab

Este atestat în Muntenia.

1. *Răspuns de om deștept*. LUMINIȚA, 1936–1937, nr. 5, 18.

- a. Plimbându-se Matei Basarab singur, în noapte, pe străzile Bucureștiului, a întâlnit un tânăr cam beat. Aflând că este din București, i-a spus că oamenii din oraș nu prea sunt cumsecade.
- b. Tânărul a fost de acord cu el, adăugând că știe doi oameni cumsecade în București: pe domnitor și pe el. Răspunsul l-a distrat mult pe Vodă.

15018. Matei Basarab și văduva ostașului

Este atestat în Transilvania.

1. *Răspłata domnească. Întâmplări din viața Domnitorilor*, 42.

- a. Plimbându-se odată travestit, Matei Basarab a întâlnit o fetiță săracă, care se ducea să vândă niște haine, ca să cumpere pâine. A aflat de la ea că și-a pierdut tatăl în război și că mama ei a făcut zadarnic jalbe domnitorului pentru că nu a primit răspuns.
- b. Vodă i-a spus să aducă o altă jalbă la curte, unde el o va aștepta. O va înmâna domnitorului care o va ajuta, pentru că nu va putea suferi ca soția și copilul unui ostaș, care și-a sacrificat viața pentru țară, să îndure lipsuri. Și s-au despărțit după ce i-a dat fetei doi galbeni.
- c. Un vecin le-a spus că trebuie să fi fost Vodă. Când mama și fetița s-au dus la palat, au primit un hrisov cu dreptul la pensie, pentru faptele vitejești ale eroului căzut în luptă.

15019. Matei Basarab zidește Mănăstirea Bolovani

Este atestat în Muntenia.

1. *Legenda Mănăstirii de la Bolovani*. ALB. Buc., 1898, nr. 49, 1553.

- a. În apropiere de cătunul Schit (jud. Olt?) se văd și azi ruinele fostei Mănăstiri Bolovani, zidită în vremea și din porunca lui Matei Basarab.

1. În text: „în“ (n. ed.).

- b. Această falnică mânăstire, cu ziduri groase de 2 picioare și înalte de 3 stânjeni, a fost surpată de apele Oltului, ca o pedeapsă dumnezeiască, pentru că Matei Vodă a făcut-o cu sila. Vezi și Tip. 12440, 12773.

27. Mavrogheni Niculaie 15023

15023. Mavrogheni Niculaie

Este atestat în Transilvania. S-au identificat 2 variante identice.

1. *Cele 10 porunci*. (G. Coșbuc). CAND., 1914, nr. 2, 12.
2. *Cele 10 porunci. Întâmplări din viața Domnitorilor*, 61.
 - a. Îscându-se un război între turci și austrieci, Muntenia a avut mult de suferit, mai ales din cauza slugărniceii domnului său, Niculaie Mavrogheni. Acesta a silit până și preoții să ia haină de salahor și să încarce mărfuri în porturi, pentru întreținerea fortărețelor turcești de pe malul bulgar al Dunării.
 - b. Mitropolitul nu a îndrăznit să i se opună, iar marele logofăt a avut prea multe pe cap.
 - c. Odată, pe când Vodă a dat un prânz pe câmp boierilor, a zărit printre salahori un bătrân cu barba albă. Aflând că e preot, Vodă i-a cerut să-i spuie cele 10 porunci.
 - d. Popa a început să numere cele 10 cetăți turcești pentru care cărau mărfuri, adăugând că de când cu războiul, cele 10 porunci ale religiei au fost înlocuite cu altele.
 - e. De rușinea mitropolitului care era lângă el, Vodă a dat ordin ca preoții să nu mai facă salahorie. Popa cu pricina a fost făcut protopop și a rămas prieten pe viață cu mitropolitul. Cf. Tip. 15665.

28. Mihai Viteazul 15027–15034

15027. Mihai Viteazul

Este atestat în Moldova.

1. *Mihai Viteazul*. I. CREANGĂ, 1913, nr. 8, 236 (Vatra Dornei – [jud.] Suceava)¹.
 - a. Copil de domn, la moartea părinților săi, Mihai Viteazul a fost îndepărtat de neamuri ca să-i moștenească averea. De aceea a crescut ca orice copil orfan și sărac.
 - b. Mergând cu oile la munte, a văzut 24 de șerpi cu capetele împreunate, care făceau mărgean. El a gândit că cel[ui] ce va poseda acest mărgean, i se va împlini orice dorință.
 - c. Un corb a furat mărgeanul și Mihai, urmărindu-l, a ajuns în țara turcească, unde [corbul] l-a depus la picioarele lui Mihai.
 - d. Crescut de Sultan, la 20 de ani fiindu-i dor de țară, Mihai a luat calul năzdrăvan din grajdul Sultanului și a plecat acasă.
 - e. A curățat țara de păgâni și răufăcători și a ajuns domn. În 7 ani cât a domnit, a biruit 7 crai și împărați și a zidit 7 biserici și mânăstiri.

15028. Mihai Viteazul și călăul

Este atestat în Transilvania.

1. *Mihai Viteazul și călăul*. Lazăr, *Legende istorice*, 57.
 - a. În Muntenia ajunsese domn, prin banii dați turcilor, Alexandru Bogdan, care se purta rău cu poporul. Ban al Olteniei pe aceea vreme era Mihai. Om drept, nu lăsa pe turci să jefuiască țara.

1. Pe o foiță de hârtie atașată manuscrisului, găsim următoarea adnotare: „15.027. 1. Republicat de Gaster, în *Children's stories from Rumanian Legends & Fairy Tales* [adaos de Virgiliu Florea] (n. ed.).

- b. Temându-se Bogdan ca Mihai să nu-i ia tronul, l-a arestat și l-a adus la București să-i taie capul. Trecând pe lângă o biserică, Mihai s-a rugat, promițând să facă și el o biserică dacă va scăpa.
- c. Călăul, un țigan pe care Mihai îl salvase de la moarte, a scăpat securea din mână, iar boierii și poporul au cerut iertare domnului pentru Mihai. După un timp, Mihai s-a urcat pe tron.

15029. Mihai Viteazul și tătarii

Este atestat în Muntenia.

1. *Mihai Viteazul*. Rădulescu-Codin, **Din trecutul nostru**, 109.

- a. Mihai Viteazul întinsese masă bogată cu mai marii oștirii, înveselindu-se că au scăpat de dușmani. Au zărit venind în goană oastea tătarească, care a slobozit tunul în semn de începere a bătăliei.
- b. Mihai Vodă a trimis o solie în care cerea tătarilor să înceapă lupta a doua zi, iar tătarii au acceptat.
- c. Mihai și ostașii lui au închis muntele, au oprit apa Dâmboviței și au pus stăvilă să se strângă cât mai multă apă. Tătarii au pornit în zori pe Dâmbovița în sus, ca să întâlnească oastea lui Mihai Vodă.
- d. În drum, aproape de Cetățenii-din-Vale, cârciumarul Baci, strâns în chingi să spună tătarilor unde se află Mihai, i-a păcălit să rămână pe loc și să înceapă bătălia noaptea.
- e. În acest timp, românii au strâns multă apă și când au tăbărit tătarii, s-a ridicat stăvilă și apa a înecat toată tătarimea. Cf. Tip. **14749A, B; 14750, 14751, 14752**.

15030. Mihai Viteazul și turcii

Este atestat în Muntenia. S-au identificat 2 variante.

1. *Mihai Viteazul*. Rădulescu-Codin, **Din trecutul nostru**, 108.

- a. Mihai Viteazul a avut lupte cu turcii (la Stoenestii de azi și la „Colțul-Albinei“).
 - b. Au murit mulți români în aceste lupte.
 - c. Pe Valea Cheii se află o cruce.
 - d. Împrejurul crucii sunt mormintele celor căzuți în lupta cu turcii.
 - e. Acolo se văd uneori jucând comori.
 - f. Tot acolo a fost și o cetate de lemn.
 - g. Ca să pândească venirea turcilor și ca ei să nu înainteze pe Dâmbovița la deal, Mihai Viteazul a pus strajă în „Colțul Albinei“.
2. *Mihai Viteazul*. Rădulescu-Codin, **Din trecutul nostru**, 109.
- c, e (ale căror flăcări iau forma de șanțuri lungi), d, f.

15031. Luptele lui Mihai Viteazul cu turcii

Este atestat în Muntenia.

1. *Mihai Viteazul*. Rădulescu-Codin, **Din trecutul nostru**, 108.

- a. Când s-a bătut cu turcii care au venit pe valea Dâmboviței, Mihai Viteazul s-a suit în „Colțul Albinei“, ca să urmărească trupele vrăjmașe și să aștepte și pe ceilalți români de peste munți și din Moldova.
- b. Tot acolo, au făcut domnii români o înțelegere cum să scape de păgâni.
- c. La Stoenestii au fost și lupte, căci s-au găsit urmele multor oase de oameni.
- d. Mihai Viteazul a avut la Rucăr, în dealul Sasului, un palat ale cărui urme se văd și azi.

15032. Mihai Viteazul și Stroe Buzescu

Este atestat în Muntenia.

1. *Mihai Viteazul și Stroe Buzescu*. Rădulescu-Codin, **Legende**, 76 (Vlădoaia – [jud.] Mehedinți).

- a. Năvălind odată turcii de la Calafat spre Strehăia, Mihai Viteazul cu oastea lui cea mică și-a dat seama că nu [le]¹ poate ține piept.
- b. În toiul luptei, a apărut o ceată de voinici, condusă de Stroe Buzescu, cu ajutorul cărora au gonit pe turci.
- c. Drept recunoștință, Buzescu a primit moșia Vlădeasa, stăpânită apoi de urmașii lor, Vlădoienii.
- d. Stroe Buzescu a făcut case, cu meșteri aduși din Turcia. Pârjolite de turci, casele nu au fost complet distruse pentru că erau făcute din zid.

15033. Mihai Viteazul și moșnenii din Ploiești

Este atestat în Muntenia.

1. *Moșnenii din Ploiești și Mihai Vodă*. Urechia, V. A., **Legende române**, 254. Republicată: **Întâmplări din viața Domnitorilor**, 41.

- a. Vrând să facă din satul moșnenesc Ploiești oraș, Mihai Viteazul a chemat pe pârcălabul satului și i-a cerut să îl vândă. Pârcălabul a refuzat spunând că ei nu vor să fie iobagi, iar moșneanul ce se lepădă de ogorul strămoșesc, devine rob.
- b. După un timp, Mihai Viteazul l-a chemat din nou, oferindu-i moșia Băicoiul, pământ dublu decât Ploiești, pe care el l-a cumpărat. Astfel moșnenii vor rămâne oameni liberi. Pârcălabul a primit și târgul s-a numit tot Ploiești.

15034. Mihai Viteazul construiește catedrala de la Alba Iulia

Este atestat în Transilvania.

1. *Legenda Mitropoliei de la Alba Iulia*. Lazăr, **Legende istorice**, 59.

- a. Cucerind Transilvania, Mihai Viteazul a intrat în Alba Iulia, unde nobilii români și unguri i s-au închinat. A hotărât apoi să facă acolo o mitropolie românească, o catedrală și o reședință metropolitană. Cei de altă lege s-au împotrivit.
- b. Mihai a pus de s-au adus două vase cu apă curată, una sfințită de preoții români și alta de cei de altă lege. Au pus apa în alte vase cu gura îngustă și fiecare a sigilat-o.
- c. După 25 de zile, apa sfințită a preoților români era curată, iar cealaltă, deși puseseră sare în ea, mirosea. Mihai dovedind puterea rugăciunii, a pus de s-a construit catedrala și reședința metropolitană. Vezi și Tip. **12635, 15988**.

29. Mircea cel Mare 15037–15042

15037. Mircea cel Mare

Este atestat în Transilvania, Muntenia și Moldova. S-au identificat 4 variante, care se grupează astfel:

1. *Condeiele lui Vodă*. Urechia, V. A., **Legende române**, 228.

- a. Mircea cel Mare, domnul Țării Românești, a plecat spre Polonia să încheie un tratat împotriva ungarilor.
- b. A ajuns într-un sat într-o zi de sărbătoare și a văzut oamenii lucrând.
- c. A aflat, prin trimisul lui, că oamenii fac condeie pentru Vodă și a văzut că ei fac săgeți (pentru că numai răvașe scrise cu astfel de condeie înțeleg dușmanii, așa cum i-au explicat sătenii).
- d. Vodă a plecat mulțumit.
- e. A încheiat tratatul cu Polonia și Moldova, iar apoi a dus „condeiele” la curtea sa.

2. *Condeiele lui Mircea Vodă*. F. POP., 1901, 559.

- a, b (adunați la casa primarului), c (condeie cu care să scrie dușmanilor, așa cum i-a explicat un țaran), d.

1. În text: „în” (n. ed.).

3. *Condeiele lui Mircea Vodă*. DEȘTEPT., 1901, nr. 90, 1.

a, b (adunați la casa primarului), c (pentru că dușmanilor se scrie cu asemenea condeie, ca să înțeleagă răvașul, i-au explicat țăranii), d (în Polonia).

4. *Condeiele lui Vodă*. Lazăr, **Legende istorice**, 38.

a₁ (Mircea Vodă bătuse în câteva rânduri pe turci și unguri. Cum nu avea liniște, trecea prin sate să vadă dacă oamenii sunt pregătiți pentru noi atacuri), b (la curtea primarului), c (de cele cu care să se scrie pe pielea dușmanilor o scrisoare ca să nu se mai șteargă), d (lăudând pe primar și pe săteni că sunt bine pregătiți pentru luptă).

15038A. Mircea Vodă și clopotul

Este atestat în Muntenia.

1. *Clopotul lui Mircea Vodă*. (Șt. St. Tuțescu), I. CREANGĂ, 1918, nr. 1, 10 (Călimănești – Rm. Vâlcea / [jud.] Vâlcea).

- Mircea Vodă, purtând războaie multe, a vrut să puie un clopot pe muntele Cozia, ca să anunțe pe toți românii când este țara atacată.
- Lațturile s-au rupt și clopotul a căzut în Olt, unde este și azi. În 1903 i s-a văzut toarta de aur.

15038B. Mircea Vodă și clopotul de la Cozia

Este atestat în Muntenia.

1. *Legendă*. Zanne, **Proverbele românilor**, VI, 66.

- Când a zidit Mircea Vodă Mănăstirea Cozia, pe lângă multe moșii frumoase și mari cu care a înzestrat-o, i-a dăruit și un clopot mare. A hotărât ca până unde se vor auzi sunetele clopotului, până acolo să fie stăpână mănăstirea.
- Când a fost tras clopotul, a scăpat în Olt, de nu s-a mai văzut. Cazna la care domnitorul a pus pe oameni, ca să încerce să-l scoată, a fost zadarnică.
- Pe vreme de secetă i se văd toartele, apa fiind mică.

15039. Mircea Vodă la stână

Este atestat în Muntenia.

1. *Mircea cel Bătrân*. (Șt. St. Tuțescu), GHILUȘUL, 1913, nr. 2, 7 (Velești – Oltețu / [jud.] Dolj).

- Plecând Mircea Vodă la vânătoare și prinzându-l o furtună, s-a rătăcit de suită și a nimerit la niște ciobani.
- Acolo a cerut de mâncare și ciobanii au spus că nu au bucate împărătești. Vodă le-a răspus că nu cere asemenea bucate pentru că „mai bine ca foamea nu e nimic la pontul ei“.

15040. Mircea Vodă și călugărul

Este atestat în Muntenia.

1. *Mircea Vodă și călugărul*. (Șt. St. Tuțescu), I. CREANGĂ, 1913, nr. 11, 11 (Călimănești – Rm. Vâlcea / [jud.] Vâlcea).

- Când se ducea la Cozia, Mircea Vodă trecea pe un pod de piele ce se strângea. Odată, un călugăr, spunându-i că au trecut turcii, a coborât la vale și a fost prins.
- Nevasta și slujnica ei s-au înecat în „Lacul Doamnei“, Mircea a blestemat banii lui rămași într-o peșteră, de unde nu i-a putut lua nimeni.
- Acolo se află o grădină cu felurite flori. Doi țigani au luat din aceste flori și au pus în grădinile lor.

15041. Mircea Vodă și paharnicul Udrea

Este atestat în Transilvania.

1. *Un obicei vechi*. **Întâmplări din viața Domnitorilor**, 5.

- a. În noaptea de Înviere, domnitorul, doamna și toți sftetnicii, venind de la slujbă împreună cu Mitropolitul, s-au așezat la masă.
- b. Dintre toți curtenii lipsea paharnicul Udrea, închis pentru că uneltise cu Mihail Basarab să răstoarne pe Mircea Vodă de pe tron și să-i ia locul. El era însă iubit de toată lumea, care hotărâse să-l scape.
- c. Mitropolitul a făcut rugăciunea. Când ajunse la pasajul iertării păcatelor a spus domnitorului că acea zi este a iertărilor și i-a înmănat cererea de iertare pentru Udrea, pe care domnitorul a aprobat-o.
- d. Udrea a fost adus la masă și iertat de domn. De-atunci a rămas obiceiul domnilor de demult, să ierte sau să reducă pedeapsa osândiților în noaptea Învierii.

15042. Mircea Vodă cioban la oi

Este atestat în Muntenia.

1. *Mircea cel Mare*. (Șt. St. Tuțescu), GHILUȘUL, 1914, nr. 1-2, 14 (Velești - Oltețu / [jud.] Dolj).
 - a. Mircea Vodă a fost cioban la oi. Nu ședea niciodată pe jos lângă foc, ci își făcea scaun din tufe.
 - b. Odată, i-au intrat vitele într-o vie și au mâncat din struguri. Stăpânul, vrând să-i ia vitele, Mircea a spus că-i dă rodul lor, așa cum ele au luat rodul viei. Stăpânul viei a acceptat, ba l-a chemat pe Mircea ori de câte ori era de făcut o judecată dreaptă.

30. Mircea Ciobanul 15046-15047

15046. Mircea Ciobanul

Este atestat în Muntenia.

1. *Mircea Vodă Ciobanul* (C. Rădulescu-Codin), I. CREANGĂ, 1909, nr. 1, 3 (Priboeni - Găești / [jud.] Argeș). Republicată: GAZ. TRANS., 1909 (I), nr. 11, 1; PRIETEN. NOSTRU, 1911-1912, 158; **Legende**, 72.
 - I a. Pe vremea năvălirilor barbare, oamenii se refugiau pe unde puteau, iar cei tineri, strânși în jurul domnitorilor se luptau cu dușmanii.
 - b. Într-un sat pustiu rămăsese numai o femeie, Năneasa, cu gândul că prăpădul nu va ajunge până la ea. S-a trezit într-o bună zi cu un băiețuș frumos, care i-a spus că-i fiul lui Ștefan Vodă, de care s-a rătăcit în timpul bătăliei.
 - c. Cum femeia nu s-a încumetat să iasă din bârlog, copilul a crescut la ea, uitând cine a fost.
 - II a. Murind un om bogat, a lăsat fiecăruia dintre fiii săi câte o ladă. Una conținea aur, a doua pământ și a treia carne și oase. Flăcării luându-se la sfadă cum să împartă moștenirea, au plecat la judecată la divan.
 - b. Poposind la casa babei Năneasa, Mircea le-a spus intenția tatălui lor: primul băiat să ia banii, al doilea pământul și al treilea vitele. Și oamenii s-au dus acasă mulțumiți de judecata lui.
 - c. La Divan s-a auzit de acest lucru și a fost adus la domnie, sub numele de Mircea Vodă.
 - d. Mircea a adus-o și pe Năneasa s-o arate boierilor, apoi a dat ordin să i se dea atâta pământ cât va colinda cu caprele într-o zi. I s-a dat moșia Domnească. Cf. Tip. 14750, 15783.
 - e. Mircea nu s-a purtat bine cu boierii mai târziu. A fost numit Mircea Ciobanul pentru că păzise caprele în copilărie.

15047. Mircea Ciobănașul

Este atestat în Muntenia.

1. *Negru Vodă și Mircea Ciobănașul*. Rădulescu-Codin, **Din trecutul nostru**, 76.

- a. Un copil rătăcise în Suseni, venind din lume. O femeie miloasă, care-l luase de suflet, nu reușea să-l facă să se dezbrace. El se spăla numai pe cap sub pretext că este curat.
- b. Odată l-a dezbrăcat totuși și a văzut că Mircea avea pe piept Soarele, pe spate Luna și pe umeri doi luceferei.
- c. Vestea a ajuns din gură în gură până la divan și copilul a fost ales domn sub numele de Mircea Vodă.
- d. Femeia nu a mai fost lăsată să pască caprele pe unde umblase înainte copilul cu ele. Și ea s-a plâns la domnie, fără să știe cine este domnitor. Mircea a recunoscut-o și i-a dat Domneasca, atâta pământ cât a putut umbla cu caprele într-o zi.
- e. Piscul unde a păzit Mircea caprele s-a numit „Piscul lui Mircea“.

31. Movilă Irimia 15051

15051. Movilă Irimia

Este atestat în Moldova.

1. (Fără titlu). Niculiță-Voronca, **Datine și credințe**, 712 (Botoșani – [jud.] Botoșani).
 - a. Pe când grecii căsăpeau pe turci la noi în țară, un turc de rang a cerut azil unui țăran, badea Irimia, care l-a ascuns. Când a trecut primejdia, l-a ras, l-a îmbrăcat țărănește și l-a trecut Dunărea.
 - b. După un timp, a venit firman de la Poartă că badea Irimia a fost numit domn sub numele de Irimia Movilă.

32. Neagoe Basarab 15055

15055. Neagoe Basarab

Este atestat în Muntenia.

1. *Neagoe-Vodă Băsărabă*. Candrea, **Din bătrâni**, 19.
 - a. Neagoe Vodă, feciorul Părvului Voinicul, luând domnia, a făcut mănăstiri în țară, la Ierusalim și în locuri sfinte. A zidit, de asemenea, Mitropolia de la Târgoviște și Mănăstirea de la Curtea de Argeș, vestită prin meșteșugul lucrăturilor în piatră.
 - b. Timp de 9 ani cât a domnit, a dovedit înțelepciune, împăcându-se cu vecinii. A ajutat pe Nifon Patriarhul în cearta cu Radu cel Mare. Când a murit Patriarhul, i-a adus trupul în țară și l-a pus peste mormântul lui Radu, ca să-l scoată de sub afurisenia lui Nifon.
 - c. Într-o noapte, trăsnetul a crăpat lespedeza în două. Din trupul Sfântului] a curs un izvor care, pătrunzând în mormânt, a spălat trupul lui Radu, care a rămas curat și iertat.
 - d. Neagoe Vodă a visat că Radu-Vodă a venit să-i mulțumească pentru binele ce i l-a făcut, aducând moaștele Sfântului] Nifon să-l ierte.

33. Negrea Basarab 15059

15059. Negrea Basarab

Este atestat în Moldova.

1. *Fata lui Negrea*, **Două povești istorice**, 26.
 - a. Negrea Basarab avea o fată frumoasă la care veniseră mulți pețitori, dar ea voia să rămână lângă tatăl ei. Unul dinre pețitori, un demnitar păgân, fiind refuzat, porni război împotriva lui Negrea.
 - b. În fruntea oștirii lui Negrea era fata lui cea vitează, care a răpus pe demnitar. Tatăl ei, fiind rănit, s-a retras la un schit.
 - c. În primăvara următoare, Negrea a început lupta cu dușmanii care

cotropiseră țara. Fata a fost ucisă, iar păgânii alungați. După puțină vreme s-a stins și Negrea. El a rămas în amintirea moldovenilor ca un domn bun și iubitor de popor.

34. Petru Rareș 15063–15068

15063. Petru Rareș

Este atestat în Transilvania, Moldova și Muntenia. S-au identificat 4 variante, care se grupează astfel:

1. *Visul lui Petru Rareș*, Lazăr, **Legende istorice**, 55.
 - a. Petru Rareș a fost frate vitreg cu Bogdan, care a urmat la domnie după Ștefan.
 - b. Nu a putut trăi la curte și a plecat în lume.
 - c. S-a ocupat cu comerțul de pește.
 - d. Mergând odată cu carele de pește, a poposit pe drum (lângă râul Bârladului).
 - e. A visat că dealurile din jur, care erau de aur, i s-au închinat.
 - f. Povestind argaților visul lui, aceștia i-au prorocit că vor vinde bine peștele.
 - g. Când să pornească, a aflat că a fost numit domn (de la ceata de boieri care l-au întâmpinat și care i-au comunicat în același timp moartea lui Ștefăniță Vodă).
 - h. A dăruit carele cu pește argaților săi.
 - i. A pornit la Suceava.
2. *Viața de pescar a lui Petru Rareș*, F. POP., 1901, 593.
 - a₁ (Petru Rareș era fiul lui Ștefan cel Mare și al unei frumoase negustorese de pește din Hârlău), c (făcând năvoade și mreje din care cauză a primit și numele de Majă), d (într-un sat din Tutova), e₁ (A visat măririle la care va ajunge), g (de la armata care-i venise în cale), i.
3. *Petru Vodă Rareș*. Procopovici, **Cronica lui Ioan Neculce**, 16.
4. *Petru Vodă Rareș*. Candrea, **Din bătrâni**, 93.
 - a₂ (Când Petru Rareș a fost numit pentru prima oară domn, era plecat la Galați cu măjile de pește. Boierii și mitropolitul i-au trimis haine, caretă domnească și slujitori, să-l aducă în scaunul domniei), d (la Docolina), e, f, g (de la gloata care l-a întâmpinat și l-a îmbrăcat în haine domnești), h (pe care i-a scutit de dări, pe tot timpul domniei lui).

15064. Petru Rareș și mama lui

Este atestat în Moldova.

1. *Petru Rareș*. Mirea, **Legende**, 164.
 - a. Într-o colibă de pe malul Brateșului, locuia Petru Rareș cu mama sa Domnica și argatul Cerinat.
 - b. Crescut cu dragoste, flăcăul învățase carte, era voinic, primul la joc, la treabă, la vânătoare sau la pescuit. Credincioasa sa slugă, Cerinat, îl scotea din toate primejdiile pe flăcăul ce visa numai înfăptuirea unor lucruri mari.
 - c. Adesea își întreba mama de ce este totul atât de năvalnic în el. Maică-sa îl liniștea spunându-i că va veni poate vremea când va putea săvârși vitejii și va fi vultur între oameni.

15065. A doua domnie a lui Petru Rareș

Este atestat în Muntenia și Moldova. S-au identificat 2 variante.

1. *Petru Vodă Rareș*. Candrea, **Din bătrâni**, 95.
 - a. Petru Rareș era închis în cetatea Ciceului, în Țara Ungurească (și avea necazuri și din partea nemților și a ungarilor).
 - b. Doamna lui Petru Rareș, fiica unui crai sârb, a trimis o scrisoare la

Poartă, vizirului, printr-o slugă credincioasă, ca să intervină pe lângă unguri să-l elibereze.

- c. Petru Rareș a fost eliberat și s-a dus la Poartă.
- d. Vizirul a cerut împăratului să-l ierte (și să-l pună din nou domn în Moldova).
- e. Sultanul i-a răspuns că-l va ierta dacă-l va lăsa să treacă de trei ori peste el cu calul.
- f. După ce Petru s-a învelit într-o pătură groasă, Sultanul a sărit de trei ori peste el. Alții spun că Petru Rareș a stat sub un pod, pe care a trecut Sultanul de trei ori. Apoi l-au îmbrăcat în caftan și l-au pus domn în Moldova.

2. *Petru Vodă Rareș*. Procopovici, **Cronica lui Ioan Neculce**, 17.

- a, b, c, d₁ (Petru Rareș a cerut împăratului să-l ierte), e, f.

15066. Petru Rareș și arcașul

Este atestat în Transilvania și Moldova. S-au identificat 2 variante.

1. *Petru Rareș și arcașul*. **Întâmplări din viața Domnitorilor**, 30.

- a. Petru Rareș, îmbrăcat în haine simple ostășești, venea de la plimbare în trăsură. Apucându-l ploaia, a luat pe drum pe un arcaș.
- b. Arcașul i-a povestit că vine de la conacul domnesc, unde a fost de pază și că a mâncat pește din iazul domnesc (pe care l-a pescuit).
- c. La pus pe Vodă să ghicească ce fel de pește a mâncat și după ce a enumerat multe soiuri, i-a spus că a mâncat păstrăvi.
- d. Ajunși în oraș, arcașul a vrut să coboare, dar Vodă a insistat să-l ducă până acasă.
- e. Arcașul l-a întrebat cine este și Vodă l-a pus să ghicească.
- f. Arcașul a început cu un grad inferior și pe măsură ce Vodă spunea că e mai mult, urca gradul până a ajuns la Vodă. Abia atunci și-a dat seama că era Petru Rareș.
- g. Însăpăimântat, arcașul a vrut să sară din trăsură. Vodă nu l-a lăsat (și i-a spus că după ce i-a mâncat păstrăvii, trebuie să-l ducă până acasă).
- h. Vodă l-a dus până acasă (iar arcașul coborând din trăsură a îngenuncheat și i-a cerut iertare).

2. *Petru Rareș și arcașul*. Mirea, **Legende**, 165. Republicată: DUM. COP., 1938, nr. 8-10, 21.

- a (ca să nu-și prăpădească hainele îmbrăcate pentru prima oară), b (niște păstrăvi pe care nu-i va uita), e, f₁ (cum arcașul nu a ghicit, Vodă i-a spus cine este), g, h.

15067. Gonirea lui Petru Rareș

Este atestat în Muntenia și Moldova. S-au identificat 2 variante.

1. *Petru Rareș*. Candrea, **Din bătrâni**, 94.

- a. Petru Rareș, gonit de locuitorii din Piatra, a luat-o la fugă. A fost ajuns de un popă în care Petru Rareș a tras cu săgeata nimerind în oblâncul calului. Vodă a spus preotului să se ducă mai bine să termine liturghia.
- b. Când a venit a doua oară la domnie, a pus să se scoată ochii popii (și prietenilor [acestui] care l-au gonit).

2. *Petru Vodă Rareș*. Procopovici, **Cronica lui Ioan Neculce**, 17.

- a, b (iar pe prieteni i-a blestemat și i-a afurisit).

15068. Moartea lui Petru Rareș

Este atestat în Muntenia.

1. *Petru Vodă (Rareș)*. Candrea, **Din bătrâni**, 16.

- a. Petru Rareș semăna bine cu tatăl său Ștefan cel Mare: biruitor în

- apărarea țării, cu judecata dreaptă și cu sfaturi demne de urmat de tineri și bătrâni.
- b. El a murit bolnav și bătrân și a fost îngropat la Mănăstirea Pobrata, zidită de el. A lăsat în urmă mare jale pentru că poporul l-a prețuit și l-a iubit.
 - c. Cât a domnit, a căutat să mărească hotarele țării, luând cetăți și provincii de la vecinii săi – săcuii și leșii. Vezi și Tip. 12545.

35. Petru Șchiopul 15072

15072. Petru Șchiopul

Este atestat în Muntenia.

1. *Petru Vodă Șchiopul*. Candrea, **Din bătrâni**, 26.

- a. Petru Vodă Șchiopul a domnit în Moldova cu multă înțelepciune. A ținut boierii la mare cinste și le-a urmat sfatul. A apărat țara, a milostivit pe săraci, a miluit mănăstirile, a judecat blând și a trăit în bună înțelegere cu vecinii.
- b. La cererea turcilor de-a le da o sumă de bani peste birul obișnuit pe care-l primeau, Vodă a ținut sfat să renunțe la domnie, ca să nu fie el acela care să dea banii. Împreună cu boierii de frunte, a trecut în țara leșească la nemți, unde a stat până la a doua domnie.
- c. În prima domnie a stat 5 ani și 6 luni și în a doua, 7 ani și 6 luni.

36. Mihai Racoviță 15076–15079

15076. Mihai Racoviță

Este atestat în Muntenia.

1. *Mihai Racoviță*. Candrea, **Din bătrâni**, 71.

- a. Venind la domnie, Mihai Racoviță și-a ales boierii pe care i-a socotit vrednici. Pe cei care nu erau în Divan, i-a ținut în mare cinste.
- b. A cărmuit țara cu înțelepciune. Judecata lui a fost dreaptă și față de boieri și față de popor pe care l-a primit totdeauna gata să-i asculte păsurile. Țara a fost îmbelșugată, liniștită cu vecinii, numai birul față de turci era singura apăsare.
- c. A făcut biserici și a mărit biserica curții domnești făcută de Ștefan Tomșa. A mai făcut o biserică lângă vamă, iar doamna lui, Anna, a făcut o biserică pe ulția mare a Iașilor.

15077. Domnia lui Mihai Racoviță

Este atestat în Muntenia.

1. *Mihai Racoviță*, Candrea, **Din bătrâni**, 64.

- a. La opt ani după suirea pe tron a lui Mihai Racoviță, a fost o furtună mare în Iași de s-a aprins târgul și curțile domnești. Vodă a ridicat alte curți mai frumoase.
- b. Pentru toate cheltuielile care s-au făcut, Vodă a luat dijmă pe stupi și mascuri, de la boieri, mazili și țărani. A pus dijmă pe biserici pentru vâcărit, prisacă, morărit și țigănit. De la el au rămas multe obiceiuri.
- c. Țara s-a mărit, traiul a fost îmbelșugat și hoțiile le-a stârpit cu spânzurătoarea. Doamna a fost milostivă, ajutând nevoiașii, înzestrând fetele sărace și îngrijind de mănăstiri.

15078. A doua domnie a lui Mihai Racoviță

Este atestat în Muntenia.

1. *Mihai Racoviță*. Candrea, **Din bătrâni**, 74.

- a. Venind a doua oară la domnie, Mihai Racoviță a fost la fel de blând și drept cu poporul, iar boierimea a ținut-o în mare cinste.

- b. Țara a mers bine, dar de la o vreme, la sfatul celor din jurul său, a pus desetină pe boieri, mânăstiri și țărani. Acest lucru a nemulțumit poporul care a așteptat alt domn, ca să îndrepte lucrurile.

15079. Mihail Racoviță și coloana din Vama

Este atestat în Moldova.

1. *Die Denksänle bei Wama* (Coloana memorabilă de la Vama). Staufe-Simiginowicz, **Volkssagen**, 83.
 - a. Pe vremea domniei lui Mihail Racoviță, au pătruns în Moldova ungurii și alte neamuri cu gândul de-a cuceri Iașul. Domnitorul, reușind să strângă oaste, cadavrele dușmanilor s-au adunat în grămezi înalte.
 - b. Coloana memorabilă din Vama vorbește despre această victorie strălucită. Inscipțiunile ei nu mai sunt descifrabile; construcția trebuie plasată între anii 1716-1720.

37. Radu Vodă 15083-15085

15083. Radu Vodă

Este atestat în Muntenia

1. *A doua domnie a Radului-Vodă cel Mare*. Candrea, **Din bătrâni**, 8.
 - a. Radu Vodă om întreg la fire, făcea judecățile cu mare dreptate și fără fățarnicie. De se întâmpla să greșească, pune un alt judecător să facă dreptate.
 - b. Prețuia pe boierii avuți și înțelepți; se purta bine cu slujitorii, iar pentru țărani avea multă blândețe și înțelepciune.
 - c. Încă din copilărie, Radu Vodă a avut o slugă, care dorea rang de boierie. Vodă, nesocotindu-l vrednic de acest lucru, la insistențele Mitropolitului și al boierilor, l-a boierit.
 - d. După puțin timp, primind plângeri împotriva lui, i-a luat boieria și a pus să i se tragă 300 de toiege.
 - e. Din pricina pretenției de a fi toată curtea frumos îmbrăcată, cu blănuri și stofe scumpe, cheltuielile au întrecut venitul țării.
 - f. Datorită minții și înțelepciunii sale, a avut relații de prietenie nu numai cu ungurii și cu leșii, ci și cu turcii.

15084. Radu Vodă și fiica sa

Este atestat în Muntenia și Moldova. S-au identificat 2 variante identice.

1. *Radu Vodă*. Candrea, **Din bătrâni**, 100.
1. *Radu Vodă*. Procopovici, **Cronica lui Ioan Neculce**, 20.
 - a. Radu Vodă a avut o fată care a fugit cu o slugă, ieșind pe fereastra curții domnești din Hârlău și care s-a ascuns în codru.
 - b. Taică-său a trimis să-i prindă și au fost găsiți în mijlocul codrului, la fântâna Cerbului. Slugii i s-a tăiat capul, iar pe fată a trimis-o la călugărie.

15085. Radu Vodă și fiul său

Este atestat în Moldova și Muntenia. S-au identificat 2 variante.

1. *Radu Vodă*. Procopovici, **Cronica lui Ioan Neculce**, 20.
 - a. Radu Vodă și-a însurat fiul, pe Alexandru Vodă, domnul Munteniei, cu fata unui om bogat din Țarigrad, Scarlat.
 - b. Scarlat a fost ginerele lui Iliăș Vodă cel Turcit.
 - c. Fata lui Scarlat având albeață pe un ochi, nu a trăit bine cu Alexandru Vodă. Cu firman împărătesc, Scarlat a dus fata la Țarigrad, măritând-o cu un grămătic, anume Mavrocordat.
 - d. Mvrocordat a avut fecior pe Alexandru Exaporitul, care la rândul său, l-a avut de fecior pe Nicolae Vodă (al cărui fecior, Constantin Vodă, a fost domnitor în Moldova la 1733).

2. *Radu Vodă*. Candrea, **Din bătrâni**, 100.

a, c, d (din care au descins alți urmași, care au fost domni ai Moldovei).

38. **Sas Vodă 15089–15090**15089. **Sas Vodă**

Este atestat în Moldova.

1. *Doamna lui Sas Vodă*. Marian, **Tradiții poporane**, 78 (Siret – Rădăuți / [jud.] Suceava).

- a. În partea de miazăzi a orașului Siret, se află un deal cu numele de Sasca. Acolo a fost reședința doamnei lui Sas Vodă, săsoaică papistașă.
- b. Sas Vodă i-a respectat sărbătorile, dar ea nu a vrut să le respecte pe ale lui și l-a înfruntat într-o zi de post cu lăutari și chef.
- c. Domnul a pus să i se dărâme biserica și ea a fost omorâtă împreună cu cei de aceeași religie cu ea.

15090A. **Sas Vodă și soția sa**

Este atestat în Moldova. S-au identificat 2 variante.

1. *Tăria în credință a voievodului Sas*. ȘEZ., 1897, 206.

- a. Dragoș Vodă, după ce a nimicit pe tătari într-o vale lângă orașul Siret, a pus de pază acolo pe fiul său, Sas.
- b. Sas și-a făcut un castel pe dealul Crucii, care acum se numește Sasca. Apoi a clădit și o biserică.
- c. Soția lui a fost de lege străină.
- d. A pus și ea să-și clădească o biserică, dar noaptea era totul dărâmat de credincioșii domnului.
- e. Doamna a născut un copil și l-a botezat în legea ei (când domnul era dus în război).
- f. Domnul a tras cu tunul în casa ei nimicind-o (cu credincioșii ei, când s-a reîntors). Cf. Tip. **12347A, 15484**.
- g. Apoi a plecat în lume.

2. *Sas Vodă*. Marian, **Tradiții poporane**, 64 (Siret – Rădăuți / [jud.] Suceava).
b₁ (Când a venit la domnie, Sas Vodă a pus să i se zidească cetatea Siretului și alături o biserică care era legată de cetate printr-un pod peste apă), c (papistașă), d, e, f (cu copilul), g.15090B. **Prințul din Siret**

Este atestat în Moldova. S-au identificat 3 variante, care se grupează astfel:

1. *Sass, Fürst von Sereth*. Staufe Simiginowicz, **Volkssagen**, 88.

- a. Pe vremea când domnea principele Sas la Siret, nu era încă dealul Horodiște.
- b. Dealul a fost făcut de mâini omenești (de cavalerii săi, care au adus pământ în căștile lor).
- c. A construit un castel și o biserică (Sf[ânta] Treime).
- d. Biserica era legată de cetate printr-un pod (de aramă).
- e. Soția lui Sas, săsoaică, a vrut să-și facă și ea o biserică pe legea ei.
- f. Sas strica noaptea ce construiau ziua oamenii soției lui.
- g. Căpătând un copil, ea l-a botezat în legea ei.
- h. Sas a tras cu tunul în casa unde se ținea botezul, și a distrus-o până-n temelii. Cf. Tip. **12347A, 15484**.
- i. Sas a părăsit țara cu oamenii lui.
- j. Castelul s-a părăginit și nu a lăsat nici o urmă.

2. *Sas Vodă*. (S. Fl. Marian), **CĂRȚ. SĂT. ROM.**, 1880, nr. 4, 45 (Siret – Rădăuți / [jud.] Suceava). Republicată: **REV. POL.**, 1890, nr. 8, 7; **GAZ. TRANS.**, 1894, nr. 145, 1; *Iarăși Sas Vodă*. **Tradiții poporane**, 72.

a₁ (Venind Sas Vodă la domnie, a hotărât să facă o cetate pe o ridicătură, pentru că Siretele, care fusese reședința tatălui său Dragoș, nu avea nici una), b (de soldații lui care au cărat pământ cu ce au putut. S-a numit Horodiște sau Întăritura), c (și cetatea), d, e, f₁ (Sas Vodă a lăsat-o s-o clădească), g, h₁ (Sas a tras în biserică pe care a distrus-o), i.

39. Ștefan cel Mare 15094–15215

15094. Ștefan cel Mare

Este atestat în Transilvania.

1. *Ștefan Vodă de ce a făcut mânăstiri*. Bogdan, T. A., **Ștefan cel Mare**, 45 (Țagu – [jud.] Bistrița-Năsăud).
 - a. La vârsta de un an, năzdrăvan fiind, Ștefan cel Mare a luat-o prin grădină după struguri și, pierzându-se, a fost găsit de o lupoaică. Înduioșată de frumusețea lui, i-a dat țâță, apoi l-a dus în vizuină lângă puii ei.
 - b. Părinții l-au găsit abia a doua zi, sugând de la lupoaică. Oamenii, care au auzit întâmplarea, i-au prevestit lui Ștefan că va ajunge om mare.
 - c. Amintindu-și de această întâmplare, Ștefan a făcut o mânăstire în acel loc. Și-a pus în gând să facă câte o mânăstire, de câte ori îl va scăpa Dumnezeu de primejdii.

15095. Prorocirea viitorului lui Ștefan cel Mare

Este atestat în Transilvania.

1. *Ștefan cel Mare și norocul*. Bogdan, T. A., **Ștefan cel Mare**, 45 (Deda – [jud.] Mureș). Republicată: FAM., 1904, nr. 25–26, 297.
 - a. Umblând prin codri la vânătoare, Ștefan a întâlnit un pui de căprioară pe care, încercând să-l doboare, nu a reușit. Luându-se după animal, s-a rătăcit în inima pădurii.
 - b. Obosit, a adormit pe un trunchi de copac. A visat o copilă care l-a chemat după ea și, deșteptându-se, a pornit spre locul unde-l chemase copila în somn.
 - c. A trecut o apă mare și adâncă și a văzut puiul de căprioară care nu i-a permis să se apropie, până nu a promis că va face atâtea biserici câți dușmani va învinge. Apoi puiul de căprioară s-a dat de trei ori peste cap și s-a făcut o fată frumoasă, cu părul de aur și îmbrăcămintea de aur și argint.
 - d. Fata i-a spus că-i trimeasă de Sf[ânta] Vineri să-l anunțe că totul îi va merge din plin, dacă va păzi credința cea dreaptă. Apoi s-a făcut nevăzută.
 - e. Ștefan a fost norocos și unde bătea pe dușmani, ridica mânăstiri frumoase.

15096. Ștefan cel Mare și [ursul]¹

Este atestat în Transilvania.

1. *Ștefan cel Mare și leul*. Bogdan, T. A., **Ștefan cel Mare**, 9 (Valea Bârgăului?).
 - a. Pe vremuri, când existau păduri de nepătruns, cu diferite animale sălbatice, niște copii, plecând după zmeură, au găsit-o călcată de urși. Tot căutând alt loc, i-a apucat noaptea și erau înfometaji.
 - b. Căpetenia copiilor, plecând singur după zmeură, a nimerit un zmeuriș unde era un urs. Și-a umplut pălăria cu zmeură și a plecat să potolească foamea și setea tovarășilor săi.
 - c. S-au dus cu toții la zmeuriș, unde au dat de un urs care mirosea urma

1. În text: „leul“ (n. ed.).

de om. Căpetenia copiilor le-a spus să nu se teamă, iar ursul în fața curajului copilului a plecat.

- d. Copiii au prezis căpeteniei lor că va ajunge atât de mare, încât fiarele pădurii nu vor îndrăzni să se apropie de el. Locul de unde a cules zmeură s-a numit de atunci „Zmeuriștea lui Ștefan“.

15097. Ștefan cel Mare și prorocirea sihastrului

Este atestat în Moldova și Transilvania. S-au identificat 3 variante, care se grupează astfel:

1. *Ștefan Vodă*. (S. Teodorescu-Kirileanu), GAZ. TRANS., 1904, nr. 39, 2. Republicată: *Vei ajunge om mare, Ștefan cel Mare*, 23.

- I a. Ștefan cel Mare, s-a rătăcit într-o pădure (pe când era copil și urmărea o căprioară).
 b. De teama jivinelor, s-a urcat într-un brad și a zărit o căsuță, chilia unui pustnic.
 c. A bătut la ușa pustnicului și a fost lăsat să aștepte (de pustnicul care i-a spus că vrea să-și termine întâi rugăciunea).
 d. Pustnicul l-a luat pe lângă el.
 e. Ștefan s-a ocupat de gospodărie, iar sihastrul pleca în fiecare zi (la o bisericuță din pădure, să se roage).
 f. Urmărindu-l, Ștefan a văzut că alături de pustnic se roagă un înger.
 g. Când a venit pustnicul acasă, i-a povestit ce a văzut.
 h. Pustnicul i-a spus să plece în lume, pentru că va ajunge om mare.
 i. A ajuns curând domnul Moldovei.
 j. A cârmuit țara cu blândețe și înțelepciune și a apărât-o de cotropitori.

- II a. Învins într-o luptă cu turcii, a cerut adăpost mamei lui la castel. Ea l-a trimis să moară pentru țară.

- b. Ștefan s-a dus să se sfătuiască cu pustnicul care i-a atârnat o cruciuliță la gât și l-a încurajat. Turcii au fost alungați.
 c. În locul aceluși schit din pădure, Ștefan a ridicat o biserică de piatră, ale cărei urme se văd și azi, pe o poiană de pe culmea Voronețului.

2. *Ștefan Vodă*. Marian, **Tradițiuni**, 22 (Iliești – [jud.] Suceava). Republicată: GAZ. POP., 1892, nr. 29–20, 4; **Tradiții populare**, 90; *Ștefan Vodă și îngerul*. F. POP., 1902, 414.

I a (din Munții Voronețului, pe când era flăcău), c (de pustnic până și-a terminat rugăciunea), d (până se va găsi cineva să-l scoată din acele locuri), e, f, g (și a pregătit două tacâmuri la masă, crezând că vine și îngerul), h (domnul Moldovei să nu uite învățăturile lui și să facă o mănăstire în acele locuri).

3. *Din copilăria lui Ștefan Vodă. Întâmplări din viața Domnitorilor*, 18.

I a (din Munții Voronețului, fiind băiețel), c (de pustnicul care i-a spus că vrea să-și termine întâi rugăciunea), d, e, f, g (și-a pregătit două tacâmuri la masă, crezând că vine și îngerul), h (Vodă și să nu uite niciodată pe Dumnezeu), i.

15098. Ștefan cel Mare și năluca

Este atestat în Moldova.

1. *Prorocia despre Ștefan cel Mare*. ȘEZ., 1894–1895, (III), nr. 10–11, 235. Republicată: *Prorocirea despre Ștefan cel Mare și Sfânt*, Teodorescu-Kirileanu, **Amintiri**, 13.

- a. Ștefan a plecat din Suceava către Siret, ca să vadă niște stâne. Obosit, s-a odihnit la umbra unui stejar din care a văzut ieșind o năluca, care râdea și bătea din palme. Cerul s-a întunecat și un trăsnet a despicat stejarul făcându-l țândări.

- b. Năluca, neatinsă, a continuat să bată din palme și să râdă. Ștefan a tras cu arcul în ea și s-a prefăcut într-o moviliță de păcură.

- c. A venit un moșneag și i-a mulțumit că a omorât năluca, care de 1000 de ani semănase numai sfadă și nevoie în omenire. Drept răsplată că l-a dezlegat de acest jurământ, i-a hărăzit lui Ștefan să moștenească țara cea mănoasă și nici o putere lumească să nu-l poată învinge. După ce i-a spus ce are de făcut, moșneagul a dispărut.

15099A. Ștefan cel Mare și îngerii

Este atestat în Transilvania și Moldova. S-au identificat 2 variante.

1. *Ștefan cel Mare și îngerii*. (T. A. Bogdan), FAM., 1903, 246 (Băla – Reghin / [jud.] Mureș). Republicată: **Ștefan cel Mare**, 48.

I a. Ștefan, copil de 5 ani, s-a dus în pădure cu alți copii după fragi și s-a rătăcit.

b. A văzut la rădăcina unui copac o lumină care ardea, fără s-o poată stinge vântul. A luat-o în mână și s-a trezit într-o căsuță de lemn, unde erau două măsute cu lumânări, o iconiță și o carte. Din cauza căldurii a adormit acolo.

c. Simțind că-i ia cineva lumânarea din mână, s-a trezit și a văzut doi moșnegi.

d. Erau fericiți că a venit cineva să se îngrijească de hrana lor.

e. L-au trimis pe Ștefan să le aducă rădăcini de buruieni din pădure.

II a. Ștefan a crescut voinic și, mergând prin codru după buruieni, a văzut o pasăre cu ciocul de diamant, cu ochii ca stelele, trupul de aramă, penele de aur și picioarele de argint. Pasărea i-a spus că este norocul lui și să se înapoieze după ce va duce bătrânilor rădăcinile.

b. Bătrânii l-au binecuvântat, casa s-a luminat, iar moșnegii au dispărut.

c. În locul păsării a găsit o fată frumoasă care i-a promis că-l va lua de soț, dacă va bate pe toți dușmanii țării având nădejde în Dumnezeu și în norocul ei care îl va purta pe toate căile, iar Ștefan i-a promis.

d. Fata a dispărut, dar l-a însoțit în toate împrejurările grele. Ștefan nu a murit, ci s-a înălțat la cer, pentru a da seama de faptele lui bune.

2. *Ștefan cel Mare și îngerii*. (S. Teodorescu-Kirileanu), POP., 1904, nr. 19, 300; Republicată: **Amintiri**, 15; GAZ. TRANS., 1904, nr. 69, 1; CAL. ROM., Car., 1905, 89.

I a, b, c (care se rugau la iconiță), d, e (din care să facă mâncare), f. Ca răsplată, îi dădeau și lui din când în când câte o lingură de zeamă rămasă pe fundul ceaunului.

15099B. Ștefan cel Mare și moșnegii

Este atestat în Moldova. S-au identificat 2 variante.

1. *Povestiri despre viața lui Ștefan cel Mare și Sfânt*. Teodorescu-Kirileanu, **Amintiri**, 5.

I a. Ștefan cel Mare era mărunt la statură, dar puternic și viteaz (ținând piept la 20 de oameni).

b. Era și foarte deștept.

c. Ursitoarele i-au ursit că va fi om mare și vestit în toată lumea (va avea mulți dușmani, pe care însă îi va prăpădi în războaie).

d. Creștea ca din apă, voinic și puternic.

e. La 15 ani și-a arătat vitejia (omorând un urs, fără să aibă nimic în mână).

f. Un înger îl însoțea pretutindeni (păzindu-l și scoțându-l la drum, când se rătăcea).

II a. Odată, rătăcind prin pădure, a dat de doi îngeri, transformați în moșnegi. Ei l-au sfătuit cum să se poarte, făcând fapte mari.

b. Într-o zi în pădure i-a ieșit înainte un înger, sub chipul unei păsări măiestre, care l-a sfătuit să se întoarcă în țară.

c. Ștefan a povestit moșnegilor care i-au dat libertatea să plece.

- d. Ajuns domnul Moldovei, când se ducea la luptă era însoțit de o putere care-l ferea de primejdii (un Arhanghel cu o sabie de foc).
 - e. Era om drept (smerit, iar când pleca la război însura și înzestra 24 de flăcăi și fete. Apoi alegea loc de mănăstire, în caz de victorie).
 - f. În vreme de pace era blând și drept față de oameni.
 - g. Doamnele și le alegea vrednice de el.
2. *Ștefan cel Mare și Sfânt*. Teodorescu-Kirileanu, **Ștefan cel Mare**, 13.
I a, c, e (mănuind bine buzduganul), f; II a, b, c, d (doi arhangheli), f, g, h. Doamnele îl însoțeau și în vremuri liniștite și în cele grele. Cu vorba și fapta lor alinau pe domn și pe oștașii săi.

15100. Ștefan cel Mare și lupii

Este atestat în Transilvania.

1. *Ștefan cel Mare și lupii*. Bogdan, T. A., **Ștefan cel Mare**, 10 (Glodeni – [jud.] Mureș).
 - a. Ștefan Vodă, cel mai sprinten „împărat“ din lume, era mic la statură. Când avea 10–12 ani, maică-sa, femeie săracă, l-a trimis la pădure după vreascuri.
 - b. Cum se înserase și copilul nu venea, maică-sa s-a dus să-l caute. L-a găsit cu doi lupi mari ce urlau în mâinile lui.
 - c. Însăpăimântată, femeia a strigat după ajutor, dar copilul a liniștit-o spunându-i că acei doi lupi sunt pentru el ca doi șoareci, iar în ziua următoare va prinde lupi și mai mari.

15101. Ștefan cel Mare persecutat de Aron Vodă

Este atestat în Moldova.

1. *Din copilăria lui Ștefan cel Mare*. Teodorescu-Kirileanu, **Ștefan cel Mare**, 20.
 - a. La 10 ani, Ștefan era vânjos și dădea cu copiii de pământ, la joacă.
 - b. Tatăl lui, Bogdan Vodă, l-a luat de la Borzești și l-a dus la Suceava, unde era scaunul domnesc. După uciderea lui Bogdan de către Aron Vodă, acesta a vrut să-l omoare și pe Ștefan.
 - c. Ștefan în vârstă de 12 ani a fugit și a ajuns în Țara-de-Jos. S-a ascuns într-un car cu saci, dintr-un convoi de care. Ostașii lui Aron Vodă au cercetat carele, înfingând sulite ascuțite între saci. Neauzind nici un țipăt, au plecat mai departe.
 - d. După un timp, căruțașii au văzut curgând sânge (Cf. Tip. 13587A) dintr-un car și l-au descoperit pe Ștefan, înțepat la șoldul stâng. L-au îngrijit ducându-l la Galați, unde Ștefan le-a spus cine este.
 - e. Când a ajuns domn, Ștefan a dat acelor căruțași moșii și boierii, pentru că i-au fost credincioși la mare cumpănă.

15102. Ștefan cel Mare și boierul Arbore

Este atestat în Transilvania.

1. *Povestea lui Ștefan Vodă*. FAM., 1905, nr. 46, 546.
 - a. Bătrânul boier Arbore, văzând că Ștefan este mai bun la carte decât nepotul său, a hotărât să-l mute la altă școală. Ștefan, aflând acest lucru, și-a luat banii moșteniți de la tatăl său și a fugit împreună cu sora lui.
 - b. S-a băgat cioban la un popă, iar sora lui servitoare. După 6 ani a plecat pentru două săptămâni în lume și și-a aflat șase tovarăși cu care s-a învoit să se întâlnească peste un an.
 - c. Întârziind la stână, a scăpat de pedeapsă cu condiția să facă ceva ce alții nu pot face. Ștefan a tăiat și a adus la stână un copac neobișnuit de mare și gros, pe care ciobanii nu l-au putut duce înapoi. Apoi l-a legat cu vârful de alt copac, lucru ce l-a însăpăimântat pe popă.

- d. A lăsat apoi scrisoare popii să-i pregătească 7 cai și 7 arme și după un an, a venit cu cei șase tovarăși ai lui și au pornit în lume.
- II a. A vânat un bour și pielea a dus-o Sultanului. Când a murit domnitorul Moldovei, Ștefan a fost trimis domn și a luat cu el și pe tovarășii săi.
- b. A ucis pe boierul Arbore. Turcii au trimis armată să-l pedepsească, dar Ștefan a învins-o. A doua armată trimisă de turci i-a ucis cinci tovarăși.
- III a. Ștefan a plecat la un sihastru care l-a pus să-i asculte piciorul stâng. A auzit diferite păsări cântând. Daniil Sihastrul l-a pus să-i promită că va face 24 de mănăstiri și l-a trimis în dealul Crucișor, pentru a săgeta paltinul din vale.
- b. Pentru că ultimul lui tovarăș a vrut să tragă primul cu săgeata, Ștefan l-a decapitat. A stabilit apoi locul mănăstirii Putna.
- c. Sihastrul i-a dat cal și arme, să pornească după turci. I-a bătut la Horodnic, favorizat de Soare, turcii fiind în păclă. Un turc ce a ieșit în fața oștirii a strigat că nu-i bate Ștefan, ci Dumnezeu.

15103A. Ștefan cel Mare și Stejarul din Borzești

Este atestat în Moldova, Muntenia și Transilvania. S-au identificat 3 variante identice:

1. *Die Eiche von Borzești*. (Stejarul din Borzești) (N. Gane), ROM., REV., 1886, 244. *Stejarul din Borzești*. GAZ. TRANS., 1891, nr. 182, 1.
2. (Fără titlu). (N. D. Popescu), CAL. TOȚI ROM., 1905, 142.
3. *Stejarul din Borzești*. VOINȚA BAN., 1922, nr. 75, 2.
 - a. În apropierea satului Borzești, niște copii se jucau. Își închipuiau tabăra moldovenilor condusă de Ștefan și cea a tătarilor, condusă de Gheorghe. Cum românii au învins, căpetenia tătărească a fost judecată și condamnată la spânzurătoare. Și l-au spânzurat cu o frânghie legată de subsuori, de un copac.
 - b. Tocmai atunci au năvălit tătarii și copiii au fugit fără să-l dezlege pe tovarășul lor de joacă. Sulițele tătărești l-au omorât pe Gheorghe.
 - c. După 30 de ani, Ștefan, ajuns domn, a luptat cu tătarii la Lipiști. A luat rob pe fiul hanului iar sfatul, adunat sub același stejar din Borzești, a povestit întâmplarea din copilărie. Și au hotărât ca fiul hanului să fie spânzurat de aceeași cracă.
 - d. Stejarul, împlinindu-și misiunea, a fost ars, iar pe acel loc, Ștefan a pus să se zidească Biserica Sf[ântul] Gheorghe.

15103B. Ștefan cel Mare și prietenul din copilărie

Este atestat în Moldova și Muntenia. S-au identificat 4 variante, care se grupează astfel:

1. (*Legenda satului Borzești*). Racovița, **Dicționar geogr. Bacău**, 168. Republicată: *Biserica din Borzești*. I. CREANGĂ, 1917, nr. 1-12, 5.
2. (Fără titlu). (N. D. Popescu), CAL. TOȚI ROM., 1905, 142.
 - a. Ștefan cel Mare, pe când era copil, s-a jucat de-a războiul cu alți băieți de vârsta lui. Ștefan era craiul românilor și o parte din ceată reprezenta oastea inamică cu o căpetenie. Cum armata inamică a fost înfrântă, au hotărât să spânzure pe conducătorul lor.
 - b. Cel judecat a fost agățat într-un copac.
 - c. Trecând atunci un iepure, copiii s-au luat după el să-l prindă. Când s-au înapoiat, tovarășul lor de joacă era mort. Cf. Tip. 12951.
 - d. Când a ajuns domnitor, Ștefan a făcut pe acel loc o biserică (din Borzești în amintirea acestei întâmplări și pentru a-și ispăși păcatele).
3. *Biserica lui Ștefan cel Mare*. (N. Densușianu - **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4549, f. 73 (Borzești - Tg. Ocna / [jud.] Bacău).
 - a, b, d (în amintirea celui spânzurat).

4. (*Dealul lui Vodă*). (N. Densușianu. **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4550, f. 236 (Porcești – Roman / [jud.] Bacău).

a₁ (Niște copii care pășteau vitele jucându-se, unul a fost ales domn, altul judecător și al treilea ispravnic. Au judecat pe un al patrulea, închipuit răufăcător, pe care l-au condamnat la spânzurătoare), b, c, e. De atunci, acest deal a rămas cu numele de „Dealul lui Vodă“.

15103C. Ștefan cel Mare din Borzești

Este atestat în Moldova.

1. *Ștefan cel Mare este de-aici din Borzești*. (T. Pamfile), I. CREANGĂ, 1917, nr. 1–2, 6 (Bogdana – Tg. Ocna / [jud.] Bacău).

- Un voievod cu curtenii lui, trecând prin satul Borzești și poposind la o tânără preoteasă văduvă, la plecare i-a lăsat un inel de aur cu coroana țării și iscălitura lui. După un timp, preoteasa a născut un flăcău voinic – Ștefan – pe care l-a crescut cu multă grijă.
- Jucându-se odată cu copiii de-a soldații, pe locul unde acum este mânăstirea, și prinzând un așa-zis dușman, l-au spânzurat de craca unui copac. Lupta a continuat și când copiii s-au înapoiat să-l elibereze pe captiv, acesta murise. Cf. Tip. **12808**.
- Ștefan fiind comandantul oștirii de copii a fost bănuțit că ar fi făptașul și a fost dus la Suceava să fie judecat la domnie. Judecata însă a fost suspendată din ordinul lui Vodă, căreia preoteasa i-a arătat inelul și astfel și-a recunoscut fiul.
- Ștefan a fost crescut la curte, a ajuns Vodă și a fost un domn atât de bun, pentru că era fecior de țăran [sic!].

15104. Ștefan cel Mare și stânca fermecată

Este atestat în Transilvania.

1. *Ștefan cel Mare, stânca cea fermecată*. Bogdan, T. A., **Ștefan cel Mare**, 32 (Valea Gurghiului?).

- La 17–18 ani, Ștefan a plecat cu niște flăcăi în codru, să-și caute o toporișcă de buzdugan. Au ajuns la o stâncă înaltă, în vârful căreia era un lemn de tisă, care, făcut toporișcă de buzdugan, căpăta puterea de-a birui întreaga lume.
- Ștefan, s-a ospătat și a început să urce stânca. A băut pe drum apă de izvor, care l-a întărit și, pe măsură ce urca, stânca deodată s-a prefăcut în stană de gheață. Tisa înflorită a lăsat să se vadă o fată frumoasă, bălaie, cu cinci pușori argintii în poală.
- Cu greutate a ajuns Ștefan în vârful stâncii, unde a băut din izvorul fermecat și s-a simțit fără vlagă. La sfatul fetei, s-a scaldat în apa izvorului și a prins puteri. S-a urcat pe o scară și a ajuns la o fată și mai frumoasă, și apoi a urcat la Dumnezeu.
- Dumnezeu i-a arătat minunile lumii, spunându-i că poate alege între bogății și fata cu părul de aur, dar Ștefan a ales fata.
- Și-a dat apoi drumul, a ajuns în vârful stâncii, a tăiat o creangă de tisă și a făcut toporiște la buzdugan. A plecat apoi cu fata în țara lui.
- A alungat pe prietenii pe care i-a găsit învrăjbiți, iar el cu fata au trăit, respectând poruncile lui Dumnezeu.
- Ocărându-și odată aleasa, Dumnezeu l-a îmbolnăvit și a murit. Fata cu părul de aur l-a jelit și-i așteaptă învierea.

15105. Ștefan cel Mare și coroana plutitoare

Este atestat în Moldova.

1. (*Ștefan Vodă – Mânăstirea Probota*). (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4551, f. 120 (Hec [Lespezi] – [jud.] Iași).

- Ștefan Vodă era negustor. Venind odată cu marfă de la Galați, a

poposit cu mai mulți chirigii într-o poiană, unde este acum Mănăstirea Probota. Au văzut plutind o coroană domnească, urmată de mult norod, care spunea că se va așeza pe capul unuia dintre ei.

- b. Coroana s-a așezat pe capul lui Ștefan, care a fost făcut domn. În acea poiană a făcut Mănăstirea Probota, ale căror clopote cântau: „Ștefan Vodă ne-a făcut“.

15106. Ștefan cel Mare și doamna lui unguroaică

Este atestat în Moldova.

1. *Domnița unguroaică*. Teodorescu-Kirileanu, **Amintiri**, 106.

- a. Trecând odată Ștefan Vodă pe Valea Mare, s-a întâlnit cu o fetiță care ducea lui taică-său apă. I-a cerut să bea și el, apoi i-a aruncat în cofă un inel.
- b. Când tatăl a băut apă a descoperit inelul, iar fata s-a mirat. Când s-a făcut fată de măritat, Ștefan a venit și a cerut-o de nevestă. Și au făcut împreună multe biserici, iar doamna a făcut cu două mai multe.

15107. Ștefan cel Mare și domnița săsoaică

Este atestat în Moldova.

1. *Domnița săsoaică*. Teodorescu-Kirileanu, **Amintiri**, 95 (Baia – Fălticeni / [jud.] Suceava).

- a. Pe vremea lui Ștefan existau în Baia și prin împrejurimi, mulți sași. Unii erau veniți înainte, iar alții erau aduși de Ștefan. Între ei era și o domniță frumoasă pe care el o plăcea, dar ea nici nu se gândea la el.
- b. Ea mergea la biserica catolică, pe pereții căreia erau fel de fel de dobitoace, făcute din pietre. Mergând odată la biserica ortodoxă și plâcându-i rânduiala de acolo, a devenit doamna lui Ștefan, trecând la religia lui. Din biserica catolică nu a mai rămas decât lespezile cu dobitoacele pe ele.

15108. Ștefan cel Mare și fata lui Călin

Este atestat în Moldova. S-au identificat 2 variante.

1. *Ștefan Vodă și fata lui Călin*. I. CREANGĂ, 1917, nr. 1-12, 8.

- I. a. Bistrița, cu cursul ei sălbatic, este una din cele mai frumoase ape ale Carpaților. Locul cel mai pitoresc este între Călinești și Broșteni. Acolo a trăit pe vremuri un cioban, Călin, care avea o fată și un fecior ce-l ajutau în treburi.
- b. Ștefan Vodă și un prieten, umblând prin munți, au dat de stâna lui Călin, unde au poposit.
- c. Au găsit numai pe fata lui Călin (care-și aștepta tatăl).
- d. Când Călin a venit, le-a dat cinstea cuvenită, ospătându-i și oprindu-i pentru noapte.
- e. Lui Ștefan i-a rămas în minte chipul fetei (când a plecat la vânatoare).
- f. S-a înapoiat cu prăzi la stâna lui Călin. Seara Călin și-a găsit fata în brațele lui Ștefan, iar tovarășul lui cânta din fluier. Când a plecat, a doua zi, Ștefan i-a dat fetei o pungă cu galbeni.

- II a. Au trecut ani (și Ștefan, luat de nevoi, nu a mai revenit la vânatoare).
- b. După o bătălie a nimerit în același loc (mergând să caute pe fata lui Călin).
- c. L-a găsit pe Călin bătrân, iar fata era măritată și avea doi copii.
- d. Un băiețuș, ce ședea în brațele bătrânului, l-a minunat prin asemănarea cu el.

2. *Ștefan Vodă și fata lui Călin*. NEAM. ROM. POP., 1920, nr. 35, 571 (Vatra Dornei – [jud.] Suceava).

- b, c (care era mică și le-a povestit cum mama ei fusese furată de păgâni,

iar tatăl ei s-a așezat cu ea în acele locuri), d, e; II a, b, c, e. În locul unde a trăit Călin, se află astăzi satul Călinești, după numele acestuia.

15109. Ștefan cel Mare și Ileana

Este atestat în Moldova.

1. *Cântecul Ilenei*. Teodorescu-Kirileanu, **Amintiri**, 112 (Tazlău – Buhuși / [jud.] Neamț). Republicată: SEMĂN., 1904, 105; **Ștefan cel Mare**, 231.
 - a. Ștefan Vodă a avut o iubită care se numea Ileana sau Ioana și pe care a ținut-o ascunsă trei ani în chilia starețului de la Mânăstirea Tazlău.
 - b. Era fata unui om mare din Țara-de-Sus sau, după alții, fata unei văduve din Cașin.

15110. Ștefan cel Mare și Rarița de la Hârlău

Este atestat în Moldova.

1. *Rarița de la Hârlău*. (S. Teodorescu-Kirileanu), I. CREANGĂ, 1917, nr. 1-12, 13.
 - a. Târgul-Frumos, numit astfel pentru poziția lui, era pe vremuri înconjurat de păduri și dealuri acoperite cu tot felul de flori. Acolo se întâlnea Ștefan cu mama lui Petru Rareș, o negustoreasă frumoasă din Hârlău.

15111. Ștefan cel Mare și copila de păcurar

Este atestat în Transilvania.

1. *Ștefan cel Mare și copila de păcurar*. Bogdan, T. A., **Ștefan cel Mare**, 12 (Ilva Mică – [jud.] Bistrița-Năsăud).
 - a. Rătăcind prin munți, Ștefan a întâlnit într-o poiană o copilă frumoasă de vreo 16 ani, care cânta și culegea flori. S-a apropiat și i-a spus că a venit să caute căprioare, dar a găsit în locul lor îngeri ca ea.
 - b. I-a cerut apoi niște flori și ea i-a dat tot ce culesese. Când Ștefan i-a vorbit de plată, ea a răspuns că nu are nevoie de nici un fel de plată. A mai povestit că mama ei a învățat-o să nu creadă în oameni și că va ajunge o doamnă mare, pentru că la naștere a trecut peste ea o lupoaică.
 - c. Când Ștefan i-a spus că el este împărat, fata nu l-a crezut, zicând că împărații nu umblă după căprioare ci ei strâng oaste să gonească dușmanii ce cotropesc țara. Ștefan a plecat rușinat și nu s-a mai înapoiat în acele locuri.

15112. Ștefan cel Mare și Tolpa

Este atestat în Transilvania, Muntenia și Moldova. S-au identificat 8 variante, care se grupează astfel:

1. *Tolpa și Ștefan Vodă*. Marian, **Tradițiuni**, 15 (Frătăuții Noi – Rădăuți / [jud.] Suceava); Republicată: GAZ. POP., 1892, nr. 28, 5; ALB. CARP., 1878-1879, 91; *Ștefan Vodă și Tolpa. Tradiții poporane*, 138; *Tolpa și Ștefan Vodă*. CĂL. POP. BUCOV., 1906, 85; CAL. ASOC., 1913, 130.
2. *Povestea despre Tolpa Țiganul și Ștefan Vodă cel Bun și Mare*, (P. Ispirescu), EDUC., 1883, 155.
3. *Ștefan Vodă și Tolpa Țiganul*, F. POP., 1897-1898, 124.
4. *Tolpa Țiganul și Ștefan Vodă cel Bun și Mare*, CAL. NAȚ. IL., 1922, 73.
5. *Tolpa și Ștefan Vodă*. CAL. ȚĂR. ROM. Deva, 1926, 93.
6. *Tolpa Măscăriciul*. ALM. ȘC., 1931, 67.
7. *Ștefan Vodă și Topla. Întâmplări din viața Domnitorilor*, 23.
 - a. La curtea lui Ștefan cel Mare era un țigan deștept.
 - b. Într-o zi au venit niște săteni la curte să se plângă de asuprirea unui părcălab.
 - c. Tolpa i-a trimis acasă, promițându-le că le va face dreptate.

- d. S-a plâns apoi lui Vodă că nu poate învăța *Tatăl nostru* (pentru că uită cuvintele „Facă-se voia Sa“, pentru care prinsese de la popă o palmă).
- e. Vodă i-a scris cuvintele pe o hârtie, ca să le învețe.
- f. Cu această semnătură a pedepsit pe pârcălab, bătându-l.
- g. Vodă a aflat cele întâmplate și a vrut să-l pedepsească pe țigan (dând ordin să fie spânzurat).
- h. Topla s-a ascuns, și când Vodă s-a plimbat în grădină a simulat că este spânzurat de un pom. Ștefan, crezând că e mort, a declarat că dacă ar fi trăit, l-ar fi iertat.
- i. Sărind din pom și spunând „Facă-se voia ta“ Vodă l-a iertat. Vodă l-a sfătuit să nu-și mai facă de cap și l-a întrebat dacă cel puțin a învățat rugăciunea.

8. *Solcan țiganul*. (S. Teodorescu-Kirileanu), GAZ. TRANS., 1904, nr. 108, 1 (adaus).

a (Solcan din laia de țigani, robi domnești, fierar), b₁ (Făcând o vizită a lor lui, a venit cu o plângere împotriva stăpânului lor, Pârcălabul), d (și Vodă l-a învățat, dar se tot prefăcea că uită cuvintele „Fie voia ta“), e, f, g.

15113. Ștefan cel Mare și aprodul Purice

Este atestat în Muntenia, Moldova și Transilvania. S-au identificat 3 variante, care se grupează astfel:

1. *Aprodul Purice*. Lazăr, **Legende istorice**, 52.

- a. La curtea lui Ștefan serveau de gardă fii de boieri, numiți aprozi, care în războaie erau în jurul lui, apărându-i viața.
- b. Ștefan a avut o luptă crâncenă.
- c. Calul lui Ștefan a fost omorât (iar domnitorul s-a răsturnat de pe cal).
- d. Aprodul Purice i-a dat calul lui, iar Ștefan, fiind mic de statură, Purice s-a făcut moviliță ca domnul să se urce mai repede pe cal.
- e. Ștefan i-a promis că de vor scăpa, îi va schimbat numele din Purice în Movilă.
- f. După luptă, Ștefan l-a făcut pe Purice boier mare.
- g. I-a dat moșii.
- h. I-a schimbat numele în Movilă.

2. *Aprodul Purice*. Teodorescu-Kirileanu, **Amintiri**, 75. Republicată: *Despre Aprodul Purice*. Onițiu, **Din cele trecute vremi**, 115; *Aprodul Purice*. CAL. GOSPOD., 1927, 68; *Ștefan Vodă cel Bun*. Procopovici, **Cronica lui Ioan Neculce**, 13.

b (cu ungerii la Cașin, iar după *Letopiseț* la Scheie, pe Siret), c, d, f (mare armaș), h (din care s-a tras mai târziu neamul Moveștilor).

3. *Ștefan Vodă cel Bun*. Candrea, **Din bătrâni**, 89.

b (cu ungerii la Cașin), c, d, f (mare armaș), h (din care s-a tras neamul Moveștilor, care a dat și domni pe tronul Moldovei).

15114. Ștefan cel Mare și Burcel

Este atestat în Moldova și Muntenia. S-au identificat 4 variante, care se grupează astfel:

1. *Movila lui Burcel*. Chiriță, **Dicționar geogr. Vaslui**, 122.

- a. Movila lui Burcel se înalță pe coasta de vest a dealului de pe cuprinsul comunei Miclești.
- b. Pe acele locuri au trăit doi frați: unul bogat și celălalt sărac. Cel bogat nu se îndura să dea celui sărac plugul lui să are, decât numai duminica și sărbătoarea.
- c. Ștefan l-a auzit odată pe cel sărac mânănd boii la plug (trecând din întâmplare pe acolo).

- d. A trimis să-l caute.
 - e. L-a întrebat de ce ară sărbătoarea și el i-a spus pricina.
 - f. Domnul a poruncit să se ia plugul bogatului și să se dea săracului, pentru totdeauna.
2. *Purcel*. Teodorescu-Kirileanu, **Amintiri**, 165. Republicată: *Movila lui Purcel*. Onițiu, **Din cele trecute vremi**, 116.
 3. *Ștefan Vodă cel Bun*. Candrea, **Din bătrâni**, 90.
 - c (mergând într-o duminică la biserică în Vaslui), d (pentru a afla de ce ară duminică și omul a fost găsit arând o movilă, care de atunci se numește „Movila lui Purcel“, după numele acestuia), e (pentru că fratele cel bogat nu-i dă plugul în alte zile și el nu are), f.
 4. *Ștefan Vodă cel Bun*. Procopovici, **Cronica lui Ioan Neculce**, 14.
 - c₁ (Ștefan Vodă, ducându-se într-o duminică la biserică din Vaslui, a văzut un om arând), d (pentru a afla de ce ară duminică. Omul a fost găsit arând o movilă care de atunci se numește „Movila lui Purcel“ după numele acestuia), e (pentru că fratele bogat nu voia să-i dea plugul în alte zile și el nu avea), f.

15115. Ștefan cel Mare și Bran Voinicul

Este atestat în Moldova.

1. *Bran-Voinicul*. Teodorescu-Kirileanu, **Amintiri**, 70 (Hănțești – Tecuci / [jud.] Galați).
 - a. Năvălind turcii fără de veste în țară, și pârjolind totul în cale, Ștefan a poruncit ca bătrânii, femeile și copiii să pomească la munte, iar voinicii să se strângă în jurul lui. Rătăcind prin codri, a auzit că o ceată mare de turci îi ațin calea să-l prindă.
 - b. Bran, poreclit Voinicul, fiul unui pădurar care adusese vestea domnului, l-a convins să se odihnească în bordeiul tatălui său și să lase în grija tinerilor pe turci.
 - c. Spre seară a venit Bran și i-a povestit cum au atras pe turci într-un aluniș, de unde nu a scăpat nici unul. Domnul, ducându-se să vadă cele întâmplare, a scris pe o piatră istoria acestei victorii.
 - d. Pe Bran Voinicul l-a pus în fruntea unei cete cu care a învins pe turci. După război, a înălțat o biserică cu altarul pe piatra cu inscripția. Lui Bran și urmașilor săi le-a dat pământ cât au văzut cu ochii.

15116. Ștefan cel Mare și Ioan Tăutul

Este atestat în Muntenia și Moldova. S-au identificat 2 variante identice.

1. *Ștefan Vodă cel Bun*. Candrea, **Din bătrâni**, 90.
2. *Logofătul Tăutu*. Teodorescu-Kirileanu, **Amintiri**, 82. Republicată: *Ștefan Vodă cel Bun*. Procopovici, **Cronica lui Ioan Neculce**, 14.
 - a. Când Ștefan cel Mare a făcut pace cu leșii, l-a trimis pe Ioan Tăutu, care era logofăt mare, ca sol la leși.
 - b. Craiul leșilor a dăruit lui Tăutu satele de margine: Câmpulungul rusesc, Putila, Răstoacele, Vijnița, Ispasul, Miliea etc., punând hotar Ceremușul.

15117. Ștefan cel Mare și hatmanul Peștiovici

Este atestat în Moldova.

1. *Ștefan cel Mare și hatmanul*. (S. Teodorescu-Kirileanu), SEMĂN., 1901-1902 (II), 45 (Glodeni – Negrești / [jud.] Vaslui). Republicată: **Amintiri**, 26.
 - a. Zvonindu-se că ungerii vor să prade țara, Ștefan Vodă l-a trimis înaintea lor pe hatmanul Peștiovici, omul lui de încredere. Hatmanul a trecut cu oastea Siretul, cu gândul s-o ia înaintea ungerilor.
 - b. A ajuns la un boier bogat și înțelept, căruia Ștefan îi dăruise multe

- moșii pentru serviciile aduse țării. Dar de la o vreme boierul nu se mai înțelegea cu Vodă și se dădea tot mai mult de partea dușmanilor. Acum se înțelesese cu ungurii că de va veni oastea lui Ștefan, s-o rețină cu daruri, pentru ca oastea ungurească să-l bată pe Ștefan.
- c. Hatmanul a fost cumpărat de boier cu galbeni grei. Ostașii, convinși că povestea cu ungurii este un zvon, au părăsit puștile, apucându-se de seceriș. Când s-au pomenit cu ungurii, puștile lor erau descărcate.
- d. Ștefan, auzind acest lucru, a trimis altă oaste care i-a prins pe unguri beți și i-a secerat așa cum făcuseră ei cu oastea lui. Hatmanului Peștiovici i-a turnat pe gât aur topit, ca să se sature de aur. Cf. Tip. **15856, 15967.**

15118A. Ștefan cel Mare și Nouraș

Este atestat în Moldova.

1. *Nouraș și Doamna Ileana*. Teodorescu-Kirileanu, **Amintiri**, 96.

- a. Ștefan Vodă a ridicat la fiecare izbândă câte un lăcaș spre lauda Domnului. Dintre toate i-a plăcut mai mult Mănăstirea Putna, unde își petrecea timpul în vreme de pace.
- b. La curtea lui a avut un flăcău frumos pe nume Nouraș, voinic, credincios, vioi, glumeț, cu vorba dulce și glas îngeresc, pe care îl iubea toată lumea. Vodă îl punea adesea să-i cânte.
- c. Pizmuindu-l, curtenii au scornit că este îndrăgostit de Doamnă. Când, într-o zi, Nouraș a ridicat năframa pe care Doamna o pierduse, fără a-l lăsa să se dezvinovățească, Ștefan l-a înjunghiat.
- d. Când Doamna a dat de trupul însângerat al lui Nouraș, înciudată de asprimea Domnului, și-a împlântat același hanger în inimă.
- e. Domnul i-a îngropat chiar în acel loc iar părătorul a fost spânzurat în poarta Mănăstirii. În loc de cruce, călugării le-au pus un mesteacăn care este schimbat o dată la o sută de ani.

15118B. Ștefan cel Mare și Fulger

Este atestat în Moldova.

1. *Părul de la Putna*. JUN. LIT., 1904, 106.

- a. În grădina Mănăstirii Putna este o movilă pe care se ridică un păr bătrân de veacuri, iar alături un mesteacăn.
- b. După ce Ștefan s-a despărțit de soția lui, sora Țarului Moscovei, s-a îndrăgostit de Maria, o fată frumoasă pe care o ținea la mănăstire, departe de ochii lumii. Odată a adus acolo și pe nepotul lui de soră, Fulger, un flăcău frumos și viteaz, la care ținea foarte mult.
- c. Când Ștefan s-a dus la vânatoare, Fulger a povestit Mariei faptele îndrăznețe ale domnitorului. Maria, ascultând cu admirație, a scăpat mătâniile din mână iar Fulger a îngenuncheat ca să i le ridice.
- d. Sosind tocmai atunci Ștefan, a crezut că se petrec lucruri vinovate între ei și l-a omorât cu pumnalul pe Fulger, care a strigat că moare nevinovat.
- e. De groaza acestui fapt, Maria a scos pumnalul din pieptul lui Fulger și l-a înfipt în al ei.
- f. După o luptă crâncenă, Ștefan s-a mai potolit și s-a convins de nevinovăția victimelor lui. Pe locul unde făptuise el crima și unde au fost îngropați cei doi tineri, a dat ordin să se planteze un păr și un mesteacăn.

15119. Ștefan cel Mare și petrecerile norodului

Este atestat în Moldova.

1. *Ștefan Vodă la petrecerile norodului*. (S. Teodorescu-Kirileanu). I. CREANGĂ, 1917, nr. 1-12, 14.

- a. Ștefan Vodă cununa, boteza și petrecea la cumetrii, alături cu țărani.

15120. Ștefan cel Mare și minunea

Este atestat în Moldova.

1. *O minune a lui Ștefan cel Mare și Sfânt*. Teodorescu-Kirileanu, **Amintiri**, 90 (Buhalnița – Piatra Neamț / [jud.] Neamț). Republicată: **Ștefan cel Mare**, 85.
 - a. După bătălia de la Războieni, Ștefan Vodă, trecând printr-un sat, a nimerit tocmai la înmormântarea unui om sărac, nepetrecut de nimeni la groapă. De aceea a cumpărat toate cele necesare pentru pomană, ca la un om bogat. Și, împreună cu un general, au urmat convoiul, ducând coșul cu pomeni.
 - b. Oamenii, văzând pomenile, s-au luat după mort. După terminarea slujbei, când mortul trebuia coborât în groapă, Ștefan a suflat de trei ori asupra lui, și l-a înviat. Apoi i-a închis ochii pentru totdeauna.
 - c. Ștefan s-a rugat pentru sufletul mortului, a împărțit pomenile între preot, dascăl și gropar. Oamenilor nu le-a dat nimic, pentru că veniseră numai pentru pomană.

15121. Ștefan cel Mare și mămăliga

Este atestat în Moldova.

1. *Cu ce-i mai bună mămăliga?* (D. Dan), ȘEZ., 1903-1904, (XI), nr. 5-6, 68 (Gălănești – Rădăuți / [jud.] Suceava). Republicată: DEȘT., 1903, nr. 54, 1; GAZ. TRANS., 1903, nr. 154, 6; *Cu ce-i bună mămăliga?* Mirea, **Legende**, 156.
 - a. După ce a învins pe tătari, Ștefan Vodă a pornit cu boierii să caute loc de mănăstire. Rătăcind prin codrii Rădăuților, a înnoptat la o colibă săracă, unde a mâncat cu mare poftă o bucată de mămăligă, fiindu-i foame.
 - b. A doua zi, boierii l-au găsit. După ce l-au răsplătit pe țaran, au mers la Mănăstirea Putna, unde li s-a pregătit o masă aleasă.
 - c. Stând la masă, Ștefan Vodă a întrebat pe boieri cu ce e mai bună mămăliga. Fiecare a vorbit despre felul lor preferat de-a mânca mămăliga. Ștefan a adăugat că mămăliga este bună de mâncat cu foame.

15122. Ștefan cel Mare și copiii

Este atestat în Moldova.

1. *Mai mare decât Vodă*. FĂT. FR., 1904-1905, 120. Republicată: I. CREANGĂ, 1917, nr. 1-12, 14.
 - a. După o victorie asupra dușmanilor, Ștefan Vodă vrând să se odihnească, a trimis un boier să-i caute o casă, unde el să fie cel mai mare. Acesta a ales o casă la marginea satului, la niște gospodari și nu la boierul din sat, ca nu cumva să aibă gânduri rele împotriva domnitorului.
 - b. Primit cu mare alai, pe când discuta cu oamenii, a auzit scâncetul unui copil pe care gazda voia să-l facă să tacă. Vodă nu a lăsat-o, spunând că cel mai mare în casă e copilul. Și s-a uitat la boierul pe care-l trimisese să-i caute gazdă.

15123. Judecata lui Ștefan cel Mare

Este atestat în Moldova și Transilvania. S-au identificat 2 variante.

1. *Judecata lui Ștefan Vodă*. Teodorescu-Kirileanu, **Amintiri**, 19 (Baia – Fălticeni / [jud.] Suceava). Republicată: GAZ. TRANS., 1904, nr. 57, 6.
 - a. Un om sărac a împrumutat de la un ovrei niște bani cu obligația să dea la soroc o oca de carne din trupul lui, dacă nu-și plătește datoria.
 - b. Când s-a împlinit termenul, datornicul nu a vrut să se ție de învoială. Toate judecățile au dat dreptate ovreului.
 - c. Omul sărac a pornit la împărăție.

- d. Pe drum a văzut pe câmp niște copii jucându-se de-a judecata. Unul dintre ei, urcat pe un fel de tron, asculta pricinile și pe cei considerați vinovați îi închidea într-un ocol.
- e. Și-a spus și săracul păsul, iar copilul l-a trimis la împărăție și dacă nu va fi mulțumit să vie la el.
- f. Domnul aflând de acest copil, a trimis să-l cheme ca să vadă cum judecă.
- g. Ștefan a spus că evreul are dreptate, că poate tăia o oca de carne din datornic, dar trebuie să taie exact (altfel va fi spânzurat). Cf. Tip. **14860**.
- h. Evreul s-a lăsat păgubaș (și românul a scăpat).

2. *Judecata lui Ștefan Vodă*. CAL. ROM., 1905, 93.

- a, b, c (unde evreul a căpătat dreptate), g, h, i. Cei de față s-au minunat de înțeleapta judecată a lui Ștefan.

15124. Ștefan cel Mare și bomba turcească

Este atestat în Muntenia.

1. (Fără titlu). CAL. POP. ROM. Buc., 1874, 94.

- a. Înainte de bătălia de la Rovine, Ștefan Vodă stătea în cortul său, dictând unui căpitan o scrisoare către regele Poloniei prin care-i cerea ajutorul promis. Atunci a căzut o bombă turcească la ușa cortului.
- b. Căpitanul speriat s-a tras în fundul cortului. Ștefan aflând că a căzut o ghiulea, a spus căpitanului să reia scrisul pentru că vitejii nu se tulbură de asemenea nimicuri.

15125. Ștefan cel Mare și copiii săi

Este atestat în Muntenia.

1. *Pluta domnească*. (V. A. Urechia), ROM. Buc., 1900, 380. Republicată: 1901, 508; FAM., 1901, nr. 48, 565.

- a. Cărăușii cu butoaiele pline se înapoiau de la podgoriile din jurul Bacăului. După un popas, au pornit din nou la drum și au văzut pe Bistrița o plută pe care doi tineri erau gata să se înece.
- b. Unul dintre cărăuși, Nagâț, a antrenat și pe ceilalți și au salvat copiii, fata și băiatul lui Ștefan Vodă.
- c. Cărăușii i-au predat lui Ștefan care, de bucurie că i-au fost salvați copiii, i-a făcut pe salvatori răzeși, le-a dat pământul unde au poposit, iar celorlalți cărăuși le-a dat alt pământ.
- d. Domnița a dăruit lui Nagâț podoabe pentru nevasta lui, promițând să fie nașa primului lor copil. Bogdan le-a dăruit bani și Ștefan a despăgubit pe staroste de plutele pierdute.

15126. Clopotul lui Ștefan cel Mare

Este atestat în Muntenia și Moldova. S-au identificat 2 variante identice.

1. *Clopotul lui Ștefan Vodă*. V. LIT., 1906, nr. 7, 8.

2. *Clopotul lui Vodă Ștefan*. Pamfile, *Firișoare de aur*, 74. Republicată: I. CREANGĂ, 1917, nr. 1-12, 91.

- a. Moldova era mare și ar fi trebuit prea mulți crainici să vestească ceasurile de primejdie în toată țara. De aceea Ștefan a adus meșteri de la Țarigrad care au făcut un clopot și l-a atârnat la malul mării.
- b. După moartea lui Ștefan, clopotul a crăpat și s-a prăbușit în mare, de unde se aude câteodată.

15127. Ștefan cel Mare și schimnicul

Este atestat în Moldova. S-au identificat 3 variante, care se grupează astfel:

1. *Ștefan Vodă* (S. Fl. Marian), CAL., 1876, 100 (Drăgoești – Gura Humorului / [jud.] Suceava). Republicată: *Ștefan Vodă și ungerii. Tradiții populare*, 104.

- a. Ungurii, sculându-se împotriva moldovenilor, Ștefan Vodă și-a adunat oastea. Neavând bani de ajuns, a împrumutat de la un pârcălab. Apoi au pornit la locul de luptă.
 - b. Ștefan a dat de chilia unui sihastru, căruia i-a cerut ceva de mâncare.
 - c. Sihastrul avea un pește (păstrăv, iar Ștefan o bucată de carne. Având o singură oală, le-a fiert împreună).
 - d. Sihastrul a adunat oasele și l-a făcut la loc (rugând pe Dumnezeu să-i facă altul, ca să aibă și el ce mânca).
 - e. Ștefan Vodă a pus să se zidească pe acel loc o biserică. A plecat apoi la luptă, a învins pe dușmani, a plătit datoria pârcălabului și a răsplătit pe zapciul care-i ridicase biserica.
2. *Ștefan Vodă și schivnicul*. Niculiță-Voronca, **Datine și credințe**, 958 (Burla – Rădăuți / [jud.] Suceava). Republicată: Teodorescu-Kirileanu, **Amintiri**, 83.
- b, c (pe care i l-a dat să-l mănânce, spunându-i să nu mănânce oasele și nici să nu le prăpădească), d (blagoslovindu-le).
3. *Felurite*. (E. Niculiță-Voronca), SEMĂN., 1904, 165 (Broscăuți – Dorohoi / [jud.] Botoșani).
- b, c (pe care i l-a dat să-l mănânce), d (citind amândoi din cărți, pentru a-i da drumul în pâraul „Oranitului“).

15128. Ștefan cel Mare și calul său

Este atestat în Muntenia.

1. *Calul lui Ștefan cel Mare*. (A. I. Candrea), I. CREANGĂ, 1917, nr. 1–12, 93.
 - a. Calul lui Ștefan paște prin păduri, dar nimeni nu-l poate prinde.

15129. Lupta lui Ștefan cel Mare cu Radu, domnul Țării Românești

Este atestat în Moldova.

1. *Bătălia de la Soci*. Teodorescu-Kirileanu, **Amintiri**, 24 (jud. Suceava?).
 - a. Bătălia lui Ștefan cel Mare cu Radu, domnul Țării Românești a fost la Soci (Miroslăvești). După alții la Soci (Cârligi), iar după alte păreri la Soci (Rm. Sărat).

15130. Luptele lui Ștefan cel Mare cu căpcâanii

Este atestat în Transilvania.

1. *Ștefan cel Mare și căpcâanii*. (T. A. Bogdan), FAM., 1903, 258 (Fărăgău – Reghin / [jud.] Mureș). Republicată: **Ștefan cel Mare**, 31.
 - a. Vreme îndelungată, Moldova a fost călcată de căpcâni și fel de fel de neamuri străine. Aceștia au prădat și au sărăcit poporul. După mulți ani grei, a venit la cârma țării un viteaz, Ștefan, care a dat poruncă armatei sale să omoare dușmanii.
 - b. Pizmașii au vrut să-l piardă pe Ștefan, dar Dumnezeu a trimis boli grele asupra lor, omorându-i. Și căpcâanii s-au aruncat asupra lui Ștefan, dar au fost omorâți.
 - c. Drept mulțumire, Ștefan a făcut o mânăstire, unde s-au rugat zi și noapte o sută de călugări, mulțumind lui Dumnezeu că au scăpat de vrăjmași.
 - d. Locul unde a fost lupta nu se cunoaște. Se știe însă că fetele căpcânilor au fost duse într-o poiană, unde au trăit mai multe sute de ani. Nu s-au înmulțit, pentru că nu aveau bărbați și așa a pierit neamul lor din lume.

15131. Ștefan cel Mare și ungurii

Este atestat în Moldova.

1. *Bătălia de la Baia*. Teodorescu-Kirileanu, **Amintiri**, 22 (Broșteni – Vatra Dornei / [jud.] Suceava).

- a. Ștefan cel Mare a avut parte de mulți dușmani: când intrau turcii pe la mare, când leșii prin pădurile Moldovei, când tătarii de la răsărit, ori ungurii de la apus.
- b. Odată au intrat ungurii fără de veste și găsindu-l pe Ștefan nepregătit, i-a fugărit pe moldoveni până la Baia. Domnitorul s-a urcat într-un arin, ca să scape cu viața.
- c. Ungurii s-au pus pe jaf și beție, în timp ce Ștefan și-a adunat oastea. I-a atacat noaptea pe unguri, zdrobindu-i și alungându-i din țară.
- d. Ștefan a înălțat pe locul arinului salvator o biserică numită Biserica Albă. Ostașii, care au murit în această bătălie, au fost unii îngropați în „Movila Bortoașă” sau „Găvănoasă”, iar alții pe hotarele Băii, unde se află astăzi o movilă.

15132. Ștefan cel Mare bate pe unguri pe Muntele Rarău

Este atestat în Moldova.

1. *Ștefan Vodă și ungurii*. I. CREANGĂ, 1913, nr. 1, 14 (Valea Dornei?). Republicată: I. CREANGĂ, 1917, nr. 1-12, 30.

- a. Iubit de popor, de a cărui soartă s-a interesat permanent, toți săreau să lupte alături de Ștefan Vodă.
- b. Odată, umblând să vadă cum trăiesc țăranii de la munte, prin părțile Bistriței, a poposit în satul Cruci. Acolo a aflat de năvălirea ungurilor, iar oamenii speriați voiau să fugă.
- c. Ștefan care era travestit, i-a întrebat ce va spune Vodă când va afla că au fugit din calea dușmanilor. Oamenii rușinați, s-au înarmat cu ce au găsit și au învins pe unguri pe Muntele Rarău.
- d. Ștefan le-a spus apoi cine este și a pus de s-a zidit o bisericuță pe locul luptei, unde mai târziu s-a făcut Mănăstirea Rarăului.

15133. Lupta lui Ștefan cel Mare cu Matiaș

Este atestat în Transilvania.

1. *Vârful Mănăstirei*. Bogdan, T. A., *Ștefan cel Mare*, 27 (Mihăești – [jud.] Cluj).

- a. Ștefan Vodă se învrăjbea cu vecinii care-și puneau ochii pe Moldova. Oricine se-ncumeta la luptă, era zdrobit de el.
- b. Odată, craiul Matiaș, și-a strâns armată să pornească împotriva lui Ștefan. La rândul său Ștefan a plecat în calea dușmanului cu o ceată de voinici. Trecând munții, oamenii lui Ștefan s-au îmbolnăvit. Au fost însănătoșiți ca prin minune de un călugăr care i-a stropit cu agheazmă.
- c. În fața acestui semn dumnezeiesc, Ștefan a pornit să-nfrunte dușmanul cu curaj. Între timp, o parte din oastea lui Matiaș era în cetatea Ciceiului, iar altă parte în vale.
- d. Spre seară, când Ștefan a deschis focul, cei din cetate, neștiind de unde a pornit, au tras în vale, nimicind dintre ai lor, iar Ștefan a privit spectacolul de pe deal.
- e. Ștefan a coborât și a ocupat cetatea Ciceiului. Drept mulțumire către Dumnezeu, a ridicat în amintirea acestei bătălii, o mănăstire numită „Vârful Mănăstirii”.

15134. Ștefan cel Mare și lupta cu ungurii de la izvorul Someșului

Este atestat în Transilvania.

1. *Ștefan cel Sfânt*. Bogdan, T. A., *Ștefan cel Mare*, 15 (Runcu – [jud.] Hunedoara).

- a. Ștefan cel Mare nu se înțelegea cu Matiaș asupra unei bucăți de pământ unde locuiesc azi someșenii și a pornit la luptă.
- b. Ștefan și-a adunat, de peste dealuri și munți, o oaste de flăcăi voinici

și a pornit să dea piept cu dușmanul. În acest timp, Matiaș și oastea lui obosită de drum dormea printre brazi.

- c. Trimițând doi flăcăi să trezească pe unguri și să-i anunțe că Ștefan Vodă e în preajma lor, a produs o asemenea buimăceală, încât ungurii au început să se lupte între ei. Oastea moldovenească, crezând într-o minune, s-a întors nevătămată.
- d. Lui Ștefan i s-a spus cel Sfânt, pentru că numai unui om sfânt îi putea ajuta astfel Dumnezeu. Locul unde s-a petrecut întâmplarea, a fost valea de unde izvorăște Someșul și unde, pe vremuri, Ștefan a făcut o mică mănăstire.

15135A. Bătălia lui Ștefan cel Mare de la „Gropi“

Este atestat în Transilvania.

1. *Bătălia de la „Gropi“*. Bogdan, T. A., *Ștefan cel Mare*, (Poeni – [jud.] Cluj).

- a. După ce a cuprins cetatea Ciceiului, Ștefan Vodă s-a mutat în ea cu tot ce luase de la cei învinși. A mărit apoi cetatea, a înconjurat-o cu zid puternic și șanțuri adânci și și-a adus familia. Gândea că acolo va fi cel mai bun loc de odihnă după viața lui zbuciumată.
- b. Dușmanii au vrut să-l alunge. Prinzând de veste, Ștefan și-a strâns oastea, care era mai mică decât a vrăjmașului și a început să-l hărțuiască.
- c. A făcut peste noapte o mulțime de gropi în jurul cetății și dușmanii s-au prăbușit de-a valma în aceste gropi. Ștefan cu oastea lui i-a nimicit.
- d. Acel loc se numește „la Gropi“, iar valea se numește „Valea Gropilor“.

15135B. Bătălia lui Ștefan cel Mare din „Valea Glodului“

Este atestat în Transilvania.

1. *Bătălia din Valea Glodului*. Bogdan, T. A., *Ștefan cel Mare*, 23 (Cristur – [jud.] Hunedoara).

- a. Ștefan Vodă a luat după o bătălie cu craiul Matiaș, cetatea Ciceiului, una dintre cele mai frumoase cetăți din Transilvania. Odată, pe când era Ștefan plecat, Matiaș a năvălit cu ai lui ca să pună iar stăpânire pe cetate. Lupta cu vrăjmașii a durat 4–5 săptămâni, până a dat o asemenea ploaie de au ruginit și oțelele puștilor.
- b. Ștefan s-a întors biruitor dintr-o luptă. Văzând cetatea înconjurată, s-a aruncat asupra dușmanilor și i-a alungat până în „Valea Gropilor“. Acolo, fiind noroi mare, oastea s-a înglodat de nu a mai putu ieși și Ștefan a bătut-o.
- c. Locul acela s-a numit „Valea Glodului“, iar valea unde au fost îngropate victimele, „Valea Gropilor“.

15136. Ștefan cel Mare și turcii

Este atestat în Moldova.

1. *Postul lui Ștefan cel Mare și Sfânt*. (S. Teodorescu-Kirileanu), *Povestiri vitejești*, 29. Republicată: I. CREANGĂ, 1917, nr. 1–12, 45; *Ștefan cel Mare*, 129.

- a. La Podul Înalt, în sus de Vaslui, a tăbărât oastea turcească. Era atât de numeroasă, încât un moldovean a trebuit să lupte cu trei turci. În timp ce turcii aveau tot ce era necesar unui război și oameni de specialitate, armata lui Ștefan era alcătuită din oameni luați de la plug.
- b. Gândind că numai o nimune îi poate salva, Ștefan s-a aruncat asupra turcilor care, înfricoșați, au fugit spre Dunăre.
- c. După ce a mulțumit lui Dumnezeu, Ștefan a chemat pe ostașii lui, țărani și le-a dat ranguri boierești. Le-a ordonat să consume timp de

4 zile numai pâine și apă, așa cum va face și el, pentru că biruința a fost a lui Dumnezeu. Toată țara a postit, iar Ștefan a fost numit de popor „Sf[ântul] Ștefan“.

15137. Lupta lui Ștefan cel Mare de la Podul Înalt

Este atestat în Moldova.

1. *Războiul de la Podul Înalt*. Teodorescu-Kirileanu, **Amintiri**, 45 (jud. Vaslui?). Republicată: **Ștefan cel Mare**, 75.

I. a. Turcii au năvălit puzderie, cu gândul să înrobească țara și să-l răpuie pe Ștefan. Dându-și seama că nu le va putea ține piept la loc deschis, Ștefan i-a atras pe dușmani într-o vale întunecoasă formată din mocirlă și râpi prăpăstioase.

b. Turcii au deschis lupta în valea Similiei, pe dealul Cetatea, a continuat pe gura văii Racova, s-a mutat pe apa Bârladului în Bârzești, apoi pe valea Rebricei, până la târgul Scânteia. Unde era satul Fundătura, s-a dat o luptă crâncenă.

c. Ștefan, așezându-și oastea pe dealul Măgura, i-a nimicit pe turci. Și astăzi se mai văd urmele șanțurilor și un beci mare numit „Beciul lui Vodă“.

II a. Pe șesul Bârladului, unde se află satul „Ștefan cel Mare“, a fost de asemenea o mare bătălie. La podul Harapului, de pe pârâul Racova, a fost ucis un pașă harap, de unde vine și numele podului.

b. Urmărit de turci, Ștefan s-a urcat într-un stejar, unde e azi satul Scânteia. S-a rugat lui Dumnezeu să-l ajute și va face o biserică.

c. A bătut apoi pe turci la Podul Înalt și la Vadul Turcilor, scăpând țara de robia turcească. După victorie, Ștefan a făcut în Scânteia o biserică cu hramul Sf[inților] Arhangheli Mihail și Gavril, și un pod de piatră peste râul Rebricea.

d. Ostașii căzuți au fost îngropați într-un cimitir numit „Țintirimul lui Vodă“. Pe cei ce au supraviețuit, pentru vitejia lor, Ștefan le-a dăruit pământ cum au răzeșii din Bucătăria, Cântălărești, Chetrești, Ciofeni, Costești, Gârceni, Misceni, Telejna de sus și Tătărani.

15138. Lupta lui Ștefan de la Cetatea Albă

Este atestat în Muntenia și Moldova. S-au identificat 2 variante identice.

1. *Ștefan Vodă cel Bun*. Candrea, **Din bătrâni**, 83.

2. *Bătăliile pentru Cetatea Albă și Chilia*. Teodorescu-Kirileanu, **Ștefan cel Mare**, 86. Republicată: *Ștefan Vodă cel Bun*. Procopovici, **Cronica lui Ioan Neculce**, 9.

a. Năvălind turcii în Moldova, Ștefan le-a ieșit în cale și i-a bătut la Galați, luându-le Cetatea Albă și Chilia. Pentru aceste cetăți Ștefan s-a luptat în câteva rânduri cu turcii, trecând când în stăpânirea unora, când a altora.

b. După lupta de la Războieni, Ștefan a dat turcilor Bugeacul. Ei au adus acolo pe tătarii din Crimeea și i-a așezat la Hotin- Lipcani.

15139. Ștefan cu moldovenii lui înving pe turci

Este atestat în Moldova.

1. *Mintea moldovanului cea de pe urmă*. Pamfile, **Firișoare de aur**, 35. Republicată: I. CREANGĂ, 1917, nr. 1-12, 46.

a. În timpul lui Ștefan Vodă, oamenii ducând-o bine, a intrat dușmănia în străini. Au năvălit leșii, tătarii și turcii care au pustiit totul în cale și au împrăștiat oastea românească.

b. Odată, Ștefan și-a adunat restul de oaste și a pus surlașii să sune chemarea. Au tras asemenea chiuituri, încât se putea crede că oastea este de o mie de ori mai mare. Turcii, speriați, au dat năvală în gârla

din apropiere înămolindu-se cu tunuri cu tot, iar moldovenii i-au bătut și i-au gonit.

- c. Turcii au rămas mâniași pe români. Când ei se roagă, în loc de amin, spun să le dea Domnul „minteă moldoveanului cea de pe urmă“.

15140. Lupta lui Ștefan cel Mare de la Zarija

Este atestat în Muntenia. S-au identificat 2 variante.

1. (Fără titlu). Candrea, **Din popor**, 33.

- Ștefan a fost înfrânt (în mai multe bătălii).
- S-a dus la un schimnic și acesta l-a îndemnat să înalțe întâi o mânăstire în locul unui paltin nimerit de săgeată.
- Ștefan a făcut și alte 7 mânăstiri.
- Schimnicul l-a îndemnat să ia șapte cătane cu care să lupte împotriva dușmanilor.
- Ștefan a câștigat bătălia de la Zarija, în Broscăuți (și a eliberat pământurile din mâna dușmanului).

2. *Paltinul și Ștefan Vodă*. Densusianu, O., **Tradiții**.

a (într-o bătălie), b (trasă de schimnic cu arcul domnitorului. În acel loc se auzeau glasuri îngereste), c, e (împotriva turcilor).

15141. Lupta lui Ștefan cel Mare de la Țepu

Este atestat în Moldova.

1. *Despre o bătălie din preajma Țepului*. (T. Pamfile – *Pov. pop. rom.*), B. A, ms. 5093, f. 51 (Țepu – Tecuci / [jud.] Galați). Republicată: *Lupta din prajma Țepului*. Teodorescu-Kirileanu, **Amintiri**, 62.

- Istovit de bătălii, cu oastea împuștinată, Ștefan a cerut slujitorilor bisericești să înalțe rugăciuni pentru salvarea țării. Dumnezeu a trimis o molimă în turci și Ștefan i-a gonit.
- I-a bătut rău la Țepu și din cadavrele rămase a înălțat două movile ce se văd și azi în coastele moșiei Țepului.
- Turcii fugind, s-au înecat în Siret, în locul numit azi „Vadul Turcilor“. Alții au luat-o pe la vest de Tecuci, spre Galați, unde se văd movilele ridicate de Ștefan, pentru odihna păgânilor.
- La înapoiere, Ștefan a ridicat la Tecuci o bisericuță cu hramul Maicii Precista. Lui Iapotă i-a dăruit locurile unde se află azi Țepu.

15142. Ștefan cel Mare și icoane Sf[ântului] Gheorghe

Este atestat în Moldova și Transilvania. S-au identificat 3 variante, care se grupează astfel.

1. *Icoana Sf[ântului] Gheorghe, dăruită de Ștefan cel Mare Mânăstirii Zograf din Sf[ântul] Munte*. I. CREANGĂ, 1917, nr. 1-12, 58.

- Turcii au venit cu o oaste mare împotriva lui Ștefan (cărui i-a împrăștiat oamenii).
- Ștefan s-a dus la cetate, unde mama lui n-a vrut să-i deschidă porțile, pânu nu va birui pe dușmani. Ea a socotit că dacă nu i-a putut învinge pe câmp, nu va face acest lucru după ziduri.
- Ștefan a visat pe Sf[ântul] Gheorghe, care i-a promis biruința. În schimb, să trimită Mânăstirii Zograf icoana Sf[ântului], pe care o avea Ștefan (și pe care o purta totdeauna cu el).
- De asemenea să refacă Mânăstirea (după pustiire).
- Ștefan s-a ținut de cuvânt.

2. *Icoana Sf[ântului] Gheorghe dăruită de Ștefan cel Mare Mânăstirii Zograf din Sf[ântul] Munte*. I. CREANGĂ, 1917, nr. 1-12, 58.

a (să-l nimicească. Ștefan îngrijorat, s-a rugat lui Dumnezeu), c, d (cea pustiită), e (după ce a învins pe turci).

3. *Sf[ântul] Georgie și Ștefan cel Mare*. CAL. Arad., 1901, 130.

a (care s-a rugat lui Dumnezeu), c, d, e (după ce a învins dușmanii).

15143. Ștefan cel Mare și lupta de la Ciortărei

Este atestat în Moldova și Muntenia. S-au identificat 2 variante.

1. *Ștefan Vodă și bătălia de la Ciortărei*. Niculiță-Voronca, **Datine și credințe**, 710 (Burla – Rădăuți / [jud.] Suceava). Republicată: *Bătălia de la Ciortărei*. Teodorescu-Kirileanu, **Amintiri**, 52; **Ștefan cel Mare**, 135.
 - a. Năvălind odată turcii în Moldova, l-au găsit pe Ștefan Vodă numai cu 40 de ostași.
 - b. Ștefan și-a pus în gând să facă o mănăstire.
 - c. A apărut o păclă deasă, de se tăiau turcii între ei (nevăzându-se unul pe celălalt).
 - d. Ștefan, cu oastea, au urmărit pe turci până la Dunăre, unde i-a înecat. Lupta a fost la Ciortărei.
 - e. Oamenii au văzut un sfânt peste negură.
 - f. Ștefan a făcut o biserică la Mănăstioara, lângă Siret (Mănăstirea Sf[ântului] Onofrei pentru că Sf[ântul] i-a ajutat în războaie).
2. *Ștefan Vodă și bătălia de la Ciortărei*. Densusianu, O., **Tradiții**, 2.
 - a, c, e₁ (Ștefan a fost ajutat de Sf[ântul] Onofrei), f (în cinstea Sf[ântului]).

15144. Ștefan cel Mare și lupta de la Războeni

Este atestat în Moldova.

1. *Lupta de la Războeni (Valea Albă)*. Teodorescu-Kirileanu, **Amintiri**, 57 (Broșteni – Vatra Domei / [jud.] Suceava).
 - a. Învins de turci la Valea Albă, Ștefan s-a dus la un sihastru să-i ceară sfatul. Acesta l-a învățat să adune câte o mie de oi, miei, vaci și viței. Să așeze fiecare turmă pe câte un deal de lângă valea unde se aflau turcii, în așa fel încât oile să fie în fața mieilor și vacile în fața vițelilor. Ștefan să se urce pe cel mai înalt dintre dealuri, să trâmbițeze și să dea drumul la tunuri.
 - b. Ștefan a urmat sfatul sihastrului și larma produsă a înspăimântat pe turci. Domnitorul, cu patru pâcuri de oști, i-a înconjurat, i-a bătut și i-a fugărit până ce păgânii au trecut Dunărea. Și astfel Ștefan a câștigat bătălia.

15145A. Ștefan cel Mare și mama sa

Este atestat în Transilvania și Moldova. S-au identificat 2 variante.

1. *Ștefan și mamă-sa, Oltea*. Lazăr, **Legende istorice**, 48.
 - a. Turcii au vrut să silească Moldova să plătească tribut. Cereau de asemenea cetăți, de unde să poată jefui mai ușor țara și să-și poată permite mărirea tributului când vor. Ștefan cel Mare, neînvoindu-se cu aceste lucruri, Sultanul a trimis o oaste mare și care a fost înfrântă.
 - b. Sultanul a venit în fruntea unei alte armate.
 - c. Ștefan a fost învins la Războieni (având oaste puțină).
 - d. A fost rănit.
 - e. S-a refugiat cu câțiva soldați în munți.
 - f. S-au dus la Cetatea Neamțului.
 - g. În cetate se aflau doamna și mama lui Ștefan (Oltea).
 - h. Nu a fost primit (când Ștefan a bătut la poartă. A spus că este rănit și învins, iar maică-sa i-a răspuns că nu poate fi adevărat, pentru că fiul ei nu se înfricoșează dacă este rănit).
 - i. A fost trimis înapoi la luptă (să-și adune oaste, să bată pe dușmani și numai atunci îl va recunoaște drept fiul ei).
 - j. Ștefan i-a ascultat sfatul.
 - k. Turcii, ajungând la cetate, nu au putut-o lua. Puținii moldoveni care erau în cetate, având îndreptate tunurile asupra lor, i-a silit să se retragă.

2. *Cetatea Neamțului*. Calmuschi, **În Munții Neamțului**, 61.
c, f, h (de către mamă-sa, Doamna Elena), i.

15145B. Mama lui Ștefan cel Mare

Este atestat în Moldova și Transilvania. S-au identificat 5 variante, care se grupează astfel:

1. *Mama lui Ștefan cel Mare*. Onițiu, **Din cele trecute vremi**, 113.
Republicată: *Bătălia de la Războeni*. Teodorescu-Kirileanu, **Amintiri**, 53;
Ștefan Vodă cel Bun. Procopovici, **Cronica lui Ioan Neculce**, 12.
2. *Ștefan Vodă cel Bun*. Candrea, **Din bătrâni**, 87.
 - a. După ce a fost bătut de turci la Războeni, Ștefan s-a dus la Cetatea Neamțului. Mama lui nu l-a lăsat să intre, spunându-i că: „pasărea pe limba ei pierce“. Înțelegând tâlcul vorbelor ei, Ștefan a plecat să-și adune oaste.
 - b. Turcii s-au așezat deasupra unui munte din apropiere și băteau cu tunurile în Cetatea Neamțului. Un neamț, închis în cetate, a cerut să fie eliberat și îndreptând focul asupra oastei turcești a gonit-o.
 - c. Ștefan, plecând de la Cetatea Neamțului, a trecut pe la sihastrul Daniil să-i ceară sfatul. După ce și-a terminat rugăciunea, sihastrul i-a spus că va izbândi și să facă acolo o mănăstire (cu hramul Sf[ântul] Gheorghe).
 - d. Ștefan a strâns oaste, a învins pe turci (care s-au îndreptat spre Dunăre și au fost goniți).
 - e. La înapoiere, a zidit o mănăstire (a Voronețului, cu hramul Sf[ântului] Gheorghe).
3. *Ștefan Vodă și sihastrul*. Marian, **Tradițiuni**, 3. Republicată: GAZ. POP., 1892, nr. 31-32, 3.
4. *Ștefan și sihastrul Daniil*. Lazăr, **Legende istorice**, 50.
c, d, e (la Voroneț cu hramul Sf[ântului] Dumitru).
5. *Daniile sihastru*. Onițiu, **Din cele trecute vremi**, 114.
a, c (cu hramul Sf[ântului] Gheorghe), d, e.

15146. Bătălia de la Valea Albă

Este atestat în Moldova

1. *Bătălia de la Valea Albă*. (S. Teodorescu-Kirileanu), **Povestiri vitejești**, 36. Republicată: *Vorbe de îmbărbătare*. **Ștefan cel Mare**, 80.
 - a. După lupta de la Războeni, Ștefan a nimerit la Cetatea Neamțului, unde erau mama și soția sa. Ele i-au trimis numai vorbe de îmbărbătare.
 - b. Ștefan și-a adunat oastea și a hărțuit pe turci. I-a lovit în puterea nopții și a dat foc pădurilor din preajma lor. Sultanul Mahomet a dat înapoi din cauza molimelor, a podurilor stricate, a neodihnei și a groazei. A luat-o repede spre Dunăre, să plece în împărăția lui.
 - d. După ce s-a liniștit, Ștefan a ridicat la Războeni un locaș sfânt, peste osemintele vitejilor. Atâtea oase s-au văzut pe locul bătăliei căreia i-a rămas de atunci numele de Valea Albă de la albeața osemintelor omenești.

15147A. Ștefan cel Mare și Mănăstirea Putna

Este atestat în Moldova.

1. *Ștefan Vodă și turcii*. (S. Fl. Marian), REV. POL., 1886-1887, nr. 2-3, 12 (Horodnicul de Jos - Rădăuți / [jud.] Suceava; Putna - Rădăuți / [jud.] Suceava). Republicată: FAM., 1887, nr. 43-45, 506; **Tradiții poporane**, 119.
 - a. Ștefan Vodă, refuzând să plătească bir turcilor, aceștia au pornit război împotriva lui. Cum erau mulți, au decimat oastea românească. Cu restul ei, Ștefan s-a retras în munți.

- b. Ștefan a dat de un sihastru care locuia într-o stâncă înconjurată de copaci, unde a poposit. Fiind înconjurați de lupi, nu au pățit nimic.
- c. Sihastrul l-a pus să-l calce pe picior și a văzut un paltin în depărtare, cu multe lumini și în care cântau îngerii. I-a spus că de va zidi acolo o mănăstire, va învinge pe turci.
- d. Ștefan a adunat oastea, i-a bătut pe turci, apoi a ridicat Mănăstirea Putna.
- e. În timpul măcelului cu turcii, plutea deasupra oamenilor, o basma roșie.

15147B. Ștefan cel mare și Putna

Este atestat în Transilvania și Moldova. S-au identificat 5 variante, care se grupează astfel:

1. *Mănăstirea Putnei*. Teodorescu-Kirileanu, **Amintiri**, 37 (C[âmpu]lung [Moldovenesc] - / [jud.] Suceava). Republicată: *Mănăstirea Putna*. LUCEAF., 1904, 241; *Mănăstirea Putnei. Povestiri vitejești*, 32; CĂL. POP. BUCOV., 1905, 68.
2. *Mănăstirea Putnei*. CAL. ROM. Car., 1905, 91.
 - a. Bătut de turci, Ștefan Vodă a rătăcit prin munți (până a ajuns în pădurea Vițeul).
 - b. A dat de un sihastru care își avea chilia într-o stâncă, unde a fost ospătat și s-a odihnit.
 - c. La miezul nopții au ieșit din chilie. Pustnicul l-a strâns pe Ștefan de mână și l-a călcat pe picior. Domnitorul a văzut niște lumini despre care pustnicul i-a spus că sunt îngerii, iar după ce va învinge pe dușmani, să facă acolo o mănăstire.
 - d. Ștefan a adunat oastea, a bătut pe dușmani și a zidit Mănăstirea Putna.
 - e. La temelia ei a zidit o comoară (o căldare cu aur și argint).
 - f. Nimeni nu se va putea atinge de comoară. Numai Ștefan când va învia.
 - g. Oricine va încerca, va fi afurisit.
 - h. Când va învia a doua oară, Ștefan va împărți comoara celor care cred în faptele lui, în neamul și legea lui.
3. *Mănăstirea Putnei*. VOINȚA. BAN., 1924, nr. 52, 5.
 - a (până ajunse în pădurea Vițeul), b, c, d, e f.
4. *Ștefan cel mare după înfrângerea de la Războieni*. CAL. ȚĂR. OR., 1935, 61.
 - a, b, c₁ (A doua zi l-a dus pe Ștefan pe vârful stâncii și, călcând pe amândouă picioarele sihastrului, a văzut un copac. În el ardeau lumini și a auzit cântare de îngerii. Sihastrul l-a făcut să promită că, după victorie va face acolo o biserică), d.
5. (*Mănăstirea Putna*). GRAI NOSTRU Buc., 1908, 25.
 - a, b, c₂ (A fost dus de sihastru într-un loc și pus să-i calce amândouă picioarele. A auzit lângă un paltin popii cântând. Sihastrul l-a făcut să promită că va zidi o mănăstire acolo, după victorie), d (și au luat o mulțime de robi).

15147C. Ștefan cel Mare și zidirea Mănăstirii Putna

Este atestat în Moldova și Transilvania. S-au identificat 3 variante, care se grupează astfel:

1. *Legendă în legătură cu peștera lui Daniil Sihastru și cu zidirea Mănăstirii Putna*. FRĂNG., 1928-1929, nr. 22, 279.
 - a. Daniil Sihastru și-a făcut o biserică într-o stâncă, unde și-a petrecut viața.
 - b. Ștefan Vodă a fost învins de turci.
 - c. A nimerit la Daniil Sihastru.

- d. A fost primit de pustnic (după ce l-a lăsat să aștepte până-și termină rugăciunea).
 - e. I-a dat să mănânce o bucată de prescură, singurul aliment pe care-l avea, iar apoi l-a îmbiat să doarmă (și pe argatul lui Ștefan).
 - f. A cerut lui Ștefan să-și puie piciorul stâng peste al pustnicului și a auzit bocete (și vuiete).
 - g. L-a pus să-l calce pe piciorul drept și a auzit îngeri sunând din trompete.
 - h. I-a spus să facă o biserică pe acel loc.
 - i. I-a arătat cu mâna locul (unde cântau îngerii).
 - j. I-a sărit degetul de la mână.
 - k. Ștefan a pus să se tragă cu săgeata, ca să aleagă locul bisericii. Săgeata s-a înfipt într-un paltin (unde se afla și degetul sihastrului).
 - l. Ștefan a adus o biserică acolo (de la Voroneț, a lui Bogdan).
 - m. Turcii au înconjurat biserica unde se ruga Ștefan. Dumnezeu a dat o ceată de s-au omorât turcii între ei (numai doi ofițeri, care au rămas, au fugit).
 - n. Ștefan a tăiat pădurea (și a făcut sat).
2. *Ștefan cel Mare și Mănăstirea Putna*. FĂT. FR. Suc., 1934, 25 (Putna – Rădăuți / [jud.] Suceava).
- b (și a ajuns până-n Horodnicul de Jos, ascunzându-se în pădurile Putnei), c, d (după ce l-a lăsat să aștepte), e, f, g, h, i, j, l (de la Milișăuț), m (și ce-a mai rămas din ei, au fugit), n. o. A adus meșteri din țara nemțească de au făcut mănăstirea și au rămas pe acolo).
3. *Legenda Mănăstirii Putna*. REV. T. PAMFILE, 1927, nr. 1–4, 9 (Tg. Mureș – [jud.] Mureș).
- b (și căuta loc de odihnă, însoțit de un argat), c (un pustnic coborât din cer de Dumnezeu, să facă bine celor rătăciți), d, f₁ (L-a pus să asculte la piciorul stâng, unde a auzit jelaniile poporului), g₁ (L-a pus să asculte la piciorul drept, unde a auzit cântece), h (și a doua zi să tragă cu săgeata pentru a stabili locul), e (pe el și pe argatul lui Ștefan), k, l (de la Voroneț), m (și numai doi ofițeri, care au scăpat, au fugit), o, p. Au adus și robi să locuiască acolo.

15148. Ștefan cel Mare zidește Mănăstirea Putna

Este atestat în Moldova.

1. *Kloster Putna* (Mănăstirea Putna). Staufe–Simiginowicz, **Volkssagen**, 6.
 - a. După o bătălie pierdută, Ștefan Vodă s-a refugiat în regiunea păduroasă, unde se află azi Mănăstirea Putna. Acolo l-a întâlnit pe sihastrul Daniel, care l-a sfătuit să reia lupta împotriva turcilor, și i-a indicat și ziua bătăliei.
 - b. Ștefan a dobândit o mare victorie. În semn de mulțumire, dorind să construiască o mănăstire, a vrut să aleagă locul. Adunând pe credincioșii lui pe valea pârauului Putna, s-a luat la întrecere, în tragerea cu arcul, cu trei dintre ai lui. Unde s-a înfipt săgeata lui, a construit mănăstirea.
 - c. Din cauza vremurilor neliniștite, mănăstirea a căpătat aspectul unei cetăți. În locul unde a căzut săgeata lui Ștefan este altarul bisericii și locul de odihnă al osemintelor domnitorului.

15149. Chilia de piatră (Putna)

Este atestat în Moldova.

1. *Chilia de piatră de la Mănăstirea Putna*. (D. Dan), I. CREANGĂ, 1917, nr. 1–12, 37. Republicată: *Daniil Sihastru*. Densusianu, O., **Tradiții**, 6.
 - a. Nu departe de locul unde se află pârauul Vițeu, în Putna, se vede pe o creastă de deal o stâncă mare de piatră, în care este scobită o

bisericuță. Dedesubt, este un loc deșert, care a fost locuința și bisericuța lui Daniil Sihastru.

- b. El a trăit înainte, la Mănăstirea Sf[ântul] Laurențiu. Osândit de stareț pentru o întârziere, să nu iasă din mănăstire vreme mai îndelungată, după ce și-a ispășit pedeapsa, s-a retras în codru, unde a făcut cu multă trudă cele două lăcașuri.
- c. Rătăcind odată Ștefan pe acolo, sihastrul l-a convins să ridice un lăcaș. Ștefan a zidit Mănăstirea Putna, iar Daniile Sihastru a părăsit acele locuri prea populate și s-a retras într-un loc pustiu, pe pârâul Voronețului numit și apa Corbului.

15150. Laura

Este atestat în Moldova și Muntenia. S-au identificat 2 variante.

1. *Laura*. ȘEZ., 1901, 133.

- a. Niște călugări și-au făcut o mănăstire spre apus de Vicovul de Sus și au închinat-o Sf[ântului] Laurențiu.
- b. Daniil Sihastru a trăit în Mănăstirea Sf[ântul] Laurențiu (și a cioplit linguri de lemn, iar cu banii câștigați a trăit și a ajutat pe săraci).
- c. Odată a întârziat (cu o zi, ducându-se cu marfă în sat. Oamenii l-au rugat să-i ajute în nevoile lor prin rugăciuni).
- d. Daniile a fost pedepsit de stareț.
- e. El a cioplit o chilie în stâncă (în pustiu și s-a făcut sihastru).
- f. L-a îndemnat pe Ștefan cel Mare să facă o mănăstire (Când Ștefan Vodă a poposit la el. Și a făcut Mănăstirea Putna).
- g. Cu timpul au venit acolo și cei de la Mănăstirea Laurențiu, care a pierit cu vremea. Poporul a numit-o Laura.
- h. Când împrejurul mănăstirii s-au așezat oameni, Daniil Sihastru s-a statornicit pe pârâul Voronețului sau pe apa Corbului. Când Ștefan a venit din nou acolo, a promis că va face o mănăstire, dacă va învinge pe turci. A făcut apoi Mănăstirea Voronețului.

2. (Fără titlu). MUGUR., 1933, nr. 2, 1.

b (ca monah), c, d, e (după ce și-a îndeplinit osânda), f (după biruința de la Lipnic în 1469), i. Azi bisericuța și peștera lui Daniile se văd încă, la vreo 2 km de mănăstire.

15151. Ștefan Vodă, pustnicul Daniil Sihastru și Mănăstirea Putna

Este atestat în Moldova.

1. *Ștefan Vodă, pustnicul Daniile și Mănăstirea Putna*. I. CREANGĂ, 1917, nr. 1-12, 39.

- a. În zilele lui Ștefan Vodă, trăia un pustnic, Daniil, într-o chilie săpată în piatră în care era și biserică. Acestuia îi apăreau adesea îngerii și Dumnezeu i-a tălmăcit că în acel loc Ștefan Vodă va face o mănăstire.
- b. Hotărând în al zecilea an al domniei să facă o mănăstire și căutând loc, a dat de Daniile Sihastru, care i-a povestit vedeniile lui. Rugându-se sihastrul lui Dumnezeu să se arate îngerii și lui Ștefan, Dumnezeu l-a ascultat și ei au însemnat locul.
- c. Zidirea începută a durat mult și de-aceea Ștefan a mutat biserica Vovedenia a lui Dragoș Vodă de la Volovăț, a făcut chilii împrejur, unde a strâns călugări pentru rugă și a numit biserica Mănăstirea Veche.
- d. După terminarea mănăstirii, a vrut Ștefan să-i dea mare cinste. Fețele bisericesti s-au opus spunând că acest lucru se datorează celei mai vechi biserici. Ștefan a răspuns că bisericuța din Volovăț, adusă la Putna, este cea mai veche. Astfel a putut conferi mănăstirii cea mai înaltă distincție.

15152. Daniil Sihastru salvează pe Ștefan Vodă

Este atestat în Moldova.

1. *Der Eremit Daniel* (Pustnicul Daniel). Staufe–Simiginowicz, **Volkssagen**, 78.
 - a. Spre est de Putna se găsește renumita sihăstrie a lui Daniel, care era socotit sfânt de către popor și de către turci.
 - b. După o luptă pierdută, Ștefan s-a refugiat la Daniil Sihastru. Urmărit de turci, sihastrul s-a uitat într-o direcție în care părea că dispăre un om înarmat și i-a înșelat astfel pe turci.
 - c. Ștefan a reușit să scape și de-atunci acel loc se numește Chilia.

15153. Dumbrava Roșie

Este atestat în Moldova, Muntenia și Transilvania. S-au identificat 3 variante, care se grupează astfel:

1. *Dumbrava Roșie*. Pamfile, **Firișoare de aur**, 66. Republicată: *Bătălia de la Dumbrava Roșie. Carte pentru tineret*, 237; *Dumbrava Roșie. I. CREANGĂ*, 1911, nr. 6, 173; 1917, nr. 1–12, 61.
 - a. Turcii au năvălit odată după un război pe care Ștefan Vodă îl avusese cu leșii.
 - b. Având oaste mai puțină, românii au fost biruiți.
 - c. Ștefan s-a dus la Cetatea Neamțului, unde mama și soția lui nu l-au primit (urmărit de turci).
 - d. Ștefan a întâlnit mocani cu vitele, pe care i-a pus să separe oile de berbeci, vaci, cai etc. Le-a împrăștiat în vale și când a sunat din buciom, i-au răspuns mocanii cu vitele, făcând o asemenea larmă, încât turcii au crezut că vine o oaste mare. Astfel Ștefan i-a zdrobit pe turci.
 - e. Cei care au scăpat, au fost judecați că nu dau pace românilor.
 - f. I-au pus la plug apoi și au arat șesul ce se întinde de la Piatra la Roznov; au semănat ghindă și a crescut o pădure ce s-a numit „Dumbrava Roșie“.
 - g. Înmulțindu-se lumea, s-a tăiat din pădure de a rămas numai un pilc, unde este astăzi satul „Dumbrava Roșie“.
2. *Un tăciune și-un cărbune*. PRIM., 1929, nr. 34–35, 2.
 - a, c (până să se strângă oastea), d, f (pe turcii care au rămas), h. Astăzi a rămas numai numele sătucului „Dumbrava Roșie“.
3. (Fără titlu). ȚĂRĂNISM., 1929, nr. 12–15, 13.
 - b₁ (Ștefan Vodă a fost biruit de turci), c, d₁ (Ștefan și-a strâns oaste și i-a bătut pe turci), f.

15154. Dușmanii seamănă ghindă

Este atestat în Moldova și Muntenia. S-au identificat 3 variante, care se grupează astfel:

1. *Dumbrava Roșie*. Teodorescu–Kirileanu, **Amintiri**, 76.
 - a. Ștefan Vodă și fiul său Bogdan au avut multe războaie cu leșii. Robii pe care-i luau, i-au pus la plug, arând și semănând cu ghindă deferite dumbrăvi.
 - b. Așa au făcut Dumbrava Roșie, la Broșteni, la Cotnari și mai jos de Roman.
 - c. Leșii au scris acete fapte în cronica lor. Când leșii au arat, moldovenii i-au împuns ca pe boi. Leșii s-au rugat să-i bată mai bine cu biciul și când i-au bătut cu biciul, s-au rugat să-i împungă.
2. *Ștefan Vodă cel Bun*. Candrea, **Din bătrâni**, 91.
3. *Ștefan Vodă cel Bun*. Procopovici, **Cronica lui Ioan Neculce**, 15.
 - a, b₁ (Dumbrava Roșie de la Botoșani, Cotnari și mai jos de Roman), c.

15155. Polonezii înfrânți, seamănă ghindă

Este atestat în Transilvania.

1. *Dumbrava Roșie*. Lazăr, **Legende istorice**, 53.

- a. Pe când în Polonia domnea regele Ioan Albert, acesta a intrat și a prădat cu armata Moldova. Cum s-a apropiat armata moldovenească, regele a trimis vorbă că a vrut să pornească împotriva turcilor. Ștefan i-a lăsat să plece, dar numai pe drumul pe care au venit.
- b. Polonezii au luat altă cale, ca să prade din nou. Românii i-au așteptat în Codrul Cosminului, unde au răsturnat asupra lor copaci și stânci, împreună cu o ploaie de săgeți.
- c. Ce a rămas din oastea poloneză, Ștefan a pus-o la jug să are un câmp, pe care au semănat ghindă.

15156. Ștefan Vodă trimite prizonierii să are un teren

Este atestat în Moldova.

1. *Buchenwald*. Staufe-Simiginowicz, **Volkssagen**, 29.

- a. Într-o luptă a lui Ștefan Vodă cu regele Poloniei, au căzut 20 000 de prizonieri polonezi. Ștefan a refuzat banii de răscumpărare pentru prizonierii, cu care a vrut să construiască un monument, în cinstea victoriei obținute.
- b. Ștefan a trimis prizonierii să are un teren mare și să semene o pădure de fagi. Și așa au crescut imensele păduri de pe acolo.
- c. Numele de Bucovina este de la polonezul Buch, pădure.

15157. Ștefan Vodă învinge pe polonezi

Este atestat în Moldova.

1. *Der Überfall im Walde* (Prăvălirea [copacilor] din pădure). Staufe-Simiginowicz, **Volkssagen**, 92.

- a. Într-o luptă a lui Ștefan cu polonezii, armata polonă a fost distrusă pentru că domnitorul a dat ordin să se taie pomii. Când au trecut polonezii, i-au prăvălit asupra lor.

15158. Polonezii și moldovenii

Este atestat în Moldova.

1. *Der Überfall im Walde* (Prăvălirea [copacilor] din pădure). Staufe-Simiginowicz, **Volkssagen**, 92.

- a. Într-o luptă a lui Ștefan cu polonezii, după fiecare pom se ascundea câte un soldat moldovean. Când treceau polonezii, soldații săreau și tăiau hamurile cailor. Călărețul pierdea echilibrul, cădea și era omorât de caii speriați.

15159. Ștefan Vodă și pustnicul Silvestru

Este atestat în Moldova.

1. *Pustnicul Silvestru*. (S. Teodorescu-Kirileanu), SEMĂN., 1904, 101.

- a. În lupta cu leșii care voiau să-l prindă pe Ștefan, acesta s-a dus la chilia vestitului pustnic „Silvestru din Croitoria Veche“, cu care a mâncat fără să-l recunoască.
- b. Când a aflat cine este, Ștefan Vodă i-a cerut să se roage pentru el, apoi a învins pe leși.

15160. Ștefan Vodă și mucenicul Dimitrie

Este atestat în Moldova.

1. *Ștefan Vodă și chipul Sfântului Mucenic Dimitrie*. I. CREANGĂ, 1917, nr. 1-12, 63.

- a. În lupta cu Albert, craiul leșesc, în Codrul Cosminului, i s-a arătat lui Ștefan Vodă Sfântului mucenic Dimitrie, în chipul unui războinic care i-a dat ajutor.
- b. Ștefan a zidit apoi biserica la scaunul său din Suceava.

15161. Ștefan Vodă se luptă cu craiul leșesc

Este atestat în Transilvania.

1. *Izvorul lui Ștefan cel Mare*. Bogdan, T. A., **Ștefan cel Mare**, 18 (Sântioana – [jud.] Bistrița–Năsăud). Republicată: GAZ. TRANS., 1904, nr. 140, 4.
 - a. Odată, fiind o bătălie mare între leși și români, li s-au terminat și armele și mâncarea. De aceea au hotărât să se lupte numai craiul leșesc și Ștefan Vodă.
 - b. Au luptat de dimineață până la amiază, fără rezultat și au băut câte o înghițitură de apă rece de izvor, să prindă puteri. S-au luptat ei din nou până seara, când împăratul leșesc a căzut peste un bolovan, sucindu-și grumajii și cerând iertare lui Ștefan, care l-a lăsat să plece în țara lui.
 - c. Izvorul din care a băut apă s-a numit apoi „Izvorul lui Ștefan cel Mare“. Nu se știe unde se află, dar se spune că oricine bea din apa lui se face sănătos.

15162. Ștefan Vodă înființează satul Leșu

Este atestat în Transilvania.

1. *Leșul*. Bogdan, T. A., **Ștefan cel Mare**, 24 (Leșu – [jud.] Bistrița–Năsăud).
 - a. Când țara era condusă de Ștefan Vodă, orice dușman o pâdea, el îi ieșea în cale și-l zdrobea.
 - b. Odată, când domnitorul era dus la vânătoare după un cerb năzdrăvan, leșii s-au apucat de prădăciuni. Pentru că erau foarte mulți, Ștefan i-a lăsat și ei l-au căutat și l-au aflat în sus de Câmpulung.
 - c. Crezând că Ștefan este singur, leșii s-au năpustit asupra lui. Români, ieșind ca din pământ, s-au luptat cu ei de au umplut valea cu sângele leșilor.
 - d. Ștefan Vodă a făcut acolo un sat pe care l-a numit Leșu.

15163. Ștefan cel Mare și tătarii

Este atestat în Moldova.

1. *Lupta de la Varnița*. Teodorescu–Kirileanu, **Amintiri**, 40 (Volovăț – Rădăuți / [jud.] Suceava). Republicată: *Bătălia de la Varnița, Ștefan cel Mare*, 131.
 - a. Ștefan cel Mare a avut o asemenea bătălie cu tătarii la Varnița, încât a rămas cu un singur ostaș. Fugind spre Putna, s-a odihnit și s-a rugat lui Dumnezeu să-l ajute.
 - b. Dumnezeu i-a trimis un înger care i-a spus că va birui, dar să înalțe pe acel loc o mănăstire. Apoi l-a trimis să ceară sfatul sihastrului Daniil.
 - c. A nimerit cu greu Ștefan la sihastru, care l-a lăsat să aștepte până și-a terminat rugăciunea. Ștefan povestindu-i tot ce a pățit, Daniil l-a sfătuit să ia un fuior aprins, cu care să înconjoare armata păgână de trei ori.
 - d. Ștefan a făcut întocmai și un fum a învăluit pe tătari de nu mai vedeau. S-a încins un măcel între ei și nu au mai rămas decât doi tătari, frați, care și-au dat seama de minune.
 - e. De cât sânge a curs, a rămas câmpul Varniței roșu. Ștefan Vodă a clădit apoi Mănăstirea Putna, unde se află și mormântul lui.

15164. Ștefan cel Mare și Sfântul Gheorghe

Este atestat în Moldova.

1. *Ștefan cel Mare și Sfântul Gheorghe*. Teodorescu–Kirileanu, **Amintiri**, 83. Republicată: **Ștefan cel Mare**, 138; CAL. GOSPOD., 1927, 46.
 - a. Ștefan Vodă a fost bătut de tătari la Bender. În drum spre Moldova, a trecut pe lângă o casă din preajma Bisericii Dobrovăț. Zărind o lumină în pădure, a intrat într-o casă și a spus: „dobrove cer“ (bună

seara). Călugării i-au răspuns: Dobrovăț, de unde a rămas și numele bisericii.

- b. A intrat în biserică și închinându-se, a adormit. A visat pe Sf[ântul] Gheorghe că-i spunea să ia icoana lui și să pornească spre Bahlui să biruiască pe tătari. Ștefan a luat icoana, a pus-o înaintea dușmanilor și a înfrânt pe tătari la Frumoasa.
- c. Tătarii i-au trimis vorbă că nu el i-a biruit, ci un tânăr împărat, care este și al moldovenilor și al tătarilor dar pe care nu-l cunoștea nimeni. Când au intrat în biserică, i-au arătat icoana Sf[ântului], spunând că el este biruitorul.
- d. Ștefan a trimis icoana ciuruită de gloanțe la Sf[ântul] Munte, la Mănăstirea Zograf, închinându-i veniturile mai multor mănăstiri. Icoana se regăsește și azi acolo.

15165. Lupta de pe Valea Berheciului

Este atestat în Moldova.

1. *Bătălia cu tătarii de pe Valea Berheciului*. Teodorescu-Kirileanu, **Amintiri**, 30 (Vultureni – [jud.] Galați)

- a. Mai în sus de satul Vultureni, pe Valea Berheciului, se așezaseră în niște râpi tătarii care jefuiau totul în jur. Ștefan, neavând oastea adunată, a strâns câțiva oșteni vrednici călări și o cireadă de vite cărora le-a pus clopote. Apoi le-a mânat spre vetrele tătărești.
- b. Tătarii auzind vuietul clopotelor, tropotul și mugetul vitelor, strigătele ostașilor și neștiind ce urgie a venit peste ei să-i prăpădească, au fugit, părăsind Moldova.
- c. Și azi se mai găsesc pe Valea Berheciului oale pline cu oase, de pe vremea acelor tătari.

15166. Ștefan Vodă scapă de tătari

Este atestat în Moldova.

1. *Cum scăpă Ștefan Vodă de tătari printr-o minune*. Teodorescu-Kirileanu, **Amintiri**, 29 (Câmpulung Mold[ovenesc] – [jud.] Suceava).

- a. Năvălind tătarii, Ștefan le-a ieșit în cale și s-a dat o luptă năprasnică. Ostașii, văzând că nu pot pridi, au fugit.
- b. Nu mult după bătălie, cerul s-a întunecat și Ștefan, văzând norul, a crezut că-l așteaptă o mare primejdie. A dat poruncă ostașilor să ia câte un snop de paie în vârful sulitelor și să-i dea foc, când norul se va apropia.
- c. Norul era de furnici care au fost arse de torțe. Cele care au coborât asupra tătarilor i-au mușcat de i-au prăpădit. Ștefan a scăpat astfel de urgia păgânilor.

15167. Ștefan Vodă și „Piatra scrisă“

Este atestat în Transilvania.

1. *Piatra scrisă*. Bogdan, T. A., **Ștefan cel Mare**, 18 (Jelna – [jud.] Bistrița-Năsăud).

- a. Tătarii au alungat odată din domnie pe Ștefan Vodă, care s-a ascuns. Aflând ei că este ascuns în vecinătatea cetății Bistrița, au tăbărit s-o cuprindă. Oamenii lui Ștefan le-au trimis daruri, spunându-le că în cetate sunt numai femei și copii, Ștefan și oastea lui fiind ascunși în codri, la răsărit de cetate.
- b. Fără să bănuiască viclenia, tătarii au pornit într-acolo. Ștefan le-a trimis un cal alb, semn de supunere. În timp ce se discuta învoiala, Ștefan s-a urcat cu oastea pe munte, de unde au prăvălit asupra dușmanilor bolovani imenși și i-a omorât până la unul.
- c. Cu sângele lor a scris pe stâncă, ca să rămână în mintea tuturor.

Stânca are și azi urmele literelor roșii și se numește „Piatra scrisă”.
Se află în hotarul comunei Cușma.

15168. Lupta de la Poiana Dealului Mare

Este atestat în Moldova.

1. *Bătălia de la Poiana Dealului Mare*. Teodorescu-Kirileanu, **Amintiri**, 31 (jud. Galați).
 - a. La apus de satul Ungureni (Tecuci), pe vârful Dealului Mare, este o poiană numită „Poiana Dealului Mare”, unde se văd urmele unei cetăți și o mulțime de șanțuri.
 - b. Ștefan cel Mare a bătut acolo pe tătari care și-au așezat tunurile pe dealul Popești. Acolo se mai văd și azi urme de cetate întărită.

15169. Biserica de la Badeuți

Este atestat în Moldova.

1. *Ștefan Vodă și chipul Sf[ântului] mucenic Procopie*. I. CREANGĂ, 1917, nr. 1-12, 61.
 - a. Sf[ântul] Mucenic Procopie s-a arătat lui Ștefan Vodă și l-a ajutat în lupta de la Râmnic împotriva lui Țăpăluș Vodă.
 - b. După biruință, Ștefan a zidit biserica cu numele Sf[ântului] mucenic Procopie, în sat la Badeuți.

15170. Biserica din Fântâni

Este atestat în Moldova.

1. *Biserica din Fântâni* (Ț. Tecuci). I. CREANGĂ, 1917, nr. 1-12, 89.
 - a. Biserica din Fântâni (Nicorești) este zidită de Ștefan cel Mare.

15171. Biserica din Huși

Este atestat în Moldova. S-au identificat 2 variante.

1. *Cerdacul lui Ștefan Vodă*. Teodorescu-Kirileanu, **Amintiri**, 31 (jud. Vaslui).
 - a. Pe culmea, care înconjoară Hușul, se află un pisc care se numește Cuțoiu, de la numele celui care l-a stăpânit cândva.
 - b. De pe acest vârf, Ștefan privea spre miazănoapte și apus, unde se afla un loc deschis pe unde năvăleau barbarii.
 - c. Ștefan răpusese hoardele turcești și tătarești.
 - d. De pe această culme a tras cu arcul (și unde s-a oprit săgeata, a poruncit să se înalțe o biserică, drept mulțumire că a câștigat bătălia).
 - e. Biserica s-a nimerit în curtea palatului domnesc.
 - f. Ea a devenit episcopie (a Hușilor, după mai bine de 100 de ani).
 - g. Piscul Coțoiului a mai scăzut cu timpul, din pricina ploilor îndelungate care l-au măcinat.
2. *Cerdacul lui Ștefan cel Mare și Biserica episcopiei din Huși*. I. CREANGĂ, 1917, nr. 1-12, 84.
 - a₁ (În partea sudică a Hușului, se află un deal înalt care se numește „Dealul Coțoiului” și care ar fi fost „Cerdacul lui Ștefan cel Mare”), d (Să vadă unde are să facă biserica), f.

15172. Biserica din Obroceni

Este atestat în Moldova.

1. *Biserica din Obroceni*. I. CREANGĂ, 1917, nr. 1-12, 88 (Scheia - Pașcani / [jud.] Iași).
 - a. Biserica din Obroceni (Roman) este de la Ștefan cel Mare.

15173. Biserica din P. Neamț

Este atestat în Moldova.

1. *Biserica Domnească din P. Neamț*. I. CREANGĂ, 1917, nr. 1-12, 85.
 - a. Biserica roșie din Piatra, este înălțată de Ștefan cel Mare, în cinstea „Mărgătorului Înainte”.

15174. Biserica din Scânteia

Este atestat în Moldova.

1. *Biserica din Scânteia Ț. Vaslui*. I. CREANGĂ, 1917, nr. 1-12, 87.
 - a. La Scânteia se află o biserică zidită de Ștefan cel Mare și reparată de Duca Vodă.
 - b. Biserica cu hramul Sf[înților] Voievozi din Scânteia este numită și azi a lui Ștefan cel Mare.

15175. Biserica din Târgu Frumos

Este atestat în Moldova.

1. *Biserica din Târgu Frumos*. I. CREANGĂ, 1917, nr. 1-12, 86.
 - a. Târgu Frumos, despre care se spune că a fost odată rezidență domnească, nu are nici o asemenea urmă, decât o biserică făcută de Ștefan cel Mare.

15176. Mănăstirea de la Cetățuia

Este atestat în Moldova.

1. *Mănăstirea lui Ștefan Vodă de la Cetatea*. (S. Teodorescu-Kirileanu), I. CREANGĂ, 1917, nr. 1-12, 86.
 - a. La apus de Gârbești (Ț[inutul] Vasluiului), pe vechiul drum ce duce de la Țibana la Roman, pe cel mai înalt deal, este locul numit Cetățuia. Acolo a fost o mănăstire făcută de Ștefan cel Mare.
 - b. Mănăstirea a fost de multe ori prădată de tătari și hoți, până s-a risipit. Lucrurile care au rămas, au fost duse la Biserica din Țibănești.
 - c. La Gârbești se află și urmele a două cetăți, despre care se spune că ar fi de pe vremea lui Ștefan cel Mare. Una este pe deal, numită „Cetatea Mică“, unde se află un schit de călugări și alta pe costișă și se numește „Cetatea Mare“.

15177. Mănăstirea din Florești

Este atestat în Moldova.

1. *Mănăstirea din Florești, Ț[inutul] Tutovii*. (I. Antonovici), I. CREANGĂ, 1917, nr. 1-12, 85.
 - a. Mănăstirea din Florești a fost făcută de Ștefan cel Mare la 1480.

15178. Mănăstirea Neamțului

Este atestat în Moldova.

1. *Mănăstirea Neamțului*. I. CREANGĂ, 1917, nr. 1-12, 83.
 - a. Ștefan Vodă, având lupte în apropiere de Mănăstirea Neamțului și văzând biserica cea veche dărâmată de un cutremur, a pus să se zidească Mănăstirea Neamțului.

15179. Mănăstirile din județul Neamțului

Este atestat în Moldova.

1. *Mănăstirea din Tazlău „Masa lui Ștefan“ și Mănăstirea Bociulești* (S. Teodorescu-Kirileanu), I. CREANGĂ, 1917, nr. 1-12, 8.
 - a. Ca pecetluire a vitejiei și drept mulțumire lui Dumnezeu, Ștefan Vodă a înălțat în județul Neamț mai multe lăcașuri sfinte.
 - b. În preajma localității Orbia se află două mănăstiri: una în comuna Tazlău, numită „Masa lui Ștefan“ și a doua în apropiere de comuna Podoleni, cunoscută sub numele de Mănăstirea Bociulești, ruinată de haiduci și ape.

15180. Mănăstirea Putna. Ștefan Vodă stabilește locul zidirii

Este atestat în Moldova, Muntenia și Transilvania. S-au identificat 8 variante, care se grupează astfel:

1. *Mănăstirea Putna*. Teodorescu-Kirileanu, *Amintiri*, 34. Republicată: *Ștefan Vodă cel Bun*. Procopovici, *Cronica lui Ioan Neculce*, 9.

- a. Ștefan cel Mare a avut multe războaie și a făcut tot atâtea mănăstiri și biserici.
 - b. Când a vrut să zidească Mănăstirea Putna, i-a ales întâi locul.
 - c. A stabilit plasarea pristolului din altar, unde a căzut săgeata lui (trăgând din vârful unui munte).
 - d. A mai pus și pe alții să tragă cu arcul (trei boiernași: vătaful de copii și doi copii de casă).
 - e. A stabilit locul porții (unde a căzut săgeata vătafului de copii).
 - f. A stabilit locul clopotniței (unde a căzut săgeata unuia dintre copiii de casă).
 - g. A tăiat capul celui care l-a întrecut în aruncarea săgeții (celuilalt copil de casă, a cărui săgeată a căzut pe dealul Sion).
 - h. Pe locul acela dăinuiește un stâlp de piatră.
 - i. Acolo a fost o bisericuță de lemn, care a dispărut.
 - j. Domnitorul a zidit mănăstirea (din aur, pictată și pe dinăuntru și pe dinafară, acoperită cu plumb, cu șfeșnice mari, mici și policandre din argint).
 - k. Ștefan a lăsat mănăstirii arcul lui (și un pahar din piatră scumpă).
 - l. Pe vremea lui Constantin Cantemir, fiind răscoală, cazacii, leșii și moldovenii au vrut să jefuiască biserica. În turnul ei de apărare erau ascunse averile boierilor și neguțătorilor. Călugării, care n-au vrut să le cedeze aceste bogății, au dat foc și l-au stins numai după ce au recăpătat turnul. Astfel a scăpat mănăstirea.
 - m. Arcul lui Ștefan a dispărut.
 - n. Paharul a fost spart de călugărul Misail Chisăliță care s-a îmbătat și a băut cu el.
2. *Ștefan Vodă cel Bun. Candrea, Din bătrâni, 84.*
 c (trăgând de pe un munte), e (unde a căzut săgeata vătafului de copii), f (unde a căzut săgeata unuia dintre copiii de casă), g (celuilalt copil de casă, a cărui săgeată a căzut pe dealul Sion. Dealul se numește astfel după numele copilului), i, j (poleită cu aur și pe dinăuntru și pe dinafară, acoperită cu plumb, șfeșnicele, policandrele și candelile din argint. Un domnitor le-a înlocuit mai târziu cu altele de bronz. Stricându-se clopotul cel mare, călugării au făcut altul, pentru care au pus la topit tot ce era de bronz în mănăstire), k (și un pahar din piatră scumpă), n. 1.
3. *Dealul Crucii. I. CREANGĂ, 1917, nr. 1-12, 38.*
 b (împreună cu vătaful de copii, doi copii de casă și mult popor), e (unde a căzut săgeata vătafului de copii), f (unde a căzut săgeata unuia dintre copiii de casă), g (celuilalt copil de casă a cărui săgeată a căzut pe dealul Sion), i, c (într-un paltin), k, m (luat de Ioan Sobieschi în 1691, când a intrat în Moldova).
4. *Istoria clădirii Mănăstirii Putna. BIBL. BASM., 1912, nr. 2, 59.*
 b (și era plin de dragoste pentru popor și vesel), d (trei ostași cu care s-a luat la întrecere), c, e (unde s-a oprit săgeata primului arcaș), f (în locul unde s-a oprit săgeata celui de-al doilea arcaș), g₁ (A vrut să taie capul celui alt arcaș a cărui săgeată a căzut pe dealul Sion), h, o. Un bătrân l-a convins că cei destoinici nu trebuie să piară ci să apere patria. Și Vodă i-a dat loc la masa domnească acestui vrednic arcaș.
5. *Mănăstirea Putna. Lazăr, Legende istorice, 47.*
 b, c (trăgând în vârful unui munte), d (vătaful de copii și doi copii de casă), e (unde a căzut săgeata vătafului de copii), f (unde a căzut săgeata primului copil de casă), g₂ (Săgeata celui alt copil de casă a căzut pe dealul Sion, întrecându-l pe Ștefan), j (lucrându-se la trei ani și încărcându-o de podoabe), p. Alături a făcut un palat și a lăsat cu limbă de moarte să fie înmormântat acolo.

6. *Putna*. MUGUR., 1933, nr. 2, 1.

b (după izbânda de la Chilia din 26 ianuarie 1465), c (trăgând cu arcul de pe un deal numit „Dealul Ancii”. Săgeata s-a înfipt într-un paltin), q. Din lemnul acestui paltin se păstrează și azi o bucată în muzeul mănăstirii.

7. *Fondarea Mănăstirii Putna*. F. POP., 1901, 559.

b (escortat de un mare alai și luându-se la întrecere cu arcașii lui și unii dintre boieri), c (care s-a oprit într-un paltin), j (unde a și fost înmormântat).

8. *Ulmul cu săgeata lui Ștefan cel Mare*. (D. Dan), I. CREANGĂ, 1917, nr. 1-12, 43.

b (trăgând cu săgeata care s-a înfipt într-un ulm), q₁ (O bucată din acest ulm se păstrează astăzi în altarul mănăstirii, într-un postament de marmură vânătă).

15181. Mănăstirea Sf[ântul] Onofrei

Este atestat în Muntenia.

1. (Fără titlu). Candrea, **Din popor**, 32.

a. Ștefan a avut o bătălie cu tătarii care au fost puși pe fugă și măcelăriți. Sf[ântul] Onofrei, care l-a ajutat mult în războaie pe Ștefan Vodă, l-a sfătuit să înalțe pe acel loc o mănăstire care poartă numele Sf[ântului].

15182. Războaiele lui Ștefan cel Mare

Este atestat în Muntenia și Moldova. S-au identificat 2 variante.

1. *Ștefan Vodă cel Bun*. Candrea, **Din bătrâni**, 84.

a. Ștefan Vodă a purtat multe războaie.

b. Câte războaie a câștigat, atâtea mănăstiri și biserici a făcut.

2. *Ștefan Vodă cel Bun*. Procopovici, **Cronica lui Ioan Neculce**, 9.

a₁ (Ștefan Vodă a învins în multe războaie), b.

15183. Ștefan cel Mare a scăpat țara de păgâni

Este atestat în Moldova.

1. *Ce învățau părinții pe copii*. Teodorescu-Kirileanu, **Amintiri**, 89.

a. Părinții spuneau copiilor că Ștefan Vodă a alungat pe turci. De-aceea trebuie să se roage pentru sufletul lui dimineța și seara și pentru iertarea păcatelor lui, pentru că a scăpat țara de păgâni.

15184. Ștefan cel Mare și Mănăstirea Mărtinului

Este atestat în Transilvania.

1. *Mănăstirea Sânt-Mărtinului*. Bogdan T. A., **Ștefan cel Mare**, 40 (Sânmartin - [jud.] Cluj).

a. Când Ștefan Vodă luase în stăpânire o parte a Transilvaniei s-a dus să vadă țara și să-și cunoască oamenii. Mergând pe calul său alb, a ajuns către seară la marginea unei păduri unde a poposit.

b. Adormind, a visat un copil de 4-5 ani care l-a dus de mână în mijlocul pădurii, la un călugăr bătrân, care trăia în scorbura unui copac.

c. Trezindu-se, s-a dus la locul arătat în vis și bătrânul călugăr i-a spus pe nume, sfătuiindu-l să înalțe case de rugăciuni, să dăruiască pe viteji și să ajute pe bătrâni și Dumnezeu va fi pe lângă el totdeauna.

d. I-a mai spus că dușmanii umblă să-l prindă, dar, de va purta cruciulița de ceară pe care o va găsi în colibuță, va fi de neînvinc și chiar nevăzut, de-i va fi voia așa.

e. Ștefan a dăruit călugărului o pungă cu galbeni, să ridice o mănăstire, apoi a plecat. Călugărul a zidit Mănăstirea Sânt Martin, după numele Sf[ântului]. Pădurea în mijlocul căreia s-a înălțat lăcașul, se numește „Pădurea Mănăstirii”.

15185. Ștefan cel Mare sfătuiește pe fiul său Bogdan

Este atestat în Moldova și Muntenia. S-au identificat 2 variante identice.

1. *Cuvântul de moarte a[l] lui Ștefan Vodă*. Teodorescu–Kirileanu, **Amintiri**, 87. Republicată: *Ștefan Vodă cel Bun*. Procopovici, **Cronica lui Ioan Neculce**, 15.
2. *Ștefan Vodă cel Bun*. Candrea, **Din bătrâni**, 92.
 - a. Când a murit, Ștefan Vodă a lăsat cu limbă de moarte fiului său Bogdan să închine țara turcilor, pentru că ei sunt mai înțelepți și mai puternici, iar Bogdan nu le va putea ține piept.

15186. Prorocirile lui Ștefan cel Mare

Este atestat în Moldova.

1. *Prorocirile lui Ștefan Vodă cel Mare și Sfânt*. Teodorescu–Kirileanu, **Amintiri**, 87 (Broșteni – Vatra Dornei / [jud.] Suceava).
 - a. Ștefan Vodă cunoștea firea și puterea fiecărui popor. Când a simțit că i se apropie sfârșitul, a poruncit să i se facă o ladă de fier, cu închizătoare pe dinăuntru. În ladă a pus o hartă mare făcută de el, care cuprindea țările vecine Moldovei și altele mai îndepărtate. Pe fiecare țară însemna soarta poporului, dacă va fi slobod, ori supus.
 - b. A încuiat lada și a poruncit s-o îngroape în Suceava, iar cheia a aruncat-o. Toate popoarele știu de această hartă, dar se tem s-o dezgroape, pentru a nu afla cum sunt sorocite.

15187. Sabia lui Ștefan cel Mare

Este atestat în Moldova. S-au identificat 2 variante.

1. *Sabia lui Ștefan Vodă*. Teodorescu–Kirileanu, **Amintiri**, 91. Republicată: NEAM. ROM. POP., 1935, nr. 10–11, 154.
 - a. Înainte să moară, Ștefan Vodă a zărit venind asupra lui 7 neamuri vrăjmașe, din 7 părți.
 - b. El a luat ocheanul și s-a uitat peste Moldova, ca să moară cu ea în gând.
 - c. A împlântat sabia lui în perete și a spus alor lui să nu îngenunche decât [în fața] celui vrednic, să le fie stăpân, adică [să îngenunche în fața] aceluia care va reuși să scoată sabia împlântată de el.
 - d. Dușmanii au încercat pe rând, dar nu au izbutit. De aceea a rămas Moldova necotropită.
2. *Sabia lui Ștefan Vodă*. Pamfile, **Firișoare de aur**, 79.
 - a, c, d.

15188. Moartea lui Ștefan cel Mare

Este atestat în Muntenia.

1. *De moartea lui Ștefan Vodă*. Candrea, **Din bătrâni**, 5.
 - a. Ștefan Vodă s-a înapoiat din Pocuția și, fiind bolnav și slăbit de atâtea războaie, a murit.
 - b. Era un om scund, iute, mândros și vărsa ușor sânge; meșter în războaie, neînfricat chiar în pericol, nu pierdea nădejdea de-a birui, chiar când era învins.
 - c. După el a urmat fiul său Bogdan, tot atât de viteaz ca și tatăl său.
 - d. Ștefan Vodă a fost înmormântat la Mănăstirea Putna, în jalea întregului popor, care l-a numit Sf[ântul] Ștefan Vodă.
 - e. În anul premergător morții lui Ștefan, a fost o iarnă grea și geroasă, iar peste vară, ploii multe și înec.
 - f. Ștefan Vodă a domnit 47 de ani, 2 luni și 3 săptămâni, zidind 44 de mănăstiri și biserici.
 - g. Înainte de moarte, și-a chemat sfetnicii și vlădicii, spunându-le că nu vor putea ține țara cum a ținut-o el. I-a sfătuit s-o închine turcilor, care pe atunci erau foarte tari.

15189. Ștefan cel Mare, viața lui

Este atestat în Moldova.

1. *Ștefan cel Mare și Sfânt*. CĂL. GOSPOD. SĂT., 1904, 28.

- I a. Mic de statură, cu mintea ageră, cu o frunte de șapte palme, iute la bătaie, a fost ursit de la naștere să fie vestit în lume și un înger îl însoțea tot timpul.
- b. A stat odată Ștefan într-o căsuță cu doi moșnegi care erau niște îngeri și a primit de la ei multe sfaturi. Un înger, transformat în pasăre măiastră, l-a îndemnat să se înapoieze în țară.
- c. În bătălii era ajutat de un arhanghel cu sabia de foc.
- d. Ajuta săracii, făcea dreptate năpăstuiților, însura fete și flăcăi și făcea mănăstiri înainte de războaie.
- e. Doamnele lui erau pe aceeași măsură.
- II a. După moarte, sufletul transformat în vânt, apoi în hulub a stat sub streășina unei case. Stăpânește sufletele din rai și iad.
- b. Când era război în Moldova, apăsarea din mormânt și ajută la victorie.
- c. La judecata de Apoi va învia, călare și cu sabia lui. Va împărți odoarele lui celor ce cred în el și națiune.
- d. Numele lui Ștefan este pomenit în descânțece, pentru alungarea spiritelor rele.

15190. Portretul lui Ștefan cel Mare

Este atestat în Moldova.

1. *Chipul lui Ștefan Vodă de la Putna*. (M. Eminescu), I. CREANGĂ, 1917, nr. 1-12, 81.

- a. La Putna se afla odată portretul original al lui Ștefan Vodă, în care se vedea statura lui mică, cu umeri largi, fața smeadă, mare și lungăreață, fruntea lată și părul negru, lung.
- b. Acest portret a dispărut într-o noapte. Călugării au fost treziți din somn de sunetul clopotului mare. Când au intrat în biserică, clopotul a încetat, iar candelile de la mormântul lui Vodă s-au stins.
- c. A doua zi, portretul voievodului era atât de mohorât încât un călugăr a făcut copia care există și azi.

15191. A doua revenire a lui Ștefan cel Mare

Este atestat în Moldova.

1. *Povestiri despre viața lui Ștefan cel Mare și Sfânt*. Teodorescu-Kirileanu, **Amintiri**, 11. Republicată: *Ștefan cel Mare și Sfânt*. **Ștefan cel Mare**, 18.

- a. Poporul crede că la a doua revenire, Ștefan Vodă se va arăta așa cum a fost, pe calul lui, cu sabia în mâna dreaptă.
- b. Calul lui stă în mare și așteaptă să vină stăpânul său, ca să se ducă la el.
- c. Când va scoate vârful săbiei din mormânt, se va da o luptă pe apa Moldovei la „Șase Băi“, unde vor fi toți împărații.
- d. Bogățiile zidite la Putna, vor fi scoase de Ștefan și vor fi împărțite celor care cred în faptele lui.

15192. Ștefan cel Mare nu a murit

Este atestat în Moldova. S-au identificat 2 variante.

1. *Povestiri despre viața lui Ștefan cel Mare și Sfânt*. Teodorescu-Kirileanu, **Amintiri**, 9.

- a. Poporul crede că Ștefan Vodă nu a murit, ci s-a înălțat la cer (cu trup cu tot).
- b. Din sufletul lui a ieșit un porumbel care a zburat din curțile domnești și s-a așezat pe streășina celei mai frumoase case din târgul domnesc.
- c. Când a murit, pe mormântul lui a ars trei zile și trei nopți o lumânare (pe care nimeni nu a putut-o stinge).

- d. Când moldovenii aveau războaie, Ștefan plângea din mormânt, bătăliile încetau și se făcea pace.
 - e. Când a murit, după porunca lui, a fost înmormântat la Putna, lângă sfătuitorul său, pustnicul.
 - f. Duhul lui Ștefan umblă din când în când pe pământ, mai ales când neamul românesc se află în cumpănă.
 - g. În bătălia de la Plevna din 1877, a povățuit oastea română cum să lupte (sculându-se din mormânt).
 - h. Pe unde zbura sufletul lui, dușmanii erau înfrânți.
2. *Ștefan cel Mare și Sfânt*. Teodorescu-Kirileanu, **Ștefan cel Mare**, 16.
a (unde sufletul său stăpânește toate sufletele din rai și din iad, descoperă pe toți făcătorii de fapte rele și-i omoară), c (fără s-o fi pus cineva), d, g (de a înfrânt pe turci), h.

15193. Duhul lui Ștefan cel Mare vine pe pământ

Este atestat în Transilvania.

1. *Ștefan cel Mare ca înger*. Bogdan T. A., **Ștefan cel Mare**, 42.
 - a. Pe vremea când Dumnezeu umbla pe pământ, a văzut într-o poiană umbrită de munți împăduriți și cu izvoare răcoritoare, fete și flăcăi frumoși, necăjiți că li se terminaseră merindele și nu aveau cine să îngrijească de ei, mai ales că le murise împăratul. Ei erau plini de teamă, pentru că erau pizmuți de vecini, iar seceta le pârjolise totul.
 - b. S-au sfătuit ei și patru dintre cei mai voinici au plecat pe patru văi, să găsească alt pământ pentru sălașurile lor. Au aflat o țară unde „apa aur mâna, vântul argint sufla și săracii numai sare cărau“.
 - c. Au dat de veste celorlalți și mâhniți că nu aveau conducător, au vrut să pornească spre acele locuri. Un moșneag i-a sfătuit că de vor să aibă noroc, să aștepte până văd păsări cu soție.
 - d. Cum păsări cu soție nu treceau, deși au așteptat mult timp, au împlântat securea și prin crăpătură a răsărit un brad cu crengile de argint, cu frunzele de aramă și flori de aur. Pe măsură ce bradul creștea și înflorea, veneau îngeri de culegeau florile.
 - e. Odată a venit un înger mic și le-a spus să nu pornească la drum până nu fâgăduiesc lui Dumnezeu că de Crăciun vor face în ieslea grajdului culcuș bun atât în casa bogatului ca și în cea a săracului.
 - f. Oamenii au ascultat sfatul îngerului, despre care se crede că era Ștefan cel Mare. Au alungat dușmanii și și-au aflat țara pe care au căutat-o.

15194. Ștefan cel Mare ajută pe români împotriva turcilor

Este atestat în Transilvania.

1. *Ștefan cel Mare*. Bogdan, T. A., **Ștefan cel Mare**, 5 (Fărăgău – Reghin / [jud.] Mureș).
 - a. Pe vremea când poporul plătea dijmă nemeșilor, a venit veste de la Țarigrad că Sultanul nu este mulțumit numai cu birul ce-l plătea țara, ci voia s-o stăpânească. Oamenii s-au adunat la sfat să hotărască ce au de făcut.
 - b. În mijlocul lor a venit un bătrân călugăr, care i-a sfătuit să se roage neîncetat lui Dumnezeu, dacă vor să afle dezlegare și izbândă. Toți s-au dus la biserică și erau cu ochii ațintiți la călugăr.
 - c. Acesta a chemat pe mai-marele vătafilor, punându-l să se uite spre răsărit. Cum nu au văzut nimic, a pus pe oameni să-l calce pe piciorul drept și au văzut un fecior mândru și voinic. Când au călcat pe pustnic și pe piciorul stâng, au aflat că e Ștefan cel Mare.
 - d. Voinicul a fost ales vătaful lor și au pornit spre Țarigrad, unde turcii, de teama lui, parcă intraseră în pământ. Neavând cu cine se bate, s-au înapoiat în țară. Ștefan, luându-și rămas bun de la oameni, a pornit pe calul lui cel alb și dus a fost pentru totdeauna.

- e. Se crede că a fost Sf[ântul] Gheorghe trimis de Dumnezeu, iar călugărul un sfânt, ca să salveze oamenii de urgia turcească.

15195. Locuri pe unde a umblat Ștefan cel Mare

Este atestat în Moldova.

1. *Ștefan Vodă pe Dealul Taberei*. I. CREANGĂ, 1917, nr. 1-12, 50 (Bogdana - [jud.] Vaslui).
 - a. La Râpa-Buftii, de pe dealul Taberei - Bogdana (jud. Tutova), s-a ascuns o dată Ștefan Vodă.
 - b. În poienile pădurilor de pe aici (Florești) au păscut odată caii oștenilor lui Ștefan Vodă.

15196. Ștefan cel Mare zidește Cetatea de Baltă

Este atestat în Transilvania.

1. *Ștefan și Cetatea de Baltă*. Bogdan, T. A., *Ștefan cel Mare*, 38 (Abuș - [jud.] Mureș).
 - a. Odată, când moldovenii au cucerit sate și orașe din Transilvania, Ștefan Vodă ducându-se să le vadă le-a găsit pustii. Oamenii se trăgeau pe lângă munți, de frica barbarilor. Ștefan a adus din Moldova oameni, a făcut sate și orașe, le-a dăruit pământ și unelte și i-a statornicit acolo.
 - b. Neamurile vrăjmașe, venind peste ei, i-a alungat, luându-le totul. Ștefan Vodă a venit în Transilvania, a oprit apele, a făcut o baltă mare, în mijlocul ei o cetate frumoasă de piatră și un pod de aramă. A poruncit oamenilor să se ascundă în cetate, după ce vor lua podul, când vor veni neamurile vrăjmașe.
 - c. Cetatea a numit-o „Cetatea de Baltă“, iar alții i-au spus „Cetatea de piatră“. Nu a dăinuit mult, pentru că dușmanii au secat apa, au intrat în cetate și au dărâmat-o. Povestea este cunoscută de la unii dintre oamenii care au scăpat și s-au ascuns în creierii munților.

15197. Cetatea de la Paiu din timpul lui Ștefan cel Mare

Este atestat în Moldova.

1. *Cetatea de la Paiu j. Vaslui*. I. CREANGĂ, 1917, nr. 1-12, 49.
 - a. La Paiu se află urmele unei cetăți din timpul lui Ștefan cel Mare.

15198. Urmele altei cetăți din vremea lui Ștefan cel Mare

Este atestat în Moldova.

1. *Cetatea de la Grăjdeni. [fudețul] Tutova*. I. CREANGĂ, 1917, nr. 1-12, 47 (Grăjdeni - Bârlad / [jud.] Vaslui).
 - a. Mai la răsărit de Mănăstirea Grăjdenilor, pe culmea dealurilor care din ținutul Tutovii merg până pe sub Iași, se află urmele unei cetăți a lui Ștefan cel Mare.

15199. O clădire veche de pe vremea lui Ștefan cel Mare

Este atestat în Moldova.

1. *Ruine*. Teodorescu-Kirileanu, *Amintiri*, 183 (jud. Neamț?).
 - a. În satul Dărmănești, comuna Gârcina, se află o clădire mare și veche, despre care bătrânii spun că este de pe vremea lui Ștefan Vodă.

15200. Urmele palatului lui Ștefan cel Mare

Este atestat în Moldova.

1. *Curtea Domnească din Vaslui*. I. CREANGĂ, 1917, nr. 1-12, 88.
 - a. Lângă Biserica Sf[ântul] Ioan din Vaslui, se văd urmele palatului lui Ștefan, care avea descălecătoare aici.

15201. Drumul lui Ștefan cel Mare

Este atestat în Moldova.

1. *Drumul lui Ștefan cel Mare*. I. CREANGĂ, 1917, nr. 1-12, 49.

- a. Pe muchea cea ascuțită a dealului, „Coama Porcului“, comuna Bogdana, ținutul Tutovii, se află și azi urmele unui drum vechi căruia oamenii îi zic „Drumul lui Ștefan Vodă“, pe care mai de mult umblau poștele.

15202. Întărituri de pe vremea lui Ștefan cel Mare

Este atestat în Moldova.

1. *Cetatea lui Ștefan Vodă din Poenești*. I. CREANGĂ, 1917, nr. 1-12, 48.
 - a. Pe înălțimea deasupra cătunului Valea-Caselor, din comuna Poenești - jud. Vaslui, este un loc numit „Cetatea lui Ștefan Vodă“.
 - b. În comuna Poenești, se văd niște întărituri de pe vremea lui Ștefan cel Mare.

15203. Șanțuri și întărituri de pe vremea lui Ștefan cel Mare

Este atestat în Moldova. S-au identificat 2 variante.

1. *Cetățuia*. Teodorescu-Kirileanu, **Amintiri**, 64.
 - a. La mieznoapte de comuna Bozieni, din ținutul Neamțului, se află un deal numit Cetățuia. Pe coaste se văd urme de valuri, semn că pe acolo au fost șanțuri și întărituri de război.
 - b. Pe acele locuri s-a retras Ștefan Vodă cu oasta, după ce a fost bătut de turci la Valea Albă.
 - c. Până de curând, dealul Cetățuia era îmbrăcat cu codri deși.
2. *Cetățuia*. Teodorescu-Kirileanu, **Ștefan cel Mare**, 84.
 - a, b.

15204. Șanțurile de la Cetățuia, de pe vremea lui Ștefan cel Mare

Este atestat în Moldova.

1. *Cetățuia și Valea lui Ștefan cel Mare*. Teodorescu-Kirileanu, **Amintiri**, 86 (jud. Vaslui).
 - a. În pădurea din comuna Moșna (Fălciu), se văd niște șanțuri și ridicături de pământ, cărora oamenii le zic „Cetățuia lui Ștefan Vodă cel Mare“.
 - b. Se mai cunosc: locul de poartă, ușile unei tainițe și a unei movile, unde străjerii lui Ștefan observau până departe primejdiile care pândeau țara.
 - c. Azi „Cetățuia lui Ștefan“ e înconjurată de pădure. Între dealurile Horilor și Bohotinul, până la Stâlpul lui Roșca, se întinde o vale care se numește „Valea lui Ștefan Vodă“.

15205. Movila morților din timpul lui Ștefan cel Mare

Este atestat în Moldova.

1. *Bătălia din preajma Țețcanilor*. I. CREANGĂ, 1917, nr. 1-12, 53 (Scorțeni - [jud.] Bacău).
 - a. Prin părțile de mieznoapte a Țețcanilor, din ținutul Bacău, a avut Ștefan cel Mare o bătălie. Cei morți după această luptă au fost îngropați sub o movilă care se vede și astăzi. Pe movilă se află și un stejar.

15206. Movila de la Cetățuia din timpul lui Ștefan cel Mare

Este atestat în Moldova.

1. *Cetățuia de la Chetrosu*. I. CREANGĂ, 1917, nr. 1-12, 48.
 - a. În apropiere de satele Chetrosu și Corodești, pe coama dealului, este un loc numit „Cetățuia“, unde se află o movilă de 488 m, de pe care se vede toată valea Racovei.
 - b. De acolo a privit Ștefan Vodă bătălia de pe vale. O parte din oștire se afla pe dealul Hârșovenilor, iar altă parte pe Chetrosu, în pădure, de unde s-a repezit asupra turcilor care intraseră în strâmtoarea văii.

- c. Lângă movilă este o groapă unde Ștefan a păstrat bucatele pentru armată. Se mai găsesc acolo și comori.
- d. Dracul a pus stăpânire pe ele și nimeni nu se poate apropia fără jertfe. Stăpânul moșiei a săpat acolo, până a ajuns la o ușă de fier. A întâlnit un călugăr care i-a spus că nu va ajunge la nici un rezultat, dacă nu-i va da copilul lui cel mai mic.

15207. Poduri făcute de Ștefan cel Mare

Este atestat în Moldova.

1. *Poduri*. Teodorescu-Kirileanu, **Amintiri**, 182.

- a. În partea de răsărit a satului Bădiuți, comuna Ștefănești (Botoșani), se află un pod de piatră foarte vechi, pe Bașău, făcut de Ștefan Vodă.
- b. Peste pârâul Cârjoaia, care izvorăște de sub dealul cu același nume, se află un pod mare, boltit, din vremea lui Ștefan cel Mare.
- c. Peste pârâul Valea-Rea din comuna Bogdana (Bacău), se află un pod care este, de asemenea, făcut pe vremea lui Ștefan cel Mare.

15208. Podul de lângă Trotuș de pe vremea lui Ștefan cel Mare

Este atestat în Moldova.

1. *Podul lui Ștefan cel Mare de lângă apa Trotușului*. I. CREANGĂ, 1917, nr. 1-12, 92.

- a. Acest pod se află pe șoseaua ce merge de la Adjud spre munte, pe malul Trotușului, la jumătatea drumului dintre Căiuț și Gârbovana.
- b. Podul este făcut pe urmele altuia mai vechi. Rămășițele vechiului și adevăratului „Pod al lui Ștefan“ se văd mai jos de podul amintit. A fost clădit de Ștefan Vodă sau de alt domn sau boier cu numele de Ștefan.

15209. Podul de lângă Cotnari, făcut de Ștefan cel Mare

Este atestat în Moldova.

1. *Podul de lângă Cotnari*. I. CREANGĂ, 1917, nr. 1-12, 92.

- a. Podul de lângă Cotnari se spune că este făcut de Ștefan cel Mare.

15210. Podul de piatră a lui Ștefan cel Mare

Este atestat în Moldova.

1. *Podul și via lui Ștefan cel Mare de la Cântălărești*. I. CREANGĂ, 1917, nr. 1-12, 44 (Bârsești – Focșani / [jud.] Vrancea).

- a. Plecând de la Vaslui spre Bârlad, pe șoseaua ce duce pe valea Bârladului, se află un pod de piatră pe care locuitorii îl numesc „Podul de piatră al lui Ștefan cel Mare“.
- b. În comuna Cântălărești se află podul de piatră construit de Ștefan Vodă. Deasupra lui se afla pe vremuri o vie, sădită, de asemenea, de Ștefan.

15211. Crucea pusă de Ștefan cel Mare

Este atestată în Moldova.

1. *Crucea de Piatră*. I. CREANGĂ, 1917, nr. 1-12, 95.

- a. Crucea de piatră, ce se află în curtea bisericii de lemn din satul Crucea-de-Piatră, a fost pusă de Ștefan Vodă pe mormântul unei rude.
- b. Inscripția de pe ea arată însă că este mult mai nouă.

15212. Plopul lui Ștefan cel Mare

Este atestat în Moldova. S-au identificat 2 variante.

1. *Plopul lui Ștefan Vodă*. I. CREANGĂ, 1917, nr. 1-12, 94.

- a. În satul Plopu, comuna Dărmănești (Bacău), era un plop care a fost sădit chiar de Ștefan Vodă.
- b. De la acest copac se trage și numele satului.
- c. Ștefan a blestemat acest copac (să nu se atingă nimeni de el).

- d. Avea acolo ascunsă o comoară.
 - e. Doi oameni au încercat să taie plopul (și au murit pe loc).
2. *Plopul lui Ștefan Vodă*. I. CREANGĂ, 1913, nr. 10, 303.
- a, c (să nu-l poată nimeni tăia), e (și au înlemnit), d, f. Plopul a căzut de bătrânețe.

15213. Stejarul lui Ștefan cel Mare

Este atestat în Moldova.

1. (Fără titlu). Niculiță-Voronca, **Datine și credințe**, 712 (Bobești – Huși / [jud.] Vaslui). Republicată: *Stejarul lui Ștefan Vodă*. I. CREANGĂ, 1917, nr. 1–12, 94.

a. La granița Transilvaniei spre Moldova de nord, se află un stejar răsădit de Ștefan Vodă, după ce a sfârșit o cetate.

15214. Stâlpul lui Ștefan Vodă

Este atestat în Moldova.

1. *Stâlpul lui Ștefan Vodă de la Vama*. I. CREANGĂ, 1917, nr. 1–12, 94.

a. La Vama se află stâlpul dintr-o piatră a[l] lui Ștefan Vodă.

b. Petru Rareș, fiind la Suceava, a ieșit înaintea Doamnei și a fiilor săi, care veneau acolo la acel stâlp.

15215. Beciul lui Ștefan Vodă

Este atestat în Moldova.

1. *Măgura*. Chiriță, **Dicționar geogr. Vaslui**, 112.

a. Măgura, deal în partea de nord-vest a comunei Hârșova, a fost punctul de observație al lui Ștefan cel Mare, în timpul războiului din Valea Racovei.

b. Se mai văd și azi urmele unor șanțuri și a unei subterane numită de popor „Beciul lui Ștefan cel Mare“. Vezi și Tip. 12382, 12392, 12400, 12402, 12403, 12404, 12425A, B, 12436, 12444, 12450, 12454, 12455, 12506, 12509, 12520, 12524, 12556, 12585, 12594, 12622, 12729, 12734, 12738A, B, 12739, 12743, 12749, 12755, 12756, 12759A, B, C, D., 12760, 12765, 12811, 12826, 12830, 12840, 12846, 12886A. B., 12900, 12948, 12954, 12964, 12965, 12967, 12979, 13013, 15509, 15565, 15749, 15576, 15577, 15578, 15584, 15984, 15986, 16005.

40. Ștefan Tomșa 15219

15219. Ștefan Tomșa

Este atestat în Moldova. S-au identificat 2 variante.

1. *Ștefan Tomșa și Mitropolitul Crimca*. (S. Fl. Marian), CAL., 1877, 114 (Solca – Gura Humorului / [jud.] Suceava). Republicată: **Tradițiuni**, 36; **Tradiții poporane**, 145.

a. Ștefan Vodă Tomșa, a zidit Mănăstirea Solca.

b. A chemat pe Anastasie Crimca să i-o sfințească (Mitropolitul).

c. Anastasie Crimca a ridicat Mănăstirea Dragomirna (pe care Tomșa era gelos).

d. Ștefan Tomșa a vrut să-l jignească pe Crimea (și i-a spus că dorește ca Mănăstirea Dragomirna să devină beciul Mănăstirii din Solca).

e. L-a exasperat pe Crimea prin repetarea acestei jigniri. Crimca a răspuns lui Tomșa în același fel (că mănăstirea Dragomirna este ridicată cu greu, din banii văduvelor și a oamenilor de bine, pe când a lui Tomșa este făcută din prinosul băgăției lui. Și el dorește ca mănăstirea Solca să devină beciul Mănăstirii Dragomirna).

f. Crimca a plecat.

g. Tomșa l-a ajuns din urmă (la insistențele doamnei lui).

- h. L-a lovit (cu buzduganul).
 - i. Crimca a murit după ce a ajuns acasă și a sfințit biserica.
 - j. Boierii s-au răscolit împotriva lui Vodă, pentru crima lui. Tomșa a fugit într-un munte care și azi se numește „Muntele lui Vodă“.
 - k. În locul unde a fost lovit Crimca, este o cruce.
 - l. Prezicerea lui Crimca s-a împlinit (pentru că biserica lui mai există și cea a lui Tomșa este numai ruine, deci beciul Mănăstirii Dragomirna).
2. *Die Prophezeiung* (Profetia). Staufe-Simiginowicz, **Volkssagen**, 22.
- a (pentru că jurase că va ridica după fiecare victorie un lăcaș), b (călugărul), c, d (și i-a spus că biserica lui Crimca va deveni o cârciumă), e (că mănăstirea de la Solca va deveni o cârciumă, pentru că este ridicată din egoism și lăudăroșenie, pe când a lui este ridicată din credință în Dumnezeu), f (părăsind masa, pentru a evita și alte jigniri), g, h (peste cap de a leșinat), i, l (pentru că Mănăstirea Dragomirna mai este loc sfânt, în timp ce cea din Solca a devenit de mult o cârciumă).

41. Ștefăniță Vodă 15223-15224

15223. Ștefăniță Vodă

Este atestat în Muntenia și Moldova. S-au identificat 2 variante identice.

1. *Ștefăniță Vodă*. Candrea, **Din bătrâni**, 122.
2. *Ștefăniță Vodă*. Procopovici, **Cronica lui Ioan Neculce**, 33.
 - a. Ștefăniță Vodă voia să impună fumăritului câte 6 orți de casă, deși înainte se obișnuia numai un leu de casă. Frații Toma și Iordache Cantacuzino s-au opus acestui lucru. De aceea, mâniat, Vodă a scos hangerul să dea în ei și frații au fugit din casă.
 - b. Cu toate că erau boieri greci, țineau să nu se facă obiceiuri noi, care să ducă țara la risipă și domnul la pieire.

15224. Ștefăniță Vodă și boierii

Este atestat în Muntenia și Moldova. S-au identificat 4 variante, care se grupează astfel:

1. *Ștefăniță Vodă*. Candrea, **Din bătrâni**, 32.
 - a. Ștefăniță Vodă a fost feciorul lui Vasile Vodă (și domn în Moldova).
 - b. A fost răsfățat (și făcea tot soiul de lucruri nebunești).
 - c. De multe ori, ieșind cu boierii la plimbare, lua frâiele cailor (după ce îi făcea pe boieri să încalcece pe caii lui turcești).
 - d. Caii îi trânteau pe boieri (alergând).
 - e. Boierii cădeau adesea într-un eleșteu, lângă care domnitorul avea un foisor. După ce râdea de ei, îi scotea și-i îmbrăca în haine domnești.
 - f. Din această pricină, boierii îl urau.
 - g. Venindu-i poruncă să plece cu oștile la Bender, Ștefăniță s-a îmbolnăvit acolo și a murit.
 - h. Se crede că a murit de ciumă.
 - i. Se mai spune că ar fi fost otrăvit de boieri.
 - j. A fost adus la Iași și îngropat lângă tată-său, Vasile Lupu.
2. *Ștefăniță Vodă*. Candrea, **Din bătrâni**, 122.
3. *Ștefăniță Vodă*. Procopovici, **Cronica lui Ioan Neculce**, 33.
 - a, b (și frumos), c (apoi lovea caii), d (de-și sfărâmau capetele), k. Boierii îngrozii se fereau să mai meargă cu domnitorul la plimbare pe cai buni.
4. *Ștefăniță Vodă*. Procopovici, **Cronica lui Ioan Neculce**, 36.
 - i (la Bender, pentru că li se arătase vrăjmaș și le-a făcut supărări. Letopisețul nu scrie nimic despre acest lucru).

42. Ștefan Vodă cel Tânăr 15227

15227. Ștefan Vodă cel tânăr

Este atestat în Muntenia.

1. *Ștefan Vodă cel tânăr*. Candrea, **Din bătrâni**, 16.
 - a. Când a murit, Ștefan Vodă cel Tânăr, fiul lui Bogdan Vodă a fost înmormântat ca și tatăl și bunicul său la Mănăstirea Putna.
 - b. El a domnit nouă ani și nouă luni și a murit otrăvit de doamna sa.
 - c. Ștefan cel Tânăr semăna cu bunicul său, Ștefan cel Mare. Era viteaz, norocos în războaie, mânios și lesne vărsător de sânge.

43. Știrbei Vodă, Barbu 15231–15240

15231. Știrbei Vodă, Barbu

Este atestat în Muntenia

1. *Vodă Barbu Știrbei*. Danilescu, **Barbu Vodă Știrbei**, 17 (Giurgîța – Segarcea / [jud.] Dolj).
 - a. De origine oltean, Barbu Știrbei a fost un domn bun la inimă și cu multă învățătură.
 - b. El a stabilit câte zile să lucreze țaranul la arendaș, vara și toamna; a pus 20 de zile de clacă fără plată; a dat câte 20 de stânjeni de pământ de cap de familie, pentru casă; a hotărât ca proprietarul să plătească țaranilor 15 lei pogonul de porumb muncit, 16 lei cel de grâu semănat, arat și grăpat, și 4 lei omului ce muncește cu carul cu doi boi.
 - c. A poruncit să nu se mai gonească sătenii de pe moșia boierească, dacă și-au clădit bordei și nici să nu li se oprească avutul când se mută. Moșnenii au dobândit dreptul de a se muta pe pământurile lor.
 - d. El avea obiceiul să se ducă pe la tribunale și unde găsea nereguli, pedepsea. Boierii tremurau de frica lui, căci pedepsea pe asupritori, dând dreptate sătenilor.

15232. Știrbei Vodă și sătenii

Este atestat în Muntenia.

1. *Cum trăiau sătenii pe vremea lui Vodă Barbu Știrbei*. Danilescu, **Barbu Vodă Știrbei**, 19 (Calopăr – Segarcea / [jud.] Dolj).
 - a. Pe vremea lui Barbu Vodă Știrbei, sătenii erau liberi să are oriunde, dacă se învoiau cu stăpânul moșiei, dând din nouă una și făcând zilele de clacă.
 - b. Sătenii aveau voie să dea drumul vitelor să pască pe moșie, fără plată și, numai dacă voiau, duceau la moșie din produsele vitelor.
 - c. Omul avea voie să-și aleagă loc pe o moșie, să taie pădure pentru casă și dacă mai da și un an dijmă rămânea bun stăpân pe acel loc. Ceva mai mult: putea să alătore acestui petic de pământ altele, de la rude ce nu aveau moștenitori.
 - d. Odată, pe când Vodă era la Craiova, a venit un sătean din satul Calopăr să i se plângă că i-a fost luată gospodăria și locul unui unchi al său care murise fără moștenitor și au fost date unui venetic.
 - e. Vodă nu a aprobat decât când administratorul i-a explicat că în acest fel țaranii vor ajunge mari proprietari de moșie. De-aceea a dat gospodăria unui sărac, care abia venise.
 - f. Boierilor le cerea să facă ceva pentru săteni, dar ei aveau aceleași argumente ca și administratorul. De aceea Vodă s-a gândit la împroprietărirea țaranilor, dar boierii nu au fost de acord.

15233. De frica lui Știrbei Vodă

Este atestat în Muntenia.

1. *De frica lui Știrbei*. Danilescu, **Barbu Vodă Știrbei**, 35.

- a. Pe vremea lui Știrbei, era ispravnic de Rămănești un boier bine văzut la curte. El îndeplinea condițiile cerute de Regulamentul Organic, adică era de neam mare și avea moșii multe. Nu se pricepea, însă, în administrație, știind numai să înjure și să poruncească.
- b. Director al prefecturii era fiul unui negustor cu oarecare carte, deștept și isteț care conducea toate treburile. Fiind de „neam prost“, boierul nu pierdea ocazia să-l umilească față de oricine.
- c. Odată, venind vestea că sosește Știrbei în vizită, a intrat spaima, atât în prefect, cât și în directorul prefecturii. Hotărâră să facă o repetiție a conversației dintre Vodă și prefect, directorul făcând pe prefectul și prefectul pe Vodă.
- d. Cum la un moment dat directorul a spus prefectului că nu joacă bine rolul lui Vodă, schimbară rolurile. Directorul, în calitate de Vodă a putut să se răzbune pe prefect, înfruntându-l și făcându-i tot felul de mizerii. Până la urmă, prefectul a spus că înțelege să fie înjurat de Vodă, dar nu de măgarul de director.

15234. Obiceiuri de pe vremea lui Știrbei Vodă

Este atestat în Muntenia.

1. *Viața în Cardon*. Danilescu, **Barbu Vodă Știrbei**, 27 (Lipovu – Segarcea / [jud.] Dolj).

- a. Pe vremea lui Știrbei Vodă, erau la Lipovu trei cordoane de pază: unul la primărie și două la barierele satului. Se ședea sub o rogojină împletită din nuiele, înfiptă în pământ, numită cardon, care avea în vârf o legătură cu fân uscat. La fiecare cardon erau trei oameni de pază, dintre care noaptea doi dormeau și al treilea era treaz și trebuia să răspundă la strigătele cordoanelor, când se schimba paza.
- b. Vătășelul primăriei făcea inspecție și, când îi prindea adormiți, îi bătea la primărie și-i amenda.

15235. Școlile pe vremea lui Știrbei Vodă

Este atestat în Muntenia.

1. *Școlile primare sub Vodă Știrbei*. Danilescu, **Barbu Vodă Știrbei**, 25.

- a. În afară de școlile mai înalte, Vodă ținea mult la școlile primare. El a făcut, pe lângă alte instituții de învățatură, încă trei școli primare cu plată: una în curtea Bisericii Popa Chițu, alta la Biserica Icoanei și a treia la Biserica Oțetari.
- b. Pentru sărăcime a făcut, de asemenea, în 1850 patru școli, unde a adus dascăli buni. Vodă venea la examene și împărțea premii.

15236. Știrbei Vodă și hoțul Stângă

Este atestat în Muntenia.

1. *Hoț iertat*. Danilescu, **Barbu Vodă Știrbei**, 31 (Craiova – [jud.] Dolj).

- a. În vremea lui Știrbei, se pripășise prin părțile Olteniei un hoț fioros numit Stângă Hoțul, sau haiducul Stângă, care fura, tăia și spânzura fără milă. El fura și copii mici, pe care îi arunca înapoi părinților după ce-i tăia.
- b. Prins și adus la Craiova, domnitorul l-a judecat. El nu și-a tăgăduit faptele și Vodă a poruncit să fie tăiat de șase măcelari.
- c. Măcelarii nu au reușit să-l taie pentru că li s-au muiat cuțitele. Aducându-se lui Vodă la cunoștință, ispravnicul l-a rugat de iertare pentru hoț. Domnitorul l-a lăsat liber și nu s-a mai auzit de numele lui.

15237. Vizita lui Știrbei Vodă la Creveni

Este atestat în Muntenia.

1. (Fără titlu). Candrea, **Din popor**, 7.

- a. Știrbei Vodă a venit odată la Creveni, la moșia lui, într-o trăsură cu opt cai, împreună cu paharnicul Giugărtu.
- b. Cuza, prin [18]63, a venit la Alexandria. Umbla pe jos și vorbea cu negustorii. A spus țăranilor că le va da pământ delimitat.
- c. Și domnitorul Carol a venit în Alexandria, la Biserica Sf[inții]] Împărați și s-a rugat.
- d. Osman Pașa fusese făcut prizonier de domnitor și a trecut în trăsură, de la Creveni spre București.

15238. Știrbei Vodă și revolta seminariștilor

Este atestat în Muntenia.

1. *O revoltă sub Știrbei Vodă*. Danilescu, **Barbu Vodă Știrbei**, 45 (Giurguța - Segardea / [jud.] Dolj).

- a. În anul 1855, Barbu Știrbei a venit să facă o cercetare la Seminarul din Râmnic. A vorbit cu cei mai fricoși, sfătuindu-i, când vor deveni preoți, să învețe poporul să fie cinstit, muncitor, cu frica în Dumnezeu și respectuoși față de legile statului.
- b. Spre primăvară, s-a iscat o ceartă între elevi și economul Episcopiei care-i hrănea prost. S-au trimis câțiva elevi la ruda unuia dintre ei, la Ocnele Mari, să le facă o jalbă pentru Vodă. Au plecat apoi 20 de elevi s-o predea în mâna domnitorului.
- c. Episcopul Calinic, prinzând de veste, a trimis vorbă ispravnicului de Râmnic să-i prindă și i-a adus înapoi pe fugari. Numai patru dintre ei au ajuns la Vodă.
- d. S-a trimis imediat să se facă cercetări. O parte din nemulțumiri fuseseră satisfăcute, iar altele au fost ascunse și nu s-a întâmplat nimic. Episcopul nu i-a iertat pe cei patru fugari, pe care i-a tuns, le-a luat hainele și i-a trimis acasă.

15239. Știrbei Vodă și luarea la oaste

Este atestat în Muntenia.

1. *Hora Verbucului*. Danilescu, **Barbu Vodă Știrbei**, 51 (Stănești - [jud.] Argeș).

- a. Până la venirea lui Barbu Știrbei, feciorii se prindeau pentru armată cu arcanul sau funia. Mulți fugeau după aceea și nu mai erau prinși. Oamenilor nu le plăcea acest obicei.
- b. Verbucu, omul de încredere al lui Știrbei Vodă, isteț și plăcut la vorbă, a convins pe domnitor că e mai bine să se discute cu tinerii despre rostul oștirii. Vodă i-a dat oameni și împuternicire să facă acest lucru.
- c. A pornit Verbucu prin sate unde îmbia tinerii să bea din plosca lui și să joace în horă. Le vorbea apoi despre datoria de-a apăra țara, despre obiceiul sălbatic de a prinde tinerii cu arcanul și altele. Se încingea chef și mare prietenie între flăcăi și oamenii lui Verbucu, cu care se făceau frați de cruce.
- d. Mulți flăcăi îi întovărășeau în alte sate și se strâneau convoaie după ei, care apoi mergeau de bună voie la oaste. Și așa era hora Verbucului care acum nu se mai joacă.

15240. Barbu Știrbei și corabia „Ector“

Este atestat în Muntenia.

1. *O corabie a Brăilei*. Danilescu, **Barbu Știrbei Vodă**, 57.

- a. Barbu Știrbei, a primit în dar, din partea unui negustor austriac, în 1847, corabia „Ector“, pe care a dăruit-o Brăilei. Fiind veche, nu a putut fi pusă în funcțiune și a fost vândută la licitație și luată de un particular.

44. **Vasilie Vodă** 15244–1524915244. **Vasilie Vodă**

Este atestat în Muntenia și Moldova. S-au identificat 2 variante.

1. *Vasilie Vodă*. Candrea, **Din bătrâni**, 103.

- a. După ce a obținut domnia de la Țarigrad, Vasilie Vodă l-a rugat pe vizir să accepte să nu-i dea bir trei ani.
- b. Să-i scoată pe turcii care se mai aflau în țară, ca să nu supere oamenii.
- c. În acești trei ani, domnitorul a făcut mari economii.
- d. Îmbrăcămintea ca și masa îi erau modeste.
- e. După trei ani a trimis birul la Poartă (câte un leu de casă pentru fumărit, pentru desetină și pentru vânzarea animalelor).
- f. I-a rămas și domnitorului o mie de pungi de bani, câștig.
- g. Împăratului, vizirului și altor demnitari le-a trimis daruri pentru că au așteptat birul trei ani (blănuri de spinări de soboli).
- h. De atunci a rămas obiceiul să se trimită daruri în fiecare an (baraimlâc, adică plocon cu ocazia sărbătorii bairamului).

2. *Vasilie Vodă*. Procopovici, **Cronica lui Ioan Neculce**, 22.

a (apoi să-l dea tot odată), b₁ (Pe turcii care aveau datorii în țară, să-i scoată și vizirul i-a făcut pe voie), c, e, g, h, i. Deși domn străin, Vasilie Vodă nu a fost lacom.

15245. **Cum își salvează Vasilie Vodă domnia**

Este atestat în Muntenia și Moldova. S-au identificat 2 variante.

1. *Vasilie Vodă*. Candrea, **Din bătrâni**, 108.

- a. La domnia lui Vasilie Vodă era candidat un fecior a lui Radu Vodă.
- b. Un slujitor turc voia să-l pună în locul lui Vasilie Vodă (fiindu-i prieten).
- c. Rugându-l demnitarul turc pe vizir, acesta i-a răspuns că este prea tânăr.
- d. L-a trimis însă pe turc în țară (la insistențele acestuia, să vadă cum o duce țara sub Vasilie Vodă).
- e. Când a venit turcul, Vasilie Vodă a trimis slujitori să-l întâmpine (la Galați, Bârlad, Scânteia și Iași, iar în drum a poruncit să iasă mulțime de plugari, ca să vadă turcul cum este în țară).
- f. I-a dăruit bani mulți (când a sosit în gazdă la Iași; 5 000 de galbeni, spunându-i că știe scopul venirii lui, 10 000 de galbeni cât a stat în țară și încă 5 000 când s-a înapoiat la Țarigrad).
- g. Demnitarul turc l-a lăudat apoi pe Vasilie Vodă, vizirului (spunând că ar fi fost păcat să înlocuiască un astfel de domn).
- h. Ca să dea liniște demnitarului, a sfătuit pe vizir să trimită în surghiun pe fiul lui Radu Vodă. Astfel și-a salvat domnia Vasilie Vodă, cu 20 000 de galbeni.

2. *Vasilie Vodă*. Procopovici, **Cronica lui Ioan Neculce**, 24.

a, b, e, f (20 000 de galbeni, ca să-i lase domnia) g (spunându-i că este domn destoinic, cu slujitori mulți și cu putere mare și că a aflat că vizirul vrea să-l mazilească și să puie în locul lui pe feciorul lui Radu Vodă), h (căci turcii de dragul banilor făceau orice).

15246. **Vasilie Vodă închis de turci**

Este atestat în Muntenia și Moldova. S-au identificat 2 variante.

1. *Vasilie Vodă la Poartă*. Candrea, **Din bătrâni**, 111.

- a. Vasilie Vodă a fost adus la Țarigrad și închis la Edeculé. Moartea lui a fost cerută de către domnia Munteniei, al Moldovei, al ungarilor și al leșilor care au făgăduit în acest scop 3 000 de pungi de bani).

- b. Pierzându-și nădejdea de-a scăpa, Vasilie Vodă și-a chemat slugile, le-a dat averea, să le rămâie lor de va pieri el, și de va scăpa, să i-o dea înapoi.
 - c. Vizirul a chemat pe toți pașii, spunându-le de cele 3 000 de pungi cu galbeni. Toți au fost de acord să-l omoare, în afară de un pașă care a susținut contrariul (spunând că e harnic și poate sluji împăratului).
 - d. Vasilie Vodă a fost iertat și eliberat. Ar fi fost din nou domn dacă nu ar fi murit puțin timp după aceea.
2. *Vasilie Vodă*. Procopovici, **Cronica lui Ioan Neculce**, 26.
- a, b, c (spunând că prețuiește mai mult ca 3 000 de pungi cu galbeni), d.

15247. Vasilie Vodă strică Mănăstirea Putna

Este atestat în Muntenia și Moldova. S-au identificat 2 variante.

1. *Vasilie Vodă*. Candrea, **Din bătrâni**, 110.
 - a. Aproape de mazilire, Vasilie Vodă s-a apucat să strice mănăstirea Putna, crezând că va găsi bani acolo. S-a pornit apoi s-o repare și nu a ajuns decât până la ferestre pentru că domnia i-a fost luată de Gheorghe Ștefan, logofătul.
 - b. Plumbul de pe acoperiș a fost luat de Timuș, ginerele lui Vasilie și dus la Suceava. Din el s-au făcut gloanțe, ca să apere cetatea (de Gheorghe Ștefan).
 - c. Jafurile făcute de Timuș pe la mănăstiri nu i-au ajutat și a murit și el tot de glonte.
 - d. Când a venit Gheorghe Ștefan, a terminat Mănăstirea Putna (cum este astăzi).
2. *Vasilie Vodă*. Procopovici, **Cronica lui Ioan Neculce**, 27.
 - a, b, c₁ (Cetatea nu a putut fi apărată și Timuș s-a omorât cu un glonte), d.

15248. Vasilie Vodă și fiul său

Este atestat în Muntenia și Moldova. S-au identificat 2 variante.

1. *Vasilie Vodă*. Candrea, **Din bătrâni**, 123.
 - a. Auzind Vasilie Vodă de faptele fiului său Ștefăniță s-a întristat și adesea îi scria (să renunțe la Scaun).
 - b. Dacă nu ar fi murit, l-ar fi scos pe fiul său din domnie, pentru că știa că nu e bun să conducă o țară.
2. *Vasilie Vodă*. Procopovici, **Cronica lui Ioan Neculce**, 34.
 - a (să nu mai facă), b (și s-ar fi întors el în scaunul Moldovei).

15249. Vasilie Vodă și leșii

Este atestat în Muntenia și Moldova. S-au identificat 2 variante.

1. *Vasilie Vodă*. Candrea, **Din bătrâni**, 107.
 - a. Când Vasilie Vodă era pe tronul Moldovei, în oastea din țara leșească erau moldoveni. Ei prădau Moldova și când Vasilie a scris leșilor să le poruncească să înceteze jaful, a primit răspuns că jefuitorii sunt moldoveni, nu leși.
 - b. Vasilie a tocmit moldoveni cu plată, pe care i-a trimis să prade țara leșească.
 - c. Moldovenii din țara leșească, tocmiți la oaste, care prădaseră Moldova, au venit la Vasilie, i s-au închinat și au început și ei să prade țara leșească.
 - d. Leșii au trimis vorbă lui Vasilie Vodă să curme cu jafurile din țara lor.
 - e. Vasilie Vodă a răspuns că cei ce pradă Moldova, pradă și țara leșească.

f. Vasilie Vodă s-a împăcat cu leșii, i-a pus pe ostașii moldoveni slujitori la hotare și pe căpeteniile lor i-a omorât (doi dintre ei).

2. *Vasilie Vodă*. Procopovici, **Cronica lui Ioan Neculce**, 23.

a, b, e₁ (Leșii s-au supărat și au scris lui Vasilie Vodă că cei ce pradă țara leșească, pradă și Moldova), f (ca să fie pace).

45. Vasile Lupu 15253

15253. Vasile Lupu și țiganca nebună

Este atestat în Muntenia și Transilvania. S-au identificat 2 variante.

1. *Vasile Lupu și țiganca nebună*. Urechia, V. A., **Legende române**, 249.

a. În timpul domniei grecului Alexandru Ilieș și a logofătului său Baptiste a fost o răscoală în frunte cu boierii Gr. Ureche, Buhușești, Moghilești, Vasile Lupu și alții.

b. În ajunul răscoalei, erau adunați la Mănăstirea Frumoasa, de lângă Iași.

c. O țigancă a năvălit în sală. S-a adresat lui Vasile Lupu numindu-l Vodă și i-a cerut pâine.

d. Boierii s-au neliniștit pentru că fiecare ar fi vrut să fie domn.

e. Vasile Lupu i-a liniștit, spunându-le că Barnovschi va fi domn.

f. Starețul i-a lămurit că țiganca este nebună (și să nu le fie frică).

g. Răscoala a izbândit și Vasile Lupu era să fie omorât de un boier, iar Barnovschi a venit domn.

h. După câțiva ani, Vasile Lupu a fost adus domn. El s-a îndreptat spre Biserica Sf[ântul] Nicolae pentru a fi uns și a fost întâmpinat de aceeași țigancă.

i. Domnitorul i-a dat case și vie (și carte de iertare din robie).

j. Dealul, unde era via țigăncii, se cheamă „La Nebuna“.

2. *Vasile Lupu și țiganca nebună*. **Întâmplări din viața Domnitorilor**, 45.

a, b (în mare taină, luându-și toate măsurile, iar Vasile Lupu era cel mai înverșunat), c, d₁ (Boierii îl invidiară pe Vodă în gândul lor), f (ce sta închisă în paraclis și nu iscoadă domnească, și că el uitase să închidă ușa. Gândi însă că prin gura nebunilor ies multe adevăruri), e, g, h (care-l recunosc și domnitorul și-a amintit de ea), i (lângă Iași și neamul ei dezrobot i-a moștenit averea), j.

46. Vlad Țepeș 15257-15276

15257. Vlad Țepeș

Este atestat în Muntenia.

1. (Fără titlu). Rădulescu-Codin, **Legende**, 65 (Priboeni - Găești / [jud.] Argeș).

a. Vlad Țepeș a fost un domn aspru. Pe cine prindea cu minciuna, sau că se poartă rău cu bătrânii și săracii, îl trăgea în țepă.

b. Pe turcii care veneau după jaf îi pedepsea în același fel. Avea în fiecare sat o casă în care judeca și în care era țepa și spânzurătoarea.

15258. Vlad Țepeș și complotul boierilor

Este atestat în Muntenia.

1. (Fără titlu). Ispirescu, **Povești despre Vlad Vodă Țepeș**, 25. Republicată: FĂT. FR. Suc., 1935, 85.

a. Pe vremea lui Țepeș, pentru orice crimă, judecat, nejudecat, omul era dat pierzării.

b. Niște boieri răzvrățiți au fost trași în țepă după porunca lui Vodă. El s-a dus cu suita să vadă dacă i-a fost ascultată porunca.

c. Un boier, care fusese amestecat în complot, sau era rudă cu unul din

boierii condamnați, i-a spus lui Țepeș că nu i-ar face bine să meargă la locul osândeii, unde este miros greu.

- d. Vodă, pricepând șiretenia, a poruncit să se facă o țeapă de trei ori mai lungă decât cele obișnuite, în care să fie tras boierul, ca să nu simtă mirosul de jos. Cf. Tip. 15273.

15259. Vlad Țepeș și boierii

Este atestat în Moldova.

1. *Vlad Țepeș și boierii*. I. CREANGĂ, 1913, nr. 6, 180 (Vatra Dornei – [jud.] Suceava).
 - a. Săracii fură de nevoie și sunt pedepsiți; bogații fură oficial și sunt lăudați, așa că nu există dreptate.
 - b. Pe vremea lui Vlad Țepeș s-a instaurat dreptatea în țară. Boierii erau trași în țeapă pentru fărâdelegile lor. Domnitorul era iubit de popor și urât de boierii care voiau să-l omoare.
 - c. Îmbrăcat în haine obișnuite, Vlad Țepeș s-a amestecat într-o zi cu boierii. Aflând că ei îi pregătesc moartea, le-a propus o petrecere la care să-l otrăvească pe domnitor. Și s-au despărțit cu parole: „pe mâine seară“.
 - d. A doua zi, când boierii s-au strâns la Vodă, acesta a intrat în sală spunând: „pe mâine seară“. Boierii au înțeles că în seara anterioară complotaseră împotriva lui Vlad Țepeș, chiar cu el. Domnitorul a pus de i-a tras pe toți în țeapă.

15260. Vlad Țepeș și turcii

Este atestat în Muntenia.

1. (Fără titlu). Rădulescu-Codin, **Legende**, 65 (Almăjel – Vânju Mare / [jud.] Mehedinți).
 - a. Turcii luau oameni zălog, ca să-i facă soldați; luau zeciuală în vite și multe altele. De aceea Vlad Țepeș îi ura și când îi prindea, îi trăgea în țeapă.
 - b. El pedepsea și pe boierii care făceau jocul turcilor sau nu se purtau bine cu oamenii săraci. Odată, a făcut un mare ospăț unde a strâns pe boierii vinovați și i-a tras pe toți în țeapă.

15261. Vlad Țepeș și călugărul bulgar

Este atestat în Muntenia.

1. *Vlad Țepeș și călugărul bulgar*. ALB. Buc., 1940, 51.
 - a. Mergând pe un drum de țară, Vlad Țepeș s-a întâlnit cu un călugăr desculț, călare pe un măgar, cu desagii plini, pe care l-a pofțit să meargă cu el. Dându-și seama că este un șarlatan, a trimis oameni la mănăstire să cerceteze starea călugărului.
 - b. I s-a adus lui Vodă vestea că acest călugăr este bogat, dar umblă desculț pentru a înșela lumea, că în fiecare săptămână merge prin sate după milostenii și tot ce strânge, păstrează pentru el.
 - c. Călugărul povestise lui Vodă că este bulgar, fugit de turci și că tot ce strânge împarte cu ceilalți călugări. Vodă a plecat cu tot alaiul la mănăstire, unde a pus să i se deschidă chilia călugărului în care a găsit nenumărate bogății.
 - d. Vlad Țepeș, a dat ordin ca bogățiile să fie împărțite săracilor, iar călugărul să fie tras în țeapă.

15262. Vlad Țepeș fuge peste munți

Este atestat în Transilvania și Muntenia. S-au identificat 2 variante.

1. *Scăparea lui Vlad Țepeș*. Lazăr, **Legende istorice**, 46.
 - a. Vlad Țepeș era numit astfel pentru că era aspru cu hoții și boierii care se răzvrăteau și pe care îi trăgea în țeapă. A avut multe lupte cu turcii, pe care adesea i-a învins, iar alteori era el învins.

- b. Fiind înfrânt o dată de turci, s-a refugiat la cetatea lui din munți, în Argeș.
 - c. Turcii l-au urmărit și s-au așezat pe un deal (din fața cetății, trimitând după tunuri cu care să bată cetatea).
 - d. Între ieniceri era și un nepot de-al lui Țepeș, care i-a trimis un bilet, în care scria că turcii vor bate-n cetate peste două zile, și l-a aruncat cu o săgeată (în curtea cetății).
 - e. Vlad Țepeș a fugit în Țara Făgărașului plecând din cetate printr-o galerie [făcută] sub pământ, apoi a luat-o peste munți.
 - f. Turcii nu au mai găsit pe nimeni în cetate.
2. *Când a fugit Țepeș peste munți.* (C. Rădulescu-Codin), VREMEA NOUĂ, 1911-1912, nr. 1, 17 (Șuici - Curtea de Argeș / [jud.] Argeș). Republicată: **Îngerul**, 85.

b, c (al Pietrăriei), d (la picioarele lui Vodă, stingând lumânarea din sfeșnic), e₁ (Țepeș a fugit cu ceata lui și câțiva români din satul Aret, cu calul potcovit cu potcoavele întoarse. Așa cum a fost sfătuit, a plecat peste munți în Transilvania. A dăruit vitejilor din acel loc o parte din munții care sunt și azi în stăpânirea lor), f (după ce au bătut cu tunurile în ea și au dărâmat-o).

15263. Vlad Țepeș și călugărul grec.

Este atestat în Muntenia.

1. *Dreptatea lui Vlad Țepeș.* (P. Ispirescu), EDUC., 1883, 124. Republicată: (Fără titlu), FĂT FR. Suc., 1934, 115; **Povestiri despre Vlad Vodă Țepeș**, 11.

- a. Aflând Vlad Țepeș că prin țară umblă un călugăr grec, cântitor și limbut, s-a dus într-o zi la biserica unde venea și călugărul. Cum l-a văzut, călugărul s-a urcat pe amvon, propovăduind interdicția de-a folosi munca altuia.
- b. Vodă care știa ce-i poate pielea, l-a chemat la masă la palat. I-a pus fel de fel de întrebări și în timp ce călugărul răspundea, Vodă făcea dumicați, pe care-i punea alături de el.
- c. Călugărul, începând să mănânce, l-a împins păcatul de a luat unul din acești dumicați. Vodă l-a învinovățit că ia din bunul altuia, deci una propovăduiește și alta face. A chemat apoi slujitorii și a dat ordin să fie tras în țeapă.

15264. Vlad Țepeș și călugării

Este atestat în Muntenia.

1. (Fără titlu). (P. Ispirescu), FĂT FR. Suc., 1935, 86. Republicată: **Povești despre Vlad Vodă Țepeș**, 27.

- a. Unui călugăr grec, care se pripășise în țară, îi cășunase pe un biet preot român, drept și credincios, pe care-l vorbea de rău la toată lumea. Vodă, aflând acest lucru, i-a chemat la el.
- b. I-a pus separat, fiecare în câte o cameră fără să știe unul de celălalt. L-a întrebat întâi pe călugărul grec ce vorbește lumea despre domnitor. Călugărul i-a răspuns că numai cuvinte de laudă. Țepeș, supărat de minciuna lui, a poruncit să fie tras în țeapă.
- c. Vodă a trecut în camera unde se afla preotul român. Punându-i aceeași întrebare, preotul i-a răspuns că poporul îl blestemă că nu le-a micșorat podvezile puse de înaintași. Lui Țepeș, plăcându-i sinceritatea lui, l-a numit duhovnicul curții.

15265. Vlad Țepeș și cerșetorii

Este atestat în Transilvania și Muntenia. S-au identificat 3 variante, care se grupează astfel:

1. (Fără titlu). (P. Ispirescu), FĂT FR. Suc., 1936, 233.

- a. Pe vremea lui Vlad Țepeș, se înmulțiseră leneșii care umblau după cerșit. Unii spuneau că nu găsesc de lucru, alții că nu se aleg cu nimic din muncă, dând drept exemplu pe unii meseriași.
 - b. Țepeș Vodă a poruncit să se adune toți cerșetorii într-o anumită zi, ca să-i miluiască (socotindu-i la fel ca pe tâlhari, pentru că mănâncă din munca altora).
 - c. La ziua hotărâtă s-au adunat foarte mulți (de gema orașul Târgoviște).
 - d. I-a ospătat (și le-a dat haine).
 - e. Între timp, mulțimea discuta despre Vodă. Cum au băut cam mult, zăceau în neștire.
 - f. Vodă a dat ordin să se pună foc locului unde erau cu toții (după ce ușa a fost încuiată și au ars ca șoarecii). Cf. Tip. 15273 IV.
2. *Vlad Vodă Țepeș*. AGRIC., 1920–1921, nr. 20–21, 166. Republicată: *Țepeș Vodă și cerșetorii*. GLAS. BUCOV., 1921 (I), nr. 631, 2.
- a₁ (Pe vremea lui Vlad Țepeș, mișunau grecii și bulgarii prin Țara Românească, cerșind ziua și prădând noaptea), b (pricepând ce rost au acești cerșetori), c (câteva mii), d (boierește), f (și așa a stârpit țara de cerșetori și încurcă lume).
3. *Țepeș Vodă și cerșetorii*. TREI CRIȘ. POP., 1924, nr. 2, 6.
- a₁, b (înțelegând ce rost au acești cerșetori și de ce s-au înmulțit așa fără de veste, și-a făcut planul ca, după faptele lor, să le dea și plată), c (câteva mii, în niște magazine mari la Târgoviște), d (boierește), f (după ce ușile au fost zăvorâte. Au ars acolo toți cerșetorii, mincinoșii și hoții, de nu i-a mai dat cuiva mâna să mai fie cerșetor, cât a trăit Vlad Țepeș), g. Tot așa a poruncit să fie arși de vii toți derbedeii și încurcă lume, care vor fi prinși, umblând fără treabă prin țară.

15266. Din ale lui Țepeș Vodă

Este atestat la românii din America.

1. *Din ale lui Țepeș Vodă*. CAL. NAȚ. ZIAR. AMERICA, 1926, 196.
 - a. Un om sărac care nu avea decât un singur ban, pe care-l ținea în mână, se tot învârtea prin fața cârciumilor, săturându-se numai cu mirosul fripturilor. Un cârciumar i-a luat banul, sub pretextul că a scăzut prețul fripturii, luându-l mirosul.
 - b. Omul s-a plâns lui Țepeș, care a cerut cârciumarului banul. Trântindu-l pe o scândură, i-a spus să ia sunetul, iar banul l-a dat înapoi săracului, care a plecat mulțumit de judecata lui Vodă.

15267. Vlad Țepeș și negustorul din Florența

Este atestat în Muntenia. S-au identificat 2 variante.

1. (Fără titlu). (P. Ispirescu). FĂT FR. Suc., 1935, 83. Republicată: **Povești despre Vlad Vodă Țepeș**, 17.
 - a. Vlad Țepeș reușise să pună ordine în țară, omorând pe hoți, mincinoși și leneși.
 - b. Un negustor florentin, care venea din țara turcească spre țara lui, a trecut prin Târgoviște (și a auzit despre isprăvile lui Vlad Țepeș).
 - c. Negustorul avea cu el multe bogății (pietre prețioase și bani).
 - d. El credea că românii sunt căpcăuni și tâlhari de codru.
 - e. De-aceea s-a dus la Vodă rugându-l să-i dea slujitori să-i păzească avutul.
 - f. I-a dus și un dar, pe care Vodă nu l-a primit.
 - g. Vlad Țepeș i-a poruncit să-și lase avutul în orice loc (pe maidanul cel mai părăsit și mai dosnic).
 - h. Negustorul nu a avut încotro și a ascultat (dar nu a dormit noaptea de grijă).

- i. A doua zi și-a găsit avutul intact.
- j. S-a dus la Vodă (și i-a lăudat țara).
- k. Vodă i-a dat și prețul darului, spunându-i să povestească tuturor ce a văzut în Țara Românească.

2. *Negustorul florentin*. ALB. Buc., 1940, 51.

b, c (banii cu care vânduse niște pietre prețioase), d₁ (S-a dus la Vodă rugându-l să-i păstreze avutul până pleacă), f, g (pe orice maidan și de se va întâmpla ceva, va fi despăgubit), h, i, j, k.

15268A. Vlad Țepeș și punga cu bani

Este atestat în Transilvania și Muntenia. S-au identificat 7 variante, care se grupează astfel:

1. *Dreptatea lui Vlad Țepeș*. SIED., 1879, nr. 21, 163.

- a. Pe vremea lui Vlad Țepeș, un negustor străin a pierdut o pungă cu 1000 de lei. El a pus să se strige la răspântii, că va răsplăti pe aducătorul cu 100 de lei.
- b. Un om a adus punga (pe care spunea că a găsit-o la răscrucea pescăriilor).
- c. Negustorul a numărat banii (gândindu-se cum să facă să nu dea răsplata).
- d. A spus omului că-n pungă sunt numai 900 de lei, deci și-a luat recompensa (deși omul asistase la numărarea banilor).
- e. Omul a protestat, susținând că nu a dezlegat punga, dar nu i-a folosit la nimic.
- f. De-aceea s-au dus la judecată (la Vodă). Găsitorul pungii susținea că nu e supărat de pierderea recompensei, ci de faptul că e crezut hoț.
- g. Vodă l-a chemat pe negustorul străin (și i-a spus că minciuna este aspru pedepsită în țara sa).
- h. Găsitorul a câștigat dreptatea (Vodă socotind că punga cu 900 de lei nu este a negustorului, de vreme ce el a pierdut una cu 1000 de lei. Cum găsitorul nu luase nimic din ea, punga trebuia dată găsitorului, iar negustorul să aștepte până i se va aduce o pungă cu 1000 de lei).
- i. De-atunci a rămas vorba: „Nu e cum vrea omul, ci după cum vrea Domnul“, căci negustorul vrând să păcălească, s-a păcălit singur.

2. *Judecata lui Țepeș*. CAL. ȚĂR. ROM., 1924, 40.

3. *Dreptatea Lui Țepeș*. CĂL. F. N. SEC., 1928, 50.

4. (Fără titlu). (P. Ispirescu), FĂT. FR. Suc., 1936, 299.

5. *Dreptatea lui Vodă. Întâmplări din viața Domnitorilor*, 11.

a, b, c₁ (Negustorul s-a prefăcut că numără banii), d, e, f (la Vodă), g, h (Vodă socotind că punga cu 900 de lei nu este a negustorului, de vreme ce el a pierdut una de 1000 de lei și găsitorul nu luase nimic din ea. Deci, punga trebuie dată găsitorului, iar negustorul să aștepte până i se va aduce o pungă cu 1000 de lei).

6. *Judecătorul isteț*. CĂL. CLUJ. ROM., 1935, 78.

a₁ (Un zgârcit a pierdut o pungă cu 10 000 de lei. A dat de știre prin gazete, promițând recompensă 1 000 de lei celui care i-o va aduce), b, d₁ (A spus omului că în pungă sunt numai 9 000 de lei, deci, și-a luat recompensa), f, h (judecătorul socotind că punga cu 9 000 de lei nu este a zgârcitului, pentru că el pierduse una cu 10 000 de lei. De aceea a dat găsitorului, până se va afla adevăratul păgubaș).

7. *Judecata dreaptă*. COM. SAT. Buc., 1908-1909, 281.

a₂ (Un zgârcit spunea că a pierdut o pungă cu 100 de lei. Se plângea că a rămas sărac lipit pământului) b, d₂ (În pungă nu fusese în realitate decât 99 de lei și zgârcitul pretindea că săracul i-a luat un leu), f, h

(judecătorul socotind că păgubașul pierduse o pungă cu 100 de lei, iar săracul găsisse una cu 99 de lei, deci nu e a păgubașului. Lăsă punga săracului, înțelegând reaua credință a zgârcitului).

15268B. Vlad Țepeș și păgubașul necinstit

Este atestat în Muntenia.

1. *Vlad Țepeș*. BĂRĂGAN., 1932, nr. 8, 13.

- Țepeș Vodă a scăpat țara de hoție, trăgând în țeapă pe vinovați, așa că nimeni nu mai îndrăznește să fure. Odată, un sărac, găsimd o pungă cu 500 de bani de aur, a dat de veste acest lucru și a anunțat că vrea recompensă 100 din ei.
- Păgubașul s-a prezentat să ia punga. Ca să nu dea răsplată, a spus că în pungă au fost 600 de bani de aur, deci gășitorul își oprișe 100 din ei.
- Ducându-se la judecată la Vodă, acesta a înțeles șiretenia. A hotărât ca păgubașul să aștepte până va veni cel ce a gășit punga lui cu 600 de galbeni, iar cel ce gășise punga cu 500 de galbeni, să și-o oprească, dacă nu o va reclama cineva.

15269. Vlad Țepeș și femeia leneșă

Este atestat în Muntenia, Transilvania și Moldova. S-au identificat 6 variante, care se grupează astfel:

1. *Muierea leneșe* (P. Ispirescu), SIED., 1880, nr. 2, 4. Republicată: (Fără titlu). *Povești despre Vlad Vodă Țepeș*, 21; FĂT FR. Suc., 1935, 84.

2. *Muierea leneșă*. GAZ. ȚĂR., 1901, nr. 3, 3.

- Vlad Țepeș era un om cu multă judecată și-i plăcea rânduiala. De-aceea nu se vedea pe timpul său vreun ostaș prost îmbrăcat sau neglijent, pentru că se făcea foc și pară.
- Odată a întâlnit un țăran care avea o cămașă scurtă și ițari lipiți de picioare, de i se vedeau bine coapsele.
- A aflat că e însurat.
- A întrebat pe țăran ce fel de femeie este nevasta lui. Când țăranul a spus că este cumsecade și el este mulțumit, Vodă a răspuns că nu-i vrednică să trăiască în țara lui.
- A poruncit ca femeia să fie trasă în țeapă. Cf. Tip. 15273 VI.
- Țăranului i-a dat altă nevastă căreia i-a arătat pricina pentru care căzuse pe cealaltă femeie urgia domnească.
- Noua nevastă lucra toată ziua cu pâinea pe umăr și cu sarea pe celălalt umăr, ca să-și mulțumească bărbatul. Cf. Tip. 5371 (românesc).

3. *Vlad Țepeș și femeia leneșă*. PRIM., 1921, nr. 1-2, 4.

4. *Vlad Țepeș și femeia leneșă*. BIBL. SOC. VRANCEA, 1923, nr. 7, 15.

5. *Vlad Țepeș și femeia leneșă*. ALB. Buc., 1940, 51.

6. *Vlad Țepeș și femeia leneșă*. AGRIC., 1920-1921, nr. 20-21, 167. Republicată: GLAS. BUCOV., 1921 (I), nr. 631, 2.

b₁ (Vlad Țepeș, plimbându-se cu boierii, într-o zi de sărbătoare, a văzut un țăran cu cămașă murdară), c (și a chemat femeia la el pentru că se informase în același timp că bărbatul este un om de treabă și muncitor, că ea nu a fost bolnavă în ultimul timp și că are tot ce-i trebuie ca să-i țină casa și bărbatul curat), e (pentru că e leneșă), h. A poruncit primarului să comunice poporului că așa pedepsește el femeile leneșe.

15270. Vlad Țepeș și țiganul

Este atestat în Transilvania și la românii din America. S-au identificat 2 variante.

1. *Dreptatea lui Vlad Țepeș*. CAL. EPARH., 1930, 80.

- Un țigan, pedepsit de Vlad Țepeș să fie tras în țeapă, a cerut înainte de moarte să o vadă pe maică-sa.

- b. Mama i-a fost adusă și țiganul apropiindu-se de urechea ei, ca și cum ar vrea să-i spună ceva, a mușcat-o tare (de a rămas cu ea în dinți).
 - c. Vlad Țepeș, care era de față, l-a întrebat de ce a făcut această faptă. Țiganul i-a răspuns că-i vina maică-sii pentru că ea și-a îndemnat copiii la fapte rele.
 - d. Vodă a iertat pe țigan și a tras-o în țeapă pe maică-sa.
2. (Fără titlu). CAL. NAȚ. ZIAR. „AMERICA“, 1926, 196.
- a, b, c (și să nu-l mai învețe și pe celălalt fecior al ei să fure, sau pe fiică-sa, să umble din bărbat în bărbat), d.

15271. Vlad Țepeș și țiganul care a furat unt

Este atestat în Moldova și Muntenia. S-au identificat 2 variante identice.

1. *Cum a fost pedepsit țiganul care furase turta de unt.* BIBL. SOC. „VRANCEA“, 1923, nr. 7, 14.
2. *Cum a fost pedepsit țiganul care furase turta de unt.* ALB. Buc., 1940, 38.
 - a. Ajungând vestea la Vodă că un țigan furase o turtă cu unt de la o femeie săracă, i-a adus pe amândoi în fața lui. Țiganul a mărturisit că furase de foame și nu i-a cerut pentru că știa că femeia nu-i va da.
 - b. Femeia a spus că a căpătat untul de pomană de la o vecină și că l-ar ierta pe țigan dacă i-ar da untul înapoi. Țiganul a răspuns că l-a topit și și-a prăjit în el o găină.
 - c. Vodă a poruncit să se dea din cămara lui 10 ocale de unt femeii, iar pe țigan să se toarne 10 ocale de unt topit, până se va prăji ca o găină.

15272. Vlad Țepeș și iubita mincinoasă

Este atestat în Muntenia.

1. (Fără titlu). (P. Ispirescu), FĂT FR. Suc., 1934, 116. Republicată: **Povești despre Vlad Vodă Țepeș**, 14.
 - a. Țepeș Vodă avea o iubită într-o mahala singuratică din Târgoviște și adesea i se descrețea fața când era lângă ea.
 - b. Într-o zi, văzându-l mai posomorât, ca să-l înveselească, femeia i-a spus o minciună. I-a povestit că a intrat șoarecele în putineul cu lapte, adică este însărcinată, deși știa cum pedepsește Vodă minciuna. A mai cutezat să spuie că ea crede că Vodă se va bucura.
 - c. Vlad Țepeș, i-a răspuns că acest lucru nu se va întâmpla și i-a spintecat burta cu paloșul, ca s-o pedepsească pentru minciună.

15273. Vlad Țepeș și solii turcești

Este atestat în Moldova și Transilvania. S-au identificat 2 variante.

1. *Vlad Țepeș și solii turcești.* AGRIC., 1920-1921, nr. 20-21, 167. Republicată: GLAS. BUCOV., 1921, (I), nr. 631, 31.
 - I a. Vlad Țepeș a dat birul în bani și copii turcilor. Fiind amenințat, a trimis vorbă că acum nu are bani, iar copiii să vie turcii să-i ia.
 - b. Solii turcești au venit la Țepeș (și s-au purtat obraznic, ba [chiar] l-au amenințat pentru că nu pregătise cei 500 de copii. Deși Vodă le-a cerut să-și scoată turbanele de pe cap, turcii nu s-au învoit pentru că-i oprea legea, mai ales în fața unui păgân).
 - c. Țepeș a pus să li se bată turbanele cu piroane în cap (pentru că ar putea să le smulgă vântul și să intre în păcat).
2. *Din faptele lui Vlad Țepeș.* CAL. ȚĂR. OR., 1936, 34.
 - I b (și i s-au închinat după legea lor, fără să-și scoată turbanele din cap), c (și le-a dat drumul să spuie stăpânului lor că el este învățat să i

se respecte obiceiurile; II a. Într-un loc era un izvor cu apă bună, la care venea multă lume să bea, b. Țepeș a făcut o cupă mare de aur, pe care a pus-o acolo și nimeni nu a îndrăznit s-o fure, pentru că știa ce-l așteaptă; III a. O dată a primit niște soli sub trupul oamenilor trași în țeapă și o slugă s-a strâmbat din cauza mirosului. b. Țepeș a pus să fie tras într-o țeapă mai înaltă, ca să nu ajungă mirosul până la el. Cf. Tip. 15258; IV a. Odată, a strâns bătrânii, bolnavii și infirmii într-o casă și i-a săturat de mâncare și băutură, b. A dat apoi foc casei, ca acești oameni să nu cadă pe capul altora. Cf. Tip. 15265; V a. Altădată i s-a furat unui negustor străin, din carul său, 160 de galbeni, b. Țepeș a pus să se caute hoțul și a dat negustorului din banii lui, 161 de galbeni și negustorul a spus că i-a dat mai mult un galben. c. Când a fost adus hoțul cu galbenii, Țepeș a spus negustorului că dacă nu i-ar fi spus adevărul, l-ar fi tras în țeapă împreună cu hoțul; VI a. Văzând un om cu o cămașă ruptă și nespălată, cu nevastă tânără și sănătoasă, a pus să i se taie brațele și să fie trasă în țeapă. Cf. Tip. 15269.

15274. Vlad Țepeș și cetatea Poienari

Este atestat în Muntenia.

1. *Cetatea Poienari*. (P. Ispirescu), EDUC., 1883, 123. Republicată: **Povești despre Vlad Țepeș**, 3; FĂT FR. Suc., 1934, 113.
 - a. Fratele lui Vlad Țepeș era îndrăgostit de o fată căreia nu-i dădea pace. Fata l-a reclamat tatălui ei care l-a făcut de răs, iar târgoveții l-au huiduit. De-aceea Vodă a hotărât să se răzbune.
 - b. În ziua de Paște, boierii, negustorii și întreg poporul erau la iarbă verde cu mâncare, băutură, joc și distracții. Vodă a trimis slujitorii domniei, care au pus mâna pe toți, i-au legat cobză și i-au trimis pe culmea unui munte, unde se clădea cetatea Poienari.
 - c. Toată lumea, indiferent de rang, a muncit până au isprăvit cetatea. Astfel Vodă s-a răzbunat, ca să nu mai îndrăznească nimeni să rădă de un frate de domn.

15275. Cetatea lui Țepeș Vodă

Este atestat în Transilvania. S-au identificat 2 variante.

1. *Cetatea lui Țepeș Vodă*. GAZ. TRANS., 1906, nr. 73, 4.
 - a. Țepeș a făcut „Cetatea lui Țepeș Vodă“ (ca să se apere de turci).
 - b. El a cerut meșteri și zidari de la Matiaș Corvin, regele Ungariei, aliatul său.
 - c. Când au venit turcii, s-a închis în cetate, și turcii s-au așezat pe muntele din față numit „La tunuri“ de unde au bătut cetatea.
2. *Cetatea lui Țepeș Vodă*. GAZ. TRANS., 1906, nr. 73, 4 (adaos).
 - a₁ („Cetatea lui Țepeș Vodă“ a fost zidită în vremea lui Vlad Dracul).

15276. Un ostaș de-al lui Țepeș

Este atestat în Transilvania.

1. *Un ostaș de-al lui Țepeș. Întâmplări din viața Domnitorilor*, 13.
 - a. În timpul unor lupte cu turcii, un soldat de-al lui Țepeș a fost prins și dus înaintea Sultanului Mahomed. Întrebându-l unde este Țepeș, soldatul i-a răspuns că e pretutindeni și nicăieri și dacă vrea să-l găsească, să-l caute.
 - b. Întrebat câtă armată are Țepeș, soldatul a răspuns că are mai puțin cu unul și să se ducă să-i numere.
 - c. Amenințat cu spânzurătoarea, soldatul a spus că o merită, pentru că s-a lăsat prins.
 - d. Cu toate promisiunile de mărire și libertate, soldatul a răspuns că nimic nu-l poate hotărî să-și vândă țara și domnul.

- e. Sultanul l-a întrebat dacă toți ostașii lui Țepeș sunt ca el și ostașul a răspuns că el este cel mai prost, altfel ar fi fost liber sau mort.
- f. Sultanul a gândit că dacă Țepeș [nu] ar [fi] av[ut]¹ asemenea soldați, de mult l-ar fi gonit. Dăruind o pungă cu galbeni soldatului i-a redat libertatea.
- Vezi și Tip. 12662, 12843.

V. Figuri feminine 15280–15304

1. Doamna lui Brâncoveanu 15280

15280. Doamna lui Brâncoveanu

Este atestat în Muntenia.

1. *Doamna lui Brâncoveanu*. Rădulescu-Codin, **Legende**, 97 (Almăjel – Vânju Mare / [jud.] Mehedinți).
 - a. Când Brâncoveanu a fost luat de turci, doamna lui a plecat travestită la Gruia. Acolo a slugărit la casa unuia, Dap. Când s-au liniștit lucrurile, s-a înapoiat la București, la palat.
 - b. L-a chemat pe Dap la palat, l-a ținut pe trai bun două săptămâni, i-a spus apoi cine este, pentru că nu o recunoscuse și i-a dăruit moșia Gruia.
 - c. Dap când a îmbătrânit, neavând copii, a chemat oamenii să facă îmbunătățiri pe moșie și în schimb s-o împartă după moartea lor. Dar oamenii nu l-au luat în serios.
 - d. S-a dus cu nevasta la palatul lui Știrbei și i-a cerut să îngrijească de ei până la moarte. I-a cedat în schimb moșia, care de atunci este a lui Știrbei.

2. Nora lui Brâncoveanu 15282

15282. Nora lui Brâncoveanu

Este atestat în Muntenia.

1. *Nora lui Brâncoveanu*. Rădulescu-Codin, **Legende**, 98 (Almăjel – Vânju Mare / [jud.] Mehedinți).
 - a. Când Brâncoveanu a fost luat la Țarigrad, o noră a lui, cu un copil, s-a așezat în palatul Brâncoveanu din „Dosul Gropilor“. Când stăpânirea a aflat de existența ei, ea a fugit în Serbia, unde știa că are rude.
 - b. Negăsindu-și rudele, s-a băgat bucătăreasă la un proprietar. Copilul mergea la plug și oamenii au observat că el nu se așeza pe pământ să mănânce, ci punea o haină, sau făcea colac din funia boilor. Au comunicat acest lucru stăpânului lor.
 - c. Întrebată de stăpâni, a spus cine este și a fost pusă în mare cinste, ba au ajutat-o să-și aducă veniturile moșiei Almăjel.
 - d. Moșia s-a păstrat până Zoe Brâncoveanu s-a măritat cu Ghica, zis „Căciulă Mare“, care a pierdut din ea. Când s-a despărțit de Ghica, Zoe a vândut-o.

3. Doamna lui Cuza Vodă 15284

15284. Doamna lui Cuza Vodă

Este atestat în Muntenia, Transilvania și Moldova. S-au identificat 5 variante, care se grupează astfel:

1. *Din viața lui Ion Cuza*. V. NOUĂ, 1929, nr. 26–27, 3.

1. În text: „ar avea mulți“ (*n. ed.*).

- a. Doamna Elena, plimbându-se într-o zi frumoasă de vară prin grădina Cotrocenilor, a întâlnit o fetiță care a salutat-o.
 - b. Fetița i-a povestit că n-are părinți (ea fiind găsită).
 - c. Că a fost crescută de alți oameni (miloși).
 - d. Doamna a sărutat-o spunându-i că va avea grijă de ea (pentru că fetița nu a cunoscut dragostea de mamă și ea dragostea de copil).
 - e. Doamna a făcut cu bani din zestrea ei, un azil pentru copiii găsiți, (cerând voie Domnitorului).
 - f. Azilul a fost numit „Elena Doamna“ (de către Cuza Vodă).
2. *Cum s-a înființat azilul „Elena Doamna“*. CAL. SĂT., 1910, 60.
 3. *Din viața lui Cuza Vodă*. CAL. GOSPOD., 1929, 40.
a (și cu care a intrat în vorbă), b, c (săraci și nu a putut învăța carte din cauza muncii), d, e (pe care i-a cerut soțului ei), f.
 4. *Din viața Principesei Elena Cuza*. CAL. MIN., 1911, 75.
 5. *Elena Doamna și copila orfană. Întâmplări din viața Doamnelor*, 35.
a (cu două ulcioare în mână, căreia i-a făcut semn să se apropie și de la care a aflat că o cheamă Elena), b (și că muncește din greu), g. Cum doamna nu avea copii, a adoptat-o.

4. Doamna lui Neagoe Basarab 15288

15288. Doamna lui Neagoe Basarab

Este atestat în Transilvania și Muntenia. S-au identificat 3 variante, care se grupează astfel:

1. *Despina Doamna*. (D. Bolintineanu), **Întâmplări din viața Doamnelor**, 15.
a. Neagoe Basarab, având pace cu vecinii, s-a ocupat cu tipărirea cărților bisericești și cu așezămintele religioase.
b. Călătorind odată prin Argeș, a dat de o bisericuță veche și dărămată. Cum i-au plăcut acele locuri, a hotărât să facă o biserică.
c. A început să clădească Biserica de la Curtea de Argeș.
d. A isprăvit banii înainte de-a o termina.
e. S-a hotărât să pună noi biruri în țară.
f. Doamna Despina, soția lui, i-a spus că nu este bine (să facă biserica cu banii udați poate de lacrimile unor văduve sărace).
g. A dat toate podoabele ei să le vândă și să termine biserica.
h. Neagoe Basarab a făcut întocmai, și biserica a fost terminată.
2. *Doamna lui Neagoe*. (P. Ispirescu), EDUC., 1883, 22. Republicată: *Doamna lui Neagoe Vodă*. COM. SAT. Buc., 1906-1907, nr. 5-6, 14; VOIŢA BAN., 1922, nr. 77, 1.
c (voind să facă o biserică care să rămână de pomină și care este într-adevăr vestită pentru frumusețea ei), d (și a fost cuprins de mare tristețe), e (sfătuit de boieri, Vodă a acceptat), f (să se împovăreze poporul, chiar pentru un lucru plăcut lui Dumnezeu), g, h, i. Un bătrân a spus că țara, care are asemenea femeii, nu va pieri.
3. *Doamna Despina, soția lui Neagoe Vodă*, Lazăr, **Legende istorice**, 56.
c (golind visteria încât nu a mai avut cu ce să-și țină curtea), d (și era cuprins de mare tristețe), e₁ (Divanul a hotărât mărirea birurilor și Vodă s-a luminat la față), f₁ (Despina, doamna lui, blândă și bună, nu a îndrăznit să spună domnitorului că și așa poporul este destul de împovărat și că sfârșirea bisericii, care ar aduce lui Neagoe Basarab pacea sufletului, va aduce blestemul și lacrimile poporului), g, h₁ (Neagoe Basarab s-a bucurat că are o astfel de soție și toți au rămas înmărmuriți de fapta ei frumoasă).

5. Doamna lui Ștefan cel Mare 15292

15292. Doamna lui Ștefan cel Mare

Este atestat în Moldova.

1. *Bătălia de la Cetatea Hotinului*. Teodorescu-Kirileanu, **Ștefan cel Mare**, 211.
 - a. După moartea lui Ștefan, turcii au cuprins Moldova și au luat Hotinul, care a fost apărat chiar de doamna lui Ștefan. Vizirul turcilor, văzând-o îmbărbătând pe apărătorii cetății, s-a îndrăgostit de ea și a cerut-o de nevastă. I-a trimis vorbă că-i va pune la picioare tot ce-i va cere și tot ce are el mai prețios.
 - b. Văduva s-a învoit să-i fie soție, dacă oștirile turcești vor părăsi împrejurimile cetății, după ce vor săpa un șanț adânc în jur, întărit cu tunuri. Vizirul i-a îndeplinit dorința.
 - c. Moldovenii, punând mâna pe șanț, au supărat pe vizir. El a ordonat asaltul, a cucerit cetatea și doamna, văzând că nu are scăpare, s-a aruncat din turnul Hotinului în Nistru.

6. Fata de la Cozia 15296

15296A. Fata de la Cozia

Este atestat în Transilvania.

1. *Fata de la Cozia*. Lazăr, **Legende istorice**, 39.
 - a. Când, după moartea lui Mircea Vodă, au început certuri pentru domnie între fiii și nepoții lui, turcii au profitat de ocazie prădând țara.
 - b. O fată din M[ânăstirea] Coziei, auzind că turcii, au intrat în țară, s-a îmbrăcat bărbătește, și a luptat cu vitejie împotriva lor. Domnitorul, vrând s-o răsplătească cu pământ, așa cum era obiceiul, a aflat că e fată.
 - c. Uimit de vitejia ei, i-a dăruit o moșie, apoi a întrebat pe cei din jur, cine o ia de nevastă. Mai mulți fii de boieri s-au oferit, dar și fiul cel tânăr al domnitorului, pe care ea l-a preferat, pentru că l-a văzut luptând voinicește.

15296B. Fata de la Cozia îl ucide pe Pașă

Este atestat în Moldova.

1. *Fata de la Cozia*. **Povestiri vitejești**, 48.
 - a. În toiul luptei lui Țepeș Vodă cu turcii, un mândru ostaș român s-a repezit și l-a ucis pe Pașă, iar turcii au fost alungați.
 - b. Domnitorul a vrut să-l răsplătească și a aflat că e fată.
 - c. Fiul domnitorului i-a cerut mâna, dar ea i-a răspuns că pentru a-i dobândi inima, trebuie să trăiască și să moară pentru țară.

7. Maria Putoianca 15300

15300. Maria Putoianca

Este atestat în Moldova.

1. *Maria Putoianca*. **Povestiri vitejești**, 50.
 - a. Maria Putoianca, luând parte la luptele lui Mihai Viteazul cu turcii a fost dusă în fața Sultanului. Ea i-a spus că a luptat pentru a-și răzbuna tatăl. Sultanul, uimit de vitejia ei, i-a redat libertatea.

8. Maria Sutașului 15304

15304. Maria Sutașului

Este atestat în Moldova.

1. *Maria Sutașului*. Teodorescu-Kirileanu, **Ștefan cel Mare**, 83.

- a. Maria, văduvă cu copil mic, fiică, soră și femeie de ostaș, murindu-și toți cei dragi răpuși de mâna vrăjmașului, a intrat, la vârsta de 20 de ani, în oștire.
- b. În războiul de la Baia cu ungurii, Maria s-a deosebit prin curaj și dărzenie. În lupta de la Racova, a fost totdeauna în fruntea armatei. Oștenii au cerut căpeteniilor lor s-o lase mai la urmă, că are un copil pe care trebuie să-l îngrijească. Dorința le-a fost împlinită, dar ea a făcut minuni de vitejie.
- c. Murind un comandant, Maria a strâns 120 de femei de prin sate și a cărat noaptea cu ele arme și hrană. Așa a bătut Ștefan Vodă 120 000 de turci, la Căntălărești.
- d. Mai târziu, la Valea Albă, a intrat în luptă din nou. În timp ce mânua un tun, a fost grav rănită. Pentru vitejia ei, domnul a făcut-o sutaș, adică căpitan, a oprit-o la curtea domnească printre boieri și a ținut-o în mare cinste.

VI. Alte figuri istorice și locale 15314–15445

1. Craiul Bela 15314

15314. Craiul Bela

Este atestat în Transilvania.

1. *Craiul Bela*. Densusianu, O., **Tradiții**, 7.

- a. Transilvania a fostă stăpânită de mult de craiul Bela, care avea mari bogății și băi de aur, ca cea de la Scărișoara. Din aceste bogății trebuia să dea în fiecare an împăratului oaste și o mierță de galbeni.
- b. Bela, refuzând să dea birul, împăratul a trimis o oaste comandată de fiul său, pe care Bela l-a omorât, l-a umplut cu paie și l-a trimis înapoi tatălui său.
- c. Știind ce-l așteaptă, Bela și-a strâns avuțiile, ascunzându-le în adâncurile pământului. După foarte multă vreme, a fost găsit împietrit și va învia odată cu Alexandru cel Mare.

2. Bucur 15318

15318. Bucur, fiul lui Laiotă Basarab

Este atestat în Moldova.

1. *Legenda lui Bucur*. Niculiță Voronca, **Studii în folclor**, I, 180.

- a. Bucur, fiul lui Laiotă Basarab, ajutând pe tatăl său într-o bătălie cu ungurii, a căzut în luptă.
- b. De durere, logodnica sa, fiica lui Bogdan al Moldovei, s-a dus la călugărie.

3. Frații Buzești 15322

15322. Frații Buzești

Este atestat în Muntenia.

1. *Din neamul Buzeștilor*. Zanne, **Proverbele românilor**, VI, 29 (Ștefănești – Drăgășani / [jud.] Vâlcea).

- a. În timpul lui Mihai Viteazul, năvălind tătarii, cei trei frați Buzești au făcut minuni de vitejie, în lupta dată pe câmpul dintre satele Strejești și Stănești.
- b. Drept recunoștință, Mihai Vodă le-a dat pământul din Strejești spre Râmnic, până unde și-a făcut nevoile iapa domnitorului, Bălana. Și au căpătat pământ până la Orlești.

- c. Pe această moșie, Stroe Buzescu, stolnicul, a zidit schitul Stănești în 1602, unde a fost înmormântat mai târziu. În comuna Stejeștii-de-Jos, Constantin Buzescu și soția sa Maria, au zidit o biserică. Tot frații Buzești au zidit și schitul Surpatele din județul Vâlcea.

4. Aga Ștefan Catargi 15326

15326. Aga Ștefan Catargi

Este atestat în Moldova.

1. *Aga Ștefan Catargi*. Pamfile, **Firișoare de aur**, 58.

- Mihalache Sturza, domnul Moldovei, voia să-l facă pe Ștefan Catargi agă și el amâna acceptarea pentru a doua zi. Ducându-se acasă, a cerut sfatul nevestei lui, Bălana, care l-a convins să nu primească.
- Catargi a primit totuși și când au venit frământările Unirii, Vodă aflând că boierii țin sfat în casa fratelui său Costache Sturza, l-a trimis pe agă să afle ce se petrece acolo.
- Boierii cum l-au văzut, au vorbit în altă limbă pe care el n-o pricepea. Când a comunicat lui Vodă că ei nu vorbeau moldovenește, Vodă l-a dat afară, iar aga, plecând, a spus că bine a socotit nevasta lui.

5. Pavel Chinezu 15330

15330. Pavel Chinezu, ban de Timișoara

Este atestat în Transilvania. S-au identificat 3 variante, care se grupează astfel:

1. *Pavel Chinezu*. Lazăr, **Legende istorice**, 45.

- Pavel Chinezu a trăit pe timpul lui Matei Corvin, din neam de cneaz român. Aceștia și-au pierdut drepturile, pentru că nu voiau să lepede legea strămoșească, așa cum le-o impuneau regii unguri.
- Pavel Chinezu ajunsese fecior de morar la Ciucea, lângă Criș.
- Era atât de puternic, încât ridica o piatră de moară sau un butoi din care bea ca dintr-un pahar (apă).
- Odată a dus o ulcică de apă pe o piatră de moară (unor boieri).
- Boierii i-au propus să intre în armată.
- În luptele cu turcii s-a dovedit viteaz (și curând a ajuns Ban de Timișoara, adică voievod al Banatului).
- În lupta cu turcii de la Câmpul Pâinii (Hunedoara) i-a învins (intervenind cu oastea bănățeană în momentul când armata transilvăneană era pe punctul de a fi bătută. A secerat oastea turcească și cei care au mai rămas în viață au fugit).
- S-a încins apoi un chef după victorie, în care Pavel a jucat bătuta, ținând un turc în dinți, unul la subsuoară și unul într-o mână.

2. *Pavel Chinezu*. TREI CRIȘ. POP., 1924, nr. 11-12, 6.

a₁ (Pe timpul când românii din Transilvania, Banat și Crișana își aveau voievozii lor, în fruntea satelor și a ținuturilor mai mici se aflau cnezii. Când era pace, erau judecători, iar în vremuri de război, căpitani. Cu timpul, ungurii i-au asuprit pe cneji, ca să treacă la legea lor. Dintre aceștia era și Pavel Chinezu), b, c (și l-au văzut niște boieri), e (pentru că au nevoie de vitejia și puterea lui), g (zdrobind pe turci până la unul), f₁ (Pentru vitejia lui a fost ales căpitan de oaste și mai târziu Ban de Timișoara, adică voievod al Banatului).

3. *Paul Kinisch's Jugend*. Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 308.

b₁ (La Criș se afla o moară, unde a slujit Paul Kinisch. De acolo a plecat la oaste), c (vin), i. A slujit sub Baloș și cu a căruia fiică s-a însurat.

6. Costache Conachi 15334

15334. Costache Conachi

Este atestat în Moldova.

1. *Costache Conachi*. (T. Pamfile. **Pov. pop. rom.**). B.A.R., ms. 5093, f. 51 (Țepu – Tecuci / [jud.] Galați).
 - a. Costache Conachi era un boier foarte rău și care-și ara moșiile cu țărani înjugați. Pentru a se răzbuna, aceștia au semănat o dată porumbul fiert.
 - b. Ajuns domn în Moldova, în primele trei luni, a început construirea unui castel cu 365 de ferestre. La poartă a pus turnul Malacovului ca și muscalii de la Sevastopol. Boierii l-au dat jos de pe tron.

7. Frații Costin 15338

15338A. Moartea fraților Costin

Este atestat în Transilvania.

1. *De moartea lui Miron (Costin) logofătul și a lui Velicico (Costin) vornicul*. Candrea, **Din bătrâni**, 51.
 - a. Ilie Țifescul, poreclit Frige-vacă, boier la curtea lui Constantin Cantemir, pâra acestuia pe toți boierii mari că țin sfat să-l detroneze. Domnitorul a trimis slujitori să-i prindă.
 - b. Unii dintre boieri au fugit în Muntenia, iar alții au fost prinși și aduși la Iași. Printre ei era și Velicico Costin vornicul, pe care domnitorul l-a bătut cu buzduganul și l-a închis. După sfatul vistiernicului Iordachi, a pus de i-a tăiat capul.
 - c. A trimis apoi la Barboși, la fratele lui Velicico, Miron, pe vătaful de păhărnicie, Macri. Miron tocmai își îngropa nevasta. Macri a tăiat și capul lui Miron.
 - d. Mai târziu, când a aflat de nevinovăția lor, Cantemir s-a căit de ce făcuse. Adesea blestema pe cei care l-au îndemnat la aceste fapte. După un an de la uciderea Costineștilor, a murit și domnitorul.

15338B. Miron și Velicico Costin

Este atestat în Transilvania.

1. *De moartea lui Miron (Costin) logofătul și a lui Velicico (Costin) vornicul*. Candrea, **Din bătrâni**, 55.
 - a. Înțelegând Cantemir Vodă că unii boieri l-au pârât la Poartă, a trimis boieri de țară și mazili, oameni bătrâni, cu bani și daruri vizirului, ca să-i dea pe față pe acei boieri.
 - b. Vizirul i-a pus în fiare și i-a trimis la Iași. Până să vie aceștia, domnul a poruncit și s-au tăiat capetele lui Velicico și Miron, numai în urma părei, fără judecată.

8. Mitropolitul Dosoftei 15342

15342. Mitropolitul Dosoftei

Este atestat în Transilvania.

1. *Mitropolitul Dosoftei*. Candrea, **Din bătrâni**, 49.
 - a. Mitropolitul Dosoftei, neam de mazil, deștept și cetit, cunoscător a multor limbi, a fost cucernic și blând de nu i se găsea pereche.
 - b. Când a fugit în Polonia, îl punea pe craiul Sobiețki să se îmbrace în veșminte scumpe. El se îmbrăca cu odoarele Mitropoliei și făcea slujba la sărbătorile mari, după obiceiurile țării noastre. Se mirau craiul și nobilii polonezi de ceremonia ce se obișnuia în biserica de la noi.

9. Neculai Hănțoiu 15346

15346. Neculai Hănțoiu, căpitan de poteră

Este atestat în Moldova.

1. *Căpitanii de poteră*. Hârnea, **Taine de codru**, 31.

- a. În afară de plăieșii care păzeau hotarele, de pantări și de alți slujitori plătiți de obștea vrânceană, mai erau și căpitanii de poteră, aleși dintre cei mai isteți, curajoși și buni mânăitori de arme de luptă.
- b. Căpitanul de poteră cutreiera pădurile și locurile ascunse, pentru a prinde hoții și nesupușii. Ca semn distinctiv, purta totdeauna un bici de piele, împodobit cu alămuri, frumos împletit cu 7 șfichiuri și cu plumbi la vârf. Trebuiau să aibă veșnic urechea ațintită la orice întâmplare, ca să descopere făptașii.
- c. Cel mai vestit căpitan de poteră a fost Neculai Hănțoiu, din satul Nestorești, căruia îi știau de frică toți tâlharii și mulți i-au jurat moartea.
- d. Până în cele din urmă a fost omorât de un hoț, Andrei Busuioc, care, împreună cu baciul unei stâne, l-a otrăvit. Cu moartea lui s-a stins cel din urmă și mai de temut căpitan de poteră al Vrancei.

10. Iancu 15350

15350. Iancu, fiul unui pielar, voievod al Moldovei

Este atestat în Transilvania. S-au identificat 3 variante, care se grupează astfel:

1. *Ein Kronstädter Lederer wird Fürst der Moldau* (Un pielar din Brașov ajunge voievod al Moldovei). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 318.
 - a. În anul 1588, turcii, detronând pe voievodul Petru al Moldovei, l-au înscăunat pe Iancu, fiul unui pielar din Brașov. Acesta învățase meseria tatălui său. Când a crescut mare, din cauza unor semne de pe trup, maică-sa l-a convins că ar fi fiul unui voievod.
 - b. Dezmoștenit de tatăl său, a fugit la Constantinopole (unde s-a făcut iubit de oameni influenți, datorită căror a ajuns voievod).
 - c. Boierii nu l-au putut suferi pe impostor și i-au făcut viața grea. Prin purtarea lui, și-a atras dușmănia regelui Poloniei, Ștefan Batori, care a obținut detronarea lui.
 - d. Iancu a fugit cu bogățiile sale și a vrut să treacă prin Germania în Rusia, dar a fost omorât la Lemberg.
2. *Ein Kronstädter Lederer wird Fürst der Moldau* (Un pielar din Brașov ajunge voievod al Moldovei). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 318.
 - a, b (unde s-a căsătorit cu o femeie bogată din Cipru. Mituind un curtean turc, a ajuns voievod), c, d.
3. *Ein Kronstädter Lederer wird Fürst der Moldau* (Un pielar din Brașov ajunge voievod al Moldovei). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 318.
 - a, b (unde s-a făcut iubit de oameni influenți datorită căror a ajuns voievod), c, e. El a murit într-o luptă cu Ștefan Batori căruia i-au rămas averile.

11. Judecătorul din Cluj 15354

15354. Judecătorul din Cluj

Este atestat în Transilvania.

1. *Der tapfere sächsische Stadtrichter von Klausenburg* (Viteazul judecător sas din Cluj). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 334.
 - a. Împotriva voinței turcilor, Racoți al II-lea a întreprins o campanie

împotriva Poloniei, care a avut un rezultat dezastruos. Turcii l-au detronat și au trimis pe tătari să-l alunge.

- b. Tătarii au prădat, dând foc satelor și ajungând în fața Clujului, au cerut 30 000 de taleri. Judecătorul orașului le-a dus numai o parte din sumă, voind să-i convingă pe tătari să vină la poarta orașului să capete restul, cu gândul că nu vor da banii și se vor lupta.
- c. Hanul însă a înțeles totul. Ca să se convingă dacă orașul mai are bani, a trimis spre vânzare o rochie scumpă ce a fost cumpărată de văduva unui negustor. De aceea a hotărât ca orașul să dea 100 000 de taleri.

12. Pârvu Jumanca 15358

15358A. Pârvu Jumanca

Este atestat în Transilvania.

1. *Pârvu Jumanca*. VAS., 1929, nr. 10. 1 (Ciclova Montană – Oravița / [jud.] Caraș-Severin).
 - a. La jumătate de oră între Ciclova Montană și Valea Ghicinului, la o răscruce, se află o cruce de piatră, pe vremuri de lemn, pentru pomenirea lui Ioan Petrovici, care a trăit între 1825–1911. Poporul îi spune „Crucea lui Jumanca“.
 - b. Pârvu Jumanca luase parte la multe războaie și ajunsese căpitan, datorită vitejiei lui. Era de origine din Ciclova Montană și avea statura unui uriaș.
 - c. Adesea șdea de vorbă cu sătenii, povestind despre vitejia și necazurile poporului, despre speranța de eliberare, despre dorința de a-și da viața pentru țară.
 - d. Un pădurar neamț l-a denunțat la domnie. Jumanca, chemat să predea sabia, nu s-a supus și a fost închis în temnițele cetății unde a murit.

15358B. Căpitanul Jumanca

Este atestat în Transilvania.

1. *Căpitanul Jumanca*. Broșteanu, **Traista cu povești**, 21.
 - a. În bătălia de la Austerlitz, a luat parte și o companie de români, condusă de căpitanul Jumanca. Acesta a ținut multă vreme piept francezilor, cărora sosindu-le întărituri, i-au încercuit și i-au luat prizonieri.
 - b. În lagăr, păzitorii dându-și seama că românii vorbesc o limbă înrudită cu cele latine, au cerut căpitanului Jumanca să le vorbească despre originea poporului român.
 - c. Prin intermediul generalului Bertrand, Jumanca a fost prezentat împăratului Napoleon, care l-a lăudat pentru bravura sa și i-a dăruit libertatea.
 - d. Întorcându-se în satul natal, a vorbit într-o seară la biserică despre originea poporului român, despre drepturile lui istorice pe pământul Transilvaniei, despre libertate. De aceea a fost judecat și condamnat la spânzurătoare.

13. Magheru 15362

15362. Magheru

Este atestat în Muntenia.

1. *Poveștile unui bătrân*. NEAM. ROM. POP., 1910, nr. 8, 121.
 - a. Pe vremea când veneau pe la noi, ba rușii, ba turcii, au venit în sat muscalii, comandanți de un fecior al împăratului, să gonească pe turci. Magheru, cu oastea pe care-a strâns-o, le-a dat mult ajutor: altfel ar fi fost băuți.

- b. Împăratul rusesc l-a chemat pe Magheru, care a fost primit cu alai în sate și orașe, iar el a făcut pomeni. Ajuns la împăratul, l-a chemat a doua zi, pentru că era prăfuit de drum.
- c. A stat de vorbă cu împăratul căruia i-a povestit tot, iar împăratul l-a plimbat și i-a arătat bogățiile. Magheru i-a spus că numai dacă va ști să le întrebuinteze și dacă va ajuta pe săraci, îi vor ține bogățiile.
- d. Împăratul i-a făcut daruri, l-a petrecut și când s-a înapoiat în țară, a văzut că rușii nărăviți făceau rău populației.
- e. A scris de multe ori împăratului acest lucru și neprimind răspuns și-a adunat oastea. În acest timp, rușii îl căutau să-l omoare. Deși l-au găsit, nu au avut curajul să-i facă ceva și au plecat.

14. Banul Mareș 15366

15366. Banul Mareș

Este atestat în Muntenia.

1. *De pe vremea Banului Mareș*. Rădulescu-Codin, **Din trecutul nostru**, 112.

- a. În jurul Bisericii din satul Băjești se află niște ziduri puternice, cu turnuri la colțuri și cu ferestruice care serveau drept guri de foc. Pe vremuri, acolo a fost cetatea vestitului Ban Mareș, făcută ca întăritură împotriva turcilor. Cărămida a fost adusă de oameni, din mână-n mână din mai multe sate, așezați în șir.
- b. Biserica din Băjești, după modelul celei de la Curtea de Argeș, a fost zidită tot de Banul Mareș.
- c. Tot în Băjești, unde se află mai jos un loc de vreo opt pogoane, a fost pe vremea Banului un eleșteu mare. Acesta era legat cu cetatea printr-un pod de aramă, pe care se plimbau boierii și domnul țării, când Banul și Vișica, soția lui, îi ducea la eleșteu să ia pește, sau să petreacă.
- d. În mijlocul lacului, pe o insulă cu verdeată și un chioșc, petreceau domnul și boierii țării, cu lăutari și tot acolo puneau la cale treburile țării.
- e. Pe Valea lui Băj, se afla visteria. Pe zidurile bisericii se află zugrăviți Banul Mareș cu nevasta și copiii lor.

15. Lupu Mehedințeanu 15370

15370. Marele paharnic Lupu Mehedințeanu

Este atestat în Muntenia.

1. *Copilul netoatei*. (P. Ispirescu), ROM. LIB., 1884, 56 (Număr literar). (Podeni – Tr. Severin / [jud.] Mehedinți).

- I a. Un domn din neamul Basarabilor, zburdalnic, iubăreț și neastâmpărat, ajunsese pe tronul Țării Românești. El se mulțumea cu ce-i cădea în mreje, femeile fiind foarte cuminiți pe acea vreme.
- b. Poposind odată la Podeni la o rudă și neputând pune mâna pe nici o femeie, a dat bani unui hoț vestit să-i aducă o ibovnică. El a promis că o va primi pe întuneric și fără să-i vorbească.
- c. Hoțul a dichisit o netoată, gângavă, urâtă și săracă și a dus-o la Vodă pentru o noapte. Spre dimineață, nebuna, vrând să plece, a răsturnat un scaun, Vodă a văzut-o și a pus s-o bată, iar pe hoț l-a legat de coada unui cal nărăvaș.
- d. Înainte de a pleca, Vodă a chemat bărăni satului să-i talmăcească visul avut. Se părea că plimbându-se pe o pajistă, a scăpat un briliant într-o balegă. Nimeni nu a știut să-i spună semnificația visului.

- II a. Nebuna a născut un copil care, când a crescut, s-a făcut cioban la oi. Era țăntoș, nu se așeza niciodată pe pământul gol, ci puneă ceva sub el.
- b. Odată, negăsind ce să pună sub el, pentru a ține o capră, a luat căciula din capul unui cioban. Acesta s-a repezit să-l bată și băiatul i-a tras o bătă-n cap de l-a omorât, apoi a fugit.
- c. După mulți ani a venit în sat un boier să strângă voinici cu care să gonească pe grecii ce jefuiau țara. Acel boier era marele paharnic Lupu Mehedințeanu, copilul nebunei, care fugise la curte și ajunsese mare boier, prin faptele sale.

16. Nicolai Milescu 15374

15374. Nicolai Milescu

Este atestat în Moldova și Transilvania. S-au identificat 2 variante.

1. Nicolai Milescu. Procopovici, **Cronica lui Ioan Neculce**, 34.

- I a. Nicolai Milescu era boier din Vaslui (tare mândru și învățat).
- b. Era bun prieten cu domnitorul Ștefăniță Vodă (care-l ținea în mare cinste și îi era drag de el).
- c. A scris cărți viclene lui Brâncoveanu, împotriva lui Ștefăniță Vodă (pe care le-a pus într-un băț sfredelit).
- d. Brâncoveanu le-a trimis lui Ștefăniță Vodă, care i-a tăiat nasul.
- e. Milescu a plecat în țara nemțească, unde și-a operat nasul.
- f. S-a înapoiat în țară sub domnia lui Ilieș Vodă.
- g. Nici nu se mai cunoștea că nasul a fost tăiat.
- II a. Milescu a plecat la ruși, ca mare tergiman, la curtea împăratului (Petru Alecsievici).
- b. Țarul l-a trimis sol în țara Chitailor (unde a stat vreo trei ani).
- c. Împăratul Chitailor i-a dăruit lucruri scumpe (un blid cu pietre prețioase și un diamant mare).
- d. Țarul Alexei murise și Milescu s-a întors la Moscova, unde senatorii i-au luat darurile primite și l-au trimis în surghiun în Siberia.
- e. Venind pe tron Petru I, l-a adus din surghiun.
- f. L-a pus sfetnic.
- g. Când s-au ras bărbile sfetnicilor, însuși împăratul l-a ras pe Milescu.
- h. A trăit până în timpul domniei lui Mihai Racoviță.
- i. Împăratului i-a părut rău de moartea lui.
- j. Feciorii și nepoții lui au ajuns în slujbe mari, în oastea rusească (polcovnici).
- k. S-au mai dus în Rusia și trei nepoți de frate, care au trăit și au murit acolo.

2. Nicolai Milescu Spătar. Candrea, **Din bătrâni**, 123.

I a (om învățat, cărturar, care știa elinește, slavonește, grecești și turcește și era mândru și bogat), b (cu care sta adesea la masă și juca cărți), c (pentru că se săturase de bine), d (cu hangerul său), e g, f; II a (Alexei Mihailovici, tatăl marelui Petru I și dascălul lui), b, c, d, e (la plângerea lui Milescu), f, h (a doua domnie), i₁ (Împăratul i-a făcut mare cinste când a murit), j.

17. Valentin Nagy 15378

15378. Valentin Nagy

Este atestat în Transilvania.

1. Balintitt. Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 279.

- a. Pe când regele Ludovic I se războia la Neapole, se afla în armata sa,

pe lângă alți transilvăneni, și Valentin Nagy, care conducea o trupă de cavalerie.

- b. Într-una din lupte, ungurii erau pe punctul de a fi înfrânți. Apariția lui Valentin Nagy le-a inspirat curaj și au învins. Când au pornit din nou la luptă cu toții strigau: „Bălintin itt“ – „Valentin este aici“.

18. Ioan Neculce 15382

15382. Ioan Neculce

Este atestat în Muntenia.

1. *Dimitrie Cantemir*. Candrea, **Din bătrâni**, 75.

- a. Când Neculce s-a despărțit de Dimitrie Cantemir la Harcov, acesta l-a îmbiat să mai stea, pentru că va cere împăratului cele de trebuință unui boier.
- b. Ioan Neculce nu a vrut să rămână într-o țară străină. Întâi pentru că boierul pribeag nu mai este în nici o cinste. Alături de un domn și el pribeag se simte prost. Fiindcă domnul s-ar arăta față de el tot puternic, ca și când ar fi în țara lui, fără să țină seama că boierul s-a înstrăinat pentru interesele domnului.

19. Paharnicul Negrilă 15386

15386. Paharnicul Negrilă

Este atestat în Moldova.

1. *Paharnicul Negrilă*. I. CREANGĂ, 1917, nr. 1–12, 44.

- a. În cătunul Porcărești din ținutul Vaslui, pe șes, în apropierea unui iaz cu moară, a fost pe vremuri așezarea paharnicului Negrilă, unul din boierii lui Ștefan cel Mare.
- b. Acest boier Negrilă a avut aici un târgușor, Negrilești. Se spune că Ștefan cel Mare i-ar fi tăiat capul lui Negrilă.

20. Novac 15388

15388. Novac își salvează fiul din închisoarea turcilor

Este atestat în Muntenia.

1. (Fără titlu). (N. Plopșor), CONV. LIT., 1921, 772 (Cojasca – Ploiești / [jud.] Prahova).

- I a. Fiul lui Novac, Gruia, a cerut o fată de nevestă. Ea s-a prins în luptă cu el și cum nu a reușit s-o învingă, a refuzat să-l ia de bărbat.
- b. Novac s-a luptat de asemenea cu fata și a biruit-o. De furie, Gruia, cu toate împotrivirile tatălui său, a plecat în Turcia, unde a fost închis.
- c. Un corb, venit de acasă, a aflat că Gruia este închis. Novac, anunțat, a venit și s-a luptat cu turcii eliberându-și fiul.
- II a. Gruia a găsit pe drum un plug cu doi bivoli, pe care i-a luat în poală și i-a dus tatălui său.
- b. Novac i-a spus să ducă „gândăceii“ înapoi. Cf. Tip. **13663**. În momentul când va apare pușca, va fi rău de neamul lui Novac. Cf. Tip. **13687A**.
- c. A tras apoi o brazdă cu plugul de la Vârciorova la Dunăre, spunând că e brazda lui. Cf. Tip. **12858**.

21. Pinteia 15390

15390. Pinteia, spaima tătarilor

Este atestat în Moldova.

1. *Pinteia și fiica sa, Laura*. CONV. LIT., 1869–1870, 141.

- a. Neagu, trădătorul, a condus oastea tătarească împotriva lui Pinte, spaima tătarilor. Voia să se răzbune că nu i-a dat de nevastă pe frumoasa și viteaza lui fată, Laura, pe care voia s-o răpească.
- b. Pinte și Laura munceau la adăpostul lor, când câinele lor iubit a început să dea semne de neliniște. În timp ce Pinte a măcelărit pe tătari, Neagu a furat-o pe Laura.
- c. Tătarii au fost decimați și Neagu prins și legat. Tătarii i-au dat foc, pentru că i-a dus la pieire.
- d. Plăieșii au pornit în ajutorul lui Pinte și au văzut-o pe Laura legată și păzită de păgâni. Deschizând focul, tătarii, înainte de a fugi, au omorât-o pe Laura. Pinte cu plăieșii lui au plâns-o pe Laura, iar alături de ei s-a aflat cenușa lui Neagu trădătorul.

22. Popa Farcaș 15394

15394. Popa Farcaș

Este atestat în Muntenia.

1. *Popa Farcaș*. LUMINA SAT. Pl., 1909, nr. 4, 2.

- a. Pe vremea lui Mihai Viteazul, într-un sat din partea Oltului, se afla un popă numit Farcaș. După slujbă, în fruntea țăranilor, popa dădea o raită printre turci și tătari, ce bântuiau țara și luau robi și prăzi.
- b. Auzind de el, Mihai Viteazul l-a chemat, l-a despopit și l-a făcut Mare Agă. Din acea zi a fost general de oști și a făcut minuni de vitejie, ajungând spaima turcilor.

23. Popa de la Pajură 15398–15399

15398. Popa de la Pajură

Este atestat în Muntenia.

1. (Fără titlu). Rădulescu-Codin, **Legende**, 101 (Rucăr – [jud.] Argeș).

- a. În tabăra lui Ipsilante era și un popă grec numit „Popa de la Pajură“, adică de la graniță. Când turcii s-au luat după greci, Ipsilante s-a pornit cu oastea lui să treacă munții, pe la Rucăr, la nemți.
- b. În drum au dat de turci, cu care s-au luat la luptă și popa îi tăia pe turci cu mare foc. I s-a rupt însă sabia și, prins, a fost dus la Pașă.
- c. Pașa l-a întrebat de este dulce carnea de turc, la care popa a răspuns că este foarte dulce, dar până să-i simtă gustul i s-a rupt sabia. Furios, Pașa a pus de i s-a tăiat capul.

15399. Popa sârb de la pajură

Este atestat în Muntenia.

1. *Popa sârb de la Pajură*. Rădulescu-Codin, **Din trecutul nostru**, 154.

- a. În timpul zaverei a venit un popă sârb, în fruntea a 100 de arvați, să se bată cu turcii. Mulți dintre ei au murit în Munții Colții, la „Valea Muierii“.
- b. Văzând că i se împuținează oamenii și este amenințat să fie împresurat, s-a retras către munți, spre nemți. Aceștia l-au predat turcilor, cu care s-a luptat până în ultima clipă.
- c. Alunecându-i piciorul pe o stâncă, i-a căzut sabia și s-a frânt. Turcii l-au prins și l-au dus Pașei la București.
- d. Pașa l-a lăudat și l-a trimis în Turcia să se minuneze lumea de vitejia lui.

24. Popa Stoica 15403

15403. Popa Stoica

Este atestat în Muntenia.

1. (Fără titlu). Locusteanu, **Dicționar geogr. Romaniți**, 101.
 - a. Popa Stoica din Farcaș, vestit tovarăș și marele general al lui Mihai Viteazul, a fost un ostaș viteaz care s-a bătut cu turcii și i-a învins în mai multe rânduri.
 - b. Odată a fost trădat de trei custozi români, cumpărați de turci, care i-au spus că 100 de turci pradă Vidinul și i se cere ajutor. Popa Stoica, numai cu o oaste de 3 000 de români, a căzut în mijlocul unei armate de 30 000 de turci. Cu mare greutate au scăpat, el și câțiva tovarăși.

25. Popa Șarban 15408

15408. Popa Șarban

Este atestat în Moldova.

1. *Popa Șarban*. Hârnea, **Popa Șarban**, 5.
 - a. În Vrancea trăia un preot bun și înțelept, iubit și respectat de toți. Pe vremea lui, boierul Răznovanu a cerut locuitorilor acestui ținut să se recunoască supușii lui.
 - b. Vrâncenii, deprinși cu libertate pe pământul moștenit, nu au vrut să primească stăpân și, în cap cu popa Șarban, au hotărât să se opună planurilor viclene ale boierului moldovean.
 - c. Boierul Răznovanu a cerut sprijinul domnitorului. Ca să pedepsească pe răzvrătiți, a trimis o patrulă de arnăuți să prindă pe preot, incitatorul răzmeriței.
 - d. Când patrula s-a apropiat de biserică, oamenii l-au scos pe preot de la slujbă și îmbrăcat în haine femeiești, l-au făcut scăpat chiar prin fața patrulei.
 - e. Împreună cu alții, preotul a luat calea codrilor. Și-a făcut un bârlog sub o stâncă din „Coasta Primejdiei“, unde a stat o lună de zile.
 - f. La sfatul preotului, vrâncenii au făcut plângere domnului. Acesta a poruncit arnăuților să părăsească Vrancea. Apoi au pornit proces boierului Răznovanu, rămânând ei stăpâni pe locurile strămoșești.
 - g. Popa Șarban a rămas în inima și amintirea vrâncenilor, pentru că datorită lui pământul lor nu a fost înstrăinat.

26. Moș Ioan Roată 15412

15412. Moș Ioan Roată

Este atestat în Moldova și Transilvania. S-au identificat 2 variante identice.

1. *Ioan Roată și Unirea*. (I. Creangă), ROM. Buc., 1892, 208. Republicată: *Moș Ion Roată și Unirea*. Teodorescu-Kirileanu, **Cuza Vodă**, 29; ALB. Buc., 1940, 21.
2. *Moș Ioan Roată și Unirea*. Lazăr, **Legende istorice**, 62.
 - a. Pentru a înfăptui Unirea, boierii au făcut o mare adunare la Iași. Au chemat acolo și fruntași de prin satele Moldovei și le-a explicat rostul Unirii.
 - b. Ioan Roată, spre diferență de alți țărani, a spus că nu a înțeles. Că această treabă o puteau face și fără ei, care știu să muncească la câmp, în timp ce boierii știu să învârtească condeiul. Când un boier i-a spus că toată lumea, de la vlădică la opincă, trebuie să ia parte la nevoile țării, moș Ioan Roată tot nu a înțeles.
 - c. Boierul l-a pus să aducă un bolovan și neizbutind, a trimis și pe alții să-l ajute și au reușit. Boierul i-a explicat astfel că unirea face putere.
 - d. Moș Ioan Roată a spus din nou că nu a înțeles, pentru că boierul a poruncit să se aducă bolovanul, dar el nu a pus umărul, ca să ia cu toții parte la greutatea, de la vlădică până la opincă.

27. Traian Șoimul 15416

15416. Traian Șoimul

Este atestat în Transilvania.

1. *Răzbunarea lui Traian Șoimul*. Broșteanu, **Traista cu povești**, 3.
 - a. Într-un sat bănățean trăia Traian Șoimu, om cinstit, cu frumoasa și harnica lui soție, Mărioara. Invidiat de toată lumea și mai ales de pândarul Solomon Balotă, acesta l-a pârât pe nedrept. Pedepsit trupește, Traian Șoimu a dispărut din sat cu nevasta.
 - b. Într-o zi, când Solomon Balotă mergea în munte, să descopere pe cel ce împușcase o căprioară a stăpânului său, a fost împușcat de Traian.
 - c. După mulți ani, fiind în fruntea răsculațiilor de la 1848, Traian Șoimu a înconjurat satul în care fusese umilit. A supus la aceeași pedeapsă pe cel care îl umilise pe el și pe toți cei care erau în slujba stăpânirii și făceau astfel de lucruri.

28. Boierul Ștefan 15420

15420. Boierul Ștefan

Este atestat în Muntenia.

1. *Cuma a ajuns boierul Ștefan ministru la Caragea*. Rădulescu-Codin, **Nevasta Ieneșă**, 84 (Jupânești – Pitești / [jud.] Argeș).
 - a. Boierul Ștefan era nepotul egumenului Mănăstirii Zlătari din București.
 - b. Caragea, înainte de-a veni domn, împrumutase mulți bani și apoi a vrut să-și plătească datoriile. Cum boierii țării nu aveau, Ștefan, care era plăcintar pe acea vreme, i-a dat lada cu bani a egumenului. În schimb, a cerut lui Caragea să nu numească pe nimeni în nici o funcție, fără învoirea lui.
 - c. Ștefan și-a pus în fiecare județ un om și cine voia slujbă, îi dădea pământ, case și moșii. Primea în schimb un bilet cu care venea la București și căpăta demnitatea cerută.
 - d. Odată, unul care nu știa carte, a vrut să se facă popă. A dat obolul boierului Ștefan, care s-a dus cu el la Mitropolit, dar a fost refuzat. Boierul Ștefan a povestit că omul a fost mușcat de o albină, de limbă și nu poate vorbi, iar Mitropolitul l-a crezut. Așa a rămas Ștefan cu avere.

29. Ilieș Sturdzea 15424

15424. Ilieș Sturdzea

Este atestat în Muntenia.

1. *Ilieș Sturdzea*. Urechia, V. A., **Cum era odinioară**, 71.
 - a. Nemulțumirile împotriva lacomului Duca Vodă erau din ce în ce mai mari. Țăranii erau aruncați în temniță pe toată viața, dacă făceau vreo plângere. Țara era sărăcită, lucru la care contribuiau și boierii. De aceea oamenii aruncau jalbele lor în drumul Țuțorei, unde era tabăra turcească.
 - b. Turcii hotărâseră soarta lui Duca Vodă, dar așteptau terminarea podului de peste Nistru. Când podul s-a terminat, în loc de laudă cum se aștepta domnitorul, a fost băgat la închisoare.
 - c. Boierii, trebuind să aleagă domn, s-au oprit la Ilieș Sturdzea, om tânăr, drept, cu dragoste de țară și popor. Acesta nu a primit, spunând

că ar tăia mulți boieri pentru că și de la ei se trage risipa și nenorocirile țării.

- d. Auzindu-i judecata, boierii l-au ales pe socrul lui Ilieș, Petriceicu. În timpul când Mitropolitul îl investea domn, Ilieș spunea cu glas tare că ar fi bine să nu-l ducă boierii și pe acest domn de răpă, pentru că domnia trebuie să se reazime pe popor, căruia să-i asculte păsurile.

30. Logofătul Tăutu 15428–15429

15428. Logofătul Tăutu

Este atestat în Muntenia, Transilvania și Moldova. S-au identificat 3 variante, care se grupează astfel:

1. (Fără titlu). Baican, **Literatura populară**, 25.
 - a. Bogdan Vodă a trimis pe Logofătul Tăutu să închine țara turcilor (ducând un tratat de punere a Moldovei sub suzeranitatea lor).
 - b. I s-a oferit solului o cafea (fierbinte, de către vizir).
 - c. A băut-o dintr-o sorbitură.
 - d. Când Sultanul a venit la 1878 să vadă prizonierii din armata română, a auzit pe curcani strigând: „Să trăiți!”
 - e. Sultanul a scăpat ceașca cu cafea din mâini. Fiecare se frige la rândul său.
2. *Bogdan Vodă*. Candrea, **Din bătrâni**, 92.
 - a, b (de către vizir, care l-a poftit să stea pe covor, fără ghete, după obiceiul lor), c (după ce a închinat în sănătatea Sultanului și a vizirului).
3. *Bogdan Vodă*. Procopovici, **Cronica lui Ioan Neculce**, 16.
 - a, b (de către vizir, care l-a așezat pe macat, fără ciubote), c (ca pe oricare băutură).

15429. Logofătul Tăutu și cizmele

Este atestat în Muntenia și Moldova. S-au identificat 2 variante.

1. *Cizmele Logofătului Tăutu*. ROM. Buc., 1897, nr. 664, 12.
 - a. Ion Tăutu a fost marele logofăt al lui Ștefan cel Mare și apoi al lui Bogdan.
 - b. A fost timid la Țarigrad, cu 10 pungi de bani, să închine Moldova turcilor.
 - c. După obiceiul turcesc și-a descălțat cizmele (când a intrat la vizir).
 - d. Le-a dat slugii sale să le ție.
 - e. Vizirul l-a întrebat dacă se teme că o să i se fure cizmele. Logofătul a răspuns că într-o țară unde oamenii vor tot ce văd cu ochii, e mai bine să bage de seamă și de cizmele din picioare.
 - f. Când vizirul a declarat că nu are de ce se teme, că sunt prieteni, logofătul a completat că cizmele tot pot să-i fie furate și el dorește să fie prieteni nu numai cu cizmele, ci și cu picioarele. Sluga care-i ținea cizmele a rămas lângă el, în ciuda vizirului.
2. (Fără titlu). CAV., 1886–1888, nr. 25–26, 8.
 - b₁ (Logofătul Tăutu a fost trimis de Bogdan, domnul Moldovei, pentru a încheia cu Poarta un tratat), c (când a intrat în palat), d₁ (L-a luat cu el), e₁ (A spus că dacă împăratul turcesc vrea să-i ia patria, se teme ca supușii să nu-i ia cizmele).

31. Dimitrie Țepeneag 15433

15433. Dimitrie Țepeneag

Este atestat în Transilvania.

1. *Dimitrie Țepeneag*. Broșeanu, **Traista cu povești**, 71.

- a. În lupta crâncenă dintre austrici și prusaci, batalionul românesc condus de locotenentul Țepeneag, ce făcea parte din regimentul românesc al marelui duce Carol Alexandru de Sachsen Weimar, a făcut minuni de vitejie.
- b. Țepeneag, a cărui purtare eroică a atras chiar admirația inamicului învingător, a reușit să țină câtăva vreme o dărză rezistență, salvând în același timp drapelul.
- c. Străpuns de gloanțe, a murit și a fost îngropat pe câmpul de luptă, decorat și cu cununa de lauri.

32. Nestor Ureche 15437

15437. Nestor Ureche

Este atestat în Transilvania și Muntenia. S-au identificat 2 variante.

1. *Nestor Ureche și sihastrul. Întâmplări din viața Domnitorilor*, 39.
 - a. Nestor Ureche, marele logofăt al lui Aron Vodă, a primit știri de la acesta, din Constantinopole, că va ucide pe boieri, dușmanii săi. La înapoierea domnului în Iași, a fugit (nevoind să ia parte la aceste fapte crunte).
 - b. A fost urmărit de oamenii lui Aron Vodă.
 - c. Luând-o spre Târgul Neamțului a pornit să caute albia unui pârâu sec, pentru că atât el, cât și calul lui erau însetați.
 - d. A dat de un schit de lemn făcut de Zosima, unde trăia un călugăr, ruda acestuia.
 - e. Ureche i-a spus că și el este nepotul lui Zosima.
 - f. A fost găzduit de călugăr.
 - g. A cunoscut acele locuri și râului i-a rămas numele de Secul.
 - h. Ureche a jurat că de se va înapoia în patrie, va ridica în locul schitului o mănăstire. S-a ținut de cuvânt, zidind Mănăstirea Secul, unde pe zidul pridvorului se află portretul lui Nestor Ureche.
 - i. Amintirea sihastrului Zosima a rămas numai în documente și legendă.
2. *Nestor Ureche și sihastrul*, Urechia, V. A., **Legende române**, 246.
 - a (după ce i-a anunțat pe boieri), b, d, f, h.

33. Petru Vancea 15441

15441. Petru Vancea

Este atestat în Transilvania.

1. *Petru Vancea*. Broșteanu, **Traista cu povești**, 45.
 - a. În anul 1783 trupele austro-germane și turcești încălcaseră Banatul, iar locuitorii erau înspăimântați de brutalitatea cu care erau tratați. Văzându-și viața și averea periclitată, căutau refugiu în pădurile seculare ale munților bănățeni.
 - b. Pe când trupele învinse ale austro-germanilor poposeau pe teritoriul Banatului, în timpul unei vânători, Marele Duce Francisc de Toscana și fratele acestuia, Carol de Lotaringia s-au rătăcit. Petru Vancea, conducătorul unei cete de români, bine organizați și retrași în munți să susțină apărarea, i-a îndreptat spre tabăra lor.
 - c. Deși pe capul lui Vancea ca să fie prins, se puseseră sume importante, faptul de-a nu se fi atins de cei doi duci, i-a adus grațierea. L-au întărit în rolul de comandant al unui corp de plăieși, care să apere viața și averea poporului.
 - d. Pe locul unde ducii au fost predați, s-a construit o capelă romano-catolică.

34. Vlaicu 15445

15445. Vlaicu

Este atestat în Muntenia.

1. *Vlaicu*. (C. Rădulescu-Codin). I. CREANGĂ, 1916, nr. 5, 148 (Budișteni – Găiești / [jud.] Argeș).
 - a. Vlaicu, țăran de peste munți, fusese de mic dat la un neamț să învețe fierăria. El a învățat atâta, de știa mai mult decât neamțul. Când a venit la București, se minuna lumea de el.
 - b. A făcut o mașină de zburat, căreia i-a zis „airoplan“. Și zbura în Transilvania și în Bulgaria în timpul războiului.
 - c. Odată, vrând să se ducă [mai]¹ aproape de cer, Dumnezeu nu l-a răbdat. A căzut de s-a făcut praf și el și mașina lui. A fost îngropat cu mare cinste la București. Fetele și flăcăii i-au făcut un cântec.

E. Evenimentele istorice și locale

15455–16103

I. Apele vindecătoare 15455–15457

15455. Borsecul și izvoarele de apă minerală

Este atestat în Transilvania.

1. *Borsek*. Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 294.
 - a. Niște vânători au descoperit izvoarele minerale din valea Borsecului încă din anul 1439. Un păstor bolnav, care s-a însănătoșit din aceste ape, a atras atenția asupra puterii de vindecare ale acestor izvoare.

15456. Băile Oglinzi

Este atestat în Moldova.

1. *Cetatea Neamțului și vechimea băilor de la Oglinzi*. I. CREANGĂ, 1917, nr. 1–12, 87 (Tg. Neamț – [jud.] Neamț).
 - a. Băile de la Oglinzi sunt foarte vechi după cum reiese dintr-un document de pe vremea lui Ștefan cel Mare.
 - b. Între Mănăstirea Neamțului și cea de la Secu, se aflau grajdurile lui Ștefan cel Mare, sub supravegherea unui comis. Stricându-se zidul Cetății Neamțului, Ștefan a scris o hârtie comisului, în care-i poruncea cum să-l dreagă și pomenea și de băile Oglinzi.

15457. „Izvorul cel Bun“

Este atestat în Transilvania.

1. *Der gute Brunnen* (Izvorul cel bun). Müller, **Siebenburgische Sagen**, 216.
 - a. „Izvorul cel Bun“ (Grohauer Thal?) vindeca epilepsia. Bolnavul trebuia să doneze o sumă de bani, să ocolească de trei ori izvorul după asfințitul Soarelui, spunând *Tatăl nostru*.
 - b. Dacă bolnavul era bărbat, se sacrifică un cocoș ce era purtat la izvor, apoi în biserică, unde se spunea *Tatăl nostru*. Pentru o femeie se făcea același lucru cu o găină.
 - c. Bolnavul trebuia dus apoi la biserică, i se puneă *Biblia* pe cap, un covor sau o haină deasupra și stătea așa până-n zorii zilei. Dacă între timp murea pasărea, era semn că boala trecuse asupra ei și bolnavul era vindecat.

1. Text deteriorat (n. ed.).

II. Bejenia 15461

15461. Bejenia dragoslăvenilor

Este atestat în Muntenia.

1. (Fără titlu). Rădulescu-Codin, **Dragoslavele**, 104.
 - a. Pe când Nicolae Mavrocordat trecea spre Transilvania, s-a stricat caleașca domnească la ieșirea din satul Dragoslavele. Cerând locuitorilor să-i dea o căruță, aceștia i-au dat una la care lipseau două obezi, iar domnitorul a ajuns cu greu la destinație.
 - b. Când domnul fanariot a revenit la domnie, dragoslăvenii, temându-se de răzbunarea lui, au strâns în grabă vitele și cele pe care le aveau pe lângă casă și au fugit spre Moldova, luând cu ei și clopotul mare al bisericii.
 - c. Fiind greu, l-au putut duce numai până în vârful muntelui Albescu, unde l-au ascuns într-un lac și l-au scos apoi, după un timp. Unii dintre dragoslăveni au rămas în Moldova, iar alții s-au reîntors.

III. Catastrofele 15465-15471

15465. Ciurma din Ruși

Este atestat în Transilvania.

1. *Von der Pest in Reussen*. Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 321.
 - a. Când a izbucnit ciurma din Ruși, bolnavii au fost evacuați într-o pădure din apropiere și lăsați acolo fără nici un ajutor.
 - b. Singuri își îngropau morții și ca să nu moară de foame, li se aducea mâncare într-un anumit loc, de unde li se făcea semn de la distanță să vină s-o ia.

15466. Foametea din Bogdana

Este atestat în Moldova.

1. *Râpa Buftii* (Buhtii). Antonovici, **Istoria com. Bogdana**, VII (Bogdana Simila - Bârlad / [jud.] Vaslui)

- I a. De mult, a fost mare foamete în Bogdana, când oamenii de aici, ca și de prin alte părți, au mâncat rădăcini de papură, pe care le uscau, le pisau și făceau un fel de mămăligă.
- b. În acea vreme au murit doi oameni din acest sat, în dreptul râpii Lomotri, la sălcii. Acolo au fost găsiți îmbrățișați și unde le-au stat capetele s-au găsit gropi, din cauza zbuciumului, pentru că se moare greu de foame.

II a. La Râpa Buftii, de pe dealul Taberii s-a ascuns odată Ștefan cel Mare.

15467. Foametea din Mănăstireni

Este atestat în Moldova.

1. *Foametea din Mănăstireni*. Furtună, **Firicele**, 78.
 - a. Era pe vremea unei mari foamete în Mănăstireni și plugarii au fugit din această cauză, dar și din cauza bățăilor. Oamenii se hrăneau cu urzici amestecate cu tărâțe de secară și cu mălai mărunțel.
 - b. În al doilea an, picau oamenii pe drumuri de foame. În al treilea an s-a făcut puțin orz. Mulți oameni au murit, iar pe o dimirlie de porumb se cumpărau 15 fâlcii de pământ.

15468. Lăcustele

Este atestat în Muntenia.

1. (Fără titlu). Candrea, **Din popor**, 14.
 - a. Venind odată lăcustele ca un nor negru, oamenii le ieșeau în cale, făcând un zgomot infernal cu clopote și arămuri, ca să nu se lase pe bucate, unde pustiau totul.

- b. Măturau apoi peste lăcuste cu mărăcini, cu pământ mult, ca să le strivească. Cele care plecau, lăsau în urmă numai bețele de la bucate. Rămânea miros urât de la murdăria lor și vitele nu mai aveau ce mânca.

15469. Seceta din Bălănești

Este atestat în Muntenia.

1. (Fără titlu). Vitănescu, **Monografia com. Bălănești**, 61 (Bălănești – Drăgășani / [jud.] Olt).
 - a. În anul 1775, a fost în satul Bălănești o asemenea secetă, de se măcina coaja de copaci. Niște săteni s-au dus să cumpere mei de la un unchiaș din județul Romanați.
 - b. Unchiașul nu a vrut să le dea până nu vor face o horă. În timp ce jucau, bătrânul le cânta: „ară, ară! și târziu și timpuriu; nu s-a face ce-i târziu, s-a face ce-i timpuriu!“ Și oamenii au plecat cu mei, dar și cu o povață bună.

15470. Seceta din 1854

Este atestat în Muntenia.

1. (Fără titlu). Candrea, **Din popor**, 9.
 - a. În anul 1854, au venit muscali, care au fost tocați ca ciupercile, cei care au scăpat puneau foc la podurile pe unde treceau. Mâncau tot ce găseau.
 - b. Când a trecut infanteria, s-au pus butoaie cu apă pe câmp și unul s-a înecat. Erau atât de însetați, încât unul a sorbit tot zerul de la brânză.

15471. Surparea unei mine

Este atestat în Transilvania.

1. *Die verschütteten Bergleute* (Minerii îngropați). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 366.
 - a. Într-un sat, lângă Huedin, la surparea unei mine, au fost omorâți 72 de oameni cu cai cu tot. Ziua acestei catastrofe se comemorează și nici un om nu îndrăznește să intre în mină în acea zi.
 - b. În anul 1841, mina s-a redeschis și s-a constatat că o mare parte fusese deja exploatată. În fundul ei s-au găsit schelete de oameni, animale, vase și monede ce indică epoca romană.

IV. Castelele (și palatele) 15475–15489

15475. Castelul din Bădeni

Este atestat în Transilvania.

1. *Die Hochzeit von Băgy* (Nunta din Bădeni). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 245.
 - a. În dreapta șoselei care duce de la Brașov la Odorhei, se găsesc ruinele castelului de la Bădeni. Acolo s-a celebrat pe vremuri nunta lui Kalman Laslo, cu Drusila, fiica lui Șandor Istvan. La nuntă a participat și Sfântul Ladislau.
 - b. În timpul petrecerii, s-a discutat despre noua lege care dă dreptul și femeilor, în familiile unde nu existau bărbați, să moștenească moșiile.
 - c. Mireasa a luat cupa de onoare și a ridicat-o în semn de salut. Unul dintre oaspeți, care nu a acceptat asemenea libertate, i-a tras paharul din mână. Tatăl ei a scos spada și l-a doborât.

15476. Castelul din Budila

Este atestat în Transilvania.

1. *Barcza banya, de Barcza el is banya* (Țara Bârsei va ispăși, Țara Bârsei va fi distrusă). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 333.

- a. Familia maghiară Beldi, din Budila (Trei Scaune), a clădit împotriva sașilor din vecinătate un castel fortificat. La inaugurare a chemat câțiva sași din satele învecinate.
- b. La masă, castelanul și-a trădat intențiile, declarând că va boteza castelul „Barcza bánya“, adică „Țara Bârsei va ispăși“. Judecătorul sas a răspuns: „De Barcza el is bánya“, adică „Țara Bârsei va fi distrusă“.
- c. Judecătorul a plecat, a adunat oameni și a distrus castelul. Într-o încăpere a bisericii din Prejmer se păstrează o balama de ușă, amintirea castelului distrus.

15477. Castelul „Cetatea de Baltă“

Este atestat în Transilvania.

1. (Fără titlu). (N. Pop – **Tradițiune**). B. Sib., ms. (nenumărat și nepaginat).
 - a. Pe timpul lui M. Apafi, locuia la Blaj nobilimea română din care o parte începuse să se maghiarizeze. Numai G. Bethleen nu-și lepădase încă naționalitatea.
 - b. Apafi a făcut o biserică catolică și popii s-au înțeles foarte bine cu Bethleen. Mergând el într-o zi la biserică cu familia, un urs s-a aruncat asupra fetei lui care a fost salvată de preot și de tatăl ei.
 - c. La masă, fata a povestit că a mai fost odată salvată de fiul lui Apafi. Cum tatăl ei îi promisese libertatea de a-și alege soțul, ea l-a chemat pe tânărul Apafi. Tinerii au fost surprinși de tatăl ei, dar Apafi a refuzat să se bată cu el.
 - d. La venirea tătarilor, Apafi a salvat oastea lui Bethleen și acesta i-a dat pe fata lui de soție, cu condiția să preia numele fetei, nefiind alți urmași.
 - e. Și așa a ajuns „Cetatea de Baltă“ în mâinile lui Bethleen.

15478. Castelul din Cosac (?)

Este atestat în Moldova.

1. *Der Name Căcin*. (Staufe-Simiginowicz, **Volkssagen**, 49).
 - a. Locuitorii din Cosac (?) și împrejurimi știu că, Căcina a fost un mare conducător de oaste. El și-a construit acolo pe deal un castel, cu o pivniță mare și un drum subteran până la șes.
 - b. A dus multe războaie împotriva turcilor, polonezilor etc. După ce a murit, dușmanii lui au distrus castelul și au ars pădurea din jur. Până și azi, în partea de est a orașului Cernăuți nu crește nimic.

15479. Castelul din Huedin

Este atestat în Transilvania. S-au identificat 2 variante.

1. *Das Schloss von Vaida-Hunyad* (Castelul din Huedin). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 260.
 - a. Cetatea din Huedin se ridică pe o înălțime aproape de neatins.
 - b. Castelul a fost clădit de huni, de unde-i vine și numele.
 - c. În capela castelului se mai află vechiul amvon de la care odinioară Iohan Kupistrov, prietenul marelui Huniade, a înflăcărat poporul pentru a porni cruciada împotriva turcilor. El este înfățișat pe catapeteasmă, stând pe un cadavru de turc.
 - d. Acestui castel îi aparțineau 60 de sate. Regele Sigismund l-a dăruit fiului său natural, Ioan Huniade, care l-a stăpânit până s-a stins neamul său și castelul a revenit regelui.
2. *Das Schloss von Vaida-Hunyad* (Castelul din Huedin). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 260.
 - a, b₁ (castelul a fost clădit de cavalerii templieri. Această credință se datorează faptului că în apropiere există o colină cu numele de Sf[ântul] Petre, cum și ruinele unei bisericii clădite de templieri), c, d.

15480. Castelul din Kövar

Este atestat în Transilvania.

1. *Franz Rakoczi auf Kövar* (Franz Rakoczi la Kovar–Petriceni). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 361.
 - a. Printre ruinele castelului Kövar (Petriceni – Tg. Secuiesc), se poate vedea o fereastră lângă care Franz Rocozi lua liniștit masa de seară.
 - b. Un glonte, trimis de austrieci, a spart geamul și a stins lumina.

15481. Castelul de pe Piatra Tătarului

Este atestat în Transilvania.

1. *Ordensburg* (?) (Castelul din ?). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 261.
 - a. Pe „Piatra Tătarului“, într-o trecătoare, se găesc urmele unui castel, despre care poporul spune că ar fi fost construit de templieri.

15482. Castelul din Saschiz

Este atestat în Transilvania.

1. *Der Kaisder Burg* (Castelul din Saschiz). Müller. **Siebenbürgische Sagen**, 269.
 - a. Locuitorii din satele învecinate au ajutat la clădirea Castelului din Saschiz, acordându-li-se în schimb dreptul de a-și păstra acolo, în caz de război, tot ce aveau mai de preț.
 - b. Cei din Cloașterf își păstrau acolo actele de proprietate, pentru că pierduseră multe din ele, înșelați de niște funcționari necinstiți.
 - c. Un turn al castelului se mai numește „Turnul din Cloașterf“, pentru că locuitorii acestei localități l-au clădit și l-au apărat.

15483. Castelul „Schwarzburg“

Este atestat în Transilvania.

1. *Schwarzburg* (Castelul din ?). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 269.
 - a. Schwarzburg (?) situat la sud de Măgura–Codlei, a mai păstrat [până] nu de mult ruinele unei mănăstiri sau biserici.
 - b. Stăpânul acestui castel a luat în stăpânire, prin violență, dijma trimestrială a unor clerici din Țara Bârsei.

15484. Castelul din Șimleul Silvaniei

Este atestat în Transilvania.

1. *Die Heidenburg bei Szibago–Somlyo* (Castelul din Șimleul Silvaniei). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 261.
 - a. Castelul din Șimleul Silvaniei nu se termina niciodată, din cauză că castelanul a chinuit atât de mult poporul la construirea lui. Blânda lui soție punea să se dărâme noaptea tot ce se clădea ziua. Cf. Tip. **12347A, 15090A, B**.
 - b. Ea l-a făcut să creadă pe castelan că este pedeapsa îngerilor și l-a hotărât să renunțe la castel.

15485. Castelul Solyomkö (?)

Este atestat în Transilvania.

1. *Solyomkö* (Falkenstein). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 337.
 - a. Pe o stâncă înaltă, se ridică castelul de mici dimensiuni, Solyomkö (?), de unde se obișnuia să se prindă șoimi pentru sultanul turcilor.

15486. Castelul Szamosch Ujvar (?)

Este atestat în Transilvania.

1. *Das Schloss Szamosch Ujvar* (Castelul din ?). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 314.
 - a. Acest castel a fost clădit în anul 1540 pe ruinele cetății Balvanjoschvar (?) la o depărtare de câteva ore.

15487. Castelul din Trei Scaune

Este atestat în Transilvania.

1. *Ikavar* (Catelul din ?). Müller, *Siebenbürgische Sagen*, 233.
 - a. În Trei Scaune se poate vedea pe versantul păduros, ruinele unui castel clădit încă înainte de emigrarea [?] maghiarilor. Acesta ar fi fost opera cavalerului secui Ika. Fiul acestuia, Gafon, a întemeiat orașul Cașin.
 - b. În acest castel se spune că trăia un șarpe uriaș despre ale cărui fapte și sfârșit poporul povestește multe.

15488. Palatul de lângă Urdari de Sus

Este atestat în Muntenia.

1. (Fără titlu). Haiduceanu, *Geografia descriptivă Gorj*, 66.
 - a. Spre sudul comunei Urdari-de-Sus, se află ruinele unui palat despre care se spune că ar fi fost al unui principe, ginere al Domnitorului și Ban al Olteniei.
 - b. La construirea lui au lucrat toți călătorii: cei călări trei zile și cei pedestri șase zile.

15489. Palatul din Valea Sălcii

Este atestat în Muntenia. S-au identificat 2 variante identice.

1. 2. *Palatul din Valea Sălcei*. REV. IST. ARH. FIL., 1912, 344. (Valea lui Pătru – Filiași / [jud.] Dolj; Valea Sălcii – [jud.] Dolj).
 - a. În vremea spânzurătorilor, ședea într-un palat din Valea Sălcii un domn. Din acest palat a rămas numai un zid de cărămidă, acoperit cu pământ.
 - b. Palatul a fost lung de 10 stânjeni și larg de 8 stânjeni. În dreptul lui se aflau două lespezi și un picior de pod peste care tecea Domnul, mergând pe drumul ce se cheamă „Roșioru“.
 - c. Lângă acest drum se află un pisc numit „Spânzurătorile“, din cauza spânzurătorilor făcute de stăpânul palatului. Drumul trecea printr-un câmp numit „Via Domnească“.
 - d. Acest Domn s-a bătut cu turcii și au rămas anumite semne. De exemplu, locul unde au pus masa.

V. Cetățile 15493–15510

15493. Cetatea din Ardud

Este atestat în Transilvania.

1. *Cetatea din Ardud* (Sălaj). (E. Precup – **Basme**). A. I. F., ms. 121, I.
 - a. Cetatea din Ardud este de pe vremea lui Gh. Rácozi, care a fost domnul Transilvaniei și vasalul turcilor. A urmat la tron după Matei Basarab și Vasile Lupu. Când a vrut să ocupe Polonia fără voia turcilor, a pierdut Transilvania.
 - b. În timpul domniei a făcut multe biserici și cetăți, dintre care cele mai însemnate sunt Cetatea din Ardud și Biserica din Arăș.
 - c. Ardud se află la 12 km de Satul Mare. La marginea lui se vede o cetate mare și frumoasă, pe un delușor, înconjurată de ziduri. Se intră de la poartă printr-un tunel sub pământ, care leagă cetatea cu biserica și în care se găesc butii de vin atât de vechi, încât vinul se ține mai mult în pielea lui.
 - d. Cetatea a fost locuită de draci și tunelul de frumoasa fată a lui Rácozi. Ea fiind sub stăpânirea dracilor, era neagră și nu se putea albi decât dacă cineva ar fi stat cu ea trei zile.
 - e. Trei draci au încercat s-o scape și nu s-au mai înapoiat, pentru că sunt atâtea cărări acolo, unde ești ademenit și chinuit până mori.
 - f. Cetatea și teritoriul ei au fost cumpărate de familia Barloveștilor care o stăpânesc de atunci.

15494. Cetatea de lângă Bălțați

Este atestat în Muntenia.

1. *Povestea lui Măiaș-Măienăș ori a lui Loian Troian*. REV. IST. ARH. FIL., 1912, 375. (Scrioștea – Roșiori de Vede / [jud.] Teleorman).

- a. Cetățuia de lângă Bălțați este făcută de un porcar, Măiașu sau Moiașu-Moenășu sau Loian-Troian, care avea o iubită peste Dunăre, în cetatea Nicopole.
- b. Pentru că se ducea des la iubita lui, Măiașu a făcut o șosea, ale cărei urme se văd și astăzi. Sărind cu ciomagul în mers, pe această dără s-a ridicat un val; în locul unde a proptit ciomagul, s-a ridicat o măgură care se vede și acum pe distanța dintre cetate și locul unde începe Troianul.
- c. Odată, ajungând la Dunăre, a văzut lumânarea aprinsă. Era semnul iubitei pe unde să vină la ea. Cum iubita voia să-l piardă, lipise lumânarea de piciorul unui scaun pe care-l pusese pe apă. Măienăș a înotat după semn și s-a înecat în Dunăre.

15495. Cetatea de la Brețcu

Este atestat în Transilvania.

1. *Doamna de la Brețcu*. Lazăr, **Legende istorice**, 21. Republicată: TREI CRIȘ. POP., 1924, nr. 10, 6.

- a. Românii din comuna Brețcu, de la marginea de răsărit a județului Trei Scaune, au fost și înainte și după năvălirea ungarilor, apărătorii graniței dinspre Moldova împotriva pecenegilor și cumaniilor. În acest scop au făcut și o cetate în care ședea cneazul lor.
- b. Murind cneazul, a rămas în cetate văduva lui, doamna Vinătura, al cărei fiu plecase de câțiva ani în războiul împotriva năvălitorilor. Ea construise o cetate mai mare și mai întărită și abia aștepta să vină fiul ei, să vadă ce lucru minunat făcuse.
- c. Când s-a răspândit vestea sosirii lui, i-a ieșit înainte și i-a povestit cele înfăptuite. Fiul a spus că nu crede să fie cetatea prea puternică. Mama lui s-a supărat și a răspuns că nici Dumnezeu nu ar putea-o cuceri.
- d. Feciorul nu a acceptat să intre în cetate, știind că mânia lui Dumnezeu se va revărsa asupra lor. Maică-sa însă a intrat. Din cer au venit fulgere, zidurile s-au dărâmat, iar pe femeie, Dumnezeu a transformat-o într-o broască mare de piatră.

15496. Cetatea de la Cislădioara

Este atestat în Transilvania.

1. *Cetatea de la Cislădioara*. Lazăr, **Legende istorice**, 27.

- a. În apropierea Sibiului se află un sat mic săsesc pe care românii îl numesc Cislădioara, iar sașii Michelsberg. Pe dealul rotund de lângă sat se găsește o cetate în curtea căreia mai există și azi niște bolovani rotunzi ca un glob.
- b. Atunci când au venit sașii la noi, cu ei a sosit și un boier neamț, Michel. El nu a rămas la Sibiu, ci a intrat în adâncul pădurii spre munți, unde câțiva sași întemeiaseră un mic sătuc și au construit pe dealul din apropiere această cetate.
- c. Când a fost gata, boierul a murit. Slugile s-au risipit prin alte sate săsești. Cetatea a intrat în stăpânirea oamenilor din sat. S-a făcut obiceiul ca fiecare fecior, înainte de însurătoare, să rostogolească în sus, pe zidul cetății, câte un bolovan. Aceștia constituiau munițiile sătenilor care se refugiau în cetate când năvăleau dușmanii.

15497. Cetatea din Cuic

Este atestat în Transilvania.

1. *Bálvanyoschvar* (?) (Cetatea din [Balvanios]). Müller, *Siebenbürgische Sagen*, 240.

- a. La Cuic se găesc ruinele unei cetăți. Când regele Ștefan a învins pe ultimul duce independent din Transilvania și a trecut țara la creștinism, tribul Opor s-a retras în această cetate clădită de ei, ca să poată practica nestingherit cultul păgân.
- b. Nici aceste fortificații nu au rezistat regelui Ștefan și Oporii au trebuit să se supună și să treacă la creștinism.

15498A. Cetatea Doamnei Rapsó

Este atestat în Tranilvania.

1. (*Legenda Castelului Doamnei Rapsó*). Dumitrașcu, **Praid**, 30 (Praid – Harghita)

- a. În județul Odorhei, trăia o doamnă tânără, văduvă, frumoasă și bogată, care între alte moșii avea și Praidul. În pădure zidise o cetate, unde locuia și ale cărei urme se mai văd și azi.
- b. Cum era religioasă, se ducea duminica la slujbă la Cluj, cu trăsura și întârzia adesea din cauza drumului prost. Odată, la înapoiere de la Cluj, unde avea și un iubit, a înjurat drumul, spunând că nu va mai umbla pe el.
- c. A apărut un drac, s-a pus la ordinele ei și i-a spus că-i face alt drum în schimbul a două grămezi de aur. După ce l-a realizat când a venit la plată, doamna și-a descoperit sânii râzând și spunând că fiecare este câte un deal de aur, iar pe mijloc se află valea.
- d. Dracul, supărat de asemenea păcăleală, a ieșit din cetate. A fluierat și a crăpat castelul. Au ieșit apoi toți dracii din iad și i-au ajutat să strice drumul. Doamna a mers din nou cu trăsura la Cluj, întârziind, iar cetatea i-a luat numele.

15498B. Cetatea Doamnei Rapsó și tunelul

Este atestat în Transilvania.

1. (*Cetatea Doamnei Rapsó*). Dumitrașcu, **Praid**, 28 (Praid – [jud.] Harghita).

- a. Cam la o milă de Praid, exista pe vremuri o cetate numită „Cetatea Doamnei Rapsó“, care este de pe vremea goților. Un nebun și-a făcut în stânca cetății un bârlog, drept locuință. Împins de dorința de-a găsi bogățiile Doamnei Rapsó, și-a risipit averea cumpărând tot felul de unelte. A săpat pentru a ajunge în fundul fântânii, unde credea că ar fi fost îngropate averile.
- b. Doamna Rapsó era soră cu zânele Firtos și Tortod. Materialul acestei cetăți a fost cărat de un cocoș și o pisică, transformați în fermieri.
- c. Stăpâna cetății a fost atât de rafinată, încât a tras pe sfoară și pe diavol, care i-a făcut un tunel de legătură cu Turda. Ea i-a promis un deal de aur și unul de argint, apoi a amânat mereu plata, prin cuvinte măgulitoare.
- d. Odată, pierzându-și răbdarea, dracul a cerut plata imediat. Doamna i-a pus între degetele mâinii un galben, iar în palmă un argint, cele două dealuri. Dracul, înfuriat, a distrus tunelul prin care doamna se ducea la biserică, la Turda.
- e. Mult timp s-au auzit zânele cântând în jurul cetății.

15499. Cetatea Dobâca

Este atestat în Muntenia.

1. *Cetatea Dobâca*. SCÂNT., 1939, nr. 4–8, 18.

- a. Situată pe vremuri în partea de apus a satului Dobâca, pe vârful dealului, lângă drumul ce duce la Panticeu, urmele cetății se mai văd și azi.

- b. Este înconjurată de trei ziduri și șanțuri, o curte apărută de un zid de piatră și un șanț de 19 picioare. De la acest zid, spre miazăzi, la 25–30 de pași, se vede temelia celui de al treilea zid.
- c. Cetatea a fost zidită de ginerele lui Ștefan cel Sfânt. Regina Izabela a stat de multe ori acolo, unde se găsea și o mașină de făcut bani.
- d. Cetatea a fost dărâmată pe timpul lui Basta, iar contele Teleky și-a făcut din piatra zidurilor cetății un castel.
- e. Odată a fost cetate regească, aparținându-i și satele Cepet, Bădești, Chidea și Ciomafai. În 1070, când prin Valea Someșului au năvălit din Moldova pecenegii, regele Solomon și principii Geza și Vasile, cu oastea lor, s-au așezat în cetate pentru o săptămână, trimițând spioni înaintea dușmanului.
- f. În acel timp, satul avea ca locuitori 10 iobagi și 4 nobili, cu 20 de case. La 1738, locuitorii au murit de ciumă.

15500. Cetatea de la Hoghiaș

Este atestat în Transilvania.

1. *Der Schorschberg bei Halwelagen (?)* (Catelul din Haghileag). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 342.
 - a. Când mergi pe Valea Târnavei, se deschide o priveriște frumoasă de la Sighișoara până spre dealurile Mediașului. La dreapta satului Hoghiaș, se află un deal golaș care domină. Pe el s-a urcat prințul Apafi, când a vrut să clădească acolo o cetate. Satele din jur nu au vrut să-i dea terenul, de frică să nu devină acea cetate o fortăreață împotriva lor.
 - b. Acolo a fost pe vremuri o cetate. Se găsesc urmele unei scări care duce la o boltă subterană a cărei intrare are o ușă grea de fier.

15501. Cetatea de la Marpod

Este atestat în Transilvania.

1. *Fleppesburg* (Cetatea de la Marpod). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 260.
 - a. Cetatea se afla pe vremuri pe vârful unui munte. Urmele ei se mai văd și azi. A fost distrusă în timpul curuților.
 - b. Se spune că pietrele cetății au fost folosite la construirea bisericii din Marpod.
 - c. În apropiere au fost îngropate niște comori ce se văd strălucind uneori, dar nimeni nu le-a dat de urmă.
 - d. Cei care au încercat, s-au speriat de niște furtuni și au rătăcit din cauza unor puteri supranaturale, încât cu greu au știut unde se aflau.

15502. Cetatea de la Moldovenești

Este atestat în Transilvania.

1. *Traianische Goldwäscher* (Căutătorul de aur al lui Traian). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 229.
 - a. La Moldovenești, pe malul drept al Arieșului, se văd ruinele unei cetăți din pietrele căreia s-a clădit biserica din sat.
 - b. Se spune că Traian ar fi dus acolo un căutător de aur. Acesta a refuzat apoi să-i dea ce a extras din nisipul râului și a fost alungat.

15503. Cetatea Neamțului

Este atestat în Moldova.

1. *Cetatea Neamțului*. Calmuschi, **În Munții Neamțului**, 61.
 - a. Cetatea Neamțului are multe legende. Cea mai cunoscută este lupta celor 18 plăieși moldoveni împotriva armatei lui Sobieschi, la 1684.

15504. Cetatea de la Pocreaca

Este atestat în Moldova.

1. *Pocreaca*. Chiriță, **Dicționar geogr. Vaslui**, 138.

- a. La marginea de nord – vest a satului *Pocreaca*, pe muchea și platoul dealului cu același nume, se văd niște șanțuri largi.
- b. Acolo s-au găsit gloanțe, cărămizi, cioburi și monezi, dovedind urma unei așezări omenești vechi, pe care oamenii o numesc „Cetate“.

15505. Cetatea Poenari

Este atestat în Muntenia.

1. (Fără titlu). *ANAL. ECONOM.*, 1860, nr. 2, 39.

- a. În fața satului Căpățâneni, sau vechiul sat Poenari, se deschide o vedere asupra cursului Argeșului care coboară dintre munți. În depărtare se înalță trei vârfuri, fiecare dintr-o piatră.
- b. În centrul lor se vede o altă stâncă de piatră, pe care se înalță ruinele fortăreței lui Țepeș, cetatea Poenari.
- c. Trei din fațadele stâncii sunt atât de netede și rezezi, încât nici păsărelele nu pot sta pe ele. A patra însă, printr-o culme îngustă, comunică cu corpul unuia dintre cele trei mari vârfuri, ce se înalță împrejurul fortăreței.
- d. Se spune că un general tătar, după mai multe încercări de-a supune fortăreața, era gata s-o părăsească. Niște locuitori i-au descoperit secretul și îndepărtând lespezile artificiale, tătarii au cucerit-o.

15506. Cetatea de la Saschiz

Este atestat în Transilvania.

1. *Der Kaisder Wächterruf* (Strigătul paznicului de noapte din Saschiz). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 367.

- a. Pe muntele de la apus de Saschiz, se află cetatea cu același nume, care este destul de bine păstrată. În turnul porții atârnă un clopot cu inscripție gotică, datând din anul 1506.
- b. Paznicul suna din clopot în fiecare dimineață și seara. Pe vremuri, după ce suna seara, striga: „Sunt pe aici, te văd, hoțule“.

15507. Cetatea Șoimuș

Este atestat în Transilvania.

1. *Cetatea Șoimuș*. *VOINAȚA BAN.*, 1923, nr. 5, 2.

- a. Locuia pe vremuri în cetatea Șoimuș o regină necredincioasă, care-și creștea copila în același fel. Într-o zi, plimbându-se prin grădină, a auzit spunându-se rugăciuni.
- b. A descoperit pe fata ei rugându-se cu dădaca și a omorât-o pe dădacă. Pe fata ei a aruncat-o într-o noapte în valurile râului.
- c. Când au venit tătarii, au omorât-o pe împărăteasă și cetatea a rămas pustie.

15508. Cetatea de lângă Turda

Este atestat în Transilvania. S-au identificat 2 variante.

1. *Cetatea fermecată de lângă Turda*. Lazăr, **Legende istorice**, 20. Republicată: *TREI CRIȘ. POP.*, 1924, nr. 10, 6.

- a. De la Turda spre apus, pe un deal, se mai zăresc și azi ruinele unei vechi cetăți despre care se spune că este de pe vremea voievozilor.
- b. Un tânăr a construit cetatea (fiul unui voievod bogat, cu permisiunea tatălui său. A construit-o pe un deal, nu departe de Turda).
- c. Lucrul a durat șapte ani (după care fiul a căpătat învoirea de-a se odihni șapte ani).
- d. Fiul voia să întărească cetatea, să adune oameni și arme și să ia locul tatălui său la domnie.
- e. Tatăl a asediat cetatea (pentru că vizitându-și fiul, nu a fost lăsat să intre, ba a fost primit cu săgeți).

- f. Nu a putut însă cuceri cetatea.
 - g. De-aceea a incendiat-o (cerând porumbei, cărora le-a legat rășină aprinsă de gheare și le-a dat drumul în cetate).
 - h. Cetatea a fost cucerită (pentru că în timp ce toată lumea se ocupa cu stingerea focului, ostașii voievodului au pătruns în cetate, urcându-se pe scări lungi și au deschis porțile. Toți soldații fiului, răzvrățiți, împreună cu acesta, au fost omorâți).
 - i. Cetatea a fost distrusă (din ordinul voievodului).
2. (*Cetatea zânelor*). (I. Pop-Reteganul – **Diverse**). B.A.R., ms. 4544, f. 11.
- b. (fiul adoptiv al unui rege, cu permisiunea tatălui său), c (în care timp, avea dreptul s-o locuiască singur), d₁ (Fiul nu a mai vrut s-o părăsească, pentru că o umpluse cu oștire), e (7 ani), f. g (cerând din cetate o pereche de porumbei, drept amintire. Le-a legat de gheare foc și le-a dat drumul în cetate pe o zi cu vânt), h (pentru că oastea ieșind afară din cetate, a fost măcelărită), i (și se numea „Cetatea zânelor“).

15509. Cetățuia lui Ștefan cel Mare

Este atestat în Moldova.

1. *Cetățuia lui Ștefan cel Mare*. Teodorescu-Kirileanu, **Ștefan cel Mare**, 196.
 - a. De pe culmea, numită „Piatra“, se văd foarte bine Fălticeni, iar din pădurea Stamati, numită și „Pădurea Urșilor“, se văd Pleșeștii-din-Deal și Pleșeștii-din-Vale.
 - b. De la Cetățuia lui Ștefan cel Mare se vede pârâul Ursului, Vărăria, Balta Domnului, Piciorul Lupului, Rediul Mare și Rediul Mic, din ținutul Sucevei.

15510. Cetatea Voicului

Este atestat în Muntenia.

1. *Cetatea Voicului*. LUMEA COPIL., 1926, nr. 209, 14.
 - a. Pe vremea când pe înălțimile de la Oprișeni erau numai păduri, în cula din coasta dealului, trăia un boier bogat și viteaz cu frumoasa lui fiică Ruxandra și cu cei doi feciori ai lui. În pădure locuia un uriaș, care, dorind-o pe Ruxandra de nevastă și fiind refuzat, a omorât pe boier și pe feciorii lui, iar pe Ruxandra a furat-o.
 - b. Uriașul se temea de cruce. El cădea în fiecare zi într-un somn vrăjit, înainte de care o puneă pe Ruxandra în cătușe și o închidea.
 - c. Odată, văzând-o un voinic la fereastră, a vrut să omoare pe uriaș. Dar fata i-a spus că în timp ce doarme, nu poate fi clintit din loc, iar sabia nu-l taie. L-a învățat apoi pe voinic să se ducă la curtea ei și să ia plasa vrăjită, făcută de un armurier arab și adusă de unchiul ei dintr-o luptă cu turcii. Ca să fie crezut acasă că vine în numele ei, i-a dat salba de la gât.
 - d. Paznicul culei i-a dat plasa, pe care a așternut-o pe pat, acoperind-o cu mușchi și flori. Uriașul fericit că fata i-a pregătit un asemenea pat, s-a culcat fără s-o puie în cătușe.
 - e. Voinicul, pe nume Voicu, l-a învelit în plasă și a vrut să-l arunce în prăpastie, dar nu a putut. Uriașul s-a trezit și cu greu a reușit Voicu să-l arunce în prăpastie.
 - f. A dus-o pe Ruxandra acasă și s-a căsătorit cu ea. Unchiul ei a făcut o cetate pe locul unde a fost închisă, care s-a numit „Cetățuia Voicului“. Urmele cetății se mai văd și azi, iar la poalele dealului se întinde un sat.

VI. Clădirile sfinte 15520–15593

1. Bisericile 15520–15549

15520. Biserica din Balaciu

Este atestat în Muntenia.

1. *Legenda Bisericii din comuna Balaciu*. GHILUȘUL, 1914, nr. 8–10, 20 (Balaciu – Urziceni / [jud.] Ialomița).
 - a. Aga Bălăceanu, vrând să mute capitala țării de la București la Balaci, pe vremea domnitorului Bucur Moldoveanu cu care era în ceartă, a pus să se fure din biserica acestuia icoana făcătoare de minuni.
 - b. Cei însărcinați cu acest furt, au întâlnit în cale un moșneag, care le-a spus că icoana nu va putea fi furată, pentru că Dumnezeu a hotărât ca să fie Bucureștiul capitala țării.
 - c. Oamenii au furat icoana și s-a început zidirea bisericii, dar icoana a dispărut. Furată din nou și păzită cu mare strajă, a dispărut și a doua oară.
 - d. Atunci a păzit-o chiar aga, după ce a pus s-o fure și a treia oară. A văzut o lumină care a luat-o și a purtat-o spre Biserica lui Bucur.
 - e. Aga a pornit război împotriva lui Bucur, a murit în luptă și biserica a rămas mult timp neterminată.

15521. Biserica din Biertau

Este atestat în Transilvania.

1. *Krutzen im Birthälm* (Curuții din Birtau). Müller, *Siebenbürgische Sagen*, 335.
 - a. La ușa sacristiei Bisericii din Biertau se găsește deasupra găurii cheii două umflături ornamentale, de fier, de pe vremea curuților care au vrut să spargă ușa.
 - b. Intendentul bisericii, Herman, care-și ascunsese acolo soția și tot avutul, aștepta pe dușmani în fața altarului, implorându-le crutare. Curuții nu au luat decât cizmele roșii ale intendentului.

15522. Biserica din Brașov

Este atestat în Transilvania.

1. *Was sich beim Bau der grossen Kirche im Kronstadt zugetragen* (Ce s-a întâmplat la zidirea mării biserici din Brașov). Müller, *Siebenbürgische Sagen*, 284.
 - a. De pe un pilastru al marei Biserici din Brașov, privești în jos chipul sculptat în piatră al unui copil. A fost pus acolo în amintirea unui băiat care și-ar fi găsit moartea în timpul construirii bisericii, din cauza invidiei meșterului său. Cf. Tip. **15539**.
 - b. Cristelnița de metal din biserică a fost adusă din Constantinople.

15523. Biserica din Cața

Este atestat în Transilvania.

1. *Alter der Katzendorfer Kirche* (Vechimea bisericii din Cața). Müller, *Siebenbürgische Sagen*, 310.
 - a. În satul Cața, se află o curte cu o boltă de piatră, pe care se află inscripția: 1518. În această casă au locuit pietrarii care au lucrat la construirea bisericii. Pe casă se află aceeași însemnare.
 - b. Negreala zidurilor se datorează focului din 1706.

15524. Biserica din Cloașterf

Este atestat în Transilvania.

1. (Fără titlu). SAT. ȘC., 1938–1939, 287.
 - a. Biserica din Cloașterf a fost zidită între anii 1921–1928.
 - b. Un călugăr, silind o fată să se mărite cu un flăcău pe care nu-l iubea, mireasa a sărit cu podoabele ei în fântâna mănăstirii.

15525. Inelul din fântână

Este atestat în Transilvania.

1. (Fără titlu). SAT. ȘC., 1938–1939, 287.

- a. Unei mirese i-a căzut verigheta în fântâna bisericii din Cloașterf, când voia să scoată apă. Verigheta nu a mai fost găsită.

15526. Biserica de la Felmer

Este atestat în Transilvania.

1. *Der Schlüsselgraben bei Felmer* (Ascunzișul cheii din Felmer). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 386.

- a. La Felmer a fost o moară și morarul a fost bănuț de jaful bisericii numită de români „Cetatea Mitre“.
- b. Într-o zi, morarul a fost găsit asasinat, iar cheia bisericii a fost găsită într-o cană din casa morarului.

15527. Biserica din Dupuș

Este atestat în Transilvania.

1. *Wie die Fätes oder Bergkirche in Hetzeldorf entstanden ist* (Cum a apărut biserica Făteș). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 280.

- a. În Dupuș locuia pe vremuri o fată prostănacă numită Balten Enn. Ea voia să se mărite cu argatul tatălui ei, un băiat chipeș, dar care nu se uita la ea.
- b. Odată, ducându-se împreună la vie, au observat că Enn pierduse o unealtă. Cum ea susținea că știa unde o lăsase și că o poate găsi și pe întuneric, flăcăul i-a promis că o va lua de nevastă, dacă se adeverește cele spuse de ea.
- c. Enn a găsit unealta și trecând pe lângă o fântână, unde ardea un foc, a găsit o lădiță plină cu ducăți. A fugit scăpând de omul care-o urmărise până la gardul casei ei. Despre comoară și-au spus că trebuie să fie a haiducilor care-și aveau ascunzătoarea pe „Dealul Haiducilor“.
- d. Cei doi tineri s-au căsătorit, au avut un copil și l-au făcut naș pe căpitanul haiducilor, care le-a făcut daruri bogate.
- e. Locuitorii satului au vrut să-l prindă pe haiduc care a scăpat. El a aruncat avutul în fântâna adâncă de pe „Dealul Haiducilor“, a astupat-o și haiducii s-au risipit.
- f. Enn și soțul ei au făcut o biserică care le poartă numele.

15528. Biserica din Fântâni

Este atestat în Moldova.

1. *Biserica din Fântâni – Nicorești*. (T. Pamfile – **Pov. pop. rom.**), B.A.R., ms. 5093, f. 50.

- a. Dacă se trage clopotul Bisericii din Fântâni, când e gata să înceapă ploaia, norii se împrăștie. De multe ori, clopotele s-au tras singure, cu puterea lui Dumnezeu, ca să nu se strice semănăturile.

15529. Biserica din Fișer

Este atestat în Transilvania.

1. *Das Altarbild in Schweischer* (Icoana din altar de la Fișer). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 310.

- a. Icoana altarului Bisericii din Fișer este una dintre cele mai frumoase, reprezentând scene din viața Sf[ântului] Martin, atât de venerat de catolici.
- b. Pe unul din tablouri, episcopul ține în mână o carte având data 1522. Icoana a fost pictată de un străin care s-a ascuns în biserică, pe timpul turcilor.

15530. Biserica din Ieud

Este atestat în Transilvania.

1. *Tradiția Bisericii din Deal, din Ieud*. Papahaghi, T., **Graiul și folclorul Maramureșului**, 158.
 - a. Când Balcu și Gorzu au venit să se statomnicească în pădurile de la Păcura sau Răcea, și-au făcut o colibă acolo. Gândind să facă și o biserică, au însemnat locul cu o cruce care s-a smuls singură de două ori și au găsit-o pe deal.
 - b. Într-o noapte, au stat la pândă și au văzut cum singură crucea pornea spre deal. Au hotărât să zidească biserica pe deal, unde este și azi.
 - c. La vechea mănăstire s-au adunat călugări care au stat până a venit popa Ion Mihalache, care i-a gonit.
 - d. Balcu și Gorzu au fost întemeietorii satului Răcea. Se spunea că au venit din Italia, pentru că de acolo ne tragem noi.

15531. Biserica din Mânășturul românesc

Este atestat în Transilvania.

1. *Kirchbau* (Zidirea unei biserici). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 310.
 - a. Biserica neunită din Mânășturul românesc a putut fi clădită numai după ce două femei valahe au ridicat o cruce, pe locul unde se află astăzi biserica.
 - b. Această cruce mai poate fi văzută pe peretele exterior al stranei. Pe cruce este scris numele uneia dintre femei: Miuna.

15532. Biserica din Mânășturul românesc clădită de călugări

Este atestat în Transilvania.

1. *Gründung von Magyar – Gyero–Monostor* (Întemeierea mănăstirii din Mânășturul românesc). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 343.
 - a. Mănăstirea de la Mânășturul românesc a fost clădită de călugării Mănăstirii de la Mânășturul-Cluj. Coborând ei de-a lungul unui râu, au descoperit acest loc, pe vremuri presărat de pășuni.

15533. Biserica din Mânășturul românesc clădită de două femei

Este atestat în Transilvania.

1. *Gründung von Magyar – Gyero – Monostor* (Întemeierea mănăstirii din Mânășturul românesc). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 343.
 - a. Biserica din Mânășturul românesc a fost clădită de două femei decăzute, pentru ispășirea păcatelor.
 - b. Două basoreliefuli, reprezentând [pe] cele două femei, întăresc această povestire.

15534. Biserica din Olteni

Este atestat în Muntenia.

1. *Legendă*. Zanne, **Proverbele românilor**, VI, 276. (Bujoreni – Rm. Vâlcea / [jud.] Vâlcea).
 - a. Voind să scape de pieire, un domnitor a fugit în orașul Râmnic. S-a ascuns într-o biserică, crezând că dușmanii nu vor intra s-o pângărească. Dar dușmanii l-au ucis chiar în altarul bisericii, stropind cu sângele lui pistolul.
 - b. Vlădica Râmnicului, un om bun la Dumnezeu, auzind că râmnicenii au lăsat să fie ucis domnul lor în biserică, a blestemat la liturghie orașul Râmnic să nu progreseze.
 - c. De-atunci Biserica din Olteni nu mai are parte de popi și Râmnicul a rămas tot mic și sărăcăcios.

15535. Biserica din Rosen (?)

Este atestat în Transilvania.

1. *Das steinerne Bild an der Rösner Kirche* (Chipul de piatră din biserica

din Rosen?). Müller, **Siebenbürgische Märchen**, 369 (Bistrița - [jud.] Bistrița-Năsăud).

- a. Chipul de piatră din biserică este al unei fete bătrâne, bogate, care a dat bani pentru restaurarea acestei biserici.

15536. Chipul de piatră din Biserica din Rosen (?)

Este atestat în Transilvania.

1. *Das steinerne Bild an der Rösner Kirche* (Chipul de piatră din biserică din Rosen?). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 369 (Bistrița - [jud.] Bistrița-Năsăud).

- a. Chipul de piatră din Biserica din Rosen (?) este portretul unei femei al cărui copil s-a vindecat de o boală grea. Drept recunoștință, a oferit bisericii un dar scump.

15537. Biserica din Sebeș - Alba

Este atestat în Transilvania.

1. *Der unterbrochene Kirchenbau* (Suspendarea clăditului unei biserici). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 385 (Bistrița - [jud.] Bistrița-Năsăud).

- a. Strana Bisericii din Sebeș - Alba este construită într-un frumos stil gotic, în timp ce navlul și turnul sunt mult inferioare.
- b. Meșterul care a început biserica a murit și nu a putut termina strana. Cei care i-au urmat, nu l-au egalat.

15538. Biserica din Sebeș

Este atestat în Transilvania.

1. *Die Apostolkammer in der Kirche zu Mühlbach* (Camera apostolilor din biserică din Sebeș). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 369.

- a. La Biserica din Sebeș se afla o ușă grea care ducea la o scară. Ea cobora într-o cameră unde se puteau vedea, până nu de mult, cele 12 portrete ale Apostolilor în rame de aur.
- b. Pe vremea când Apostolii erau prizonieri de toată lumea, ei s-au retras acolo și au scris cărțile sfinte. În amintirea acestui fapt, s-au pus mai târziu portretele lor în această biserică.

15539. Biserica din Sebeș-Alba și construirea ei

Este atestat în Transilvania.

1. *Von der Mühlbacher Kirche* (Despre biserică din Sebeș-Alba). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 285.

- a. Strana Bisericii din Sebeș-Alba, mult superioară restului construcției, este considerată cea mai frumoasă din Transilvania. Dacă restul construcției ar fi fost la fel, ar fi întrecut biserica din Brașov.
- b. Amândouă bisericile au fost construite în același timp, de același meșter. Neputând lucra în amândouă locurile deodată, a încredințat construcția celei din Sebeș-Alba unui elev de-al său.
- c. La terminarea stranei, meșterul a venit să vadă lucrarea și, cuprins de invidie, l-a aruncat pe elevul său de pe schele. Cf. Tip. **15522**. Nu s-a mai găsit nimeni s-o poată continua și astfel se explică inegalitatea stilului acestei biserici.

15540. Biserica din Sighișoara

Este atestat în Transilvania.

1. *Fleißige Arbeiter* (Muncitorii harnici). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 291.

- a. Cele mai multe statui de pe stâlpii proptitori ai bisericii din Sighișoara, sunt fără mâini.
- b. Unii oameni au fost atât de harnici la zidirea bisericii, încât și-au istovit mâinile. Drept recunoștință, li s-a făcut cinstea de-a fi sculptați pe acești stâlpi.

15541. Biserica Sfântului Ambrosie (din Orăștie)

Este atestat în Transilvania.

1. *Wie die Sachsen im Broos ihre Kirche verloren* (Cum [și-]au pierdut sașii din Orăștie biserica lor). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 368.
 - a. În Orăștie se spune: „Dacă întinzi cuiva un deget, pierzi mâna toată“, proverb ce a luat naștere prin secolul XVIII.
 - b. Biserica Sf[ântului] Ambrosie, o veche biserică gotică, aparține sașilor. Ungurii, devenind din ce în ce mai numeroși și neavând biserică, i-au rugat pe sași să le îngăduie să-și ție slujba în bolta cea mare a bisericii lor. Mai târziu, ungurii au luat în stăpânire biserica și sașii au trebuit să-și clădească alta.

15542. Biserica Sf[ântului] Atanasie (din București)

Este atestat în Muntenia.

1. *Legenda lui Bucur*. Niculiță–Voronca, **Studii în folclor**, I, 179.
 - a. Radu, fiul lui Laiotă Basarab, a iubit pe frumoasa Ileana, fata lui Bogdan Vodă al Moldovei. După neîntrecutele vitejii în luptele împotriva tătarilor, a luat-o pe Ileana și a venit cu ea la București.
 - b. Aici Bucur a făcut o biserică cu hramul Sf[ântului] Atanasie, patronul iubitei sale, care purta la gât o iconiță cu chipul Sf[ântului].

15543. Biserica Sf[ântului] Bartolomeu (din Brașov)

Este atestat în Transilvania.

1. *Die Weisenmädchen Kirche in Kronstadt* (Biserica orfanelor din Brașov). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 257.
 - a. Biserica Sf[ântului] Bartolomeu din Brașov este numită de către unguri și secui „Biserica orfanelor“.
 - b. Biserica a fost ridicată de trei orfane, care apoi au fost înmormântate sub altar.

15544. Biserica Sf[ântului] Ion Botezătorul (din Suceava)

Este atestat în Moldova.

1. *Biserica de la Suceava*. I. CREANGĂ, 1917, nr. 1–12, 84.
 - a. În curtea domnească din Suceava, a fost o mică biserică făcută pentru fiii și domnițele lui Ștefan cel Mare. Azi se află pe acel loc biserica Sf[ântului] Ioan Botezătorul.

15545. Biserica Sf[ântului] Ioan din Sucava

Este atestat în Moldova.

1. *Die Iohanniskirche* (Biserica Sfântul Ioan). Staufe–Simiginowicz, **Volkssagen**, 28.
 - a. Sf[ântul] Ioan de Suceava era de mult timp în România. Nu i-a plăcut locul, ieșea din biserică și se ducea fără să se oprească, până la un loc pustiu, plin de scaieți și ciulini.
 - b. Observând lumea acest lucru, s-a construit acolo o capelă. Datorită faptului că venea un număr mare de credincioși, a fost necesară construirea unei biserici, care mai există și azi.

15546. Biserica din Timișoara (cartierul Fabric)

Este atestat în Transilvania.

1. *Legendă despre arătatea lui Dumnezeu*. LUCEAF. Timiș., Seria II, 1938, nr. 11–12, 15.
 - a. Pe vremuri, era obiceiul ca duminica și sărbătorile să se adune românii cartierului Fabric, pe locul viran din fața barăcii de lemn a stăvilărilor, de unde se desparte apa Begheiului în cele două brațe. Bătrânii discutau de-ale lor la umbra unui nuc, iar tineretul dansa și cânta.
 - b. Fiind vorba de zidirea unei biserici al cărei loc nu se stabilise,

propunerile erau diferite. Protopopul s-a rugat lui Dumnezeu să le indice locul bisericii.

- c. S-a înnorat deodată, a căzut o ploaie grea și lumea înfricoșată a îngenuncheat. Un fulger a trăsnit nucul care a ars până la rădăcină. Apoi s-a înseninat. Biserica a fost făcută în locul unde fusese nucul, ca o indicație dată de Dumnezeu.

15547. Biserici din Țara Bârsei (și capele)

Este atestat în Transilvania.

1. *Von alten Kirchen im Nösnerland* (Despre vechile biserici din Țara Bârsei). Müller, *Siebenbürgische Sagen*, 253. (Târpiu Blăjeni - [jud.] Bistrița-Năsăud).

- a. Pe o colină mică din satul Ziegendorf (?) a fost clădită o biserică.
- b. La 10 minute spre vest de Târpiu (Blăjeni), se află un loc numit „Capela“ pentru că acolo a fost pe vremuri o capelă. Se mai găsesc și urmele unei fântâni, iar între sat și capelă avea loc iarmarocul.
- c. Biserica din Târpiu era loc de pelerinaj, iar târnosirea ei a avut loc de Sf[înții] Petru și Pavel.
- d. La capătul localității Ghinda exista, de asemenea, o capelă, pe vremea când încă nu fusese ridicată biserica.

15548. Biserica din „Valea cu Apă“

Este atestat în Muntenia.

1. (Fără titlu). Haiducescu, **Geografia descriptivă. Gorj**, 67.

- a. În centrul comunei „Valea cu Apă“ (Tg. Jiu), pe valea numită a Aninoasei, se află o biserică zidită în zilele lui Alexandru Ipsilante, de către protoreul C. B. Negomireanu.
- b. În locul unde este biserica, a avut sediul o bandă de hoți ce jefuia pe bogați. Protoreul care era bogat, de frică, i-a prins, i-a închis, apoi a zidit biserica.

15549. Biserica Veche

Este atestat în Moldova.

1. *Darie*. (T. Pamfile - **Pov. pop. rom.**). B.A.R., nr. 5093, f. 42.

- a. Din moșia lui Iapotă se întindea pământul lui Darie, pe care Ștefan îl răsplătise pentru osteneala lui.
- b. Nu se știe dacă pe moșia lui Darie a fost sat, se știe numai de o biserică numită de țăpeni „Biserica Veche“. Unii cred că a fost sat în jur, iar alții spun că a fost ascunsă în pădure, să n-o vadă dușmanii.

2. Capelele 15552-15557

15552. Capela din Aiud

Este atestat în Transilvania.

1. *Das Studentengrab* (Mormântul studenților). Müller, *Siebenbürgische Sagen*, 362.

- a. În Aiud sau Sângătin, se află ruinele unei capele care a fost ridicată de Püspöki Peter, în memoria celor 28 de studenți căzuți în 1704, în lupta pentru apărarea orașului.
- b. Când germanii au pătruns în oraș, populația, în frunte cu 30 de studenți înarmați cu ciomege, le-a ieșit în cale. Lupta a fost atât de înverșunată, încât nu au mai rămas decât doi studenți.
- c. Aceștia au înfipt în pământ două ciomege, din care au crescut doi pomi mari care se mai văd și azi la marginea drumului.

15553. Capela din Bécs (?)

Este atestat în Transilvania.

1. *Gotentempel* (Templul goților). Müller, *Siebenbürgische Sagen*, 230.

- a. În pivnița castelului din Bécs (?), se află o capelă veche despre care baronul Georg Kemeny, care posedă acolo o moșie, spunea că ar fi o biserică a goților.
- b. În apropiere sunt rămășițele unei străzi romane, iar sub un stejar falnic, s-au găsit monezi și cioburile a tot felul de vase.

15554. Capela din Kaczyca (Cacica)

Este atestat în Moldova.

1. *Das Muttergotes Bild* (Icoana Maicii Domnului). Staufe-Simiginowicz, *Volkssagen*, 100.
 - a. Doi copii, mergând după mure la pădure, au găsit într-un pom o icoană încadrată și împodobită cu flori, despre care au povestit acasă.
 - b. Oamenii locului, credincioși cum erau, au mers și au admirat-o. Apoi au construit acolo o capelă în locul unde este azi Kaczyca (Cacica). În fiecare an vin mulți pelerini acolo.

15555. Capela din Odorhei

Este atestat în Transilvania.

1. *Die Jesus Kapelle bei Udvarhely* (Capela lui Iisus din Odorhei). Müller, *Siebenbürgische Sagen*, 243.
 - a. Numele de „Capela lui Iisus“ a capelei din Odorhei, vine de la faptul că în momentul când vestitorii creștinismului au venit în această regiune, păgânii din împrejurimi au tras cu săgeata în ei. Creștinii au strigat în ajutor numele lui Iisus.

15556. Capela Sf[inte]i Ecaterina

Este atestat în Transilvania.

1. *Die Katharinenkapelle in Nagy-Kaszon* (Capela Sfintei Ecaterina din Cașin). Müller, *Siebenbürgische Sagen*, 240.
 - a. Într-o localitate de pe Valea Cașinului, se găsește o capelă închinată Sf[inte]i Ecaterina. Acolo, vechii maghiari au adus jertfe păgâne, pe vremea când au imigrat din Asia.

15557. Capela din Șumuleu-Ciucului

Este atestat în Transilvania.

1. *Die Salvatorkapelle im Czik-Somloyo* (Capela Salvator din Șumuleu-Ciucului). Müller, *Siebenbürgische Sagen*, 240.
 - a. Sf[ântul] Ștefan, după ce l-a învins pe Ghiula, a ridicat capela Salvator în Șumuleu-Ciucului. Poporul crede că acolo s-ar vedea îngerii urcând și coborând pe scara sfântă.
 - b. Încă la sfârșitul secolului trecut [al XIX-lea] se mai putea citi pe peretele capelei această legendă.

3. Mănăstirile 15561–15585

15561. Mănăstirea Bisericani

Este atestat în Moldova.

1. *Mănăstirea Bisericani*. Calmuschi, *În Munții Neamțului*, 131.
 - a. Așezată într-o poziție sălbatică, între munți păduroși, pe o muchie înaltă deasupra unei prăpăstii, Mănăstirea Bisericani a fost la început o sihăstrie de pe timpul lui Ștefan cel Mare.
 - b. Ieromonahul Iosef a început o biserică de piatră și de aceea s-a numit la început schitul lui Iosef. Diferiți domnitori și particulari au mărit și au înzestrat mănăstirea cu moșii și odoare.

15562. Mănăstirea Bociulești

Este atestat în Moldova.

1. *Mănăstirea Bociulești*. I. CREANGĂ, 1916, nr. 6, 172 (Cândești – Dorohoi / [jud.] Botoșani).

- a. În dreapta comunei Podoleni, pe dreapta râului Bistrița, se află Mănăstirea Bociulești, o ruină. Pe vremuri a fost acolo un sat mare, cu același nume, încă de pe vremea lui Ștefan cel Mare. Mănăstirea a fost frumoasă și cu podoabe de aur și argint.
- b. Venind apele mari, au stricat-o. Oamenii au plecat, iar haiducii au furat odoarele mănăstirii, care devenise ascunzișul lor. Averile și le ascundeau și aici și în Lunca Bistriței și de acolo apucau calea codrilor.

15563. Mănăstirea din Bistrița (Bistrița)

Este atestat în Transilvania.

1. *Klöster in Bistritz* (Mănăstiri din Bistrița). Müller, *Siebenbürgische Sagen*, 309.

- a. Într-o stradă din Bistrița, a fost o mănăstire de călugărițe, legată printr-un gang subteran de o mănăstire de călugări.
- b. O femeie fiind omorâtă de călugări, acest lucru a [avut]¹ drept consecință reforma.

15564. Mănăstirea Bistrița (Tr. Severin)

Este atestat în Muntenia.

1. (Fără titlu) *IZVORAȘUL*, 1931, nr. 5-6, 73. (Hinova – Tr. Severin / [jud.] Mehedinți)

- a. În Bistrița erau două mănăstiri: una de maici și alta de călugări, făcute de negustorii greci din Cerneți, care nu trăiau bine cu nevestele lor și aveau alte femei române sau de alte nații.
- b. Ei se făceau călugări și aduceau la mănăstirea de maici femeile cu care se iubeau.
- c. La curtea lui Glagoveanu din Prunișor, trăia Tudor din Vladimir. El a auzit de petrecerile de la mănăstiri. Când a devenit căpitan de panduri, la Cerneți, a dat foc acestor cuiburi de necinste. Pe unii i-a gonit sau i-a omorât, apoi a trecut dealurile către Fântâna Domnească, și Gorj.

15565. Mănăstirea Căpriana

Este atestat în Moldova.

1. *Mănăstirea Căpriana*. (S. Teodorescu-Kirileanu, *PAL. LIT.*, 1904, nr. 2, 7.

- a. Mănăstirea Căpriana este făcută de ieromonahul Ciprian Mușat Vodă, un moș al lui Alexandru cel Bun. De-aceea a căpătat numele de Chiprian.
- b. A fost reparată de mulți domni, între care și de Ștefan Vodă. Împreună cu familia, domnitorul petrecea acolo o bună parte din vară.
- c. Odată Ștefan a prins o căprioară pe care a dat-o în grija robului Pănuș țiganul. Și a crescut mare, iubită de toți și vestită pentru frumusețea ei. Mănăstirea a primit apoi numele de Căpriana.
- d. Fiind odată la mănăstire, Doamna, ajutată de nevasta lui Pănuș, a născut. Vodă l-a dezrobit și i-a dat o moșie pe Valea Jijiei și l-a luat la curte cu familia, să îngrijească de copiii domnești. Din acel Pănuș, se trage neamul boierilor Pănuș, din Moldova.

15566. Mănăstirea Chiraleși

Este atestat în Transilvania.

1. *Kerles* (Chiraleși). Müller, *Siebenbürgische Sagen*, 256.

- a. Pe colina din Chiraleși, templierii au clădit o mănăstire fortificată, cu numele de Kiril Eleison din care a derivat Kerles.
- b. Când templierii au fost urmăriți, regele Ungariei a poruncit unui nobil,

1. În text: „a dus“ (n. ed.).

Doja, să stăpânească pe cavaleri și să le intenteze proces. Doja, care era bun creștin, nu a făcut acest lucru și s-a închis în castelul său.

- c. Din această cauză a fost proscris, a pierdut proprietățile și a murit sărac, la Constantinopole.

15567. Mănăstirea Crușova

Este atestat la românii din Macedonia.

1. *Fiul de împărat devenit sfânt*. Papahagi, T., **Basme aromâne**, 56. (Crușova – Macedonia?).

- a. Un împărat căruia îi murise nevasta și avea un fecior, s-a însurat din nou. Vitrega, urându-l pe fecior, îl certa mereu. Într-o zi, de Paști, poruncindu-i să stea puțin la biserică, el a ascultat-o. Când împăratul a întrebat de ce a stat așa puțin la slujbă, ea a spus că feciorul a venit acasă să-i facă curte.
- b. Împăratul, furios, l-a lăsat pe seama mamei vitrege, care l-a trimis cu un slujitor pe munte, să-l omoare și să aducă ochii lui. Înduioșat de ruga acestuia, slujitorul nu l-a omorât, ci i-a luat ochii.
- c. După o zi de plâns, feciorul a pornit-o la drum. S-a hrănit cu iarbă și, ajungând într-un sat, a fost adăpostit la un sărman cu care a plecat la cersit, din sat în sat.
- d. A ajuns la curtea tatălui său, care fusese gonit de pe tron de dușmani. A cerut o cruce de aur, o flamură de argint, și să fie pus în fruntea oștirii pentru a-i recâștiga tronul. S-a rugat lui Dumnezeu și a câștigat bătălia. A cerut s-o vadă pe împărăteasă, care a orbit din cauza focului ce țâșnea din ochii lui și a plecat.
- e. S-a făcut pustnic lângă un izvor și a devenit sfânt. După moarte, din oasele lui a crescut un măr, care s-a dus pe izvor la vale, spre mare și care a devenit ca untdelemnul și a răspândit o mireasmă plăcută.
- f. Șapte împărați s-au adunat să dezlege taina. Au găsit oasele feciorului și au hotărât să facă acolo o mănăstire; dar fiecare voia s-o facă singur.
- g. O babă i-a îndemnat să lase lângă moaște 7 evangheliare și în a cărui evangheliar vor intra moaștele, acela să clădească mănăstirea.
- h. Moaștele intrară în evanghelia tatălui acestui sfânt. Înțelegând că cel care i-a redat tronul fusese fiul său, a zidit o mănăstire care există și astăzi.

15568. Mănăstirea Dintr-un Lemn

Este atestat în Muntenia.

1. *Legenda Mănăstirii Dintr-un Lemn*. Densusianu, O., **Tradiții**, 34. Republicată: *Mănăstirea Dintr-un Lemn*. ALB. Buc., 1933, nr. 12, 5.

- a. La două poște depărtare de Rm. Vâlcea, pe marginea unui deal, se află o mănăstire făcută de un cioban.
- b. Acesta a visat într-o noapte pe Fecioară, care i-a poruncit să taie stejarul cel mare de lângă stână. Cum nu a ascultat, visul s-a repetat până l-a convins.
- c. Când a doborât stejarul care era găunos, a găsit o icoană pe care a dus-o la biserica satului. A visat apoi că trebuie să facă o biserică pe locul stejarului, unde a găsit și icoana, care dispăruse dintr-o biserică.
- d. Ciobanul a făcut o biserică mică de lemn, care se vede pe deal, iar icoana este făcătoare de minuni.
- e. Mai în jos de biserică este un alt stejar, care, de asemenea, face minuni. Se spune că pe vremea ocupației turcești, la 1822, un turc a vrut să-l taie, dar i-a sărit toporul din mâini și el a căzut mort.

- f. Matei Basarab, pe la 1640, a zidit în locul bisericii de lemn, o biserică frumoasă în care a pus icoana făcătoare de minuni, care a și rămas pe loc.
- g. În biserică este mormântul de piatră al lui Șerban Cantacuzino. La capătul mormântului este săpată o cunună, în ea un vultur, iar de amândouă părțile câte un heruvim.

15569. Mânăstirea Dragomirna

Este atestat în Moldova.

1. (*Legenda Mânăstirii Dragomirna*). (Niculiță-Voronca) (Fără titlu), A. I. F., ms. 105, II, 76.
- a. Drept recompensă pentru sprijinul pe care l-a dat domnitorului Moldovei împotriva tătarilor, un războinic a cerut să-i dea de soție pe Dragomirna, fata crescută la Curte.
- b. După căsătorie, povestindu-și amintirile, precum și după unele semne de pe trup, și-au dat seama că sunt frați. Pentru a-și ispăși păcatele, s-au călugărit și au zidit Mânăstirea Dragomirna.

15570. Mânăstirea Gorovei

Este atestat în Moldova.

1. *Mânăstirea Gorovei*. Filipescu, **Dicționar geogr. Dorohoi**, 147.
- a. Mânăstirea Gorovei, numită și Gura-Văii, a fost zidită din inițiativa călugărilor Cludie și Isidor. Fiind pustnici în codrii Câmpulungului Moldovenesc, au găsit într-o peșteră icoana Sf[ântului] Ioan Botezătorul și au socotit drept voința lui Dumnezeu de-a face acolo o biserică.
- b. Călugării au recurs la caritatea bunilor creștini. Cel mai evlavios s-a arătat Gorovei care, hărăzind locul, s-a făcut o biserică de lemn cu patronul Sf[ântului] Nicolae. Au așezat în ea icoana care au găsit-o călugării și numele îi vine de la credinciosul Gorovei.

15571. Mânăstirea Gorovei și fata șchioapă

Este atestat în Moldova.

1. *Mânăstirea Gorovei*. Niculiță-Voronca, **Datine și credințe**, 926 (Botoșani - [jud.] Botoșani).
- a. Trei fete, două normale și una șchioapă, au plecat la pădure după bureți. Cea șchioapă rămânând în urmă și trebuind să treacă o apă, a văzut o femeie frumoasă, pe pragul unei case, cu lumânări aprinse. Femeia a trimis-o în sat să aducă pe preot și dascăl.
- b. Când a ieșit fata din apă, nu mai era șchioapă. Preotul și dascălul s-au prosternat în fața femeii, care era Fecioara. Ea le-a spus să facă o mânăstire pe acel loc, iar pârâul va fi tămăduitor.
- c. Mânăstirea a fost făcută, pârâul a lecut mult timp pe bolnavi, dar oamenii au spurcat apoi apa.

15572. Mânăstirea Magariu

Este atestat în Moldova. S-au identificat 2 variante.

1. *Legenda Mânăstirii Magariu*. M. Lupescu, I. CREANGĂ, 1909, nr. 4, 92 (Zorleni - Bârlad / [jud.] Vaslui).
- a. Drept recunoștință pentru că-i mergeau bine treburile, un mocan a hotărât să zidească o mânăstire.
- b. El și-a urmărit măgarul (care dispărea uneori).
- c. Măgarul s-a oprit sub un stejar (unde ardeau trei lumânările. A făcut cu copita semnul crucii și s-a culcat. După un timp, a revenit la turmă).
- d. Mocanul a găsit icoana Maicii Domnului (în scorbura copacului).
- e. A ridicat acolo o mânăstire.

2. *Legenda Mânăstirii Măgariu*. I. CREANGĂ, 1909, nr. 4, 91 (Horga Epurenii – Bârlad / [jud.] Vaslui).
 a (și nu știa unde s-o facă), b (după ce l-a încărcat cu desagi cu bani și i-a dat drumul în pădure), c (de unde nu a vrut să se mai scoale), d (în pom), e, f. Din copac a făcut altarul, iar Mânăstirea s-a numit Măgariu.

15573. Mânăstirea din Mințiu

Este atestat în Transilvania.

1. *Monasteren in Nösnerland*. Müller, *Siebenbürgische Sagen*, 253. (Târpiu Blăjeni – [jud.] Bistrița-Năsăud).
 a. În Mințiu, odinioară localitate germană, a existat o mânăstire ale cărei temelii se mai văd și azi. A fost distrusă de locuitorii orașelor Bistrița și Valdorf, care au jefuit-o.
 b. O familie a devenit bogată cu această ocazie, deoarece un strămoș de-al lor a dus acasă o pungă plină cu aur.
 c. La jumătatea drumului, între Valdorf și Ioad [Iod?], a fost o mânăstire și nu departe de ea un sat, Crind, de care depindea această mânăstire.

15574. Mânăstirea Nămăiești

Este atestat în Muntenia.

1. *De când e Mânăstirea Nămăiești*. Rădulescu-Codin, *Din trecutul nostru*, 51.
 a. De mult, trăia un cioban care-și păștea oile sus pe piatră, ducând o viață liniștită și cântând din caval. Într-o noapte, a visat o fecioară care i-a spus să sape în piatra pe care dormea și va găsi o bisericuță, iar în ea o icoană făcătoare de minuni. Apoi să se apuce să facă o biserică închinată Fecioarei.
 b. Ciobanul speriat, a întrebat-o cine este și ea a spus că e Maica Domnului. Pentru binele lui și al neamului românesc, s-o asculte. Apoi a pierit ridicându-se spre cer într-o lumină orbitoare.
 c. Povestind visul celor din sat, s-au apucat tineri și bătrâni să sape în acea piatră. Au descoperit o mică peșteră și icoana. Au făcut apoi biserica, frumos zugrăvită, în care au așezat icoana.
 d. Din pricina războiului și loviturilor de tun, biserica a fost dărâmată. A ars totul din jur și numai icoana a scăpat. Pe acel loc s-a făcut o mânăstire, unde icoana a fost pusă la loc de cinste.

15575. Mânăstirea Neamțu

Este atestat în Muntenia.

1. *Mânăstirea Neamțu*. BĂRĂGAN, 1934, nr. 10, 16 (Stănești Lunca – Drăgășani / [jud.] Vâlcea).
 a. Un neamț, căpătând învoirea să vie cu turmele la pășunat prin acele locuri, a căutat să scoată cu un cârlig lemnele ce treceau pe apa Ozana, pentru a-și face o colibă. El a găsit și o scândură pe care era zugrăvită Maica Domnului.
 b. Întâi a întrebuițat-o ca icoană, apoi și-a vândut oile și a făcut mânăstirea. A pus acolo icoana despre care se spune că este făcătoare de minuni.

15576. Mânăstirea Pângărați

Este atestat în Moldova.

1. *Mânăstirea Pângărați*. Calmuschi, *În Munții Neamțului*, 131.
 a. Așezată pe coasta muntelui, în stânga Bistriței și a șoselei, mânăstirea a fost, la început, o sihăstrie făcută în anul 1432 de călugărul Simion de la Mânăstirea Bistrița.
 b. Actuala mânăstire a fost făcută în 1560, pe locul vechii sihăstriei, de Alexandru Lăpușneanu.

15577. Mănăstirea din Proștea

Este atestat în Transilvania.

1. *Die Propstei von Propstdorf* (Centrul mănăstiresc din Proștea). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 282.

a. În Proștea se afla pe vremuri un centru mănăstiresc. Locuitorii vizitau uneori mănăstirea din satul apropiat, Axente Sever (Mediaș).

15578. Mănăstirea Putna

Este atestat în Moldova.

1. *Die Mauer-Risse* (Crăpăturile din ziduri). Staufe-Simiginowicz, **Volkssagen**, 123.

a. În zidurile Mănăstirii Putna se văd niște crăpături.

b. În jurul Mănăstirii, în păduri, locuiau pe vremuri niște hoți sub conducerea lui Darie. Hotărând ei să fure averile Mănăstirii, în momentul când încercau să pătrundă acolo, pământul s-a cutremurat și zidurile au crăpat.

c. Hoții, socotind că este un semn ceresc, au fugit și nu s-au mai atins de Mănăstire. Crăpăturile au fost lăsate drept amintire.

15579. Mănăstirea Sf[ânta] Ana

Este atestat în Transilvania.

1. *Mănăstirea Sf[ânta] Ana*. FREAMĂT NĂS., 1938, nr. 1, 6.

a. Fiica preotului ortodox din Rohia, fiind un suflet curat, când s-a urcat la ceruri, a cerut lui Dumnezeu să arate lumii un loc sfânt de închinăciune. Dumnezeu s-a arătat în vis preotului, indicându-i locul unde trebuie făcut altarul mănăstirii, care a fost zidită în anul 1923.

15580. Mănăstirea Sf[inte]i Fevronia și [a] Sf[ântului] Tudor

Este atestat în Moldova (?)

1. *Fevronia și Tudor*. CONV. LIT., 1868-1869, 77.

a. În părțile cele mai sălbatice ale Carpaților se văd urmele unei biserici închinată Sf[inte]i Fevronia și Sf[ântului] Tudor.

b. Amândoi au fost născuți într-un orășel la poalele Carpaților. Se iubeau din copilărie și părinții erau de acord să se căsătorească.

c. La vârsta de 16 ani, Fevronia a intrat la mănăstire. Tudor, cuprins de disperare, s-a dus travestit în călugăr s-o mai vadă o dată. I-a spus că nu poate trăi fără ea și a hotărât să se sinucidă. Fevronia l-a convins să se ducă să lupte pentru mormântul lui Iisus și vor fi împreună în viața viitoare.

d. Tudor a ascultat-o și a făcut minuni de vitejie. Visând-o într-o noapte pe Fevronia mireasă, chemându-l să nu se mai despartă de ea, a pornit spre casă.

e. La mănăstire, a găsit-o pe Fevronia moartă. A căzut și el mort, alături de ea. Au fost înmormântați împreună, iar pe mormântul lor au crescut doi brazi, dintr-o singură rădăcină. Freamătul lor se auzea ca două glasuri blânde.

15581. Mănăstirea de la Soveja

Este atestat în Moldova. S-au identificat 3 variante identice.

1. *Mănăstirea de la Soveja*. Hârnea, **Popa Șarban**, 13. Republicată: *Legenda Mănăstirii Soveja*. CĂMIN., 1931, nr. 3, 3.

2. *Mănăstirea de la Soveja*. IZVORAȘUL, 1931, nr. 10, 165.

3. *Mănăstirea de la Soveja*. CAL. IZVORAȘUL, 1932, 97.

a. Prin Vrancea trăia un călugăr bun și blând, numit ieromonahul Partenie. El venea de la Bisericiani, se oprise mai sus de satul Țițești și, la locul zis Babe, făcuse un schit.

b. În acel timp, se războia Vasile Lupu cu Matei Basarab, domnul

Munteniei, împotriva căruia a venit cu oaste și ajutor unguresc. A jefuit Muntenia, iar schitul de la Babe a fost prădat de toate odoarele. Călugării au fost izgoniți.

- c. Călugărul Partenie s-a plâns lui Matei Basarab. Acesta i-a dăruit bani, pământ și veșminte de biserică. Călugărul a cumpărat un vad lângă Țifești și a clădit mori.
- d. A stabilit loc pentru biserică sub Muntele Zboina, la obârșia Șușiței, pe pâraul Dragomirnei și a clădit schitul căruia i-a închinat toate viile vechiului schit de la Babe și morile din Țifești.
- e. Când domnii celor două țări s-au împăcat, Vasile Lupu a făcut Mănăstirea Stelea la Târgoviște, iar Matei Basarab, în cinstea bătrânului călugăr Partenie, a refăcut schitul într-o măreață mănăstire de cărămizi, de la Soveja.

15582. Mănăstirea Sucevița

Este atestat în Moldova.

1. *Zidirea Mănăstirii Sucevița*. (D. Dan), ȘEZ., 1898-1899, (V), nr. 2, 17. (Straja – Rădăuți / [jud.] Suceava). Republicată: **Scrierile**, 27.
 - a. Pe pâraul Sucevița se află încă din timpuri străvechi o bisericuță din lemn, înălțată de pustnicii retrași acolo.
 - b. Pe vremea Mitropolitului Moldovei, Geoge Movilă, s-a înălțat o mănăstire mare din lemn, cu învoirea domnului Țării, Petru Șchiopul.
 - c. În acel timp a venit acolo o tânără cu un car cu bivoli, care s-a legat să care piatra și materialul necesar pentru un lăcaș zidit. A cerut în schimb ca, după moarte, să fie îngropată în biserica cea nouă, în locul ctitorilor.
 - d. Ea a cărat material zi și noapte, timp de 30 de ani. Lumea credea că femeia voia să-și ispășească astfel un păcat.
 - e. După moartea ei, soborul bisericesc a găsit că nu e potrivit locul s-o îngroape în biserică, dar chipul ei, cioplit în piatră, l-au așezat pe un turn al zidurilor ce înconjoară mănăstirea.

15583. Mănăstirea Sucevița și Fecioara

Este atestat în Moldova.

1. *Der Fresko-Maler* (Pictorul de fresce). Staufe-Simiginowicz, **Volkssagen**, 30.
 - a. Mănăstirea Sucevița a fost construită de Ieremia Movilă. În criptele ei sunt multe morminte ale acestei case domnești.
 - b. Când s-a terminat construcția, după o lungă căutare a unui pietrar care s-o împodobească cu fresce, s-a găsit unul care a pus condiția să nu se apropie nimeni de biserică cât timp va lucra.
 - c. Când picta zidurile exterioare, a coborât Maica Domnului cu un înger, să vadă opera. Pictorul s-a speriat și a leșinat. A căzut de pe schelă și a murit, iar pictura a rămas neterminată.

15584. Mănăstirea Teodorenii

Este atestat în Moldova.

1. *Biserica din Burdujeni [înutul] Botoșani*. I. CREANGĂ, 1917, nr. 1-12, 84.
 - a. Pe locul actualei biserici, era, cu 100 de ani înainte, o biserică din lemn, construită de Ștefan cel Mare. Acolo a fost surghiunit un mitropolit care s-a opus la cununia lui Vodă, cu fiica Domniței Maria, cea răpită din Țara Muntenească.
 - b. Locul a trecut în stăpânirea lui Ion Purice Movilă, care a adunat material pentru o biserică de piatră. Fiul său Teodor, a clădit-o, de unde și numele de Mănăstirea Teodorenii.

15585. Mănăstirile Vodița și Tismana

Este atestat în Muntenia

1. *Sf[ântul] Nicodim și zidirea Mănăstirilor Vodița și Tismana*. Rădulescu-Codin, **Legende**, 60. (Vârciorova – Tr. Severin / [jud.] Mehedinți).
 - a. Sf[ântul] Nicodim, frate cu un domn al Serbiei, locuia într-o vreme în țara turcească. El își petrecea viața în post, rugăciuni și fapte bune. Într-o noapte, o vedenie i-a apărut în vis și i-a spus să se ducă în țara românească, la un loc numit „Pișetori“ și să zidească o mănăstire, dacă vrea să fie plăcut lui Dumnezeu.
 - b. Sf[ântul] a ajuns în satul Techia, din Serbia, în fața Orșovei. Neavând cu ce trece Dunărea, s-a rugat lui Dumnezeu, a întins rasa lui pe apă și a trecut.
 - c. A ajuns în Valea Vodiței, unde a dat de mai multe ape. Crezând că acela este locul din vis, a făcut Mănăstirea Vodița.
 - d. Peste un timp, vedenia repetându-i porunca, a pornit prin munți și a poposit la o văduvă în satul Tismana. Copilul acesteia, venind acasă cu porcii, a spus că a fost la „Pișetori“ (cascadă).
 - e. A plecat cu copilul în acel loc și au început să facă mănăstirea, în care timp nu au mâncat. Când copilul plângea de foame, îl puneau să-și apese piciorul pe picioarele Sf[ântului] și să se uite în sus și-i pieria foamea. Sf[ântul] a mai trăit un timp după terminarea mănăstirii.

4. Schiturile 15589–15593**15589. Schitul Ciocan**

Este atestat în Muntenia.

1. *Schitul Ciocan*. Rădulescu-Codin, **Din trecutul nostru**, 87.
 - a. Prin părțile Câmpulungului trăia un boier vestit care se numea Nicolae Ispravnicu. Năvălind odată tătarii, s-a dus spre apus, până pe dealurile înalte ale Ciocanului pe unde se aflau codrii mari și a stat pe piscul cel mai înalt, până a trecut urgia.
 - b. Rămânând acolo, a zidit în coasta piscului o bisericuță și vreo câteva chilii, unde s-au adunat călugării și de la alte schituri.
 - c. Boierul s-a călugărit, luând numele de Nifon. Când a murit, după dorința sa, a fost înmormântat în tinda bisericeții. Aici, veneau mai târziu să se adăpostească mulți români, pentru a scăpa de jafurile funcționarilor greci.

15590. Schitul Durău

Este atestat în Moldova.

1. *Schitul Durău*. Calmuschi, **În Munții Neamțului**, 94.
 - a. Schitul Durău a fost făcut de călugării care locuiau prin partea locului. Biserica actuală este zidită în 1835.

15591. Schitul Golești

Este atestat în Muntenia.

1. *Călugării de la Schit*. Rădulescu-Codin, **Cal de zmeu**, 60. (Schitu Golești – [jud.] Argeș).
 - a. Pe vremuri erau la Schit mulți călugări. Furând odată lemne de foc din pădure, au fost pârâți, judecați și osândiți greu. De-accea au plecat și au blestemat schitul să n-aibă parte de popi, de oameni mari și de orice s-ar ruga. Și așa a fost.
 - b. Din acei călugări a rămas la Schit numai unul nebun. Cum intra în biserică, cânta, striga și așa își făcea slujba. Mai avea obiceiul că rodea cărbuni aprinși și-i plăceau femeile.

15592. Schitul Hangu

Este atestat în Moldova. S-au identificat 2 variante.

1. *Schitul Hangu*. Calmuschi, **În Munții Neamțului**, 92.
 - a. Schitul Hangu este așezat la o oră depărtare de Răpciuni, pe pâraul Schitului (și a fost făcut de Barnovski V. V., în anul 1649).
 - b. Hatmanul Gheorghe, fratele lui Vasile Lupu, l-a reparat și l-a înzestrat cu moșii. La începutul secolului XIX, Protosinghelul Gavril a făcut mai multe îmbunătățiri.
2. *Schitul Hangu*. Calmuschi, **În Munții Neamțului**, 91.
 - a (și a fost făcut de un sihastru, Silvestru, dintr-un frasin în care el a locuit mult timp).

15593. Schitul din Muntele Obârșia

Este atestat în Muntenia.

1. (Fără titlu). ANAL. ECONOM., 1860, nr. 3–4, 120.
 - a. În Muntele Obârșia, sub o stâncă, se afla în vechime un schit de călugări. Ei se îngrijeau de cu vară de cele necesare, pentru că până în luna mai nu mai puteau circula spre sat fiind foarte departe.
 - b. Pe sub stâncă este o peșteră al cărei fund nu s-a putut cerceta, de la un anumit loc, aerul fiind irespirabil.
 - c. Pe vremuri a trăit în această peșteră un pustnic, pe un pod de piatră care se vede și azi. Pustniucul a dispărut imediat ce oamenii au dat de el. Mai târziu, s-a făcut schitul.

VII. Crucile 15603–15610**15603. Crucea din Bagiurea**

Este atestat în Moldova.

1. *Bagiurea*. Filipescu, **Dicționar geogr. Dorohoi**, 5.
 - a. Satul Bagiurea, numit în trecut și Voicăuți, are o vechime de mai bine de 300 de ani.
 - b. Paharnicul Grigoraș Cristea, locuitor din Sulița, era ocolaș. Având poruncă de la domnie să ardă casele molipsite de ciumă, trebuia să ardă și casa lui Hasan, căpetenia unei puteri de turci, bănuită a fi molipsită, pentru că murise o fată acolo.
 - c. Fata a primit 200 de lei de la un om care a fost bolnav de ciumă, și reprezenta prețul unei perechi de boi pe care i-a cumpărat de la tatăl ei. Astfel a preluat boala.
 - d. Grigoraș, a dat foc casei turcului. Acesta, văzând focul de pe cealaltă parte a Prutului, a alergat să-și salveze bunurile și l-a împușcat pe ocolaș.
 - e. Soția acestuia l-a îngropat la Sulița. Pe locul unde a fost împușcat, a pus o cruce pe care scria: „Aici au împușcat turcii pe Grigoraș Costea Paharnicu, în vremea ciumei“.

15604. Crucea din Capota

Este atestat în Moldova.

1. (*Crucea fata moartă*). (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4549, f. 70 (Fundu Răcăciuni – [jud.] Bacău).
 - a. În anul 1426, o fată din satul Capota, fiind urmărită de tătari, a fugit până la o surpătură de unde s-a aruncat în apă. Acolo s-a ridicat o cruce.

15605. Crucea de lângă Negostina

Este atestat în Transilvania.

1. *Auf dem Kreuzwege* (Pe drumul Crucii). Staufe-Simiginowicz, **Volkssagen**, 86.

- a. Un om din Siret se întorcea noaptea din satul Negostina. La o răscruce de drum, a întâlnit un omuleț care l-a dus cu o forță necunoscută prin mari depărtări. Când s-a făcut ziuă, omul era din nou la răscruce, obosit la maximum.
- b. În amintirea acestei întâmplări s-a pus o cruce în acel loc.

15606. Crucea de pe Muntele Ruina

Este atestat în Moldova.

1. *Der Herzbrunnen* (Fântâna inimilor). Staufe-Simiginowicz, **Volkssagen**, 1.
 - a. Pe Muntele Ruina, în regiunea Siret, se mai văd și azi urmele unui castel. O piatră rotundă acoperă fântâna în care tătarii aruncau inimile victimelor, drept dar zeilor.
 - b. Azi o cruce amintește aceste evenimente îndepărtate.

15607. Crucea rătăcitului

Este atestat în Moldova.

1. *Der Verirrte* (Rătăcitul). Stausfe-Simiginowicz, **Volkssagen**, 7.
 - a. Pe vremuri, se întindea o pădure imensă pe Muntele Ruina de lângă Siret, unde s-a rătăcit un om din Siret.
 - b. Au trecut anii fără să poată ieși de acolo și după 20 de ani, pierzând orice speranță, s-a pregătit să moară. A făcut o cruce pe care a înfipt-o în pământ și nu mult după aceea a murit.
 - c. Mulți ani mai târziu, au pătruns oameni în pădure. Au găsit crucea și cadavrul celui rătăcit. Era atât de bine păstrat, încât a fost recunoscut drept omul dispărut din Siret.

15608. Crucea Sf[ântului] Petru

Este atestat în Muntenia.

1. (*Legenda crucii Sf[ântului] Petru*). (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4555, f. 234. (Balta – Baia de Aramă / [jud.] Mehedinți).
 - a. Sf[ântul] Petru, călătorind pe la Gura Văii, a ajuns aproape de Vârciorova, unde a pus o cruce de piatră numită „Crucea Sf[ântului] Petru“.

15609. Crucea de pe Valea Bădenilor

Este atestat în Muntenia.

1. *Crucea de pe Valea Bădenilor*. Rădulescu-Codin, **Din trecutul nostru**, 159.
 - a. Pe Valea Bădenilor este o cruce ridicată de un egumen al Mănăstirii Câmpulung. Valea care trece pe lângă cruce și dă în Văleanca, se numește Valea Chilieii.
 - b. Acolo sunt multe oseminte, fiindcă s-a dus o luptă crâncenă între români și turci. Pe locul unde au fost îngropați morții, s-a ridicat o biserică.

15610. Crucea de pe Valea Bădenilor ridicată în locul unei biserici

Este atestat în Muntenia.

1. *Crucea de pe Valea Bădenilor*. Rădulescu-Codin, **Din trecutul nostru**, 159.
 - a. Biserica din Valea Bădenilor a fost un metoh (casă mănăstirească de găzduire) al mănăstirii din Câmpulung[-Muscel]. Crucea de acolo a fost ridicată în locul bisericii, pe o moșie ce i-a aparținut mănăstirii din Câmpulung[-Muscel].

VIII. Drumurile 15620–15623**15620. Drumul „Podul regelui“**

Este atestat în Transilvania.

1. *Königsbrücke* (Podul regelui). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 275.
 - a. Dincolo de trecătoarea Bran, la două ore de „Cruce“, se află ruinele unui castel construit de turci. Un drum lung din lemn, ca un pod, duce la vale.
 - b. Acest drum se numește „Podul regelui“. Locuitorii din Ghimbav îl cunosc bine, având dreptul din cele mai vechi timpuri să-și ție acolo turmele.
 - c. Nu se știe nici de unde-i vine numele, nici dacă a fost construit de un rege.

15621. Drumul de la Roman

Este atestat în Moldova.

1. *Drumul pe sub pământ de la Roman la Smerendava*. (T. Pamfile – Pov. pop. rom.), B.A.R., ms. 5093, f. 64. (Cotu Vameș – Roman oraș / [jud.] Neamț)
 - a. Fiind expuși mereu primejdiei, negustorii din Roman, împreună cu Vlădica, au făcut un drum pe sub pământ de la Sfânta] Episcopie din Roman, până dincolo de Siret, la cetatea Smerendava (care e la Gâdinti și se mai vede și azi).
 - b. De-aici negustorii ieșeau în codru și scăpau de tătari, turci sau polonezi.

15622. Drumul lui Ștefan Vodă

Este atestat în Moldova.

1. (Fără titlu). Antonovici, **Istoria com. Bogdana**, V.
 - a. Pe coama ascuțită a dealului Racovii, se află și azi urmele unui drum vechi, căruia oamenii îi spun „Drumul lui Ștefan Vodă“. Pe acest drum umblau mai de mult și poștele.
 - b. Drumul coboară de pe „Coama Porcului“ prin pădurea Chițocului, ieșind la podul Harapului. De acolo merge spre Vaslui sau spre Iași, pe vechiul drum, pe la Bordea.
 - c. În partea de nord a dealului „Coama Porcului“, mai la vale, în pădurea Chițocului, se află un loc mai ridicat numit „Scaunul Tâlharului“ sau „Scaunul lui Verdeș“.

15623. Drumul lui Traian

Este atestat în Muntenia.

1. *Drumul lui Traian*. IZVORAȘUL, 1931, nr. 5–6, 73. (Hinova – Tr. Severin / [jud.] Mehedinți).
 - a. Drumul lui Baba Novac, cum i se mai spunea Drumului lui Traian, mergea în jos de șoseaua care duce de la Tr. Severin la Vânju Mare și trecea prin Hinova.
 - b. Drumul a fost șters de ape. Pe alte locuri au luat pietriș, pietre, bucăți de cărămidă și au așternut pe alt drum mai sus de cel vechi.
 - c. Acest drum ducea pe la pichetul de grăniceri, apuca pe vale, în sus spre răsărit, prin satul Nicovăla, apoi prin Cârjei și ieșea către Broscari, luând-o în jos către Rozova.

IX. Familiile 15633–15637

15633. Familia Bertless

Este atestat în Transilvania.

1. *Woher die Bertless und Bistritz gekommen sind* (De unde au venit familiile Bertless și Bistrițeni). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 365.
 - a. Când au năvălit tătarii ultima oară în Iaad, erau acolo doi frați. Unul

din ei a gonit vitele, celălalt a omorât albinele, a ascuns o parte din miere și o altă parte a luat-o cu el.

- b. Când a ajuns în ascunzătoare, fratelui săi îi scăpase o vacă. În timp ce căuta s-o gonească, a fost prins de tătari, legat de un cal și dus la munte.
- c. El a făcut legământ că de va scăpa cu viață, nu se va mai duce la nici o petrecere. Când a scăpat, a ajuns argat la Bistrița. Cu toate că cei din sat îl sileau să revie căci avea totul pregătit să-și facă o casă, el a refuzat. S-a căsătorit în Bistrița unde urmașii lui mai trăiesc și astăzi.

15634. Familia Cinculeștilor

Este atestat în Moldova.

1. *De unde se trag averile Cinculeștilor.* (T. Pamfile – **Fără titlu**), B.A.R., ms. 5094, f. 338.
 - a. Bunicul fraților Cincu, tatăl lui Anton Cincu, Tudoran, era omul de credință a lui Conache. Acesta fiind burlac, a trăit o viață de desfătări, plimbându-se pe la Paris iar Tudoran îi administra toate bogățiile.
 - b. I-a vândut cirezile și vitele, spunând că le-au prădat ienicerii. Boierul a dat ordin să fie legat de un stâlp [și să-l lase] pradă tântarilor.
 - c. Când a venit o slugă cu mătura să-l curețe, el i-a cerut să nu facă acest lucru pentru că vor veni alți tântari mai flămânzi.
 - d. Când a murit boierul Conache, Tudoran l-a ținut trei zile în casă, până a cărat banii și bijuteriile.
 - e. A murit și el repede, iar urmașii lui s-au întins treptat, până ce au cumpărat moșiile răposatului boier Conache.

15635. Familia Văcăreștilor

Este atestat în Moldova.

1. *Neamul Văcăreștilor.* (T. Pamfile – **Fără titlu**). B.A.R., ms. 5094, f. 230.
 - a. Un vâcar, păscând bivoli, a găsit o comoară, pe care un bivoli o dezgropase cu coarnele.
 - b. A trecut în rândul boierilor și unul din urmașii săi era să fie ales domn după Cuza Vodă.

15636. Familia Vladu

Este atestat în Transilvania.

1. *Date.* Papahagi, T., **Graiul și folclorul Maramureșului**, 157.
 - a. Familia Vladului este veche în Siliștea, unde erau numai români. Prin 1859 era un singur evreu, numit Maica. Și de atunci au început să vină mulți evrei.

15637. Familia Wöprich

Este atestat în Transilvania.

1. *Wöprich von Hafensprung* (Familia Woprich din Hoghiag). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 343.
 - a. O familie de țărani din Hoghiag se numește Wöprich. A căpătat titlul de noblete de la prințul Apafi, care își avea reședința prin apropiere.
 - b. Odată, au venit la casa lui Wöprich doi călăreți unguri, sub pretextul de-ași aprinde pipele. Aflând că nu știe ungurește, au vorbit de complotul împotriva prințului. Wöprich l-a anunțat pe prinț care a trimis oameni și a prins pe complotiști.
 - c. Prințul l-a chemat la masă și l-a copleșit cu daruri. Nobilii, vrând să rădă de el, l-au chemat la o vânătoare de iepuri. El a venit cu o sabie, singura armă pe care o avea și a reușit să prindă un iepure. Prințul i-a acordat titlul de noblete.

X. Fetele bisericesti 15647–15672

1. Călugării 15647

15647. Călugării capelei Bisericii din Saschiz

Este atestat în Transilvania.

1. *Die Mönche an der Kapellenkirche in Kaisd* (Călugării din capela bisericii Saschiz). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 313. (Bodendorf?)
 - a. Pe vremea când Saschiz era în întregime catolic, se aflau acolo mai multe biserici ale căror urme se mai văd și azi. Călugării de la capela bisericii din Saschiz au săvârșit o faptă îngrozitoare.
 - b. În fiecare an dispărea câte o fecioară, fără să i se mai dea de urmă. S-a întâmplat ca un om să adoarmă în biserică și să fie încuiat acolo. Noaptea, a văzut doi călugări care purtau o față leșinată și legată la gură. Au aruncat-o sub podeaua de unde au ridicat niște scânduri, apoi le-au potrivit la loc.
 - c. Recunoscând-o pe fata judecătorului, i-a dat de veste acestuia. Biserica a fost împresurată și toate fetele dispărute au fost găsite la un loc, moarte. De atunci nu mai sunt călugări în acea localitate. Iar din capelă nu se mai văd decât urmele unui zid.

2. Episcopii 15651–15652

15651. Episcopul în inspecție

Este atestat în Muntenia.

1. *O vorbă care deslușește tot*. Ispirescu, **Snoave**, 74.
 - a. Un episcop în inspecție, furios că într-un sat nu a fost întâmpinat cum trebuie și nu s-au tras clopotele, a întrebat pe preotul satului care este motivul acestei primiri. Preotul i-a povestit că nu au clopot din cauza sărăciei.
 - b. În duminica următoare s-a auzit în sat răsunând clopotele bisericii și oamenii au aflat că au și o școală.

15652. Episcopul Dosoftei

Este atestat în Moldova.

1. *Episcopul Dosoftei și Ciotău*. (D. Dan), ȘEZ., 1901, 137. (Straja – Rădăuți / [jud.] Suceava).
 - a. Episcopul Dosoftei, ducându-se într-o zi la Rădăuți să asculte slujba, i-a plăcut cum a slujit preotul. Dascălului Ciotău, despre care se spunea că este tobă de carte, nu i-a plăcut pentru că nu se înțelegea ce spune.
 - b. L-a întrebat pe dascăl dacă are într-adevăr cărți multe, cum se spune, în care scrie ce va fi și l-a chemat cu ele la episcopie.
 - c. Ciotău a venit și a citit episcopului că va veni într-o zi un stăpânitor încălțat în fier și îmbrăcat cu haine negre spintecate. Că se vor înălța case ca curțile, fereste ca ușile, se va judeca tatăl cu feciorul, că vor fi casele ferecate, un car va umbla singur în văzduh și altele. Episcopul uimit, i-a cerut iertare și i-a dăruit bani cu care să-și cumpere și alte cărți.

3. Mitropoliții 15656

15656. Mitropolitul Veniamin

Este atestat în Transilvania.

1. *Mitropolitul Veniamin. Întâmplări din viața Domnitorilor*, 68.
 - a. Mitropolitul Veniamin a crescut pe socoteala sa și a trimis la învățătură

- prin țări străine, doi fii de preoți. Le-a dat apoi slujbe, pe vremea când numai boierii mari aveau dreptul la învățătură.
- b. Boierii s-au dus la Mitropolit, amintindu-i că e vlăstarul familiei boierești Boldur, și de aceea trebuie să-și sprijine clasa. Veniamin a răspuns că este și părinte al bisericii și al neamului, că are datoria să ajute pe toată lumea și că aleșii lui Dumnezeu sunt toți cei care se pot ridica prin învățătură și purtare.
 - c. Boierii i-au mai spus că ridicând doi fii de popă a făcut o nedreptate celorlalți. Mitropolitul a răspuns că va repara această greșală deschizând un seminar pentru educarea fiilor de popă, ca să nu se plângă boierii că a îndemnat la carte numai doi din ei. Și boierii au plecat furioși.

4. Preoții 15660–15672

15660. Faptele urâte ale unor preoți

Este atestat în Muntenia.

1. (Fără titlu). (D. Ștefănescu – **Credințe**). A. I. F., ms. 86, III (Nepaginat).
 - a. Pe vremuri, popii erau lipsiți de cultură, lacomi și zgârșiți. Un popă din satul Grindași (jud. Ialomița), umblând cu botezul cu dascălul, când intra într-o casă, începea să șchiopăteze și să se vaiete că-l doare șoldul, ca să priceapă gazda și să-i dea șoldul porcului. O femeie i-a spus că nu-i dă, pentru că are multe guri de hrănit.
 - b. În satul Meteleul (jud. Buzău), un popă, chemat la un mort la o stână, a plecat să-l ducă la cimitir. Fiind călare, cu cădelnița în mână, a zărit un iepure și a pornit să-l prindă. Cum nu a reușit, la înapoiere a întreat unde e mortul, spunând că în timpul cât el s-a dus după iepure, mortul s-a dus dracului.

15661. Preotul viclean

Este atestat în Muntenia.

1. (Fără titlu). Maican, **Glume**, 16.
 - a. La alegerea învățătorului, popa care era și director școlar, a explicat profesorilor că la fiecare 5 ani i se va urca leafa învățătorului, până va ajunge la o anumită sumă cu care va fi pensionat. Oamenii l-au dușmănit pe învățător ca pe un om căruia îi vor da leafă și când nu va mai munci.
 - b. Nici popa cel viclean, care crezuse că toată nemulțumirea va cădea asupra învățătorului, nu a scăpat mai ușor și oamenii l-au înfruntat mereu.

15662. Preotul isteț

Este atestat în Moldova.

1. *Piele de oaie, ori blană de vulpe*. Hârnea, **Polojănii**, 3 (Prahuda – Focșani / [jud.] Vrancea).
 - a. Un popă bătrân de țară, îmbrăcat cu o bundă de oaie, a mers la R[âmnicu] Sărat după treburi. Acolo l-au văzut niște popi de oraș, spilcuiți și îmbrăcați în blănuri de vulpe.
 - b. Unul din ei, vrând să rătă de popa de la țară, l-a întreat dacă nu se teme că spurcă biserica cu haina de oaie. Cel interpelat a răspuns că oaia este mai curată decât căteaua de vulpe.

15663. Ultimul preot sas

Este atestat în Transilvania.

1. *Vom letzten sächsischen Pfarrer in Irrgang* (Despre ultimii preoți sași din Irrgang). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 361.
 - a. Războiul și ciurma au pustiit mica comună săsească Irrgang (?) și

preotul s-a făcut rotar, din lipsă de ocupație și venituri. El lucra toată săptămâna, bea duminica și făcea în fiecare zi o roată. Când erau gata 6 roți, știa că a doua zi este duminică.

- b. Odată, pe când se bucura că este gata a șasea roată, deci că e duminică a doua zi, a venit episcopul în inspecție și l-a găsit la lucru duminica. Nelucrând luni, încurcase socotelile și a șasea roată era gata duminică. El a fost ultimul preot sas din acest sat.

15664. Popa Mircea și bradul lui

Este atestat în Moldova.

1. *Bradul lui popa Mircea*. Hârnea, **Taine de codru**, 7.

- a. Într-o minunată poieniță, la poalele Muntelui Bălosu, din ținutul Vrancei, poposeau la umbra unui brad, numeroase turme și oameni care le suiau la munte. Printre turme era și aceea a popii Mircea.
- b. Acolo mâncau în mare veselie, iar popa Mircea, rezemat de trunchiul bradului, se ruga și-i mulțumea lui Dumnezeu că l-a învrednicit să mai stea la umbra copacului. Apoi popa blagoslovea și plecau.
- c. Bradul acela era punctul de orientare la urcuș și coborâș al ciobanilor vrânceni. În timpul războiului a fost doborât. Acest lucru i-a îndurerat pe oameni, care arătau adesea locul unde a fost odată bradul lui popa Mircea.

15665. Cele 10 porunci

Este atestat în Muntenia.

1. *Din vremea fanarioților*. CAL. SĂT., 1924, 68.

- a. Pe vremea fanarioților, românii erau jupuți de biruri de către aceștia. Turcii le luau tribut, iar rușii, nemții și turcii se războiau pe pământul românesc și-i puneau pe români la treburi grele, de piereau împreună cu vitele lor.
- b. În timpul unei ocupații rusești, un comandant rus, care conducea o tabără pe malul Dunării, a văzut un țăran chipeș, cu barbă mare. Aflând că este preot, i-a cerut să-i spună cele 10 porunci. Preotul a înșirat porturile unde au poruncă să ducă podvezile, spunând că cele 10 porunci adevărate le-a uitat, de când i-au pus și pe preoți la cărat. De-atunci au fost scutiți preoții de podvezi. Cf. Tip. **15023**.

15666. Popa Onofrei

Este atestat în Muntenia.

1. *Popa Onofrei și pitacul lui Vodă*. Urechia, V. A., **Legende române**, 238.

- a. Un domn rău a interzis, sub pedeapsă de moarte, mutarea din locuință în ziua de Sân Medru. Oamenii care aveau motive să se mute, s-au dus la învățatul părinte Onofrei să-i descurce.
- b. Popa le-a spus să vie în acea zi la biserică, cu carele încărcate de avutul lor. Când Vodă a aflat, a trimis vorbă popii să vie la el, dar popa i-a răspuns că Dumnezeu e mai mare decât Vodă, deci să aștepte să termine slujba.
- c. Vodă, a venit mânios la biserică și popa i-a spus că oamenii se mută acolo, pentru că acest lucru nu l-a interzis legea domnească. I-a mai povestit că Sf[ântul] Petre s-a plâns lui Dumnezeu de legea lui Vodă și Dumnezeu i-a poruncit să facă ordine.
- d. Popa a mai aruncat apoi dintr-o basma niște melci și a spus că Dumnezeu a dat melcilor case [să le]¹ poarte în spate, dar oamenilor nu. Lui Vodă, fiindu-i frică de biserică, a plecat furios. A căzut mai târziu domnitorul într-o groapă și așa au scăpat și popa și oamenii de mânia lui.

1. În text: „s-o“ (n. ed.).

15667. Preotul din Sălaj

Este atestat în Transilvania.

1. *Der vierte deutsche Pfarrer von Hadad*. Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 398.
 - a. Datorită unor împrejurări, Sălajul a devenit în scurt timp mare și a angajat preot. Georg Thellemann a fost al patrulea preot, venit din Brașov.
 - b. Având darul beției, se certa mereu cu boierul moșiei. Într-o zi, când se-ntorcea de la slujbă, a fost prins de slujitorii moșierului, pus în cătușe și dus la Zalău.
 - c. Petrecut cu mare tristețe până la marginea satului de enoriași, preotul și-a luat rămas bun de la ei. Le-a spus, între altele, că cătușele lui se vor transforma în aur.
 - d. Eliberat după scurt timp, a plecat într-o comună mică, unde a murit în sărăcie. Familia lui a făcut proces moșierului și a căpătat despăgubire o sumă importantă de aur.

15668. Preotul Saterius

Este atestat în Transilvania.

1. *Georg Saterius und sein Zögling* (George Saterius și învățăcelul lui). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 362.
 - a. Georg Saterius, care a murit în anul 1728, era preot evanghelic. Cunoscut ca învățat transilvănean, în timpul studiilor sale a fost preceptor în casa unui preot evanghelic, unde medita un băiat și o fată. Fata ar fi fost Ecaterina, Țarina Rusiei.
 - b. Familia Sachsenheim, urmașii lui Saterius, înnobilați de unguri în 1791, mai păstrează niște plăsele de cuțit din os alb, căpătate de profesor de la eleva sa.

15669. Preotul din Șusterița

Este atestat în Transilvania.

1. *Die Ringsmauer des Pfarrhofes von Hammersdorf* (Zidul înconjurător al curții din Șusterița). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 331.
 - a. Pe vremuri, locuința preotului din Șusterița era foarte sărăcăcioasă și împrejmuțată de un gard de mărăcini.
 - b. Trecând prin sat un personaj princiar și recunoscând pe preot, care-i fusese coleg de universitate, prințul a cheamt pe reprezentantul comunei și i-a dat ordin ca în 20 de zile să construiască un zid adevărat.

15670. Hirotonisirea preoților

Este atestat în Muntenia.

1. *A se face popă la Dii*. Zanne, **Proverbele românilor**, VI, 78 (Ștefănești – Drăgășani / [jud.] Vâlcea).
 - a. Pe vremuri, Vlădica de la Dii hirotonisea în schimbul pungilor cu galbeni, pe oricine voia să fie popă, chiar dacă acela nu știa decât *Tatăl nostru*.
 - b. De multe ori nici nu vedea omul la față. Dacă preopinentul trimitea punga cu galbeni din vreme, căpăta cartea de preot.

15671. Obiceiul botezului la „zintăi“

Este atestat în Muntenia.

1. (Fără titlu). Wartic, **101 de mici istorii**, 70.
 - a. O femeie dintr-o mahala îndepărtată se plângea popii că nu vine pe strada ei la „zintăi“, pentru a alunga pe necuratul prin botez. Popa-i răspunse că nu poate bate atâta drum pentru un gologan.
 - b. Intrând popa în casa unui tânăr luminat, acesta-i spuse că asemenea

negustorie trebuie să înceteze. El susținea că botezul la fiecare întâi ale lunii avea rost numai pe vremuri pentru că se anunța astfel începutul fiecărei luni.

- c. Popa a gândit că lumea a început să se deștepte și nu este bine de el.

15672. Popa, judecător în sat

Este atestat în Muntenia.

1. (Fără titlu). Candrea, **Din popor**, 26.

- a. Biserica, prin preotul respectiv, era adesea în trecut și forul unde se rezolvau gâlceville dintre oameni.
b. În vremea din urmă, oamenii nu mai frecventează biserica, iar autoritatea preoților a început să scadă.

XI. Fântânile 15676–15679

15676. Fântâna

Este atestat în Istria.

1. *Fântâna*. Pușcariu, **Studii istro-române**, 229.

- a. O fântână veche și mare din apropierea satului Jeiani se numește „Fântână”. Bătrânii spun că vine în ea apă vie din muntele popilor.
b. Sătenii au adus pe vremuri trei oameni din Italia, să scoată apa vie și s-o facă fântână cu apă bună de băut.
c. Au săpat oamenii multă vreme, până le-a spus o babă că sătenii au hotărât să-i spânzure de un plop, dacă nu vor reuși. Și italienii au fugit noaptea, iar apa vie stă și azi închisă în fântână.

15677. Fântâna Ganei

Este atestat în Transilvania.

1. *Fântâna Ganei*. Densusianu, O., **Graiul din Țara Hațegului**, 304. (Păucinești – Hațeg / [jud.] Hunedoara).

- a. Fântâna Ganei este pe hotarul comunei Hobîța – Grădiște. Este considerată sfântă, pentru că însănătoșește pe bolnavi.

15678. Fântâna Gâdesii

Este atestat în Moldova.

1. *Fântâna sau șipotul Gâdesii*. Antonovici, **Istoria com. Bogdana**, X.

- a. Destuparea și pietruirea acestei fântâni s-a făcut de către o babă, Draga, spre a-i fi pomană. Ea a plătit câte-o para de fiecare piatră cărată.

15679. Fântânile domnești

Este atestat în Moldova.

1. *Die Herrenbrunnen* (Fântânile domnești). Staufe–Simiginowicz, **Volkssagen**, 71.

- a. Pe câmpul de lângă Pătrăuți se află trei fântâni cu apă foarte bună, numite „Fântânile domnești”.
b. Calitatea apei este cunoscută încă de pe vremea lui Ștefan cel Mare, care, când trecea prin regiune, cerea să bea numai din aceste fântâni.

XII. Hoții 15683–15691

15683. Hoții de codru

Este atestat în Transilvania.

1. (Fără titlu). (E. Petrovici – **Folclor din Valea Almăjului**). AN. ARH. FOLC., 1935, 80 (Borlovenii Vechi – Bozovici / [jud.] Caraș–Severin)

- a. În locul unde se împreună cele trei ape, Niergânița, Bănieșu și Coșana, se aflau pe vremuri păduri și stânci de piatră, pe unde umblau hoții veniți din pustă.

- b. Ei cutreierau România, Turcia și Serbia. Furau bani din biserici și de la bogați pe care îi ascundeau prin diferite locuri unde puneau semne, ca să știe de unde să-i ia când se vor lăsa de hoție.
- c. Un moș a găsit într-o firdă de piatră la Botu-Calului, niște planuri de pe vremea hoților, dar el nu era din acele locuri.

15684. Hoțul și cei doi împărați

Este atestat în Moldova.

1. *Hoțul și cei doi împărați*. Mrejeriu, **O șezătoare**, 32.

- a. Pe vremea când Moldova era împărăție, umbla prin codrii un hoț vestit care făcea pagube mai mult țărilor vecine. Împărații acestor țări trimiteau mereu plângeri și primeau răspuns de la împăratul Moldovei, că nu poate prinde un hoț, într-o țară cu asemenea codri.
- b. Craiul unguresc, ca să-și bată joc de împăratul Moldovei, i-a trimis o furcă de tors, semn că are cap de muiere și, torcând, va prinde hoțul. Ceilalți împărați l-au îndemnat pe cel batjocorit să se războiască cu cel care-l insultase.
- c. Hoțul, auzind acest lucru, s-a predat împăratului său, dar l-a rugat să-l lase întâi să judece pe craiul unguresc. Îmbrăcat cu o sarică întoarsă, cu opinci și înarmat cu o coasă, s-a dus la craiul unguresc, spunând că este Moartea.
- d. Craiul s-a ascuns, dar hoțul după ce și-a ascuțit coasa, l-a tras pe crai de sub pat. L-a pus într-un scrin găurit, pentru a putea respira și l-a dus la curtea Moldovei, predându-l împăratului care l-a tras în furcă.

15685. Alexe

Este atestat în Muntenia.

1. *Alexe haiducul*. PRESSA, 1870, nr. 33, 3.

- a. Prin Munții Penteleului a hoțit pe vremuri Alexe cu cei 9 tovarăși ai lui și a băgat groaza în împrejurimi.
- b. O parte din hoți au fost prinși; alții s-au împrăștiat și Alexe a rămas singur în munți. Neavând de mâncare, s-a dus pe la stâni, unde se sătura și puneă să fie ras. Ca să nu se observe că este singur, le cerea să pună mâncare în anumite locuri, iar ciobanii îl ascultau.
- c. Odată, însă, și-au dat seama că e singur. Pe când îl bărbiereau, i-au dat cu ceva în cap și amețindu-l l-au legat și l-au predat autorităților.

15686. Niculiță

Este atestat în Moldova.

1. *Niculiță*. A. I. F., i. 13278. (Fundu Moldovei – Câmpulung [Moldovenesc] / [jud.] Suceava).

- a. Trei feciori, între care și unul Niculiță, s-au făcut hoți. Ei strâneau averi în beciul unui gospodar, dar ajutau pe săraci.
- b. Odată, au întâlnit o babă care, mergea la târg să-și vândă vaca, din cauza nevoilor. Niculiță i-a dat prețul vacii, ca să n-o vândă. Cum, după un timp, baba s-a dus din nou la târg să-și vândă vaca, Niculiță a cumpărat-o și i-a dat-o înapoi, după ce i-a tras babii o bătaie. Cf. Tip. 15675.
- c. Miliția văzând luxul unora dintre fetele din sat, a aflat de la ele, prin bătaie, unde este sediul lui Niculiță. Au descoperit ascunzișul bogațiilor și au prins doi dintre hoți. Pe Niculiță nu l-au prins viu, așa cum poruncise regina. Încolțit de miliție, s-a împușcat și capul lui a fost trimis reginei.

15687. Sida Paul

Este atestat în Transilvania.

1. *Sida Paul*. Papahagi, T., **Graiul și folclorul Maramureșului**, 153.
 - a. Sida Paul era un pribeag care a zăcut mult timp în temniță, din cauza fărâdelegilor lui. El a sărit zidurile, lăsând pe jos nojițele de la opinci.
 - b. S-a dus la Apșa-de-Jos, la un cioban și l-a amenințat că-l omoară dacă nu-i dă o muiere cu prunc în pânțece. Sida avea intenția să spintece femeia să taie o mână de-a pruncului, cu care zicea el că ar putea să jefuiască fără să fie prins. Ciobanul însă l-a omorât cu lovituri de topor.
 - c. Sida era un om atât de puternic încât cinci oameni nu i-au putut strâmba piciorul din genunchi. A cerut să-i facă 9 fete și 9 babe, o cămașe din cânepă verde, lucrată într-o singură noapte. I-au făcut-o, dar dimineța jandarmii le-au prins și le-au luat cămașa.

15688. Cei 12 tâlhari din Munții Rodnei

Este atestat în Transilvania.

1. *Despre cei 12 tâlhari, care s-au aflat odinioară în Munții Rodnei*. (E. Precup – **Basme**). A. I. F., ms. 121. (Ilva Mare – [jud.] Bistrița-Năsăud). Republicată: **Păstoritul**, 49.
 - a. Pe vremuri, cutreierau munții 12 tâlhari și jefuiau. Ei se purtau bine cu țărani, dar cu nemții și evreii nu. Erau din comunele apropiate de munte, umblau îmbrăcați în portul de pe acolo, cu o curea lată la brâu, cu pistoale și cu o pușcă pe umeri.
 - b. Căpetenia lor, numită domn, îmbrăcat în haine jandarmerești, uns pe obraz cu funingine, purta la ceafă și barbă câte o basma. Avea două puști, multe pistoale la brâu și se spunea că ar fi fost femeie.
 - c. Locul lor de întâlnire era pe Muntele Rotunda, la o fântână care a căpătat numele de „Fântâna Tâhlarilor“. Averea lor din furt au îngropat-o acolo, cu jurământ să n-o dezgroape decât dacă vor fi cu toții.
 - d. Cât timp a trăit căpetenia lor, nu au putut fi prinși, cu toate că s-au făcut cazărmi pe Muntele Rotunda. Odată, fiind singur, a fost prins și dus la închisoarea din Gherla.
 - e. Au mai fost prinși și alții din ceată, iar unii s-au risipit pe la casele lor. În cimitirul robilor din Gherla, sunt mormintele lor.
 - f. Un moșneag a povestit că în urmă cu 20 de ani, când a fost la Dej, a întâlnit un bătrân de peste 80 de ani, care i-a spus că a făcut parte din această bandă. El este cerșetor, pentru că nu poate dezgropa averea de la „Fântâna Hoților“, așa cum fusese legământul.

15689. Cei 12 tâlhari la o stână

Este atestat în Transilvania.

1. *Baciul* (E. Precup – **Basme**). A. I. F., ms. 121, (Ilva Mare – [jud.] Bistrița-Năsăud). Publicat: **Păstoritul**, 51.
 - a. Un bătrân povestea că, pe vremea când era tânăr la oi pe Rotunda, au venit cei 12 tâlhari cu căpitanul lor. Le-a cerut să-i ajute să prindă 12 cai de pe munte și l-a luat pe baci să-i ducă până spre vârful Omul. Peste noapte, baciul s-a înapoiat cu caii.
 - b. După o săptămână a venit din nou căpitanul, cu șase dintre tovarășii lui. Unul dintre hoți a întins pe rând plosca și, când a gustat căpitanul, a aruncat-o în capul celui care o oferise, spunându-i că nu se dă asemenea apă sărată unui baci care face o brânză atât de bună apoi i-a oferit vinars bun.
 - c. De atunci a vorbit de multe ori cu ei și nu-i era frică. Când hoții au găsit odată pe jandarmi la colibă, stând de vorbă cu păzitorul vacilor, i-a bătut pe jandarmi iar păzitorului i-a dat vinars.

15690. Postul hoților

Este atestat în Moldova.

1. (Fără titlu). Niculiță-Voronca, **Datine și credințe**, 525 (Botoșani – [jud.] Botoșani).
 - a. Un tâlhar a poposit la casa unui boier într-o zi de post și cum nu a găsit mâncare de acest gen, n-a mâncat.
 - b. În acea noapte a furat caii; el a postit ca să-i reușească lovitura.

15691. Vinul care fierbe

Este atestat în Moldova.

1. *Tâlharii și cușma*. Niculiță-Voronca, **Datine și credințe**, 526 (Botoșani – [jud.] Botoșani).
 - a. În satul Sârbi, primarul, notarul și popa erau tâlhari. Ei furau bani și când o porneau, făceau slujbe și praznice.
 - b. Câțiva ridicau paharele și dacă vinul rămânea liniștit, era semn bun. Dacă vinul fierbea și se revărsa din pahare, era semn rău și nu plecau la furat.

XIII. Icoanele 15698–15699**15698. Icoana din Dărmănești**

Este atestat în Muntenia.

1. *Icoana din Dărmănești*. ALB. Buc., 1897, nr. 27, 858.
 - a. În Biserica din Dărmănești (Piatra), se află o icoană făcătoare de minuni, care ar fi fost adusă acolo de un boier.
 - b. Odată a fost însănoșit un copil bolnav de anghină, despre care doctorii spuneau că nu mai are scăpare.

15699. Icoana din Ungra

Este atestat în Transilvania.

1. *Wohlfahrtsort*. Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 309.
 - a. Înainte de reformă, Ungra (Târnava Mare), avea o icoană făcătoare de minuni, la care se mergea în pelerinaj.

XIV. Mahalalele (și străzile) 15703–15704**15703. Mahalaua „Țigănimea Domnească“**

Este atestat în Muntenia

1. (Fără titlu). Baican, **Lit. pop.** 62.
 - a. La Iași, în dosul Palatului Administrativ, se află o mahalala pe care oamenii o numesc „Țigănimea Domnească“, iar țiganii îi spun „Mahalaua Domnească“.

15704. Strada Caliciei

Este atestat în Muntenia.

1. *Ghemul vieții*. Ureche, V. A., **Cum era odinioară**, 5.
 - a. Logofeteasa Calita a căpătat după mult timp de așteptare un copil. La botez, o zână năzdrăvană a dăruit mamei un ghem mare cu fir de aur, pe care să nu-l dea copilului ca să nu-și depene repede viața. Mama a ascuns ghemul într-un scrin, să-i ajungă feciorului ei, Todiriță, măcar 100 de ani.
 - b. Copilul a crescut frumos și sănătos, dar moartea i-a răpit tatăl, apoi pe maică-sa. La 18 ani, băiatul irosise averea părinților în lucruri deșarte.
 - c. Într-o zi, pe când mai căuta bani, a dat de un ghem cu fir de fier. I s-a părut că o voce-i spune că și-a risipit firele de aur ale vieții, apoi cele de argint și a rămas numai cu cele de fier.

- d. Pierzând toată averea, a fost aruncat în pușcărie pentru datorii. Strada pe care erau casele lor, s-a numit strada Caliciei, de când flăcăul sărăcise și-l miluiau oamenii cu o bucată de pâine.

XV. Minele 15708–15709

15708. Mina de la Arieș

Este atestat în Transilvania.

1. *Der Reichtum der Gruben von Offenbánya* (Bogăția minelor din Baia de Arieș). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 307.
 - a. Baia de Arieș, un sat în mijlocul munților Transilvaniei, cu bogății de păduri și minereuri, a fost înainte localitate germană și a avut numeroase domenii nemțești.
 - b. Pe vremea regelui Matei, se aflau acolo zăcăminte mult mai bogate de aur și argint. Sursele de bogăție s-au terminat, când într-o zi o mină s-a prăbușit și a omorât 60 de mineri.

15709. Mina de la Boița

Este atestat în Transilvania.

1. *Erzfinden* (Descoperirea minereurilor). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 217.
 - a. La Boița se găsește o mină ce datează de pe vremea romanilor. Se spune că trei bețivi, rătăcindu-se în pădure, au adormit și au visat că muntele s-a despicat și se vedea în el aur și argint.
 - b. După indicațiile lor, autoritățile au început cercetările și au descoperit mina. Și vâna de minereu de la Abrud a fost descoperită printr-o întâmplare.

XVI. Movilele 15713–15714

15713. Movila de lângă Broscăuți

Este atestat în Moldova.

1. *Movila Mare*. Filipescu, **Dicționar geogr. Dorohoi**, 245.
 - a. Spre nord de satul Broscăuți, se află „Movila Mare“, înaltă de 6 m, care a fost mult mai înaltă. A servit drept punct de strajă pe vremea năvălirilor barbare.

15714. Movila de pe moșia Trestianu

Este atestat în Moldova.

1. *Movila Mare*. Filipescu, **Dicționar geogr. Dorohoi**, 245.
 - a. Pe la 1821, o ceată de voluntari, luând prin luptă avutul unor haiduci prinși în codrul Herței, l-au îngropat în mare taină în „Movila Mare“ de pe moșia Trestianu.
 - b. Nu mult după izgonirea voluntarilor, s-a găsi o mare spărtură în movilă. Se spune că ei au dezgropat comorile și le-au luat.

XVII. Obiceiurile de demult 15718–15739

1. Bolile 15718–15719

15718. Cum se apărau satele de ciumă și holeră

Este atestat în Moldova. S-au identificat 2 variante identice.

- 1.2. (Fără titlu). (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4552, f. 85 (Mitoc – [jud.] Suceava, Cordăreni – Dorohoi / [jud.] Botoșani).
 - a. Ca să nu se apropie de sat nici o boală (răutate), în special ciuma și holera, se înconjură satul cu o brazdă trasă de boi gemeni și oamenii care mânau boii trebuiau să fie tot gemeni.

15719. Îndepărtarea holerei

Este atestat în Muntenia.

1. (Fără titlu). Candrea, **Din popor**, 186.

- a. Ca să se îndepărteze holera, o femeie lua cânepă, o torcea, o năvădea, o țesea și făcea o cămașe, pe care-o puneă într-un par la marginea satului. Holera venea și o lua și astfel scăpau de ea.
- b. În alte părți se făcea o groapă de statura unui om, se îngropa de viu un tânăr și astfel scăpau de holeră.

2. Dările 15725**15725. Strângerea dărilor**

Este atestat în Muntenia.

1. *De când strângeau cioclașii dările*. Rădulescu-Codin, **Din trecutul nostru**, 167.

- a. Pe vremuri, unii bărbați umblau cu opincile sparte și erau datori să dea numai femeilor din familie gătelii.
- b. Un om și-a gătit nevasta cu pantofi roșii. Când au văzut-o de Paști, cioclașii satului au strigat să fie prins bărbatul și să fie adus la „ciolă“ pentru acest lucru.
- c. De-atunci, când o femeie își cumpăra pantofi, îi puneă mai întâi pe coș la fum, ca să nu-i cunoască cioclașii că sunt noi.

3. Hotarele 15730**15730. Stabilirea hotarelor**

Este atestat în Moldova.

1. *Cum se făceau mai de mult cunoscute hotarele*. (M. Lupescu), ȘEZ., 1901, 105. (Giurcani – Bârlad / [jud.] Vaslui).

- a. Inginerul măsoară peticul de moșie al răzeșului și-l dădea în primire. Răzeșul sau inginerul chema băieții și fete, le arăta hotarul, apoi trăgea unuia câteva palme zdravene.
- b. Cel bătut se plângea întregului sat, dar slujea de mărturie pentru că își aducea aminte de locul unde a fost bătut.

4. Târgurile 15738–15739**15738. Târgul din Găina**

Este atestat în Transilvania.

1. *Legendă despre originea târgului din Găina*. FAM., 1898, nr. 44, 518.

- a. Păstorii de pe Muntele Găina făceau o sfeștanie, după care urma o petrecere în plină natură. Cu timpul s-a renunțat la sfeștanie.
- b. Obiceiul petrecerii a rămas și, în ziua de Sfântul Petre, luau parte la ea atât vidrenii cât și crișenii. Cu această ocazie, vidrenii plăteau feudalului Holaky arenda pentru pășunat.

15739. Târgul Moșilor

Este atestat în Muntenia.

1. *Originea târgului Moșilor*. LUMINĂ P. T., 1887–1888, 587.

- a. În timpul năvălirii tătarilor, aceștia au venit până asupra Bucureștiului. Așezându-se la marginea orașului, au fost bătuți de români.
- b. Rudele românilor morți i-au îngropat, iar pomenile pentru ei s-au făcut împreună cu tot orașul, după datină, la 3 zile, la 9 zile, la 6 săptămâni și la un an.
- c. Acest obicei s-a perpetuat în fiecare an. La pomeni veneau toți negustorii, cu fel de fel de mărfuri pentru pomană, apoi și pentru alte trebuințe.

- d. Cum lupta cu tătarii s-a petrecut la începutul primăverii și obiceiul pomenirii morților se făcea anual, s-a ajuns să se facă târg în săptămâna dinaintea Rusaliilor. De-atunci este obiceiul „Târgului Moșilor“.

XVIII. Orașele (Târgurile – Satele) 15743–15757

15743. Bistrița – Orașul cel vechi

Este atestat în Transilvania.

1. *Das alte Bistritz* (Vechea Bistriță). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 241.
 - a. La o mică depărtare de Dedrad, un sat în apropiere de Reghinul Săsesc, se află un deal cu numele de „Drumul lui Traian“. Într-o piață din apropiere, pe vremuri au fost așezăminte omenești.
 - b. Românii, care-și pășteau turmele prin acele locuri, povestesc că acolo a fost vechiul oraș Bistrița. În fântâna, care se află zidită nu departe, au fost aruncați mulți ostași de seamă, condamnați.
 - c. Fântâna avea o legătură subterană cu Bistrița, pentru că până la urmă, cadavrele osândiților alunecau din această fântână în Bistrița.

15744. Branul a fost cedat

Este atestat în Transilvania.

1. *Die Törzburg* (Branul). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 245.
 - a. Branul a existat încă de pe vremea Sf[ântului] Ladislau, cedat lui, de Șandor Istvan.
 - b. După moartea acestuia, cu ocazia unei invazii, soția lui l-a apărat cu mult curaj. Castelul a revenit fiului ei, care apoi a fost omorât de tătari.

15745. Brașovul și Codlea

A fost atestat în Transilvania.

1. *Kronstädter Stadtrecht* (Drepturile de stat ale brașovenilor). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 259.
 - a. Locuitorii din Brașov se certau cu cei din Codlea, pentru dreptul de întâietate ale așezărilor respective.
 - b. S-a hotărât ca acest drept să fie acordat aceleia dintre localități în care se vor aduna într-o zi cei mai mulți vânzători și cumpărători. Și Brașovul a câștigat.

15746. Canalizarea Brașovului

Este atestat în Transilvania.

1. *Wie die Wasserleitung am Kappelenberg bei Kronstadt entstanden* (Cum s-a făcut canalizarea în Brașov). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 372.
 - a. În urmă cu ani, strada principală din Brașov suferea de lipsa apei potabile și a canalizării. Toate demersurile făcute la primărie nu au avut nici un rezultat, pentru că nimeni nu știa ce este de făcut.
 - b. Un condamnat la moarte pentru crimă s-a oferit să facă canalizarea în schimbul libertății. Căpătând încuviințare, s-a introdus canalizarea.

15747. Salvarea Bucureștilui

Este atestat în Muntenia.

1. *Cum clopotele mântuiesc Bucureștii de pustiire*. Urechia, V. A., **Legende române**, 231. Republicată: **Întâmplări din viața Domnitorilor**, 70.
 - a. Mavrogheni Vodă, după ce a rezistat un timp invaziei austriece, a fost învins la Râmnic. A trecut Dunărea să ceară oștiri noi de la turci, iar în acest timp, boierii au trimis principelui Saxa Coburg, comandantul oștirii austriece, act de supunere.
 - b. Auzind comandantul oștirii turcești, care a rămas la București, de venirea nemților, a retras oastea la Văcărești. Luând cunoștință de

trădarea boierilor, a hotărât să pustiască Bucureștiul. De aceea, populația a fugit sau și-a dus averea la mănăstiri și s-a pregătit de apărare.

- c. Dascălul Florea, de la Mănăstirea Sf[ântul] Gheorghe, nu a știut nimic. Și-a continuat învățătura cu ciracii lui, până [ce] preotul i-a explicat planul de răzbuțare al turcilor, care se va realiza, dacă până-ntr-un ceas nu va fi ocupat orașul de nemți.
- d. Dascălul și ciracii lui au făcut să răsune toate clopotele din București. Oștirea turcească, gata de atac, nu a știut ce s-a intamplat.
- e. Dascălul, sosind în goana calului, le-a spus să fugă, pentru că nemții au intrat în număr foarte mare și au fost primiți de boieri. Turcii au fugit spre Giurgiu și Bucureștiul astfel a scăpat de prăpăd.

15748. Craiova

Este atestat în Muntenia.

1. (Fără titlu). Hasdeu, **Olteneștele**, 113.

- a. Craiova cea veche, când a devenit capitala Olteniei, nu se afla unde e azi, ci unde e acum Balta Craioviței, la porțile orașului, mergând spre Jiu.
- b. În urma unui cutremur de pământ, orașul s-a scufundat cu totul și apele bălții l-au cuprins.

15749. Harlaul

Este atestat în Moldova.

1. *Harlaul*. I. CREANGĂ, 1917, nr. 1-12, 90.

- a. Harlaul a fost dat târgoveților de Ștefan cel Mare, printr-un hrisov.

15750. Orașele dispărute

Este atestat în Transilvania. S-au identificat 4 variante, care se grupează astfel:

1. *Der Untergang von Hamlesch*. Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 297.

- a. Un sat a dispărut („Orașelul de lângă pădurea intunecata, care se afla pe locul Lomnașului de azi).
- b. Un flăcău a fost omorât aici pentru că venea cu turma din satul vecin și distrugea pășunea.
- c. Fratele lui a hotărât să-l răzbune.
- d. A intrat în armată (la o căpetenie tătărească).
- e. A obținut să i se implinească o dorință.
- f. A măcelărit populația orașelului (cu ajutorul tătarilor).

2. *Legenda Androchelului*. Lazăr, **legende istorice**, 28.

- a (Androchelul, locuit de sași și români), b₁ (Sașii au măcelărit populația românească pentru că creștea prea repede), c₁ (Un flăcău a hotărât să-și răzbune fratele ucis cu această ocazie), d (la tătarii), e, f.

3. *Der Untergang von Unterden*. Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 298.

- a (Unterden (?), de lângă Wochrich), b₂ (Un flăcău a fost crunt bătut), c₂ (A hotărât să se răzbune), d (la turci), f (cu ajutorul turcilor).

4. *Der Untergang von Unterden*. Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 298.

- a (Unterden (?)) de lângă Wochrich), b₃ (Doi frați se urau de moarte și unul a plecat în lume), f (cu ajutorul unei armate, în timpul unui război), g. Fratele dușmănit a fost crunt chinuit după spusele unei fete care a fost martoră.

15751. Orașul dispărut și Orheiul Bistriței

Este atestat în Transilvania.

1. *Was an der Stelle von Burghallen einst gestanden* (Ce s-a intamplat odată pe locul unde este Orheiul). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 230 (Orheiul Bistriței – [jud.] Bistrița-Năsăud).

- a. În locul unde se află azi Orheiul Bistriței, a fost pe vremurile de

demult un oraș. Și azi se mai văd în curtea bisericii ruinele unui zid de formă pătrată care înconjura castelul din apropiere. De acolo s-au scos obiecte de fier, sape, drugi și altele.

- b. În apropierea acestei localități se vede un drum vechi numit „Drumul de piatră“.

15752. Mediaș

Este atestat în Transilvania.

1. *Wie Mediasch Stadtrecht erhielt* (Cum a obținut dreptul de stat Mediaș). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 257.
 - a. Locuitorii din Biertan s-au străduit, pe vremea regelui Geza, să obțină privilegiul de-a deveni oraș. Un țesător din Mediaș a obținut primul acest drept de la împăratul Konrad și regele Geza.
 - b. Întâlnindu-se în drum spre casă, cel din Mediaș cu cel din Biertan, l-a convins pe acesta din urmă să rămână într-un oraș să-și facă haine, ca să se prezinte bine la nunta regelui. Cel din Mediaș, înapoindu-se spre curtea regală, a vândut toată marfa pe care o avea.
 - c. La nuntă a aflat că cine vrea să danseze cu mireasa trebuie să dea bani mulți. A fost foarte darnic, explicând că Mediașul este o regiune bogată, cu dealuri, din care se scoate aur. Iar regele a făcut Mediașul oraș regal.
 - d. Nu se știe de unde îi vine numele, dar se crede că de la latinescul *a medio*.

15753. Orșova și Adakale

Este atestat în Transilvania.

1. *Orșova și Ada-Kaleh*. Rădulescu-Codin, **Legende**, 82. (Vârciorova – [jud.] Caraș-Severin).
 - a. Pe vremuri, Orșova era a turcilor și Ada-Kaleh a nemților, care cereau mereu turcilor să facă schimb. Turcii le-a făgăduit, cu condiția să facă într-o zi și o noapte o moară, în sus de Orșova, în dreptul Toplețului, care să umble cu apă din Cerna. Nemții au făcut-o și schimbul s-a efectuat.
 - b. De-atunci a trecut Ada-Kaleh la turci. Aceste lucruri s-au petrecut pe vremea „Mariei Trej“, iar urmele morii se mai văd.

15754. Reghinul Săsesc

Este atestat în Transilvania.

1. *Wo Sächsisch Regen begraben liegt* (Unde este îngropat Reghinul săsesc). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 276.
 - a. Reghinul Săsesc a trecut prin multe primejdii, dar cea mai grea încercare a fost aceea când un dușman neîmpăcat, care a distrus Bistrița și Ticușul, a amenințat că nu va cruța pe nimeni.
 - b. Sfatul bătrânilor, împreună cu preotul au hotărât ca toată populația să iasă înaintea dușmanului, îmbrăcată în haine de sărbătoare și cântând. Acest lucru nu l-a impresionat pe dușman, care a măcelărit toată populația și a înmormântat-o într-o groapă mare.
 - c. După mulți ani, s-a pus acolo o cruce. În semn de pietate, nu se cosește iarba din jurul ei.
 - d. Alții susțineau că acest lucru s-a petrecut pe o înălțime, între Reghinul Săsesc și satul din apropiere. Nu pare neverosimil, deoarece nu există nici un semn comemorativ.
 - e. Au mai rămas numai niște tineri, care au fost plecați în momentul măcelului. Au venit acolo alți locuitori, și împreună cu tinerii salvați, au devenit strămoșii populației săsești de mai târziu.

15755. Siliștea Veche

Este atestat în Moldova.

1. *Războiul din Siliștea Veche*. Teoderescu–Kirileanu, **Ștefan cel Mare**, 192. (jud. Botoșani?).
 - a. În vremea năvălirilor barbare, pe pionul [sic!] pleșuv din satul Oroftiana (Dorohoi), era un loc de strajă.
 - b. Siliștea Veche, un târgușor mic, a fost nimicit în timpul unui război a[l] lui Ștefan Vodă cu turcii.

15756. Sfântul] Gheorghe

Este atestat în Transilvania.

1. *Wie Sanct Georgen wieder ein Volk erhielt* (Cum a obținut din nou populație Sfântul Gheorghe). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 341.
 - a. După o pustiire, acest oraș a rămas nelocuit 84 de ani. Când Tonciu s-a repopulat, a avut preot și învățător.
 - b. Odată, mergând la vânătoare pe munte, învățătorul acestei comune a văzut în vale niște ziduri. Când s-a apropiat, a găsit niște ruine, o biserică și clopotul pe care era scris Sf[ântul] Gheorghe.
 - c. Învățătorul s-a mutat acolo și după el au venit și alte familii, întemeind această comună mare.

15757. Zlatna

Este atestat în Transilvania.

1. *Zalathna* (Zlatna). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 227.
 - a. Zlatna, așezat pe râul aurifer Ampoiul, este centrul munților Transilvaniei. Așa-numitul oraș vechi, este îngropat.
 - b. O câmpie din apropiere se numește „Troia“ sau „Lunca lui Traian“, unde Traian a dat un ospăț după ce l-a învins pe Decebal.
 - c. Un munte, nu prea îndepărtat, este numit de români „Muntele lui Traian“.

XIX. Pădurile (Arborii) 15761–15765**15761. Pădurea dinspre Brașov**

Este atestat în Transilvania.

1. *Waldbrand an der Zinne im Kronstadt* (Arderea pădurilor în marginea Brașovului). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 384.
 - a. Din cauza neglijenței unui croitor, partea pădurii dinspre Brașov a luat foc și a ars. Multă vreme muntele a rămas despădurit.
 - b. După un timp, pădura a fost replantată, deoarece medicii din Brașov au observat că bolile de ochi ale oamenilor au sporit din cauza pietrelor de var de pe acest munte atât de apropiat.

15762. Încă o „Dumbravă Roșie“

Este atestat în Moldova. S-au identificat 2 variante identice.

1. 2. *Altă „Dumbravă Roșie“*. Teodorescu–Kirileanu, **Amintiri**, 80 (jud. Iași?; jud. Neamț?).
 - a. Pe podișul dealului Dumbrava, care se întinde de la miazănoapte, din comuna Ceplenița, trece în comuna Cotnari și se sfârșește în satul Hodora (ținutul Iașilor), se află o dumbravă numai de stejari, cam de 20 de fălcii, care se numește „Dumbrava Roșie“.

15763. Pădurea Grozava

Este atestat în Moldova.

1. *Grozava*. Filipescu, **Dicționar geogr. Dorohoi**, 152.
 - a. Pădurea Grozava, numită și Rediul, pe moșia Darabani, se află în mijlocul câmpului. Era întretăiată pe vremuri de drumuri pentru plimbări, care se întâlneau în mijlocul pădurii, într-o frumoasă poiană, unde se află un ceardac rotund.
 - b. Aici își făcea petrecerile boierul Baluș, în timpul cât ședea la moșie.

15764. Pădurea Urșilor

Este atestat în Transilvania.

1. *Die Bärenbusch bei Waltersdorf* (Pădurea Urșilor din Dumitrița). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 374. (Dumitrița – Bistrița [jud. Bistrița–Năsăud])
 - a. Spre nord de Dumitrița, pe o coastă de deal, înspre Orheiul Bistriței, era pe vremuri o pădure de stejar numită „Pădurea Urșilor“. Pădurea era locuită, atât vara cât și iarna, de țigani, care făceau pe frig un foc bun, iar seara dădeau cărbunii la o parte și se culcau pe pământul încălzit.
 - b. Când nu aveau ce mânca, furau din sat. Dacă erau prinși de țărani, se încingea o luptă în care ei apucau copiii de picioare și-i foloseau ca niște măciuci. Alți țigani învățaseră *Tatăl nostru* și cerșeau.
 - c. Pe atunci, locuitorii satului vecin, deși puțini la număr, dar îndrăzneți, furau lemne din această pădure. Se încingeau lupte în care hoții erau învingători.
 - d. Proprietarii pădurii au tăiat-o, au dus lemnele acasă la ei și locul a devenit în scurtă vreme arabil.

15765. Stejarul secular

Este atestat în Transilvania.

1. (Fără titlu). (E. Petrovici – **Folclor din Valea Almăjului**). AN. ARH. FOLC., 1935, 78. (Bănia – Bozovizi / [jud.] Caraș-Severin).
 - a. Între Bozovici și Bănia este un enorm stejar secular uscat, pus de unguri când au locuit pe acolo, după cum au mai locuit și în alte sate.
 - b. După împăratul Traian, au fost și daci pe acolo.

XX. Pământurile 15767–15810**1. Dobândirile de pământ (Daruri, moșteniri etc.) 15767–15783****15767. Clujul capătă noi pământuri**

Este atestat în Transilvania.

1. *Gerzivar*. Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 302.
 - a. Cetatea Gerzivar (?), împreună cu cele două sate alăturate aparțin azi Clujului.
 - b. Gezi cel puternic, s-a îndrăgostit de soția unui cetățean din Cluj, pe care a răpit-o. Soțul s-a dus să-i ceară socoteală și întrebat ce dorește a folosit un joc de cuvinte în ungurește care însemna și localitatea Gerzivar (?) cu cele două sate și o femeie cu două urechi. Lui Gezi, plăcându-i răspunsul, i-a dăruit cele trei sate în schimbul nevastei.
 - c. Acest om a lăsat, prin testament, Clujului cele trei sate.

15768. Cloașterul capătă pământ de-al Saschizului

Este atestat în Transilvania.

1. *Das alte Kaisd* (Vechiul Saschiz). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 264.
 - a. Odinioară, Saschiz era mult mai mare și avea șapte biserici. Pe drumul uneia dintre ele, se afla o piatră foarte mare.
 - b. Un judecător din Saschiz a dăruit rudelor sale din Cloașterf o parte din pământ și așa a rămas în patrimoniul lor.

15769. Gusan dăruit orașului de o doamnă

Este atestat în Transilvania. S-au identificat 2 variante.

1. *Vom Gässübel* (Despre Gussu). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 307.
 - a. Gusu aparținea unei familii de grofi sași, Henning, a căror reședință era la Petrești. Numele lor a rămas unui sat.
 - b. Prin moștenire, a rămas proprietatea unei doamne maghiare, care l-a dăruit orașului.

c. Odată s-a ridicat tabăra în fața orașului, pentru că se aștepta atacul turcesc. Această doamnă a venit să-și viziteze iubitul, un ofițer (și fiind bine primită a făcut acest dar).

2. *Vom Gässubel* (Despre Gussu). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 308.

a, b, c, d. Iubitul ei a murit, a fost înmormântat în tabără, iar doamna a rămas să locuiască acolo, și a clădit o capelă deasupra mormântului, e. La moartea ei, a fost înmormântată tot acolo. A lăsat moștenire Gusu, cu condiția să fie bine întreținută capela, lucru ce s-a întâmplat timp de multe decenii.

15770. Hendorf cedează pământ unui judecător

Este atestat în Transilvania.

1. *Grewenberg* (?). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 289.

a. În spatele satului Hendorf se află un munte pe al cărui podiș s-a așezat un judecător și și-a clădit o casă. El a tiranizat satul, ai cărui locuitori au fost decimați de ciumă.

b. Sătenii i-au cedat un teritoriu, cu condiția să părăsească casa și să-i lase în pace. Astfel și-au recucerit libertatea.

15771. Hendorf cedează pământ familiei Haller

Este atestat în Transilvania.

1. *Grenzenumreiten* (Stabilirea călare a graniței). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 272.

a. Lângă terenul satelor Retiș, Hendorf și Noiștat [sic!], se află un pământ roditor și o pădure care a aparținut familiei Haller. Pământul a fost proprietatea celor din Hendorf.

b. Un strămoș al familiei Haller s-a înțeles cu cei din Hendorf să-i dea atâta teren cât poate înconjura călare, la pas, în timp ce ei vor goli o vadră de vin. Acest teren aparține și azi urmașilor familiei Haller.

15772. Reghinul săsec capătă noi pământuri

Este atestat în Transilvania.

1. *Wie die Binkert an die Sächische Regener gekommen* (Cum a ajuns Binkert în posesia Reghinului săsec). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 354.

a. Un câmp între Sintioana și Apalina, care aparține Reghinului săsec, peste care trece o întăritură, a fost dăruită acestui oraș de generalul Rabutin. El a făcut acest lucru drept recunoștință pentru buna îngrijire ce a căpătat-o, pe când era cu armata acolo, înainte de distrugerea castelului.

b. Rabutin nu a fost un om prea prietenos și avea o privire atât de cruntă, încât copiii se ascundeau când trecea călare prin Sibiu.

15773. Laska capătă din terenul Florești

Este atestat în Transilvania.

1. *Hattertverlust* (Pierderea de teren). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 381.

a. Terenul Florești a fost odată mult mai mare. Fiica moșierului, dansând odată cu un tânăr din Laska, i-a plăcut atât de mult, încât i-a dăruit o parte din moșia satului ei. De-atunci a rămas satului Laska acest teren.

15774. Vulcan capătă loc de pășune în munți

Este atestat în Transilvania.

1. *Die Wolkendorfer Gebirgskuppe, bei den Tischen* (Piscul „La Mese“ al satului Vulcan). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 273.

a. Pe vremuri, satul Vulcan, din Țara Bârsei, nu avea loc de pășune în munți. În lupta pe care a avut-o împăratul cu curuții, a fost mare lipsă de alimente și vin. Fata cea mare a preotului din sat, auzind că

va fi răsplătit cu bani și onoruri cel ce va aduce vin împăratului, i-a dus butoaiile care fuseseră îngropate.

- b. A primit în schimb bani și muntele în vârful căruia se retrăsese împăratul. Ea a cărat cu greu acolo butoaiile, pe un drum anevoios. A cedat apoi muntele comunei care-l mai posedă și azi.

15775. Darie capătă pământ de la Ștefan cel Mare

Este atestat în Moldova.

1. *Darie*. Teodorescu-Kirileanu, **Amintiri**, 157 (Țepu - Tecuci / [jud.] Galați).

- a. Din moșia lui Ipotă se întindea pământul dăruit de Ștefan Vodă lui Darie sau Darie a primit pentru vrednicia lui în timp de pace și vitejia în lupte.
- b. Mai jos de locul numit „Puțul lui Darie“, se află un loc unde a fost cândva o biserică numită „Biserica Veche“ și lângă ea se crede că a fost „Satul lui Darie“. Biserica a fost ascunsă în mijlocul codrului, ca să fie ferită de dușmani.

15776. Fundenii dăruit de Ștefan Vodă lui Văsoiu

Este atestat în Moldova.

1. *Văsoiu*. Teodorescu-Kirileanu, **Amintiri**, 170 (jud. Galați?).

- a. Jumătate din Siliștea, de pe Bârlad, anume Fundenii, din partea de jos (Tecuci), a fost dăruită de Ștefan Vodă lui Văsoiu, pentru că l-a slujit pe domnitor cu credință și dreptate.
- b. Siliștea se află în comuna Bucești din ținutul Tecuci.

15777. Rascăuțul primit în dar de la Ștefan cel Mare

Este atestat în Moldova.

1. *Bucium*. Teodorescu-Kirileanu, **Amintiri**, 155 (jud. Bacău?).

- a. Moșia Rascăuțului din comuna Onești, ținutul Bacău, a fost pe vremea lui Ștefan Vodă moșie domnească. Vodă a dăruit-o lui Bucium ai cărui moștenitori o stăpânesc și azi.

15778. Tăcmănești căpătat de doi căpitani

Este atestat în Moldova.

1. *Tabâșcă și Nicora*. Teodorescu-Kirileanu, **Amintiri**, 168 (jud. Vaslui?).

- a. Moșia Tăcmănești (Călugăreni), din comuna Bârzești (Vaslui) se zice că ar fi fost dăruită de Ștefan Vodă celor doi căpitani ai săi: Tabâșcă și Nicoară.

15779. Băjasca dăruită unui copil al boierului Belu

Este atestat în Muntenia.

1. *Cum a trecut moșia banului Mareș în mâna boierului Belu?* Rădulescu-Codin, **Din trecutul nostru**, 114.

- a. Cetatea banului Mareș a trecut cu toată moșia în mâna jupânesei Băjanca.
- b. Odată, venind prin acele locuri boierul Belu cu familia, unul dintre copiii lui s-a rătăcit prin împrejurimile castelului. Plângând, a dus jupânesei, nu se știe de unde, o felie de dovleac copt și ei i-a plăcut atât de mult că a dăruit copilului drept mulțumire moșia Băjasca.
- c. Copilul a aflat mai târziu de la taică-său, care a luat în stăpânire moșia. A făcut în sat o biserică cu trei clopote, din care astăzi se păstrează numai două.
- d. Când se trag clopotele, oamenii spun că pomenesc numele lui Barbu Belu și al soției sale, Ilinca. Al treilea clopot, căzut, pomenea numele unui copil.

15780A. Sat căpătat

Este atestat în Transilvania.

1. *Fattendorf* (Satul Fate). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 281. Republicată: (Fără titlu). ARH. SOM., 1924–1927, nr. 4, 13.
 - a. Între Dumitrani și Târpiu, se afla pe vremuri un sat, Fata, în apropiere de Năsăud unde, în urma unei ciume, nu au mai rămas decât două fete.
 - b. Satele de mai sus au luat fetele și au primit în schimb terenul satului pustiit, fără dări, adică să plătească numai un bănuț de pogon pentru fisc.

15780B. Rod și Dumaid capătă un sat

Este atestat în Transilvania.

1. *Zinken und Morgen* (Zinken și Morgen). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 269.
 - a. Câmpul satului Rod se întinde spre sud într-o vale roditoare, unde, pe vremuri, a fost un sat săsesc pustiit de ciumă, în care au rămas numai doi copii: Zinken și Morgen.
 - b. După multe certuri, cele două sate învecinate, Rod și Dumaid, au căzut de acord să ia fiecare tutela unui copil. Au luat și câte jumătate din pământul satului pustiit.
 - c. Acolo s-a descoperit o clopotniță, datorită unei scoafe care făcase în ea.

15781. Mălăncravul moștenit

Este atestat în Transilvania.

1. *Wie Malmkrog an die Hallern gekommen* (Cum a revenit familiei Haller Mălăncravul). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 382.
 - a. La stingerea familiei Apafi, proprietățile lor au trecut fiscoi. Familia Haller le-a revendicat.
 - b. Cum nu avea dovezi, au deschis mormântul lui Georg Apafi din Sibiu și au găsit actele pe baza cărora au dovedit dreptul de proprietate.

15782. Brașovul capătă regiunea Poiana

Este atestat în Transilvania.

1. *Entscheidung eines Hatterstreites* (Finalul unei certe pentru pământ). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 289.
 - a. Brașovul era reședința preferată a regelui Sigismund, când se afla în Transilvania. În anul 1427 a stat acolo nouă luni, împreună cu soția sa, Barbara.
 - b. Pe acea vreme, brașovenii se certau cu cei din Noiștat [sic!] pentru regiunea Poiana. Sigismund, după ce a cercetat cazul a dat un hrisov prin care Poiana era recunoscută Brașovului.
 - c. Brașovenii au pictat pe rege cu coroană și sceptru, deasupra porții mănăstirii, în semn de recunoștință.

15783. Moșia domnească a lui Mircea Vodă, căpătată de la o bătrână

Este atestat în Muntenia.

1. (Fără titlu). Rădulescu-Codin, **Legende**, 77 (Priboeni – Găești / [jud.] Argeș).
 - a. Ștefan Vodă, fugind din Târgoviște în pădure, după ce s-au retras muscalii și turcii, și-a pierdut copilul, pe Mircea.
 - b. Găsit de o bătrână, aceasta l-a crescut și l-a trimis cu oile și caprele la păscut.
 - c. Când Mircea s-a făcut mare, tatăl său l-a găsit și a vrut s-o răsplătească pe babă. Ea însă a refuzat și l-a înzestrat pe băiat cu pământ, cât o umbla cu caprele într-o zi. Cf. Tip. **14756, 15046**.
 - d. A pornit din Bărbăteasca prin Strâmbu, pe lângă Dobreasca, pe Scheianca, pe Glimboc, a ocolit moșia Bobenilor până în Sămăila,

parte din Muscel și Dâmbovița. Și asta a fost moșia domnească dată de bătrână lui Mircea Vodă.

2. Cumpărările de pământ 15784–15787

15784. Alțina cumpără bunurile moșierului lor

Este atestat în Transilvania.

1. *Wie die Alzner ihren Erdgrafen Gerendi ausgekauft haben* (Cum au cumpărat cei din Alțina pământul moșierului Gerendi). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 317.
 - a. Locuitorii din Alțina povestesc că obrăznicia moșierului lor devenise atât de insuportabilă, încât strămoșii lor au căutat o modalitate să scape de el.
 - b. L-au invitat la „Ospățul secerișului“, unde, după o masă bună și bine dispus, a fost sfătuit să le vândă lor toate bunurile. El a primit, cu condiția să i se aducă un sfert din bani în argint și o trăsură cu patru cai.
 - c. În timp ce preotul, la masa căruia era, îi întreținea buna dispoziție cu vin, ca să nu se răzgândească, locuitorii au adunat banii și în zori l-au așezat în trăsura cu care a plecat.
 - d. Se spune că răcoarea dimineții l-a dumirit, dar greșeala era făcută.

15785. „Fata“ este cumpărat de la nobili

Este atestat în Transilvania.

1. (Fără titlu). ARH. SOM., 1924–1927, nr. 4, 13.
 - a. Locuitorii sași din Dumitra Mare și Târpiu, au cumpărat satul Fata de la proprietarii nobili, împreună cu trei cătune, pe aur măsurat în vase de lemn.

15786. Sighișoara cumpără un teren de la un nobil

Este atestat în Transilvania.

1. *Feldkauf* (Cumpărare de pământ). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 283.
 - a. Locuitorii din Sighișoara au cumpărat un teren apropiat de la un nobil, în timpul ciumei celei mari, în schimbul unei cizme pline cu ducați.

15787A. Dumitra și Târpiu cumpără pământ de la un grof

Este atestat în Transilvania.

1. *Wie Mettersdorf in dem Besitz des Fatten hatterts kamm* (Cum au ajuns în posesia pământului Fatee? cei din Dumitra). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 281 (Dumitra – [jud.] Alba?). Republicată: (Fără titlu). ARH. SOM., 1924–1927, 13.
 - a. Într-un sat aproape de Dumitra, a trăit o populație despre care nu se știe cărei națiuni a aparținut. Cei din Dumitra povesteau că erau uriași, că le făcea tot felul de pagube, dar i-ar fi putut distrage fiind puțini la număr.
 - b. Având nevoie de consimțământul unui for superior, au scris împăratului că acel pământ e plin de mărăcini și că vor să-l transforme în loc fertil. Împărăteasa le-a dat consimțământul, în lipsa împăratului.
 - c. Cei din Dumitra au nimicuit satul și numai o fată a fugit în Ungaria, la un grof. Ea i-a dăruit acel pământ [grofului care a găzduit-o, pământ] pe care groful l-a vândut celor din Târpiu, Dumitra și alte comune valahe.
 - d. Terenul a căpătat numele de Fattenhatert (?) de la românescul fată.

15787B. „Fata“ și ciurma

Este atestat în Transilvania.

1. (Fără titlu). ARH. SOM., 1924–1927, nr. 4, 14.
 - a. După o epidemie de ciumă în satul Fata, nu a supraviețuit decât o

- fată cu numele Fatte. Cei din Dumitra Mare și Târpiu, voind să-și alipească acest teritoriu, au cerut voie principelui să smulgă spini din apropierea satelor, pentru a înmulți pământul.
- b. Abia mai târziu și-a dat seama ce era în realitate. Fatte a primit bani să plece de acolo.

3. Înstrăinările de pământ (vicleșuguri, abuzuri, datini)

15789–15807

15789. Legea sângeritului

Este atestat în Muntenia.

1. „*Despre Drumul oii*“. (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4557, f. 39 (Beciu – Tr. Măgurele / [jud.] Teleorman).
 - a. Între Beciu și Crângeni (Teleorman), a fost stâna unui turc, Mamet. Unul din ciobani îmbolnăvindu-se, a rămas în urmă și s-a pierdut de turmă și ceilalți ciobani.
 - b. Îndreptat de un om să ia drumul oilor pentru a ajunge la stână, a fost apoi găsit ucis. Conform datinei, trebuia plătit de stăpânul moșiei pe care fusese găsit. Cf. Tip. **12814, 12834A**.
 - c. Spătarul Schiopu, care stăpânea atunci moșia Crângeni, a plătit sângeritul. El și-a mutat hotarul, cuprinzând câteva sute de pogoane din moșia lui Barsascu, căpătând întâi întărirea lui Vodă.
 - d. Spătarul voia să-și întindă moșia de-a lungul drumului până spre Tr. Măgurele, dar n-au vrut cărmuitorii. Din mai toate moșiile învecinate, i s-au dat numai câte o bucată.

15790. Pământ luat în schimbul unui om ucis

Este atestat în Muntenia. S-au identificat 2 variante.

1. (Fără titlu). Rădulescu-Codin, **Legende**, 114 (Note, 104).
 - a. Moșia Godenilor a fost pe vremuri mult mai mare.
 - b. Un om a fost ucis (pe moșia Godenilor).
 - c. Era un țigan rob (al mănăstirii din Câmpulung[-Muscel]).
 - d. Godenii nu au avut cu ce-l plăti.
 - e. Mănăstirea a hotărât să se despăgubească din pământul lor.
 - f. Au pus alt rob să meargă în spinare cu cel ucis și să ia din moșie cât o putea ocoli cu mortul pe umeri.
 - g. Pentru că țiganul fugea de zor și-au dat seama că e pe cale să li se ia toată moșia. De-aceia i-au promis bani și țiganul a lăsat mortul din spate.
 - h. De-atunci este mai mică moșia Godenilor, pentru că o parte din ea este stăpânită de mănăstire.
2. *Pământul din dosul Ulubii*. Rădulescu-Codin, **Din trecutul nostru**, 141.
 - b, c (al Mănăstirii Valea, care fusese crunt bătut de un român din Comănești), e, f, i. De atunci, pământul din dosul Ulubii este al mănăstirii, prin act scris.

15791. Turcul omorât

Este atestat în Muntenia.

1. *De când e al Mănăstirii Aninoasa, pământul Păcioenilor*. Rădulescu-Codin, **Nevasta Ieneșă**, 87 (Jupânești – Pitești / [jud.] Argeș).
 - a. În Păcioeni a venit de mult un negustor turc. I s-a dat drept călăuză pe un [țaran]¹, Ispas Bărăgan, care l-a omorât. [Când s-a]² aflat acest lucru în Turcia, pe lângă alte neajunsuri, satul a trebuit să plătească „sângeritul“, 500 de lei.

1. – 2. Text deteriorat (*n. ed.*).

- b. Când au venit turcii în anchetă și au întrebat al cui este pământul pe care a fost omorât turcul, de frică, cei din Păcioeni au spus că e al Mănăstirii Aninoasa. Mănăstirea a dat birul, dar a luat pământul care se întinde din gura Păcurarului până în hotarul Golești și din Valea Stanciu până în Stroişoru.

15792. Uciderea dragoslăveanului

Este atestat în Muntenia.

1. (Fără titlu). Rădulescu-Codin, **Dragoslavele**, 103.

- a. Pe vremuri, comuna Dragoslavele era despărțită de Stoenеști printr-o vale numită „Valea Hotarului“. Aceasta nu a mai fost hotar în urma unei întâmplări.
- b. Un dragoslăvean, care se certase cu mai mulți locuitori din Stoenеști, a fost omorât de aceștia. Un consătean de-al lui, l-a luat în spinare și l-a dus 2 km mai spre miazăzi, lăsându-l în dreptul „Piscului Călugărului“ pentru că nu l-a putut duce mai departe.
- c. De-atunci „Valea Hotarelor“, care a rămas cu aceiași nume, nu mai este hotar, iar hotarul spre Stoenеști a rămas neschimbat.

15793. Stabilirea hotarelor și paița spânzurată

Este atestat în Transilvania.

1. *Wie die Hieresdörfer ein Stück Hattert „in den Dornen“ den Dirtbachern Wegreisen* (Cum au smuls o bucată de pământ în Dorne, celor din Distbach, cei din Dipșa). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 311 (Dipșa - [jud.] Bistrița-Năsăud).

- a. În Dipșa era odată un conte care a făcut un om de paie și l-a spânzurat la hotarul cu alt sat. Pe acea vreme era obiceiul ca cel care găsea primul un spânzurat și-l ducea pe un pământ străin, căpăta acel pământ până la locul unde a dus spânzuratul.
- b. Cei din satul vecin (Hieresdorf?) au zărit omul de paie și l-au dus pe pământul satului Dipșa. Din fericire, cel ce ducea păpușa de paie s-a împiedicat și a căzut. Așa că s-a făcut acolo granița între cele două sate.

15794A. O pădure în schimbul unui bou

Este atestat în Transilvania.

1. *Hatterkürzung* (Scurtarea unui domeniu). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 273.

- a. O pădure aparținuse pe vremuri locuitorilor din Ormeniș. Rătăcindu-se, pe terenul Baralyaer (?) un bou din sat, cei de la castel l-au închis și au cerut o despăgubire foarte mare.
- b. Stăpânul bouului neputând-o plăti, cei de la castel i-au luat acea pădure și au eliberat bou.

15794B. Un bivol ascuns pentru o bucată de pădure

Este atestat în Transilvania.

1. *Grenzschädigung* (Pagube de graniță). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 273.

- a. Satul Deritte (?) (Dretea - Huedin) are acum doar o bucată neînsemnată din pădure. Pe vremuri i-a aparținut în întregime.
- b. Nobili din Ryasso (?) au ascuns un bivol în pădure și i-au învinuit pe cei din Deritte (?) că l-au furat. Pentru a scăpa de judecată, aceștia le-au cedat o parte din pădure.

15795. Căprioara jefuită

Este atestat în Muntenia.

1. *Moșia lui Țigănilă*. Rădulescu-Codin, **Legende**, 63 (Țigănești - Găești / [jud.] Argeș).

- a. Țigănilă a căpătat de la Negru Vodă o moșie întinsă, dar urmașii lui au pierdut o parte din ea.
- b. Pe acea vreme era o doamnă care avea o căprioară. Deși purta o salbă de galbeni la gât, ea era lăsată liberă. Era de-ajuns să-i audă glasul și animalul revenea la stăpână.
- c. Odată, cei din Țigănești au prins-o și i-au luat salba. Doamna i-a dat în judecată și, pentru a fi iertați, i-au cedat moșia Călineasca, care a fost apoi lăsată Goleștilor.

15796. Căpătarea unei moșii prin jurământ strâmb

Este atestat în Muntenia.

1. *Un jurământ strâmb*. Danilescu, **În drumul păcatelor**, 40 (Păușești Măgloși – [jud.] Vâlcea).
 - a. Moșia Genuneni din jud. Gorj, era a Mănăstirii Tismana și era dată în arendă în schimbul dijmei din produsele moșiei. Când nu era dată în arendă, 7-8 țigani, sub supravegherea unui călugăr, adunau produsele moșiei.
 - b. Într-o zi, a ocupat conacul moșiei preotul Ion Tismăneanu cu familia. În fiecare an dădea mănăstirii din produsele moșiei. După un timp, bătăgându-și în cap să devină proprietarul moșiei, muncea din greu țiganii și vitele și-i punea chiar noaptea să stea trezi să îndemne vitele la muncă.
 - c. Sub cuvânt că moșia a fost cotropită de alți călugări străini, a cerut actele ei și nu a mai trimis dijma. A spus apoi că pământul este al lui și a fost dat în judecată.
 - d. Cum actele erau la preot, egumenul i-a cerut să dovedească în alt fel dreptul lui de proprietate. Popa a pus să jure strâmb șase țigani, iar egumenul a blestemat că nimeni din neamul popii să nu se mai poată hrăni din moșie.
 - e. Țiganii au murit, seceta a distrus prisaca, preoteasa a bolit și a murit, apoi și popa. Copiii au pierdut jumătate din moșie, iar strănepoții au pierdut-o toată, rămânând ciobanilor.

15797. Stabilirea nedreaptă a hotarului

Este atestat în Transilvania.

1. *Grenzbetrug* (Înșelare în legătură cu hotarele). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 270 (Ghimbav – [jud.] Brașov).
 - a. Față de mărimea satului Noiștat, terenul ce-i aparține este excepțional de mic și complet înconjurat de domeniul Râșnovului.
 - b. În trecut a fost mai mare, dar, când a izbucnit cearta pentru hotar, cei din Râșnov au obținut o bucată mai mare de teren. Au jurat că stau pe pământul lor după ce și-au umplut cizmele cu pământul disputat. Cf. Tip. 15798.

15798. Cearta dintre Drașov și Cața pentru pământ

Este atestat în Transilvania.

1. *Beilegung des Grenzstreites zwischen Draas und Katzendorf* (Mărturie în cearta despre hotarul dintre Drașov și Cața). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 526.
 - a. Pe vremea marei ciume din Drașov, nu au mai rămas decât 50 de bărbați. Cum aveau pășune destulă, au permis celor din Cața să ia o parte din pământul acoperit cu stuf, pe care să-l transforme cu timpul în pășune.
 - b. Cei din Cața au realizat acest lucru. Folosindu-l ani de-a rândul, au început să-l considere al lor. În momentul când populația din Drașov s-a înmulțit, prin unirea mai multor localități despopulate de ciură,

ei și-au revendicat pământul împrumutat și astfel s-a născut între cele două localități o ceartă violentă.

- c. Cum acte justificative nu existau, comisia, care cerceta diferendul, a fost mituită de cei din Cața. Au fost puși să jure că sunt pe pământul lor, iar un locuitor din Cața și-a pus în cizme din pământul disputat și a jurat. Cf. Tip. 15797. Teritoriul a rămas celor din Cața. Omul care a jurat strâmb a murit de un accident.

15799. Arcul imens

Este atestat în Transilvania.

1. *Grenzbestimmung durch Pfeilschuss* (Stabilirea hotarului prin aruncare arcului). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 271.
 - a. Terenul satului Proștea se întinde dincolo de râul Târnava, în regiunea satelor învecinate.
 - b. Neînțelegerile asupra delimitării hotarului între Proștea și satele de-a lungul Târnavii, a luat sfârșit, când au căzut de acord ca, după un obicei german, săgeata aruncată din poarta Primăriei să hotărască granița.
 - c. Cei din Proștea și-au făcut un arc neobișnuit de mare, a cărui săgeată a căzut la mare distanță. De-atunci stăpânesc nestingheriți atât teren.

15800. Spărtura de pe pod

Este atestat în Transilvania.

1. *Wie die Hetzeldörfer den Präkül verloren haben* (Cum au pierdut cei din Dupuș o parte din pământ). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 271.
 - a. Pe vremuri, ogorul locuitorilor din Dupuș era mult mai mare. S-a întâmplat ca odată, calul unui soldat să-și rupă piciorul pe podul de la Richiș, care avea o spărtură.
 - b. Când li s-a cerut celor din Dupuș despăgubire, au refuzat sub motiv că podul nu e pe pământul lor. Cei din Richiș au plătit, dar au luat și acea parte de teren. De-atunci podul reprezintă hotarul între cele două localități.

15801. Moșia Ciumași

Este atestat în Moldova.

1. *Moșia Ciumași ț(inutul) Bacău*. (T. Pamfile – Pov. pop. rom.), B.A.R., ms. 5093, f. 29.
 - a. Boierul Cantacuzino Pașcanu se împăca bine cu răzeșii din satul Ciumași, cu care stătea adesea la taclale, povestindu-i de ale lor, iar boierul de prin cărți.
 - b. Într-o zi a cerut să-i dea bucata de loc până unde se întinde umbra stejarului sub care ședea de vorbă și răzeșii s-au învoit.
 - c. Altădată le-a spus că vrea să hotărnicieacă acel loc și, deși răzeșilor li s-a părut ridicol acest lucru, au acceptat. A doua zi, la răsăritul soarelui, boierul a venit cu hotarnicii domniei, iar umbra stejarului ajungând până în apa Bistriței, abia atunci au priceput viclenia.
 - d. Cu toate protestele răzeșilor, s-a pus piatra de hotar și au continuat la asfințitul soarelui, când umbra stejarului ajungea în malul Siretului. Astfel a cuprins toată moșia răzeșilor.

15802. Moșia Fântânele

Este atestat în Moldova.

1. *Moșia Fântânelele din ț(inutul) Bacău*. (T. Pamfile – Pov. pop. rom.). B.A.R., ms. 5093, f. 28 (Hemeiuș – [jud.] Bacău).
 - a. Boierul Cantacuzino, din neamul Pașcanilor, s-a învoit cu răzeșii din Fântânelele să-i dea o bucată de loc din moșia lor, pentru a-și face o prisacă. Albinele să fie lăsate să culeagă nectarul de unde vor dori. Zapisul a fost făcut și cât a trăit bătrânul, nu s-a întâmplat nimic.

- b. Moștenitorii au ridicat însă pretenții asupra întregii moșii. I-au chemat în judecată, pretinzând drepturile lor: cât cutreieră albinele. Judecata le-a dat dreptate.
- c. Pentru a delimita hotarele, au legat câte un firicel de aur subțire de piciorușul albinelor și slugile boierești, împreună cu hotărnicia domniei, unde întâlneau o astfel de albină, însemnau și astfel au cuprins toată moșia.

15803A. Cum au pierdut sighișorenii localitatea Viscri

Este atestat în Transilvania.

1. *Wie Weisskirch an die Hallern gekommen* (Cum a ajuns Viscri în posesia familiei Haller). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 315.
 - a. Viscri, localitate odinioară săsească, de lângă Sighișoara, aparținea pe vremuri acesteia, cu excepția terenului pe care este clădită biserica reformată, pământ liber până azi.
 - b. Între sighișoreni și o familie bogată a cărui nume nu se cunoaște, s-a iscat o ceartă pentru dreptul de proprietate asupra acestei localități. Familia Haller, de vază și bogată, s-a oferit să arbitreze această dispută, dar au lucrat în așa fel, încât Viscri a revenit familiei Haller.
 - c. Și azi se mai spune despre cineva care strânge avut în acest fel că: „lucrează ca familia Haller“.

15803B. Viscri și familia Haller

Este atestat în Transilvania.

1. *Wie Weisskirch an die Hallern gekommen* (Cum a ajuns Viscri în posesia familiei Haller). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 315.
 - a. În timpul Reformei, sighișorenii au cerut regelui să le atribuie localitatea Viscri, pe vremuri săsească.
 - b. Petru Haller, care trebuia să sprijine cererea, a știut să facă astfel de mașinațiuni, încât să devină el proprietarul acestei localități.

15804. Vinderea localității Orheiul Bistriței

Este atestat în Transilvania.

1. *Wie die Burghallner in den Robotdienst gekommen sind* (Cum au devenit clăcași cei din Orheiul Bistriței). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 290 (Orheiul Bistriței – [jud.] Bistrița–Năsăud).
 - a. Locuitorii din Orheiul-Bistriței trebuiau să livreze mănăstirii din Bistrița o anumită cantitate de ovăz. Odată, fiind recolta proastă, nu s-au ținut de învoială.
 - b. Judecătorul a vândut comuna unui nobil ungar, fără știrea sătenilor, cu condiția să livreze el mai departe cantitatea de orz.

15805. Răpirea moșiilor Ceaureștilor

Este atestat în Moldova.

1. *Iordachi și Toma Cantacuzino*. Procopovici, **Cronica lui Ioan Neculce**, 30.
 - a. Iordache și Toma Cantacuzino, fratele său, au luat toate moșiile Ceaureștilor pentru felul cum îi prădase Gh. Ștefan Vodă. După un timp, judecându-se, frații Cantacuzino au dat înapoi moșiile Ceaureștilor.
 - b. Și Racovițeștii, nu se știa din ce pricină, au luat și ei moșiile Ceaureștilor, dar nu le-au mai dat înapoi. Moșiile pe care și azi le stăpânesc, sunt satul Racovul și altele.

15806. Un pumn de ducați pentru pământ

Este atestat în Transilvania.

1. *Divina*. Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 284.
 - a. Între Cloașterf și Saschiz se află un câmp frumos, cu o fântână care

pe vremuri era centrul unui sat numit Divina (?), pustiit de ciumă. Nu s-a salvat decât o fată bătrână, care s-a mutat în Saschiz, iar după moartea ei locuitorii au pus stăpânire pe acest pământ.

- b. Cei din Cloașterf i-au dat în judecată și ar fi câștigat, dacă nu ar fi fost învinuiți că vor prea mult teren.
- c. Mai târziu s-a reluat procesul și deputații din Cloașterf, înduplecați de un pumn de ducați, au împărțit câmpul între cele două sate.

15807. Judecată pentru pământ

Este atestat în Transilvania.

1. *Das Repser Freitung* (Libertatea Rupei). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 321.
 - a. O pădure și o câmpie restrânsă, la răsărit de Olt, aparținând inițial scaunului episcopal din Rupea, erau folosite în comun de multe localități. Azi sunt părtașe numai localitățile Rupea, Fișer și Cața.
 - b. În vremuri grele, scaunul episcopal le-a ipotecat unui moșier, care, cu timpul, le-a trecut în proprietatea sa.
 - c. Acest lucru a dat naștere unui proces, iar 12 din localitățile interesate nu au vrut să suporte cheltuielile de judecată.
 - d. În cazul când localitățile ar fi câștigat procesul, ele cedau dreptul lor inițial de proprietate în comun asupra terenului, pentru o sumă de bani care trebuia să li se plătească anual.
 - e. Câștigând procesul, au folosit în exclusivitate acest teren productiv.

4. Deștelenirile de pământ 15809–15810

15809. Noi deșteleniri de pământ

Este atestat în Transilvania.

1. *Neue Rodungen* (Noi deșteleniri). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 386.
 - a. Câmpiile de lângă Archital au fost deștelenite. Grâul a dat rod bun câțiva ani de-a rândul și munca a fost făcută pe rând de doi gospodari.
 - b. Trei oameni au început, de asemenea, să deștelenească un câmp, lucrând în opinci. Unul din ei, de lene, a spus că nu mai vrea să strice opincile și a plecat. La împărțea rodului a fost însă exclus.

15810. Deștelenirea unui pământ din Vermeș

Este atestat în Transilvania.

1. *Wie die Savinka von Wermisch an Lechnitz verloren ging* (Cum a fost trecută moșia Savinka de la Vermeș la Lechința). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 336.
 - a. Pe vremuri, în Vermeș, existau cinci funcționari și un singur locuitor. Când funcționarii luau o hotărâre ce nu era pe placul unicului locuitor din sat, hotărârea lor era nevalabilă.
 - b. Odată însă, funcționarii nu s-au supus acestui locuitor. Soția contelui Reschner era din Lechința. Familia ei a deștelenit o bucată de pământ din Vermeș pe care a adăugat-o terenului din Lechința, în proprietatea căruia a rămas până azi.

XXI. Popoarele 15814–15950

1. Arvații 15814–15821

15814. Arvații bat pe turci

Este atestat în Muntenia.

1. „Cu arvații“. A. I. F., mg. 1249 b (Cândești – [Câmpulung] Muscel / [jud.] Argeș).
 - a. Arvații, după ce s-au bătut cu turcii, au trecut cu banii jefuiți prin

plaiurile noastre. Au luat călăuze care i-au dus până la Muntele Roșu, ca să treacă în Transilvania.

- b. Călăuzele, auzind că arvații vor apoi să-i omoare, au fugit spre Văsălatu și „Râu Doamnei“. Arvații au luat-o probabil pe la Bătrâna spre „Spintecătura Păpușii“ și Rucăr, greșind drumul spre Transilvania.

15815. Arvații luau robi

Este atestat în Muntenia

1. *Arvații*. Rădulescu-Codin, **Din trecutul nostru**, 148.

- a. Când năvăleau la noi în țară, arvații prădau totul, luând și oameni în robie. Așa au luat un om pe care l-au tot dus, bătându-l și înjurându-l, până să-l treacă Dunărea.
- b. Omul a scăpat totuși din mâinile lor și a umblat numai noaptea, ca să nu i se ia urma. Apucându-l odată ziua în pădure, i s-a părut că vede o gloată mare de păgâni. Și-a tăiat din cucută o țevă lungă și prinzându-se de niște buruieni din fundul unui lac, a respirat prin țevă, ținând un capăt afară până a trecut primejdia. Cf. Tip. 13587A.

15816. Calul luat de arvați, aduce bogăție unei familii

Este atestat în Muntenia.

1. *Arvații*. Rădulescu-Codin, **Din trecutul nostru**, 146.

- a. Pe vremea când năvăleau arvații în țară, au nimerit și la un om sărac în satul Brătiești. După ce au făcut toate fărădelegile, au luat armăsarul acestui om, singura lui avere, la care ținea foarte mult. Omul și-a plâns armăsarul cu mare deznădejde.
- b. După un timp, s-a pomenit înapoi cu armăsarul care purta o pereche de desagi plini cu bani și cu arme. A ascuns totul în pădure, până a trecut urgia.
- c. Cu acești bani a negustorit apoi și s-a înstărit familia Istrătoiu. Feciorul lor a ajuns mazil, slujbă de cinste, pe viață, care se dădea numai oamenilor cu stare.

15817. Refugiul oamenilor când năvăleau arvații

Este atestat în Muntenia.

1. *Arvații*. Rădulescu-Codin, **Din trecutul nostru**, 149.

- a. Valea Rugii, între Hârtiești și Vulturești, largă la fund și îngustă la gură, era locul de refugiu al oamenilor când năvăleau arvații în țară.
- b. Acolo a stat multă vreme ascunsă familia Rujanilor, până au venit domnii în țară și au dat poruncă să iasă lumea din păduri la sate. Atunci au ieșit și cei din Valea Rugii, unii așezându-se în Hârtiești și alții în Vulturești. De atunci se trag Rujanii celor două sate.

15818. Fuga peste munți a ciocoilor, în timpul năvălirii arvaților

Este atestat în Muntenia.

1. *Arvații*. Rădulescu-Codin, **Din trecutul nostru**, 152.

- a. Pe timpul zaverei și a năvălirii arvaților, de teamă să nu fie prinși, ciocoi fugeau în munți, unii peste munți, ba s-au dus și în Moldova.
- b. Întrebați de ce fug, răspundeau că de frica lui Tudorini cum îl numeau ei pe Tudor Vladimirescu.

15819. Arvații omorau oameni

Este atestat în Muntenia.

1. *Arvații*. Rădulescu-Codin, **Din trecutul nostru**, 152.

- a. În satele de pe Baltă, au venit odată mai mulți oameni cu carele cu mere și pere, spre vânzare. S-au pomenit cu arvații, care erau și în număr mult mai mare decât ei și înarmați, așa că au fugit.

- b. Unul singur, care dormea în car, a fost prins și i s-a tăiat capul. Trupul lui a mai mers în picioare și fără cap.

15820. Arvații fură birurile strânse pentru turci

Este atestat în Muntenia.

1. Arvații. Rădulescu-Codin, *Din trecutul nostru*, 153.

- Pe când se plătea bir turcilor, banii se strângeau într-o butie. Năvălind arvații, au furat toți banii din butie, fugind pe râul Doamnei în sus, ca să treacă în Țara Ungurească și să nu fie prinși de turci.
- Sătenii de pe râul Doamnei, necunoscându-le hoția, i-au sfătuit să apuce spre Muntele Boldu. Trecând Muntele Măcelaru, s-au oprit la Podul lui Cremene, unde au coborât într-un sat, au legat caii cu sacii de bani de fagi și s-au dus să caute hrană.
- Domnul, aflând de furt, a dat porunci strașnice și oastea turcească călărează, a pornit să-i prindă.
- Arvații, dând de veste, au pornit-o din Căndești pe plaiul Boldului până la izvoarele Dâmboviței, și au luat-o spre Rucăr. Au fost prinși și măcelăriți, iar banii înapoiați visteriei domnului.

15821. Bani ascunși de frica arvaților

Este atestat în Muntenia.

1. Arvații. Rădulescu-Codin, *Din trecutul nostru*, 150.

- Un negustor cu cizme mari, poreclit „Cizmă Mare“, locuind la Treajma și mergându-i bine treaba, și-a adunat banii într-un bordei cunoscut sub numele de „Bordeiul lui Cizmă-Mare“.
- Năvălind odată arvații, a fugit cu banii și i-a ascuns în pădure, în scorbura unui copac, iar el a fost prins și ciopârțit.
- După multă vreme, cumpărând un om sărac lemne [uscate]¹ din acea pădure și tăind copacul cu pricina, a găsit comoara pe care a dus-o acasă. Maică-sa a înnebunit când a văzut atâția bani.

2. Bulgarii 15823

15823. Bulgarii, făcuți din turci

Este atestat în Moldova

1. (Fără titlu). Niculiță-Voronca, *Datine și credințe*, 706. (Scheia – [jud.] Suceava).

- Tătarii ședeau în Bugeac în partea care nu era a muscalilor. Ei au dat ajutor turcilor în lupta cu muscalii.
- Muscalii i-au prins pe tătari cu căruțe de bostani plini cu galbeni. Pe mulți i-a tăiat și pe cei care au rămas, i-a botezat și sunt bulgarii, făcuți din păgâni (?).

3. Curuții 15825-15831

15825. Curuții de ce au devenit hoți

Este atestat în Transilvania.

1. *Die Krutzen von Michelsberg* (Curuții din Sibiu). Müller, *Siebenbürgische Sagen*, 352.

- Din cetatea Sibiului ducea un drum al curuților pe unde năvăleau. Trăgând întâi cu tunurile, dădeau apoi atacul, iar când ajungeau aproape de ziduri, cei din cetate rostogoleau asupra lor pietre uriașe, distrugându-i.
- Curuții au fost oameni săraci și au ajuns jefuitori, nu din vina lor. Pe vremea când s-a construit Sibiu, pietrele au fost aduse de departe.

1. În text: „moarte“ (n. ed.).

De aceea s-a săpat un canal din Gurasău în oraș, pe unde să fie aduse cu vase.

- c. Cum era nevoie de multe brațe de muncă, curuții au venit, luând cu ei hrană pe 10 zile. Când li s-a terminat, nici nu le-a dat alta, nici nu au fost lăsați să plece. Adunându-se în cete de 500-600 de persoane, au jefuit împrejurimile.

15826. Părăsirea satelor din cauza curuților

Este atestat în Transilvania.

1. *Der Hunde in Reutzen* (Câinele din Reutzen?). Müller, *Siebenbürgische Sagen*, 355.

- a. Curuții, stabilindu-și odată tabăra într-o câmpie, satele învecinate aveau mult de suferit din cauza lor. Pentru a fi avizate de atacurile lor erau puși paznici care anunțau. Locuitorii se refugiau în pădure, de unde se întorceau în sat numai după ce dușmanii erau departe.
- b. Reutzen (?) fusese ars și locuitorii s-au mutat în altă regiune în care era și satul Nochrich. Numai după șapte ani s-au înapoiat acasă când a trecut pericolul. În satul părăsit nu s-a găsit decât un câine, pe care stăpânul uitase în grabă să-l ia.

15827. Pustiirea satului Hosman de către curuți

Este atestat în Transilvania.

1. *Der „junge“ Mann in Holzmengen* („Tânărul“ din Hosman). Müller, *Siebenbürgische Sagen*, 350.

- a. Populația satului săsesc Hosman scăzuse foarte mult din cauza războaielor curute. Unele case erau aproape goale și nu s-au celebrat mult timp cununii. Când s-a făcut, în sfârșit, o nuntă, acel om a fost numit „tânărul“ și oricine a locuit în acea casă s-a numit de-atunci astfel.
- b. Pe vremuri satul a fost înfloritor. Din cauza poziției lui, a fost cruțat un timp de jaf. Într-o dimineață, însă, s-au auzit țipetele țiganilor de pe cealaltă parte a râului, care erau masacrați de curuți. Sătenii au transportat femeile, bătrânii și copiii în pădurea învecinată.
- c. Retrași între zidurile curții bisericii, înarmați cu ce au putut, bărbații au montat un tun. Au omorât unul din conducătorii dușmanilor. Curuții au dat foc caselor satului care răsunau de gemetele celor întârziați în case. Mai multe atacuri au fost respinse. Situația însă era grea, pentru că nu aveau arme, alimente și apă.
- d. Între cei refugiați în biserică, era și fata paznicului. Auzind ciocănituri în piatra cavoului, a fost apoi strigată. Argatul preotului i-a spus să caute să mai reziste o zi și dacă dușmanul nu va ceda, să se retragă pe drumul subteran pe care venise el, pentru că se apropia o altă ceată de curuți.
- e. Asediul de a doua zi a fost și mai puternic. Fata a scuturat stupii de albine asupra dușmanilor care au fost nevoiți să se retragă în pădure. Acolo au masacrat populația ascunsă și la țipetele lor, cei din biserică le-au sărit în ajutor și au fost și ei masacrați.
- f. Au rămas doar câțiva bătrâni, copii și tineri. Fiind răniți, au fugit din pădure. Ei au constituit noua comună de 15 gospodării din 400 cât au existat înainte.
- g. Prima căsătorie, după acest măcel, a fost a fetei paznicului cu argatul preotului. De atunci proprietarul casei în care au locuit ei se numea totdeauna „Tânărul Thomas“, oricât ar fi fost de bătrân.

15828. Curuții goniți de un paznic

Este atestat în Transilvania.

1. *Der treue Nachtwächter von Waldhütten* (Paznicul credincios din Valachid). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 355.
 - a. În apropierea cimitirului din Valchid, este un loc numit „Capela“, unde au ajuns odată curuții care voiau să prade satul. Paznicul de noapte a sunat atât de tare din corn, încât curuții înfricoșați, au luat-o la fugă.

15829. Nesiguranța oamenilor, pe vremea curuților

Este atestat în Transilvania.

1. *Der gesoppte Krutze* (Curutul beat). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 352.
 - a. Pe vremea curuților, oamenii trăiau în nesiguranță și chiar muncile câmpului din apropierea orașelor erau periculoase.
 - b. Odată, o femeie din Sighișoara a lucrat la vie. Un curut, care a trecut călare, i-a zărit basmaua albă printre butuci. El a legat calul și a pornit s-o caute. Femeia, care observase totul, a legat basmaua de un butuc, s-a strecurat până la gard, a încălecat calul curutului și a fugit, scăpând astfel de primejdie.

15830. Viclenia unei femei scapă pe locuitori de curuți

Este atestat în Transilvania.

1. *Frauenlist* (Viclenie femeiască). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 354.
 - a. Curuții mergeau de la Făgăraș spre Rupea, jefuind și prădând în drumul lor. Faptul că localitatea Stenea a scăpat mai ușor, se datorează unei femei.
 - b. Ea era la culesul cânepii și, zărind pe curuți venind dinspre pădure, a îmbrăcat un snop de grâu cu hainele ei, punându-i și o pălărie, ca să se creadă că stă pe loc. Și strecurându-se ușor spre casă, a dat alarma.
 - c. Oamenii de pe câmp s-au ascuns pe unde au apucat, iar cei din sat, între zidurile bisericii. Satul a fost găsit cu casele goale și încuiate. Cei de la biserică au gonit pe curuți cu pietre și arme. Și așa a scăpat satul, datorită prezenței de spirit și vicleniei unei femei.

15831. Eroism față de curuți

Este atestat în Transilvania.

1. *Zikes*. Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 353.
 - a. Când s-au adunat odată curuții în țara sașilor, cetățenii din Sighișoara aveau interesul să aibă știri de acolo. Și un cetățean, cu numele de Zikes, a pornit călare.
 - b. A fost recunoscut și urmărit până la porțile orașului pe care le-a găsit încuiate. Ajuns de urmăritori, a fost omorât sub ochii concetățenilor săi.

4. Dacii 15833–15836

15833. Neamul dacilor

Este atestat în Muntenia.

1. *Despre daci*. (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4557, f. 122. (Beciu – T[urnu] Măgurele / [jud.] Teleorman).
 - a. O uriașă a născut gemeni și, neavând cine-i moși, uriașul i-a luat în poala cămășii și a plecat cu ei la o rudă, în țara pisicii.
 - b. Când să treacă din Muntele Rusului în Muntele Turcului, i-a plesnit poala cămășii și a pierdut copiii. Au fost găsiți de o tătăroaică căreia îi murise copilul de sân.
 - c. I-a alăptat, dar neavând lapte suficient, copiii, o fată și un băiat, au rămas mici, dar foarte puternici. Din ei s-a prăsit neamul dacului.

15834. Drăcușorii

Este atestat în Moldova.

1. (*Daci – geți*). N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4550, f. 122 (Brănișteni – Roman / [jud.] Neamț).
 - a. Prin aceste meleaguri trăiau niște oameni, care mergeau într-un picior pe cai, în fuga mare. Ei se numeau drăcușori sau ghicișori. Aveau o țară mare, cuprinsă între trei ape tot atât de mari, două curgătoare și una stătătoare. Împăratul lor, care se numea Docuț, era îmbrăcat în haine de popă.
 - b. Strămoșii noștri au venit din Țara Latichilor în urma unui cataclism. Împăratul lor a cumpărat multe păduri de la drăcușori.
 - c. Cât a trăit craiul Troian, au trăit și supușii lui bine. Când a venit alt împărat, acesta a plecat în lume peste apa cea mare și i-a rămas numele „Aiurea dus“.

15835. Învățații daci

Este atestat în Transilvania.

1. *Zamolxe și Deceneu*. Lazăr, **Legende istorice**, 7.
 - a. Pe vremea lui Darius, era o țară dincolo de Dunăre, care se numea Tracia și unde locuia un popor ce vorbea aceeași limbă, dar era împărțit în seminții: daci, traci, geți etc.
 - b. Învățațul Zamolxe a chemat la masă pe frunțașii daci, învățându-i să educe poporul spre cumpătare la băutură și înțelegere între ei, ca să învingă dușmanii ce le cotopeau adesea țara.
 - c. Zamolxe a stat trei ani ascuns într-o peșteră din Transilvania, apoi s-a înapoiat în țara lui, unde a fost primit cu mare bucurie.
 - d. Mereu atacați, sciții și geții s-au așezat în câmpia Dunării și dacii în Transilvania. Au supus pe agatirzi și au făcut Dacia.
 - e. Dedându-se din nou la beție, Deceneu, un alt învățat, a convins pe rege să stărpească viile și dacii au devenit oameni vrednici.

15836. Urmașii dacilor sunt huțulii

Este atestat în Moldova.

1. *Dacii*. Marian, **Tradiții**.
 - a. Traian s-a luptat cu dacii și i-a înfrânt.
 - b. [Text lacunar].
 - c. Urmașii dacilor sunt huțulii sau huțanii ce trăiesc în nordul Moldovei, în munții dinspre apus și miazănoapte.

5. Germanii 15838–15844**15838. Germanilor li se mai spune și „nemet“**

Este atestat în Transilvania.

1. *Wie der Name Nemet für deutsch entstanden* (Cum a apărut numele „nemet“ pentru germani). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 239.
 - a. Ca să mărească splendoarea coroanei sale, regele Ștefan I a chemat în Ungaria un număr de nemți.
 - b. Când, în adunare publică, le-a înmănat scrisoarea de împrumut, le-a spus: „nemet“, adică luați. Cei de față au crezut că acesta este numele noilor supuși. De aceea le-a rămas acest nume (nemet – nemți).

15839. Cum au venit primii nemți în Sălaj¹

Este atestat în Transilvania.

1. *Wie die ersten Deutschen nach Hadat kamen* (Cum au venit primii germani în Sebeș). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 370.

1. Confuzie între Sebeș și Sălaj (*n. ed.*).

- a. După învingerea lui Sigismund Batori de către trupele împărătești în 1601, la Gorâslău, acesta a fugit în Moldova. Castelul din Sălaj a fost asediat de un căpitan al generalului Basta și a fost cucerit după o rezistență în care au murit mulți oameni. Mai târziu, castelul a fost restaurat.
- b. Stăpânul castelului a fost într-un timp, Franz Wesselliny, om sever, iubitor de ordine și crud.
- c. Germanii din Baden și Elveția și-au părăsit patria, venind prin Ungaria, în Transilvania, din cauza credinței lor religioase. S-au stabilit în Sebeș.
- d. Franz Wesselliny, cunoscându-le hărnicia, a primit pe o parte din ei la el și nu după mult timp au făcut acolo o casă de rugăciuni. Au angajat și un profesor, pentru a-și păstra credința luterană și obiceiurile germane.

15840. Cum își stabileau nemții hotarele

Este atestat în Transilvania.

1. *Der Drasser Schwert* (Spada din Drașov). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 246.
 - a. Când porneau nemții cu familiile să colonizeze un petic de pământ, nu îngrădeau locul, pentru că nu se recunoștea decât puterea celui mai tare.
 - b. De aceea, înarmați, descălecau desculți, cu capul descoperit, cu cingătoarea desfăcută și cu spada în mână. Își puneau pe cap pământ din patrie și făceau un jurământ.
 - c. Când au venit primii sași pe aceste locuri, erau puțini oameni. Când au venit la Cibin și în locul unde este azi Sibiul și-au luat în stăpânire pământurile date de Geza, comandantii au jurat credință regelui pe spadele lor și că nu vor mai părăsi acest pământ. Au dus apoi o sabie la Orăștie și alta la Drașov.
 - d. În vremea domniei Semilunei, spada din Orăștie s-a pierdut.

15841. Venirea sașilor în Transilvania

Este atestat în Transilvania.

1. *Von der Sachsen Ankunft in Siebenbürgen* (Despre venirea sașilor în Transilvania). Müller, **Siebenbürgischen Sagen**, 250.
 - a. Într-o anumită zi a anului, argații din Nadoș pornesc în procesiune, îmbrăcați în haine de sac, cu un băț și o desagă. În fruntea lor merge un bătrân venerabil, bătând din tobă.
 - b. Cortegiul se adună la una din porțile orașului și o pornește pe străzi cântând psalmi. Se opresc pe la curțile unde sunt chemați de gospodari și capătă vin. Trec pe la preot și încheie procesiunea de obicei seara, în celălalt capăt al satului.
 - c. Ei vorbesc despre trecut, spunând că așa au venit pe vremuri strămoșii lor, oameni liberi, din Saxonia, cu steaguri, tobe și arme.

15842. Sașii din Bistrița

Este atestat în Transilvania.

1. *Woher die Bistritzer Sachsen gekommen sind* (De unde au venit sașii din Bistrița). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 263.
 - a. Sașii bistrițeni au venit din aceeași regiune cu ceilalți și anume din coloniile germane din nordul Ungariei.

15843. Sașii din Bratei

Este atestat în Transilvania.

1. *Von den alten Sachsen in Szatz-Esavasch*. Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 278.

- a. Cei din Esávasch (?) povestesc că strămoșii lor erau sașii care au emigrat, apoi s-au așezat în Bratei.
- b. Au luat cu ei clopotul cel mare și de aceea cei din Esávasch au rămas numai cu cel mic.

15844. Sașii din Drașov

Este atestat în Transilvania.

1. *Der östlichste Ort des Sachsenlandes* (Partea cea mai de răsărit a „Țării Sașilor“). Müller, *Siebenbürgische Sagen*, 256 (Drașov – Sebeș / [jud.] Sibiu).
 - a. Pe vremuri, Drașovul nu a fost punctul cel mai de răsărit al Țării Sașilor, ci cuprindea și alte sate ca Sânmartinul, care acum aparține secuilor.
 - b. Aceste sate s-au desprins de Țara Sașilor, în urma împutinării populației din cauza holerei și a năvălirii secuilor. Locuitorii s-au adunat împrejurul localității Drașov și astfel au găsit o nouă patrie.

6. Rușii 15846–15859

15846. Rușii iubeau copiii

Este atestat în Moldova.

1. *Tot din vremea rușilor*. (D. Furtună), I. CREANGĂ, 1915, nr. 7, 202 (Vlăsinești – Săveni / [jud.] Botoșani).
 - a. În 1848 au venit rușii și oamenii trăiau în bună înțelegere cu ei pentru că iubeau mult copiii.
 - b. Odată, au intrat vitele lor la păscut pe pământul preoțesc. Preoții le-au arătat pământul boieresc spunându-le să-și ducă vitele acolo, că și ei au făcut la fel.

15847. De pe vremea muscalilor

Este atestat în Muntenia.

1. *De pe vremea muscalilor*. Rădulescu-Codin, **Îngerul**, 300 (Priboeni – Găești / [jud.] Argeș).
 - a. Când au venit muscalii, ei luau care de podvadă de la oameni. Într-o zi, când mergeau cu vreo 200 de care ce conțineau zahaneaua, un pâlc de turci s-a îndreptat spre carele păzite numai de doi paznici.
 - b. Unul dintre paznici s-a dus înaintea turcilor și i-a momit să vie cât mai aproape. Celălalt s-a ascuns și venind pe la spate, a omorât turcii unul câte unul, pe măsură ce se apropiau de care și le ocoleau.

15848. Muscalii și curcanii

Este atestat în Muntenia.

1. *Curcanii în tobele muscalilor*. Popescu-Ciocănel, **Brașoave**, 82.
 - a. Niște muscali au furat 8 curcani și i-au dus la unitatea lor. Venind păgubașul, comandantul a dat ordin să se facă percheziție trupei.
 - b. Toboșarii au ascuns în fiecare tobă câte un curcan. După plecarea păgubașului, din pricina căldurii, curcanii au început să se umfle și să facă în tobe: „Toi! Toi! Toi!“ Înțelegând muscalii că le spune să stea, le-a răspuns că nu e timp de stat ci de plecat.

15849. Cazacii

Este atestat în Transilvania.

1. *Cazacii*. Papahagi, T., **Graiul și folclorul Maramureșului**, 155.
 - a. Satul Berbești a fost călcat de cazaci. De frică, toți oamenii au fugit la pădure, de unde, după scurtă vreme, s-au înapoiat în sat.
 - b. Cazacii li s-au părut oameni neplăcuți la înfățișare și îmbrăcăminte, iar relele pe care le-au făcut, au fost din pricina beției. Tot timpul umblau beți, de nu mai știau de ei.

15850. Rușii ne-au dat ajutor împotriva turcilor

Este atestat în Muntenia.

1. (Fără titlu). Candrea, **Din popor**, 18.

- a. Rușii au venit în 1854 în țara noastră să ne dea ajutor împotriva turcilor.
- b. Ei au plecat apoi în Rusia, pentru a se lupta cu francezii lui Napoleon al III-lea și cu englezii.

15851. Rușii luptă alături de noi împotriva turcilor

Este atestat în Muntenia.

1. (Fără titlu), Candrea, **Din popor**, 15.

- a. Rușii au venit la noi în țară, pentru a ne da ajutor și au luptat împotriva turcilor.
- b. După aceea s-au înființat multe sate, în urma bejeniei, în locuri mai ferite de cotropitori.

15852. Războiul ruso-turc

Este atestat în Moldova.

1. *De când cu rușii la Siliștra*. (T. Pamfile, **Pov. pop. rom.**). B.A.R., ms. 5093, f. 153 (Țepu – Tecuci / [jud.] Galați). Publicată: I. CREANGĂ, 1909, nr. 5, 119.

- a. Pe vremea războiului ruso-turc de la Siliștra, a venit ordin de la împărăție, să dea fiecare sat o sumă de bani, care-i va fi înapoiată. În Țepu a dat fiecare câte 40 de lei și nu i-a mai văzut înapoi, ba au mai trebuit să dea și oi.
- b. În lupta de la Plevna, rușii au luat din sat 17 berbeci și i-au plătit cu 17 lei vechi, unul.

15853. Ciocnirile rușilor cu turcii

Este atestat în Moldova și Muntenia. S-au identificat 2 variante.

1. *Despre niște ciocniri dintre ruși și turci*. (T. Pamfile – **Pov. pop. rom.**), B.A.R., ms. 5093, f. 50.

- a. În 1875 se aflau în Băilești – Dolj turcii și în Galiciuca – Dolj rușii. Aceste două armate se luptau între ele.
 - b. Turcii punându-și în gând să-i atace pe ruși noaptea, Iovan Doca, a aflat (care era român și slugă la turci).
 - c. El a vrut să-i salveze pe ruși.
 - d. A căpătat sub comanda sa jumătate din armata rusească.
 - e. A participat și restul armatei rusești (condusă de împăratul lor).
 - f. Împăratul rusesc s-a înțeles cu Iovan Doca, ca cel ce va ajunge primul, să dea foc pentru a-l descoperi și celălalt. Iovan a ajuns primul și a venit și restul armatei.
 - g. A măcelărit pe turci.
 - h. Comandantul lor a fost rănit (și a fugit peste Dunăre).
2. *Ciocnirile rușilor cu turcii la 1875*. (Șt. St. Tuțescu), ȘEZ, 1923, (XXXI), nr. 3, 45 (Cătane – Băilești / [jud.] Dolj).
- a (pe vremea când turcii erau stăpâni în țară și jefuiau orașe și sate), b (un om din Băilești și slubaș al pașalelor turcești), c₁ (El i-a anunțat pe ruși), d, e, g, h, i. Cei ce au scăpat din luptă, au fugit peste Dunăre.

15854. Muscalii ajutați de cazaci, în lupta cu turcii

Este atestat în Muntenia.

1. *Legendă*. Zanne, **Proverbele românilor**, VI, 154.

- a. În satul Puțeni–Tecuci, își avea cetatea și urdia lui Iacuba, un pașă turcesc. Din armata lui se alegeau gelarii care cutreierau satele, făcând fel de fel de răutăți.
- b. Iacuba a stat la Puțeni cu armata lui, până au venit muscalii de peste Prut. Bătălia s-a dat pe Valea Jerantului – Tutova, unde muscalii ar

fi fost bătuți, dacă nu le veneau în ajutor cazacii, care au pus pentru totdeauna pe fugă pe turci.

- c. La Puțeni se vede și azi un stâlp mare de stejar, semnul locului unde a murit de ciumă un general rus.

15855. Trecerea rușilor prin Țepu

Este atestat în Moldova.

1. *Trecerea rușilor prin Țepu.* (T. Pamfile – **Pov. pop. rom.**), B.A.R., ms. 5093, f. 45 (Țepu – Tecuci / [jud.] Galați).

- a. În timpul războiului ruso-ungar, trecând rușii prin Țepu, au nimerit la o cumetrie și oamenii au fugit. Ofițerii ruși au mâncat, lăsând pe masă câteva ruble.
- b. Gazdele și-au cumpărat din acești bani o vacă. Săptămâni întregi au trecut care trase de patru boi și păzite de un soldat. Un car s-a stricat și din butucul lui au făcut aceleași gazde o piuă pentru pisat. Vasul în care țin ei păcura este un fel de gamelă de la muscali.

15856. Popasul rușilor în Țepu

Este atestat în Moldova.

1. *Despre un război al rușilor cu unгурii.* (T. Pamfile – **Pov. pop. rom.**), B.A.R., ms. 5093, f. 44 (Țepu – Tecuci / [jud.] Galați).

I a. În lupta dintre ruși și unğuri pentru Muntele de Aur, rușii, în trecere, au făcut un popas în Țepu. Murindu-le un căpitan, au făcut pomană și au așezat una din mese unde-i astăzi casa unei femei, iar altă masă unde-i puțul Mocanului. La pomană au luat parte toți locuitorii [satului]. O babă a refuzat să mănânce, iar rușii i-au pus în cap un ciur cu ciolane fierbinți.

- b. La plecare le-a sosit un tun atât de greu, încât nu l-au putut urni cu 60 de perechi de boi. S-a făcut slujbă cu patru preoți și tunul s-a urnit anevoic. Preoții au spus că se opun Sf[ântul] Ilie și Sf[ântul] Gheorghe, pentru că le miroase a sânge de om.

II a. Rușii au făcut alt popas la niște boieri, pe vremea secerișului. Boierii au plătit generalilor de le-a dat soldați la seceră.

- b. Pe când ostașii secerau, au năvălit unğurii și i-au bătut. Împăratul rus auzind acest lucru, a pus să se toarne pe gâtul comandanților aur topit, ca să se sature de aur. Cf. Tip. 15117, 15967.

15857. Rușii și vițeei

Este atestat în Moldova.

1. *Despre o călcare a rușilor.* (T. Pamfile – **Pov. pop. rom.**), B.A.R., ms. 5093, f. 53 (Țepu – Tecuci / [jud.] Galați). Publicată: I. CREANGĂ, 1909, nr. 5, 120.

a. Se zice că pe vremea lui Napoleon, rușii au avut lupte cu unğurii. La înapoiere au trecut pe la noi vreo 100 din ei, coborând la Vinerea Seacă, unde au serbat Paștele cu românii.

- b. Când au plecat, din toți vițeei din sat a rămas numai unul, ascuns sub căruța peste care gospodina își ținea țolul.

15858. De la 1848

Este atestat în Muntenia.

1. *De la 1848 (amintiri).* Rădulescu-Codin, **Din trecutul nostru**, 159.

a. Când au trecut muscalii să bată pe unğuri, au rămas în țara noastră, până au reușit să treacă dincolo.

- b. I-au bătut atât de rău pe unğuri, încât a rămas și un cântec cu acest eveniment.

15859. Rușii și Mavru Incordat

Este atestat în Moldova.

1. *Mavru Incordat*. (T. Pamfile – Pov. pop. rom.), B.A.R., ms. 5093, f. 54 (Țepu – Tecuci / [jud.] Galați).
 - a. La apus de satul Poșta era Via Grecilor, unde, după ce s-a săturat de domnie, a trăit Mavru Incordat (Mavrocordat).
 - b. Trecând rușii să se bată cu ungurii, au descălecat în Valea Bârladului, lăsând caii să pască, iar Mavru Incordat a trimis haiducii săi, de i-a adus la curte.
 - c. Rușii i-au spus că ei fiind creștini, vecini cu Moldova, au mai mult drept decât el. Apoi l-au tăiat. Nu a trecut mult timp și a murit și fiul lui, Nadol.

7. Tătarii 15861–15910

15861 Tătarii

Este atestat în Muntenia. S-au identificat 2 variante identice.

1.2. *Tătarii*. Rădulescu-Codin, **Legende**, 34. (Priboeni – Găești / [jud.] Argeș; Leicești – Pitești / [jud.] Argeș).

- a. Tătarii au trăit pe vremea uriașilor. Erau fioroși la vedere, iuți și răi. Jefuiau, prădau și ardeau totul în cale.
- b. Târgul ce se face azi la Câmpulung [Muscel], se făcea și pe vremuri, de frica tătarilor, pe Muntele Păpușa, unde se văd urmele unui drum mare. Când Negru Vodă a gonit pe tătari din țară, românii au făcut târgul la Câmpulung, lângă apa ce i-a purtat numele.
- c. Ei au trăit de mult, chiar pe vremea când Iisus umbla pe pământ și făcea minuni.

15862. Românii se ascundeau în păduri din cauza tătarilor

Este atestat în Transilvania.

1. *Legende despre tătari*. GAZ. TRANS., 1907, (II), nr. 178, 1 (Câmpie?).

- a. Tătarii, prinzând oamenii, îi băteau și-i chinuiau de moarte, de aceea oamenii se ascundeau în păduri.
- b. Pentru a-i putea prinde, suiau cu sila pe câte un român în vârful unui pom și-l obligau să strige celorlalți să vină acasă că au plecat tătarii și au lăsat o ladă mare cu bani. Cf. Tip. **15926**. Oamenii se adunau în jurul copacului, iar tătarii ascunși îi prindeau și îi făceau robi.

15863. Ascunderea românilor în gropi

Este atestat în Moldova.

1. *Tătarii*. REV. T. PAMFILE, 1924, 26 (Rădăuți – [jud.] Suceava).

- a. În vremea năvălirii tătarilor, românii se ascundeau prin păduri, unde făceau gropi în care intrau tinerii. Un bătrân rămânea afară și astupa gura gropii.

15864. Refugiul românilor din calea tătarilor

Este atestat în Transilvania.

1. *Die Flucht vor den Tatern*. Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 370 (Sfântul] Gheorghe – [jud.] Covasna).

- a. Năvălirea tătarilor a fost o perioadă foarte grea. Cum erau zăriți de pe deal, oamenii se refugiau cu o parte din avut în pădure, în cetate și în alte locuri ferite.
- b. Femeile trebuiau să-și legene copiii acolo, neconținut, ca să nu plângă. Tătarii după ce pustiau totul, se retrăgeau și oamenii reveneau la casele lor.

15865. Refugiile românilor

Este atestat în Transilvania.

1. *Căpcâanii, adică tătarii*. REV. IST. ARH. FIL., 1894, 428 (Maidanu – Oravița / [jud.] Caraș-Severin).

- a. Spre sud de Zbăg a fost o pădure deasă numită Dumbrava. Ea se întindea peste satele Broșteni și Răcăștia, până-n Munții Ciclovei și Iladici, iar de la Broșteni spre est, peste Răchitova, până în Munții Maidanului. Acolo se ascundeau românii de teama tătarilor.
- b. La „Obârcia Măidanului“ se adunau păgânii ca să păzească și să prindă fugarii Câmpiei, care treceau peste văile Măidanului la Odrii.

15866. Ascunderea românilor

Este atestat în Transilvania.

1. *Căpcâanii, adică tătarii*. REV. IST. ARH. FIL., 1894, 428 (Maidanu – Oravița / [jud.] Caraș-Severin).
 - a. La gura Ilișavei, spre sud-est, se afla o pădure deasă, aproape de nepătruns, und s-au ascuns (zbăguit) românii din Greoniu și fugarii din câmpie, de frica tătarilor.
 - b. De-atunci poartă acel loc numele de Zbăg.

15867. Năvălirea tătarilor în Huedin

Este atestat în Transilvania.

1. *Er ist ein rechten Tater* (Este un adevărat tătar). Müller, *Siebenbürgische Sagen*, 366.
 - a. În Huedin, toată populația bărbătească a fost omorâtă de tătari. Aceștia s-au căsătorit cu văduvele și au rămas în comună.
 - b. Și azi se mai spune despre un om curajos și destoinic că „este un adevărat tătar“.

15868. Tătarii în Batoș

Este atestat în Transilvania.

1. *Tatern in Bootsch* (Tătarii din Batoș). Müller, *Siebenbürgische Sagen*, 300 (Batoș – Reghin / [jud.] Mureș).
 - a. La năvălirea tătarilor, populația din Batoș s-a refugiat în munți, unde a săpat șanțuri și a construit un zid de apărare ale cărui urme se mai văd și astăzi.
 - b. Nu departe de această întăritură, se află un câmp mărginit de două șanțuri, unde și-au așezat dușmanii tabăra, trăgând asupra localnicilor.

15869. Tătarii și Monariu

Este atestat în Transilvania.

1. *Die Tartaren in Minarken* (Tătarii din Minariu). Müller, *Siebenbürgische Sagen*, 301. (Monariu – [jud.] Bistrița-Năsăud).
 - a. Când au năvălit tătarii în țară, au dat de un argat ascuns, care era în drum spre moară. Descoperindu-l cu ajutorul copoilor ce-i aveau, l-au legat de coada unui cal și l-au târât după ei.
 - b. Au întâlnit apoi locuitori din Monariu, care mergeau spre orașul Bistrița. După ce i-a chinuit, tăindu-le bărbaților buricul și femeilor sânii, i-au omorât.
 - c. La fel au procedat și cu ceilalți locuitori. Din această cauză, Monariul a fost pustiu timp de 18 ani, până a fost populat cu locuitori din alte sate.

15870. Tătarii la Orheiul Bistriței

Este atestat în Transilvania.

1. *Der Moorgrund bei Burghallen* (Terenul mlăștinos din Orheiul Bistriței). Müller, *Siebenbürgische Sagen*, 340 (Orheiul Bistriței – [jud.] Bistrița-Năsăud).
 - a. Pe timpuri, muntele de lângă Rendorf (?) era acoperit de păduri, în care locuitorii, la năvălirea tătarilor, s-au refugiat cu o parte din avutul lor.
 - b. Ocupând tătarii satul, doi tineri au plecat în iscoadă. Cățărându-se pe

o casă la marginea satului să vadă ce se petrece, au fost descoperiți și urmăriți de tătari. Flăcăii i-au ademenit într-o baltă acoperită cu paie, în care tătarii s-au înecat.

- c. La o altă năvălire a tătarilor, locuitorii s-au refugiat din nou în pădure și au săpat șanțuri de apărare ale căror urme se mai văd și astăzi.

15871. Tătarii în Valdorf

Este atestat în Transilvania.

1. *Die Tatern in Wallendorf* (Tătarii în Valdorf). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 336 (Valdorf – [jud.] Bistrița-Năsăud).

- a. Pe vremea năvălirii tătarilor, o căpetenie de-a lor a dormit la Valdorf. Așteptând într-o cameră să i se aducă mâncare, în momentul când a intrat sluga, o săgeată aruncată de apărătorii orașului a intrat pe fereastră.
- b. Speriat, tătarul și-a ridicat o tabăra și a plecat spre Țara Secuilor. Pe drum, tătarii s-au dedat la tot felul de orori: puneau cărbuni aprinși pe pieptul oamenilor, îi spânzurau de picioare și multe alte cruzimi.

15872. Sate duse în robie de tătari

Este atestat în Muntenia.

1. *De pe vremea tătarilor*. Rădulescu-Codin, **Legende**, 31 (Furești – Găești / [jud.] Argeș).

- a. În ziua de Paști, când era multă lume strânsă la horă în satul Vițichești, a venit o cioară cârâind și apoi a căzut moartă. Un moș, și-a luat familia, a urcat dealul și a văzut venind tătarii. Ei au luat robi pe toți locuitorii din sat.
- b. Cei din satele Țigănești, Priboeni și Beleți, au luat calea codrului, iar cei din Furești, neavertizați la timp, au fost, de asemenea, luați în robie.
- c. Târziu de tot, după zaveră, s-a repopulat satul cu oameni aduși din Polovraci și Bălana.
- d. În urma năvălirii tătarilor, câțiva oameni, care au scăpat din robie, și-au făcut colibe pe deal. Un călugăr le-a dărâmat ca să-i forțeze să se mute în sat și să-l mărească.

15873. Tătarii în satul „Valea Stoenestilor“

Este atestat în Muntenia.

1. *Tătarii pe Valea Stoenestilor*. Rădulescu-Codin, **Din trecutul nostru**, 56.

- a. În locul numit Siliște, din satul „Valea Stoenestilor“, este o cruce veche, unde a fost și o bisericuță. Acolo se mai găsesc încă oseminte, monede vechi și vase de aramă.
- b. Năvălind odată tătarii în sambăta Paștilor, oamenii care nu știau nimic, s-au pomenit cu o cioară care, așezându-se pe acoperișul bisericii, a început să strige: „Tă-ă-tari!...“
- c. Oamenii au fugit pe valea Stoenescă, spre Argeșel, luând tot ce aveau. După ce a trecut valul, s-au înapoiat în sat.
- d. Când au năvălit tătarii în sat, au ars biserica, chiar în noaptea de Paști. Pe acel loc s-a pus crucea.

15874. Tătarii în Sfântul] Gheorghe

Este atestat în Transilvania.

1. *Die Tartaren in Sanct Georgen* (Tătarii în Sfântul] Gheorghe). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 340.

- a. Vechii sași, de frica tătarilor, erau nevoiți să facă slujba religioasă în cetatea de la Sfântul] Gheorghe. Odată, la o năvălire a acestora sub comanda lui Batu, au căpătat contribuția de război și au cruțat localitatea.

- b. Intrând într-o moară să numere banii, morarul a omorât pe unul dintre tătari. Ceilalți s-au dus la Sf. Gheorghe, unde tocmai se ținea slujba, au încuiat ușile bisericii și au omorât toți oamenii aflați înăuntru.

15875A. Tătarii spre Sighet

Este atestat în Transilvania.

1. (Fără titlu). (I. Mușlea – Cercetări). AN. AHR. FOLC., 1932, 181 (Boinești – Oaș / [jud.] Satu Mare).
 - a. Tătarii cu cap de câine umblau prin aceste locuri și omorau oamenii ca să le ia averea. De aceea oamenii îngropau banii și fugeau.
 - b. Odată au pornit tătarii spre Sighet, unde era un drum îngust. Pe margine creștea multă pădure. Un bătrân i-a sfătuit pe ai săi să taie copacii, să-i lase în picioare și când au trecut tătarii i-au prăvălit asupra lor, omorându-i pe toți. Cf. Tip. 12473, 12919, 15875B, 15876, 15887, 15904, 16007.

15875B. Tătarii la Borșa

Este atestat în Transilvania.

2. *Din vremea tătarilor*. Papahagi, T., **Graiul și folclorul Maramureșului**, 157.
 - a. Pe vremea când tătarii treceau prin țara noastră, (Poiana- Borșa), ei făceau mult rău, batjocorind și mutilând femeile, punând copiii în vârf de pari și jefuind bisericile, cărora le lua clopotele. Oamenii au hotărât de aceea să-i pedepsească.
 - b. S-au retras în pădure, unde au tăiat copacii lăsându-i în picioare și când au trecut tătarii, i-a prăvălit asupra lor omorându-i până la unul. Cf. Tip. 12473, 12919, 15875B, 15876, 15887, 15904, 16007. Trei ani de zile nu s-a băut apă, pentru că a curs numai sânge. Și azi când se sapă, se găsesc oase de om, de cai și puști ruginite.
 - c. După retragerea tătarilor a rămas în țară o tătarcă ce mânca carne crudă de om.
 - d. Tătarii veneau din Țara Ungurească, voind să treacă spre Moldova de nord, dar cei din Borșa le-a dat la cap.

15876. Borșenii și tătarii

Este atestat în Moldova. S-au identificat 3 variante identice.

1. 2. 3. *Borșenii și tătarii*. Marian, **Tradiții populare**, 185. (Poiana Stampei – Vatra Dornei / [jud.] Suceava; Pilugani – Vatra Dornei / [jud.] Suceava; Cândreni – Vatra Dornei / [jud.] Suceava).
 - a. O ceată de tătari, năvălind în Maramureș, s-au luptat cu haiducii. De frică, au luat calea întoarsă, dar au fost din nou încolțiți de haiduci, împreună cu locuitorii satelor. De aceea s-au îndreptat spre partea răsăriteană și un flăcău din Budești a fost trimis să dea de veste celor din Borșa că vin tătarii.
 - b. Lupu Șandru, preotul din Borșa, a strâns sătenii și au pândit pe tătari în Valea Strâmătorii. Au tăiat pădurile și lăsând copacii în picioare, i-au prăvălit asupra lor. Cf. Tip. 15875A, B, 12473, 12919, 15887, 15904, 16007. Omorând aproape 17 000 de tătari, între care și pe feciorul Hanului, astfel au eliberat robii români.
 - c. Ungurii au năvălit, luând prăzile tătarești. Ce au mai rămas dintre tătari, au fost hărțuiți și uciși de români, până la unul.

15877. Tătarii și căpitanul Negrea

Este atestat în Moldova.

1. *Căpitanul Negrea*. (T. Pamfile – Pov. pop. rom.), B.A.R., ms. 5093, f. 59 (Dorna – Vatra Dornei / [jud.] Suceava).
 - a. Vestea despre bogățiile Moldovei ajunsese până la tătari, care au

cotropit-o, crezând că într-adevăr vor găsi râuri de lapte și țărături de pâine. Deceționați, s-au dedat la jafuri cumplite.

- b. Căpitanul Negrea a organizat în Câmpulungul Moldovenesc apărerea. A asigurat bătrânii, femeile și copiii, punând să se construiască o stavilă pe ape, pentru oastea dușmană și a blocat intrările cu trunchi de copaci.
- c. Lupta a durat două zile și a curs atâta sânge tăăresc, încât până azi țâșnește din pietrele pâraului. De-atunci dealul și pâraul s-au numit ale lui Negrea.
- d. Reîntorși la casele lor, Negrea și-a dezgropat averile, ajutându-și oamenii lui.
- e. Trecând într-o zi pe acolo Dragoș, s-a îndrăgostit de fiica lui Negrea, cu care s-a căsătorit. Din urmașii lui Dragoș și a tovarășilor lui, se trag moldovenii.

15878. Lupte între români și tătari

Este atestat în Muntenia.

1. *Lupte între români și tătari*. Rădulescu-Codin, **Din trecutul nostru**, 55.
 - a. Odată se aflau față în față, gata de luptă, oștile române și tătare. Românii erau adunați la Colțul Măgurii, în capul Mateiașului, iar tătarii la Crucea Ghinii, la Malul lui Bragă, în marginea Argeșului.
 - b. Lupta a fost crâncenă, purtată întâi cu săgeți și puști, apoi corp la corp. După o săptămână, românii i-au răzbit pe tătari și i-au gonit din țară.

15879. Dodul și tătarii

Este atestat în Moldova.

1. *Dodul și tătarii*. Marian, **Tradiții populare**, 168. (Câmpulung - [jud.] Suceava).
 - a. În timpul năvălirii tătarilor, românii din „Valea Caselor“ au făcut o toacă. Cel ce afla primul de venirea dușmanilor trebuia să le dea de veste.
 - b. O femeie cu un copil în brațe, ce ducea de mâncare bărbatului ei, văzând că vin năvălitorii, a aninat copilul de un pom și a sunat toaca. Românii s-au strâns și s-au luptat cu tătarii, omorând mulți dintre ei. Dar venind din nou în număr mai mare să-i pedepsească, au omorât mulți români și satul a fost ars și desființat.
 - c. Restul de 20 de familii s-au retras în munți. Neavând cu ce se întreține, prădau trecătorii și de aceea au fost aduși în fața lui Vodă Mihai. Dodul a explicat lui Vodă de ce s-au dedat la hoții și Vodă le-a dăruit un câmp, unde și-au întemeiat noi gospodării.
 - d. Fiul lui Mihai Dodul, Ion, a pândit odată pe tătari din care a omorât o sumedenie. Supraviețuitorii l-au așteptat la înapoierea lui spre casă. Dar Ion s-a ascuns la un român, Istrate Flocea, până au plecat tătarii. Le-a ținut calea, împreună cu fratele lui, omorând majoritatea năvălitorilor.
 - e. Drept recunoștință pentru omul care l-a ascuns, Dodul și-a schimbat numele în Flocea. [Cf. Tip. 15897].

15880. Tătarii la Rodna

Este atestat în Transilvania.

1. (Fără titlu). ARH. SOM., 1924-1927, nr. 1, 15 (Parva - [jud.] Bistrița-Năsăud).
 - a. Când au intrat tătarii la Rodna, satul nu avea decât 12 case. Era în ziua de Paște. Când au venit de peste munte fugarii de la Maieru și Sângeorz, care au adus vestea, locuitorii au fugit spre munte cu avutul lor.

- b. Drumul era anevoios, fiind spre primăvară, când zăpezile au început să se topească. Așa că înaintau greu fiind în același timp urmăriți de câinii tătarilor, de care se puteau apăra cu greu. Au ajuns la locul numit azi „Puntea Tătarilor“, pe o potecă îngustă, care ducea la o stâncă prăpăstioasă, iar doi bărbați au ținut câinii în loc.
- c. Ajungând acolo tătarii și văzând că nu pot înainta, s-au înapoiat în sat și l-au distrus.
- d. Tătarii erau îmbrăcați în piei de lup neargășite, având pe la poale clopoței, ca să fie auziți de câini.

15881. Trecerea tătarilor spre Ardeal

Este atestat în Moldova.

1. *Tătarca și Tătărçuța*. Marian, **Tradiții poporane**, 240 (Breaza – Câmpulung [Moldovenesc] / [jud.] Suceava).
 - a. Muntele din apropierea Cârlibabei cât și pâraiele ce izvorăsc de sub Muntele Opcioara, curgând unul spre apus și revărsându-se în Bistrița, iar altul spre răsărit și revărsându-se în Moldova, poartă numele de Tătarca. Pârâul de sub dealul Glodului, care se varsă, de asemenea, în Moldova, se numește Tătărçuța.
 - b. Aceste nume au rămas spre aducere aminte de pe vremea când tătarii trecând spre Transilvania și-au aflat acolo moartea în luptele cu românii.

15882. Tătarii în ținutul Crișurilor

Este atestat în Transilvania.

1. (*Legendă despre originea târgului din Găina*). FAM., 1898, nr. 44, 519.
 - a. Năvălind odată o ceată de tătari asupra românilor din ținutul Crișurilor, cei din Biharia i-au alungat în munți. Moșii, avizați, i-au surprins pe Muntele Găina și i-au nimicit.
 - b. De-atunci moșii și crișenii se întâlnesc pe Muntele Găina, întărind prietenia dintre ei.

15883. Tătarii decimează populația unui sat

Este atestat în Transilvania.

1. *Gretztevény (?)*, Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 365.
 - a. Localitatea Gretztevény (?) este numită și „Lasă-l pe bătrân în pace“. Se spune că localitatea a fost decimată de tătari.
 - b. Au rămas numai bătrânii și când venea rândul unuia, tătarii spuneau: „Lasă-l pe bătrân în pace“.

15884. Tătarul înecat în butoiul cu varză

Este atestat în Transilvania.

1. (Fără titlu). (I. Mușlea – Cercetări). AN. ARH. FOLC., 181 (Târșolt – Oaș / [jud.] Satu Mare).
 - a. O babă din Bicsad avea obiceiul să țină un scaun lângă butoiul cu varză. Odată, un tatar, care i-a cerut să bea zeamă, s-a urcat pe scaun și s-a întins spre butoi. Baba l-a prins de picioare aruncându-l în butoi, unde s-a înecat. Cf. 15898, 15946A, B.

15885. Bălășenii și tătarul din butoiul cu varză

Este atestat în Transilvania.

1. *Bălășoia*. ASTR. MAR., 1927, nr. 38, 2.
 - a. Familia Bălășenilor din Săpânța cuprinde oameni ai dracului, ca și strămoșii lor. Pe vremea tătarilor, când săpânțenii au furat caftanul hanului, care a vrut să ia birul, tătarii umblau pe la casele românilor. Oamenii le dădeau birul cu parul în spinare.
 - b. Intrând un tatar în casa unei femei din această familie, cum era singură acasă, numai cu copiii mici, i-a tras un par în cap omorându-l. L-a

pus apoi într-un butoi pe care l-a umplut cu varză și moare. Tătarii au căutat peste tot și nu au găsit nimic.

c. Bălășenilor le-a rămas vorba că „au acrit tătarii în butoiul cu varză“.

15886. Hanul tătarăsc înecat în butoiul cu varză

Este atestat în Moldova.

1. *Românii și tătarii*. Marian, **Tradiții poporane**, 16. (Fundul Moldovii – Câmpulung [Moldovenesc] / [jud.] Suceava).

a. Prins într-o luptă, hanul tătarilor a fost înecat într-un butoi cu zeamă de varză, care a fost dat de-a berbeleacul de pe un munte. Muntele se numește de atunci Tătarca, iar valea unde a ajuns butoiul s-a numit Valea Tătarcei.

b. Locul unde au fost măcelăriți tătarii de românii ardeleni și maramureșeni, s-a numit Opcina Tătarcii.

15887. Tătarii opăriți cu vin clocotit de o femeie

Este atestat în Transilvania.

1. *Retragerea tătarilor*. Papahagi, T., **Graiul și folclorul Maramureșului**, 158.

a. Când au venit tătarii la Bărsana, au dat peste o femeie cu un copil mic, pe care au vrut să-l mănânce. Ea i-a rugat să-l cruțe, pentru că le va arăta un meșteșug care-i va ajuta să meargă în toată lumea.

b. Tătarii i-au adus, cum a cerut, o oală de vin, ce cuprindea patru câni, și l-a pus la fiert, spunându-le că-l va bea clocotit dintr-o dată. Când vinul a fost în clocot, i-a opărit pe toți.

c. De la Bărsana, tătarii s-au dus la Piatra-Țiganului, apoi la Cuhnea, unde au întemeiat un sat. Au trecut apoi la Săliște, unde iar au găsit o femeie cu un copil mic, pe care au vrut să-l mănânce. Femeia i-a înecat într-un butoi mare în care spunea că avea ascuns aur. Restul tătarilor au prădat Săliștea, s-au îndreptat spre Borșa, unde borșenii au aruncat peste ei copacii tăiați, ținuți în picioare și i-a omorât pe toți. Cf. Tip. 12473, 12919, 15875A, B, 15876, 15904, 16007.

15888. Un tată vrea să-și salveze copilul de tătari

Este atestat în Transilvania.

1. *Vaterliebe* (Iubire de tată). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 370.

a. O comună din Transilvania, fiind atacată într-o noapte de tătari și locuitorii refugiindu-se în pădure, un tată și-a uitat în casă copilul care dormea după sobă.

b. S-a înapoiat în goana calului în sat și, strecurându-se printre dușmanii adormiți, a reușit să-și salveze copilul. Ajunși în pădure, tatăl, copilul și calul au căzut la pământ, murind pe loc.

15889. Tătarii și femeia vicleană

Este atestat în Transilvania.

1. *Peștera de la Almaș*. CAL. Sibiu, 1858, 48. Găsit și în (I. Pop-Reteganul – Diverse). B.A.R., ms. 4544, f. 9.

a. Năvălind odată tătarii în Transilvania, oamenii și-au luat în grabă cele necesare, refugiindu-se în peștera de la Almaș, pe care o întăriseră cu șanțuri în jur.

b. Tătarilor ca și celor din cetate li s-au terminat proviziile pentru oameni și cai. O femeie a făcut o turtă cu cenușă și a arătat-o tătarilor din vârful unei prăjini lungi, urcându-se pe întărituri. Ea le-a spus că în cetate trăiesc bine, în timp ce tătarii înfomețați se hrănesc cu iarbă și scoarță de copaci. Tătarii, deznădăjduiți, au părăsit locul, pe care l-au pustiit.

15890. Vitejia celor doi frați

Este atestat în Moldova.

1. *Cei din urmă tătari*. JUN. LIT., 1905, 54 (Straja – Rădăuți / [jud.] Suceava).
 - a. În urma repetatelor năvăliri ale tătarilor, românii s-au retras în munți. Numai doi frați și-au săpat bordeie cu întărituri, rămânând unul în Arșița Frasinilor și celălalt în Pârâul Rău.
 - b. Ducându-se într-o zi cel din Arșița să vadă dacă merge o moară, s-a trezit fugărit de doi tătari călări. S-a îndreptat spre adăpostul său, hărțuindu-se trei zile cu ei. Tocmai când tătarii erau să-și facă drum spre coliba lui, a sosit și celălalt frate care a omorât pe unul dintre tătari, iar pe celălalt l-a pus pe fugă.
 - c. În primăvară, românii au ieșit din munți și s-au apucat de lucru. Calul tătarului omorât apărea din când în când și apoi a dispărut.

15891. Doamnele urmărite de tătari

Este atestat în Muntenia.

1. (Fără titlu). Condurățeanu, **Dicționar geogr. Dâmbovița**, 96.
 - a. „Podul cu florile“ este un platou frumos pe vârful Muntelui Zănoaga, acoperit cu flori și înconjurat de colți de piatră înalți și ascuțiți.
 - b. În acest loc înconjurat de stânci, se zice că s-au refugiat niște doamne urmărite de tătari. Fiind pe punctul de a fi prinse, s-au aruncat în prăpastie.

15892. Femeia nerăbdătoare și tătarii

Este atestat în Transilvania.

1. *Die ungeduldige Leschkircherin* (Femeia nerăbdătoare din Nocrich). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 346.
 - a. Locuitorii din No[c]rich, aflând despre năvălirea tătarilor într-un sat din apropiere, s-au refugiat în cetate. Fiind spațiu mic, oamenii au stat inactivi și așa au trecut 8 zile.
 - b. O femeie harnică, neputând suporta inactivitatea, a fugit la poarta cetății. Nezărind nici un tatar a exclamat că ar vrea să vină odată, pentru că pe ea o apasă mai mult inactivitatea decât frica de dușmani.

15893. Judecătorul trădător și tătarii

Este atestat în Transilvania.

1. *Der verräterische Richter* (Judecătorul trădător). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 301. (Rosen?).
 - a. Tătarii au asediat multă vreme Rosen (?) și văzând că nu pot învinge, s-au înțeles cu judecătorul satului, ca în schimbul unui sfert de ducat, să-i învețe cum să procedeze.
 - b. Complotul a fost descoperit de o fată schiloadă. Ea a comunicat locuitorilor și satul a fost salvat. Au tăiat apoi capul judecătorului, pe care l-au pus într-un coș, l-au sculptat și l-au pus la casa acestuia, ca să fie exemplu.
 - c. Pentru ispășirea păcatelor judecătorului, nevasta acestuia a ridicat o capelă pe locul unde a fost înmormântat.

15894. Tătarii în Viscri

Este atestat în Transilvania.

1. *Die Tatern in Weisskirch* (Tătarii din Viscri). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 523.
 - a. Când au năvălit tătarii în Viscri, au luat doi prizonieri, între care și un bătrân. I-au pus pe cai, legându-le picioarele de burta animalului și i-au dus până la Mureș. Poposind, noaptea prizonierii au reușit să fugă și au ajuns acasă.
 - b. Tătarii au luat cu ei și o tânără femeie al cărei bărbat a urmărit-o cu

riscul vieții. Găsind-o, ea n-a vrut să-l urmeze, fiind îndrăgostită de un tătar. Bărbatul i-a tăiat capul și i l-a dus tatălui ei.

- c. De frica tătarilor, o altă femeie din același sat s-a ascuns într-o vie. Adulmecată de un câine de al tătarilor, ea l-a ademenit cu pâine și i-a sucit gâtul.
- d. Un bătrân, refugiat, de asemenea, într-un tufiș, s-a dus cu multă precauție să ia pâinea pe care nevasta lui o băgase în cuptor. Zărit de tătari, aceștia au tras în el cu săgețile. Bătrânul a scăpat numai datorită carabinelor pe care le avea cu el și cu care a amenințat pe tătari.

15895. O întâmplare cu preoți

Este atestat în Transilvania.

1. *Pfaffenloch bei Herz* (Gaura popilor în Herz?). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 293.
 - a. Pe vremea năvălitorilor tătari, oamenii se ascundeau în tot felul, uneori în mare grabă, deoarece atacurile veneau pe neașteptate.
 - b. Preoții dintr-un sat, la o depărtare de 6 ore de Sibiu, aveau o biserică frumoasă, zidită de meșterul bisericii principale din Brașov. Avea un gang subteran ce ducea la Olt, de unde, cu o barcă, ajungeai la loc sigur.
 - c. Odată, doi preoți au fugit pe acolo și s-au ascuns într-o peșteră numită de popor „Desfundătura popilor“, unde au dus o viață de sihaștri.
 - d. Se spune că unul din fugari era chiar abatele, care, ajungând la adăpost, a tras un foc de armă pentru a da de veste celor rămași în urmă. Focul de pușcă fiind auzit de tătari, aceștia au omorât pe ceilalți fugari.

15896. Tătarii, nagâții și românii

Este atestat în Moldova și Transilvania. S-au identificat 3 variante, care se grupează astfel:

1. *Vânătoare cu nagâți*. Marian, **Ornitologie**, II, 289. (Horodnicu de Jos - Rădăuți / [jud.] Suceava).
 - a. Moldova a fost bântuită de tătari.
 - b. Românii se ascundeau (în stuhării, unde năvălitorii puteau pătrunde mai greu).
 - c. Nagâții îi descopereau (cărora tătarii le dădeau drumul).
 - d. Tătarii prindeau oamenii (prin asmuțirea unor câini, care-i scoteau afară din ascunzișuri).
2. *Legende despre tătari*. (S. Moldoveanu), GAZ. TRANS., 1907 (II), nr. 178, 1 (Câmpie?).
 - b (între trestii în lacurile câmpiei), c (pe care tătarii îi aduseseră în niște colivii mari. Ei se roteau peste bălți făcând cercuri continue și țiuiau cu glasul lor. Apoi se întroceau în coliviile lor), d, e. De-atunci au rămas nagâții la noi.
3. *Nagâțul, tătarii, căpcâni*. Niculiță-Voronca, **Datine și credințe**, 705.
 - e₁ (Nagâții sunt veniți în țară cu tătarii, de pe vremea năvălirilor), b (în bălți, cu capul afară, sub o buruiană cu frunza lată), e (învârtindu-se deasupra locului unde simțeau un om), d (intrând în apă).

15897. Românii descoperiți de nagâți, erau prinși de tătari

Este atestat în Moldova.

1. *Românca și tătarii*. Marian, **Tradiții poporane**, 27. (Vama - Câmpulung Moldovenesc / [jud.] Suceava). Republicată: CAL., 1879, 123; CĂL. POP. BUCOV., 1891, 71.
 - a. Pe vremuri, Moldova era acoperită cu lacuri, iazuri și bălți mari, acoperite cu papură, țipirig și trestie, în care se ascundeau românii la

năvălirea tătarilor. Aceștia întrebuițau nagâții care descopereau pe cei ascunși.

- b. Într-una din năvăliri, tătarii apucară spre Maramureș, pe un drum care se numește azi „Drumul Tătarilor“, oprindu-se aproape de satul Vama, unde voiau să atace.
- c. O româncă, lăsându-și copilul atârnat într-un pom, a dat de veste românilor, apoi a luptat și ea. O mare parte din tătari au fost omorâți, iar restul au luat-o la fugă, speriați de apariția femeii înveșmănată în alb. La sfârșitul luptei, femeia și-a găsit copilul nevătămat. Cf. Tip. 15879]

15898. Traiul românilor și tătarii

Este atestat în Moldova.

1. *Traiul românilor înainte de fundarea statelor naționale*. Sbierea, **Traiul românilor**, 4.

- a. Pe vremea când românii trăiau în ținuturi și se cârmuiau singuri, viața lor nu era liniștită. Năvăleau mereu tătarii, care prădau totul și luau oamenii în robie.
- b. De frica lor, românii se ascundeau prin tufișurile bălților, iar tătarii îi descopereau după țipetele nagâților. Ca să-și bată joc, românii puneau prin stuf căciulile lor, iar ei se retrăgeau în munți, lăsând pe tătari să vâneze căciuli.
- c. Într-o vară, tătarii nu s-au mai lăsat păcăliți și s-au luat după români în munți. Românii au aninat într-un copac de pe Muntele Bârnărel, un copil, au pus de-o parte și de alta câte un sul de pânză fluturândă, pentru ca tătarii, auzind copilul țipând și văzând fâlăitul pânzei, să creadă că acolo sunt românii.
- d. Trași deoparte, românii i-au văzut pe tătari venind. Năpustindu-se asupra lor, i-au ucis, iar cei care au scăpat au fugit până unde este Opcioara și Tătarca de azi. Acolo le-au ieșit înainte românii din Transilvania și i-au zdrobit.
- e. Hanul, apropiindu-se de Muntele Tătarca, un român i-a dat zeamă de varză dintr-un butoi, să-și potolească setea. Cum era aplecat, l-a prins de picioare aruncându-l în butoi, unde s-a înecat. Cf. Tip. 15884, 15946A, B.
- f. De la acea întâmplare, muntele poartă numele de Tătarca, iar locul bătaliei de „Opcina Tătarci“.

15899. Foametea după năvălirea tătarilor

Este atestat în Transilvania.

1. *Hungernat nach der Tartarenzeit* (Foamete de pe timpul tătarilor). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 325.

- a. După retragera tătarilor din Vermeș, satul era complet pustiit. Un om, ieșind la câmp, s-a întâlnit cu altul cu care a vorbit despre lipsurile lor și despre foamete.
- b. Străinul l-a invitat să vie să mănânce la el. Când a ajuns la casa acestuia, a ridicat capacul de pe o oală ce fierbea pe foc și văzând o mână de om în ea, a fugit înfricoșat.

15900. „Aș lăsa-o, dar nu mă lasă“

Este atestat în Moldova.

1. *Aș lăsa-o, dar nu mă lasă*. DOINA Jor., 1928–1929, 205. (Smulți – [Tg.] Bujor / [jud.] Galați).

- a. Năvălind odată tătarii într-un sat, un băiat ce se afla la munca câmpului cu taică-său, s-a depărtat puțin. A dat de un tătar care a pus mâna pe el și băiatul a început să strige ce a pățit.

- b. Tatăl i-a răspuns să-l lase în pace pe tatar și să vie să lucreze. Flăcăul, disperat, a strigat că el îl lasă, dar tatarul nu-l lasă pe el.
- c. De atunci a rămas zicala: „Aș lăsa-o, dar nu mă lasă“, când cineva a intrat într-o afacere proastă și ar vrea s-o lase, dar nu poate scăpa de ea.

15901. Fuga din robie

Este atestat în Transilvania.

1. *Căpcâanii, adică tătarii*. REV. IST. ARH. FIL., 1894, 428 (Maidan – Oravița / [jud.] Caraș-Severin).
- a. Locuitorii din Agadici povestesc că un om de la ei a fost luat de păgâni și dus în țara lor. După câțiva ani a scăpat și a venit la frații lui.

15902. Omul cu nasul, urechile și limba tăiată

Este atestat în Transilvania.

1. *Căpcâanii, adică tătarii*. REV. IST. ARH. FIL., 1894, 428.
- a. Locuitorii din Jătiniu au auzit că mulți dintre strămoșii lor au fost prinși de căpcâni și duși peste Dunăre, unde au fost puși la muncă silnică.
- b. Unul singur dintre ei a scăpat, cu nasul, urechile și limba tăiată.

15903. Femeia luată de tătari

Este atestat în Transilvania.

1. *Căpcâanii, adică tătarii*. REV. IST. ARH. FIL., 1894, 428.
- a. Odată căpcâanii au luat o femeie frumoasă din Broșteni. Scăpând din mâinile lor, după un an de mers pe jos, a ajuns înapoi în satul ei, lăsând o fetiță mică la păgâni.

15904. Fata răpită de tătari

Este atestat în Transilvania.

1. *Tartareneinfälle* (Năvălirea tătarilor). Müller, *Siebenbürgische Sagen*, 299.
- a. Când au năvălit tătarii în Țara Bârsei, lângă Rodna, au răpit și o fată din Iaad, pe care au pus-o pe cal, alături de alt prizonier. Ei au reușit însă să se salveze. Ascunzându-se într-o mlaștină, erau pe punctul de-a fi descoperiți din cauza lătratului unui câțel. Bărbatul l-a omorât, ieșind din ascunzătoare.
- b. Când au năvălit păgâanii, locuitorii din Iaad au făcut o întăritură, tăind pomii pe care i-au lăsat să stea în picioare. Apoi i-au prăvălit peste dușmani omorându-i sau făcându-i prizonieri. Cf. Tip. **12473, 12919, 15875A, B, 15876, 15887, 16007**.
- c. Un locuitor din Valendorf a fost, de asemenea, luat prizonier și, reușind să fugă, s-a ascuns într-o mlaștină. Nu a fost recunoscut nici de mama lui, când a ajuns acasă.
- d. La năvălirea tătarilor în Târpiu, locuitorii s-au ascuns în Bistrița și unul, care era ascuns în sat, a văzut cum au dat foc satului. După ce au plecat, omul a cărat apă în cizmele lui, stingând focul de la turn și salvând clopotele.

15905A. Femeia cicălitoare din Viscri și tătarii

Este atestat în Transilvania.

1. *Armer Tater, du hast dich betrogen* (Sărmane tatar, te-ai înșelat). Müller, *Siebenbürgische Sagen*, 339.
- a. În Viscri, un om avea o nevestă zgârcită și cicălitoare, care-i făcea viața grea. Odată, năvălind tătarii, oamenii s-au refugiat între zidurile bisericii. Zgârcita, voind să-și salveze cât mai multe lucruri, a fost prinsă de un tatar și luată în robie. Soțul ei, văzând scena, striga: „Sărmane tatar, te-ai păcălit!“

- b. După plecarea tătarilor, populația a revenit la căminurile ei. Omul, a cărui nevastă fusese luată roabă, era fericit; nevasta a revenit pentru că tătarul o lăsase în drum. De necaz, omul mormăia întruna: „Ticălos, tătar!“

15905B. Bărbatul căinează pe tătarul care-i luase nevasta

Este atestat în Transilvania.

1. *Der besorgte Ehemann* (Soțul îngrijorat). Müller, *Siebenbürgische Sagen*, 338.

- a. Satul Ungra a suferit adesea de pe urma războiului și a pustiirilor dușmane. Odată, năvălind tătarii pe neașteptate și locuitorii neavând timp să se retragă în cetate, mulți au fost luați robi.
- b. Un om care a reușit să scape, a stat în cimitir și a văzut cum e luată și nevasta lui. El a exclamat: „Sărmane, tătar, te-ai păcălit!“

15906. Rugină fuge de la tătari

Este atestat în Moldova.

1. *Despre un [Rugină] prins de tătari*. (T. Pamfile – Pov. pop. rom.). B.A.R., ms. 5093, f. 54 (Țepu – Tecuci / [jud.] Galați). *Despre un [Rugină]* prins de tătari și robii*. *Idem*, f. 101. Publicat: ȘEZ., 1907–1908, 89.

- a. Năvălind tătarii, un oarecare Rugină a fost luat rob și dus în țara tătarască, unde a stat vreo doi ani. A fost pus să facă clăi de fân, în care era foarte meșter.
- b. Odată a făcut o claie de 40–50 de stânjeni, pe dinăuntru goală, unde s-a ascuns. A fugit prin pustietate și a ajuns în satul Țepu. Mai există neamul lui, care povestește întâmplarea acestui strămoș.

15907. Tătarii și robii

Este atestat în Transilvania.

1. *Die Tatern in Treppen* (Tătarii în Târpiu). Müller, *Siebenbürgische Sagen*, 324.

- a. Tătarii au năvălit în Târpiu, unde o parte din săteni s-au refugiat în pădure. Cei ce au rămas în sat, au fost măcelăriți, cu excepția a doi oameni.
- b. Tătarii legau oamenii de cozile cailor, pe care-i goneau până omorau victimele, altora le tăia buricul, îi lega de un pom cu o frânghie lungă și-i punea să alerge până le ieșeau mâtele.
- c. Cei doi oameni rămași în viață au fost ținuți prizonieri 10 ani, după care au scris acasă că pot fi răscumparați cu guldeni, iar satul i-a răscumpărat.
- d. Când s-au înapoiat acasă, au învățat pe cei din sat să coase cum nu era cunoscut în Transilvania. Cele două cuverturi, pe care le-au cusut, au ars în incendiul din 1809.

15908. Coarnele implantate unui preot

Este atestat în Transilvania.

1. *Der gehörnte Pfarrer* (Preotul cu coarne). Müller, *Siebenbürgische Sagen*, 334.

- a. Când tătarii năvăleau în Transilvania, jefuiau, pustiau totul și luau în robie mii de oameni. În 1658 au luat cu ei în Turcia și pe pastorul din Ungra.
- b. Când, mai târziu, niște sași se înapoiau veseli spre patrie, au văzut pe pastor muncind la câmp și cântând niște melodii bisericesti cunoscute. Era oribil la vedere, pentru că turcii i-au implantat niște coarne în frunte.
- c. Rugat să vie cu ei acasă, nu a vrut, pentru că îi era rușine și se temea ca operația scoaterii coarnelor să nu fie prea dureroasă.

15909. Brazdele rămase de la tătari

Este atestat în Muntenia.

1. *Tătarii*. Rădulescu-Codin, **Din trecutul nostru**, 54.

- a. Tătarii făceau măguri pe dealuri din mult pământ, ca să servească de întărituri. În dosul movilelor făceau gropi, pentru că nu știau din ce parte vor fi atacați.
- b. Tătarii mâncau mult mei, pe care-l cultivau după ce îngrășau pământul cu cenușe din lemn ars. De atunci au rămas multe brazde pe la noi, cum sunt cele de pe dealul Hârtieștilor, până la coada Văii Bradului. După ce s-au retras, au crescut acolo mesteceni.

15910. Movilele rămase de la tătari

Este atestat în Muntenia.

1. *Tătarii*. Rădulescu-Codin, **Din trecutul nostru**, 53.

- a. Când veneau tătarii cei fioroși, scoteau din sân un hrisov, pe care sta scris că țara în care s-o găsi copacul alb și piatra bălțată este a tătarilor. Le arăta românilor mestecenii albi de pe coaste și pietrele vărgate din apa Prahovei, spunând că țara e a lor.
- b. Locuiau mai mult pe dealuri, unde, fiind pământ lutos, îl arau cu plugurile la care puneau adesea să muncească românii. Făceau movile în chip de cuptoare, din lemne, le da foc și risipea cenușa, făcând pământul bun, pe care-l semănau cu mei.
- c. Astfel de movile și bolovani uriași au mai rămas. Pe ele joacă comori, dar oamenii nu găsesc decât cărbuni de lemn.
- d. Tot din vremea tătarilor au mai rămas și niște gropi largi în fund și strâmte la gură, unde românii cărau agoniseala lor, la năvălirea dușmanilor.

8. Turcii 15914–15948**15914. Războiul cu turcii (1877)**

Este atestat în Muntenia.

1. *Vodă Carol și războiul cu turcii*. Rădulescu-Codin, **Din trecutul nostru**, 168.

- a. La 1877, când au pornit război muscalii împotriva turcilor, mulți muscali au fost omorâți și restul respinși, deși erau numeroși. Împăratul Alexandru a cerut ajutor regelui Carol al României, care a plecat cu oastea la Plevna.
- b. Deși puțini la număr, românii i-au răpus pe turcii care-și băteau joc de români, numindu-i slugi. L-au prins apoi pe Osman Pașa, pe care l-au trimis în Rusia și de atunci a scăpat țara de turci.

15915. Asedierea satului Milișeuți de către turci

Este atestat în Moldova.

1. *Der Schutzengel* (Îngerul păzitor). Staufe-Simiginowicz, **Volkssagen**, 25.

- a. Turcii au asediat satul Milișeuți, care era mic pe acea vreme. Locuitorii s-au luptat cu îndârjire. Puterile mereu crescânde ale turcilor făceau să scadă cu timpul pe cele ale sătenilor.
- b. Demeter, conducătorul românilor, s-a rugat lui Dumnezeu să le ajute. A apărut un om mare și puternic, cu o sabie cu două tăișuri și cu o mătură de foc în mână, îndemnând pe oameni și reînviindu-le curajul.
- c. Turcii au fost învinși și izgoniți, pentru că Dumnezeu a trimis un înger păzitor. După victorie, sătenii au ridicat o biserică în locul unde se rugase conducătorul lor, închinând-o Sf[ântului] patron al acestuia. Și azi, lumea din Milișeuți se gândește la curajosul lor conducător.

15916. Refugiile românilor

Este atestat în Transilvania.

1. (Fără titlu). (E. Petrovici – **Folklor din Valea Almăjului**). AN. ARH. FOLC., 1935, 79 (Bănia – Caraș-Severin).

- a. La Kiacot, este o peșteră și la Zbăg, un loc unde se ascundeau oamenii de turci. Mai este și o peșteră la Voinicoț, unde, de asemenea, se refugiau oamenii.

15917. Refugiul în biserici

Este atestat în Muntenia.

1. (Fără titlu). Rădulescu-Codin, **Legende**, 90 (Vlădaia – Vânu Mare / [jud.] Mehedinți).

- a. Pe vremuri, de frica turcilor și a altor năvălitori, bisericile se făceau ca niște cetăți, cu ziduri groase, uși mici de lemn gros și rezistente și cu o ferestruică pe care se puneau armele.
- b. Adesea și-au găsit bieții oameni apărarea în biserică.

15918. Refugiul în păduri

Este atestat în Moldova.

1. *Venirea turcilor în Viltotești*. (T. Pamfile – **Pov. pop. rom.**). B.A.R., ms. 5093, f. 42 (Viltotești – Bârlad / [jud.] Vaslui).

- a. Ca să nu fie prinși de turci, oamenii se refugiau cu ce aveau în codru, tăiau toți cucoșii, ca să nu fie descoperiți prin cântatul lor, iar râșnirea grăunțelor pentru mămăligă se făcea foarte atent.
- b. Aproape de Viltotești, o fată rătăcită a fost prinsă de un turc care voia s-o păstreze pentru el și a dus-o în târgul lui. Cum fata nu a acceptat, a hotărât s-o ucidă.
- c. A dat-o mamei lui s-o arunce în cuptorul de foc după ce l-a întetit, iar el a plecat. Fata s-a prefăcut că nu știe cum trebuie să stea pe lopată, turcoica i-a arătat și fata a vârat-o în foc, a fugit în satul ei și a povestit ce a pățit. Cf. Tip. **13584A, 327C**.

15919. Cruzimea turcilor

Este atestat în Muntenia.

1. *O judecată turcească*. (T. Bălășel), COM. SAT. Buc., 1909-1910, 141. Republicată: *Judecata turcească*, NEAM. ROM. POP., 1940, nr. 12, 195.

- a. O femeie însărcinată, văzând un coș cu struguri la un turc, l-a rugat să-i dea și ei câteva boabe, ca să nu lepede. Turcul i-a dat un ciorchine, pe care femeia l-a mâncat.
- b. Voind să se convingă dacă boabele din stomac ajung la copil și de povestea cu lepădatul din cauza poftii, turcul a spintecat burta femeii și a scos copilul.
- c. Ce s-a întâmplat sau dacă și-a rezolvat curiozitatea nu se știe, dar se vede că așa era judecata turcilor pe acea vreme.

15920. Tăierea capului de către turci

Este atestat în Muntenia.

1. (Fără titlu). Rădulescu-Codin, **Legende**, 89. (Furești – Găiești / [jud.] Argeș).

- a. Odată, venind turcii, niște oameni s-au ascuns de nu i-au găsit. De acolo au văzut cum un om din satul vecin, care venise să-i anunțe de năvălirea turcilor, a fost prins de aceștia, care i-au tăiat capul.
- b. Din cauza turcilor, românii fugeau, își făceau case pe dealuri, iar porumbul îl puneau în gropi, pe care le acopereau cu pământ și iarbă.
- c. Banii îi puneau în căldări și borcane, pe care le îngropau în pământ.
- d. Mai răi au fost cazacii care au venit după turci.

15921. Ghioralina

Este atestat în Moldova.

1. *Ghioralina*. A. I. F., i. 13234 (Fundul Moldovei – Câmpulung [Moldovenesc] / [jud.] Suceava).
 - a. O femeie avea o față frumoasă numită Ghioralina și de frica turcilor, locuiau într-o pădure.
 - b. Într-o zi, apropiindu-se turcii de casa lor, femeia și-a ascuns fata, spunând că a murit. Turcii au chinuit-o pe mamă. Fata, nemaiputând suporta chinurile mamei, a ieșit din ascunzătoare.
 - c. Turcii au luat fata, care s-a aruncat pe drum într-o fântână, pentru că nu a vrut să fie roabă turcilor.

15922. Suferințele poporului

Este atestat în Muntenia.

1. (Fără titlu). Candrea, **Din popor**, 19.
 - a. După înăbușirea răscoalei lui Tudor, boierii au fost ajunși de arnăuții lui Ipsilante și, după ce i-au jefuit, i-au dus la târg.
 - b. Au venit turcii și au vrut să-i prindă pe arnăuți. Pandurii lui Tudor, din plaiul Novacilor s-au predat și s-au dus cu turcii de au lovit pandurii din plaiul Vâlcan. Țara a rămas turcilor.
 - c. Turcii au pus biruri grele și cine nu avea, era pus desculț la gard, era legat și afumat cu ardei.

15923. Prăpădul

Este atestat în Muntenia.

1. (Fără titlu). Candrea, **Din popor**, 10.
 - a. Când s-au bătut turcii la Brăila cu muscalii, femeile au ascuns grâul. La insistențele pârcălabului, au trebuit să-l dea, ca să-l ducă zaharea.
 - b. O femeie a anunțat venirea turcilor și oamenii au fugit, dar vedeau cum frig oi și se ospătează.
 - c. Au intrat turcii într-o casă, unde era o fată moartă și au plecat de milă.
 - d. Oamenii își ascundeau banii, iar femeile săpunul.
 - e. Odată, au văzut cum a intrat un șarpe în gura unei fete adormite. Au sculat-o și au pus-o să facă fiertură de găină, foarte sărată și au silit-o să mănânce. Șarpele a murit și a ieșit.
 - f. Fetele jucau la horă cu cercuri de bani pe cap. Și venea turcul și cânta din tambură. Se da copiilor bani, să joace și ei.

15924. Tăierea unui om de frunte în fiecare sat

Este atestat în Moldova.

1. *Călcarea turcilor din 1821*. (T. Pamfile – **Pov. pop. rom.**). B.A.R., ms. 5093, f. 52. (Țepu – Tecuci / [jud.] Galați). Publicat: *Călcarea turcilor în 1811*. I. CREANGĂ, 1909, nr. 5, 120.
 - a. În 1821 (1811) au venit o mulțime de turci prin aceste locuri și i-au căutat pe greci. În fiecare sat tăiau câte un om mai de frunte.
 - b. La Țepu au tăiat pe Mihalache Rugină, ginerele Leahului.

15925. Ascunderea femeilor

Este atestat în Moldova.

1. (Fără titlu). Niculiță-Voronca, **Datine și credințe**, 712.
 - a. Pe vremea când plăteau bir turcilor în animale, produse și chiar în oameni, când soseau turcii, femeile tinere se ascundeau prin păduri, unde părinții le duceau mâncare și apă.
 - b. În timpul revoluției lui Ipsilante, când turcii au venit să-i alunge pe greci, femeile tinere erau ascunse. Oricât erau de schingiuiți, părinții nu spuneau nimic, pentru că dacă găseau femeile le batjocoreau și le omorau.

15926. Servirea turcilor pentru a nu fi schingiuiți

Este atestat în Muntenia.

1. (Fără titlu). Vitănescu, **Monografia com. Bălănești**, 60.

- a. Pe vremea lui Iancu Jianu și a haiducului Mereanu din Rm. Vâlcea, erau mulți turci în țară. Românii, cum zăreau un fes după deal, se repezeau de aprindeau turcului narghileaua, îi frecau și-i plimbau calul. Altfel turcul slobozea pistolul sau intra în prima casă, unde bătea și schingiuia pe cine le ieșea în cale și siluia chiar femeile.
- b. Când veneau turcii mai cu furie, românii se înfundau în păduri. Unii dintre turcii, care știau românește, strigau oamenii pe nume și aceștia ieșeau din pădure, crezând că sunt români de-ai lor. Cf. Tip. **15862**.
- c. Așa ispiteau și copiii, prinzând pe părinți lor, care le veneau în ajutor.
- d. Pe acele vremuri, Tudor Vladimirescu, Iancu Jianu și Mereanu omorau pe turci, trăgându-i adesea în țeapă. Cei mai mulți turci au fost omorâți în pădurea Reșca, de pe Olt, unde-și avea Iancu ceata.
- e. Iancu avea o soră, Ana, îndrăgostită de Tudor Vladimirescu. Iancu unit cu Tudor și Mereanu loveau pe turci și greci în locuri diferite.
- f. Chiar cei ce nu fumau, trebuiau să aibă la ei amnar cu care să scapere dacă întâlneau vreun turc.

15927. Turcii răi și lacomi

Este atestat în Muntenia. S-au identificat 2 variante identice.

1.2. *Turcii și muscalii*. Rădulescu-Codin, **Legende**, 87. (Priboeni – [Câmpulung-]Muscel / [jud.] Argeș; Micloșanii Mari – [Câmpulung-]Muscel / [jud.] Argeș).

- a. După ce a scăpat de căpcăuni și tătari, au venit în țară turcii, oameni răi și lacomi, care omorau fără pricină. Ei luau câte o fată frumoasă și o duceau unui pașe bătrân și urât, de peste Dunăre, ba luau pe români și în războaie.
- b. Se împotriva câte un domnitor, cum a fost Țepeș, care-i trăgea în țeapă. El spânzura și pe românii care se purtau ca turcii. Și chiar Mihai Viteazul i-a tăiat cu duiumul.
- c. După turci, au venit muscalii și mai răi, care luau totul din casele oamenilor. Ei se legau de fete și neveste.

15928. Scăparea din robie

Este atestat în Muntenia.

1. *Românca robită de turci*. Rădulescu-Codin, **Legende**, 91. (Almăjel – Vânju Mare / [jud.] Mehedinți).

- a. Venind odată niște turci la Oravița, unul din ei a văzut o fată frumoasă la o fântână. A răpit-o și a dus-o în țara lui, unde s-a însurat cu ea și au avut un copil.
- b. Când copilul s-a făcut mare și a aflat povestea, a hotărât să plece în țara lui. Odată, când a fost luat de tatăl lui la jafuri în Țara Românească, pe care a recunoscut-o după descrierile mamei lui, a tăiat capul turcului, cum îl sfătuisese maică-sa, și a ascuns banii.
- c. Când copilul a revenit în țara turcească, a povestit rudelor că tatăl lui a fost ucis de hoți. Turcii au pus potere să afle ucigașii, dar fără rezultat.
- d. Românca cu copilul ei au venit la Oravița și s-au apucat de creșterea vitelor. Într-o zi, când erau cu vitele la păscut, au dat de satul Almăjel, locul care se numește azi Chitiana, la conacul Butarului, după numele turcului ucis. Și s-au așezat acolo. Dumitru, copilul turcului, este strămoșul Butarului de azi.

15929. Robii revin în țară

Este atestat în Moldova.

1. *Drumul robilor*. Pamfile, **Cerul**, 191. (Vaslui?).

- a. Odată, au plecat din Moldova o mulțime de oameni, să se plângă în țara turcească de răutățile pe care le suferă. Nimeni nu le-a dat ascultare, ci i-au băgat în închisoare, unde au stat multă vreme. După ce le-a dat drumul, au rămas robi.
- b. Unul dintre robi a propus să plece spre Moldova, dar altul s-a împotrivit spunând că e greu drumul, fiind lung, că ei nu știu drumurile și mai ales sunt expuși să fie uciși.
- c. Un al treilea, deștept și curajos, le-a dat ideea să plece când turcii vor fi la rugăciune și să meargă numai noaptea, ca nimeni să nu-i simtă.
- d. Au făcut întocmai, stând ziua ascunși. Noaptea se luau după „Drumul robilor“. După un an au ajuns în Moldova. Cf. Tip. **10198**.

15930. Copiii robiți de turci

Este atestat în Muntenia.

1. (Fără titlu). Vitănescu, **Monogafia com. Bălănești**, 61.

- a. Printre primii locuitori ai satului Bălănești, după mutare, a fost și Gherghie cu doi frați ai lui, care a construit prima fântână în sat.
- b. Gherghie îi ura de moarte pe turci. Nimerind într-o noapte la el un turc cu doi robi legați, o fată și un băiat de 16–17 ani care plângeau, după ce s-a convins că se pot duce singuri acasă, le-a dat merinde și le-a dat drumul.
- c. Ascuțindu-și bine securea, a tăiat capul turcului, i-a îngropat hainele, iar trupul l-a aruncat în Olt.

15931. Strângerea dărilor

Este atestat în Transilvania.

1. *Wie der Türke die Steuer einhob* (Cum strâneau turcii dările). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 320. (Reusen?).

- a. Turcii umblau prin sate cu o trăsură cu 4 cai, în care se afla un butoi mare. Când pocneau din bici, țăranii aruncau în fugă banii în butoi fiecare cât putea. Dacă turcii erau mulțumiți cu cât căpătau, plecau mai departe.

15932. Trecerea turcilor (Bănia)

Este atestat în Transilvania.

1. (Fără titlu). (E. Petrovici – **Folclor din Valea Almăjului**). AN. ARH. FOLC., 1935. (Bănia – Bozovici / [jud.] Caraș-Severin).

- a. Pe aici prin Bănia au fost turcii, care s-au dus întâi la Râșava, apoi la Ada-Kaleh și după ei au venit sârbii.

15933. Râșaua (?)

Este atestat în Transilvania.

1. (Fără titlu). (E. Petrovici – **Folklor din Valea Almăjului**). AN. ARH. FOLC., 1935, 82. (Rudăria – Bozovici / [jud.] Caraș-Severin).

- a. Pe vremuri, Râșaua (?) a fost a turcilor. Ei au cerut împăratului să facă o moară și un canal până la Ișalnița, iar ei îi vor ceda Râșaua. Împăratul a făcut ce i-au cerut turcii, el a câștigat Râșaua și turcii au plecat.

15934. Giurgiul

Este atestat în Muntenia.

1. (Fără titlu). Candrea, **Din popor**, 8.

- a. Au fost războaie multe și Giurgiul a rămas pustiu. Orașul avea șanțuri adânci și gropi, iar biserica „Adormirea“ era în pământ.
- b. Se cumpăra pământ cu doi lei vechi. Când se auzea că vin turcii, oamenii fugeau pe deal.

15935. Mantul turcesc

Este atestat în Transilvania.

1. *Türkische Mant* (Mantul Turcesc). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 346.
 - a. Aproape de Sighișoara se află localitatea Mantul Turcesc, unde și-au instalat turcii tabăra și au trimis în oraș după contribuția de război.
 - b. Cetățenii au pus în piață o copaie mare, în care s-au depus obiectele de aur și argint pentru salvarea orașului.
 - c. Un bătrân avea trei nasturi albi, pe care pașa i-a zărit. Ca să-i poată păstra, bătrânul a trebuit să-i răscumpere cu 300 de poli.

15936. Trecerea turcilor prin Bănia

Este atestat în Transilvania.

1. (Fără titlu). (E. Petrovici – **Folclor din Valea Almăjului**). AN. ARH. FOLC., 1935, 79. (Bănia – Bozovici / [jud.] Caraș-Severin).
 - a. În [18]48, au venit turcii și au stat o săptămână, primiți [fiind] de popii din sat. Locul lor a fost în turnul bisericii.
 - b. Când au fugit spre Valea Mare, au spus popilor că nu mai vin pe acolo, pentru că au fost bine primiți.

15937. Jimbor

Este atestat în Transilvania.

1. *Aufopfernde Liebe* (Sacrificiul dragostei). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 291.
 - a. În satul Jimbor, la 3 ore depărtare de Rupea, se află un munte pe al cărui vârf există o cetate, teatrul unor fapte sângeroase în trecut.
 - b. Când, în 1421, au năvălit turcii, țărani s-au refugiat în curțile zidite ale bisericilor, sau în castelele învecinate. Cei din Jimbor au primit în cetate pe vecinul lor, groful de Szent Marton, Lebei Ianoș, cu soția sa.
 - c. Cu toată împotrivirea vitejească, au fost înfrânți de turci. Mulți au murit și unii, printre care și groful ungar, au fost luați prizonieri. Soția sa și-a vândut toată averea, plecând să-l caute în Asia.
 - d. Ca să obțină eliberarea lui, ea a trebuit să îndeplinească trei însărcinări foarte grele, care au istovit-o și au slujit-o. Când s-au reîntors în patrie, soțul ei s-a îndrăgostit de sora ei.
 - e. Grav bolnavă, femeia sacrificată s-a retras la o mănăstire, de unde a trimis vorbă să aibă grijă de sora ei, că ea va muri curând. În realitate ea a mai trăit mult, fericită că a reușit să se jertfească pentru soțul ei.

15938. Colina de lângă Ditrău

Este atestat în Transilvania.

1. *Türkenkugel bei Ditro* (Colina Turcilor de la Ditrău). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 349.
 - a. În apropiere de Ditrău este o colină de pe care turcii omorau, în absența bărbaților, pe femeile și bătrânii satelor românești.

15939. O întâmplare cu turcii

Este atestat în Muntenia.

1. *Nărav*. (Șt. St. Tuțescu), ȘEZ., 1913, nr. 11, 181 (Cătane – Costești / [jud.] Argeș).
 - a. În vremea stăpânirii turcești, un turc a tras în gazdă la un român. Gazda avea un copil de 6 ani, pe care îl învățase să mănânce la o masă pe care o ținea în cap, șezând.
 - b. La vremea prânzului, copilul a început să plângă, pentru că voia să mănânce așa cum fusese învățat. Terorizat de turc, românul a făcut voia copilului.

- c. Turcul a tăiat capul românului, pentru că își deprinsese astfel copilul.
De aceea turcii nu se duceau la casele cu copii mici.

15940. Boul năhrănit la timp și turcii

Este atestat în Muntenia. S-au identificat 2 variante.

1. (Fără titlu). Rădulescu-Codin, **Legende**, 90 (Zgripcești - Găești / [jud.] Argeș).
 - a. Odată au năvălit turcii într-un sat din Vlașca, părăsit de oameni.
 - b. Un om căuta să-și ridice boul lui slab care căzuse, ținându-i la gură o mână de fân.
 - c. A auzit strigăte („de departe“, din partea turcilor).
 - d. Românul s-a îndepărtat de bou cu fânul (crezând că așa îl va face să se ridice).
 - e. I-a explicat românului sensul vorbelor auzite (de către turci).
 - f. Că ar fi trebuit să-i dea boului hrană mai de mult, ca să nu cadă în drum și nu acum.
 - g. Boul a murit și turcii, de milă, l-au lăsat pe român în pace.
2. *Vorbă cu înțeles*. (N. I. Dumitrașcu). DUM. POP., 1922-1923, nr. 43, 6.
 - b, c („mai departe, da-i mai departe“, din partea unui turc), d (și așa s-a întâmplat de mai multe ori), e (de către un român care trecea pe acolo), f, h. Turcul avusese dreptate.

15941. Turcul opărit și omorât

Este atestat în Moldova.

1. (Fără titlu). Niculiță-Voronca, **Datine și credințe**, 714.
 - a. Năvălind turcii (sau tătarii), o femeie a fost găsită de un păgân spălând rufe. Acesta i-a poruncit să-și opărească copilul și ea i-a aruncat apă fiartă în față de l-a amestecat. I-a despiciat apoi capul cu toporul.
 - b. A sfârșit tot ce era împrejurul casei, ca să se creadă că au trecut deja pe acolo păgânii și să nu mai vină și alții.

15942. Blănarii din Sibiu și turcii

Este atestat în Transilvania.

1. *Der Schwerdtanz* (Dansul săbiilor). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 296.
 - a. Blănarii din Sibiu, depesurând o trupă de turci, au primit, pentru această faptă eroică, dreptul de-a dansa dansul săbiilor, la ocazii solemne.

15943. Turcii aduc prizonieri ruși în Țepu

Este atestat în Moldova.

1. *De când cu niște turci în Țepu*. (T. Pamfile - Pov. pop. rom.). B.A.R., ms. 5093, f. 54. (Țepu - Tecuci / [jud.] Galați). Publicat: *Despre niște turci în Țepu*. I. CREANGĂ, 1909, nr. 5, 120.
 - a. Turcii, robind niște ruși, i-a adus în Țepu. Dând în ei o boală, i-a îngropat într-o fântână, mai mult vii decât morți.
 - b. Multă vreme se auzeau cum plâng rușii în fundul pământului.

15944. Turcii aruncați în fântână

Este atestat în Moldova.

1. *Despre niște turci în Țepu*. (T. Pamfile - Pov. pop. rom.). B.A.R., ms. 5093, f. 53.
 - a. În fața casei unui sătean din Țepu, zidiseră oamenii un puț. Pe când prăznuiau sfințirea apelor, au venit niște turci, pe care românii i-au ospătat.
 - b. Când s-au îmbătat, au început să spună tot felul de blestemății, până a stricat popa sfințirea apei. Românii i-au azvârlit pe turci, cu capul în jos, în fântână și au pus pământ mult peste ei.
 - c. Uneori în fundul pământului, se aude huietul sufletelor turcilor.

15945. Baba Chira ucide un turc

Este atestat în Moldova.

1. *Despre niște turci în Țepu*. (T. Pamfile – **Pov. pop. rom.**). B.A.R., ms. 5093, f. 54.

a. Baba Chira a ucis cu securea un turc ce-i siluise fata în codru. L-a aruncat într-o groapă părăsită, unde azi este casa unui sătean.

15946A. Turcul înecat în butoiul cu zeamă de varză¹

1. (Fără titlu). Niculiță-Voronca, **Datine și credințe**, 713 (Broscăuți – Dorohoi / [jud.] Botoșani).

a. O femeie, Ilișoiaia, având copil mic, nu a putut fugi cu ceilalți. Când au venit turcii, ea a tăiat găini, pregătind de mâncare.

b. A venit un turc și când a vrut să-i ia copilul în vârful unui cuțit, ea s-a repezit și i-a adus mâncare. Când i-a cerut de băut, i-a arătat un butoi mare cu zeamă de varză.

c. Turcul s-a suit pe un scaun, s-a aplecat să bea și femeia l-a împins în butoi. Oricât a încercat turcul să se salte, nu a izbutit pentru că ea îl tot împingea. Cf. Tip. **15884, 15898**.

d. Înecându-se turcul, i-au rămas desagiile lui cu galbeni, din care s-a tras bogăția acestei familii.

15946B. Turcul înecat în butoiul cu apă

Este atestat în Moldova.

1. *Kotzmann. Staufe-Simiginowicz, Volkssagen*, 38.

a. Toată populația se refugiase din mica așezare, unde au năvălit turcii. Numai Kitza nu s-a lăsat deranjată de la muncă.

b. Când a venit un turc și i-a cerut apă, ea i-a arătat un butoi imens. Turcul s-a aplecat să bea și ea l-a împins în butoi, în timp ce turcul striga mereu: „Kitz o mana!“ (adică: Kitz a mea). Cf. Tip. **15884, 15898**.

c. După ce au plecat turcii și oamenii s-au înapoiat în sat, ea le-a povestit cele întâmplate. Sătenii au numit satul Kitzomana și cu timpul a devenit Kotzman (?).

15947. Turcii au ars toate hârtiile din lume

Este atestat în Moldova.

1. *Ciuda turcilor*. (T. Pamfile – **Pov. pop. rom.**). B.A.R., ms. 5093, f. 53.

a. De ciudă că împărăția lor a început să meargă rău, turcii au dat foc la toate hârtiile din lume, ca să se încurce lucrurile.

b. Au ars șase luni, iar de-atunci nu mai este liniște pe pământ.

15948. Năvălirea turcilor în Transilvania

Este atestat în Transilvania.

1. *Die Turken vor Enyed* (Turcii în fața Aiudului). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 332.

a. În 1658, când Racoți [Rákóczi] al II-lea s-a răsculat împotriva Sultanului, turcii au năvălit în Transilvania. Locuitorii din Aiud au rezistat câteva zile trupelor răzlețe.

b. Când 5 000 de oameni, turci și tătari, au atacat orașul, apărat numai de 100 de cetățeni, aceștia au fost nevoiți să-l părăsească și să se retragă în cetate.

c. Moldovenii au profitat de situație, au trecut granița și s-au aliat cu asediatorii, jefuind țara. Ei însă au fost îndepărtați cu o sumă de bani.

d. Venind mereu turcii cu trupe noi, asediații, disperăți, s-au rugat în

1. Pe marginea filei 2344 a manuscrisului aflăm observația îndreptățită a autoarei (?): „Poate ar trebui trecută la același subiect la tătari“ (n. ed.).

biserici, apoi au depus armele și obiectele prețioase în lagărul dușmanilor.

- e. Hanul a cerut trei fete frumoase și când i-au fost aduse, a căzut foc din cer, corturile dușmane s-au aprins și asediații, prinzând curaj, i-au atacat și i-au împrăștiat.
- f. De-atunci nu s-au mai apropiat tătarii de această localitate, care mai serbează până azi, prin post și rugăciuni, ziua asediului.

9. Ungurii 1594-1595

1594. Venirea ungarilor în Transilvania

Este atestat în Transilvania. S-au identificat 2 variante.

1. *Wie die Magyaren nach Siebenbürgen gekommen sind* (Cum au venit ungurii în Transilvania). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 234.
 - a. Tukutum, căpetenia ungarilor, auzise de frumoasa țară stăpânită de Gelu (ce se întindea dincolo de păduri).
 - b. El a trimis acolo un spion (pe șiretul Ogmand, pentru a vedea cum stau lucrurile, pentru că voia să cucerească țara prin război).
 - c. I s-a adus lui Tukutum vestea despre frumusețea și bogăția acestei țări (și despre minunații și nobilii ei locuitori).
 - d. A plecat căpetenia ungarilor cu oastea spre Transilvania (împotriva lui Gelu, după ce a cerut permisiunea domnului său Arpad).
 - e. Oștile dușmane s-au întâlnit (de-o parte și de alta a râului Almaș).
 - f. S-au războit, și ungurii au învins.
 - g. Gelu a fost omorât (urmărit pe când fugea spre tabăra de pe râul Someș).
 - h. Tukutum a domnit pe aceste locuri.
 - i. Urmașii lui, de asemenea, până pe vremea regelui Ștefan cel Sfânt.
2. *Tukutum și Gelu*. Lazăr, **Legende istorice**, 22.
 - a (ce se afla dincolo de munți cu reședința la Gilău și se vedea din câmpia Ungariei. El a hotărât s-o cuprindă), b, c, d (prin trecătoarea Mezeșului), e (la Hida, unde se mai văd și azi urmele șanțurilor taberei lui Gelu), f (oastea lor fiind mai mare), g (cu săgețile), h (primit de români ca voievod), j. La Eschilău, localitate din Cojocna, pe care ungurii o numeau așa și-au jurat să trăiască frățește. Apoi ungurii au început să vie prin Sătmăr, Sălagiu și Salnoc-Dobâca. Mai târziu au venit și săcuii în număr mai mare, k. Românii au scăpat abia în 1918.

1595. Regele Ștefan cotopește Transilvania

Este atestat în Transilvania.

1. *Das Land Siebenbürgen wird vom König Ștefan erobert* (Transilvania a fost cotopeșită de regele Ștefan). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 239.
 - a. În anul 1002, a izbucnit un război între regele Ștefan al Ungariei și unchiul acestuia, Ghiula, care nu se resemna că Ștefan este creștin.
 - b. Ghiula a amenințat, a făcut acte de teroare asupra Ungariei, a invadat-o zilnic și a făcut hoții. Nemaiavând încotro, regele Ștefan a cotopeșit cu oastea Transilvania, a învins pe Ghiula și l-a luat în robie în Ungaria, împreună cu familia sa.
 - c. Toate popoarele care locuiau în această parte a Daciei s-au creștinat, sau de bunăvoie, sau forțat.
 - d. Regele Ștefan a găsit în reședința lui Ghiula mult aur și argint, cu care a clădit o biserică în Alba Iulia. Biserica a căzut în repetate rânduri pradă focului, ceea ce a făcut să se creadă că acest lucru se datorează faptului că a fost clădită cu bani câștigați în mod necinstit.
 - e. Ghiula și familia sa au trecut apoi la creștinism. Au fost eliberați și tratați de regele Ștefan cu toată omenia.

XXII. Războaiele 15954–15957

15954. Trecerea prin Albania

Este atestat în Transilvania.

1. (Fără titlu). (E. Petrovici – **Folclor din Valea Almăjului**). AN. ARH. FOLC., 1935, 79 (Bănia – Bozovici / [jud.] Caraș-Severin).

- a. În timpul războiului, un român a trecut cu trupele prin Albania. În drum spre front, a cerut unei femei să-i vândă pâine, vorbind pe sârbește și ea l-a refuzat. Când a auzit-o pe fata acesteia vorbind românește, i s-a adresat în românește și a primit mălai fără bani, pentru că pâine nu aveau.
- b. Auzind românește, a venit și un popă cu un singur papuc, pentru că unul îl dase la reparat. Aceste întâmplări s-au petrecut în micul sat Gabrova.

15955. Războiul dintre secui și sași

Este atestat în Transilvania.

1. *Das Sachsenlager* (Tabăra sașilor). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 316.

- a. În stânga localității Odorhei, se află o mică localitate, unde odată, când secuii au fost bătuți și urmăriți de sași, s-au retras pe o colină.
- b. Secuii au înconjurat colina, au băgat mulți boi în tabără și sașii, crezând că sunt mulți la număr, au plecat.

15956. Din războiul ruso-turc

Este atestat în Moldova.

1. *De când cu bătălia de la Sevastopol*. (T. Pamfile – **Pov. pop. rom.**). B.A.R., ms. 5093, f. 49 (Țepu – Tecuci / Galați).

- a. Când se băteau muscalii la Sevastopol, a venit poruncă să se facă podul de la Nămolosa, ca să treacă turcii apa Siretului și să ție calea rușilor înspre Moscova.
- b. La Liești – Tecuci, era comănduirea lui Siliriu-pașa. Românul, trimis de către căpetenia din Tecuci cu o scrisoare, a fost sfătuit să nu-și scoată căciula în fața pașei, ca să nu-i taie capul.
- c. Pașa a citit scrisoarea și i-a restituit-o. Când să plece, au venit doi cazaci cu vestea că a căzut Sevastopolul.
- d. Femeile din Franța s-au plâns tuturor împăraților că ele rămân văduve și împărăția le-a dat dreptate.

15957. Războiul dintre turci și muscali

Este atestat în Muntenia.

1. *Legendă*. Zanne, **Proverbele românilor**, IV, 361.

- a. Odată, când turcii aveau război cu muscalii pe pământul țării noastre, turcii s-au ascuns în satul Potopia. Muscalii, intrând în sat fără să bănuiască ceva, mulți dintre ei au fost măcelăriți.
- b. Chiar căpetenia muscalilor, finul domnului, a fost decapitat de turci, tocmai când voia să sară cu calul pârâului Potopânului și s-a împotmolit în nămolul pârâului.
- c. De-atunci a rămas vorba: „A se înnămoli ca finul domnului“.

XXIII. Revoluțiile 15961–15973

15961. Revoluția din 1848

Este atestat în Moldova.

1. *Revoluția de la 1848*. (T. Pamfile – **Pov. pop. rom.**). B.A.R., ms. 5093, f. 52 (Balota – Oltețu / [jud.] Vâlcea).

- a. În anul 1848 s-au ridicat țărani și negustorii, în frunte cu „Iliad“,

Magheru și alții, împotriva boierilor. L-au dat jos pe Bibescu și au făcut constituția.

- b. Au cerut pământ pentru țărani, dar au venit rușii care l-au gonit pe „Iliad“. Au venit și turcii, cărora niște soldați români le-au ieșit în cale, în Dealul Spirii.
- c. Marile puteri au făcut pace și au hotărât să fie constituție și să se dea țăranilor pământ, pe bani.
- d. Unii boieri n-au primit constituția. De frica revoluției au tăcut însă. Sunt și acum boieri ce nu știu de constituție.

15962. La Cireș

Este atestat în Muntenia.

1. *De la 1848* (*Amintiri*). Rădulescu-Codin, **Legende**, 102. (Almăjel – Vânju Mare / [jud.] Mehedinți).
 - a. La Cireș, cei ce au participat la revoluție, lucru pentru care se numeau panduri, au fost încolțiți rău de turci. Ei au chemat în ajutor pe muscali.
 - b. Muscalii au luat oaste și, de pe un munte, au slobozit tunul în turci, apoi au coborât.
 - c. Pandurii au prins pe turci și i-au tăiat. Au scăpat numai cei ce erau la Dunăre, cu luntrile.

15963. Almăjelul

Este atestat în Muntenia.

1. *De la 1848* (*Amintiri*). Rădulescu-Codin, **Legende**, 103.
 - a. Magheru a luat 12 voluntari din Almăjel, pentru că el îi strângea de prin toate satele. Dând de oameni la coasă, le-a promis câte un icosar pe zi și au plecat cu el la ciocoi, să le ierte claca.
 - b. Au trimis apoi scrisoare la ciocoi, să primească constituția. Celor ce nu se învoiau, li se pustiau casele, cum s-a întâplat la Craiova.
 - c. Marghiloman și Popa Șapcă erau spătarii lui Magheru. Celor ce iertau claca, nu le făcea nimic și le puneau marca țării, ca să nu li se întâmple ceva.
 - d. La Râmnic era un călugăr, Crisantie, care nu a vrut să ierte claca. Oamenii au mâncat și au băut trei săptămâni în șir, din averea călugărului.

15964. Muscalii și Almăjelul

Este atestat în Muntenia.

1. *De la 1848* (*Amintiri*). Rădulescu-Codin, **Legende**, 104 (Almăjel – Vânju Mare / [jud.] Mehedinți).
 - a. În piscul Almăjel, au venit muscalii și au făcut șapte cuptoare cu pâine. Ei ședeau câte doi într-o casă și făceau fișicuri de gloanțe.
 - b. Au stat șapte ani pe capul românilor și s-au purtat rău, furându-le boii.

15965. Turcii și pandurii

Este atestat în Muntenia.

1. *De la 1848* (*Amintiri*). Rădulescu-Codin, **Legende**, 104 (Almăjel – Vânju Mare / [jud.] Mehedinți).
 - a. Turcii au venit la 1848 și au bătut pe panduri (cei care au luat parte la revoluție). Au trecut apoi pe la boieri să-i jefuiască.
 - b. Când au plecat turcii, oamenii au spart pivnița unui boier și i-au băut vinul. S-au judecat după aceea cu boierul de i-a sărăcit.

15966. Miliția

Este atestat în Muntenia.

1. *De la 1848* (*Amintiri*). Rădulescu-Codin, **Legende**, 104.

- a. Solomon a fost cel ce a dat idea armatei pentru întâia oară. Feciorii cântau cu foc, spunând că Solomon e nașul lor.
- b. El îi „tundeă fără plocon“ și le da țoale crăpate „și-nainte și la spate“.

15967. Cetatea și Moțăței

Este atestat în Muntenia.

1. *De la 1848 (Amintiri)*. Rădulescu-Codin, **Legende**, 102.

- a. La Cetate, se băteau turcii cu muscalii și la Moțăței tăbărâse cu oștirea un general. În Cetate erau vreo 5 000 de muscali, iar în Moțăței alții.
- b. În noaptea Crăciunului, pentru că știau că nu se luptă creștinii, turcii au venit pe Dunăre și au tăiat pe muscali.
- c. Muscalii au crezut că au fost vânduți de oamenii din sat, dar îi vânduse, pe mulți bani, generalul din Moțăței. Stăpânirea i-a turnat pe gât argint topit, să se sature de bani și a murit. Cf. Tip. **15117, 15856**. Și din turci au rămas puțini.

15968. Amintiri din 1848

Este atestat în Muntenia.

1. *De la 1848 (Amintiri)*. Rădulescu-Codin, **Legende**, 105. (Priboeni – Găești / [jud.] Argeș).

- a. La 1848 s-au sculat ungurii împotriva nemților și românii împotriva ungarilor. Ungurii au bătut pe nemți, care, de frică, au chemat pe muscali.
- b. Rușii au venit prin Banat, pe la spatele ungarilor și i-au bătut. Au luat prăzi, robi și tot ce-au găsit în cale.

15969. Muscalii și turcii

Este atestat în Muntenia.

1. *De la 1848 (Amintiri)*. Rădulescu-Codin, **Legende**, 102 (Almăjel – Vânu Mare / [jud.] Mehedinți).

- a. Odată s-au repezit muscalii după turci, care au sărit în luntrii, să treacă Dunărea.
- b. Cei ce nu au avut loc, s-au atârnat de luntrii și cei din luntrii le tăiau mâinile, ca să scape de ei.

15970. Zavera

Este atestat în Muntenia.

1. (Fără titlu). Rădulescu-Codin, **Legende**, 100 (Priboeni – Găești [jud. Argeș]).

- a. În timpul zaverei celei mici, venind mulți turci în Priboeni, oamenii au fugit în pădure.
- b. Popa Năstase, văzând două femei coborând spre deal, le-a strigat să fugă. A fost prins și necinstit, apoi i s-a tăiat capul. Turcii nu sufereau popii și oltenii.

15971. Zavragiile, popii și oltenii

Este atestat în Muntenia.

1. (Fără titlu). Rădulescu-Codin, **Legende**, 100 (Furești – Găești / [jud.] Argeș).

- a. După omorârea lui Tudor, au rămas prin țară turci și alți zavragii, care au prins șapte români și i-au închis într-o biserică, sub paza unui turc.
- b. Adormind paznicul, românii au scos podina de la biserică și au fugit pe rând. Când să fugă al șaptelea, s-a deșteptat turcul și, împreună cu alți turci, i-au cerut bani.
- c. Neavând de unde să dea, l-au chinuit, apoi l-au omorât în zăvoi, unde se află și azi „Arinele lui Ceafalan“ după numele celui omorât.

15972. Zavera cea mare

Este atestat în Muntenia.

1. *Zavera a mare*. Rădulescu-Codin, **Legende**, 77 (Priboeni – Găești / [jud.] Argeș).
 - a. Turcii, luptându-se cu muscalii în țara noastră, își făceau de cap, iar românii fugeau în păduri. Celor care rămâneau pe la casele lor, li se luau copiii pentru luptă, sau carele. Nu dădeau drumul oamenilor decât când erau bătrâni.
 - b. Odată a fost luat un băiat de 16 ani, să conducă niște căruțe mari de-ale muscalilor. Pe drum s-au încăierat cu turcii. Românii s-au strecurat spre munți și au umblat numai noaptea, fiind morți de foame, au mers până la Călugăreni.
 - c. Auzind muscalii ce au pățin ai lor, au pornit să le dea ajutor și au poposit la Călugăreni. Au găsit pe români, pe care i-au prins și i-au condus tot timpul cu biciul.
 - d. La Chirmogi și-au găsit tovarășii. Românilor le-a dat drumul și pe turci i-a trimis în țara muscălească.

15973. Zavera a mică

Este atestat în Muntenia.

1. *Zavera a mică*. Rădulescu-Codin, **Legende**, 99 (Almăjel – Vânu Mare / [jud.] Mehedinți).
 - a. Împreună cu alți panduri de-ai lui Tudor, un om luase un imurluc de aur în perna calului.
 - b. Turcii au vrut să-l taie, iar el a trebuit să dea imurlucul înapoi și astfel a scăpat.

XXIV. Ruinele (și locurile dispărute) 15977–15980**15977. Ruinele unei proprietăți**

Este atestat în Moldova.

1. *Temeliile*. Filipescu, **Dicționar geogr. Dorohoi**, 336.
 - a. „Temeliile“ reprezintă resturile proprietății moșiei Brăești, a lui Gorovei. Pentru nu se știe ce fapte, Gorovei a pribegit și casa i-a rămas încuiată.
 - b. Cineva, împușcând niște hulubi ce erau pe acoperișul casei, acesta s-a aprins și a ars. Vremea a ruinat totul și Gorovei nu s-a mai înapoiat.

15978. Ruinele unor tranșeie

Este atestat în Transilvania.

1. *Gelusschanzen* (Șanțurile lui Gelu). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 236.
 - a. În apropiere de Mojna, se văd ruinele unor tranșeie, care au făcut parte din tabăra lui Gelu, în lupta cu Tukutum.

15979. Ruinele clădirii de pază

Este atestat în Transilvania.

1. *Der Hutberg* (?). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 279.
 - a. Pe un munte dintre Apold și Peșa, se mai văd urmele unei clădiri, unde paznicul satului pândea venirea dușmanului.

15980. Locuri dispărute

Este atestat în Transilvania.

1. *Untergegangene Orte* (Locuri dispărute). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 283.
 - a. Un teren de lângă Sighișoara, care se numea pe vremuri „Târgul de pește și găini“, a avut mai de mult case și străzi.
 - b. Între Copșa Mare și Iacobeni, se întinde o pădure, iar la mijlocul

drumului, unde se mai găseau câteva colibe de păstori români, se afla satul Fata.

- c. Pe munți, la Brașov, pe Tâmpa, era odată un castel, pe vremea când biserica Sf[ântul] Bartolomeu era în mijlocul orașului.
- d. În apropierea unui vârf de munte, la Gaspat (?) se afla o pivniță turcească, o peșteră ce ducea la un izvor și mai jos o fortificație. Toate acestea au format așa-zisa „Fortăreață turcească”.

XXV. Satele 15982–16013

15982. Agrișteu

Este atestat în Transilvania.

1. *Egresahó* (Agrișteu). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 278.

- a. La vărsarea râului Târnava Mare în Târnava, se află satul Agrișteu, care, pe timpuri, a fost locuit de cei din alt sat.
- b. Aceștia au părăsit localitatea, luând cu ei clopotul cel mare și au făcut un sat nou.

15983. Ațel – Înmulțirea locuitorilor

Este atestat în Transilvania.

1. *Wie sich die Bewohner von Hetzeldorf vermehrten* (Cum s-au înmulțit locuitorii din Alțeu). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 267.

- a. Trei familii au pornit să-și caute o patrie în ținutul Mojna. Una din ele s-a oprit chiar la Mojna, a doua la Neuşar și a treia la Leskzel (?), unde și-au clădit casă, au plantat vie și peste doi ani și-au făcut biserică.
- b. Vrând să dea pârâiașului de lângă așezarea lor o scurgere într-o apă mai mare, au pornit de-a lungul lui. Au ajuns la un pod și apoi la Ațel, locuit doar de câțiva oameni strănși în jurul bisericii. Ei s-au așezat acolo, lăsând viile lor în părăsire.

15984. Borzești, lăcașul lui Bogdan Vodă

Este atestat în Muntenia.

1. (Fără titlu), (N. D. Popescu), CAL. TOȚI. ROM., 1905, 142.

- a. Borzeștii a fost lăcașul lui Bogdan Vodă, unde a locuit cât n-a fost domn și acolo s-a născut Ștefan cel Mare.
- b. Biserica din Borzești a fost clădită de Ștefan cel Mare, în memoria strămoșilor lui, după o victorie asupra tătarilor (care au ajuns până la Nistru), cauzându-le mari pierderi.

15985. Bobești, Broscăuți și Costești proprietatea unei boieroaice

Este atestat în Moldova.

1. (Fără titlu). Niculiță-Voronca, **Datine și credințe**, 712. (Bobești – Huși / [jud.] Vaslui).

- a. Broscăuți, Bobești și Costești au fost proprietatea unei frumoase boieroaice. Fiind cerută de nevastă de un boier, l-a refuzat, a adunat oaste și s-a luptat cu el. Fata ei a fugit și nu a mai fost găsită.

15986. Căputești

Este atestat în Moldova.

1. *Răzeșii de la Ștefan cel Mare și Sfânt*. Teodorescu-Kirileanu, **Amintiri**, 171.

- a. Locuitorii satului Căputești (Fălciu) sunt răzeși cu hrisov de pe vremea lui Ștefan cel Mare.
- b. Răzeșii din satul Conțești-Răzăși (Suceava), au răzășiile de la Ștefan cel Mare.
- c. Moșia Ciuru (Botoșani) și Deleni (Botoșani) au răzeșii de pe vremea lui Ștefan.

- d. Satul Dobrovățul Ruși (Vaslui) își trage numele de la o ceată de mazurci ruși, așezați acolo de pe vremea lui Ștefan.
- e. Răzășiile din Lețcani (Suceava) și din Oșești (Vaslui) au fost căpătate pe vremea lui Ștefan cel Mare, în urma războiului de la Valea Albă.
- f. Majoritatea locuitorilor din satul Pâhnea Veche (Fălciu) sunt răzeși vechi, de pe vremea lui Ștefan cel Mare.
- g. Satul Pustiana (Bacău), este întemeiat de ungurii aduși robi de Ștefan cel Mare, în urma unei bătălii cu Matei Corvin. Parte din ei sunt sași.

15987. Cismădia este mai veche decât Sibiu

Este atestat în Transilvania.

1. *Von dem alten Heltau* (Despre vechea Cismădie). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 256.
 - a. Cismădia este mai veche decât Sibiu și a fost pe vremuri oraș. Acest lucru este dedus din faptul că toți locuitorii de acolo sunt meseriași.
 - b. În timpul ciumei, majoritatea locuitorilor au murit, în afară de șapte persoane. Rămânând pustiu, împăratul a trimis alți germani. Au venit și cei din Sibiu, iar cei din Cismădie le-a vândut privilegiul lor.

15988. Corbeni

Este atestat în Transilvania.

1. (Fără titlu). ȚARA OLT., 1907, nr. 11, 3.
 - a. În locul satului Corbeni, era pe vremuri o colonie de țigani, neîntrețuți în potcovitul cailor. Chiar Mihai Viteazul, trecând pe acolo, și-a potcovit caii. Țigani au benchetuit doi ani din banii primiți.
 - b. La nunta feciorului voievodului, niște români din Viștea au dat drumul în casă la două ciori legate. Fiecare trăgea în altă parte și stingându-se lumânarea, a ieșit învâlmășeală și bătaie.
 - c. Colonia de țigani s-a risipit și în vatra lor s-au așezat corbenii. Se pare că nu s-au dus toți țigani. Dacă zici vreunui corbean cioară, ai pătit-o.

15989. Deleni are locuitori răzeși

Este atestat în Moldova.

1. *Micșuna*. Teodorescu-Kirileanu, **Amintiri**, 162 (jud. Vaslui?).
 - a. Locuitorii satului Deleni (Fălciu), sunt răzeși. Se trag din trei văduve: Mala, Malina și Marușca, ai căror bărbați au pierit într-o luptă de-a lui Ștefan cel Mare.
 - b. Se mai trag și dintr-un oștean, Micșună, a cărui parte de moșie se numește și astăzi Micșunești.

15990. Dragoslavele și scăderea populației

Este atestat în Muntenia.

1. (Fără titlu). Rădulescu-Codin, **Dragoslavele**, 101.
 - a. Locuitorii satului Dragoslavele s-au înmulțit cu timpul. Pe vremea domniei lui Brâncoveanu și a fanarioților, satul a avut peste 400 de familii.
 - b. Din pricina răzmerițelor, a bolilor și a traiului greu, unii dintre locuitori au fugit dincolo de munți. Alții au fugit spre țara Moldovei și prin alte sate mai apropiate, unde puteai trăi mai ușor.

15991. Locuitorii din Dragoslavele au scăpat de clăcășie

Este atestat în Muntenia.

1. (Fără titlu). Rădulescu-Codin, **Dragoslavele**, 103.
 - a. Un boier cu multă vază la curtea domnească, aflând că locuitorii Dragoslavelor nu plătesc vistieriei nici o dare și nu sunt supuși nimănui și-a pus în gând să-i facă clăcași, recurgând la un viclesug.
 - b. A trimis un slujitor al său să meargă acolo cu un car de fuioare și

altul cu vin. Le-a dat oamenilor să bea din plin și voia să puie femeile să toarcă fuioarele aduse „de clacă“, pentru ca astfel chiar locuitorii să se recunoască clăcași.

- c. Un fecior, pricepând șiretenia, a dat foc căruței cu fuioare. A fugit apoi, împreună cu alții, de frica puternicului boier și s-au așezat în părțile Moldovei. Sătenii din Dragoslavele au scăpat astfel de clăcășie.

15992. Drașovul și populația lui

Este atestat în Transilvania.

1. *Das alte Draas* (Vechiul Drașov). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 247.

- a. Locuitorii din Drașov locuiau pe vremuri în Derș (?) și aveau acolo și biserica.
b. După aceea au fost alungați și s-au retras pe piscul muntelui, în valea Homorodului. Și ungurii povestesc același lucru.

15993A. Haraborul ars de unguri

Este atestat în Muntenia.

1. (Fără titlu). Haiducescu, **Geografia descriptivă Gorj**, 22. subsol.

- a. Haraborul, un sat spre est de Scheia, a fost nimicit și ars de barbari, chiar în ziua de Paști.
b. Rezistând în multe rânduri năvălitorilor unguri, basarabeni au fost surprinși odată de ei, pentru că soldații au venit îmbrăcați femeiește, la horă. Ei nu s-au apărat, au fost toți uciși și nu a mai rămas decât un băiat și o fată.

15993B. Haraborul și pandurii banului de la Craiova

Este atestat în Muntenia.

1. *Hărăboreni*. SUFLET OLT., 1927, nr. 5, 127 (Schela – Tg. Jiu / [jud.] Gorj).

- a. Hărăboreni nu plăteau dajdie, pentru că nu le păsa de stăpânire. Odată au venit pandurii banului de la Craiova, îmbrăcați femeiește, tocmai când sătenii erau la horă și i-au tăiat pe toți.
b. Au mai rămas numai un băiat și o fată de la care s-a prăsit satul din nou.

15994. Iaad era situat pe vremuri pe un deal

Este atestat în Transilvania.

1. *Vom alten Iaad* (Despre vechiul Iaad). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 254. (Iaad – [jud.] Bistrița–Năsăud).

- a. Pe vremuri, Iaad era situat pe un deal, iar în locul unde se află acum, curgea Bistrița. Mai la nord se află un munte și pe cealaltă parte a văii era un castel unde azi se găsesc numai stejari bătrâni.
b. Acolo erau 600 de gospodării și oamenii cultivau multă cânepă și viță de vie.

15995. Vechiul Iaad

Este atestat în Transilvania.

1. *Vom alten Iaad* (Despre vechiul Iaad). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 255 (Iaad – [jud.] Bistrița–Năsăud).

- a. Vechiul sat Iaad era mult mai mare pe vremuri și se afla mai la nord, iar în locul unde este azi, curgea o apă.
b. Localitatea era prosperă, număra 400 de gospodării, care trăiau în liniște. Izbuclind o gravă molimă, a decimat populația. Mizeria a fost completată de foamete și război. Așa că, cei care au scăpat s-au mutat mai la vale, unde au pus temeliiile localității de azi.
c. La o oră depărtare, așa-zisul „Castelul cel vechi“, din care nu se mai vede nici o urmă, și în care se adăpsoteau locuitorii, a fost clădit ca apărare împotriva tătarilor.

- d. Acolo au fost lăsate comori de preț, într-o ascunzătoare specială. Poarta se deschidea în fiecare an 24 de ore, în care timp oricine intra își putea lua ce voia.
- e. Un om lacom a întârziat acolo și nu a mai ieșit. De-atunci poarta nu se mai deschide.

15996. Iarba Rea și repopularea satului

Este atestat în Transilvania.

1. (Fără titlu). (E. Petrovici – **Folklor de la moșii din Scărișoara**). AN. ARH. FOLC., 1939, 167.
 - a. În „Iarba-Rea“ s-a așezat un om din Vidra și a făcut o moară. S-a îmbogățit, având o gospodărie foarte frumoasă. Cum s-a dus vestea că are bani, hoții l-au atacat și l-au omorât.
 - b. Când au venit hoții, morarul și-a ascuns copilul sub o laviță cu o căldare peste el. După aceea s-au înmulțit locuitorii din „Iarba-Rea“.

15997. Lovnic

Este atestat în Transilvania.

1. *Frühere Bedeutung von Leblang* (Impotanța Lovnicului pe vremuri). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 255.
 - a. Pe vremuri, au plecat din Lovnic 200 de plugari, iar actualul pământ al celor din satul apropiat (Văleni?) Valdorf, aparținea celor din Lovnic.
 - b. Chiar după înființarea acestui sat (Valdorf?) predica acolo preotul din Lovnic. Ca o altă mărturie a acestei stări de lucruri este faptul că în biserica din Lovnic se păstrează lada bisericii din Valdorf (?).

15998. Luncani și întâmpările locuitorilor din sat

Este atestat în Transilvania.

1. *„Duce-m-oi duce, dar cruce nu mi-oi face, să știu că l-o chiar călca“*. (I. Pop-Reteganel), GAZ. TRANS., 1889, nr. 231, 1 (Luncani – Hațeg / [jud.] Hunedoara).
 - a. Satul Luncani din Valea Hațegului, format din oameni liberi, nu avea biserică, popă, primar, notar și domn de pământ, ci își ducea liniștit viața lui patriarhală.
 - b. Odată, un domn de pământ, vrând să-i facă iobagi și știind că fără popă nu se poate afla numărul și numele locuitorilor, s-a plâns fișpanului că luncănenii nu au biserică, iar vlădica a trimis un popă.
 - c. I-a strâns apoi pe săteni, le-a predat popa, le-a spus să-i facă biserică și luncănenii i-au dat popii casă, dar altceva n-au făcut.
 - d. Solgăbirăul a venit cu 12 panduri, la plângerea preotului și a spus că stau acolo până își fac biserică. Trebuind să-i hrănească cu o juncă pe zi și-au făcut biserică, dar pe acolo nu se duceau.
 - e. La o nouă plângere a preotului, solgăbirăul a adunat capetele de familie bărbați și fiecare a primit câte 25 la fund, că nu se duc la biserică. Le-a impus câte o junincă de cap de bărbat și un miel de cap de femeie, dacă vor auzi toaca și nu se vor duce la biserică. La orice ceremonie făcută fără popă, vor mai primi și 25 de lovituri la fund. Așa că toți au mers la biserică și când nu puteau, anunțau pe popă, aducându-i și un dar.
 - f. Odată, un bătrân obosit s-a culcat, iar fata lui trebuia să-l scoale când va auzi toaca, pe care toți locuitorii o numeau cătea. Și când a început toaca, fata a spus tatălui ei să se scoale că popa bate cătea și vine de le ia vițeaua. Omul necăjit, a mormăit plecând: „Duce-m-oi, draga tatii, duce, dar cruce tot nu i-oi face, să știu că minteni îl calcă“.

15999. Distrugerea satului Monariu

Este atestat în Transilvania.

1. *Das alte Minarken* (Vechiul Monariu). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 255. (Monariu – [jud.] Bistrița-Năsăud).
 - a. În locul unde curge azi râul Budac, era pe vremuri o groapă, iar de ambele părți ale gropii era satul. Râul avea cursul în lungul dealului.
 - b. Odată, pastorul satului, oferind o masă capilor bisericii, a fost acuzat că le-a dat să mănânce carnea unui porc mort și a fost izgonit din sat.
 - c. Pastorul a îngenuncheat la marginea satului, s-a rugat lui Dumnezeu și a blestemat satul. După puține zile a izbucnit o furtună și apa râului a intrat în groapă.
 - d. În acea groapă intra apă din râu și femeile spălau rufe. Uitând ele să închidă zăgazul, apa râului a intrat în groapă, a distrus casele, iar din biserică au rămas doar clopotele care se păstrează și azi în turnul din Monariu.

16000. „Noul“, Sat de oameni liberi

Este atestat în Transilvania.

1. *Die freien Neudörfer* (Locuitorii liberi din Satul Nou) Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 266.
 - a. Se spune că locuitorii din Satul Nou ar fi fost liberi și că ar trebui să devină din nou, speranță ce a fost mai puternică înainte de 1848.

16001. Revolta satului Paraipan

Este atestat în Muntenia.

1. *Zarva de la Paraipan*. Urechia, V. A., **Cum era odinioară**, 10.
 - a. În anul 1632, o parte din locuitorii satului Paraipan au refuzat să accepte stăpânirea Mănăstirii Troița, ei fiind oameni slobozi. Dârzul exponent al acestei atitudini era Tudor Vale-Iute, care avea pe frumoasa lui fiică Ileana. Ea era atât de harnică, încât nu avea timp nici pentru Ion, fiul moșneagului Gruidea, ce-i dădea târcoale.
 - b. Starețul Mănăstirii Troița, un tânăr îndrăgostit de Ileana, uneltea la Vodă Matei Basarab, prin boierul Scotocilă și alții, să robească oamenii din sat mănăstirii, pentru că sunt răzvrătiți. Astfel dorea să se apropie de Ileana.
 - c. A venit vestea că starețul a obținut cele cerute cum și despre răpirea Ilenei, care a fost dusă la mănăstire. Întreg satul a pornit într-acolo, înarmat cu topoare. Deși mănăstirea era păzită de argați bulgari și sârbi, starețul a fost obligat s-o elibereze pe Ileana.
 - d. Trimișii satului Paraipan au stat o iarnă întregă la Târgoviște ca să vorbească cu domnitorul, căruia i se spusese că acești oameni erau împotriva ordinelor lui. De aceea, Matei Basarab a împlinit dorința starețului și Tudor Vale-Iute, cu Ion al lui Grindea și alții au plecat în haiducie, să-și facă singuri dreptate.
 - e. După 21 de ani, când a început cearta dintre Matei Basarab și Vasile Lupu, haiducii lui Tudor Vale-Iute au intrat dorobanți, ca să ajute domnitorului și să scape satul lor de robie.
 - f. După lupta de la Finta, pe Ialomița, Matei Basarab, grav rănit, zăcea în palat. Oamenii din Paraipan au intrat în palat, au tăiat capul boierilor vinovați de nenorocirea lor și au răzbunat astfel satul.

16002. Cum au devenit iobagi, locuitorii satului Pietrosul

Este atestat în Transilvania.

1. *Petros, Barul Mare, Ponor*. Densusianu, O., **Graiul din Țara Hațegului**, 302.
 - a. Pietrosul, un sat românesc ai cărui locuitori au fost iobagii familiei Ponoreanu de la Ponor, au fost pe vremuri nemeși.
 - b. Odată, chemați la o nedeie a nemeșilor din satul vecin, Râul-Bărbat,

unde era boier de frunte Bilu, trecând pe fânațele Barului, au dat de fragi și nu s-au mai dus la petrecere.

- c. Nemeșii adunați i-au dat ca iobagi nobilului Ponoreanu, lipsindu-i astfel de nemeșie.

16003. Pietrosul și bogățiile lui (Barul Mare, Ponor)

Este atestat în Transilvania.

1. (Fără titlu). Densusianu, O., **Graiul din Țara Hațegului**, 302. (Baru Mare – Hațeg / [jud.] Hunedoara).
 - a. Venind un călugăr la Pietrosul, a poposit în luncă la Bolești. Când au coborât femeile de la munte, l-au îmbiat cu hrană. Călugărul a binecuvântat satul să nu i se mai termine produsele laptelui „de dulce” și așa a rămas.
 - b. Rugându-l oamenii să le facă o mânăstire, el le-a prevestit că un balaur va pune mânăstirea și valea în pericol. Balaurul este Streiul care, când se umflă, iese din albie și ia tot ce-i stă în cale.
 - c. Călugărul a trecut și la Barul Mare, unde s-a odihnit, dar i-a dispărut calul. A cercetat pe nemeșii gușați din sat și unul i-a spus că primarul a găsit calul pe câmp și l-a luat. Primarul nu a vrut să-i dea calul, până nu i-a plătit un bir. Potcoavele calului le și vânduse pentru vinars. De aceea s-a rugat călugărul lui Dumnezeu, ca sătenii de acolo să nu se mai sature de vinars. De atunci sunt calici.
 - d. A mers apoi în Ponor, unde a fost îmbiat cu colaci. S-a rugat lui Dumnezeu ca în acel sat să nu se termine grâul. Pentru că nu a fost însă găzduit nicăieri, s-a rugat lui Dumnezeu ca în acel sat să curgă ploile din plin și să facă stricăciuni.

16004. Pungești „La Țintirim”

Este atestat în Moldova.

1. *Bătălia de la Rahova*. I. CREANGĂ, 1917, nr. 1-12, 51.
 - a. Localitatea Pungești – pe Valea Rahoviții (Vaslui), se cheamă „La Țintirim”. Acolo sunt îngropați cei căzuți în lupta de la Rahova, din anul 1475.

16005. Săcărești (Săcuieni, Valea Satului, Vinețești)

Este atestat în Moldova.

1. *Răzășii de la Ștefan cel Mare și Sfânt*. Teodorescu-Kirileanu, **Amintiri**, 172.
 - a. Locuitorii satului Săcărești (Iași), sunt răzeși de pe vremea lui Ștefan cel Mare, împământeniți cu hrisov. La fel locuitorii satului Săcuieni (Bacău). Ca o dovadă pentru cei din urmă, este faptul că pământul lor este împărțit în stânjeni de-ai lui Ștefan cel Mare.
 - b. Numele satului Săcuieni se trage de la un secuî împământenit de Ștefan Vodă.
 - c. Șatul Valea Satului (Vaslui), a fost dat ca răzășie unui oștean de-al lui Ștefan.
 - d. Șatul Vinețești, numit și Irinești (Fălciu), este foarte vechi, iar localnicii sunt răzeși de baștină, stăpânind pământul căpătat de la Ștefan din moși-strămoși.
 - e. Cea dintâi familie care s-a așezat în sat a fost aceea a vornicului Simion Bute.

16006. „Micul Șaeș”

Este atestat în Transilvania.

1. *Das Kleine Schaas* (Micul Șaeș). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 264.
 - a. Dincolo de podul bisericii din Șaeș, se află un loc pe care locuitorii satelor învecinate îl mai numesc și azi „micul Șaeș”. Biserica satului a fost construită cu ajutorul întregii populații învecinate.

- b. În jurul bisericii locuiau călugării în chilii ale căror urme se mai văd și azi.

16007. Șărbăneștii

Este atestat în Moldova.

1. *Satul Șărbănești*. Antonovici, **Istoria com. Bogdana**, XXV.

- a. Șărbăneștii a fost demult târg tătărăsc, iar tătarii care locuiau acolo mergeau și prădau în Transilvania.
- b. Feciorul unei crăiese a venit în târg cu maică-sa și a gonit pe tătari peste Prut. I-a biruit răsturnând copaci peste ei în diferite locuri. Cf. Tip. 12473, 12949, 15875A, B, 15876, 15887, 15904. Pe un munte au pierit odată un mare număr de tătari.
- c. Aproape de lacul Gorunii (pe dealul Taberii), tătarii au avut cândva o arie de aramă.

16008. Satul Șărbănești a fost ars de tătari

Este atestat în Moldova.

1. *Satul Șărbănești*. Antonovici, **Istoria com. Bogdana**, XXVI.

- a. Satul Șărbăneștii a dispărut, fiind prădat și ars de tătari.

16009. Satul Șărbănești și ciuma

Este atestat în Moldova.

1. *Satul Șărbănești*. Antonovici, **Istoria com. Bogdana**, XXVI.

- a. Fiind ciumă în acea regiune, au pierit foarte mulți oameni, între care mai ales cei din Șărbănești.
- b. Cei care au mai rămas, au trecut peste pârau în satul Bogdana.

16010. Seliștea Călugărească distrusă de tătari

Este atestat în Moldova.

1. *Seliștea Călugărească*. Filipescu, **Dicționar geogr[afic] Dorohoi**, 308.

- a. Seliștea Călugărească, de pe Valea Cobilei, a fost pe vremuri un sat mare. Ceva mai departe de el era un schit. Ambele au fost distruse de tătari.
- b. Nu au mai rămas nici numele, nici urmele satului sau ale schitului.

16011. Șercaia

Este atestat în Transilvania.

1. *Untergangenes Deuschtum* (Germanism apus). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 277.

- a. Populația satului Șercaia, de lângă Cluj, nu mai vorbește decât ungara și româna. Susține însă că este de origine sasă, iar aceste limbi le-au deprins în timpul curuților.
- b. Majoritatea locuitorilor au nume germane și sunt foarte înalți.

16012. Sat dispărut

Este atestat în Transilvania.

1. *Verschwundenes Dorf* (Sat dispărut). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 381.

- a. În apropiere de Criș se află un teren numit „La Biserică“, unde a fost un sat al cărui clopot a fost găsit acolo și care acum este în turnul din Criș.

16013. Sate săsești dispărute

Este atestat în Transilvania.

1. *Untergangene Sachsendörfer* (Sate săsești dispărute). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 399.

- a. În valea unde se află azi Haschag (Hașag Haltă - [jud.] Sibiu), mai existau încă alte 5 sate. Se spune că strămoșul contelui Teleki - care nu era încă nobil - a căpătat proprietățile sale, fie în dar de la un prinț, fie că le-a cumpărat ieftin în timpul unui război.

- b. Clopotele unei biserici, ale cărei temelii au fost găsite în anul 1883, în apropierea proprietății contelui, se află într-o fântână din apropiere.

XXVI. Școlile 16017–16018

16017. Originea școlilor

Este atestat în Muntenia.

1. *Negustorii de înțelepciune*. Popescu–Ciocănel, **Basme**, 77.
 - a. Doi oameni învățați au venit într-o țară. Au spus tuturor la un târg că ei vând înțelepciune. Fiind luați drept nebuni, aceste lucruri au fost povestite împăratului.
 - b. Împăratul i-a chemat, întrebându-i cât costă vânzarea înțelepciunii. Ei nu au cerut decât un loc potrivit, suflete bine dispuse și cele strict necesare traiului.
 - e. Trimitându-i pe fiecare în câte-o parte a țării, le-a încredințat instruirea tineretului. Acesta ar fi începutul școlilor.

16018. Începutul școlii la sat

Este atestat în Muntenia.

1. (Fără titlu). Candrea, **Din popor**, 20.
 - a. Copiii se adunau pe vremuri la școală, când mai mulți, când mai puțini. Nu erau luați cu sila și erau instruiți de popă sau de paracliser.
 - b. Nu aveau cărți, ci litere mai mari și niște semicercuri de fier, trimise de la minister, copiii erau ținuți și la arest.

XXVII. Turnurile 16022–16026

16022. Turnul Albinelor

Este atestat în Transilvania.

1. *Bienenturm* (Turnul albinelor). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 360.
 - a. Un bastion al castelului bisericii din Fișer se numește „Turnul Albinelor“. Când au năvălit tătarii în Fișer, populația a pornit să se ascundă între zidurile bisericii.
 - b. Cum dealul a fost greu urcat, mai ales că erau împovărați de bagaje, unii au fost prinși din urmă de dușmani. Majoritatea a reușit însă să ajungă la adăpost.
 - c. Tătarii erau la ușa bisericii. Unul din refugiați, care a adus cu el niște stupi de albine, le-a aruncat asupra lor. Întepați groaznic, au fugit. În amintirea acestei întâmplări turnul poartă acest nume.

16023. Turnul din Bistrița

Este atestat în Transilvania.

1. *Das unglückliche Turmgeländer* (Balustrada nenorocită a unui turn). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 384.
 - a. Turnul din Bistrița este înalt de 300 de picioare, iar balustrada lui de piatră a cauzat multe nenorociri.
 - b. Un paznic s-a așezat pe această balustradă, ca să audă ceasul și să nu adoarmă. El însă a căzut de la înălțime.
 - c. Un croitor a pus rămășag că va coase o pereche de pantaloni șezând pe balustradă. Ajungând la ultimele împunsături, a scăpat ața din mână. Aplecându-se s-o prindă și-a pierdut echilibrul și a căzut în adâncime.

16024. Turnul de lângă Biserica din Dumitra

Este atestat în Transilvania.

1. *Ewiges Wachtfeuer* (Focul de pază veșnic). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 368.

- a. Lângă Biserica din Dumitra se află un turn, iar sala de jos este înnegrită de fum și funingine, din cauza focului permanent întreținut de paznici special angajați. Lemnele necesare sunt procurate de populația satului.
- b. Odată, satul a fost invadat de turci din pricina neatenției paznicilor. De aceea arde acum acest foc, pentru ca locuitorii să fie siguri de vigilența paznicilor.

16025. Turnul judecății

Este atestat în Transilvania.

1. *Heimliches Gericht* (Judecată secretă). Müller, *Siebenbürgische Sagen*, 311.
 - a. Turnul din Șanț, care a fost dărâmat, era pe vremuri un turn secret, cu o încăpere în care avea loc judecata. Pe perete era o icoană a Fecioarei, iar în dreptul ei se afla o trapă.
 - b. După darea sentinței, condamnatul era îndemnat să sărute icoana pentru iertarea păcatelor. Trapa se deschidea și el cădea în adâncime, găsindu-și moartea. Mulți nevinovați au pierit în acest fel.

16026. Turnul din Sighișoara

Este atestat în Transilvania.

1. *Das Türmchen auf der Steinlei* (Turnulețul de pe colină). Müller, *Siebenbürgische Sagen*, 328.
 - a. Pe o colină la vest de Sighișoara, se află un turnuleț singuratic, despre care se spune că a fost pe vremuri judecătoria sau sediul unui sfânt catolic.
 - b. Adevărul este însă altul. Odată, când turcii au năvălit în număr foarte mare, să cucerească orașul, cetățenii s-au instalat între zidurile orașului, iar corporațiile, cu puști și tunuri cu fitil, s-au instalat în numeroasele turnuri.
 - c. Când a apărut Pașa, în fruntea armatei, călare pe un elefant, el a fost omorât de cei din turnul giuvaergiilor. Oamenii au pornit la atac și au alungat dușmanii.
 - d. Pe Pașă l-au îngropat așezat pe elefant, pe locul unde căzuse și au clădit turnulețul peste mormânt. Turnul giuvaergiilor a fost ținut în mare cinste și împodobit cu aur.

F. Întâmplări din trecut

16030–16103

16030. „Aici este îngropat câinele“

Este atestat în Transilvania

1. *Hier liegt nun der Christof* (Aici, zace, deci, Cristof). Müller, *Siebenbürgische Sagen*, 392.
 - a. „Aici zace Christof“ se spune în Orăștie, după cum în alte locuri se spune „Aici zace îngropat câinele“. Această zicală este legată de numele unui nobil maghiar, care trăia prin acele locuri.
 - b. El și-a exprimat dorința să fie îngropat pe o colină, în drum spre Gevagui, sub doi peri. Dorea ca cei ce vor trece pe acolo să-și amintească de el și să spună: „Aici este înmormântat Christof“.

16031. „A murit dreptatea la București“

Este atestat în Muntenia.

1. *Poveste cu tâlc*. DUM. POP., 1923–1924, nr. 11–12, 5 (Bărbătești – Horezu / [jud.] Vâlcea). Republicată: GAZ. ȚĂR., 1926, nr. 8, 3.

- a. Pe o stradă din București s-au întâlnit doi oameni din același sat. Cum tocmai se trăgeau clopotele de la Mitropolie, unul dintre ei a fost mirat, pentru că știa că nu este nici o sărbătoare.
- b. Celălalt i-a explicat că se trag clopotele pentru că a murit dreptatea – el pierduse în acea zi un proces în care dreptatea [sa] era evidentă. De atunci a rămas vorba: „A murit dreptatea la București“.

16032. Ascunzători în timpul năvălirilor

Este atestat în Muntenia.

1. (*Ascunzători de năvălitori*). (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4547, f. 1 (Adunații de Geormane – Craiova / [jud.] Dolj).
 - a. În vremea răzmerițelor, a năvălirii turcilor și tătarilor, românii aveau ascunzători în pământ cu răsufători. Acum nu se mai află așa ceva.
 - b. În timpurile vechi, aceste pământuri au fost călcate de alte popoare de limbi păgâne, spurcate, numite adeseori tătari.

16033. Banul Craiovei și șoimul

Este atestat în Muntenia.

1. *Șoimul*. CONV. LIT., 1867–1868, 240.
 - I a. Banul Craiovei care avea un armăsar sălbatic, a dat de știre că cel care va reuși să-l înșeuze și să-l călărească, va primi un inel prețios. Mulți au încercat și nimeni nu a izbutit.
 - b. A anunțat în toată țara, ba și în cea leșească și în cea ungurească, că prețul acestui curaj va fi frumoasa lui fată, Elena. Nimeni nu se încumetă însă timp de șase luni.
 - c. S-a prezentat apoi un flăcău din Banat, care s-a dus la grajd. S-a auzit nechezatul înfricoșător al calului, apoi cal și călăreț au dispărut în goană. Au apărut abia a doua zi seara. Banul și fiica lui au văzut de pe balcon calul imblânzit de călăreț și mulțimea ce-l urma și-l aclama.
 - d. Cum nu era de os domnesc, Banul a încercat să-i ofere altceva și străinul a plecat, spre marea tristețe a fetei.
 - II a. Când, după un timp, s-a celebrat nunta Elenei cu fiul unui rege puternic, s-a auzit o voce care amintea promisiunea neîmplinită. S-au stins luminile și dintr-un mormânt deschis a apărut calul pe care fata a sărit și a dispărut.
 - b. De-atunci nu s-a mai auzit nimic de Elena, de flăcău și de cal. Banul a abdicat și din mormântul lui se auzea adesea o voce care spunea că astfel sunt pedepsiți cei ce nu-și țin cuvântul.

16034. Biserică jefuită

Este atestat în Moldova.

1. *Die Pretiosen* (Lucruri prețioase). Hauffe–Simiginowicz, **Volkssagen**, 9.
 - a. Când se întâmplă ca vara pârâul Danila să se usuce, locuitorii din împrejurimi găsesc obiecte prețioase de toate mărimile.
 - b. Ele se datorează unui furt dintr-o biserică, iar hoții, neputând lua cu ei comoara, au aruncat-o în pârâu.

16035. Boinicul și femeia voinică

Este atestat în Moldova.

1. *Boinicul*. REV. T. PAMFILE, 1924, 24 (Concești – Dorohoi / [jud.] Botoșani).
 - a. Pe vremuri, când cineva era tare, se făcea „boinic“, bătea oamenii și le lua cu japca avutul. O săteancă voinică s-a dus la târg, deși aflase că în aceea zi vine și „boinicul“. La apariția lui zgomotoasă, ea a rămas pe loc cu marfa, în timp ce lumea fugea.
 - b. Când boinicul a vrut să-i ia marfa, ea l-a făcut atent să se astâmpere,

dar el s-a repezit s-o bată. Femeia l-a tras de păr până l-a trântit și a cărat în el cu mâinile și picioarele. Atunci au sărit și alții și l-au făcut să fugă. Nici nu a mai apărut vreun „boinic“ de atunci.

16036. Calul credincios

Este atestat în Muntenia.

1. *Calul credincios*. Ionescu, F., **Legende**, 130.

- a. Pe vremea unui război al lui Mircea cel Mare cu turcii, un călăreț român fusese luat ostatic. Peste noapte, soldatul a ros căpăstrul cu care era legat calul. Simțindu-se liber, calul a apucat pe călăreț cu dinții de cingătoare și s-au înapoiat în tabăra română.
- b. A doua zi, românii au năvălit asupra turcilor, pe care i-au bătut, gonindu-i peste hotare.

16037. „Ca pe timpul lui Avașote“

Este atestat în Muntenia.

1. *Ca pe timpul lui Avașote*. Zanne, **Proverbele românilor**, VI, 16 (Broscari – Slatina / [jud.] Olt).

- a. Avașote era în timpurile vechi la moșia Broscari. Grâul treierat îl împărțea fără știrea arendașului, încât acesta din urmă a rămas în mare pagubă. Unii locuitori, mai îndrăzneți, s-au îmbogățit.
- b. Când cineva fură cu nemiluita se zice că fură: „ca pe timpul lui Avașote“.

16038. Căutarea aurului

Este atestat în Muntenia.

1. *Cloșca de aur*. Rădulescu-Codin, **Din trecutul nostru**, 32.

- a. Pământul din cătunul Bătiești avea în el aur și oamenii mai pricepuți puneau pe cei mai lesne crezători să-l sape, ca să caute cloșca cu puii de aur.
- b. După ce se abătea apa din iaz, până sus în deal, oamenii făceau gropi și dădeau pământul la sită, ca să poate alege piatra mare de cea mărunță.
- c. Pământul care rămânea îl băgau în gropi, îl amestecau cu lopata și din acel amestec ieșea deasupra aurul.

16039. Cearta dintre un cizmar din Sibiu și un mușchetar din armata împărătească

Este atestat în Transilvania.

1. *Ein Hermanstädter Schuster streitet miteinem Kaiserlichen Musketier um einen Bescheidtrunk* (Cearta dintre un cizmar sibian și un mușchetar împărătesc pentru un toast). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 345.

- a. Pe vremea când generalul Beteram comanda trupele împăratului în Transilvania, un mușchetar găzduit la un cizmar din Sibiu, lua cu acesta un pahar de vin. Mușchetarul a băut în sănătatea împăratului și cizmarul a băut și el.
- b. Când însă cizmarul a toastat pentru Apafi, mușchetarul nu a ciocnit paharul. Din ceartă au ajuns la bătaie, iar mușchetarul, care fusese crunt bătut, s-a plâns comandantului, care a raportat generalului.
- c. Aduși în fața acestuia și aflând pricina bătăii, generalul a dat soldatului o pedeapsă și cizmarului doi ducați. I-a sfătuit pe amândoi să bea pentru lucruri de-o seamă cu ei și să lase pe alții, care sunt destui și fără ei, să bea în sănătatea prinților.

16040. Certuri pentru o moară

Este atestat în Transilvania.

1. *Baierdorfer und Salzer streiten um eine Mühle* (Cearta celor din Crainimăt cu cei din Salz pentru o moară). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 290 (Crainimăt – [jud.] Bistrița-Năsăud).

- a. Pe vremuri, locuitorii din Salz (?) se certau cu cei din Crainimăț pentru o moară. Cei din Salz (?), dând un șperț, au câștigat procesul.
- b. Ei voiau să obțină și cheltuieli de judecată și au pornit cu coase și topoare în satul păgubit, de unde au fost alungați. După o vreme, au plătit 200 de guldeni despăgubiri și cearta a luat sfârșit.

16041. Clopotarul care cade în groapa urșilor

Este atestat în Transilvania.

1. *Der Bärengaben bei Streitfort* (Groapa urșilor din Mercheașa). Müller, *Siebenbürgische Sagen*, 393.
 - a. Ducându-se odată locuitorii din Mercheașa la vânătoare, l-au luat cu ei și pe clopotar. Alunecând, acesta a căzut în groapa urșilor.
 - b. Clopotarul a simțit că a căzut pe ceva și a crezut că este un butuc. Ursul însă, a început să se miște, să mormăie și, speriat, a luat-o la goană, lăsând pe clopotar tot atât de înfricoșat.

16042. Clopotarul din Târnava

Este atestat în Transilvania.

1. *Clopotarul din Târnava*, Lazăr, *Legende istorice*, 60.
 - a. Românii din Transilvania au fost mai mult iobagi, până-n anul 1848. Fruntașii lor și mulțimea s-au adunat pe Câmpia Libertății lângă Blaj, s-au proclamat liberi, cerând școli și slujbași români.
 - b. Guvernul unguresc a trimis împotriva lor pe secui. Românii și-au format o armată în M[unții] Apuseni și o ceată a pornit împotriva ungarilor.
 - c. Ajungând în satul Târnave, pe unde trece Crișul și aflând că ungurii sunt dincolo de Hâlmaz, o parte au plecat într-acolo și alta a rămas în Târnave.
 - d. Un tribun, ce-și avea soția la Hâlmaz, a pornit spre casă. Ungurii l-au prins noaptea, l-au pus la grele chinuri și schingiuri, ca să afle unde sunt românii. Numai când l-au amenințat cu moartea soției sale a făcut semn că va spune totul.
 - e. Legat de un cal, cu doi husari în coaste, au pornit spre Târnave, unde ungurii au atacat și au omorât pe toți românii din capul satului.
 - f. Băiatul de 15 ani al clopotarului, văzând primejdia, a tras clopotele. Copiii au fost trimiși spre munte și au început pregătirile de luptă.
 - g. Ceata ungarilor a tras în copilul din clopotniță, l-au nimerit în picioare și i-au frânt mâna dreaptă. El a continuat să tragă clopotul cu dinții, [când]¹ i-au nimerit și mâna stângă. Numai când i-au zdrobit capul, a încetat să tragă clopotele. În acest timp, românii au gonit ceata ucigașilor.

16043. Cântecul de răzășie

Este atestat în Muntenia.

1. *Răzeș*. Zanne, *Proverbele românilor*, IV, 561.
 - a. Un mare și puternic proprietar avea vecin cu moșia lui niște răzeși dârji, care țineau la pământurile lor, bazate pe hrisoave domnești. Orice propunere de vânzare și schimb de pământ, o refuzau.
 - b. Într-o zi, ispravnicul ținutului, însoțit de o ceată de slujitori, în urma poruncilor de la Iași, a pus să se tragă o brazdă cu plugul prin mijlocul pământului răzeș.
 - c. Când plugul a tras prima brazdă, o femeie cu un copil în brațe s-a apropiat, l-a pus înaintea boilor și a spus să tragă brazdă peste copilul ei, dacă au curaj, pentru că altfel pruncul rămâne muritor de foame.

1. Text deteriorat (*n. ed.*).

- d. Când ispravnicul a dat ordin să fie înlăturat copilul, a sosit o ceată de țărani înarmați cu coase și topoare și ispravnicul s-a făcut nevăzut.
- e. De-atunci s-a răspândit în țară cântecul răzeșilor, ca semn al acestui timp: „Frunză verde de scumpie / Ard-o focul răzeșie / Eu chiteam că-i boierie / Și-i numai o sărăcie!”

16044. Conte Teleki

Este atestat în Transilvania.

1. *Der stolze Landbote* (Reprezentantul cel mândru). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 368.
 - a. Conte Teleki, trimis conducător al deputaților cu ocazia unei diete, la prințul Lobkovicz, comisarul imperial, acesta din urmă și-a pus pălăria pe cap, jignit de tonul contelui, iar Teleki a făcut la fel.
 - b. Întrebat de prinț de ce procedează astfel față de reprezentantul împăratului, Teleki a răspuns pe un ton liniștit că și el reprezintă țara.

16045. Copiii robi recunoscuți de mama lor

1. (Fără titlu). Haneș, V. V., **Din Țara Oltului**, 76.

- a. O văduvă și-a trimis copiii robi și ea s-a măritat. După 9 ani, copiii i-au cerut adăpost într-o noapte și au fost primiți în grajdul cailor, fără ca mama să-i recunoască.
- b. Peste noapte, fata a început să bocească și o slugă a comunicat stăpânei acest lucru și faptul că feciorul a murit, ținând în mână o carte pe care nimeni nu i-a putut-o scoate.
- c. Stăpâna trimițând sluga să vadă dacă nu cumva are un semn după cap, când a primit răspuns afirmativ, a putut să-i ia cartea din mână și a văzut că e băiatul ei. Cf. Tip. **14139A, B, 14140, 14429**. Pe fată a luat-o la ea și i-a povestit că sunt copiii ei.

16046. „Cât e de la Cleni la Măcișeni, să nu crezi pe Dumnezeu“

Este atestat în Muntenia.

1. *Cât e de la Cleni la Măcișeni, să nu crezi pe Dumnezeu*. Zanne, **Proverbele românilor**, VI, 57.
 - a. Boierul D. Iamandi avea o casă la Măcișeni, o vie și o moară mai departe de sat, la Cleni. Într-o zi de vară, îmbrăcat într-un anterior subțire, s-a dus cu trăsura la vie.
 - b. Când a plecat spre casă, după ce și-a făcut treburile, l-a apucat o ploaie strașnică. Ajungând cu greutate la curte, l-a găsit pe omul său de afaceri, răzeșul Eftimie.
 - c. Boierul, care era ud până la oase și tremura ca varga, s-a adresat lui Eftimie zicându-i: „Măi! Cât e de la Cleni la Măcișeni, să nu crezi pe Dumnezeu“. De-atunci a rămas prin satele vecine această zicătoare.

16047. Din timpul domniei fanariote

Este atestat în Muntenia.

1. *Din trecutul țării*. (D. Nițescu – **Din traista**). A. I. F., ms. 116, 232.
 - a. Pe vremea fanariotilor, atât oamenii din popor, cât și boierii, umblau în pribegie. Țara era vlăguită de biruri, oștire nu exista, paza domnitorului o aveau palicarii care asigurau și ordinea din țară și care erau plătiți tot din sudoarea poporului; pedepsele curgeau cu nemiluita pe români și nimic nu se putea face fără șperț. Unii români viteji, apucau calea codrilor, pedepsind crunt pe cei ce le cădeau în mână.
 - b. Odată, unui boier grec, căzut în dizgrația domnitorului și a dregătorilor mai mari, i s-a luat slujba. Cu toate că aveau destulă avere făcută cu japca, soția lui nu a conceput ca el să nu aibă o dregătorie.
 - c. Cum înainte, marele ei talent de gospodină adunase în casa lor toată

protipendada, a hotărât să facă acest lucru și mai departe, cu scopuri foarte precise. Și, într-adevăr, după puțin timp, grecul a fost numit din nou într-o slujbă importantă, din care putea trage reale foloase bănești.

- d. Un boier român, prețuit chiar la curtea domnului fanariot pentru ținuta lui dârză, întâlnind într-o zi pe grec într-un echipaj i-a spus: „Cu lingușiri și temenele / cu iaurt și gogoșele / Te făcuși vornic, mișele“.

16048. Tot Fanariotii

Este atestat în Muntenia.

1. (Fără titlu). Wartic, **100 de mici istorii**, 15.

- a. În timpul domniei fanariote era un ispravnic grec într-unul din districtele Moldovei. El avea om anume la curte, pentru aranjarea ploconului, când venea un țăran cu jalba.
- b. Acest om spunea țăranului că trebuie să ducă un dar ispravnicului și îi și vindea un curcan care îi revenea și era din nou vândut altcuiva.
- c. Acest curcan făcuse de atâtea ori plecăciune în brațele purtătorului, încât, dacă noul sosit întârzia să se plece, curcanul făcea acest lucru singur.
- d. Ispravnicul făcea seara socotelile cu sluga, de câte ori fusese vândut curcanul în acea zi și cât are de primit ispravnicul.

16049. Dovedirea unui furt

Este atestat în Transilvania.

1. *Vom Katzendorfer Hämmerchen* (Despre ciocănelul din Cața). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 393.

- a. Un țăran din Cața a tăiat odată un stejar din pădure și a încrustat un ciocănel în coajă. Un altul i-a furat stejarul. Țăranul din Cața a dovedit furtul prin ciocănelul încrustat.

16050. „Dreptate ca la Panciova“

Este atestat în Transilvania.

1. *Dreptatea de la Panciova*. CONTR., 1896, nr. 6, 1.

- a. Pe vremuri, când pedeapsa cu moartea era un lucru simplu, în orașul Panciova (Torontal), un croitor fusese condamnat la moarte prin spânzurare¹, pentru o vină oarecare.
- b. Un magistrat, care voia să-l salveze, a spus judecătorului că osânditul e singurul croitor în Panciova și împrejurimi și nu va mai avea cine să le facă haine.
- c. Cum acest lucru era adevărat, orașul era îngrijorat și judecătorii nu știau cum să rezolve problema. În cele din urmă, unul a propus ca în locul croitorului să fie spânzurat unul din ucenicii săi. Lucrul a fost astfel rezolvat și de atunci a rămas zicala: „Dreptate ca la Panciova“.

16051. Drumuri nesigure

Este atestat în Moldova.

1. *Gib acht!* Staufe-Simiginowicz, **Volkssagen**, 12.

- a. Regiunea prin care trece drumul de la Siret la Graniște este deluros, și la poalele acestor dealuri se întind diferite sate.
- b. În vremurile trecute, regiunea era renumită pentru nesiguranța călătorilor. Și azi încă se poate auzi noaptea strigătul: „Fii atent!“ Nu se știe dacă strigătul vine de la un om sau de la o pasăre de noapte.

16052. Fata vitează

Este atestat în Muntenia.

1. În text: „spânzurătoare“ (n. ed.).

1. (*Legendă cu fata de ungur*). (N. Densușianu – **Răspunsuri**). B.A.R., ms. 4548, f. 146 (Măldăr – [plasa Vedea], [jud.] Olt).
 - a. O fată de ungur a tăiat 50 de muscali, luptându-se călare, cu câte-o sabie în fiecare mână și ținând frâul cu picioarele.
 - b. Ca s-o poată birui, muscalii au aruncat țoale peste ea de au încurcat-o și a căzut de pe cal. Apoi au grămădit deasupra ei bolovani și au îngropat-o de vie.

16053. „Făclii de corn de la pomana cocoanii Stanchii“

Este atestat în Muntenia.

1. *Făclii de corn de la pomana cocoanii Stanchii*. Rădulescu-Codin, **Din trecutul nostru**, 156.
 - a. La moartea „cocoanii“ Stanca, soția unui boier mare, rudele au făcut pomana frumoasă, ca să mănânce fiecare bine și au căpătat și pentru acasă.
 - b. Unui creștin, părăndu-i-se că aude preotul cădelnițând, și-a luat pomana să plece. Ceilalți l-au urmat, iar rudele i-au chemat înapoi, spunând că le mai dă ceva.
 - c. Au închis porțile și au pus afară doi țigani cu un hârdău de rachiu și pe alți doi cu două ciomege în mână. Fiecare primea câte un pahar de rachiu și câte un ciomag în spate.
 - d. De-atunci a rămas vorba, când cineva primește pe lângă pomana și bătaie: „Făclii de corn de la moartea cocoanii Stanchii“.

16054. Găleata cu nasuri

Este atestat în Transilvania.

1. „*Metz nekem is*“ („Taie-mi-l și mie“). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 316.
 - a. Secuții răzvrătindu-se împotriva prințului Ion Zapolia (Zápolya), pe un motiv fără importanță, după o scurtă luptă au fost învinși la Cristian. O parte dintre ei, împreună cu conducătorul lor, au fost judecați de Dieta convocată la Sighișoara.
 - b. Căpitanul lor Georg Nagy a fost omorât în chinuri groaznice. Celorlalți li s-au propus să aleagă între moarte sau libertate și tăierea nasului.
 - c. Bineînțeles că toți, fără excepție, au ales a doua alternativă și s-au repezit la execuție strigând: „*Metz nekem is*“, adică „Taie-mi-l și mie“. Și s-a strâns o găleată cu nasuri, care s-au păstrat într-un turn.

16055. Curuții și găleata cu nasuri

Este atestat în Transilvania.

1. *Metz nekem is* („Taie-mi-l și mie“). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 316.
 - a. Curuții fiind prinși și închiși într-o biserică mare, li s-a spus că se vor tăia atâtea nasuri, până se va umple un sfert de găleată, iar ceilalți vor fi omorâți.
 - b. Se spune că toți s-au repezit în sala de execuție, să li se taie nasul.

16056. „Geremea turcească“

(N. I. Dumitrașcu), GHILUȘUL, 1913, nr. 5, 7 (Băilești – [jud.] Dolj). Republicată: DUM. POP., 1921–1922, nr. 19, 2.

- a. Pe vremea când în țară stăpâneau grecii, unul din ei, pierzându-și averea în negustorie, a căpătat un firman de la Poartă pentru o slujbă.
- b. Domnitorul, aflând că nu știe carte, nu a vrut să-i dea slujba, ci l-a învățat să lege coarnele unui țap cu un brâu roșu și să plece prin sate. Care o spune că e țap, să plătească 5 sfanți, pentru că țapul e turc, fiind legat la cap ca turcii. Dacă cineva va îndrăzni să spună că e turc, să plătească deasemenea 5 sfanți. Și astfel a strâns grecul din nou avere.

- c. Odată, într-un sat, o babă i-a spus că țapul este „geremea turcească“, și a căpătat 5 sfanți de la grec. El s-a dus să povestească domnitorului, crezând că acest lucru a vrut să-l afle.
- d. De-atunci a rămas vorba de „geremea turcească“, când se pune o nouă lege de dări, nedreaptă și apoi i se schimbă numele.

16057. Grecul de la „Plută“

Este atestat în Muntenia.

1. (Fără titlu). ZORI. ROM., 1927, 162 (Celaru – Caracal [/jud. Olt]).
 - a. La „Plută“, spre mieznoapte de satul Celaru, pe vale, trăia un grec care s-a așezat acolo, fugind din Celaru cu animalele lui din cauza apei și a lupilor.
 - b. A pus apoi stăpânire pe lacul din „Broscărie“, la mieznoapte de Celcu și pe „Lacul Grecului“, pe care l-a exploatat de pește. O parte din fetele lui s-au măritat cu flăcăi din sat.

16058. „Gură de Târgoviște“

Este atestat în Muntenia. S-au identificat 2 variante.

1. „Gură de Târgoviște“. NAȚ., 1884, nr. 617, 3.
 - a. Manolache Băleanu s-a însurat cu fiica lui Vodă Șuțu, domnița Catinca, și a primit zestre moșia orașului Târgoviște (după ce, conform obiceiului, tânărul boier a fost prezentat la curte de dascălul său).
 - b. Târgoviștenii au venit la Divan la București (cu rogojini aprinse în cap).
 - c. S-au dus apoi la biserică.
 - d. Acolo l-au blestemat pe boier.
 - e. Blestemul s-a împlinit (nevasta lui Băleanu a murit la naștere, Vodă a fost otrăvit și familia boierului, care a iscălit dania moșiei, s-a stins).
 - f. De-atunci a ieșit vorba: „Gură de Târgoviște“.
2. *Gură de Târgoviște*. Zanne, **Proverbele românilor**, VI, 403.
 - a, b, c (Sfântul] Nicolae cel Sărac, cu făclii de ceară aprinse, pe care le-au stins într-un butoi cu smoală), d (să se topească casa lui cum se topesc lumânările), e, g. După moartea lui Vodă Șuțu, Doamna acestuia a dăruit iară târgoviștenilor moșia, să le fie slobodă, f.

16059. Haiducie

Este atestat în Muntenia

1. (Fără titlu). Candrea, **Din popor**, 23.
 - a. Povestitorul care pe vremuri a fost haiduc, narează cum băgase pe boieri în draci. La unul, Nicolae Bădoi, a găsit poli și nu a putut să-i ducă. Unul din Cărbunești i-a dat 60 000 de poli, două puști și un pistol.
 - b. La Tg. Jiu, la unul Bărbuceanu, pe care l-a găsit cu calul în Obor, i-a cerut bani cât o putea duce el în cârcă.

16060. Harteneck, conducătorul sașilor

Ete atestat în Transilvania.

1. *Was sich bei der Geburt von Harteneck zugetragen* (Ce s-a întâmplat la nașterea lui Harteneck). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 347.
 - a. În preajma nașterii lui Sachs Harteneck, tatăl său, rugând un prieten astrolog să cerceteze stelele, a prezis o zodie nefavorabilă copilului ce va veni, care va ajunge la mari onoruri, dar va muri tânăr, de sabie și nevinovat.
 - b. Educat cu multă grijă, Hartenek a devenit un om destoinic și de vază. [A] ajuns la curte, unde a fost înnobilit și a devenit conducătorul sașilor.
 - c. Prezicerea astrologului s-a îndeplinit. El a murit nevinovat, de mâna călăului și grațierea lui a sosit prea târziu.

16061. Helena Mike și cei trei frați Apor

Este atestat în Transilvania.

1. *Helena Mike und die drei Apor* (Helena Mike și cei trei Apor). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 240.
 - a. Trei tineri din casa Apor s-au îndrăgostit de o fată din aristocrație, Elena Mike. Ștefan Apor, cerându-i mâna, a fost alungat.
 - b. Drept răzbunare, Ștefan Apor a furat-o pe fată, pe când era la un iarmaroc. Ceilalți doi Apor s-au luptat cu frații fetei și au fost omorâți.
 - c. Ștefan Apor a convins fata să se mărite cu el și preotul a celebrat o căsătorie și două înmormântări.

16062. Încercare nenorocită

Este atestat în Transilvania.

1. *Falkennest* (Cuib de șoimi). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 379.
 - a. Pe vremuri, pe „Piatra Caprelor“ atârna un cuib de șoimi. Un tânăr a încercat să se urce până acolo, de dragul unei fete, dar s-a prăvălit și a murit.

16063. „În Moldova și la D[umne]zeu, toate sunt cu puțință“

Este atestat în Muntenia.

1. *În Moldova și la D[umne]zeu toate sunt cu puțință*. (P. Ispirescu), FAM., 1884, 461.
 - a. Trăia în Moldova un boier de vază și bogat. El ținea foarte mult la unica lui nepoată, în jurul căreia roiau tinerii, dar ea alegea greu.
 - b. Odată, luându-și nepoata la băi, în Transilvania, între tinerii din jurul fetei, ea manifestă preferință pentru un neamț căruia i se spunea inginerul. Plăcându-l și boierul, i-a dat fata, după ce i-a obținut o slujbă importantă.
 - c. Îndată ce s-a văzut baronul „Flaimuc“ – cum i se mai spunea – la o asemenea situație, a început să-și cicălească nevasta și să întoarcă pe dos obiceiurile tradiționale. Cu toate amenințările ei de divorț, nu s-a potolit.
 - d. Boierul a obținut de la Mitropolie despărțirea pe care tânăra femeie nu a arătat-o soțului ei, pentru că mai ținea la el. Când a venit însă într-o noapte acasă cu mare tăraiboi, i-a făcut cunoscută decizia ei.
 - e. Cu greu s-a convins „Flaimuc“ că trebuie să plece. Scos din slujbă, din nou pe drumuri, neamțul spunea tuturor că „în Moldova și la Dumnezeu, toate sunt cu puțință“.

16064. Hunii

Este atestat în Transilvania.

1. *Hunnen im Seklerlande* (Hunii în țara secuilor). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 231.
 - a. În posesia unei familii din Budvar (?), se află un vas din nucleu de cocos, în care hunii aduceau jertfe zeilor. Castelul din aceeași localitate a fost reședința căpeteniei tribului.
 - b. Secuții au fost urmașii hunilor și de acolo a plecat Zandisham la Arpad, pentru a-i cere să recunoască legile acestei seminții.
 - c. Fiul său, Opulet, și-a instalat reședința la Ciuc. Șandor Iștvan, urmașul lui, a dus pocalul în munții „Celor șapte Păduri“, când orașul a fost invadat de tătari. Acest lucru a dat naștere la o ceartă între triburi, ce nu s-a treminat decât o dată cu venirea regelui Bela.
 - d. Regele a desființat rangul de căpetenie a triburilor și obiceiurile păgâne. Satele au căpătat nume după sfinții creștini.

16065. Iobagul și boierul

Este atestat în Transilvania.

1. *Ogarul și câinele*. Sima, **Ardeleanul glumeț**, 26.

- a. Pe vremea iobăgiei, când țăranul era socotit deopotrivă cu vita de jug, domnul pământean a poposit, venind de la vânatoare, la casa unui țăran și i-a dat în îngrijire ogarii.
- b. Când românul a lovit unul din ogari, boierul i-a tras o palmă. Țăranul i-a tras o bătaie strașnică boierului, spunându-i că și câinele înhață ca și ogarul, apoi a fugit.

16066. Iohan Schüller

Este atestat în Transilvania.

1. *Iohan Schüller*. Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 341.

- a. Iohan Schüller, primarul Sighișoarei, a fost la vârsta de 12 ani captiv la turci. Acolo a fost folosit drept tălmăci, știind multă carte. Astfel a ajuns în anturajul și [a devenit] favoritul Sultanului.
- b. Cu toată situația pe care o avea, chinuit de dorul de casă, i-a cerut libertatea. Sultanul i-a dat-o cu regret, încercându-l de scrisori care să-l ajute în cariera sa.

16067. Primarul Sighișoarei

Este atestat în Transilvania.

1. *Iohan Schüller*. Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 350.

- a. Iohan Schüller, primarul Sighișoarei, a fost timp de 30 de ani în captivitate turcească. A fost reținut acolo în momentul în care aducea birurile.
- b. El a adus din Palestina cei trei trandafiri care erau pe blazonul casei sale. Unul a fost dus la Viena, altul la Sibiu și al treilea la Sighișoara.
- c. Conteșe Apafi l-a înnobilit, dându-i titlul de „von Rosenthal“. Se povestește despre felul cum împărțea dreptatea, stând pe banca de piatră din fața casei lui, îmbrăcat în cămăși de-o albeață strălucitoare.

16068. Judecătorul Scharfenbach

Este atestat în Transilvania.

1. *Von Königsrichter Scharfenbach in Müblhach* (Despre judecătorul regesc Scharfenbach din Sebeș). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 372.

- a. Pe vremuri, era în Sebeș un judecător numit Scharfenbach, care domnea asupra orașului ca un rege, iar consilierii tremurau înaintea lui. Profitând de acest fapt, a trecut pe numele lui multe din bunurile comunei. Și-a construit și o vilă cu grădină minunată.
- b. A fost, însă, dat în judecată și pierzând averea, s-a retras în vila sa, unde nu a mai văzut pe nimeni. A fost repede uitat, iar la înmormântarea lui nu a plâns nimeni, pentru că trăise complet singur.

16069. Jupând Vântură-Vești

Este atestat în Muntenia.

1. *Jupân Vântură-Vești*. Urechia, V. A., **Cum era odinioară**, 92.

- a. Mai sus, pe podul Mogoșoaiei, se află prăvălia lui Jupân Vântură-Vești, staroste de bărbieri. La el se adunau tot felul de oameni de rang și se discuta cu aprindere tot ce se întâmpla în țară.
- b. În toiul unei asemenea discuții, a sosit și jupânul care venea de la Vodă. Le-a împărțit veștile despre cearta dintre boierii cu slujbă și cei fără slujbă, despre țăranii care nu vor să mai dea văcăritul, despre boierii care nu vor să stea cu punga goală și despre negustorii care nu vor să mai audă de fumărit etc.
- c. Boierul Faca a spus că treburile merg rău din cauza domnitorului, care a dus țara de răpă cu abuzurile lui și ale slujitorilor lui.
- d. După câteva zile, boierul Faca a fost trimis în surghiun la Sinaia. Jupân Vântură-Vești, care-l informase pe Vodă, a căpătat noi privilegii și scutiri de biruri.

16070. Logodnica care moare dansând

Este atestat în Transilvania.

1. *Aktons Braut* (Logodnica lui Akton). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 351.
 - a. Fiica pastorului din Sighișoara, Bartolomeu Melas, era logodită cu ofițerul împărătesc Akton.
 - b. Odată, pe când acesta era într-o tabără din apropiere, Akton a dat un bal în onoarea logodnicei sale. Ea a dansat atât de nebunește, încât a căzut moartă.

16071. Mama Tărăboanța

Este atestat în Muntenia.

1. *Mama Tărăboanța*. Urechia, V. A., **Cum era odinioară**, 98.
 - a. Mama Tărăboanța era o bătrână care-și păștea vaca prin ponoarele „Hoțu-Dracului“. De cum se ridica zăpada, pleca din satul ei Tesil și era prima sus pe munte, după cum era ultima care păsărea înălțimile.
 - b. Laptele adunat îl vindea la Sinaia și cumpăra mălai și lână de tors pentru țoale. Deși era bătrână și slabă, era dreaptă și sprintenă.
 - c. Pe când era fată tânără, taică-său a venit acasă cu un tânăr boier din București. Acesta era un fugar, care se ridicase împotriva ocupației rusești și voia să treacă în Transilvania peste munți.
 - d. Ca să nu fie bănuțit, a fost trimis cu fata, care cunoștea bine cărările munților. La un popas, îndrăgostit de ea, tânărul boier a săvârșit fapta pentru care rămase izolată pentru totdeauna de satul și lumea ei.

16072. Marșul lui Racoți

Este atestat în Transilvania.

1. *Der Racozimarsch* (Marșul lui Racoți). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 351.
 - a. După înfrângerea de la Jibou, Racoți s-a retras spre Ungaria. Deodată s-au auzit dinspre munți sunete pătrunzătoare de taragoată.
 - b. Un călăreț cânta, descriind armatei întristate toată durerea nenorocirii întâmplare. Acest cântec s-a păstrat.

16073. Martin Eisenburger

Este atestat în Transilvania.

1. *Martin Eisenburger*. Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 330.
 - a. Pe timpul când Racoți I era prinț în Transilvania, Sighișoara avea un primar destoinic, pe Martin Eisenburger, de meserie căruțaș.
 - b. Când era căutat, ieșea din atelier, se îmbrăca în haine potrivite funcției lui și primea. Astfel a reușit să se ocupe serios și de meseria sa și de funcția de primar.

16074. Moartea lui Tëkëli

Este atestat în Transilvania

1. *Tëkëli Einfall in Siebenbürgen*. Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 347.
 - a. În anul 1689, când Transilvania a fost alipită Austriei, Sultanul a detronat pe prințul Apafi, trimițând pe Tëkëli cu armată spre a smulge Transilvania din mâinile germanilor.
 - b. Împotriva lui Tëkëli a fost trimis junkerul împăratului, Henschen, împreună cu comandantul trupelor din Transilvania. Poticnindu-i-se calul acestuia, el a considerat de prost augur acest lucru și într-adevăr el a murit în lupta de la Zărnești.
 - c. Trecerea trupelor turcești și a lui Tëkëli, peste munți, a fost o adevărată minune. Ei au tăiat pomii și au legat vârfurile de cozile cailor, ca să-și încetinească coborâșul. Soldații s-au ținut de tufișuri sau rădăcini, ori au târât după ei saci plini de pământ.

16075. Moldoveanul în blănuri

Este atestat în Moldova.

1. *Portul moldoveanului*. (N. I. Munteanu), I. CREANGĂ, 1912, nr. 4, 110 (Balintești – [Tg.] Bujor / [jud.] Galați).
 - a. Când austriecii și turcii au făcut sfat pentru Bucovina, au chemat și un boier moldovean. Acesta a venit îmbrăcat numai în blănuri de vulpe și lup, în timp ce străinii aveau haine strânse pe corp, de părea că nu le dă mâna să le facă mai largi.
 - b. Moldoveanul a fost întrebat dacă toți boierii lor sunt îmbrăcați la fel. Acesta a răspuns afirmativ. Când a fost întrebat care-i portul celor săraci, moldoveanul a răspuns că sunt îmbrăcați la fel cu străinii de față.

16076. Moșneag-bătrân

Este atestat în Muntenia.

1. (*Moșneag-bătrân*). (N. Densușianu – **Răspunsuri**), B.A.R., ms. 4547, f. 329 (Broșteni – Horezu / [jud.] Vâlcea).
 - a. Un unchiaș avea un singur flăcău care a plecat la armată. El s-a înțelea cu nevasta să-l aștepte 24 de ani și să nu se mărite.
 - b. Când au trecut 24 de ani și o zi, femeia s-a apucat de nuntă. În acea zi bătrânul tăia via.
 - c. Tocmai atunci s-a înapoiat băiatul. Tatăl nu l-a recunoscut și întrebându-l de ce taie via, moșneagul i-a răspuns că o prăpădește pentru că se mărită nora lui.
 - d. Băiatul s-a făcut cunoscut și nevasta a renunțat să se mărite cu celălalt.

16077. O întâmplare veche

Este atestat în Transilvania.

1. *Der Landtagsbeschluss* (Hotărârile Dietei). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 348.
 - a. După moartea prințului Apafi, Dieta, la care luau parte și deputații sași, se întrunea la Făgăraș. Orașul Sibiu trimisese acolo pe primar.
 - b. Magistratul orașului era nevoit să fie mereu în comunicare cu superiorul său care lipsea din oraș. Un călăreț al orașului se ocupa cu transmiterea permanentă a acestei corepondențe.
 - c. În drumurile sale, călărețul a poposit la o văduvă cu o fată. Interogat mereu de noile hotărâri ale Dietei, a răspuns că s-a luat hotărârea ca într-o casă unde există o fată dar și mama este văduvă, fata nu are voie să se mărite înaintea mamei.
 - d. Bineînțeles că fata a fost indignată, iar văduva a fost de acord cu hotărârea luată și a servit pe călăreț cu cel mai bun vin. Cf. Tip. 3461.

16078. Omul plecat în America

Este atestat în Transilvania.

1. (Fără titlu). SAT. ȘC., 1933–1934, 299 (Feleacu – Cluj oraș, [jud. Cluj]).
 - a. Un om din Feleacu, plecat în America de gura nevestei, muncea de zor și trimitea bani acasă. Așa hotărâse femeia, ca să-și poată clădi o casă. Nevasta îi scria totdeauna amănunte despre ridicarea casei lor.
 - b. După 2–3 ani, dornic de casă, a plecat. A ajuns noaptea la bordeiul său și a crezut că s-a rătăcit.
 - c. Toată viața omul a rămas trist, abătut și scârbit de viață, că¹ nu s-a mulțumit să fi muncit la casa lui?! Tot ar fi avut așa mai mult decât cu ce rămăsese.

16079. O soacră din 1823

Este atestat în Muntenia.

1. În text: „dacă“ (n. ed.).

1. *O soacră din 1823*. Urechia, V. A., **Cum era odinioară**, 63.

- a. Despre frumusețea Stancăi lui Vasile se dustese vestea și chiar caimacanul orașului Craiova, logofătul Constantin Câmpineanu, își oprise calul să vadă fata luând apă la fântână.
- b. Tot atunci zăbovi acolo și tânărul Constantin Țoroceanu, fecior de moșnean de la Jiul-de-Sus. Merse zvonul că o ia de nevastă, în timp ce oamenii îl compătimeau pentru soacra cea rea de neînchipuit, Ioana Guralia.
- c. Nunta s-a făcut, dar ginerele a trebuit să-și răpească nevasta, pentru că soacra lui o smulsese de lângă el imediat. Numai după două luni, soacra a pus să i se răpească din nou fata, trimițând și baclava otrăvită pentru ginerele ei.
- d. Țoroceanu a făcut o plângere domnitorului care i-a înapoiat nevasta. Pe soacră a surghiunit-o pentru toată viața la mănăstire.

16080. Altă soacră

Este atestat în Transilvania.

1. *Torsul prin mărgeană*. Novacovici, **Colecțiune folcloristică**, 175 (Răcăjdia – Oravița / [jud.] Caraș-Severin).

- a. O soacră rea avea trei nurori pe care le punea să toarcă zi și noapte „prin mărgeană”. Ca să fie neted firul pe care-l slobozeau din caier, îl treceau printr-o mărgea, ținută între degetele mâinii stângi și caier.
- b. Una dintre nurori, care avea și trei copii, a aruncat mărgeaua ca să meargă lucrul mai repede. Soacra a dat-o afară din casă.
- c. Într-o zi, nora s-a dus la câmp să ducă bărbatului ei de mâncare și era îmbrăcată într-o cămașe din pânză toarsă fără mărgea. Ca s-o facă de rușine, soacra a întrebat oamenii dacă au văzut trecând o femeie cu cămașa groasă și noduroasă. Oamenii i-au răspuns că au văzut-o, dar avea cămașa albă și „vederoasă”.
- d. Soacra, furioasă, a poruncit nurorilor să toarcă fără mărgea. Iar de atunci femeile torc astfel.

16081. Petru Mederus

Este atestat în Transilvania.

1. *Petrus Mederus*. Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 344.

- a. La Brașov se află portretele lui Mederus, mort în 1678, ale soției și fiicei sale, care au trecut la catolicism. Soția lui este înmormântată în biserica iezuită din Brașov.
- b. Mederus, fiu de țăran, a făcut aici liceul, unde a fost coleg cu Simon Goldschmied, care, mai târziu, a fost judecător de pace.
- c. A frecventat universitatea și între timp a fost intendent, apoi perceptorul copiilor unui nobil. A mai avut și alte ocupații pentru a se întreține și, mai târziu, a ajuns poet încoronat.

16082. Policandrele din coarne de cerb

Este atestat în Transilvania.

1. *Altes Geweih* (Coarne vechi de cerb). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 275.

- a. În sala cea mare a gimnaziului din Sighișoara se găsesc două policandre făcute din coarne de cerb.
- b. Cerbul ar fi fost vânat în pădurea Schulberg (?), când s-a clădit în Sighișoara cea mai veche școală.

16083. Predicatorul model

Este atestat în Muntenia.

1. *Un predicator*. (D. Nițescu – **Din traista**). A. I. F., ms. 116, 205.

- a. Pe vremea când preoții, mai ales cei din Dobrogea, nu cunoșteau

decât bucoavna și ceaslovul, autoritățile bisericești numeau câte un predicator la sate care vorbea la biserică mai ales în zilele de sărbătoare.

- b. Supuși unei examinări, înainte de a fi angajați, majoritatea erau bine pregătiți, aveau darul vorbirii și cucereau interesul ascultătorilor.
- c. Odată, datorită unei intervenții politice, a fost angajat fără prealabilă examinare, un predicator. În ziua stabilită, când s-a urcat la amvon, nu și-a mai scos ochii de la o icoană inspiratoare. Cum nu a fost deloc interesant, publicul a plecat rând pe rând.
- d. Rămăsese în biserică numai pălămarul care l-a întrerupt, i-a spus să închidă biserica, când va termina predica, pentru că el, având treabă, va pleca. Și a pus cheia într-un cui, depărtându-se.

16084. Primarii și tutunul

Este atestat în Moldova.

1. *Tutunul*. Pamfile, **Firișoare de aur**, 75.

- a. Țara rusească era odată presărată cu sate și fiecare avea primarul ei. Aceste sate nu voiau să-l recunoască pe împărat mai mare peste ei.
- b. Cum în acel timp se ivise tutunul, împăratul a chemat pe rând pe primari, i-a tratat cu câte-o pipă de tutun și încetul cu încetul i-a ademenit pe toți și i-a supus.

16085. Primii locuitori din ținutul Rodnei

Este atestat în Transilvania.

1. *Die ersten Einwanderung ins Rösnerland* (Primele imigrări în Țara Rodnei).

Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 252.

- a. În ținutul Rodnei au existat creștini înainte de venirea sașilor. Ei au găsit în aceste locuri biserici și capele. Biserica din Valendorf (?) este dinainte de venirea sașilor și mai veche decât Bistrița.
- b. Un păstor din Maramureș, rătăcit în ținutul Rodnei, a găsit o biserică și un turn. Astfel au aflat oamenii de acest ținut, care s-a populat cu români, apoi cu unguri și la urmă cu sași.
- c. Capitala Bistriței era Rodna, iar pietrele cu care a fost construită Bistrița sunt din Rodna, o localitate atât de importantă, unde funcționau aproximativ 300 de mine.
- d. Într-un timp, când se clădeau case, s-au dezgropat în pivnițe vase cu vin, despre care nimeni nu știa nimic. Satele Maier[u] și Șanț au fost odinioară doar suburbiile Rodnei.

16086. Prinsoarea

Este atestat în Moldova.

1. (Fără titlu). Niculiță-Voronca, **Datine și credințe**, 1239 (Botoșani – [jud.] Botoșani).

- a. Se zice că oștile sunt ale lui Dumnezeu. Odată, împăratul rusesc a propus celui turcesc să lupte până la ultimul soldat și o carboavă.
- b. A chemat împăratul rusesc un soldat și i-a poruncit să se arunce în mare. După ce s-a rugat, soldatul s-a aruncat în mare, știind că este al lui Dumnezeu și merge în rai.
- c. A chemat și împăratul turcesc un soldat și i-a dat același ordin. Porunca nu i-a fost ascultată.

16087. Răzeșii la Divan

Este atestat în Moldova.

1. *Despre niște împricinați la divan*. Pamfile, **Firișoare de aur**, 37.

- a. Niște răzeși aveau judecată cu un boier din Divanul țării. S-au dus veseli, cu un vraf de hârtii, să-și afle dreptatea.
- b. Au găsit divanul adunat, pe boierul cu pricina acolo și când logofătul

le-a cercetat hârtiile, le-a spus că nu înțelege cum ei din neam domnesc, au ajuns atât de ticăloși.

- c. Unul dintre răzeși a răspuns că este adevărat că strămoșii lor au fost domni mari și au judecat noroadele cele proaste. De aceea sunt ei blestemați să le ispășească păcatele.

16088. Reforma în Saeș

Este atestat în Transilvania.

1. *Die Reformation in Schaas* (Reforma în Saeș). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 314.

- a. Pe vremea când începuse să se răspândească la sași învățătura lui Luter, cetățenii din Saeș, au trimis la Roma după „indulgențe“ pe un oarecare Streff. La înapoiere el a fost primit cu mare alai.
- b. Odată, a găsit însă satul pustiu și în curtea bisericii erau strânse într-un colț icoanele. A aflat apoi că în lipsa lui, tot satul trecuse la noua religie. El și-a luat icoanele acasă și a rămas catolic până la moarte.

16089. Șoseaua defundată din Sighișoara

Este atestat în Transilvania.

1. *Üble Strassen* (Șosele proaste). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 373.

- a. Pe vremuri, șoselele din Transilvania erau proaste. Șoseaua ce pornea din Sighișoara era odată atât de înnoată, încât nu se putea umbla de loc pe jos, iar cu căruța, era foarte greu.
- b. Trebuia să vină în Sighișoara un pluton de soldați. Când a ajuns comandantul la Stanlei (?) și a văzut halul în care era șoseaua, l-a chemat pe primar.
- c. Crezând că este chemat să-l primească pe comandant, primarul s-a îmbrăcat în haine de sărbătoare și s-a înfățișat comandantului. Acesta nu l-a muștră, ci la pus să pornească înaintea plutonului. Lecția i-a fost de folos, pentru că puțin timp după aceea, șoseaua a fost reparată.

16090. Șorțul luxos

Este atestat în Transilvania.

1. *Steigender Aufwund*. Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 350.

- a. Andreas Helwig, un om de vază în trecut, ales primar și judecător, avea o fată. În ziua cununiei ea a apărut îmbrăcată cu un șorț de mătase, cadou de la logodnicul ei. Tatăl ei i-a reproșat că s-a îmbrăcat ca o fiică de rege.
- b. Logodnicul s-a supărat, a plecat cu mireasa la biserică fără să mai aștepte binecuvântarea părintească. Atât de corupt era pe atunci tineretul în materie de lux.

16091. Stâlpul lui Roșca

Este atestat în Moldova.

1. *Stâlpul lui Roșca*. Teodorescu-Kirileanu, **Amintiri**, 166 (jud. Vaslui?).

- a. Pe locul unde se sfârșește „Valea lui Ștefan Vodă“, în valea pârauului Moșna, este așezat în pământ un stâlp de piatră de un metru, ce are scris ceva ce nu se poate citi.
- b. Se spune că sub acest stâlp a fost îngropat un căpitan al lui Ștefan, mort într-o bătălie pe „Valea lui Ștefan“.

16092. Supărarea reginei

Este atestat în Moldova.

1. *Despre rege și regină*. (T. Pamfile – **Fără titlu**). B.A.R., ms. 50941, f. 336.

- a. Văzând un primar frumos, regina l-a lăudat regelui pentru înfățișarea lui. Supărat regele a muștră-o.
- b. Când regina l-a prins pe rege cu o țărancă din Vrancea, l-a dat în

judecată. Tribunalul a hotărât ca regele să primească [două]¹ palme de la regină, în fața Divanului.

16093. „Țara Fericirii“

Este atestat în Moldova.

1. *A fost odată*. JUN. LIT., 1905, 181.

- a. În vârful munților Transilvaniei, acolo unde Oltul cântă, se află ruinele unui castel al unui domn cumplit – Pizmașul. Cruzimea și lăcomia lui au făcut să geamă poporul.
- b. Doi frați – Boldur – au plecat în lume să caute liniște. Au ajuns într-o câmpie tristă, blestemată de Iisus, pentru că s-a veselit pe când el suferea pe cruce.
- c. Mai departe au dat de un mic rai, cu flori, izvoare și păsări, unde s-au așezat. Au convins pe mulți din țară să-i urmeze.
- d. Vodă Pizmașul a venit cu oastea, pe apă. Când a vrut să pună piciorul pe mal, o furtună i-a înghițit pe toți, împreună cu „țara fericirii“. Numai la a doua înviere a lui Iisus, va apare din nou.

16094. Taxa de botez în Lacul Negru

Este atestat în Transilvania.

1. *Wassertaufe* (Botezul apei). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 220.

- a. După o veche datină, cei care nu au fost niciodată la „Lacul Negru“, trebuiau să fie batjocoriți de cei ce locuiau acolo. Se mai obișnuia ca fiecare om să plătească o taxă de „botez“.
- b. Ștefan Bathory a făcut lege din această datină și cei ce nu plăteau de bună voie, erau botezați în râul pe care-l numeau Iordan.

16095. „Țara lui Papură Vodă“

Este atestat în Muntenia.

1. *De când se zice Țara lui Papură Vodă*. ALB. Buc., 1922, nr. 28–35, 472.

- a. Pe vremea lui Papură Vodă, Ștefăniță Vodă, feciorul lui Vasile Lupu (1660) a fost o foamete grozavă, consemnată și de Micon Costin în cronica sa. Oamenii mâncau pâine din papură uscată, măcinată.
- b. Țara l-a poreclit pe acea vreme pe Ștefăniță Vodă, „Papură Vodă“.

16096. Todor Tincu

Este atestat în Transilvania.

1. *Todor Tincu*. Papahagi, T., **Graiul și folclorul Maramureșului**, 159.

- a. La hotarul Giuleștilor, lângă Săpânța, ședea Todor Tincu. El era om harnic, dar blestemat. A stat mult timp în temniță fiindcă jefuia evreii.

16097. „Turcul plătește“

Este atestat în Muntenia.

1. *Turcul plătește*. Zanne, **Proverbele românilor**, VI, 416 (Ilfov?).

- a. În divanul lui Alexandru Ghica-Vodă, era un funcționar foarte somnoros. Odată, pe când se judeca un proces între un român și un turc, judecătorii l-au condamnat pe românul vinovat să plătească despăgubiri turcului.
- b. Conform obiceiului, fiecare judecător trebuia să rostească cu glas tare sentința și au spus pe rând: „Românul să plătească“.
- c. Când au ajuns la funcționarul cu pricina, care dormise tot timpul, acesta fără să fi știut ce se petrecuse, a spus somnoros: „Turcul să plătească“. Și toți au râs, iar vorba lui, care a mers din gură în gură, a rămas zicală.

16098. Turcul recunoscător

Este atestat în Muntenia.

1. Text deteriorat (*n. ed.*).

1. *Banul Nicolae. Întâmplări din viața domnitorilor*, 58.

- a. Badea Nicolae, clăcaș din Băilești, fusese prieten cu un turc din Vidin, anume Mustafa, care strângea provizii pentru turci, prin satele învecinate. Într-o zi, turcul a dispărut și după trei ani [s-]a aflat că [acesta] ajunsese fiorosul vizir Mustafa, spaima ienicerilor.
- b. Se duse badea Nicolae la Țarigrad, unde Mustafa l-a rugat să rămâie să-l pricopsească. Dar omul voia la el în țară. Cum nu-l putea face Vodă, i-a propus să-l numească Mitropolit și cum nu a primit, i-a dat scrisoare pentru domnul Munteniei să-l facă Ban Mare, și l-a îmbrăcat în caftan.
- c. Vodă a voit să-i dea slujbe mai mici, dar Nicolae nu a primit. De aceea l-a trimis la Cloșani, unde a dat ordin să fie reținut. Noroc că Mustafa a murit și nu a știut ce se întâmplase prietenului său.

16099. *Via și puterea*

Este atestat în Moldova.

1. *Tufa dătătoare de putere*. (T. Pamfile), GHILUȘUL, 1912-1913, 5 (Țepu – Tecuci / [jud.] Galați). Republicată: I. CREANGĂ, 1913, nr. 3, 70; II, 1918, 98; **Pov. pop. rom.**, 98.

- a. Un împărat a poruncit să se stârpească via dătătoare de certuri și neînțelegeri între supușii săi. Urmașii lui au menținut acest ordin. Poporul însă se făcea din ce în ce mai slab.
- b. Odată, mergând unul din acești împărați la vânătoare, a urmărit un urs. Dintr-o chilie a ieșit un călugăr bătrân care s-a luptat cu ursul și l-a stăpânit. Călugărul i-a povestit că se hrănește cu fructele unei tufe din care face și vin. Craiul a luat cu el un butuc, care nu era decât vița de vie.
- c. A dat ordin să fie din nou sădită în toată împărăția, ca oamenii să se întărească și să poată ține ursul de urechi.

16100. *Vitejia artileristului*

Este atestat în Transilvania.

1. *Der Geschützmeister von Rösen* (Artileristul din Rösen?). Müller, **Siebenbürgische Sagen**, 327.
 - a. Generalul Basta, asediind orașul Rösen (?), a instalat un turn pe munte și [l-]a bombardat, provocând pierderi mari. Un artilerist, care slujise mult timp în Italia, a instalat un tun într-un turn, desființând turnul dușmanilor prin precizia cu care a tras în el.
 - b. Orașul a avut pierderi mari, a explodat și tunul lor, iar artileristul a fost grav rănit. Cu toată apărarea vitejească, orașul s-a predat. Sfatul orașului s-a dus la general să înceapă tratativele și au făcut pace.
 - c. Generalul Basta, cerând să-l cunoască pe artilerist, acesta a fost adus cu patul. Ei s-au recunoscut pentru că luptaseră împreună în Italia. Maestrul a murit după câteva zile, cu toate că generalul a dat ordin să fie bine îngrijit.

16101. *„Vodă da și Hâncu ba“*

Este atestat în Muntenia.

1. *„Vodă da și Hâncu ba“*. ALB. Buc., 1928, nr. 3, 168.

- a. Vorba aceasta a rămas de pe vremea când românii de peste Prut, în cap cu Hâncu, au venit la Iași, să ceară domnului grec să plece de la domnie.

16102. *„Vodă zice ba, numai Hâncu zice da“*

Este atestat în Moldova.

1. *Vodă zice ba, toată lumea zice ba, numai Hâncu zice da*. Zanne, **Proverbele românilor**, VI, 143 (Braniștea – [jud.] Galați).

- a. În Divanul domnesc era un boier, Hâncu, căruia orice i se povestea spunea că poate fi adevărat. Vodă a dat sfoară în țară să se găsească cineva care să facă pe boierul Hâncu să nu creadă ceva.
- b. Un răzeș, a spus că el va face acest lucru. Chemat la masa domnitorului, a început să spună tot felul de glume. A povestit și despre o vânătoare, dând amănunte exagerate, iar Hâncu spunea că tot ce povestea răzeșul este posibil.
- c. Când, la sfârșitul povestirii, răzeșul a amestecat și pe tatăl lui Hâncu, acesta a sărit ars și a spus că sunt minciuni.
- d. Astfel a reușit răzeșul să scoată de la Hâncu, răspunsul pe care-l dorea.

16103. „Voinic ca neamțu“

Este atestat în Transilvania.

1. „*Voinic ca neamțu*“. FAM., 1894, nr. 29, 343.

- a. La sfârșitul sec[olului] [al] XVIII[-lea], nu se pomenea în Banat de existența vreunui neamț – ci numai de români și unguri care trăiau în bună înțelegere.
- b. Invazia turcilor a pustiit satele de români. Unii au fost omorâți, iar alții au fugit în munți. Împăratul, crezând că s-a împușinat lumea, a trimis pe nemți, care, la început, au fost primiți cu ostilitate.
- c. Se spune că un păcurar, trecând pe lângă un neamț ce avea pe cap niște vase de pământ, s-a încruntat la el. Neamțul, de frică, a scăpat vasele. După ce românul s-a îndepărtat, neamțul furios a zdrobit cu bățul oalele sparte. De-atunci a rămas vorba: „Voinic ca neamțu“.

Indice de nume

A

Aarne-Thompson, (I), 16, 31
Adam, Ioan, (I), 47, 198, 393, 400, 482, 523,
583; (II), 217, 352
Adolf, Ludwig, (I), 58
Adrian, (II), 186
Alexandrescu, Grigore, (II), 357
Alexandru, (II), 327
Alexandru cel Bun, (II), 232, 463
Alexandru Macedon, (II), 17, 37, 38, 76, 187
Alexandru Sever, (II), 267
Alexandru Vodă, (II), 322
Alexici, G., (I), 47, 125; (II), 79
Anghel, Radu, (II), 358
Antonovici Ioan, (I), 47, 512, 542, 549, 551;
(II), 405, 446, 472, 478, 539
Arcadie, (II), 269
Argocianu, I., (I), 51
Aron Vodă, (II), 323, 444
Atzima, (II), 270

B

Baican, E., (I), 47; (II), 443, 481
Barnovski-Vodă, (II), 323, 470
Basarab, Laiotă, (II), 460
Batori, Ștefan, (II), 435
Batzaria, N., (I), 195, 323, 314
Bălășel, Teodor, (I), 43, 47, 83, 87, 88, 100,
122, 132, 139, 143, 160, 218, 248, 252,
347, 349, 377, 387-389, 398, 403, 405,
426, 454, 461, 468, 473, 474, 476; (II),
75, 80, 95, 99, 134, 137, 184, 219, 250,
271, 272, 286, 289, 521
Bărbulescu, Corneliu, (I), 14, 43
Bârgu, Ligia, (I), 43
Bârlea, Ovidiu, (I), 5, 8, 12, 41, 43
Bârsan, Zaharia, (I), 180
Bogdan, N. A., (I), 47; (II), 25

Bogdan, T. A., (I), 17, 162, 259, 351, 352,
354, 357, 358, 359, 360, 361, 373, 374,
377, 448, 449, 510, 513, 557, 569, 590;
(II), 59, 402, 403, 407, 410, 411
Bogdan Vodă, (II), 78, 232, 324, 443, 460,
533
Bolcu, A., (II), 50
Bolintineanu, D., (II), 430
Botiș-Ciobanu, Maria, (I), 47, 525, 557; (II),
31, 32
Boto, I., (I), 277
Brâncoveanu, Constantin, (II), 324, 325, 534
Brancovici, (II), 324
Brătianu, Ioan C., (II), 327, 328
Broșteanu, P., (I), 48; (II), 436, 442, 443, 444
Buricea, V., (I), 48, 181, 185
Buzescu, Constantin, (II), 433
Buzescu, Stroe, (II), 368, 433

C

Calmuschi, Constantin, (I), 48, 564, 623, 633;
(II), 396, 453, 462, 466, 469
Canciovici, Mihai, (I), 6
Candrea, I.A., (I), 10, 18, 48, 93, 140, 147,
158, 159, 161, 218, 423; (II), 78, 156, 158,
159, 162, 165, 168, 209, 221, 286, 290,
303, 306, 310, 322, 323, 324, 325, 326,
327, 333, 336, 359, 360, 361, 362, 363,
364, 365, 371, 372, 373, 374, 375, 385,
386, 390, 393, 394, 396, 400, 406, 407,
408, 415, 416, 418, 419, 420, 434, 438,
439, 443, 446, 447, 478, 483, 506, 522,
524, 540, 548
Cantacuzino, Constantin, (II), 325
Cantacuzino, Ștefan, (II), 324
Cantemir, Antioh, (II), 322, 325
Cantemir, Constantin, (II), 326, 434
Cantemir, Dimitrie, (II), 326, 439
Carol I, (II), 326, 327, 328, 333

- Cartoian, N., (I), 15
 Catargi, Ștefan, (II), 433
 Călinescu, G., (I), 10, 19, 20, 26
 Cătănă, George, (I), 48, 405, 424; (II), 281
 Cedru, Mira, (I), 11, 22, 48, 115, 138, 253, 426
 Cergău, T., (I), 522
 Chiriță, C., (I), 48, 541, 558, 584, 603, 604, 605, 611, 615, 617; (II), 385, 414, 454
 Chițimia, I.C., (I), 21, 22, 23
 Cîușanu, Gh. T., (I), 48, 100, 103, 109, 110, 114, 115, 127, 131, 158, 161; (II), 96, 99, 102, 106, 112, 123, 152, 167, 176
 Cincu, Anton, (II), 473
 Ciobanu, C., (I), 51
 Cioculescu, Simona, (I), 9
 Ciutu, Teodor N., (I), 48, 616
 Cocișiu, Toma, I, 48, 312, 327
 Conachi, Costache, (II), 434
 Condurățeanu, D.P., (I), 48, 646; (II), 515
 Constantin, împăratul, (II), 83, 99, 117, 186
 Corvin, Ioan, (II), 295, 329
 Corvin, Matei, (II), 295, 296, 433
 Cosmescu, (I), 48, 323
 Costin, Elicico, (II), 434
 Costin, Lucian, (I), 11, 22, 48, 49, 113, 175, 231, 245, 255, 259, 261, 264, 267, 269, 272, 295, 296, 301, 303, 316, 318, 326, 328, 331, 342, 372, 527; (II), 24, 66, 138, 160, 167, 213
 Costin, Miron, (II), 556
 Coșbuc, G., (I), 117, 157, 162, 260, 275, 310, 346, 453, 484, 532; (II), 155, 171, 366
 Crăciunescu, Gh., (I), 49, 178, 324
 Creangă, Ion, (I), 10, 85, 98, 100, 106, 109, 124, 127, 129, 137, 139, 143, 144, 145, 148, 154, 176, 177, 187, 191, 209, 211, 219, 224, 230, 241, 243, 245, 248, 250, 252, 256, 262, 263, 264, 267, 269, 273, 276, 290, 298, 300, 302, 305, 306, 311, 312, 313, 327, 336, 337, 347, 355, 356, 372, 373, 379, 381, 395, 396, 399, 404, 407, 408, 411, 416, 422, 423, 426, 427, 428, 429, 430, 432, 434, 435, 437, 439, 443, 444, 448, 452, 458, 459, 463, 466, 475, 486, 507, 517, 539, 544, 547, 550, 560, 573, 581, 594, 599, 605, 617, 633, 639, 641, 650; (II), 343, 441
 Crintea, Avram St., (I), 77, 99, 106, 109, 145, 159, 164, 392, 403, 516, 521, (II), 54, 84, 106, 124, 222, 304
 Culea, Apostol D., (I), 49, 121, 194, 202, 282, 285, 292, 293, 296, 302, 304, 305, 318; (II), 80, 81, 179
 Cuza, Al. I., (II), 330, 331, 332, 333
- ## D
- Dan, Dimitrie, (I), 49, 133, 278, 336, 513, 547, 634; (II), 73, 176, 388, 398, 407, 468, 474
 Danilescu, Petre, (I), 49, 190, 276, 353, 523, 539, 546, 577; (II), 105, 339, 351, 416, 417, 418, 495
 Davilla, C., (II), 327
 Dănășel, Ion, (I), 51
 Decebal, (II), 86, 487
 Densusianu, Ovid, (I), 10, 18, 48, 49, 343, 346, 396, 514, 517, 527, 545, 567, 570, 593, 633, 648; (II), 85, 118, 198, 244, 269, 288, 291, 292, 298, 309, 313, 319, 394, 395, 398, 432, 464, 478, 537
 Densusianu, Nicolae, (I), 43, 77, 90, 99, 101, 103, 104, 105, 107, 108, 114, 119, 120, 122, 126, 131, 132, 141, 158, 160, 161, 166, 270, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 370, 371, 426, 452, 463, 469, 470, 471, 472, 473, 515, 518, 527, 531, 533, 534, 539, 542, 550, 553, 576, 585, 586, 588, 592, 597, 600, 603, 612, 617, 620, 621, 622, 624, 634, 642; (II), 28, 35, 37, 38, 40, 42, 65, 70, 74, 76, 77, 80, 81, 83, 88, 90, 92, 93, 94, 95, 96, 98, 99, 100, 101, 103, 111, 112, 120, 136, 141, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 158, 183, 198, 201, 204, 206, 207, 228, 230, 232, 233, 240, 245, 251, 253, 254, 255, 256, 261, 262, 263, 268, 270, 280, 281, 287, 288, 289, 291, 292, 307, 315, 321, 381, 382, 470, 471, 482, 493, 502, 542, 547, 552
 Dima, I. Gh., (I), 49; (II), 135, 188, 233, 298
 Dosios, C., (I), 43
 Dragoș Vodă, (II), 314, 399

Dragoslav, Ion, (I), 49, 187, 188, 192, 194, 196, 199, 201, 205, 208, 212, 214, 226, 227, 260, 298, 319, 320, 361; (II), 175, 176, 224

Duca Vodă, (II), 442

Dumitrașcu, N. I., (I), 11, 18, 19, 22, 49, 50, 141, 191, 256, 287, 305, 325, 345, 372, 379, 397, 405, 408, 410, 425, 427, 434; (II), 19, 21, 22, 23, 25, 26, 44, 66, 123, 169, 177, 201, 204, 250, 339, 343, 346, 452, 526, 547

E

Eliade, Mircea, (I), 8, 15

Eliogabal, (II), 267

Eminescu, M., (II), 409

F

Filipescu-Dubău, Nicu, (I), 50, 517, 540, 541, 549, 552, 555, 556, 559, 602, 613, 616, 621, 638; (II), 90, 97, 118, 465, 470, 482, 487, 532, 539

Fira, Gh., (I), 201, 235, 250, 279, 297, 300, 333, 410, 450, 462; (II), 80, 143, 169, 177, 225, 243, 355

Fochi, Adrian, (I), 9

Francisc Iosef I, (II), 32

Fundescu, I. C., (I) 50, 457

Furtună, Dumitru, (I), 22, 50, 124, 129, 158, 164, 173, 174, 185, 209, 215, 222, 223, 230, 251, 280, 284, 306, 348, 438, 446, 462, 466, 539, 540, 572, 628; (II), 65, 90, 172, 352, 358, 505

G

Gane, N., (II), 118; (II), 381

Gaster, Moses, (I), 50, 267, 399

Gavriliță, (II), 326

Gennep, A. van, (I), 7, 12, 30

Georgescu-Tistu N., (I), 50; (II), 196

German, Traian, (I), 50, 436; (II), 70, 265

Gheaja, Titu Vespasian, (I), 51; (II), 284

Ghedeon, (II), 326

Gheorghită, V. A., (I), 51, 399

Ghica, Grigore, (II), 339

Girandea, A. de, (I), 51, 520

Giurescu, C. C., (I), 9

Golopenția, S., (I), 43

Gorovei, Artur, (I), 51, 409, 420, 437, 453, 508, 622; (II), 167

H

Haiducescu, I. C., (I), 50, 51, 598; (II), 450, 461, 535

Haneș, P. V., (I), 51

Haneș, Vasile V., (I), 51; (II), 545

Hantala, J., (I), 30

Hasdeu, B. P., (I), 51, 77, 136, 195, 261, 571, 577; (II), 176, 222

Hârnea, Simion, (I), 51, 413, 485, 536, 564, 566, 580, 587, 608, 609, 643, 645, 649; (II), 327, 328, 363, 435, 441, 467, 475, 476

Hârsu, Lia, (I), 192, 207

Hințescu, N. V., (I), 375

Hodoroabă, N. A., (I), 51, 375

Hotges, Valerie, (I), 31

I

Ilieș Vodă, (II), 438

Ionescu, Florica, (I), 51, 175, 178, 180, 181, 186, 193, 203, 204, 206, 208, 226, 242, 272, 274, 282, 283, 292, 308, 312, 318, 327, 328, 329, 332, 335, 340, 347, 348, 349, 350; (II), 155, 183, 543

Iordăchiță, (II), 333

Ipsilante, Alexandru, (II), 304, 461

Ispirescu, Petre, (I), 13, 20, 51, 52, 140, 391; (II), 245, 384, 421, 423, 424, 425, 426, 427, 428, 430, 437, 474, 549

Istvan Șandor, (II), 484

K

Kemeny Georg, (II), 462

Koevary, I., (II), 138, 227

Kogălniceanu, M., (II), 331, 332, 333

Kunsi, M., (I), 30

L

Lambrino, Iordache, (II), 330, 332

Lăpușneanu, Alexandru, (II), 324, 466

Lazăr, Victor, (I), 52, 545, 555, 562; (II), 78, 86, 98, 110, 113, 295, 297, 299, 300, 312, 314, 316, 329, 366, 368, 369, 372, 385,

- 395, 396, 401, 406, 422, 430, 431, 433, 441, 451, 454, 485, 503, 528
- Locusteanu, Const., (I), 52; (II), 289, 441
- Loorits, Oscar, (I), 31
- Ludovic I, (II), 438
- Lungianu, Mihail, (I), 52, 179, 228, 251, 255, 314, 317, 401; (II), 143, 171, 181, 288
- Lupaș, I., (I), 52; (II), 300, 301, 302
- Lupescu, M., (I), 254, 258, 345, 347, 392, 429, 459; (II), 178, 204, 241, 327, 342, 344, 465, 483
- Lupul, (II), 329
- Lüthi, Max, (I), 15
- M**
- Maican, George, (I), 52; (II), 183, 475
- Marcău, I., (I), 51
- Marian, Simion Florea, (I), 10, 11, 20, 21, 22, 24, 25, 52, 53, 92, 101, 124, 131, 141, 142, 143, 156, 160, 162, 163, 173, 182, 183, 188, 189, 197, 204, 206, 212, 213, 214, 218, 220, 221, 225, 228, 271, 280, 283, 284, 285, 288, 289, 290, 291, 293, 294, 295, 298, 300, 301, 303, 304, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 314, 315, 316, 318, 321, 322, 325, 328, 329, 330, 332, 334, 335, 336, 338, 339, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 360, 362, 363, 369, 372, 374, 375, 376, 377, 406, 409, 418, 421, 436, 437, 469, 524, 526, 542, 548, 549, 562, 564, 575, 579, 581, 622, 649; (II), 46, 73, 101, 109, 113, 119, 124, 139, 140, 142, 144, 145, 149, 151, 156, 157, 158, 161, 163, 164, 165, 166, 168, 169, 184, 187, 189, 190, 191, 192, 200, 202, 206, 207, 211, 234, 235, 239, 241, 242, 253, 254, 256, 257, 258, 265, 266, 267, 308, 376, 378, 384, 389, 396, 414, 503, 511, 512, 513, 514, 516
- Mariencescu, A., (II), 40, 41
- Mateescu, C. N., (I) 219, 221, 264, 312, 342, 543; (II), 18, 21, 22, 44, 45, 49, 61, 64, 164, 195, 246, 247, 285, 306
- Mateescu, N., (II), 350
- Mateescu-Brăila, N., (I), 53, 185, 202, 204, 258, 290, 300, 572, 591
- Matei Basarab, (II), 450, 465, 537
- Matei Corvin, (II), 534
- Mavrogheni, Scarlat, (II), 330
- Mărăscu, D. Toma, (I), 53, 614; (II), 118
- Mehedinți, S., (I), 605
- Mihai Viteazul, (II), 75, 366, 367, 368, 431, 432, 440, 441, 523, 534
- Mihalache, D., (I), 57
- Miloș, (II), 324
- Mircea cel Bătrân, (II), 75
- Mirea, I. I., (I), 10, 13, 19, 21, 22, 25, 53, 148, 154, 175, 185, 186, 192, 194, 198, 202, 204, 205, 207, 210, 225, 232, 233, 254, 262, 270, 274, 285, 296, 304, 305, 312, 317, 332, 338, 347, 361; (II), 86, 155, 159, 296, 372, 373, 388
- Mironică, Teodor, (I), 53, 185
- Moldovanu, S., (I), 521; (II), 111, 112, 116, 118, 122
- Morariu, Lecca, (II), 69, 125, 197, 206, 309
- Morariu, Tiberiu, (I), 53, 212, 268, 270, 459; (II), 68, 195
- Movilă, Ieremia, (II), 468
- Mrejeriu, Leon, (I), 53; (II), 479
- Mușat Vodă, (II), 463
- Mușlea, I., (II), 23, 33, 34, 42, 46, 48, 49, 51, 53, 55, 75, 97, 306, 310, 311, 511, 513
- Müller, Friedrich, (I), 53, 109, 124, 144, 397, 414, 420, 428, 463, 478, 506, 511, 512, 514, 537, 538, 542, 550, 565, 569, 570, 571, 572, 574, 575, 577, 578, 579, 584, 585, 587, 588, 590, 594, 595, 596, 601, 602, 604, 608, 609, 610, 612, 613, 638, 642, 648, 649; (II), 27, 32, 33, 34, 52, 56, 63, 67, 69, 82, 86, 91, 110, 111, 114, 116, 271, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 299, 300, 328, 329, 330, 433, 435, 438, 445, 446, 447, 448, 449, 450, 452, 453, 454, 456, 457, 458, 459, 460, 461, 462, 463, 466, 467, 472, 473, 475, 477, 481, 482, 484, 485, 486, 487, 488, 489, 491, 492, 494, 495, 496, 497, 498, 500, 501, 502, 503, 504, 508, 509, 510, 513, 514, 515, 516, 517, 518, 519, 524, 525, 526, 527, 528, 529, 532, 533, 534, 535, 536, 537, 538, 539, 540, 541, 543, 544, 545, 546,

547, 548, 549, 550, 551, 552, 553, 554, 555, 556, 557
 Munteanu, N. I., (I), 124, 336, 458; (II), 204, 219, 260, 552

Munțiu, Ioan I., (I), 53, 549, 558; (II), 39, 41, 254

Murmu, Iulia, (I), 53, 520

Mușlea, Ion, (I), 53, 109, 119, 144, 326, 538

N

Napoleon I, (II), 298

Napoleon al III-lea, (II), 356, 506

Neculce, Ioan, (I), 9; (II), 439

Negomireanu, C. B., (II), 461

Negru Vodă, (II), 495, 508

Negruzzi, Constantin, (I), 209

Nicolescu-Ciuraru, I., (I), 53, 98

Niculită-Voronca, Elena, (I), 43, 53, 77, 83, 84, 85, 91, 92, 97, 98, 102, 104, 108, 109, 111, 113, 115, 116, 118, 119, 122, 127, 132, 134, 135, 137, 140, 146, 147, 148, 149, 151, 152, 153, 155, 157, 161, 165, 166, 167, 181, 183, 185, 186, 187, 190, 192, 193, 220, 222, 227, 229, 231, 232, 259, 272, 273, 279, 280, 281, 282, 284, 294, 295, 297, 302, 326, 328, 329, 333, 335, 336, 338, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 348, 373, 378, 380, 386, 387, 397, 407, 408, 412, 413, 414, 416, 417, 421, 423, 427, 435, 438, 439, 443, 454, 456, 460, 461, 462, 466, 509, 511, 513, 517, 518, 527, 556, 564, 576, 631, 635, 636, 638, 649; (II), 19, 20, 22, 29, 30, 35, 43, 44, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 55, 56, 57, 59, 60, 62, 67, 68, 70, 71, 73, 74, 78, 81, 83, 85, 99, 110, 115, 116, 117, 120, 121, 131, 134, 139, 142, 145, 146, 154, 157, 158, 161, 163, 166, 167, 168, 170, 175, 182, 183, 185, 186, 190, 195, 198, 205, 206, 217, 221, 222, 223, 224, 226, 228, 229, 234, 239, 245, 255, 258, 259, 260, 264, 265, 280, 290, 308, 371, 390, 395, 414, 432, 460, 465, 481, 500, 516, 522, 526, 527, 533, 554

Nițescu, Dumitru, (I), 77, 201; (II), 155, 176, 256, 294, 545, 553

Nițescu, N., (II), 88

Novacovici, Emilian, (I), 53, 54, 214, 346, 362, 391; (II), 60, 61, 139, 146, 166, 167, 253, 553

O

Obert, Franz, (I), 54, 247, 340, 485; (II), 83, 279

Onițiu, Virgil, (I), 54; (II), 385, 386, 396

Osman, Pașa, (II), 327

Otescu, I., (I), 54, 105, 107, 110, 111, 114, 116, 117, 118, 119, 120, 139, 146, 147, 148, 158, 161, 165, 166; (II), 74, 81, 169

Ovigstad, J., (I), 31

P

Palade, (II), 20

Pamfile, Tudor, (I), 10, 11, 13, 16, 18, 20, 23, 25, 43, 54, 55, 78, 83, 84, 86, 87, 88, 90, 91, 96, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 118, 119, 121, 122, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 133, 134, 135, 136, 137, 139, 140, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 155, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 181, 189, 191, 199, 209, 210, 224, 242, 243, 244, 247, 255, 257, 259, 267, 275, 278, 280, 285, 290, 292, 300, 311, 327, 336, 340, 344, 350, 352, 353, 354, 358, 359, 371, 372, 375, 379, 382, 387, 393, 395, 396, 401, 411, 416, 424, 425, 430, 431, 432, 433, 434, 450, 451, 456, 556, 459, 463, 466, 474, 475, 480, 481, 514, 527, 543, 548, 560, 573, 575, 592, 598, 605, 610, 637, 651; (II), 17, 20, 23, 24, 25, 26, 29, 30, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 44, 45, 46, 47, 48, 50, 51, 53, 54, 55, 57, 58, 59, 61, 67, 69, 70, 72, 78, 79, 81, 93, 104, 106, 107, 115, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 124, 131, 132, 133, 134, 137, 142, 143, 145, 147, 149, 150, 154, 157, 168, 169, 170, 177, 182, 184, 189, 190, 194, 195, 197, 198, 199, 201, 202, 203, 207, 210, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 224, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 244, 245, 247, 248, 249,

- 250, 257, 263, 264, 265, 272, 290, 303, 304, 331, 332, 337, 339, 341, 342, 344, 348, 352, 358, 382, 389, 393, 394, 400, 408, 433, 434, 457, 461, 472, 473, 496, 506, 507, 508, 511, 519, 521, 522, 524, 526, 527, 529, 554, 555, 557
- Papadima, Ovidiu, (I), 7
- Papahagi, Pericle, (I), 17, 20, 21, 24, 55, 155, 244, 247, 258, 270, 271, 277, 297, 299, 314, 319, 344, 347, 453, 519; (II), 18, 33, 34, 151, 182, 311, 480
- Papahagi, Tache, (I), 55, 288, 458; (II), 458, 464, 473, 505, 511, 514, 556
- Păsculescu–Orlea, Em., (I), 55, 208
- Pârvulescu, Iacob., (I), 51
- Pelimon, Alexandru, 288
- Petrescu, D., (I), 43
- Petrovici, Emil, (I), 13, 43, 55, 129, 419, 577, 589, 615; (II), 35, 36, 44, 68, 73, 96, 125, 478, 488, 521, 524, 525, 529, 536
- Petrovici, I., (II), 23
- Petru I. (II), 326, 438
- Petru–Vodă Șchiopul, (II), 323
- Ploșor, N., (I), 367, 370, 371, 619, 620, 455; (II), 103, 439
- Pop, N., (II), 448
- Pop–Nicolau (junior), (I), 78
- Pop–Reteganul, I., (I), 21, 55, 78, 96, 129, 172, 176, 184, 189, 217, 248, 336, 390, 506, 508, 533, 562, 578, 636, 642; (II), 57, 78, 84, 85, 87, 88, 122, 185, 270, 269, 307, 309, 312, 455, 514, 536
- Popescu–Ciocănel, Gh., (I), 56, 224, 251, 252, 259, 264, 278, 405, 448, 465; (II), 45, 95, 177, 334, 505, 540
- Popescu, N. D., (I), 182, 480; (II), 65, 138, 146, 193, 194, 205, 381, 533
- Popescu, N. I., (I), 56, 181, 263, 333, 404, 460, 549; (II), 64
- Pora, N., (I), 250
- Precup, Emil, (I), 56, 78, 525, 563; (II), 41, 450, 480
- Pricopie, Mihail I., (I), 78, (II), 216
- Prispöki Peter, (II), 461
- Procopovici, (II), 323, 359, 360, 361, 362, 364, 365, 372, 373, 375, 385, 386, 393, 396, 400, 405, 407, 408, 415, 419, 420, 421, 438, 443, 497
- Pușcariu, Sextil, (I), 56, 86, 113; (II), 64, 262, 478

R

- Racoviță, Ortensia, (I), 56
- Rășcanu, Toader, (II), 330, 332
- Racoți al II–lea, (II), 435
- Rădulescu–Codin, C., (I), 10, 18, 20, 22, 24, 43, 56, 57, 84, 92, 96, 103, 136, 137, 140, 142, 163, 175, 176, 230, 242, 244, 254, 273, 276, 300, 307, 308, 331, 343, 363, 364, 366, 369, 398, 401, 404, 411, 422, 425, 426, 428, 432, 447, 453, 454, 461, 469, 474, 511, 519, 530, 531, 535, 537, 538, 543, 544, 548, 550, 552, 553, 555, 561, 562, 565, 576, 581, 585, 586, 595, 598, 599, 604, 614, 617, 624, 626, 627, 639, 642; (II), 31, 53, 61, 68, 76, 77, 78, 82, 83, 90, 92, 93, 100, 101, 102, 103, 105, 106, 107, 108, 109, 113, 147, 170, 177, 181, 193, 201, 202, 205, 207, 208, 210, 212, 213, 220, 225, 227, 229, 230, 233, 235, 236, 237, 240, 243, 248, 251, 257, 261, 264, 265, 268, 281, 282, 283, 288, 289, 290, 292, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 324, 327, 332, 354, 357, 358, 363, 367, 370, 421, 422, 423, 429, 437, 440, 442, 445, 446, 466, 469, 471, 483, 486, 490, 491, 493, 494, 499, 500, 505, 507, 508, 510, 512, 520, 521, 523, 526, 530, 531, 534, 543, 547
- Rădulescu–Niger, N., (I), 57; (II), 343
- Răureanu, C., (I), 57; (II), 338, 345, 348, 353
- Roată, Ioan, (II), 441
- Rusalim Împărat, (II), 39
- Rusu–Câmpeanu, Simeon, (I), 57; (II), 54

S

- Sadoveanu, Mihail, (I), 12, 441
- Sala, Vasile, (I), 57
- Sandu, Mihail, (I), 54, 57
- Sava, (II), 326
- Savin, Gh., (I), 396; (II), 283
- Savin, Petru, (I), 57, 322, 330, 442, 452, 486; (II), 271, 334, 354, 355

Sbiera, Ioan, (I), 58, 215, 216, 439; (II), 517
 Schmidt, Friedrich-Wilhelm, (I), 16, 17
 Schot, Artur și Albert, (I), 58, 316, 349, 368, 624; (II), 86, 94, 220, 244
 Schullerus, Adolf, (I), 29
 Schullerus, Pauline, (I), 58, 251, 315, 316, 416, 418; (II), 74
 Sevastos, Elena, (I), 58, 450
 Sigismund, (II), 328, 329, 491
 Sima, Ioan, (I), 58; (II), 550
 Simonescu, Dan, (I), 9
 Simonsnuri, Lauri, (I), 29, 30, 31
 Sinnighe, J. R. W., (I), 31
 Solomon, (II), 69, 186
 Speranția, Th., (I), 10, 18; (II), 63
 Staufe-Simiginowicz, L. A., (I), 58, 97, 509, 525, 532, 538, 546, 559, 561, 573, 618, 629, 644; (II), 27, 28, 375, 376, 398, 400, 401, 415, 448, 460, 462, 467, 468, 470, 478, 520, 527, 542, 546
 Stăncescu, Dumitru, (I), 58, 104, 246, 260
 Stein, H., (I), 43
 Stoian, Stanciu, (I), 48
 Stroescu, Sabina-Cornelia, (I), 5, 43
 Sturza, Mihalache, (II), 332, 433
 Sturdzea, Ilieș, (II), 442
 Sturza, Costache, (II), 433
 Sudițeanu, Nicolae, (I), 58; (II), 302
 Sydow, C. W., (I), 29

Ș

Șăineanu, Lazăr, (I), 29, 48, 323, 560
 Șărban, Ioniță, (II), 328
 Șerban Cantacuzino, (II), 465
 Ștefan cel Mare, (II), 232, 324, 332, 372, 373, 377, 378, 379, 381, 384, 386, 390, 391, 399, 402, 404, 405, 410, 411, 412, 413, 414, 416, 439, 443, 445, 446, 455, 460, 462, 468, 478, 485, 490, 533, 534, 538
 Ștefănescu, Dobre, (I), 78, 465, 469; (II), 75, 179, 250, 257, 475
 Ștefănescu, Grigore, (I), 13
 Ștefăniță Vodă, (II), 438
 Șurmea, G., (I), 451

T

Teodorescu, G. Dem., (I), 192
 Teodorescu-Kirileanu, I., (II), 463
 Teodorescu-Kirileanu, S., (I), 58, 148, 256, 446, 507, 510, 519, 538, 541, 551, 559, 560, 563, 564, 573, 576, 579, 588, 590, 593, 595, 596, 597, 602, 606, 607, 608, 610, 611, 613, 614, 615, 619, 628, 637, 639, 641, 645, 649; (II), 280, 285, 313, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 337, 338, 340, 341, 343, 344, 346, 347, 348, 349, 351, 352, 353, 355, 356, 357, 358, 378, 379, 380, 383, 384, 385, 386, 387, 388, 390, 392, 393, 394, 395, 396, 397, 400, 401, 402, 403, 404, 405, 407, 408, 409, 411, 412, 413, 431, 441, 455, 487, 490, 533, 534, 538, 555
 Teodorescu, Voicu, (I), 58, 583, 596, 609, 618
 Tiamiș, V., (I), 43
 Tocilescu, G. Grigore, (I), 17
 Traian, (II), 487, 488
 Trifa, Iosif, (I), 58
 Truță, D., (I), 43
 Tulbure, Gh., (I), 284, 449
 Tuțescu, Șt. S., (I), 17, 18, 58, 59, 132, 150, 196, 201, 278, 287, 331, 374, 399, 426, 433, 448, 487, 484; (II), 133, 151, 169, 172, 196, 199, 201, 203, 208, 209, 214, 216, 220, 225, 229, 234, 248, 249, 291, 303, 305, 356, 369, 506, 525

Ț

Țepeș Vodă, (II), 454
 Țugui, Ion, (II), 21

U

Ureche, Nestor, (I), 59, 138, 259, 304, 352, 356, 426; (II), 444
 Urechia, V. A., (I), 59, 543, 561, 587; (II), 132, 322, 360, 363, 368, 389, 421, 442, 444, 476, 481, 484, 537, 550, 551, 553

V

Vasile Lupu, (II), 450, 537

Vasiliu, Alexandru, (I), 59, 282, 300, 403,
428; (II), 136, 305, 314

Văcărescu, (II), 325

Visarion, I. C., (II), 47

Vitănescu, Paul, (I), 59, 589; (II), 447, 523, 524

Vladimirescu, Tudor, (II), 303, 499, 523

Voiculescu, I., (I), 48

Vulpescu, M., (I), 293, 554, 623

W

Wartic, Th., (I), 59; (II), 477, 546

Z

Zanne, I. A., (I), 59, 87, 97, 125, 132, 139,
142, 160, 177, 251, 276, 306, 339, 347,
379, 386, 389, 395, 398, 403, 410, 422,
446, 463, 466, 468, 482, 525, 574; (II),
76, 95, 167, 187, 204, 239, 241, 245, 266,
280, 286, 288, 305, 344, 369, 432, 458,
477, 506, 529, 543, 544, 545, 548, 556,
557

Zapolya, Ion, (II), 547

Zăbavă, Octavian, (I), 59, 285, 287, 290, 291,
304, 308, 309, 311, 313, 324, 330, 332

Cuprins

Privire critică asupra „tipologiei legendei populare românești“ realizată de Tony Brill	5
--	----------

LEGENDA MITOLOGICĂ 13055–13895

A. Destinul (Soarta–Omina) 13055–13069	17
I. Ursitoarele 13055–13061	17
II. Prezicătoarele 13065	18
III. Spiritele prezicătoare 13069	19
B. Moartea. Morții 13079–13144	19
I. Spiritele morților 13079–13144	19
1. Moroi 13079–13081	19
2. Strigoii 13087–13127	20
II. Fantomele 13131–13144	26
1. Oameni ciudați 13131	26
2. Plâns omenesc 13133–13134	27
3. Animale și păsări ciudate 13136–13138	27
4. Animale și oameni ciudați 13140	28
5. Zgomote 13142	28
6. Zgomote de oameni, animale și arme 13144	29
C. Spiritele naturale 13154–13286	29
I. Spiritele apelor 13154–13167	29
1. Diferite spirite ale apelor (Înfățișare–Atribute) 13154–13162	29
2. Spiritele unora dintre ape nu lasă să li se măsoare adâncimea 13166–13167	30
II. Spiritele minelor 13177–13184	31
1. Vălva minei 13177–13180	31
2. Călugărul Muntelui 13184	32
III. Spiritele munților 13189–13191	32
1. Marzara 13189	32
2. Omul Sălbatic 13191	33
IV. Spiritele nopții 13196	33
1. Omul Noptii 13196	33
V. Spiritele pădurilor 13211–13239	34
1. Fata Pădurii 13211–13220	34
2. Mama Pădurii 13225–13239	35
VI. Spiritele Văzduhului 13244–13257	37
1. Ielele 13244–13257	37
VII. Spiritele zilelor săptămânii 13267–13274	41
1. Marța (Marț–Sara) 13267–13269	41

2. Joimărița 13273–13274	42
VIII. Zânele 13284–13286	43
D. Metamorfozații 13296–13338	43
I. Pricolicii (Vârcolacii) 13296–13308	43
II. Strigoii – Strigoaicele (vii) 13319–13338	47
E. Dracul și Avestița 13348–13446	51
I. Dracul 13348–13441	51
1. Înfățișare 13348–13379	51
2. Anumite reședințe ale dracului 13383–13385	56
3. Puterea dracului 13389–13429	56
4. De cine se teme dracul 13433–13437	64
5. Dracul în biserică 13441	65
II. Avestița – Ajutorul dracului 13445–13446	65
F. Ființe cu daruri magice 13456–13509	66
I. Vrăjitoarele – Vrăjitorii – Vrăjitorie 13450–13480	66
1. Originea vrăjitoarelor pe pământ 13456	66
2. Vrăjitoarele din trecut 13460	67
3. Puterea vrăjitoriei 13464–13469	67
4. Moartea vrăjitorilor 13473–13480	68
II. Solomonarii 13490–13509	69
1. Originea solomonarilor 13490–13491	69
2. Atributele solomonarilor 13495–13496	70
3. Puterea solomonarilor 13500–13509	70
G. Viețuitoarele și plantele mitice (fantastice) 13519–13554	73
I. Viețuitoarele mitice 13519–13544	73
1. Iornorogul 13519	73
2. Balaurii 13529–13534	73
3. Șerpii care torc aur 13544	74
II. Plantele mitice 13554	74
1. Iarba Fiarelor 13554	74
H. Popoarele mitice (fantastice) 13564–13687	75
I. Popoarele mitice (în genere) 13564–13566	75
1. Nume și înfățișare 13564–13566	75
II. Căpcăunii 13576–13591 (Tătaru – Reii)	76
1. Înfățișare 13576	76
2. Origine 13578	76
3. Obiceiuri 13580–13581	76
4. Fuga din robia căpcăunilor 13583–13589	77
5. Alte întâmplări 13591	82
III. Netoții 13601	82
IV. Piticii 13611–13617	82
1. Înfățișare 13611–13612	82
2. Unde locuiesc 13614–13615	83
3. Atribute 13617	83
V. Uriășii (Jidovii) 13627–13687	83
1. Înfățișare – Caracteristici – Atribute 13627	83
2. Originea, numele, forma și poziția unor stânci, munți, dealuri, cetăți, ape etc. 13629–13651	84

3. Alte urme de pe vremea uriașilor 13653–13655	91
4. Biserica clădită de către uriași 13657	92
5. Jucăria uriașul 13659–13672	92
6. Dispariția uriașilor 13674–13679	99
7. Oameni uriași 13681–13682	102
8. Alte întâmplări cu uriașii 13685–13687	103
I. Comorile 13697–13895	104
I. Originea comorilor (în genere) 13697–13721	104
1. Banii oamenilor, încredințați diavolului spre păstrare și îngropați în pământ 13697	104
2. Banii îngropați de oameni 13701–13704	104
3. Banii ascunși datorită unui accident 13708	
4. Banii îngropați de către uriași sau odată cu uriașii morți 13712–13713	105
5. Avuțiile ascunse de teama năvălitorilor 13717	106
6. Avuțiile jefuite de cotropitori și ascunse de aceștia din diferite motive 13721	106
II. Originea anumitor comori 13731–13793	107
1. Comorile lui Cain din peștera munților „Adam și Eva” 13731	107
2. Comorile uriașilor 13735–13738	107
3. Comorile ascunse de oameni de teama năvălitorilor 13742–13744	108
4. Comorile jefuite și ascunse de cotropitori 13748	109
5. Comorile jefuite și pierdute de cotropitori 13752	110
6. Comori ascunse de cei înfrânți în războaie 13756–13764	110
7. Comori ascunse de voievozi pentru a fi puse la adăpost 13768–13771	113
8. Comori ascunse de hoți 13775–13779	114
9. Comori ascunse de haiduci 13783	115
10. Comori ascunse de frica hoților 13787–13788	116
11. Comorile din Țețin 13792–13793	116
III. Alte locuri, unde se află comori 13803–13808	117
IV. Păzitorii comorilor 13818–13847	119
1. Știma Banilor 13818	119
2. Umbra vrăjitoare 13822–13823	119
3. Bătrânul 13827–13829	120
4. Pisica 13833	120
5. Norocul 13837	121
6. Dracii 13841–13843	121
7. Zânele 13847	122
V. Semnele care indică locul comorilor 13857–13870	122
1. Focul (sau flăcări) 13857–13862	122
2. Sunetele din groapă 13866	124
3. Visul 13870	124
VI. Condiții pentru ridicarea comorilor (și păstrarea lor) 13881–13889	124
1. Condiții puse de spiritele păzitoare ale comorilor 13881–13889	124
2. Alte condiții 13886–13889	125
VII. Nenorociri în urma ridicării unor comori 13893–13895	126

1. Înnebunirea 13893	126
2. Îmbolnăvirea 13895	126

LEGENDA RELIGIOASĂ

13925–14144

A. Figurile biblice 13925–14114	131
I. Dumnezeu 13925–13957	131
1. Dumnezeu și oamenii 13925–13944	131
2. Dumnezeu și sfinții 13948–13951	137
3. Dumnezeu și diavolul 13955–13957	138
II. Fecioara Maria 13967–13986	139
1. Zămislirea și nașterea Fecioarei 13967–13970	139
2. Fecioara zămislește pe Iisus 13974–13980	142
3. Minunile Fecioarei Maria 13984–13986	146
III. Iisus 13996–14082	147
1. Nașterea lui Iisus 13996–14002	147
2. Minunile din noaptea nașterii lui Iisus 14006–14008	154
3. Prigoana lui Iisus 14012–14017	155
4. Răstignirea și învierea lui Iisus 14021–14045	158
5. Iisus este căutat de Maica Domnului 14049–14056	170
6. Minunile lui Iisus 14060–14066	181
7. Alte întâmplări cu Isus 14070–14074	183
8. Minuni în legătură cu Iisus și Fecioara 14078–14082	184
IV. Iov 14091	187
V. Iuda 14101–14104	187
VI. Lazăr 14114	189
B. Sfinții și obiceiurile legate de sărbătorirea lor 14134–14441	190
I. Originea Sfinților 14134–14135	190
II. Diferiți Sfinți 14139–14441	190
1. Sfântul Alexie (Alexă) 14139–14141	190
2. Sfânta Ana 14145–14146	193
3. Sfântul Andrei 14150–14159	193
4. Sfântul Anton 14163–14165	196
5. Sfânta Barbara (Varvara) 14169–14170	197
6. Sfântul Crisosom 14174	198
7. Sfântul din Densuș 14178	198
8. Sfântul Dumitru 14182–14187	198
9. Sfânta Ecaterina 14191	201
10. Sfântul Eftenie cel Mare (Eftimie) 14195	201
11. Sfânta Filofteia 14199	201
12. Sfântul Gavril Blagoveșnicul 14203	202
13. Sfântul Gheorghe 14207–14220	202
14. Sfântul Gherman (Gheorman) 14227–14227	207
15. Sfântul Grigorie 14231–14234	208
16. Sfântul Haralambie (Haralampie) 14238–14245	210
17. Sfântul Ignat 14249–14252	212
18. Sfântul Ilie 14256–14286	213
19. Sfântul Ioan 14290–14249	228
20. Sfântul Ioan Botezătorul 14303–14307	231

21. Sfânta Maria Viteanca 14311	233
22. Sfânta Marina (și Caterina) 14315	233
23. Sfânta Melania 14319	233
24. Sfântul Mihail 14323–14324	233
25. Sfinții Mucenici – Cei 40 de Sfinți 14328–14332	234
26. Sfântul Nicolae 14336–14337	235
27. Sfânta Odochia 14341	236
28. Sfântul Pantelimon 14345–14347	236
29. Sfânta Paraschiva 14351–14355	237
30. Sfântul Petre 14359–14376	238
31. Sfântul Sisoe 14380–14381	246
32. Sfântul Spiridon 14385–14391	247
33. Sfântul Toador 14395	250
34. Sfântul Teoder 14399–14415	251
35. Sfântul Trif 14419–14424	256
36. Sfântul Teplea Alexi 14429–14430	259
37. Sfântul Vasile 14434–14437	259
38. Sfântul Vlasie 14441	260
C. Alte prilejuri de sărbătoriri și diferite practici 14451–14530	260
I. Blagoveștenile 14451–14452	260
II. Caloianul 14456	261
III. Câșlegile (și Săptămâna brânzei) 14460	261
IV. Crăciunul (și Ajunul) 14464–14472	262
V. Dragobetele 14476–14477	264
VI. Filipii 14481	264
VII. Foca 14485–14488	264
VIII. Joia Verde 14492	265
IX. Miercurea Strâmbă 14496	265
X. Miezul Păresii 14500–14501	265
XI. Nedeia 14505	266
XII. Paștele 14509–14513	266
XIII. Sâmbăta lui Lazăr 14517	267
XIV. Sărbătoarea Soarelui 14521–14522	268
XV. Sărbătoarea Ursului 14526	268
XVI. Vinerile Mari 14530	269
D. Sărbătorirea zilelor săptămânii 14540–14551	270
I. Vinerea 14540–14543	270
II. Dumineca 14547–14551	271

LEGENDA ISTORICĂ

14571–16103

A. Figurile istorico-fantastice 14571–14615	279
I. Alexandru Machedon 14571–14590	279
II. Dăcița din Ceahlău 14592	286
III. Domnul de Rouă 14594	286
IV. Ion-Calo-Ion 14596	289
V. Împăratul Cioană 14598	289
VI. Împăratul Constantin 14600–14601	289

VII. Împăratul Leri 14603	290
VIII. Marcoș-Pașa 14605	290
IX. Marcu Crailovici 14607	291
X. Marcu Viteazu 14609	291
XI. Novac 14611	291
XII. Romănaș 14613	291
XIII. Traian 14615	292
B. Figurile istorice străine 14620–14642	292
I. Atila 14620	292
II. Carol al XII al Suediei 14622–14623	293
III. Împăratul Iosef al Austriei 14625–14628	293
IV. Regele Ladislau 14630	295
V. Matei Corvin 14632–14637	295
VI. Napoleon 14639–14640	298
VII. Împăratul Tiberiu 14642	298
C. Regii daci 14645–14654	299
I. Buerebista 14645	299
II. Decebal 14649	299
III. Dromichete 14651	299
IV. Orol I 14653–14654	300
D. Figurile istorice ale poporului român 14658–15445	300
I. Căpeteniile de răscoală 14658–14672	300
1. Avram Iancu 14658–14660	300
2. Horia 14662–14666	301
3. Tudor Vladimirescu 14668–14672	303
II. Haiducii 14675–14727	304
1. Bucur 14675	304
2. Darie 14677	304
3. Dianu 14679–14680	305
4. Dragu 14682	305
5. Ion Pietrarul 14684	305
6. Năzdrăvan Viteazul 14686	306
7. Nespălatul 14688	306
8. Olea și Oslea 14690	306
9. Pătru Mantu 14692	307
10. Păunașul Codrilor 14694	307
11. Pinteia 14697–14709	307
12. Stângă 14713	312
13. Șoimul 14717	312
14. Vasile cel Mare 14721–14723	313
15. Vlad Hoțul 14727	314
III. Voievozii 14737–14765	314
1. Dragoș Vodă 14737–14739	314
2. Negru-Vodă 14744–14765	315
IV. Domnitorii 14775–15276	322
1. Alexandru Vodă 14775	322
2. Antioh Vodă 14779	322
3. Aron Vodă cel Cumplit 14783	323
4. Barnovski Vodă 14787–14789	323

5. Bogdan Vodă (fiul lui Ștefan cel Mare) 14793	323
6. Bogdan Vodă (fiul lui Alexandru Lăpușneanul) 14797	324
7. Brâncoveanu Constantin 14801–14802	324
8. Cantemir Antioh 14806	325
9. Cantemir Constantin 14810	326
10. Cantemir Dimitrie 14814	326
11. Carol I 14818–14826	326
12. Ioan Corvin 14830–14834	328
13. Cuza Vodă 14837–14951	330
14. Dabija Vodă 14957–14958	359
15. Despot Vodă 14962	359
16. Duca Vodă Constantin 14966–14967	359
17. Dumitrașcu Cantacuzino 14970–14971	360
18. Gașpar Vodă 14975	360
19. Gheorghe Ștefan Vodă 14977–14984	360
20. Ghica Vodă Alexandru 14988–14990	362
21. Grigore Ghica 14994–14995	363
22. Ioan Vodă cel Cumplit 14999	364
23. Ieremia Vodă 15003	364
24. Iliaș Vodă 15007–15008	364
25. Lăpușneanul Alexandru 15012–15013	364
26. Matei Basarab 15017–15019	365
27. Mavrogheni Niculaie 15023	366
28. Mihai Viteazul 15027–15034	366
29. Mircea cel Mare 15037–15042	368
30. Mircea Ciobanul 15046–15047	370
31. Movilă Irimia 15051	371
32. Neagoe Basarab 15055	371
33. Negrea Basarab 15059	371
34. Petru Rareș 15063–15068	372
35. Petru Șchiopul 15072	374
36. Mihai Racoviță 15076–15079	374
37. Radu Vodă 15083–15085	375
38. Sas Vodă 15089–15090	376
39. Ștefan cel Mare 15094–15215	377
40. Ștefan Tomșa 15219	414
41. Ștefăniță Vodă 15223–15224	415
42. Ștefan Vodă cel Tânăr 15227	416
43. Știrbei Vodă Barbu 15231–15240	416
44. Vasilie Vodă 15244–15249	419
45. Vasile Lupu 15253	421
46. Vlad Țepeș 15257–15276	421
V. Figuri feminine 15280–15304	429
1. Doamna lui Brâncoveanu 15280	429
2. Nora lui Brâncoveanu 15282	429
3. Doamna lui Cuza Vodă 15284	429
4. Doamna lui Neagoe Basarab 15288	430
5. Doamna lui Ștefan cel Mare 15292	431
6. Fata de la Cozia 15296	431
7. Maria Putoianca 15300	431
8. Maria Sutașului 15304	431

VI. Alte figuri istorice și locale 15314–15445	432
1. Craiul Bela 15314	432
2. Bucur 15318	432
3. Frații Buzești 15322	432
4. Aga Ștefan Catargi 15326	433
5. Pavel Chinezu 15330	433
6. Costache Conachi 15334	434
7. Frații Costin 15338	434
8. Mitropolitul Dosoftei 15342	434
9. Neculai Hăntoiu 15346	435
10. Iancu 15350	435
11. Judecătorul din Cluj 15354	435
12. Pârvu Jumanca 15358	436
13. Magheru 15362	436
14. Banul Mareș 15366	437
15. Lupu Mehedințeanu 15370	437
16. Nicolai Milescu 15374	438
17. Valentin Naghy 15378	438
18. Ioan Neculce 15382	439
19. Paharnicul Negrilă 15386	439
20. Novac 15388	439
21. Pinteia 15390	439
22. Popa Farcaș 15394	440
23. Popa de la Pajură 15398–15399	440
24. Popa Stoica 15403	440
25. Popa Șarban 15408	441
26. Moș Ioan Roată 15412	441
27. Traian Șoimul 15416	442
28. Boierul Ștefan 15420	442
29. Ilieș Sturdzea 15424	442
30. Logofătul Tăutu 15428–15429	443
31. Dimitrie Țepeneag 15433	443
32. Nestor Ureche 15437	444
33. Petru Vancea 15441	444
34. Vlaicu 15445	445
E. Evenimentele istorice și locale 15455–16103	445
I. Apele vindecătoare 15455–15457	445
II. Bejenia 15461	446
III. Catastrofele 15465–15471	446
IV. Castelele (și palatele) 15475–15489	447
V. Cetățile 15493–15510	450
VI. Clădirile sfinte 15520–15593	456
1. Bisericile 15520–15549	456
2. Capelele 15552–15557	461
3. Mănăstirile 15561–15585	462
4. Schiturile 15589–15593	469
VII. Crucile 15603–15610	470
VIII. Drumurile 15620–15623	471
IX. Familiile 15633–15637	472
X. Fetele bisericești 15647–15672	474
1. Călugării 15647	474

2. Episcopii 15651–15652	474
3. Mitropoliți 15656	474
4. Preoți 15660–15672	475
XI. Fântânile 15676–15679	478
XII. Hoții 15683–15691	478
XIII. Icoanele 15698–15699	481
XIV. Mahalalele (și străzile) 15703–15704	481
XV. Minele 15708–15709	482
XVI. Movilele 15713–15714	482
XVII. Obiceiurile de demult 15718–15739	482
1. Bolile 15718–15719	482
2. Dările 15725	483
3. Hotarele 15730	483
4. Târgurile 15738–15739	483
XVIII. Orașele (Târgurile, Satele) 15743–15757	484
XIX. Pădurile (Arborii) 15761–15765	487
XX. Pământurile 15767–15810	488
1. Dobândirile de pământ 15767–15783	488
2. Cumpărările de pământ 15784–15787	492
3. Înstrăinările de pământ 15789–15807	493
4. Deștelenirile de pământ 15809–15810	498
XXI. Popoarele 15814–15950	498
1. Arvații 15814–15821	498
2. Bulgarii 15823	500
3. Curuții 15825–15831	500
4. Dacii 15833–15836	502
5. Germanii 15838–15844	503
6. Rușii 15846–15859	505
7. Tătarii 15861–15910	508
8. Turcii 15914–15948	520
9. Ungurii 15949–15950	528
XXII. Războaiele 15954–15957	529
XXIII. Revoluțiile 15961–15973	529
XXIV. Ruinele (și locurile dispărute) 15977–15980	532
XXV. Satele 15982–16013	533
XXVI. Școlile 16017–16018	540
XXVII. Turnurile 16022–16026	540
F. Întâmplări din trecut 16030–16103	541
Indice de nume	559

CĂRȚILE NOASTRE – LA DISPOZIȚIA D-VOASTRĂ

Editurile **SAECULUM I.O., VESTALA și SAECULUM VIZUAL** (*Str. Teodosie Rudeanu, 29, București, sector 1*) oferă cititorilor interesați cărțile publicate sub egida lor cu reducere de preț, în cazul în care le achiziționează direct de la depozitul editurilor (*Str. Teodosie Rudeanu, nr. 29*) cu plata în numerar sau le comandă în scris (cu plata ramburs).

Se asigură gratuitatea expedierii prin poștă, numai în țară, în cazul unor comenzi de peste 100 de lei.

Reducerile sunt proporționale cu valoarea cărților comandate. Peste 100 lei – 10%; peste 150 lei – 15%; peste 200 lei – 20%.

Relații suplimentare la telefoanele 021/ 222.85.97, 0748.146498 (depozit), între orele 9-17.

OFERTĂ SPECIALĂ

Cititorii care achiziționează cărți direct de la depozit beneficiază de reducerea de 10% chiar și atunci când suma cumpărăturilor nu se ridică la 100 lei.

Vizitați pagina noastră de internet: www.saeculum.ro

E-mail: saeculumio@yahoo.com

**FID
BALOTESCŪ**

Finalizată în 1965 și încredințată tiparului în 1969, lucrarea pe care o prezentăm specialiștilor și cititorilor a rămas (din cauza așa-ziselor „probleme politice“ pe care legenda le-ar fi ridicat) nepublicată până acum, deși înfățișa realitatea complexă a uneia dintre cele mai bogate, tipologic vorbind, specii ale folclorului românesc.

În pofida celor patru decenii scurse dela încheierea lucrării, ea își păstrează integral actualitatea - de altfel, ca orice instrument de lucru temeinic alcătuit -, oferindu-i specialistului un ghid autorizat, obiectiv și riguros prin hățișul legendelor românești, publicate până în 1940 sau culese până în 1957 și aflate sub formă de manuscris la data elaborării ei.

I. Opreșan

